

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๒

มหาวิภังค์ ทุติยภาค

ขออนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ปาจิตติยภณทั

ปาจิตติยั วรรคที่ ๑

มุตาวาทวรรค ลิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระหัตถกะ ศากยบุตร

[๑๗๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นพระ
หัตถกะ ศากยบุตรเป็นคนพูดสับปลับ ท่านเจรจาอยู่กับพวกเดียรฉิยั กล่าว
ปฏิเสธแล้วรับ กล่าวรับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องอื่นกลบเกลื่อนเรื่องอื่น กล่าวเท็จ
ทั้ง ๆ ที่รู้้อยู่ พุคณัคหมายไว้แล้ว ทำให้กลาดเคลื่อน.

พวกเดียรฉิยัพากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระหัตถกะ
ศากยบุตรเจรจาอยู่กับพวกเรา จึงได้กล่าวปฏิเสธแล้วรับ กล่าวรับแล้วปฏิเสธ
เอาเรื่องอื่นกลบเกลื่อนเรื่องอื่น กล่าวเท็จทั้ง ๆ ที่รู้้อยู่ พุคณัคหมายไว้แล้ว
ทำให้กลาดเคลื่อนเล่า.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินเดียรถีย์พวกนั้น เฟงโทษติเตียน โปนทะนาคอยู่ จึงเข้าไปหาพระหัตถกะ ศากยบุตรถึงสำนัก ครั้นแล้วได้ถามพระหัตถกะว่า อาวุโสหัตถกะ ข้าว่าท่านเจรจายู่กับพวกเดียรถีย์ กล่าวปฏิเสธแล้วรับ กล่าวรับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องอื่นกลบเกลื่อนเรื่องอื่น กล่าวเท็จทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ พุคนัดหมายไว้แล้ว ทำให้คลาดเคลื่อน จริงหรือ.

พระหัตถกะ ศากยบุตรตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่าพวกเดียรถีย์ เหล่านี้ เราต้องเอาชนะด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เราไม่ควรให้ความชนะแก่เดียรถีย์ พวกนั้น.

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาคว่า โจนพระหัตถกะ ศากยบุตรเจรจายู่กับพวกเดียรถีย์ จึงได้กล่าวปฏิเสธแล้วรับ กล่าวรับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องอื่นกลบเกลื่อนเรื่องอื่น กล่าวเท็จทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ พุคนัดหมายไว้แล้ว ทำให้คลาดเคลื่อนแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถาม พระหัตถกะ ศากยบุตรว่า จริงหรือหัตถกะ ข้าว่าขอเจรจายู่กับพวกเดียรถีย์ กล่าวปฏิเสธแล้วรับ กล่าวรับแล้ว ปฏิเสธ เอาเรื่องอื่นกลบเกลื่อนเรื่องอื่น กล่าวเท็จทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ พุคนัดหมายไว้แล้ว ทำให้คลาดเคลื่อน.

พระหัตถกะ ศากยบุตรทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษ ไฉนเธอ เจรจายอยู่กับพวกเดียรฉัตร จึงได้กล่าวปฏิเสธแล้วรับ กล่าวรับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องอื่นกลบเคลื่อนเรื่องอื่น กล่าวเท็จทั้งๆ ที่รู้อยู่ พุคณ์คหมายไว้แล้ว ทำให้คลาดเคลื่อนเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของเธอนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยัง ไม่เลื่อมใส และเพื่อ ความเป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว.

ทรงบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้งทรง ติเตียนพระหัตถกะ สากยบุตร โดยอนเนก ปริยายดังนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก ความเป็นคนบำรุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลีความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลียงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความ สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การ ปราบรณความเพียร โดยอนเนกปริยาย ทรงกระทำธรรมมีกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

คุณอนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักกับบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่ง ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก เพื่อป้องกัน อาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อ กำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่

เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้นว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕๐.๑ เป็นปาจิตตีย์ในเพราะสัมปชานมุสาวาท.

เรื่องพระหัตถกะ ศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๑๔] ที่ชื่อว่า สัมปชานมุสาวาท ได้แก่ วาจา เสียงที่เปล่งถ้อยคำเป็นแนวทาง การเปล่งวาจา เจตนาที่使他เข้าใจทางวาจา ของบุคคลผู้จงใจจะพูดให้คลาดจากความจริง ได้แก่คำพูดของอนารยชน ๘ อย่าง คือไม่เห็น พูดว่าข้าพเจ้าเห็น ๑ ไม่ได้ยิน พูดว่าข้าพเจ้าได้ยิน ๑ ไม่ทราบ พูดว่าข้าพเจ้าทราบ ๑ ไม่รู้ พูดว่าข้าพเจ้ารู้ ๑ เห็น พูดว่าข้าพเจ้าไม่เห็น . ได้ยิน พูดว่าข้าพเจ้าไม่ได้ยิน ๑ ทราบ พูดว่าข้าพเจ้าไม่ทราบ ๑ รู้ พูดว่าข้าพเจ้าไม่รู้ ๑.

บทภาษณีย์

[๑๑๕] ที่ชื่อว่า ไม่เห็น คือ ไม่เห็นด้วยตา

ที่ชื่อว่า ไม่ได้ยิน คือ ไม่ได้ยินด้วยหู.

ที่ชื่อว่า ไม่ทราบ คือ ไม่ได้สดคมด้วยจมูก ไม่ได้ลิ้มด้วยลิ้น ไม่ได้สัมผัสด้วยกาย.

ที่ชื่อว่า **ไม่รู้** คือ **ไม่รู้ด้วยใจ.**

ที่ชื่อว่า **เห็น** คือ **เห็นด้วยตา.**

ที่ชื่อว่า **ได้ยิน** คือ **ได้ยินด้วยหู**

ที่ชื่อว่า **ทราบ** คือ **ได้สดคมด้วยจมูก ได้ดมด้วยลิ้น ได้สัมผัสด้วยกาย.**

ที่ชื่อว่า **รู้** คือ **รู้ด้วยใจ.**

อาการของการกล่าวเท็จทั้ง ๆ ที่รู้

ไม่เห็น - ว่าเห็น

[๑๗๖] **ไม่เห็น** ภิกษุรู้ยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ภิกษุรู้ยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อํพรางความเห็น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ภิกษุรู้ยู่กล่าวเท็จ ว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อํพรางความเห็น ๕ อํพรางความความ ถูกใจ ๖ อํพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ภิกษุรู้ยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อํพรางความเห็น ๕ อํพรางความถูกใจ ๖ อํพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ได้ยิน - ว่าได้ยิน

ไม่ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน ด้วยอาการ ๓ อย่าง
ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ทราบ - ว่าทราบ

ไม่ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง..... ด้วยอาการ ๕ อย่าง..... ด้วยอาการ ๖ อย่าง...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่รู้ - ว่ารู้

ไม่รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ว่าเห็น และได้ยิน

[๑๗๗] ไม่เห็น ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น และได้ยินด้วย
อาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง..... ด้วยอาการ ๕ อย่าง..... ด้วย
อาการ ๖ อย่าง..... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ว่าเห็น และทราบ

ไม่เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น และทราบ ด้วยอาการ ๓
อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง .. ด้วยอาการ ๖
อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ว่าเห็น และรู้

ไม่เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น และรู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ว่าเห็น ได้ยิน และทราบ

ไม่เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ได้ยิน และทราบ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ
๖ อย่าง .. ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ว่าเห็น ได้ยิน และรู้

ไม่เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ได้ยิน และรู้ ด้วยอาการ
๓ อย่าง .. ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง .. ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่เห็น ว่าเห็น ได้ยิน ทราบ และรู้

ไม่เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ได้ยิน ทราบ และรู้ ด้วย
อาการ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ
๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ได้ยิน ว่าได้ยิน และทราบ

ไม่ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน และทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง .. ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง . . ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ได้ยิน ว่าได้ยิน และรู้

ไม่ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน และรู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง .. ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง .. ด้วยอาการ ๖ อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ไม่ได้ยิน ว่าได้ยิน และเห็น

ไม่ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน และเห็น ด้วยอาการ ๓ อย่าง .. ด้วยอาการ ๔ อย่าง .. ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง .. ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ได้ยิน ว่าได้ยิน ทราบ และรู้

ไม่ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน ทราบ และรู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ด้วยอาการ ๗ อย่าง..... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ได้ยิน ว่าได้ยิน ทราบ และเห็น

ไม่ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน ทราบ และเห็น ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง .. ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ได้ยิน ว่าได้ยิน ทราบ รู้ และเห็น

ไม่ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวว่าข้าพเจ้าได้ยิน ทราบ รู้ และเห็น ด้วย
อาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง .. ด้วยอา-
การ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ทราบ ว่าทราบ และรู้

ไม่ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวว่าข้าพเจ้าทราบ และรู้ ด้วยอาการ ๓
อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง
... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ทราบ ว่าทราบ และเห็น

ไม่ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวว่าข้าพเจ้าทราบ และเห็น ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ทราบ ว่าทราบ และได้ยิน

ไม่ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวว่าข้าพเจ้าทราบ และได้ยิน ด้วยอาการ
๓ อย่าง .. ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง.. .. ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ทราบ ว่าทราบ รู้ และเห็น

ไม่ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวว่าข้าพเจ้าทราบ รู้ และเห็น ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง.. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ทราบ ว่าทราบ รู้ และได้ยิน

ไม่ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ รู้ และได้ยิน ด้วย
อาการ ๓ อย่าง .. ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง .. ด้วย
อาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่ทราบ ว่าทราบ รู้ เห็น และได้ยิน

ไม่ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ รู้ เห็น และได้ยิน
ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ..
ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่รู้ ว่ารู้ และเห็น

ไม่รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ และเห็น ด้วยอาการ ...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ..
ด้วยอาการ ๗ อย่าง.. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่รู้ ว่ารู้ และได้ยิน

ไม่รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ และได้ยิน ด้วยอาการ ๓
อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่รู้ ว่ารู้ และทราบ

ไม่รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ และทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง.. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่รู้ ว่ารู้ เห็น และได้ขึ้น

ไม่รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ เห็น และได้ขึ้น ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ
๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่รู้ ว่ารู้ เห็น และทราบ

ไม่รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ เห็น และทราบ ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ
๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไม่รู้ ว่ารู้ เห็น ได้ยิน และทราบ

ไม่รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ เห็น ได้ยิน และทราบ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วย
อาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น ว่าไม่เห็น

[๑๗๘] เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าไม่เห็น ด้วยอาการ ๓
อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ยิน ว่าไม่ได้ยิน

ได้ยิน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าไม่ได้ยิน ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ ว่าไม่ทราบ

ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าไม่ทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง....
ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ว่าไม่รู้

รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าไม่รู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น ว่าได้ยิน

[๑๗๕] เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน ด้วยอาการ ๓
อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น ว่าทราบ

เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง.... ด้วยอาการ ๖ อย่าง...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น ว่ารู้

เห็น ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น ว่าได้ยิน และทราบ

เห็น ภิกษุรู้้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน และทราบ ด้วยอาการ ๓
อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖
อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น ว่าได้ยิน และรู้

เห็น ภิกษุรู้้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน และรู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
... ด้วยอาการ ๔ อย่าง .. ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น ว่าได้ยิน ทราบ และรู้

เห็น ภิกษุรู้้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน ทราบ และรู้ ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ
๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ยิน ว่าทราบ

ได้ยิน ภิกษุรู้้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ยิน ว่ารู้

ได้ยิน ภิกษุรู้้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไต่ยืน ว่าเห็น

ไต่ยืน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
ด้วยอาการ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไต่ยืน ว่าทราบ และรู้

ไต่ยืน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ และรู้ ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖
อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไต่ยืน ว่าทราบ และเห็น

ไต่ยืน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ และเห็น ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖
อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ไต่ยืน ว่าทราบ รู้ และเห็น

ไต่ยืน ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ รู้ และเห็น ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ
๖ อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ ว่ารู้

ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ ว่าเห็น

ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ ว่าได้ยิน

ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ ว่ารู้ และเห็น

ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ และเห็น ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖
อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ ว่ารู้ และได้ยิน

ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ และได้ยิน ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖
อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ ว่ารู้ เห็น และได้ยิน

ทราบ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้ารู้ เห็น และได้ยิน ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ
๖ อย่าง ... ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ว่าเห็น

รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ว่าได้ยิน

รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าได้ยิน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ว่าทราบ

รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ว่าเห็น และได้ยิน

รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น และได้ยิน ด้วยอาการ ๓ อย่าง
ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ...
ด้วยอาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ว่าเห็น และทราบ

รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น และทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
ด้วยอาการ ๔ อย่าง ... ด้วยอาการ ๕ อย่าง ... ด้วยอาการ ๖ อย่าง ... ด้วย
อาการ ๗ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ว่าเห็น ได้ยิน และทราบ

รู้ ภิกษุรู้อยู่กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเห็น ได้ยิน และทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เห็น สงสัย

[๑๘๐] เห็น ภิกษุสงสัย กำหนดไม่ได้ว่าเห็น จำไม่ได้ว่าเห็น หลง สัมมาเห็น รู้อยู่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเห็น และได้ยิน ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเห็น และทราบ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเห็น และรู้... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเห็น ได้ยิน และทราบ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเห็น ได้ยิน และรู้... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเห็น ได้ยิน ทราบ และรู้... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ขึ้น สงสัย

ได้ยิน ภิกษุสงสัย กำหนดไม่ได้ว่าได้ยิน จำไม่ได้ว่าได้ยิน หลง สัมมาได้ยิน รู้อยู่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าได้ยิน และทราบ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าได้ยิน และรู้... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าได้ยิน และเห็น... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าได้ยิน ทราบ และรู้... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าได้ยิน ทราบ และเห็น... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าได้ยิน ทราบ รู้ และเห็น... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทราบ - สงสัย

ทราบ ภิกษุสงสัย กำหนดไม่ได้ว่าทราบ จำไม่ได้ว่าทราบ หลงลืมว่าทราบ รู้อยู่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าทราบ และรู้ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าทราบ และเห็น... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าทราบ และได้ยิน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าทราบ รู้ และเห็น... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าทราบ รู้ และได้ยิน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าทราบ รู้ เห็น และได้ยิน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รู้ ภิกษุสงสัย กำหนดไม่ได้ว่ารู้ จำไม่ได้ว่ารู้ หลงลืมว่ารู้ รู้อยู่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้ารู้ และเห็นด้วยอาการ ๓ อย่าง... ด้วยอาการ ๔ อย่าง... ด้วยอาการ ๕ อย่าง... ด้วยอาการ ๖ อย่าง... ด้วยอาการ ๗ อย่าง... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...ข้าพเจ้ารู้ และได้ยิน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้ารู้ และทราบ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ...ข้าพเจ้ารู้ เห็น และได้ยิน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้ารู้ เห็น และทราบ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้ารู้ เห็น ได้ยิน และทราบ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๑๘๑] ภิกษุพูดพลั้ง ๑ ภิกษุพูดพลาด ๑ [ชื่อว่าพูดพลั้ง คือพูดเร็วไป ชื่อว่าพูดพลาด คือตั้งใจว่าจักพูดคำอื่น แต่กลับพูดไปอีกอย่าง] ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มุลาวาทรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ขุททกัณฐวรรณา

ขุททกสิกขาบทเหล่าใด สงเคราะห์

ตามวรรคเป็น ๕ วรรค ประดิษฐานอยู่ด้วยดี

แล้ว บัดนี้ จะมีการพรรณาสิกขาบท

เหล่านั้น ดังต่อไปนี้:-

ปาจิตติย มุสาวาทวรรคที่ ๑

มุสาวาทสิกขาบทที่ ๑

บรรดาวรรค ๕ เหล่านั้น (บรรดาขุททกสิกขาบทเหล่านั้น) ฟังทราบ
วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งมุสาวาทวรรคก่อน.

[แก้อรธปฐมบัญญัติเรื่องพระหัตถกะ]

คำว่า **หตุลโก** เป็นชื่อของพระเถระนั้น. บุตรของพวกเจ้าศากยะ
ชื่อว่าศากยบุตร. ได้ยินว่า ในครั้งพุทธกาล บรูษแปดหมื่นคน ได้ออกบวช
จากศากยตระกูล. ท่านพระหัตถกะนั้น เป็นคนใดคนหนึ่ง บรรดาบรูษ
แปดหมื่นคนนั้น.

บทว่า **วาทกขิตโต** มีความว่า ถูกคำพูดที่ตนกำหนดไว้แบบนี้ว่า
เราจักกระทำวาทะ (ทำการโต้วาทะกัน) ชัดไป คือ ผลักไป อธิบายว่า ดันไป
คือ ส่งไปสู่สำนักของพวกปรวาทิ. อีกอย่างหนึ่ง ท่านพระหัตถกะนั้น ถูกจิต
ของตนชัดไปในวาทะ. ย่อมปรากฏในสถานที่ซึ่งมีการโต้วาทะกันทุกครั้งไป.
แม้เพราะเหตุนี้ ท่านจึงชื่อว่าถูกชัดไปในวาทะ (เป็นคนพูดสับปลับ).

ชื่อว่า อวชานิตฺวา ปฏิษานาติ มีความว่า พระหัตถะนั้น
กำหนดโทษบางอย่างในคำพูดของตนได้ ถลากไถลไปว่า นี่ไม่ใช่คำพูดของเรา
เมื่อพูดไป ๆ สังกตได้ว่าไม่มีโทษ แล้วยอมรับว่า นี่ เป็นคำพูดของเราละ.

ชื่อว่า ปฏิษานิตฺวา อวชานาติ มีความว่า ท่านเมื่อกำหนดอาณิสส
ในคำพูดบางอย่างได้ ก็ยอมรับว่า นี่ เป็นคำพูดของเรา เมื่อพูดต่อไปอีก
กำหนดโทษในถ้อยคำนั้นได้ ก็ถลากไถลไปว่า นี่ ไม่ใช่คำพูดของเรา ดังนี้.

ชื่อว่า อญฺเญนญฺณํ ปฏิจรติ มีความว่า ย่อมกลบเกลื่อน คือ
ย่อมปกปิด ได้แก่ ทับถมเหตุอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุอย่างหนึ่ง คือ กล่าวเหตุว่า
รูปไม่เที่ยง เพราะเป็นของพึงรู้ได้ แล้วกลับกล่าวเหตุเป็นต้นว่า เพราะมี
ความเกิดเป็นธรรมดา.

แต่ในกรุนที่ ท่านกล่าวว่า ย่อมพูดเรื่องอื่นเป็นอันมาก เพราะเหตุ
ที่จะปกปิดปฏิกุญญาและความถลากไถลนั้น.

ในคำว่า เอตฺสฺส เป็นต้นนั้น มีอธิบายดังต่อไปนี้ว่า เธอย่อม
กล่าวคำเป็นอันมากมีอาทิอย่างนี้ว่า ใครกล่าว? กล่าวอย่างไร? กล่าวที่ไหน?
ดังนี้ เพื่อปกปิดคำปฏิกุญญาและคำถลากไถลนั้น.

ในมหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้อีกว่า ถลากไถลแล้วปฏิกุญญา และ
ปฏิกุญญาแล้วถลากไถล นั้นแหละ ชื่อว่า กลบเกลื่อนเรื่องอื่นด้วยเรื่องอื่น.

สองบทว่า สมฺบุชานมฺมุสา ภาสติ ได้แก่ กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่.

หลายบทว่า สงฺกตํ กตฺวา วิสฺวาเทติ มีความว่า ทำการนัดหมายว่า
การได้ว่าทะเล จะมีในประเทศชื่อนั้น ในบรรดากาลมีปุเรกัตเป็นต้น ชื่อนั้น
ดังนี้ แล้วไปก่อน หรือหลังจากเวลาที่ตนนัดหมายไว้ แล้วกล่าวว่า จงดูเอาเถิด
ผู้เจริญ! พวกเดียรถีย์ ไม่มาแล้ว แพ้แล้ว ดังนี้ หลีกไปเสีย.

บทว่า สัมปชานมุสาวาท ได้แก่ ในเพราะการพูดเท็จทั้งที่รู้ตัวแล้วและกำลังรู้.

บทว่า วิสัฆาตปุเรกขารสุต ได้แก่ ผู้พูดทำจิตที่คิดจะพูดให้คลาดเคลื่อนไว้เป็นเบื้องหน้า.

เจตนายังคำพูดอันนับเนื่องในมิจฉาวาจาให้ตั้งขึ้น ชื่อว่า วาจา.

ท่านแสดงเสียงอันตั้งขึ้นด้วยเจตนา นั้น ด้วยคำว่า ภิรา.

ทางแห่งถ้อยคำ ชื่อว่า พยบถ. ก็วาจานั้นแล ท่านเรียกว่า พยบถ เพราะเป็นแนวทางแม่ของชนเหล่าอื่น ผู้ถึงทิฏฐฐานุคติ.

การเปล่งวาจาที่มีความเข้าใจกันว่าคำพูด ชื่อว่า วจีเภท. วาจา มีชนิดต่าง ๆ กันนั่นเอง ท่านเรียกอย่างนี้ (ว่าวจีเภท).

ววิญญุตติ ชื่อว่า วิญญุตติที่เป็นไปทางวาจา. ด้วยอาการอย่างนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบ ว่า ด้วยบทแรก ท่านพระอุบาลีกล่าวเพียงเจตนาล้วน, ด้วย ๓ บทท่ามกลาง กล่าวเจตนาที่ประกอบด้วยเสียงซึ่งตั้งขึ้นด้วยเจตนา นั้น. ด้วยบทเดียวสุดท้าย กล่าวเจตนาที่ประกอบด้วยวิญญุตติ.

โวหาร (คำพูด) ของเหล่าชนผู้ไม่ใช่พระอริยเจ้า คือเหล่าพาลปุถุชน ชื่อว่า อนริยโวหาร.

พระอุบาลีเถระ. ครั้นแสดงสัมปชานมุสาวาทอย่างนี้แล้ว บัดนี้ เมื่อจะแสดงลักษณะแห่งอนริยโวหาร ที่นับเป็นสัมปชานมุสาวาท ซึ่งกล่าวไว้ในที่สุด จึงกล่าวคำมีอาทิว่า อทิฏฐิ นาม ดังนี้.

[อรรถาธิบายอนริยโวหาร ๘ อย่าง]

ในคำว่า อทิฏฐิ เป็นต้นนั้น บัณฑิตพึงทราบอรรถโดยนัยนี้ว่า ถ้อยคำ หรือ เจตนาเป็นเหตุยังถ้อยคำนั้นให้ตั้งขึ้น ของภิกษุผู้กล่าวเรื่องที่ตนไม่เห็นอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าเห็น ชื่อว่า อนริยโวหารอย่างหนึ่ง.

อีกนัยหนึ่ง บัณฑิตพึงทราบสันนิษฐาน ในคำว่า **อทิฏฐิ ทิฏฐิ** เม เป็นต้นนี้ว่า อารมณ์ที่ตนไม่ได้รับด้วยอำนาจแห่งจักขุชื่อว่า ไม่เห็น, ที่ไม่ได้รับด้วยอำนาจแห่งโสตะ ชื่อว่า ไม่ได้ยิน, ที่ไม่ได้รับ ทำให้คุณเนื่องเป็นอันเดียวกันกับอินทรีย์ ๓ ด้วยอำนาจแห่งมานินทรีย์ เป็นต้น ชื่อว่า ไม่ทราบ, ที่วิญญาณล้วน ๆ อย่างเดียว นอกจากอินทรีย์ ๕ ไม่ได้รับ ชื่อว่า ไม่รู้.

แต่ในพระบาลี พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทศนาโดยนัยอันปรากฏชัด ที่เดียวอย่างนี้ว่า ที่ชื่อว่า ไม่เห็น คือ ไม่เห็นด้วยตา ฉะนั้นแล.

ก็บรรดาอารมณ์ที่ได้เห็น เป็นต้น ที่ตนเองก็ดี คนอื่นก็ดี เห็นแล้ว ชื่อว่า ทิฏฐะทั้งนั้น. อารมณ์ที่ชื่อว่า สุตะ มุตะ และวิญญาตะก็อย่างนี้ นี้เป็นบรรยายหนึ่ง. ส่วนอีกบรรยายหนึ่ง อารมณ์ใดที่ตนเห็นเอง อารมณ์นั้นจัดเป็นทิฏฐะแท้. ในสุตะ เป็นต้น ก็มีนัยอย่างนั้น. ก็อารมณ์ใดที่คนอื่นเห็น อารมณ์นั้น ย่อมตั้งอยู่ในฐานะแห่งอารมณ์ที่ตนได้ยิน. แม้อารมณ์มีสุตะ เป็นต้น ก็มีนัยอย่างนี้.

บัดนี้ พระอุบาลีเถระ เมื่อจะยกอาบัติขึ้นแสดงด้วยอำนาจแห่งอนริย-
โฆหารเหล่านั้น จึงกล่าวคำว่า **ติหากาเรหิ** เป็นต้น. บัณฑิตพึงทราบ-
เนื้อความแห่งคำว่า **ติหากาเรหิ** เป็นต้นนั้น โดยนัยดังที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้ว
ในวรรคนาบาลีจตุตตปาราชิก มีอาทิต่างนี้ว่า ภิกษुकกล่าวสัมปะชานมุสาวาทว่า
ข้าพเจ้าบรรลุปฐมฌาน ต้องอาบัติปาราชิกโดยอาการ ๓ ดังนี้แล. จริงอยู่
ในบาลีจตุตตปาราชิกนั้น ท่านกล่าวไว้เพียงคำว่า **ปรมม ฌาน สมาปชชี่**.
ข้าพเจ้าบรรลุปฐมฌานแล้ว อย่างเดียว, ในสิกขาบทนี้ กล่าวไว้ว่า **อทิฏฐิ**
ทิฏฐิ เม ไม่เห็นพุดว่า ข้าพเจ้าเห็น ดังนี้. และในบาลีจตุตตปาราชิกนั้น

กล่าวไว้ว่า **อาปตฺติ ปาราชิกฺสุตฺต** (ต้องอาบัติปาราชิก) ในสิกขาบทนี้
กล่าวว่า **อาปตฺตุ ปาจิตฺตียฺสุตฺต** (ต้องอาบัติปาจิตตีย์) ดังนี้. มีความแปลก
กันเพียงในวัตถุและอาบัติอย่างนี้. คำที่เหลือมีลักษณะอย่างเดียวกันแท้แล.
แม้คำเป็นต้นว่า **ตีหากาเรหิ ทิฏฺฐเฐ เวมตีโก** ก็พึงทราบเนื้อความโดยนัย
ดังกล่าวแล้ว. ในวรรณนาบาลีทุฏฐโทสสิกขาบทเป็นต้น. อย่างนี้ว่า **ทิฏฺฐสุตฺต**
โหติ ปาราชิกํ ฆมฺมํ อหุณาปหุชนฺโน ทิฏฺฐเฐ เวมตีโก (ภิกษุผู้โจทก์
นั้นได้เห็นภิกษุผู้ต้องปาราชิกกรรม มีความสงสัยในสิ่งที่ได้เห็น) ดังนี้. นั้น แล.
ก็ในสิกขาบทนี้. เพียงแต่คำบาลีเท่านั้น. แปลกกัน (จากบาลีจตุตถปาราชิก).
ส่วนในเนื้อความพร้อมทั้งเถรวาท. ไม่มีการแตกต่างอะไรกันเลย.

สองบทว่า **สหาสา ภณฺติ** ความว่า. ภิกษุไม่ได้ใคร่ตรง หรือ
ไม่ได้ใคร่ครวญ. พุคฺโดยเร็วถึงสิ่งที่ไม่เห็นว่า. ข้าพเจ้าเห็น.

คำว่า **อญฺญํ ภณฺติสุตฺตมิตฺติ อญฺญํ ภณฺติ** ความว่า. เมื่อตนควร
จะกล่าวคำว่า **จีวรํ** (จีวร) **โพลํ** (โพล) **จีริ** (นาน) ดังนี้. เป็นต้น. เพราะ
ความเป็นผู้อ่อนความคิด. เพราะเป็นผู้เซอะ. เพราะความพลาดพลั้ง. แต่ภิกษุใด
ผู้อันสามเณรเรียนถามว่า. ท่านขอรับ! เห็นอุปัชฌาย์ของกระผมบ้างไหม.
ดังนี้. กระทำการล้อเลียน. กล่าวว่า. อุปัชฌาย์ของเธอจักเทียมเกวียนบรรทุทุกฟืน
ไปแล้ว. ระวัง หรือว่า. เมื่อสามเณรได้ยินเสียงสุนัขจิ้งจอกแล้ว. ถามว่า. นี่เสียง
สัตว์อะไร. ขอรับ! กล่าวว่า. นี่เสียงของพวกคนผู้ช่วยกันยกล้อที่ติดหล่ม
ของมารดาเธอ. ผู้กำลังไปด้วยยาน. ดังนี้. อย่างนั้น. กล่าวคำอื่นไม่ใช่. เพราะเล่น
ไม่ใช่. เพราะพลั้ง. ภิกษุนั้น. ย่อมต้องอาบัติแท้. ยังมีถ้อยคำอย่างหนึ่ง. ชื่อว่า
ปุรณกถา. คือ. ภิกษุรูปหนึ่ง. ได้นำมันเล็กน้อยในบ้าน. แล้วกลับมาสู่วิหาร.
พูกะสามเณรว่า. เธอไปไหนเสีย. วันนี้. บ้านมีแต่น้ำมัน. อย่างเดียว. ดังนี้. ก็ดี.

ได้ขึ้นขนมที่เขาวางไว้ในกระเช้า และพูดกะสามเณรว่า วันนี้ คนทั้งหลาย
ในบ้าน เอากระเช้าหลายใบใส่ขนมไป ดังนี้ก็ดี นี่จัดเป็นมุสาวาทเหมือนกัน.
คำที่เหลือตั้งนั้นนั่นแล.

สิกขาบทนี้มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้น ทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม
วจีกรรม อกุศลจิตมีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

มุสาวาทสิกขาบทที่ ๑ จบ

มุสาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๘๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอานาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ทะเลาะกับพวก ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก กล่าวเสียดแทงพวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก คือคำว่า สบประมาท กระทบกำเนิดบ้าง ชื่อบ้าง วงศ์ตระกูลบ้าง การงานบ้าง ศิลปบ้าง โโรคบ้าง รูปพรรณบ้าง กิเลสบ้าง อาบัติบ้าง คำคำที่ทรมานบ้าง .

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน พระฉัพพัคคีย์ ทะเลาะกับภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก จึงได้กล่าวเสียดแทงพวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก คือคำว่า สบประมาท กระทบกำเนิดบ้าง ชื่อบ้าง วงศ์ตระกูลบ้าง การงานบ้าง ศิลปบ้าง โโรคบ้าง รูปพรรณบ้าง กิเลสบ้าง อาบัติบ้าง คำคำที่ทรมานบ้างเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า จริงหรือภิกษุทั้งหลาย ข้าว่าพวกเธอทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก กล่าวเสียดแทงพวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก คือคำว่า สบประมาท กระทบกำเนิด

บ้าง ชื่อบ้าง วงศ์ตระกูลบ้าง การงานบ้าง ศิลปบ้าง โรคบ้าง รูปพรรณบ้าง
กิลเลสบ้าง อาบัติบ้าง คำค่าที่ทราบบ้าง.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน
พวกเธอจึงได้ทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก กล่าวเสียดแทงพวกภิกษุผู้มี
ศีลเป็นที่รัก คือคำว่า สบประมาท กระทบกำเนิดบ้าง ชื่อบ้าง วงศ์ตระกูลบ้าง
การงานบ้าง ศิลปบ้าง โรคบ้าง รูปพรรณบ้าง กิลเลสบ้าง อาบัติบ้าง คำค่า
ที่ทราบบ้าง การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชน
ที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ... ครั้นแล้ว
ทรงกระทำกรรมก็ถวรับส่งกะภิกษุทั้งหลายดังต่อไปนี้.

เรื่องโคนันทิวีสาล

[๑๘๓] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พราหมณ์คนหนึ่ง
ในเมืองตักกศิลา มีโคธิดีตัวหนึ่งชื่อนันทิวีสาล ครั้นนั้นโคธิดีชื่อนันทิวีสาล
ได้กล่าวคำนี้กะพราหมณ์นั้นว่า ข้าแต่ท่านพราหมณ์ ท่านจงไปพนันกับเศรษฐี
ด้วยทรัพย์ ๑,๐๐๐ กษาปณ์ว่า โคธิดีของข้าพเจ้าจักลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูก
เนื่องกันไปได้.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย จึงพราหมณ์นั้นได้ทำการพนันกับเศรษฐีด้วย
ทรัพย์ ๑,๐๐๐ กษาปณ์ว่า โคธิดีของข้าพเจ้าจักลากเกวียน ๑,๐๐๐ เล่มที่ผูกเนื่อง
กันไปได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้วพราหมณ์นั้นได้ผูกเกวียน ๑,๐๐๐ เล่มให้
เนื่องกัน เทียมโคถึกนั้นทิวาสเสร็จแล้ว ได้กล่าวคำนี้ว่า จงจุดไป เจ้าโคโงง
จงลากไป เจ้าโคโงง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น โคถึกนั้นทิวาสได้ยืนอยู่ในที่เดิมนั่นเอง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล พราหมณ์นั้นแพ้นั้น เสียทรัพย์
๑,๐๐๐ กษาปณ์แล้วได้ชบเซา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ต่อมา โคถึกนั้นทิวาสได้ตามพราหมณ์นั้นว่า
ข้าแต่ท่านพราหมณ์ เหตุไรท่านจึงชบเซา.

พ. ก็เพราะเจ้าทำให้เราต้องแพ้ เสียทรัพย์ไป ๑,๐๐๐ กษาปณ์ นั้น
ละซิ เจ้าตัวดี.

น. ข้าแต่ท่านพราหมณ์ ก็ท่านมาเรียกข้าพเจ้าผู้ไม่โงง ด้วยถ้อยคำว่า
โงงทำไมเล่า ขอท่านจงไปอีกครั้งหนึ่ง จงพนันกับเศรษฐีด้วยทรัพย์ ๒,๐๐๐
กษาปณ์ว่า โคถึกของข้าพเจ้า จักลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูกเนื่องกันไปได้
แต่อย่าเรียกข้าพเจ้าผู้ไม่โงง ด้วยถ้อยคำว่าโงง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทันใดนั้นแล พราหมณ์นั้นได้พนันกับเศรษฐี
ด้วยทรัพย์ ๒,๐๐๐ กษาปณ์ว่า โคถึกของข้าพเจ้าจักลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูก
เนื่องกันไปได้ ครั้นแล้วได้ผูกเกวียน ๑๐๐ เล่มให้เนื่องกัน เทียมโคถึก
นั้นทิวาสแล้ว ได้กล่าวคำนี้ว่า เชิญจุดไปเถิด พ่อรูปงาม เชิญลากไปเถิด
พ่อรูปงาม.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล โคถึกนั้นทิวาสได้ลากเกวียน ๑๐๐
เล่ม ซึ่งผูกเนื่องกันไปได้แล้ว.

[๑๘๔] บุคคลควรกล่าวแต่ถ้อยคำ
เป็นที่จำเริญใจ ไม่ควรกล่าวถ้อยคำอันไม่
เป็นที่จำเริญใจ ในกาลไหน ๆ เพราะเมื่อ
พราหมณ์กล่าวถ้อยคำเป็นที่จำเริญใจ โคลิถ
นั้นทิวาสได้ลากเกวียนหนักไป ยังพราหมณ์
นั้นให้ได้ทรัพย์ และได้ดีใจเพราะพราหมณ์
ได้ทรัพย์โดยการกระทำของตนนั้นแล.

[๑๘๕] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งนั้น คำดำ คำสบประมาทก็
มิได้เป็นที่พอใจของเรา ไฉน ในบัดนี้ คำดำ คำสบประมาท จักเป็นที่
พอใจเล่า การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชน
ที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดงอย่างนี้ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๑.๒. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะโอมสวาท.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๖] ที่ชื่อว่า โอมสวาท ได้แก่คำพูดเสียดแทงให้เจ็บใจด้วย
อาการ ๑๐ อย่าง คือ ชาติ ๑ ชื่อ ๑ โศทร ๑ การงาน ๑ ศิลป ๑ โรก ๑
รูปพรรณ ๑ กิเลส ๑ อาบัติ ๑ คำดำ ๑.

บทภาษณีย์

[๑๘๗] ที่ชื่อว่า **ชาติ** ได้แก่ชาติ ๒ คือ ชาติทราม ๑ ชาติอุกฤษฏ์ ๑
ที่ชื่อว่า **ชาติทราม** ได้แก่ชาติคนจันทาล ชาติคนจ๊กสาน ชาติ
พราน ชาติคนช่างหนัง ชาติคนเทศอกไม้ นี้ชื่อว่าชาติทราม.

ที่ชื่อว่า **ชาติอุกฤษฏ์** ได้แก่ชาติกษัตริย์ ชาติพราหมณ์ นี้ชื่อว่า
ชาติอุกฤษฏ์.

[๑๘๘] ที่ชื่อว่า **ชื่อ** ได้แก่ชื่อ ๒ คือ ชื่อทราม ๑ ชื่ออุกฤษฏ์ ๑.

ที่ชื่อว่า **ชื่อทราม** ได้แก่ ชื่ออวกัณณะ ชวกัณณะ ฌนิฐฐะ
สวัญฐกะ กุลวัฑฒกะ ก็หรือชื่อที่เขาเย้ยหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง ดูหมิ่น
ไม่นับถือกันในชนบทนั้น ๆ นี้ชื่อว่าชื่อทราม

ที่ชื่อว่า **ชื่ออุกฤษฏ์** ได้แก่ชื่อที่เกี่ยวข้องด้วยพุทธะ ธรรมะ สังฆะ
ก็หรือชื่อที่เขาไม่เย้ยหยัน ไม่เหยียดหยาม ไม่เกลียดชัง ไม่ดูหมิ่น นับถือกัน
ในชนบทนั้น ๆ นี้ชื่อว่าชื่ออุกฤษฏ์.

[๑๘๙] ที่ชื่อว่า **โคตร** ได้แก่วงศ์ตระกูล มี ๒ คือ วงศ์ตระกูล
ทราม ๑ วงศ์ตระกูลอุกฤษฏ์ ๑.

ที่ชื่อว่า **วงศ์ตระกูลทราม** ได้แก่วงศ์ตระกูลภารทวาชะ ก็หรือ
วงศ์ตระกูล ที่เขาเย้ยหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง ดูหมิ่น ไม่นับถือกันใน
ชนบทนั้น ๆ นี้ชื่อว่าวงศ์ตระกูลทราม.

ที่ชื่อว่า **วงศ์ตระกูลอุกฤษฏ์** ได้แก่วงศ์ตระกูลโคตมะ วงศ์ตระกูล
โมคคัลลานะ วงศ์ตระกูลกัจจายณะ วงศ์ตระกูลวาเสฏฐะ ก็หรือวงศ์ตระกูลที่
เขาไม่เย้ยหยัน ไม่เหยียดหยาม ไม่เกลียดชัง ไม่ดูหมิ่น นับถือกันในชนบท
นั้น ๆ นี้ชื่อว่าวงศ์ตระกูลอุกฤษฏ์.

[๑๕๐] ที่ชื่อว่า การงาน ได้แก่งานที่ทำ มี ๒ คือ งานทรม ๑
งานอุกฤษฏ์ ๑.

ที่ชื่อว่า งานทรม ได้แก่งานช่างไม้ งานเตดอกไม้ ก็หรืองานที่
เขาเหยียหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง คูหมิ่น ไม่นับถือกันในชนบทนั้น ๆ
นี้ชื่อว่างานทรม.

ที่ชื่อว่า งานอุกฤษฏ์ ได้แก่งานทำนา งานค้าขาย งานเลี้ยงโค
ก็หรืองานที่เขาไม่เหยียหยัน ไม่เหยียดหยาม ไม่เกลียดชัง ไม่คูหมิ่น นับถือกัน
ในชนบทนั้น ๆ นี้ชื่อว่างานอุกฤษฏ์.

[๑๕๑] ที่ชื่อว่า ศิลป ได้แก่วิชาการช่าง มี ๒ คือ วิชาการ
ช่างทรม ๑ วิชาการช่างอุกฤษฏ์ ๑.

ที่ชื่อว่า วิชาการช่างทรม ได้แก่ วิชาการช่างจักสาน วิชาการ
ช่างหม้อ วิชาการช่างหูก วิชาการช่างหนัง วิชาการช่างกลบก ก็หรือวิชาการ
ช่างที่เขาเหยียหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง คูหมิ่น ไม่นับถือกันในชนบท
นั้น ๆ นี้ชื่อว่าวิชาการช่างทรม.

ที่ชื่อว่า วิชาการช่างอุกฤษฏ์ ได้แก่วิชาการช่างนับ วิชาการช่าง
คำนวณ วิชาการช่างเขียน ก็หรือวิชาการช่างที่เขาไม่เหยียหยัน ไม่เหยียดหยาม
ไม่เกลียดชัง ไม่คูหมิ่น นับถือกันในชนบทนั้น ๆ นี้ชื่อว่าวิชาการช่างอุกฤษฏ์.

[๑๕๒] โโรค แม้ทั้งปวง ชื่อว่าทรม แต่โรคเบาหวาน ชื่อว่า
โรคอุกฤษฏ์.

[๑๕๓] ที่ชื่อว่า รูปพรรณ ได้แก่รูปพรรณมี ๒ คือ รูปพรรณ
ทรม ๑ รูปพรรณอุกฤษฏ์ ๑.

ที่ชื่อว่า **รูปพรรณทรา**ม คือ สูงเกินไป ต่ำเกินไป คำเกินไป ขาวเกินไป นี้ชื่อว่ารูปพรรณทรา

ที่ชื่อว่า **รูปพรรณอุกฤษ**ณ์ คือไม่สูงนัก ไม่ต่านัก ไม่ดำนัก ไม่ขาวนัก นี้ชื่อว่ารูปพรรณอุกฤษ

[๑๕๔] กิเลส แม่ทั้งปวง ชื่อว่าทรา

[๑๕๕] อาบัติ แม่ทั้งปวง ชื่อว่าทรา แต่โสตาบัติ สมาบัติ ชื่อว่าอาบัติอุกฤษ

[๑๕๖] ที่ชื่อว่า คำดำ ได้แก่คำดำ มี ๒ คือ คำดำทรา ๑ คำดำอุกฤษ ๑

ที่ชื่อว่า คำดำทรา ได้แก่คำดำว่า เป็นอูฐ เป็นแพะ เป็นโค เป็นลา เป็นสัตว์ดิรัจฉาน เป็นสัตว์นรก สுகติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่ทุกติ คำดำที่เกี่ยวข้องด้วย ยะอักษร ภาอักษร หรือนิมิตของชายและนิมิตของหญิง นี้ชื่อว่าคำดำทรา

ที่ชื่อว่า คำดำอุกฤษ ได้แก่ คำดำว่า เป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก ทุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุกติ นี้ชื่อว่าคำดำอุกฤษ

อุปสัมบันคำอุปสัมบัน

พุดกคกระทบชาติ

[๑๕๗] อุปสัมบันปรารณาจะดำ ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุดกะอุปสัมบันมีชาติทรา ด้วยกล่าวกระทบชาติทรา คือ พุดกะอุปสัมบันชาติคนจันฑาล...ชาติคนจักสาน...ชาติพรา...ชาติคนช่างหนัง...ชาติคนเทดอกไม้ ว่าเป็นชาติคนจันฑาล ว่าเป็นชาติ

คนจักสาน ว่าเป็นชาติพราน ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง ว่าเป็นชาติคนเทดอกไม้
ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดทำให้เลวกระทบชาติ

[๑๘๘] อุปสัมบันปรารถนาจะดำ ปรารถนาจะสบบระมาทอุปสัมบัน
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสัมบันกำเนิดอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชาติ
ทราม คือ พูดกะอุปสัมบันกำเนิดกษัตริย์... กำเนิดพราหมณ์ ว่าเป็นชาติ
คนจัญทาล ว่าเป็นชาติคนจักสาน ว่าเป็นชาติพราน ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง
ว่าเป็นชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบชาติ

[๑๘๙] อุปสัมบันปรารถนาจะดำ ปรารถนาจะสบบระมาทอุปสัมบัน
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสัมบันกำเนิดทราม ด้วยกล่าวกระทบชาติ
อุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันกำเนิดคนจัญทาล ...กำเนิดคนจักสาน...กำเนิด
พราน...กำเนิดคนช่างหนัง...กำเนิดคนเทดอกไม้ ว่าเป็นชาติกษัตริย์ ว่า
เป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดยกยอกระทบชาติ

[๒๐๐] อุปสัมบันปรารถนาจะดำ ปรารถนาจะสบบระมาทอุปสัมบัน
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสัมบันกำเนิดอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชาติ
อุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันกำเนิดกษัตริย์... กำเนิดพราหมณ์ ว่าเป็นชาติ
กษัตริย์ ว่าเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสันบันดาอุปสันบัน

พูดกตกระทบชื่อ

[๒๐๑] อุปสันบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสันบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสันบันมีชื่อทราวด้วยกล่าวกระทบชื่อทราวด คือ พูดกะอุปสันบันชื่ออวกัณณะ ... ชื่อชวกัณณะ... ชื่อธนัญญกะ... ชื่อสวัญญกะ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ว่าท่านอวกัณณะ ว่าท่านชวกัณณะ ว่าท่านธนัญญกะ ว่าท่านสวัญญกะ ว่าท่านกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดกตให้เลวกระทบชื่อ

[๒๐๒] อุปสันบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสันบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสันบันมีชื่ออุกฤษฏ์ด้วยกล่าวกระทบชื่อทราวด คือ พูดกะอุปสันบันชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อธัมมรักจิต... ชื่อสังฆรักจิต ว่าท่านอวกัณณะ ว่าท่านชวกัณณะ ว่าท่านธนัญญกะ ว่าท่านสวัญญกะ ว่าท่านกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบชื่อ

[๒๐๓] อุปสันบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสันบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสันบันมีชื่อทราวด้วยกล่าวกระทบชื่ออุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสันบันชื่ออวกัณณะ... ชื่อชวกัณณะ... ชื่อธนัญญกะ... ชื่อสวัญญกะ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ว่าท่านพุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบชื่อ

[๒๐๔] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารณาจะให้อภัยศ พุดกะอุปสันบันมีชื่ออุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชื่อ อุกฤษฏ์ คือพุด กะอุปสัมบันชื่อพุทธรักจิต... ชื่อธัมมรักจิต... สังฆรักจิต ว่าท่านพุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้อง อาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

อุปสัมบันคำอุปสัมบัน

พุดกคกระทบโคตร

[๒๐๕] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารณาจะให้อภัยศ พุดกะอุปสัมบันมีโคตรทราวมด้วยกล่าวกระทบโคตร ทราวม คือพุดกะอุปสัมบันโกสียโคตร... ภารทวาชโคตร ว่าท่านโกสียโคตร ว่าท่านภารทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดกคให้เลวกระทบโคตร

[๒๐๖] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารณาจะให้อภัยศ พุดกะอุปสัมบันมีโคตรอุกฤษฏ์ด้วยกล่าวกระทบโคตร ทราวม คือ พุดกะอุปสันบันโคตมโคตร... โมคคัลลานโคตร... กัจจายน-โคตร... วาเสฏฐโคตร ว่าท่านโกสียโคตร ว่าท่านภารทวาชโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดประชดกระทบโคตร

[๒๐๗] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารณาจะให้อภัยศ พุดกะอุปสัมบันมีโคตรทราวมด้วยกล่าวกระทบโคตร

อุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันโกสิยโคตร...ภราทวาชโคตร ว่าท่านโคตม-
โคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร ว่าท่านกัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐโคตร
ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบโคตร

[๒๐๘] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาณอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีโคตรอุกฤษฏ์ด้วยกล่าวกระทบโคตร
อุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันโคตมโคตร... โมคคัลลานโคตร... กัจจายน-
โคตร... วาเสฏฐโคตร ว่าท่านโคตมโคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร ว่าท่าน
กัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ
คำพูด.

อุปสัมบันคำอุปสัมบัน

พุดกระทบการงาน

[๒๐๙] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาณอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีการงานทราม ด้วยกล่าวกระทบ
การงานทราม คือ พุคคะอุปสัมบันเป็นช่างไม้... เป็นคนเทดอกไม้ ว่าท่าน
ทำงานช่างไม้ ว่าท่านทำงานเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุก ๆ คำพูด.

พุดกตให้เลวกระทบการงาน

[๒๑๐] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาณอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีการงานอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ

การงานทราวม คือ พุทกะอุปสัมบันเป็นชานา... เป็นพ่อค้า... เป็นคนเลี้ยงโค
ว่าท่านทำงานช่างไม้ ว่าท่านทำงานเทดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุก ๆ คำพูด.

พุทประชดกระทบการงาน

[๒๑๑] อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุทกะอุปสัมบันมีการงานทราวม ด้วยกล่าวกระทบ
การงานอุกฤษฏ์ คือ พุทกะอุปสัมบันเป็นช่างไม้... เป็นคนเทดอกไม้ ว่า
ท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำงานค้าขาย ว่าท่านทำงานเลี้ยงโค ดังนี้ เป็นต้น
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยถยอกระทบการงาน

[๒๑๒] อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุทกะอุปสัมบันมีการงานอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
การงานอุกฤษฏ์ คือ พุทกะอุปสัมบันเป็นชานา... เป็นพ่อค้า... เป็นคน
เลี้ยงโค ว่าท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำงานค้าขาย ว่าท่านทำงานเลี้ยงโค
ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันคำอุปสัมบัน

พุทกระทบศิลป์

[๒๑๓] อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุทกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างทราวม ด้วยกล่าวกระทบ
วิชาการช่างทราวม คือ พุทกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างจักสาน... มีวิชาการช่าง

หม้อ... มีวิชาการช่างหูก... มีวิชาการช่างหนัง... มีวิชาการช่างกลบก ว่า
ท่านมีวิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมีวิชาการช่างหม้อ ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก
ว่าท่านมีวิชาการช่างหนัง ว่าท่านมีวิชาการช่างกลบก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดกดให้เลวกระทบศิลป์

[๒๑๔] อุปสัมบันปรารถนาจะค่า ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างอุกฤษฏ์ด้วยกล่าวกระทบ
วิชาการช่างทราวม คือ พูดกะอุปสัมบันวิชาการช่างนับ... มีวิชาการช่างคำนวณ
... มีวิชาการช่างเขียน ว่าท่านมีวิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมีวิชาการช่างหม้อ
ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก ว่าท่านมีวิชาการช่างหนัง ว่าท่านมีวิชาการช่างกลบก
ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบศิลป์

[๒๑๕] อุปสัมบันปรารถนาจะค่า ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างทราวม ด้วยกล่าวกระทบ
วิชาการช่างอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างจักสาน... มีวิชาการ
ช่างหม้อ... มีวิชาการช่างหูก... มีวิชาการช่างหนัง... มีวิชาการช่างกลบก
ว่าท่านมีวิชาการช่างนับ ว่าท่านมีวิชาการช่างคำนวณ ว่าท่านมีวิชาการช่าง
เขียน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดยกยอกระทบศิลป์

[๒๑๖] อุปสัมบันปรารถนาจะค่า ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างอุกฤษฏ์ด้วยกล่าวกระทบ

วิชาการช่างอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันมีวิชาการช่างนับ... มีวิชาการช่าง
คำนวณ... มีวิชาการช่างเขียน... ว่าท่านมีวิชาการช่างนับ ว่าท่านมีวิชาการ
ช่างคำนวณ ว่าท่านมีวิชาการช่างเขียน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันค่าอุปสัมบัน

พุดกคกระทบโรค

[๒๑๗] อุปสัมบันปรารณาจะค่า ปรารณาจะสพประมาณอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีโรคทราม ด้วยกล่าวกระทบโรคทราม
คือ พุคคะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน... โรคฝี...โรคนกลาก... โรคมองคร่อ...
โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็นโรคเรื้อน ว่าท่านเป็นโรคฝี ว่าท่านเป็นโรคนกลาก
ว่าท่านเป็นโรคมองคร่อ ว่าท่านเป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกคให้เลวกระทบโรค

[๒๑๘] อุปสัมบันปรารณาจะค่า ปรารณาจะสพประมาณอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีโรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโรค
ทราม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน ว่าท่านเป็นโรคเรื้อน ว่าท่าน
เป็นโรคฝี ว่าท่านเป็นโรคนกลาก ว่าท่านเป็นโรคมองคร่อ ว่าท่านเป็นโรค
ลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดประชดกระทบโรค

[๒๑๙] อุปสัมบันปรารณาจะค่า ปรารณาจะสพประมาณอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีโรคทราม ด้วยกล่าวกระทบโรค

อุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน...โรคฝี...โรคนกลาก...โรค
มองคร่อ... โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบโรค

[๒๒๐] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีโรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโรค
อุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน ว่าท่านเป็นโรคเบาหวาน
ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันด่าอุปสันบัน

พุดกดกระทบรูปพรรณ

[๒๒๑] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีรูปพรรณทราม ด้วยกล่าวกระทบ
รูปพรรณทราม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้สูงเกินไป...ต่ำเกินไป...ต่ำเกินไป...
ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนสูงนัก ว่าท่านเป็นคนต่านัก ว่าท่านเป็นคนค้ำนัก
ว่าท่านเป็นคนขวานัก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกดให้เลวกระทบรูปพรรณ

[๒๒๒] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีรูปพรรณอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
รูปพรรณทราม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้ไม่สูงนัก...ไม่ต่านัก...ไม่ค้ำนัก...

ไม่ขาวนั้ก ว่าท่านเป็นคนสูงนั้ก ว่าท่านเป็นคนต่านั้ก ว่าท่านเป็นคนค่านั้ก ว่าท่านเป็นคนขาวนั้ก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบรูปพรรณ

[๒๒๓] อุปัสั้มบันปรารณจะคำ ปรารณจะสพประมาทอุปัสั้มบัน ปรารณจะทำให้อั้ยศ พุดกะอุปัสั้มบันมีรูปพรรณทราม ด้วยกล่าวกระทบ รูปพรรณอุกฤษณ์ คือ พุดกะอุปัสั้มบันผู้สูงเกินไป ... ต่าเกินไป... ต่าเกินไป... ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนไม่สูงนั้ก ว่าท่านเป็นคนไม่ต่านั้ก ว่าท่านเป็นคน ไม่ค่านั้ก ว่าท่านเป็นคนไม่ขาวนั้ก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบรูปพรรณ

[๒๒๔] อุปัสั้มบันปรารณจะคำ ปรารณจะสพประมาทอุปัสั้มบัน ปรารณจะทำให้อั้ยศ พุดกะอุปัสั้มบันมีรูปพรรณอุกฤษณ์ ด้วยกล่าวกระทบ รูปพรรณอุกฤษณ์ คือ พุดกะอุปัสั้มบันผู้ไม่สูงเกินไป... ไม่ต่าเกินไป... ไม่ ค่าเกินไป... ไม่ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนไม่สูงนั้ก ว่าท่านเป็นคนไม่ต่านั้ก ว่าท่านเป็นคนไม่ค่านั้ก ว่าท่านเป็นคนไม่ขาวนั้ก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

อุปัสั้มบันค่าอุปัสั้มบัน

พุดกคกระทบกิเลส

[๒๒๕] อุปัสั้มบันปรารณจะคำ ปรารณจะสพประมาทอุปัสั้มบัน ปรารณจะทำให้อั้ยศ พุดกะอุปัสั้มบันมีกิเลสทราม ด้วยกล่าวกระทบกิเลส

ทราม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้ถูกราคะกัณฑ์... ผู้ถูกโทสะย่ำยี... ผู้ถูกโมหะ
ครอบงำ ว่าท่านถูกราคะกัณฑ์ ว่าท่านถูกโทสะย่ำยี ว่าท่านถูกโมหะครอบงำ
ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกทำให้เลวกระทบกิเลส

[๒๒๖] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีกิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
กิเลสทราม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้ปราศจากราคะ... ปราศจากโทสะ...
ปราศจากโมหะ ว่าท่านถูกราคะกัณฑ์ ว่าท่านถูกโทสะย่ำยี ว่าท่านถูกโมหะ
ครอบงำ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดประชดกระทบกิเลส

[๒๒๗] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีกิเลสทราม ด้วยกล่าวกระทบกิเลส
อุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันผู้ถูกราคะกัณฑ์... ถูกโทสะย่ำยี... ถูกโมหะ
ครอบงำ ว่าท่านปราศจากราคะ ว่าท่านปราศจากโทสะ ว่าท่านปราศจากโมหะ
ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบกิเลส

[๒๒๘] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสพประมาทอุปสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุคคะอุปสัมบันมีกิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
กิเลสอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันผู้ปราศจากราคะ... ปราศจากโทสะ...
ปราศจากโมหะ ว่าท่านปราศจากราคะ ว่าท่านปราศจากโทสะ ว่าท่านปราศจาก
โมหะ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันค่าอุปสัมบัน

พุดกคกระทบอาบัติ

[๒๒๕] อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติทราหม ด้วยกล่าวกระทบ อาบัติทราหม คือ พุดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก...ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ...ผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย... ผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์... ผู้ต้องอาบัติปาฏิเทสนิยะ... ผู้ต้องอาบัติทุกกฏ... ผู้ต้องอาบัติทุพภาสิต ว่าท่านต้องอาบัติปาราชิก ว่าท่าน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ว่าท่านต้องอาบัติถุลลัจจัย ว่าท่านต้องอาบัติปาจิตตีย์ ว่าท่านต้องอาบัติปาฏิเทสนิยะ ว่าท่านต้องอาบัติทุกกฏ ว่าท่านต้องอาบัติ ทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดกคให้เลวกระทบอาบัติ

[๒๓๐] อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ อาบัติทราหม คือ พุดกะอุปสัมบันผู้คือโศคาบัติ ว่าท่านต้องอาบัติปาราชิก ว่าท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส ว่าท่านต้องอาบัติถุลลัจจัย ว่าท่านต้องอาบัติ ปาจิตตีย์ ว่าท่านต้องอาบัติปาฏิเทสนิยะ ว่าท่านต้องอาบัติทุกกฏ ว่าท่านต้อง อาบัติทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดประชดกระทบอาบัติ

[๒๓๑] อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติทราหม ด้วยกล่าวกระทบ อาบัติอุกฤษฏ์ คือ พุดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก...ผู้ต้องอาบัติสังฆา-

ทิสเส... ผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย... ผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์... ผู้ต้องอาบัติปฏิเทสนิยะ... ผู้ต้องอาบัติทุกกฏ... ผู้ต้องอาบัติพุทธานุสาสนี ว่าท่านถึงโสคาบัติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบอาบัติ

[๒๓๒] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ คือ พุดกะอุปสัมบันผู้ต้องโสคาบัติ ว่าท่านต้องโสคาบัติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสันบันด่าอุปสัมบัน

พุดกกระทบคำสบประมาท

[๒๓๓] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุดกะอุปสัมบันผู้มีความประพฤติทราม ด้วยกล่าวกระทบคำด่าทราม คือ พุดกะอุปสัมบันผู้มีความประพฤติดังอุฐ... มีความประพฤติดังแพะ... มีความประพฤติดังโค... มีความประพฤติดังลา... มีความประพฤติดังสัตว์ดิรัจฉาน... มีความประพฤติดังสัตว์นรก ว่าท่านเป็นอุฐ ว่าท่านเป็นแพะ ว่าท่านเป็นโค ว่าท่านเป็นลา ว่าท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ว่าท่านเป็นสัตว์นรก สุขคติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่ทุกคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกคให้เลวกระทบคำสบประมาท

[๒๓๔] อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ปรารณาจะทำให้อัปยศ พุดกะอุปสัมบันผู้มีความประพฤติกุญฏ์ ด้วยกล่าว

กระทบคำค่าทรม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้เป็นบัณฑิต... ผู้ฉลาด... ผู้มีปัญญา... ผู้พหุสูต... ผู้ธรรมกถิก ว่าท่านเป็นอูฐ ว่าท่านเป็นแพะ ว่าท่านเป็นโค ว่าท่านเป็นลา ว่าท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ว่าท่านเป็นสัตว์นรก สுகติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดประชดกระทบคำสบประมาท

[๒๓๕] อุปสัมบันปรารณาจะค่า ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ปรารณาจะทำให้อภัยศ พุคคะอุปสัมบันผู้มีความประพฤติทรม ด้วยกล่าวกระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือ พุคคะอุปสัมบันผู้มีความประพฤติดังอูฐ... มีความประพฤติดังแพะ... มีความประพฤติดังโค... มีความประพฤติดังลา... มีความประพฤติดังสัตว์ดิรัจฉาน... มีความประพฤติดังสัตว์นรก ว่าท่านเป็นบัณฑิต ว่าท่านเป็นคนฉลาด ว่าท่านเป็นคนมีปัญญา ว่าท่านเป็นคนพหุสูต ว่าท่านเป็นธรรมกถิก ทุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบคำสบประมาท

[๒๓๖] อุปสัมบันปรารณาจะค่า ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ปรารณาจะทำให้อภัยศ พุคคะอุปสัมบันผู้มีความประพฤติกฤษณ์ ด้วยกล่าวกระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือ พุคคะอุปสัมบันผู้เป็นบัณฑิต... ผู้ฉลาด... ผู้มีปัญญา... ผู้พหุสูต... ผู้ธรรมกถิก ว่าท่านเป็นบัณฑิต ว่าท่านเป็นคนฉลาด ว่าท่านเป็นคนมีปัญญา ว่าท่านเป็นพหุสูต ว่าท่านเป็นธรรมกถิก ทุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันค่าอุปสัมบัน

พูดเปรยกระทบชาติทรม ว่ามีบางพวก

[๒๓๗] อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนั้น คือกล่าวว่ามีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติคนจันทาล บางพวกเป็นชาติคนจักษาน บางพวกเป็นชาติพราน บางพวกเป็นชาติคนช่างหนัง บางพวกเป็นชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

[๒๓๘] อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนั้น คือกล่าวว่ามีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติกษัตริย์ บางพวกเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบนามทรม ว่ามีบางพวก

[๒๓๙] อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนั้น คือกล่าวว่ามีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่ออวกัณณะ บางพวกชื่อชวกัณณะ บางพวกชื่อธนิฏฐกะ บางพวกชื่อสวิฏฐกะ บางพวกชื่อกุลวัฑฒกะ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบนามอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

... มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่อพุทธรักจิต บางพวกชื่อธัมมรักจิต บางพวกชื่อสังฆรักจิต ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทราวม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็น โกลิยโคตร บางพวกเป็น
ภราทวาชโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็น โคตมโคตร บางพวกเป็น
โมคคัลลานโคตร บางพวกเป็น กัจจายนโคตร บางพวกเป็นว่าเสฏฐโคตร
ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานทราวม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวก ทำงานช่างไม้ บางพวกทำงาน
เทอดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกทำงานไถนา บางพวกทำงาน
ค้าขาย บางพวกทำงานเลี้ยงโค ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศีลปทราวม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างจักสาน บาง
พวกมีวิชาการช่างหม้อ บางพวกมีวิชาการช่างหูก บางพวกมีวิชาการช่างหนัง
บางพวกมีวิชาการช่างกลบค ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศีลปอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างนับ บางพวกมี
วิชาการช่างคำนวณ บางพวกมีวิชาการช่างเขียน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทรม ว่าบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเรื้อน บางพวกเป็นโรคฝี บางพวกเป็นโรคกลาก บางพวกเป็นโรคมองคร้อ บางพวกเป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณทรม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกสูงเกินไป บางพวกต่ำเกินไป บางพวกดำเกินไป บางพวกขาวเกินไป ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกไม่สูงนัก บางพวกไม่ต่ำนัก บางพวกไม่ดำนัก บางพวกไม่ขาวนัก ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสทรม ว่ามีบางพวก

มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกถูกราคะกั้มรุม บางพวกถูกโทสะย่ำยี บางพวกถูกโมหะครอบงำ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฎ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกปราศจากราคะ บางพวกปราศจากโทสะ บางพวกปราศจากโมหะ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติทรม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องอาบัติปาราชิก บางพวกต้องอาบัติสังฆาทิเสส บางพวกต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกต้องอาบัติปาจิตตีย์ บางพวกต้องอาบัติปาฏิเทสนีเย บางพวกต้องอาบัติทุกกฏ บางพวกต้องอาบัติทุกภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติอุกฤษฎ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกถึงโสคาบัติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาททรม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีความประพฤติดังอูฐ บางพวกมีความประพฤติดังแพะ บางพวกมีความประพฤติดังโค บางพวกมีความประพฤติดังลา บางพวกมีความประพฤติดังสัตว์ดิรัจฉาน บางพวกมีความประพฤติดังสัตว์นรก สுகติของภิกษุรูปนั้นไม่มี ภิกษุพวกนั้นต้องหวังได้แต่ทุกคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฎ์ ว่ามีบางพวก

[๒๔๐] ...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นบัณฑิต บางพวกเป็นคนฉลาด บางพวกเป็นคนมีปัญญา บางพวกเป็นพหูสูต บางพวก

เป็นกรรมกถิก ทุกติของภิกษุบางพวกนั้นไม่มี ภิกษุบางพวกนั้นต้องหวังได้
แต่สุดติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันค่าอุปสัมบัน

พูดเปรยกระทบชาติทราวม ว่าพวกไรกันแน่

[๒๔๑] อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนี้ คือกล่าววว่า ภิกษุจำพวกใดกันแน่
เป็นชาติคนจันฑาล..ชาติคนจักสาน ...ชาติพราน ...ชาติคนช่างหนัง. ...
ชาติคนเทศดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่เป็นชาติกษัตริย์ ...ชาติพราหมณ์ ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบนามทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกใดกันแน่ ชื่ออวกัณณะ... ชื่อชวกัณณะ... ชื่อ
ธนิฐฐกะ...ชื่อสวิฐฐกะ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบนามอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ชื่อพุทธรักขิต... ชื่อธัมมรักขิต... ชื่อ
สังฆรักขิต ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโกสิยโคตร... ภารทวาชโคตร ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโคตมโคตร... โมคคัลลานโคตร...
กัจจายนโคตร ...วาเสฏฐโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานทรม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นช่างไม้...คนเตคอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นคนทำงานไถนา... เป็นคนทำงาน
ค้าขาย... เป็นคนทำงานเลี้ยงโค... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปทรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างจักสาน...มีวิชาการช่างหม้อ
... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกลบ ... ต้อง
อาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่.

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างนับ ... มีวิชาการช่างคำนวณ
... มีวิชาการช่างเขียน... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเรื้อน... โรคฝี... โรคกลาก ...
โรคมองคร้อ ... โรคลมบ้าหมู ...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเบาหวาน ดั่งนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณทราม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ สูงเกินไป... ต่ำเกินไป... ดำเกินไป...
ขาวเกินไป ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นคนไม่สูงนัก...ไม่ตํานัก...ไม่คํานัก
...ไม่ขาวนัก...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสทราม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ถูกราคะก่ลุ่มรุม ... ถูกโทสะย่ำยี ...ถูก
โมหะครอบงำ ...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ปราศจากราคะ ...ปราศจากโทสะ ..
ปราศจากโมหะ ...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติทราม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ต้องอาบัติปาราชิก ..อาบัติสังฆาทิเสส
...อาบัติถุลลัจจัย ...อาบัติปาจิตตีย์ ...อาบัติปาฏิเทสนียะ ...อาบัติทุกกฏ
...อาบัติทุพภาสิต ..ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอบัติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ ถึงโศดาบัตติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทธรรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ มีความประพฤติดีงอฐ ... แพะ ... โค
... ลา ... สัตว์ดิรัจฉาน ... สัตว์นรก สุตติของภิขุพวกนั้น ไม่มี ภิขุ
พวกนั้นต้องหวังได้แต่สุคติ ... ต้องอบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ เป็นบัณฑิต ... เป็นคนฉลาด ... มีปัญญา
... พหูสูต ... ธรรมกถึก สุตติของภิขุพวกนั้น ไม่มี ภิขุพวกนั้นต้องหวัง
ได้แต่สุคติ ... ต้องอบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติธรรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

[๒๔๒] อุปสัมบันปรารธนาจะดำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนั้น คือกล่าวว่ พวกเราไม่ใช่ชาติ
คนฉันทาล ... ไม่ใช่ชาติคนจักสาน ... ไม่ใช่ชาติธรรม ... ไม่ใช่ชาติคน
ช่างหนัง ... ไม่ใช่ชาติคนเทศอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอบัติทุกกฏ ทุก ๆ
คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ชาติกษัตริย์ ... ไม่ใช่ชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื่อทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชื่ออวักณณะ ...ไม่ใช่ชื่อชวักณณะ ...ไม่ใช่
ชื่อธนิฏฐณะ ... ไม่ใช่ชื่อสวิฏฐณะ ...ไม่ใช่ชื่อกุลวัฑฒณะ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชื่อพุทธรักจิต ...ไม่ใช่ชื่อธัมมรักจิต ...ไม่ใช่
ชื่อสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โกสิยโคตร ...ไม่ใช่การทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โคตมโคตร ...ไม่ใช่โมคคัลลานโคตร ...ไม่ใช่
กัจจายนโคตร ...ไม่ใช่วาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ
คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ช่างไม้ ...ไม่ใช่คนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้อง
อาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่คนทำงานไถนา ...ไม่ใช่คนทำงานค้าขาย ...ไม่ใช่
คนทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศีลปทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างจักสาน ... ไม่ใช่มีวิชาการช่างหม้อ
... ไม่ใช่มีวิชาการช่างหูก ... ไม่ใช่มีวิชาการช่างหนัง ... ไม่ใช่มีวิชาการ
ช่างกลบก ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศีลปอกฤษณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างนับ ... ไม่ใช่มีวิชาการช่างคำนวณ...
ไม่ใช่มีวิชาการช่างเขียน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเรื้อน ... ไม่ใช่เป็นโรคฝี ... ไม่ใช่เป็น
โรคกลาก ... ไม่ใช่เป็นโรคมองคร้อ ... ไม่ใช่เป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้ เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคอกฤษณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่สูงเกินไป ... ไม่ใช่ต่ำเกินไป ... ไม่ใช่ดำเกินไป
... ไม่ใช่ขาวเกินไป ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอกฤษณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ไม่สูงนัก ... ไม่ใช่ไม่ตํานัก ... ไม่ใช่ไม่ดำนัก
... ไม่ใช่ไม่ขาวนัก ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ถูกราคะกลุ้มรุม ...ไม่ใช่ถูกโทสะย่ำยี ...ไม่ใช่ถูกโมหะครอบงำ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ปราศจากราคะ ...ไม่ใช่ปราศจากโทสะ ...ไม่ใช่ปราศจากโมหะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก ...อาบัติสังฆาทิเสส ...อาบัติอุลลัจจัย ...อาบัติปาจิตตีย์ ...อาบัติปาฏิเทสนิยะ ...อาบัติทุกกฏ ...อาบัติพุทฺถาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ถึงโศคาบัติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาททราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีความประพฤติดังอูฐ ...แพะ ...โค ...ลา ...สัตว์รัจฉาน ...สัตว์นรก สுகติของพวกเราไม่มี พวกเราต้องหวังได้แต่ทุกติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นบัณฑิต ...ไม่ใช่คนฉลาด ...ไม่ใช่คนมีปัญญา ...ไม่ใช่พหูสูต ...ไม่ใช่ธรรมกถึก สุกติของพวกเราไม่มี พวกเราต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันด่าอนุอุปสัมบัน

พูดดกกระทบชาติ

[๒๔๓] อุปสัมบันปรารธนาจะด่า ปรารธนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุอุปสัมบันชาติทราม ด้วยกล่าวกระทบชาติทราม คือ พูดกะอนุอุปสัมบันชาติคนจันฑาล...ชาติคนจักสาน...ชาติพราน... ชาติคนช่างหนัง...ชาติคนเทดอกไม้ ว่าเป็นชาติคนจันฑาล ว่าเป็นชาติคนจักสาน ว่าเป็นชาติพราน ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง ว่าเป็นชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำพูด.

พูดด่าให้เลวกระทบชาติ

อุปสัมบันปรารธนาจะด่า ปรารธนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุอุปสัมบันชาติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชาติทราม คือ พูดกะอนุอุปสัมบันชาติกษัตริย์...ชาติพราหมณ์ ว่าเป็นชาติคนจันฑาล ว่าเป็นชาติคนจักสาน ว่าเป็นชาติพราน ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง ว่าเป็นชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบชาติ

อุปสัมบันปรารธนาจะด่า ปรารธนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุอุปสัมบันชาติทราม ด้วยกล่าวกระทบชาติอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุอุปสัมบันชาติคนจันฑาล...ชาติคนจักสาน...ชาติพราน...ชาติคนช่างหนัง... ชาติคนเทดอกไม้ ว่าเป็นชาติกษัตริย์ ว่าเป็นชาติพราหมณ์ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำพูด.

พุดยกยอกระตบชาติ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุปลัมบันชาติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระตบ
ชาติอุกฤษฏ์ คือ พุดกะอนุปลัมบันชาติกษัตริย์ ...ชาติพราหมณ์ ว่าเป็น
ชาติกษัตริย์ ว่าเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำพุด.

พุดกดกระตบชื่อ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุปลัมบันมีชื่อทราม ด้วยกล่าวกระตบชื่อ
ทราม คือ พุดกะอนุปลัมบันชื่ออวกัณณะ... ชื่อชวกัณณะ...ชื่อธนิฏฐกะ
...ชื่อสวิฏฐกะ ...ชื่อกุลวัฑฒกะ ว่าท่านอวกัณณะ ว่าท่านชวกัณณะ
ว่าท่านธนิฏฐกะ ว่าท่านสวิฏฐกะ ว่าท่านกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ทุกๆ คำพุด.

พุดกดให้เลวกระตบชื่อ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุปลัมบันมีชื่ออุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระตบชื่อ
ทราม คือ พุดกะอนุปลัมบันชื่อพุทธรักจิต . . .ชื่อธัมมรักจิต ...ชื่อสังฆรักจิต
ว่าท่านอวกัณณะ ว่าท่านชวกัณณะ ว่าท่านธนิฏฐกะ ว่าท่านสวิฏฐกะ ว่า
ท่านกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำพุด.

พุดประชดกระตบชื่อ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุปลัมบันมีชื่อทราม ด้วยกล่าวกระตบชื่อ

อุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปลัมบันชื่ออวักณณะ...ชื่อชวักณณะ...ชื่อธนิฏฐณะ ... ชื่อสวิฏฐณะ ...ชื่อกุลวัฑฒณะ ว่าท่านพุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังมรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบชื่อ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปลัมบันมีชื่ออุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชื่ออุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปลัมบันชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อธัมมรักจิต ...ชื่อสังรักจิต ว่าท่านพุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังมรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกดกระทบโคตร

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปลัมบันมีโคตรทราวม ด้วยกล่าวกระทบโคตรทราวม คือ พุคคะอนุปลัมบันโกสิยโคตร ...การทวาชโคตร ว่าท่านโกสิยโคตร ว่าท่านการทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกดให้เลวกระทบโคตร

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปลัมบันมีโคตรอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโคตรทราวม คือ พุคคะอนุปลัมบันโคตมโคตร... โมคคัลลานโคตร... กัจจายนโคตร... วาสฏฐโคตร ว่าท่านโกสิยโคตร ว่าท่านการทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบโคตร

อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีโคตรทรม ด้วยกล่าวกระทบ
โคตรอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันโกสิยโคตร ...ภารทวาชโคตร ว่าท่าน
โคตมโคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร ว่าท่านกัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐ-
โคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำพูด.

พูดยกยอกระทบโคตร

อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีโคตรอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
โคตรอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันโคตมโคตร ...โมคคัลลานโคตร ...
กัจจายนโคตร ..วาเสฏฐโคตร ว่าท่านโคตมโคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร
ว่าท่านกัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุกๆ คำพูด.

พูดกดกระทบการงาน

อุปสัมบันปรารณาจะคำ ปรารณาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ปรารณาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีการงานทรม ด้วยกล่าวกระทบ
การงานทรม คือ พูดกะอนุสัมบันเป็นช่างไม้ ...เป็นคนเทดอกไม้ ว่าท่าน
เป็นช่างไม้ ว่าท่านเป็นคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ
คำพูด.

พูดคดีให้เลวกระทบการทำงาน

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสพประมาทอนุสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีการงานอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
การทำงานทราธ คือ พูดกะอนุสัมบันทำงานไถนา ..ทำงานค้าขาย ...ทำงาน
เลี้ยงโค ว่าท่านเป็นช่างไม้ ว่าท่านเป็นคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบการทำงาน

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสพประมาทอนุสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีการงานทราธ ด้วยกล่าวกระทบ
การทำงานอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันเป็นช่างไม้ ...เป็นคนเทดอกไม้ ว่า
ท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำงานค้าขาย ว่าท่านทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดยกยอกระทบการทำงาน

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสพประมาทอนุสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีการงานอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
การทำงานอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันทำงานไถนา...ทำงานค้าขาย ...ทำงาน
เลี้ยงโค ว่าท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำงานค้าขาย ว่าท่านทำงานเลี้ยงโค
ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดคดีกระทบศิลป์

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสพประมาทอนุสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีวิชาการช่างทราธ ด้วยกล่าว

กระทบวิชาการช่างทราวม คือ พุคคะอนุปลัมบันมีวิชาการช่างจักสาน ...มีวิชาการช่างหม้อ ...มีวิชาการช่างหูก ...มีวิชาการช่างหนัง ...มีวิชาการช่างกัลบก ว่าท่านมีวิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมีวิชาการช่างหม้อ ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก ว่าท่านมีวิชาการช่างหนัง ว่าท่านมีวิชาการช่างกัลบก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกคให้เลวกระทบศิลป์

อุปลัมบันปรารณาคะด่า ปรารณาคะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารณาคะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปลัมบันมีวิชาการช่างอุกฤษณ์ ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างทราวม คือ พุคคะอนุปลัมบันมีวิชาการช่างนับ ...มีวิชาการช่างคำนวณ ...มีวิชาการช่างเขียน ว่าท่านมีวิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมีวิชาการช่างหม้อ ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก ว่าท่านมีวิชาการช่างหนัง ว่าท่านมีวิชาการช่างกัลบก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด..

พุดประชดกระทบศิลป์

อุปลัมบันปรารณาคะด่า ปรารณาคะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารณาคะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปลัมบันมีวิชาการช่างทราวม ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างอุกฤษณ์ คือ พุคคะอนุปลัมบันมีวิชาการช่างจักสาน ..มีวิชาการช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกัลบก ว่าท่านมีวิชาการช่างนับ ว่าท่านมีวิชาการช่างคำนวณ ว่าท่านมีวิชาการช่างเขียน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบศิลป์

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุสัมบันมีวิชาการช่างอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าว
กระทบวิชาการช่างอุกฤษฏ์ คือ พุดกะอนุสัมบันมีวิชาการช่างนับ ...มีวิชา
การช่างคำนวณ..มีวิชาการช่างเขียน ว่าท่านมีวิชาการช่างนับ ว่าท่านมี
วิชาการช่างคำนวณ ว่าท่านมีวิชาการช่างเขียน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพุด.

พุดกดกระทบโรค

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุสัมบันมีโรคทราม ด้วยกล่าวกระทบโรค
ทราม คือ พุดกะอนุสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน ...โรคฝี...โรคกลาก ...โรค
มองคร่อ ...โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็นโรคเรื้อน ว่าท่านเป็นโรคฝี ว่าท่าน
เป็นโรคกลาก ว่าท่านเป็นโรคมองคร่อ ว่าท่านเป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพุด.

พุดกดให้เลวกระทบโรค

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาณอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุสัมบันมีโรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
โรคทราม คือ พุดกะอนุสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน ว่าท่านเป็นโรคเรื้อน
ว่าท่านเป็นโรคฝี ว่าท่านเป็นโรคกลาก ว่าท่านเป็นโรคมองคร่อ ว่าท่านเป็น
โรคลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพุด.

พูดประชดกระทบโรค

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีโรคทรม ด้วยกล่าวกระทบโรค
อุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน ...โรคฝี ... โรคกลาก ...
โรคมองคร้อ ...โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้เป็นต้น ต้อง
อาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดยกยอกระทบโรค

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีโรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
โรคอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน ว่าท่านเป็นโรค
เบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดกดกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีรูปพรรณทรม ด้วยกล่าวกระทบ
รูปพรรณทรม คือ พูดกะอนุสัมบันผู้สูงเกินไป ..ต่ำเกินไป ...ดำเกินไป
... ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนสูงนัก ว่าท่านเป็นคนต่ำนัก ว่าท่านเป็นคนดำ
นัก ว่าท่านเป็นคนขาวนัก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดกดให้เลวกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุสัมบันมีรูปพรรณอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าว

กระตบรูปพรรณทราวม คือ พุคคะอนุปลัมบันผู้ไม่สูงนัค ...ไม่ค่านัค ...ไม่ค่านัค ...ไม่ขาวนัค ว่าท่านเป็นคนสูงนัค ว่าท่านเป็นคนค่านัค ว่าท่านเป็นคนค่านัค ว่าท่านเป็นคนขาวนัค คังนี้เป็นคั้ง ต้องอาบัตินุคทุกกุ ทุกๆ ค้าพูค.

พุคประชคกระตบรูปพรรณ

อุปลัมบันปรารณาคะค้ำ ปรารณาคะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารณาคะค้ำให้อัปะศ พุคคะอนุปลัมบันมีรูปพรรณทราวม คั้วยคค้ำวกระตบรูปพรรณอุคถุชกุ คือ พุคคะอนุปลัมบันผู้สูงเกินไป ... ค้ำเกินไป ...ค้ำเกินไป ...ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนไม่สูงนัค ว่าท่านเป็นคนไม่ค่านัค ว่าท่านเป็นคนไม่ค่านัค ว่าท่านเป็นคนไม่ขาวนัค คังนี้เป็นคั้ง ต้องอาบัตินุคทุกกุ ทุกๆ ค้าพูค.

พุคยคยอกระตบรูปพรรณ

อุปลัมบันปรารณาคะค้ำ ปรารณาคะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารณาคะค้ำให้อัปะศ พุคคะอนุปลัมบันมีรูปพรรณอุคถุชกุ คั้วยคค้ำวกระตบรูปพรรณอุคถุชกุ คือ พุคคะอนุปลัมบันผู้ไม่สูงเกินไป..ไม่ค้ำเกินไป ...ไม่ค้ำเกินไป ...ไม่ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนไม่สูงนัค ว่าท่านเป็นคนไม่ค่านัค ว่าท่านเป็นคนไม่ค่านัค ว่าท่านเป็นคนไม่ขาวนัค คังนี้เป็นคั้ง ต้องอาบัตินุคทุกกุ ทุกๆ ค้าพูค.

พุคคคกระตบกิเลศ

อุปลัมบันปรารณาคะค้ำ ปรารณาคะสบประมาทอนุปลัมบัน ปรารณาคะค้ำให้อัปะศ พุคคะอนุปลัมบันมีกิเลศทราวม คั้วยคค้ำวกระตบ

กิเลสทราวม คือ พุคคะอนุปสัมบันผู้ถูกราคะกลุ้มรุม ...ถูกโทสะย่ำยี ...ผู้ถูก
โมหะครอบงำ ว่าท่านถูกราคะกลุ้มรุม ว่าท่านถูกโทสะย่ำยี ว่าท่านถูกโมหะ
ครอบงำ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดคดีให้เลวกระทบกิเลส

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปสัมบันมีกิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
กิเลสทราวม คือ พุคคะอนุปสัมบันผู้ปราศจากราคะ ...ปราศจากโทสะ ...
ปราศจากโมหะ ว่าท่านถูกราคะกลุ้มรุม ว่าท่านถูกโทสะย่ำยี ว่าท่านถูกโมหะ
ครอบงำ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบกิเลส

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปสัมบันมีกิเลสทราวม ด้วยกล่าวกระทบ
กิเลสอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปสัมบันผู้ถูกราคะกลุ้มรุม ...ถูกโทสะย่ำยี ...
ถูกโมหะครอบงำ ว่าท่านปราศจากราคะ ว่าท่านปราศจากโทสะ ว่าท่าน
ปราศจากโมหะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดยกยอกระทบกิเลส

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุคคะอนุปสัมบันมีกิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
กิเลสอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปสัมบันผู้ปราศจากราคะ...ปราศจากโทสะ
... ปราศจากโมหะ ว่าท่านปราศจากราคะ ว่าท่านปราศจากโทสะ ว่าท่าน
ปราศจากโมหะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกคกระทบอาบัติ

อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติทราหม ด้วยกล่าวกระทบ
อาบัติทราหม คือ พุดกะอนุอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก...ผู้ต้องอาบัติ-
สังฆาทิเสส ... ผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย ... ผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ... ผู้ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนิยะ... ผู้ต้องอาบัติทุกกฏ ผู้ต้องอาบัติพุภาสิต ว่าท่านต้องอาบัติ
ปาราชิก ว่าท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส ว่าท่านต้องอาบัติถุลลัจจัย ว่าท่านต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ ว่าท่านต้องอาบัติปาฏิเทสนิยะ ว่าท่านต้องอาบัติทุกกฏ ว่าท่าน
ต้องอาบัติพุภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพุด.

พุดกคให้เลวกระทบอาบัติ

อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุอุปสัมบันผู้ถึงอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
อาบัติทราหม คือ พุดกะอนุอุปสัมบันผู้ต้องโสคาบัติ ว่าท่านต้องอาบัติปาราชิก
ว่าท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส ว่าท่านต้องอาบัติถุลลัจจัย ว่าท่านต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ ว่าท่านต้องอาบัติปาฏิเทสนิยะ ว่าท่านต้องอาบัติทุกกฏ ว่าท่านต้อง
อาบัติพุภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพุด.

พุดประชดกระทบอาบัติ

อุปสัมบันปรารธนาจะค่า ปรารธนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติทราหม ด้วยกล่าวกระทบ
อาบัติอุกฤษฏ์ คือ พุดกะอนุอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก... ผู้ต้องอาบัติ
สังฆาทิเสส ... ผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย ... ผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ... ผู้ต้องอาบัติ

ปาฏิเทสนียะ ... ผู้ต้องอาบัติทุกกฏ ... ผู้ต้องอาบัติทุภกาสิต ว่าท่านถึง
โสคาบัตติ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดยกยอกระทบอาบัติ

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุปสัมบันผู้ถึงอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบ
อาบัติอุกฤษฏ์ คือ พุดกะอนุปสัมบันผู้ถึงโสคาบัตติ ว่าท่านถึงโสคาบัตติ ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกดกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุปสัมบันผู้มีความประพฤติทราม ด้วยกล่าว
กระทบคำคำทราม คือ พุดกะอนุปสัมบันผู้มีความประพฤติตั้งอุฐ ... มีความ
ประพฤติตั้งแพะ ... มีความประพฤติตั้งโค ... มีความประพฤติตั้งลา ... มี
ความประพฤติตั้งสัตว์คิริจฉาน ... มีความประพฤติตั้งสัตว์นรก ว่าท่านเป็นอุฐ
ว่าท่านเป็นแพะ ว่าท่านเป็นโค ว่าท่านเป็นลา ว่าท่านเป็นสัตว์คิริจฉาน
ว่าท่านเป็นสัตว์นรก สุขคติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่ทุกคติ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พุดกดให้เลวกระทบคำคำสบประมาท

อุปสัมบันปรารธนาจะคำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พุดกะอนุปสัมบันผู้มีความประพฤติอุกฤษฏ์ ด้วย
กล่าวกระทบคำคำทราม คือ พุดกะอนุปสัมบันผู้เป็นบัณฑิต ... ผู้ฉลาด

... ผู้มีปัญหา... ผู้พหูสูต ... ผู้ธรรมกถึก ว่าท่านเป็นอูฐ ว่าท่านเป็นแพะ ว่าท่านเป็นโค ว่าท่านเป็นลา ว่าท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ว่าท่านเป็นสัตว์วันรท สุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดประชดกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันปรารถนาจะค่า ปรารถนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุอุปสัมบันผู้มีความประพฤติกุศล ด้วยกล่าว กระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือ พูดกะอนุอุปสัมบันผู้มีความประพฤติดี อูฐ มีความประพฤติดีแพะ ... มีความประพฤติดีโค ... มีความประพฤติดีลา... มีความประพฤติดีสัตว์ดิรัจฉาน ... มีความประพฤติดีสัตว์วันรท ว่าท่านเป็น บัณฑิต ว่าท่านเป็นคนฉลาด ว่าท่านเป็นคนมีปัญหา ว่าท่านเป็นพหูสูต ว่าท่านเป็นธรรมกถึก สุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด

พูดยกยอกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันปรารถนาจะค่า ปรารถนาจะสบประมาทอนุอุปสัมบัน ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดกะอนุอุปสัมบันผู้มีความประพฤติกุศล ด้วยกล่าว กระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือ พูดกะอนุอุปสัมบันผู้เป็นบัณฑิต ... ผู้ฉลาด... ผู้มี ปัญหา... ผู้พหูสูต... ผู้ธรรมกถึก ว่าท่านเป็นบัณฑิต ว่าท่านเป็นคนฉลาด ว่าท่านเป็นคนมีปัญหา ว่าท่านเป็นพหูสูต ว่าท่านเป็นธรรมกถึก สุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติทราวม ว่ามีบางพวก

[๒๔๔] อุปสัมบันปรารธนาจะดำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปล-
สันบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนั้น คือกล่าวว่ามีอนุปลสัมบัน
ในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติคนจัณฑาล บางพวกเป็นชาติคนจักสาน
บางพวกเป็นชาติพราน บางพวกเป็นชาติคนช่างหนัง บางพวกเป็นชาติคน
เทอดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันปรารธนาจะดำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนี้ คือกล่าวว่ามีอนุปลสัมบันในพระ-
ธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติกษัตริย์ บางพวกเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื่อทราวม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันปรารธนาจะดำ ปรารธนาจะสบประมาทอนุปลสัมบัน
ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนี้ คือกล่าวว่ามีอนุปลสัมบันในพระ-
ธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่ออวักณณะ บางพวกชื่อชวกัณณะ บางพวกชื่อ
ธนิฐณะ บางพวกชื่อสวิฐณะ บางพวกชื่อกุลวัฑฒณะ ดังนี้เป็นต้น ต้อง
อาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

มีอนุปลสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่อพุทธรักจิต บางพวก
ชื่อธัมมรักจิต บางพวกชื่อสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ
คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทรม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโกสิยโคตร บางพวกเป็นการทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโคตมโคตร บางพวกเป็นโมคคัลลานโคตร บางพวกเป็นกัจจายนโคตร บางพวกเป็นวาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานทรม ว่ามีบางพวก

มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกทำงานช่างไม้ บางพวกทำงานเตคอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกทำงานไถนา บางพวกทำงานค้าขาย บางพวกทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปทรม ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างจักสาน บางพวกมีวิชาการช่างหม้อ บางพวกมีวิชาการช่างหูก บางพวกมีวิชาการช่างหนัง บางพวกมีวิชาการช่างกลบก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างนับ บางพวกมีวิชาการช่างคำนวณบางพวกมีวิชาการช่างเขียน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทรม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเรื้อน บางพวกเป็นโรคฝี บางพวกเป็นโรคกลาก บางพวกเป็นโรคมอกร่อ บางพวกเป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณทรม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกสูงเกินไป บางพวกต่ำเกินไป บางพวกดำเกินไป บางพวกขาวเกินไป ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

.... มีอนุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกไม่สูงนัก บางพวกไม่ต่ำนัก บางพวกไม่ดำนัก บางพวกไม่ขาวนัก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสทราวม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกถูกราคะกั้มรุม บางพวก ถูกโทสะย่ำยี บางพวกถูกโมหะครอบงำ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกปราศจากราคะ บาง พวกปราศจากโทสะ บางพวกปราศจากโมหะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติทราวม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องอาบัติปาราชิก บางพวกต้องอาบัติสังฆาทิเสส บางพวกต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกต้องอาบัติ ปาจิตตีย์ บางพวกต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ บางพวกต้องอาบัติทุกกฏ บางพวก ต้องอาบัติ ทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติ ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกถึงโสคาบัติ ดังนี้เป็น ต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาททราวม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีความพระพุดิตังอูฐ บางพวกมีความพระพุดิตังแพะ บางพวกมีความพระพุดิตังโค บางพวกมี ความพระพุดิตังลา บางพวกมีความพระพุดิตังสัตว์ดิรัจฉาน บางพวกมีความ พระพุดิตังสัตว์นรก สுகติของอนุปลัมบันพวกนั้นไม่มี อนุปลัมบันพวกนั้น ต้องหวังได้แต่ทุกติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบบประมาทอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นบัณฑิต บางพวกเป็นคนฉลาด บางพวกเป็นคนมีปัญญา บางพวกเป็นพหูสูต บางพวกเป็นธรรมกถึก ทุกติของอนุปลัมบันพวกนั้นไม่มี อนุปลัมบันพวกนั้นต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติทราหม ว่าพวกไรกันแน่

[๒๔๕] อนุปลัมบันปรารธนาจะดำ ปรารธนาจะสบบประมาทอนุปลัมบัน ปรารธนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนี้ คือกล่าวว่ อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นชาติคนจัณฑาล ...ชาติคนจักสาน ...ชาติพราณ ... ชาติคนช่างหนัง ... ชาติคนเทอดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

... อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นชาติกษัตริย์ ...ชาติพราหมณ์ ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบนามทราหม ว่าพวกไรกันแน่

... อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ ชื่ออวกัณณะ ... ชื่อชวกัณณะ ... ชื่อธนัญญกะ ... ชื่อสวัญญกะ ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบนามอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

... อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ ชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อชัมมรักจิต ... ชื่อสังฆรักจิต ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทรม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโกสิยโคตร ... ภารทวาชโคตร
... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอุกฤษ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโคตมโคตร ... โมคคัลลานโคตร
... กัจจายนโคตร ... วาเสฏฐโคตร ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานทรม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นช่างไม้ ... เป็นคนเทดอกไม้
... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นคนทำงานไถนา ... เป็นคน
ทำงานค้าขาย ... เป็นคนทำงานเลี้ยงโค ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปทรม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างจักสาน ... มีวิชาการ
ช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกลบ
... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างนับ ... มีวิชาการช่าง
คำนวณ... มีวิชาการช่างเขียน ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทรม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเรื้อน ... โรคฝี ... โรค
กลาก ... โรคมอกร่อ ... โรคลมบ้าหมู ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคอกุศลว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเบาหวาน ...ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณทรามว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ...สูงเกินไป ...ต่ำเกินไป ...ดำ
เกินไป ...ขาวเกินไป ...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอกุศลว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นคนไม่สูงนัก ...ไม่ตํานัก...
ไม่ตํานัก ...ไม่ขาวนัก ...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด

พูดเปรยกระทบกิเลสทรามว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ถูกราคะกลุ้มรุม ...ถูกโทสะย่ำยี
...ถูกโมหะครอบงำ ...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอกุศลว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ปราศจากราคะ ...ปราศจากโทสะ
...ปราศจากโมหะ ...ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด

พูดเปรยกระทบอาบัติทรามว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ต้องอาบัติปาราชิก ...อาบัติสังฆา-
ทิเสส ...อาบัติอุลลัจจัย ...อาบัติปาจิตตีย์ ...อาบัติปาฏิเทสนิยะ...
อาบัติทุกกฏ...อาบัติพุทธานุสติก ดั่งนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติอกุศลว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ถึงโศดาบัติ ...ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาททราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ มีความประพฤติดังอุฐ...แพะ
...โค ...ลา ...สัตว์ดิรัจฉาน ...สัตว์นรก สุขติของอนุปลัมบันพวกนั้น
ไม่มี อนุปลัมบันพวกนั้นต้องหวังได้แต่ทุกติ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นบัณฑิต ...เป็นคนฉลาด ...เป็น
คนมีปัญญา ...พหูสูต ...ธรรมกถึก สุขติของอนุปลัมบันพวกนั้นไม่มี
อนุปลัมบันพวกนั้นต้องหวังได้แต่สุขติ ... ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...อุปสัมบันปรารถนาจะค่า ปรารถนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ พูดเปรยอย่างนี้ คือกล่าวว่ พวกเราไม่ใช่ชาติคน
จันทาล ...ไม่ใช่ชาติคนจักสาน ...ไม่ใช่ชาติพราน ...ไม่ใช่ชาติคน
ช่างหนัง ...ไม่ใช่ชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ
คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชาติกษัตริย์ ...ไม่ใช่ชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื่อทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ชื่ออากัณณะ...ไม่ใช่ชื่อชวกัณณะ ...ไม่ใช่
ชื่อธนิฏฐกะ ...ไม่ใช่ชื่อสวิฏฐกะ ไม่ใช่ชื่อกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้อง
อาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื้ออกุญณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชื้อพุทธรักจิต ...ไม่ใช่ชื้อธัมมรักจิต ...ไม่ใช่ชื้อสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทราม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โกสิยโคตร ...ไม่ใช่ภราทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอกุญณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โคตมโคตร ...ไม่ใช่โมคคัลลานโคตร ...ไม่ใช่กัจจายนโคตร ...ไม่ใช่วาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานทราม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ช่างไม้ ...ไม่ใช่คนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคิลปอกุญณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่คนทำงานไถนา ...ไม่ใช่คนทำงานค้าขาย ...ไม่ใช่คนทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคิลปทราม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างจักสาน ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหม้อ ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหูก ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหนัง ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างกลบถ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างนับ ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างคำนวณ
...ไม่ใช่มีวิชาการช่างเขียน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทรมาน ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเรื้อน ...ไม่ใช่เป็นโรคฝี ... ไม่ใช่เป็น
โรคกลาก ...ไม่ใช่เป็นโรคมองคร้อ ...ไม่ใช่เป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้ เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ
คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่สูงเกินไป ...ไม่ใช่ต่ำเกินไป ... ไม่ใช่ดำเกินไป
...ไม่ใช่ขาวเกินไป ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ไม่สูงนัก ... ไม่ใช่ไม่ตํานัก ... ไม่ใช่ไม่ดำนัก
...ไม่ใช่ไม่ขาวนัก ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสทรมาน ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ถูกราคะกัสมุขุม ...ไม่ใช่ถูกโทสะย่ำยี ...ไม่ใช่
ถูกโมหะครอบงำ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ปราศจากราคะ ...ไม่ใช่ปราศจากโทสะ ...ไม่ใช่
ปราศจากโมหะ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอบัติทราชม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องอบัติปาราชิก ...อบัติสังฆาติเสส ...อบัติ
ถุลลัจฉัย ...อบัติปาจิตตีย์ ... อบัติปาฏิเทสนียะ ...อบัติทุกกฏ ... อบัติ
ทุกภาสิต ดังนี้ ต้องอบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอบัติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ถึงโศดาบัติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาททราชม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีความประพฤติดีดังอุฐ ...แพะ ... โคน ... ลา
...สัตว์วิปริตจณาน ... สัตว์วันรอก สுகติของพวกเราไม่มี พวกเราต้องหวังได้แต่
ทุกติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นบัณฑิต ...ไม่ใช่เป็นคนฉลาด ...ไม่ใช่เป็น
คนมีปัญญา ...ไม่ใช่พหูสูต ...ไม่ใช่ธรรมกถึก ทุกติของพวกเราไม่มี
พวกเราต้องหวังได้แต่สุกติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันล้ออุปสัมบัน

พูดล้อกดกระทบชาติ

[๒๔๖] อุปสัมบันไม่ปรารณาจะค่า ไม่ปรารณาจะสบประมาท
อุปสัมบัน ไม่ปรารณาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะ
อุปสัมบันชาติทราชม ด้วยกล่าวกระทบชาติทราชม คือพูดกะอุปสัมบันชาติคน
จันฑาล ... ชาติคนจักสาน ... ชาติพราน ... ชาติคนช่างหนัง ... ชาติคน

เทอดอกไม้ ว่าเป็นชาติคนจันทาล ว่าเป็นชาติคนจกสถาน ว่าเป็นชาติพราน
ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง ว่าเป็นชาติคนเทอดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อคให้เลวกระทบชาติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันชาติ
อุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชาติทราหม คือ พูดกะอุปสัมบันชาติกษัตริย์ ... ชาติ
พราหมณ์ ว่าเป็นชาติคนจันทาล ว่าเป็นชาติคนจกสถาน ว่าเป็นชาติพราน
ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง ว่าเป็นชาติคนเทอดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบชาติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบัน
ชาติทราหม ด้วยกล่าวกระทบชาติอุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันชาติคนจันทาล
... ชาติคนจกสถาน ... ชาติพราน ... ชาติคนช่างหนัง ... ชาติคนเทอดอกไม้
ว่าเป็นชาติกษัตริย์ ว่าเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบชาติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันชาติ
อุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชาติอุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันชาติกษัตริย์ ... ชาติ
พราหมณ์ ว่าเป็นชาติกษัตริย์ ว่าเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีชื่อทราวม ด้วยกล่าวกระทบชื่อทราวม คือพูดกะอุปสัมบันชื่ออวักณณะ ... ชื่อชวกัณณะ ... ชื่อชนิฏฐกะ ... ชื่อสวิฏฐกะ ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ว่าท่านอวักณณะ ว่าท่านชวกัณณะ ว่าท่านชนิฏฐกะ ว่าท่านสวิฏฐกะ ว่าท่านกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดให้เลวกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีชื่ออุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชื่อทราวม คือพูดกะอุปสัมบันชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อธัมมรักจิต ... ชื่อสังฆรักจิต ว่าท่านอวักณณะ ว่าท่านชวกัณณะ ว่าท่านชนิฏฐกะ ว่าท่านสวิฏฐกะ ว่าท่านกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสมบันมีชื่อทราวม ด้วยกล่าวกระทบชื่ออุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันชื่ออวักณณะ ... ชื่อชวกัณณะ...ชื่อชนิฏฐกะ ...ชื่อสวิฏฐกะ ...ชื่อกุลวัฑฒกะ ว่าท่านพุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยกกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีชื่อ อุกฤษณ์ ด้วยกล่าวกระทบชื่ออุกฤษณ์ คือพูดกะอุปสัมบันชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อธัมมรักจิต ... ชื่อสังฆรักจิต ว่าท่านพุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกกระทบโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีโคตรทราวม ด้วยกล่าวกระทบโคตรทราวม คือพูดกะอุปสัมบันโกสิยโคตร ... การทวาชโคตร ว่าท่านโกสิยโคตร ว่าท่านการทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกให้เลวกระทบโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีโคตรอุกฤษณ์ ด้วยกล่าวกระทบโคตรทราวม คือพูดกะอุปสัมบันโคตมโคตร โมคคัลลานโคตร ... กัจจายนโคตร ... วาเสฏฐโคตร ว่าท่านโกสิยโคตร ว่าท่านการทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกประชดกระทบโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีโคตรทราวม ด้วยกล่าวกระทบโคตรอุกฤษณ์ คือพูดกะอุปสัมบันโกสิยโคตร

... ภาวทวารโคตร ว่าท่านโคตมโคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร ว่าท่าน กัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี โครตอกุณฺฐ์ ด้วยกล่าวกระทบโคตรอกุณฺฐ์ คือพูดกะอุปสัมบัน โคตมโคตร ... โมคคัลลานโคตร... กัจจายนโคตร ... วาเสฏฐโคตร ว่าท่านโคตมโคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร ว่าท่านกัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดกระทบการงาน

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี การงานทราม ด้วยกล่าวกระทบการงานทราม คือพูดกะอุปสัมบันเป็นช่างไม้ ... เป็นคนเทดอกไม้ ว่าท่านทำงานช่างไม้ ว่าท่านทำงานเทดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดให้เลวกระทบการงาน

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี การงานอกุณฺฐ์ ด้วยกล่าวกระทบการงานทราม คือพูดกะอุปสัมบันเป็นชวานา ... เป็นพ่อค้า ... เป็นคนเลี้ยงโค ... ว่าท่านทำงานช่างไม้ ว่าท่านทำงาน เทดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดประชันการทำงาน

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี ภาระงานทรมาน ด้วยกล่าวกระทบภาระงานออกอุบาย คือ พูดกะอุปสัมบันเป็น ช่างไม้... เป็นคนเทคอกไม้ ว่าท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำงานค้าขาย ว่าท่าน ทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อยกยอกระทบภาระงาน

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี ภาระงานออกอุบาย ด้วยกล่าวกระทบภาระงานออกอุบาย คือ พูดกะอุปสัมบันเป็น ชาวนา ... เป็นพ่อค้า . . . เป็นคนเลี้ยงโค ว่าท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำงาน ค้าขาย ว่าท่านทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อกดกระทบศิลป์

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี วิชาการช่างทรมาน ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างทรมาน คือ พูดกะอุปสัมบันมี วิชาการช่างจักสาน ... มีวิชาการช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการ ช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกลบถ ว่าท่านมีวิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมี วิชาการช่างหม้อ ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก ว่าท่านมีวิชาการช่างหนัง ว่าท่าน มีวิชาการช่างกลบถ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อคดีให้เลวกระทบศิลป์

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างทราวม คือ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาช่างนับ ... มีวิชาการช่างคำนวณ... มีวิชาการช่างเขียน ว่าท่านมีวิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมีวิชาการช่างหม้อ ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก ว่าท่านมีวิชาการช่างหนัง ว่าท่านมีวิชาการช่างกลบกล คังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบศิลป์

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างทราวม ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างจักสาน ... มีวิชาการช่างหม้อ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกลบกล ว่าท่านมีวิชาการช่างนับ ว่าท่านมีวิชาการช่างคำนวณ ว่าท่านมีวิชาการช่างเขียน คังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยกกระทบศิลป์

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างนับ ... มีวิชาการช่างคำนวณ... มีวิชาการช่างเขียน ว่าท่าน

มีวิชาการช่างนับ ว่าท่านมีวิชาการช่างคำนวณ ว่าท่านมีวิชาการช่างเขียน
ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อคคกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี
โรคทราม ด้วยกล่าวกระทบโรคทราม คือพูดกะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน
... โรคฝี ... โรคกลาก ... โรคมอกรอ ... โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็น
โรคเรื้อน ว่าท่านเป็นโรคฝี ว่าท่านเป็นโรคกลาก ว่าท่านเป็นโรคมอกรอ ว่าท่าน
โรคลมบ้าหมู ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อคให้เลวกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี
โรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโรคทราม คือพูดกะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน
ว่าท่านเป็นโรคเรื้อน ว่าท่านเป็นโรคฝี ว่าท่านเป็นโรคกลาก ว่าท่านเป็น
โรคมอกรอ ว่าท่านเป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี
โรคทราม ด้วยกล่าวกระทบโรคอุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน
... โรคฝี ... โรคกลาก ... โรคมอกรอ ... โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็น
โรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดลอยยกยกกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีโรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโรคอุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน ว่าท่านเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีรูปพรรณทราม ด้วยกล่าวกระทบรูปพรรณทราม คือพูดกะอุปสัมบันผู้สูงเกินไป ... ต่ำเกินไป ... ดำเกินไป ... ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนสูงนัก ว่าท่านเป็นคนต่ำนัก ว่าท่านเป็นคนดำนัก ว่าท่านเป็นคนขาวนัก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดให้เลวกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีรูปพรรณอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบรูปพรรณทราม คือ พูดกะอุปสัมบันผู้ไม่สูงนัก ... ไม่ต่ำนัก ... ไม่ดำนัก ... ไม่ขาวนัก ว่าท่านเป็นคนสูงนัก ว่าท่านเป็นคนต่ำนัก ว่าท่านเป็นคนดำนัก ว่าท่านเป็นคนขาวนัก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ. แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกับอุปสัมบันมี

รูปพรรณทราม ด้วยกล่าวกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันผู้สูง
เกินไป ...ต่ำเกินไป ...ต่ำเกินไป ... ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนไม่สูงนัก
ว่าท่านเป็นคนไม่ดำนัก ว่าท่านเป็นคนไม่ดำนัก ว่าท่านเป็นคนไม่ขาวนัก
ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุกๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี
รูปพรรณอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันผู้
ไม่สูงเกินไป ... ไม่ต่ำเกินไป ... ไม่ต่ำเกินไป ... ไม่ขาวเกินไป ว่าท่าน
เป็นคนไม่สูงนัก ว่าท่านเป็นคนไม่ดำนัก ว่าท่านเป็นคนไม่ดำนัก ว่าท่านเป็น
คนไม่ขาวนัก ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุกๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี
กิเลสทรามด้วยกล่าวกระทบกิเลสทรามคือ พูดกะอุปสัมบันผู้ถูกราคะกัสมัรุม
... ถูกโทสะขี้ขี้ ... ถูกโมหะครอบงำ ว่าท่านถูกราคะกัสมัรุม ว่าท่านถูก
โทสะขี้ขี้ ว่าท่านถูกโมหะครอบงำ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุกๆ
คำพูด.

พูดล้อยกยอให้เลวกระทบกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมี
กิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบกิเลสทรามคือ พูดกะอุปสัมบันผู้ปราศจากราคะ

...ปราศจากโทษะ ...ปราศจากโมหะ ว่าท่านถูกราคะกลุ้มรุม ว่าท่านถูกโทษะข่ำยิ ว่าท่านถูกโมหะครอบงำ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีกิเลสทราม ด้วยกล่าวกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันผู้ถูกราคะกลุ้มรุม ... ถูกโทษะข่ำยิ ... ถูกโมหะครอบงำ ว่าท่านปราศจากราคะ ว่าท่านปราศจากโทษะ ว่าท่านปราศจากโมหะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันมีกิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันผู้ปราศจากราคะ ... ปราศจากโทษะ ... ปราศจากโมหะ ว่าท่านปราศจากราคะ ว่าท่านปราศจากโทษะ ว่าท่านปราศจากโมหะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดกระทบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติทราม ด้วยกล่าวกระทบอาบัติทราม คือ พูดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก ... ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ... ผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย ... ผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ... ผู้ต้องอาบัติปาฏิเทสนิยะ ... ผู้ต้องอาบัติทุกกฏ ... ผู้ต้องอาบัติ

ทุฬาสิต ว่าท่านต้องอาบัติปาราชิก ว่าท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส ว่าท่านต้องอาบัติถุลลัจจัย ว่าท่านต้องอาบัติปาจิตตีย์ ว่าท่านต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ ว่าท่านต้องอาบัติทุกกฏ ว่าท่านต้องอาบัติทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อคให้เลวกระทบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบอาบัติทราหม คือ พูดกะอุปสัมบันผู้ต้องโสคาบัติ ว่าท่านต้องอาบัติปาราชิก ว่าท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส ว่าท่านต้องอาบัติถุลลัจจัย ว่าท่านต้องอาบัติปาจิตตีย์ ว่าท่านไม่ต้องปาฏิเทสนียะ ว่าท่านต้องอาบัติทุกกฏ ว่าท่านต้องอาบัติทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติทราหม ด้วยกล่าวกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ คือพูดกะอุปสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก ... ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ... ผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย ... ผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ... ผู้ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ ... ผู้ต้องอาบัติทุกกฏ ... ผู้ต้องอาบัติทุพภาสิต ว่าท่านต้องโสคาบัติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันผู้

ต้องอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอุปสัมบันผู้ต้อง
โศดาบัติ ว่าท่านต้องโศดาบัติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลือกดกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารณาจะคำ ไม่ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารณาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพุดคะอุปสัมบันผู้มี
ความประพฤติกุศล ด้วยกล่าวกระทบคำคำทราวม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้มี
ความประพฤติดังอุฐ ... มีความประพฤติดังแพะ ... มีความประพฤติดังโค
.. มีความประพฤติดังลา ... มีความประพฤติดังสัตว์ดิรัจฉาน ... มีความ
ประพฤติดังสัตว์นรก ว่าท่านเป็นอุฐ ว่าท่านเป็นแพะ ว่าท่านเป็นโค ว่าท่าน
เป็นลา ว่าท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ว่าท่านเป็นสัตว์นรก สุดติของท่านไม่มี
ท่านต้องหวังได้แต่ทุกติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พุดลือกดให้เลวกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารณาจะคำ ไม่ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารณาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพุดคะอุปสัมบันผู้มี
ความประพฤติกุศล ด้วยกล่าวกระทบคำคำทราวม คือ พุคคะอุปสัมบันผู้เป็น
บัณฑิต ... ผู้ฉลาด ... ผู้มีปัญญา ... ผู้พหุสูต ... ผู้ธรรมถึก ว่าท่าน
เป็นอุฐ ว่าท่านเป็นแพะ ว่าท่านเป็นโค ว่าท่านเป็นลา ว่าท่านเป็นสัตว์
ดิรัจฉาน ว่าท่านเป็นสัตว์นรก สุดติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่ทุกติ
ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลือประชดกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารณาจะคำ ไม่ปรารณาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารณาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพุดคะอุปสัมบันผู้มี

ความพระพฤติทราวม ด้วยกล่าวกระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือพูดกะอุปสัมบันผู้มี
ความประพฤติดีงาม ... มีความประพฤติดีแพะ ... มีความประพฤติดีโค
... มีความประพฤติดีงา ... มีความพระพฤติดีสัตว์ดิรัจฉาน ... มีความ
ประพฤติดีสัตว์นรก ว่าท่านเป็นบัณฑิต ว่าท่านเป็นคนฉลาด ว่าท่านเป็น
คนมีปัญญา ว่าท่านเป็นพหูสูต ว่าท่านเป็นธรรมถึก ทุกคิของท่านไม่มี
ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อยกยอกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบันผู้มี
ความพระพฤติอุกฤษณ์ ด้วยกล่าวกระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือ พูดกะอุปสัมบันผู้
เป็นบัณฑิต ... ผู้ฉลาด ... ผู้มีปัญญา ... ผู้พหูสูต ... ผู้ธรรมถึก ว่าท่าน
เป็นบัณฑิต ว่าท่านเป็นคนฉลาด ว่าท่านเป็นคนมีปัญญา ว่าท่านเป็นพหูสูต
ว่าท่านเป็นธรรมถึก ทุกคิของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชาติทราวม ว่ามีบางพวก

[๒๔๗] อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุป
สัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดเปรย
อย่างนี้คือ กล่าวว่ามีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติคนจันทาล บาง
พวกเป็นชาติคนจักสาน บางพวกเป็นชาติพราน บางพวกเป็นชาติคนช่างหนัง
บางพวกเป็นชาติคนเทศอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชาติอุกฤษณ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่
ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดเปรยอย่างนั้น คือ

กล่าวว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติกษัตริย์ บางพวกเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่อทราวม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่ออวักณณะ บางพวกชื่อชวักณณะ บางพวกชื่อธัญญะ บางพวกชื่อสวิญญะ บางพวกชื่อกุลวัฑฒณะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด .

พูดล้อเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่อพุทธรักจิต บางพวกชื่อธัมมรักจิต บางพวกชื่อสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรทราวม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโกสิยโคตร บางพวกเป็นภารทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโคตมโคตร บางพวกเป็นโมคคัลลานโคตร บางพวกเป็นกัจจายนโคตร บางพวกเป็นวาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานทราวม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกทำงานช่างไม้ บางพวกทำงานแตกอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกทำงานไถนา บางพวกทำการค้าขาย บางพวกทำงานเลี้ยงโค ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปกรรม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างจักสาน บางพวกมีวิชาการช่างหม้อ บางพวกมีวิชาการช่างหูก บางพวกมีวิชาการช่างหนัง บางพวกมีวิชาการช่างกลบกด ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างนับ บางพวกมีวิชาการช่างคำนวณ บางพวกมีวิชาการช่างเขียน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคทรม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเรื้อน บางพวกเป็นโรคฝี บางพวกเป็นโรคกลาก บางพวกเป็นโรคมองคร่อ บางพวกเป็นโรคลมบ้าหมู ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณทรม ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกสูงเกินไป บางพวกต่ำเกินไป บางพวกดำเกินไป บางพวกขาวเกินไป ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษณ์ ว่ามีบางพวก

... มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกไม่สูงนัก บางพวกไม่ค้ำนัก บางพวกไม่ค้ำนัก บางพวกไม่ขวานัก ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสทราวม ว่ามีบางพวก

... ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกถูกราคะกุ่มรุม บางพวกถูกโทสะย่ำยี บางพวกโมหะครอบงำ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสอุกฤษณ์ ว่ามีบางพวก

... มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกปราศจากราคะ บางพวกปราศจากโทสะ บางพวกปราศจากโมหะ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอาบัติทราวม ว่ามีบางพวก

... มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องอาบัติปาราชิก บางพวกต้องอาบัติสังฆาทิเสส บางพวกต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกต้องอาบัติปาจิตตีย์ บางพวกต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ บางพวกต้องอาบัติทุกกฏ บางพวกต้องอาบัติทุกุภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอาบัติอุกฤษณ์ ว่ามีบางพวก

... มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องโสคาบัติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาททราวม ว่ามีบางพวก

... มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีความพระพุดิตังอุฐ บางพวกมีความพระพุดิตังแพะ บางพวกมีความพระพุดิตังโค บางพวกมีความ

ประพุดติคังลา บางพวกมีความประพุดติคังสัตว์คิรัจฉาน บางพวกมีความ
ประพุดติคังสัตว์นรก สุกคิของภิกษุพวกนั้นไม่มี ภิกษุพวกนั้นต้องหวังได้แต่
ทุกคิ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลื้อเปรยกระทบค้ำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นบัณฑิต บางพวกเป็น
คนฉลาด บางพวกเป็นคนมีปัญญา บางพวกเป็นพหูสูต บางพวกเป็นธรรมกถึก
ทุกคิของภิกษุพวกนั้นไม่มี ภิกษุพวกนั้นต้องหวังได้แต่สุคคิ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลื้อเปรยกระทบชาติทรม ว่าพวกไรกันแน่

[๒๔๘] อุปสัมบันไม่ปรารธนาจะค้ำ ไม่ปรารธนาจะสบประมาท
อุปสัมบัน ไม่ปรารธนาจะทำให้อภัยศ แต่มีความประสงค์จะลื้อเล่น จึงพุด
เปรยอย่างนี้ คือ กล่าวว้าภิกษุจ้ำพวกไรกันแน่เป็นชาติคนจัจฉทาล...ชาติคน
จัจฉาน...ชาติพราน...ชาติคนช่างหนัง...ชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลื้อเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจ้ำพวกไรกันแน่ เป็นชาติกษัตริย์ ...ชาติพราหมณ์ ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลื้อเปรยกระทบชื่อทรม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจ้ำพวกไรกันแน่ชื่ออวกัณณะ ...ชื่อชวกัณณะ ...ชื่อ
ธนิฏฐกะ ...ชื่อสวิฏฐกะ ...ชื่อกุลวัฑฒกะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ชื่อพุทธรักขิต ...ชื่อธัมมรักขิต ... ชื่อสังฆรักขิต ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อเปรยกระทบโคตรทราหม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโกสิยโคตร ...ภราทวาชโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโคตมโคตร...โมคคัลลานโคตร... กัจจายนโคตร...วาเสฏฐโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อเปรยกระทบการงานทราหม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นช่างไม้ ..คนเตดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นคนทำงานไถนา...ทำงานค้าขาย...ทำงานเลี้ยงโค ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อเปรยกระทบศิลปทราหม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างจักสาน ... มีวิชาการช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกลบถ ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างนับ ... มีวิชาการช่างคำนวณ ... มีวิชาการช่างเขียน... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด .

พูดล้อเปรยกระทบโรคทรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเรื้อน ... โรคฝี... โรคกลาก...
โรคมอกร่อ... โรคลมบ้าหมู... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกุภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณทรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ สูงเกินไป ... ต่ำเกินไป ... ดำเกินไป
... ขาวเกินไป... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นคนไม่สูงนัก ... ไม่ดำนัก ... ไม่ดำนัก
... ไม่ขาวนัก... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสทรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ถูกระคะกัสมุข ... ถูกโทสะย่ำยี ... ถูก
โมหะครอบงำ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ปราศจากราคะ ... ปราศจากโทสะ...
ปราศจากโมหะ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอาบัติทรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ต้องอาบัติปาราชิก ... อาบัติสังฆาทิเสส ...
อาบัติอุตุลัจฉัย ... อาบัติปาจิตตีย์ ... อาบัติปฎิเทสนียะ ... อาบัติทุกกฏ...
อาบัติทุกุภาสิต... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอบัติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ต้องโสคาบัตติ... ต้องอาบัติทุพภาสิต

ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาทธรรม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ มีความประพฤติดังอุฐ...แพะ...โค...

ลา...สัตว์ดิรัจฉาน...สัตว์นรก สุกติของภิกษุพวกนั้นไม่มี ภิกษุพวกนั้น
ต้องหวังได้แต่สุคติ... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นบัณฑิต...เป็นคนฉลาด...เป็นคนมี

ปัญญา...เป็นพหูสูตร...เป็นธรรมกถึก สุกติของภิกษุพวกนั้นไม่มี ภิกษุ
พวกนั้นต้องหวังได้แต่สุคติ... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชาติธรรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

[๒๔๕] อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาท
อุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูด
เปรยอย่างนั้น คือกล่าวว่ พวกเราไม่ใช่ชาติคนฉันทาล...ไม่ใช่ชาติคนจักสาน
...ไม่ใช่ชาติพราณ...ไม่ใช่ชาติคนช่างหนัง...ไม่ใช่ชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชาติกษัตริย์...ไม่ใช่ชาติพราหมณ์... ต้องอาบัติ

ทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่อทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชื่ออวักณณะ...ไม่ใช่ชื่อชวักณณะ... ไม่ใช่ชื่อ
ธนิฏฐณะ... ไม่ใช่ชื่อสวัญฐณะ... ไม่ใช่ชื่อกุลวัฑฒณะ... ต้องอาบัติทุพภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชื่อพุทธรักจิต... ไม่ใช่ชื่อธัมมรักจิต... ไม่ใช่ชื่อ
สังฆรักจิต... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โกสิยโคตร... ไม่ใช่การทวาชโคตร... ต้องอาบัติ
ทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โคตมโคตร... ไม่ใช่โมคคัลลานโคตร... ไม่ใช่
กัจจายนโคตร... ไม่ใช่วาเสฏฐโคตร... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อเปรยกระทบการงานทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ช่างไม้...ไม่ใช่คนเตดอกไม้... ต้องอาบัติทุพภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่คนทำงานไถนา... ไม่ใช่คนทำงานค้าขาย... ไม่ใช่
คนทำงานเลี้ยงโค... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการจักสาน... ไม่ใช่มีวิชาการช่างหม้อ...
ไม่ใช่มีวิชาการช่างหูก...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหนัง... ไม่ใช่มีวิชาการช่างกลบ
...ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคิลปอกุศลว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างนับ ... ไม่ใช่มีวิชาการช่างคำนวณ...
ไม่ใช่มีวิชาการช่างเขียน ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเรื้อน ... ไม่ใช่เป็นโรคฝี ... ไม่ใช่เป็น
โรคกลาก ... ไม่ใช่เป็นโรคมอกร่อ ... ไม่ใช่เป็นโรคลมบ้าหมู ... ต้องอาบัติ
ทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคอกุศลว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่สูงเกินไป ... ไม่ใช่ต่ำเกินไป ... ไม่ใช่ดำเกินไป ...
ไม่ใช่ขาวเกินไป ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณอกุศลว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ไม่สูงนัก .. ไม่ใช่ไม่ตํานัก ... ไม่ใช่ไม่ดำนัก ...
ไม่ใช่ไม่ขาวนัก ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ถูกราคะกั้มรุม. .. ไม่ใช่ถูกโทสะย่ำยี .. ไม่ใช่ถูก
โมหะครอบงำ. .. ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสอกุศลว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ปราศจากราคะ ... ไม่ใช่ปราศจากโทสะ ... ไม่ใช่
ปราศจากโมหะ ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอบัติทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก ... อาบัติสังฆาติเสส...
อาบัติถุลลัจจัย ... อาบัติปาจิตตีย์ ... อาบัติปาฏิเทสนิยะ ... อาบัติทุกกฏ ...
อาบัติทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอบัติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องโสคาบัติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาททรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่มีความพระพุดิตังอุฐ ... แพะ ... โค ... ลา
... สัตว์ดิรัจฉาน ... สัตว์นรก สุกติของพวกเราไม่มี พวกเราต้องหวังได้แต่
ทุกติ. . . ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นบัณฑิต ... ไม่ใช่คนฉลาด ... ไม่ใช่คนมีปัญญา
... ไม่ใช่พหูสูต ... ไม่ใช่ธรรมกถึก สุกติของพวกเราไม่มี พวกเราต้อง
หวังได้แต่สุคติ ... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันอุปสัมบัน

พูดล้อกกระทบชาติ

[๒๕๐] อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาท
อนุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูด
กะอนุปสัมบันมีชาติทรม ด้วยกล่าวกระทบชาติทรม คือ พูดกะอนุปสัมบัน
มีชาติคนจันฑาล ... มีชาติคนจักสาน ... มีชาติพราน ... มีชาติคนช่างหนัง
มีชาติคนเทศอกไม้ ว่าเป็นชาติคนจันฑาล ว่าเป็นชาติคนจักสาน ว่าเป็น

ชาติพราน ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง ว่าเป็นชาติคนเทอดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดให้เลวกระทบชาติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะด่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
มีชาติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชาติทรม คือ พูดกะอนุสัมบันมีชาติกษัตริย์
... มีชาติพราหมณ์ ว่าเป็นชาติคนจันทาล ว่าเป็นชาติคนจักสาน ว่าเป็น
ชาติพราน ว่าเป็นชาติคนช่างหนัง ว่าเป็นชาติคนเทอดอกไม้... ต้องอาบัติ
ทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบชาติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะด่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
มีชาติทรม ด้วยกล่าวกระทบชาติอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันชาติคนจันทาล
... ชาติคนจักสาน ... ชาติพราน ... ชาติคนช่างหนัง ... ชาติคนเทอดอกไม้
ว่าเป็นชาติกษัตริย์ ว่าเป็นชาติพราหมณ์ ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบชาติ

...อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะด่า ไม่ปรารถนาจะลบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
มีชาติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชาติอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุสัมบันมีชาติกษัตริย์
... มีชาติพราหมณ์ ว่าเป็นชาติกษัตริย์ ว่าเป็นชาติพราหมณ์ ... ต้องอาบัติ
ทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน มีชื่อทราวม ด้วยกล่าวกระทบชื่อทราวม คือ พูดกะอนุสัมบันชื่ออวกัณณะกะ ... ชื่อชวกัณณะกะ ... ชื่อธนิฏฐกะ ... ชื่อสวิฏฐกะ ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ว่าท่าน อวกัณณะกะ ว่าท่านชวกัณณะกะ ว่าท่านธนิฏฐกะ ว่าท่านสวิฏฐกะ ว่าท่าน กุลวัฑฒกะ ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดให้เลวกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน มีชื่ออุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชื่อทราวม คือ พูดกะอนุสัมบันชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อธัมมรักจิต ... ชื่อสังฆรักจิต ว่าท่านอวกัณณะกะ ว่าท่านชวกัณณะกะ ว่าท่านธนิฏฐกะ ว่าท่านสวิฏฐกะ ว่าท่านกุลวัฑฒกะ ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน มีชื่อทราวม ด้วยกล่าวกระทบชื่ออุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุสัมบันชื่ออวกัณณะกะ ... ชื่อชวกัณณะกะ ... ชื่อธนิฏฐกะ ... ชื่อสวิฏฐกะ ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ว่าท่าน พุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังฆรักจิต ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยกกระทบชื่อ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุุปสัมบัน มีชื่ออุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบชื่ออุกฤษฏ์ คือ พูดกะอนุุปสัมบันชื่อพุทธรักจิต ...ชื่อธัมมรักจิต ..ชื่อสังฆรักจิต ว่าท่านพุทธรักจิต ว่าท่านธัมมรักจิต ว่าท่านสังฆรักจิต ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อยกกระทบโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุุปสัมบัน มีโคตรทราหม ด้วยกล่าวกระทบโคตรทราหม คือพูดกะอนุุปสัมบันโกสิยโคตร ...การทวาชโคตร ว่าท่านโกสิยโคตร ว่าท่านการทวาชโคตร ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกกระทบโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุุปสัมบัน มีโคตรอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโคตรทราหม คือพูดกะอนุุปสัมบันโคตมโคตร ...โมคคัลลานโคตร กัจจายนโคตร ... วาเสฏฐโคตร ว่าท่านโกสิยโคตร ว่าท่านการทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อยกกระทบโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุุปสัมบัน

มีโคตรทราหม ด้วยกล่าววาทะทบทโคตรอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุปลัมบัน โกลิยโคตร ... ภารทวาชโคตร ว่าท่านโคตมโคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร ว่าท่าน กัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอวาทะทบทโคตร

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปลัมบัน มีโคตรอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าววาทะทบทโคตรอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุปลัมบันโคตมโคตร ... โมคคัลลานโคตร ... กัจจายนโคตร ... วาเสฏฐโคตร ว่าท่านโคตมโคตร ว่าท่านโมคคัลลานโคตร ว่าท่านกัจจายนโคตร ว่าท่านวาเสฏฐโคตร ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดวาทะทบทการงาน

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปลัมบัน มีการงานทราหม ด้วยกล่าววาทะทบทการงานทราหม คือ พูดกะอนุปลัมบันเป็น ช่างไม้... เป็นคนเทคอกไม้ ว่าท่านทำงานช่างไม้ ว่าท่านทำงานเทคอกไม้ ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดให้เลววาทะทบทการงาน

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะคำ ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปลัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปลัมบัน

มีการงานอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบการงานทรม คือ พุคคะอนุปสัมบันเป็น
ชาวณา ... เป็นพ่อค้า ... เป็นคนเลี้ยงโค ว่าท่านทำงานช่างไม้ ว่าท่านทำ
งานเตดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลื้อประชดกระทบการงาน

อุปสัมบันไม่ปรารธนาจะคำ ไม่ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารธนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะลื้อเล่น จึงพุดคะอนุปสัมบัน
มีการงานทรม ด้วยกล่าวกระทบการงานอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปสัมบันเป็น
ช่างไม้ ... เป็นคนเตดอกไม้ ว่าท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำงานค้าขาย
ว่าท่านทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลื้อยกยอกระทบการงาน

อุปสัมบันไม่ปรารธนาจะคำ ไม่ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารธนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะลื้อเล่น จึงพุดคะอนุปสัมบัน
มีการงานอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบการงานอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปสัมบันเป็น
ชาวณา ... เป็นพ่อค้า ... เป็นคนเลี้ยงโค ว่าท่านทำงานไถนา ว่าท่านทำ
งานค้าขาย ว่าท่านทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดลื้อกดกระทบศิลป์

อุปสัมบันไม่ปรารธนาจะคำ ไม่ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารธนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะลื้อเล่น จึงพุดคะอนุปสัมบัน
มีวิชาการช่างทรม ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างทรม คือ พุคคะอนุปสัมบัน
มีวิชาการช่างจักสาน ... มีวิชาการช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชา

การช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกลบ กว่าท่านมีวิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมี
วิชาการช่างหม้อ ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก ว่าท่านมีวิชาการช่างหนัง ว่าท่าน
มีวิชาการช่างกลบ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล่อคให้เลวกระทบศิลป

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล่อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
มีวิชาการช่างอูกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างทราม คือพูดกะอนุสัมบัน
มีวิชาการช่างนับ ... มีวิชาการช่างคำนวณ ... มีวิชาการช่างเขียน ว่าท่านมี
วิชาการช่างจักสาน ว่าท่านมีวิชาการช่างหม้อ ว่าท่านมีวิชาการช่างหูก ว่าท่าน
มีวิชาการช่างหนัง ว่าท่านมีวิชาการช่างกลบ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล่อประชดกระทบศิลป

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล่อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
มีวิชาการช่างทราม ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างอูกฤษฏ์ คือพูดกะอนุสัมบัน
มีวิชาการช่างจักสาน ... มีวิชาการช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก... มีวิชาการ
ช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกลบ ว่าท่านมีวิชาการช่างนับ ว่าท่านมีวิชาการ
ช่างคำนวณ ว่าท่านมีวิชาการช่างเขียน ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยกกระทบศิลป์

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสพประมาณอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกับอุปสัมบัน มีวิชาการช่างอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบวิชาการช่างอุกฤษฏ์ คือ พูดกะอุปสัมบันมีวิชาการช่างนับ ... มีวิชาการช่างคำนวณ ... มีวิชาการช่างเขียน ว่าท่านมีวิชาการช่างนับ ... ช่างคำนวณ ... ช่างเขียน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสพประมาณอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบัน มีโรคทรม ด้วยกล่าวกระทบโรคทรม คือ พูดกะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน ... โรคฝี ... โรคกลาก ... โรคมอกร่อ ... โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็นโรคเรื้อน ... โรคฝี ... โรคกลาก ... โรคมอกร่อ ... โรคลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกให้เลวกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะดำ ไม่ปรารถนาจะสพประมาณอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศแต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอุปสัมบัน มีโรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโรคทรม คือพูดกะอุปสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน ว่าท่านเป็นโรคเรื้อน...โรคฝี... โรคกลาก ... โรคมอกร่อ ... โรคลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปสัมบัน มีโรคทราม ด้วยกล่าวกระทบโรคอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุปสัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน ...โรคฝี...โรคกลาก...โรคมองคร้อ...โรคลมบ้าหมู ว่าท่านเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อยกยอกระทบโรค

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปสัมบัน มีโรคอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบโรคอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุปสัมบันผู้เป็นโรคเบาหวาน ว่าท่านเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อกดกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปสัมบัน มีรูปพรรณทราม ด้วยกล่าวกระทบรูปพรรณทราม คือ พูดกะอนุปสัมบันผู้สูงเกินไป...ต่ำเกินไป...ดำเกินไป...ขาวเกินไป ว่าท่านเป็นคนสูงนัก...ต่ำนัก...ดำนัก...ขาวนัก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด

พูดล้อกดให้เลวกระทบรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปสัมบัน

มีรูปพรรณอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าววาทะทรูปพรรณทราม คือ พุคคะอนุปสัมบัน
ผู้ไม่สูงนัก..ไม่ตํานัก...ไม่ตํานัก...ไม่ขวานัก ว่าท่านเป็นคนสูงนัก...
ตํานัก... ตํานัก.. ขวานัก... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดล้อประชดกระทะทรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารธนาจะคำ ไม่ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารธนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพุดคะอนุปสัมบัน
มีรูปพรรณทราม ด้วยกล่าววาทะทรูปพรรณอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปสัมบัน
ผู้สูงเกินไป...ต่ำเกินไป...ต่ำเกินไป...ขวเกินไป ว่าท่านเป็นคนไม่สูงนัก
... ไม่ตํานัก... ไม่ตํานัก... ไม่ขวานัก... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดล้อยกยอกระทะทรูปพรรณ

อุปสัมบันไม่ปรารธนาจะคำ ไม่ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารธนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพุดคะอนุปสัมบัน
มีรูปพรรณอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าววาทะทรูปพรรณอุกฤษฏ์ คือ พุคคะอนุปสัมบัน
ผู้ไม่สูงเกินไป... ไม่ต่ำเกินไป... ไม่ต่ำเกินไป... ไม่ขวเกินไป ว่าท่าน
เป็นต้นไม่สูงนัก... ไม่ตํานัก... ไม่ตํานัก... ไม่ขวานัก... ต้องอาบัติ
ทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พุดล้อกดกระทะทกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารธนาจะคำ ไม่ปรารธนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารธนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพุดคะอนุปสัมบัน
มีกิเลสทราม ด้วยกล่าววาทะทกิเลสทราม คือพุดคะอนุปสัมบันผู้ถูกราคะ

กลุ่มรุม... ถูกโทสะขำยี้... ถูกโมหะครอบงำ ว่าท่านถูกราคะกลุ่มรุม ว่าท่าน
ถูกโทสะขำยี้ ว่าท่านถูกโมหะครอบงำ...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกดให้เลวกระทบกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบันมี
กิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบกิเลสทรามคือ พูดกะอนุสัมบันผู้ปราศจาก
ราคะ... ปราศจากโทสะ... ปราศจากโมหะ ว่าท่านถูกราคะกลุ่มรุม ว่าท่าน
ถูกโทสะขำยี้ ว่าท่านถูกโมหะครอบงำ...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
มีกิเลสทราม ด้วยกล่าวกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุสัมบันผู้ถูกราคะ
กลุ่มรุม... ถูกโทสะขำยี้... ถูกโมหะครอบงำ ว่าท่านปราศจากราคะ...
ปราศจากโทสะ... ปราศจากโมหะ...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบกิเลส

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
มีกิเลสอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุสัมบันผู้ปราศจาก
ราคะ... ปราศจากโทสะ... ปราศจากโมหะ ว่าท่านปราศจากราคะ...
ปราศจากโทสะ... ปราศจากโมหะ ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดลอกกระทบบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน ผู้ต้องอาบัติทรมาน ด้วยกล่าวกระทบบอาบัติทรมาน คือพูดกะอนุสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก... ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส... ผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย... ผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์... ผู้ต้องอาบัติปาฏิเทสนิยะ... ผู้ต้องอาบัติทุกกฏ... ผู้ต้องอาบัติทุกภาสิต ว่าท่านต้องอาบัติปาราชิก... สังฆาทิเสส... ถุลลัจจัย... ปาจิตตีย์... ปาฏิเทสนิยะ... ทุกกฏ... ทุกภาสิตดังนี้ ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดลอกให้เลวกระทบบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกับอนุสัมบัน ผู้ต้องอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบบอาบัติทรมาน คือ พูดกะอนุสัมบันผู้ต้องโสคาบัติ ว่าท่านต้องอาบัติปาราชิก... อาบัติสังฆาทิเสส... อาบัติถุลลัจจัย... อาบัติปาจิตตีย์... อาบัติปาฏิเทสนิยะ... อาบัติทุกกฏ... อาบัติทุกภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน ผู้ต้องอาบัติทรมาน ด้วยกล่าวกระทบบอาบัติอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุสัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก... อาบัติสังฆาทิเสส... อาบัติถุลลัจจัย... อาบัติปาจิตตีย์...

อาบัติปาฏิเทสนียะ... อาบัติทุกกฏ... อาบัติทุฬาสิต ว่าท่านต้องโสคาบัติ
ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุฬาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบบอาบัติ

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
ผู้ต้องอาบัติอุกฤษฏ์ ด้วยกล่าวกระทบบอาบัติอุกฤษฏ์ คือพูดกะอนุสัมบันผู้
ต้องโสคาบัติ ว่าท่านต้องโสคาบัติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุฬาสิต ทุก ๆ
คำพูด.

พูดล้อกตกระทบบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
ผู้มีความประพฤตินาม ด้วยกล่าวกระทบบคำค่าทนาม คือ พูดกะอนุสัมบัน
ผู้มีความประพฤติดังอุฐ... แพะ... โค... ลา... สัตว์ดิรัจฉาน... มีความ
ประพฤติดังสัตว์นรก ว่าท่านเป็นอุฐ... แพะ... โค... ลา... สัตว์ดิรัจฉาน
ว่าท่านเป็นสัตว์นรก สุขคติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่ทุกคติ... ต้องอาบัติ
ทุฬาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อกตให้เลวกระทบบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุสัมบัน
ผู้มีความประพฤติกุณฐผู้ ด้วยกล่าวกระทบบคำค่าทนาม คือ พูดกะอนุสัมบัน

ผู้เป็นบัณฑิต... ผู้ฉลาด... ผู้มีปัญญา... ผู้พหูสูต... ผู้ธรรมถึก ว่าท่าน
เป็นอูฐ... แพะ... โค... ลา... สัตว์ดิรัจฉาน ว่าท่านเป็นสัตว์นรก สுகติ
ของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่ทุกติ... ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อประชดกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปสัมบัน
ผู้มีความประพฤติทราม ด้วยกล่าวกระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือพูดกะอนุปสัมบัน
ผู้มีความประพฤติดีอูฐ... แพะ... โค... ลา... สัตว์ดิรัจฉาน... มีความ
ประพฤติดีสัตว์นรก ว่าท่านเป็นบัณฑิต... คนฉลาด... คนมีปัญญา...
พหูสูต ว่าท่านเป็นธรรมถึก ทุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ...
ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อยกยอกระทบคำสบประมาท

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอนุปสัมบัน
ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดกะอนุปสัมบัน
ผู้มีความประพฤติอุกฤษณ์ ด้วยกล่าวกระทบคำค่าอุกฤษณ์ คือพูดกะอนุปสัมบัน
ผู้เป็นบัณฑิต... ผู้ฉลาด... ผู้มีปัญญา... ผู้พหูสูต... ผู้ธรรมถึก ว่าท่าน
เป็นบัณฑิต... คนฉลาด... คนมีปัญญา... พหูสูต ว่าท่านเป็นธรรมถึก
ทุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันล้ออุปสัมบัน

พูดล้อเปรยกระทบชาติทราวม ว่ามีบางพวก

[๒๕๑] อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาท อันอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดเปรยอย่างนี้ คือกล่าวว่ามีอุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติคนจันทาล บางพวกเป็นชาติคนจ๊กसान บางพวกเป็นชาติพราน บางพวกเป็นชาติคนช่างหนัง บางพวกเป็นชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาทอุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูดเปรยอย่างนั้น คือกล่าวว่ามีอุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติกษัตริย์ บางพวกเป็นชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่อทราวม ว่ามีบางพวก

...มีอุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่ออวกัณณะ บางพวกชื่อชวกัณณะ บางพวกชื่อธนิฐกะ บางพวกชื่อสวิฐกะ บางพวกชื่อกุลวัฑฒกะ...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอุปสัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่อพุทธรักจิต บางพวกชื่อธัมมรักจิต บางพวกชื่อสังฆรักจิต... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรทราวม ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็น โกลิยโคตร บางพวก เป็นภราทวาชโคตร... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็น โคตมโคตร... โมคคัลลานโคตร ... กัจจายนโคตร ... วาเสฏฐโคตร ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานทราวม ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกทำงานช่างไม้...ทำงาน เทดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกทำงานไถนา... ทำการ ค้าขาย... ทำงานเลี้ยงโค... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปทราวม ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างจักสาน ... ช่างหม้อ ... ช่างหูก ... ช่างหนัง ... ช่างกลบ ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

... มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างนับ... ช่างคำนวณ... ช่างเขียน... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคทรม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเรื้อน โรคฝี...
...โรคตาก ...โรคมองคร่อ...โรคลมบ้าหมู...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุกๆ
คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเบาหวาน ดังนี้
ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุกๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณทรม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกสูงเกินไป..ต่ำเกินไป
...ต่ำเกินไป... ขาวเกินไป...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุกๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกไม่สูงนัก ... ไม่ตํานัก
ไม่ตํานัก ... ไม่ขาวนัก. ..ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุกๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสทรมว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกถูกราคะกัฏุมรุม.. ถูก
โทสะย่ำยี ...ถูกโมหะครอบงำ...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุกๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกปราศจากราคะ...
ปราศจากโทสะ...ปราศจากโมหะ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุกๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอบัติทรม ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องอบัติปาราชิก ... อบัติสังฆาทิเสส ... อบัติตุลลัจฉัย ... อบัติปาจิตติย ... อบัติปาฏิเทสนียะ ... อบัติทุกกฏ ... ต้องอบัติทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอบัติอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องโสคาบัติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาททรม ว่าพวกไรกันแน่

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีความประพฤติดังอูฐ ... ดังแพะ ... โค ... ดังลา ... ดังสัตว์ดิรัจฉาน ... ดังสัตว์นรก สุกติของท่านพวกนั้นไม่มี ท่านพวกนั้นต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...มีอนุปลัมบันในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นบัณฑิต ... เป็นคนฉลาด ... เป็นคนมีปัญญา ... เป็นพหูสูต ... เป็นธรรมกถึก สุกติของท่านพวกนั้นไม่มี ท่านพวกนั้นต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันลื้ออุปสัมบัน

พูดลื้อเปรยกระทบชาติทราวม ว่าพวกไรกันแน่

[๒๕๒] อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาท
อุปสัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะลื้อเล่น จึงพูด
เปรยอย่างนี้ คือกล่าวว่ อุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นชาติคนจฉณฑล
...ชาติคนจักสาน ...ชาติพราน ...ชาติคนช่างหนัง ...ชาติคนเทดอกไม้
ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดลื้อเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นชาติกษัตริย์ ...ชาติพราหมณ์
... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดลื้อเปรยกระทบชื่อทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ชื่ออวกัณณะ ...ชื่อชวกัณณะ
...ชื่อธนิฏฐกะ ...ชื่อสวิฏฐกะ ...ชื่อกุลวัฑฒกะ ... ต้องอาบัติทุพภาสิต
ทุก ๆ คำพูด.

พูดลื้อเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ชื่อพุทธรักจิต ...ชื่อธัมมรักจิต
... ชื่อสังฆรักจิต ... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดลื้อเปรยกระทบโคตรทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโกสิยโคตร ...การทวาชโคตร
... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดลื้อเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโคตมโคตร ...โมคคัลลานโคตร
... กัจจายนโคตร ...วาเสฏฐโคตร ... ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นช่างไม้ ...ช่างเตดอกไม้...
ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นคนทำงานไถนา... ทำงานค้าขาย
...ทำงานเลี้ยงโค ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลสัมบันจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างจักสาน ...มีวิชาการ
ช่างหม้อ ...มีวิชาการช่างหูก ...มีวิชาการช่างหนัง ...มีวิชาการช่างกลบกล
...ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลสัมบันว่าพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างนับ ...มีวิชาการช่าง
คำนวณ ...มีวิชาการช่างเขียน ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเรื้อน...โรคฝี... โรคกลาก
...โรคมองคร้อ ...โรคลมบ้าหมู... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเบาหวาน ...ต้องอาบัติ
ทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลสัมบันจำพวกไรกันแน่ สูงเกินไป...ต่ำเกินไป...ต่ำเกินไป
...ขาวเกินไป ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นคนไม่สูงนัก ...ไม่ตํานัก...
ไม่คํานัก ...ไม่ขาวนํัก ...ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คํ่าพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ถูกราคะกัสมุํรุม ...ถูกโทสะยํายี
... ถูกโมหะครอบงํา ...ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คํ่าพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ปราศจากราคะ ...ปราศจากโทสะ
... ปราศจากโมหะ ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คํ่าพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอาบัติทราวมว่า พวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ต้องอาบัติปาราชิก ...อาบัติ
สังฆาทิเสส ...อาบัติถุลลัจจัย ...อาบัติปาจิตตีย์ ...อาบัติปาฎิเทศนียะ
...อาบัติทุกกฏ ...อาบัติทุพภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คํ่าพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ ต้องโสคาบัติ ...ต้องอาบัติทุพภาสิต
ทุก ๆ คํ่าพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคําสบประมาณทราวม ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปสัมบันจำพวกไรกันแน่ มีความประพตติตั้งอุฐ ...แพะ
...โค ...ลา ...สัตว์ดิรัจฉาน ...สัตว์นรก สุกติของอนุปสัมบันพวกนั้น
ไม่มี อนุปสัมบันพวกนั้นต้องหวังได้แต่ทุกติ ...ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ
คํ่าพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...อนุปลัมบันจำพวกไรกันแน่ เป็นบัณฑิต ...เป็นคนฉลาด...เป็น
คนมีปัญญา ...เป็นพหูสูต ...เป็นธรรมกถึก ทูคฺติของอนุปลัมบันพวกนั้น
ไม่มี อนุปลัมบันพวกนั้น ต้องหวังได้แต่สุคติ ...ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ
คำพูด.

อุปสัมบันล้ออนุปลัมบัน

พูดล้อเปรยกระทบชาติทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

[๒๕๑] อุปสัมบันไม่ปรารถนาจะค่า ไม่ปรารถนาจะสบประมาท
อนุปลัมบัน ไม่ปรารถนาจะทำให้อัปยศ แต่มีความประสงค์จะล้อเล่น จึงพูด
เปรยอย่างนี้ คือกล่าวว่ พวกเราไม่ใช่ชาติคนจันฑาล ... ไม่ใช่ชาติคนจักสาน
...ไม่ใช่ชาติพราน...ไม่ใช่ชาติคนช่างหนัง...ไม่ใช่ชาติคนเทดอกไม้ ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชาติกษัตริย์ ...ไม่ใช่ชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่อทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ชื่ออวักณณะ ...ไม่ใช่ชื่อชวักณณะ ...ไม่ใช่
ชื่อธนิฏฐณะ ...ไม่ใช่ชื่อสวิฏฐณะ ...ไม่ใช่ชื่อกุลวัฑฒณะ ...ต้องอาบัติ
ทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ชื่อพุทธรักจิต ...ไม่ใช่ชื่อธัมมรักจิต ...ไม่ใช่ชื่อ
สังฆรักจิต ...ต้องอาบัติทุพภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โกสัยโคตร ...ไม่ใช่การทวาชโคตร ...ต้องอาบัติ
ทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่โคตมโคตร ...ไม่ใช่โมคคัลลสถานโคตร ...ไม่ใช่
กัจจายนโคตร ...ไม่ใช่วาเสฏฐโคตร ...ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ช่างไม้ ...ไม่ใช่คนตัดดอกไม้ ...ต้องอาบัติ
ทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่คนทำงานไถนา ...ไม่ใช่คนทำงานค้าขาย ...ไม่ใช่
คนทำงานเลี้ยงโค ...ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างจักสาน ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหม้อ
... ไม่ใช่มีวิชาการช่างหูก ... ไม่ใช่มีวิชาการช่างหนัง ... ไม่ใช่มีวิชาการช่าง
กลบกล ... ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบศิลปอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างนับ ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างคำนวณ
...ไม่ใช่มีวิชาการช่างเขียน ...ต้องอาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเรื้อน ..ไม่ใช่เป็นโรคฝี ...ไม่ใช่เป็น
โรคกลาก ...ไม่ใช่เป็นโรคมองคร้อ ...ไม่ใช่เป็นโรคลมบ้าหมู ...ต้อง
อาบัติทุกภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเบาหวาน ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่สูงเกินไป ... ไม่ใช่ต่ำเกินไป ... ไม่ใช่ดำเกินไป ... ไม่ใช่ขาวเกินไป .. ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ไม่สูงนัก ... ไม่ใช่ไม่ต่ำนัก .. ไม่ใช่ไม่ดำนัก ... ไม่ใช่ไม่ขาวนัก ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ถูกราคะคลุ้มรุม ... ไม่ใช่ถูกโทสะย่ำยี ... ไม่ใช่ถูกโมหะครอบงำ ... ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่ปราศจากราคะ .. ไม่ใช่ปราศจากโทสะ ... ไม่ใช่ปราศจากโมหะ .. ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอาบัติทรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก ... อาบัติสังฆาทิเสส ... อาบัติอุลลัจจัย ... อาบัติปาจิตตีย์ ... อาบัติปาฏิเทสนิยะ ... อาบัติทุกกฏ ... อาบัติทุกุภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติทุกุภาสิต ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบอَابัติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องโศดาบัตติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอَابัติอุกฤษฏี
ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาทธรรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่มีความประพฤติดังอุฐ ... ดังแพะ ... ดังโค ...
ดังลา ... ดังสัตว์ดิรัจฉาน ... ดังสัตว์นรก สุกติของพวกเราไม่มี พวกเรา
ต้องหวังได้แต่สุคติ ... ต้องอَابัติอุกฤษฏี ทุก ๆ คำพูด.

พูดล้อเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นบัณฑิต ... ไม่ใช่คนฉลาด ... ไม่ใช่คนมีปัญญา
... ไม่ใช่เป็นพหูสูต ... ไม่ใช่เป็นธรรมกถึก สุกติของพวกเราไม่มี พวกเรา
ต้องหวังได้แต่สุคติ ... ต้องอَابัติอุกฤษฏี ทุก ๆ คำพูด.

อานาปัตติวาร

[๒๕๔] ภิกษุมุ่งอรรถ ๑ ภิกษุมุ่งธรรม ๑ ภิกษุมุ่งสั่งสอน ๑ ภิกษุ
วิกัลจริต ๑ ภิกษุมิจิตฟุ้งซ่าน ๑ ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๑ ภิกษุ
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอَابัติแล.

มุตสาทาพรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

มุตาวาทวรรค โอมลวาทสิกขาบทที่ ๒

พึงทราบวินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ ดังต่อไปนี้:-

[แก้orroเรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์และโคนันทิวีสาล]

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า โอมสนฺติ คือ ย่อมกล่าวเสียดแทง.

บทว่า ชุสนฺติ คือ ย่อมด่า.

บทว่า วมุณฺติ คือ ย่อมชู้กรรโชก.

ด้วยบทว่า ภูตฺพุพฺพ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงนำเรื่องนี้มาแสดง เพื่อทรงดำหนิการกล่าวเสียดแทง.

คำว่า นนฺติ ในคำว่า นนฺทิวีสาล นาม (นี้) เป็นชื่อของโคถึก นั้น. ก็โคถึกนั้น มีเขายาวใหญ่ เพราะเหตุนี้ เจ้าของจึงตั้งชื่อว่า นนฺทิวีสาล, โดยสมัยนั้น พระโพธิสัตว์เป็นโคถึกชื่อนนฺทิวีสาล. พราหมณ์เลี้ยงดูโคถึกนั้น อย่างดีเหลือเกิน ด้วยอาหารมียาและข้าวสวยเป็นต้น. ครั้งนั้น โคนันทิวีสาล นั้น เมื่อจะอนุเคราะห์พราหมณ์ จึงกล่าวคำว่า เชิญท่านไปเถิด ดังนี้เป็นต้น .

สองบทว่า ตตฺถเวอฏฺฐาติ มีความว่า แม้ในกาลแห่งอเหตุกปฏิสนธิ โคนันทิวีสาลย่อมรู้จักกล่าวเสียดแทงของผู้อื่นได้ โดยเป็นคำไม่เป็นที่พอใจ; เพราะฉะนั้น มันใคร่เพื่อแสดงโทษแก่พราหมณ์ จึงได้ยืนนิ่งอยู่.

หลายบทว่า สกฺกฺสฺสํ อติพฺพํ ปวฏฺฐฺเฐติ มีความว่า พระโพธิสัตว์ เมื่อจะลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่จอดไว้ตามลำดับสอดไม้ไว้ภายใต้ กระทำให้ ต่อเนื่องกันอันบรรทุกเต็มด้วยถั่วเขียว ถั่วเหลือง และทรายเป็นต้น. เกวียน ๑๐๐ เล่ม เป็นของอันตนจะต้องลากไปอีก ในเมื่อมาถึงส่วนของกำแรกตั้งอยู่

ก่อนแล้ว แม้ก็จริง ถึงกระนั้น (พระโพธิสัตว์) ก็ได้ลากไปตลอดที่ประมาณ
ชั่ว ๑๐๐ เล่มเกวียน เพื่อให้เกวียนเล่มหลังจอดในที่เกวียนเล่มหน้าจอดอยู่.
จริงอยู่ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมไม่มีการกระทำที่ย่อหย่อน.

บาทกาลาว่า เตน จตุตมโน อหุ มีความว่า โคนันทวิสาสนัน
มีใจเบิกบาน เพราะการได้ทรัพย์นั้นของพราหมณ์ และเพราะการงานของตน.

ก็ในคำว่า อุกุโเสนปี นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์จะจำแนก
ไว้ข้างหน้าว่า คำคำมี ๒ อย่าง คือ คำคำที่เลว ๑ คำคำที่ดี ๑; เพราะฉะนั้น
จึงไม่ตรัสเหมือนอย่างที่ตรัสไว้ในก่อนว่า ย่อมคำด้วยคำที่เลวบ้าง ตรัสไว้
อย่างนี้ว่า อุกุโเสน (โดยคำสบประมาท) ดังนี้.

[แก้อรรถโอมสวาทเป็นต้น]

ชาติแห่งคนกรช่างถากไม้ชื่อว่า เวณชาติ.

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า เวพุการชาติ ดังนี้ก็มี.

ชาติแห่งพรานเนื้อเป็นต้น ชื่อว่า เนสาทชาติ.

ชาติแห่งคนกรช่างทำหนัง ชื่อว่า รถการชาติ (ชาติแห่งคนทำรถ).

ชาติแห่งคนเทศดอกไม้ ชื่อว่า ปุกกุสชาติ.

คำว่า อวคุณุณกา เป็นชื่อของพวกทาส; เพราะฉะนั้น จึงเป็น
คำเลว.

บทว่า โอลาติ แปลว่า ที่เขาเหยยหยัน. ภิกษุบางพวกสวดว่า
อุณฺณลาติ ดังนี้ก็มี.

บทว่า อวณฺณลาติ แปลว่า ที่เขาเหยียดหยาม.

บทว่า หีพิติ แปลว่า ที่เขาเกลียดชัง.

บทว่า ปริภูติ แปลว่า ที่เขาดูหมิ่นว่า จะมีประโยชน์อะไรด้วยคนนี้.

บทว่า อจิตติ แปลว่า ที่เขาไม่กระทำความเคารพยกย่อง.

การงานช่างไม้ ชื่อว่า โกฎฐกรรม. นิ้วหัวแม่มือ ชื่อว่า มุทธา (วิชาการช่างนับ). การนับที่เหลื่อมมีการนับไม่ขาดสายเป็นต้น ชื่อว่า คณนา (วิชาการช่างคำนวณ). อักษรเลข ชื่อว่า เลขา (วิชาการช่างเขียน). โรคเบาหวาน ท่านเรียกว่า โรคอุกฤษฏ์ เพราะไม่มีเวทนา.

บทว่า ปาฐิกงฺขา แปลว่า ฟังปรารณา.

สองบทว่า ยกาเรน วา ภกาเรน วา มีความว่า คำค่าที่ประกอบ ย อักษร และ ภ อักษร (ชื่อว่า เป็นคำค่าที่เหลว).

ในคำว่า กาฐโกฏฐิกาย วา (นี้) นิमितแห่งบุรุษชื่อว่า กาฐะ นิमितแห่งสตรีชื่อว่า โกฎฐิกา. คำค่าที่ประกอบด้วยบททั้งสองนั้นอันใด คำค่านั้นชื่อว่า เลวแล.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงยกอาบัติขึ้นปรับ ด้วยอำนาจแห่งชนิดของอภิกษุวิภังคิชาติเป็นต้นเหล่านั้น จึงตรัสคำมีอาทิว่า อุปสมฺปนฺโน อุปสมฺปนฺนํ ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น สามบทว่า ขุเสตุกาโม วมุเสตุกาโม มงฺกุตฺตุกาโม มีความว่า ผู้ประสงค์จะค่า ประสงค์จะติเตียน ประสงค์จะ ทำให้อัปยศ.

สองบทว่า หีนน หินฺนํ ได้แก่ ด้วยคำกล่าวถึงชาติอันเลว คือ ด้วยชาติที่เหลว. บัณฑิตพึงทราบอรรถในบททั้งปวง โดยอุบายอย่างนี้.

อนึ่ง บรรดาบทเหล่านี้ ภิกษุ เมื่อกกล่าวให้เลวด้วยถ้อยคำอันเลว ถึงจะกล่าวคำจริงก็ตาม ถึงอย่างนั้น เธอก็ต้องปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด เพราะเป็นผู้ประสงค์จะกล่าวเสียดแทง. และเมื่อกกล่าวให้เป็นคนเลวด้วยคำที่ดี แม้จะกล่าวคำไม่จริงก็ตาม, ถึงอย่างนั้น ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ด้วยสิกขาบทนี้ เพราะเป็นผู้ประสงค์จะกล่าวเสียดสี ไม่ใช่ด้วยสิกขาบทก่อน. ฝ่ายภิกษุใด กล่าวคำเป็นต้นว่า เจ้าเป็นจันฑาลดี เจ้าเป็นพราหมณ์ดี เจ้าเป็นจันฑาลชั่ว

เจ้าเป็นพราหมณ์ชั่ว ดังนี้, แม้ภิกษุนั้น พระวินัยธรพึงปรับด้วยอาบัติ เหมือนกัน.

ก็ในวาระว่า **สนฺติ อิเชกฺขเจ** เป็นต้นนี้ เป็นอาบัติทุกกฏ เพราะ เป็นคำกล่าวกระทบกระทั่ง. แม้ในวาระว่า **เย-นฺน-น-มยฺ** ดังนี้เป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. แต่ในอนุปสัมบัน เป็นทุกกฏอย่างเดียว ในวาระทั้ง ๕. แต่ด้วยคำว่า **โจโรติ คณฺรเกทโกติ** (เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนทำลายปม) เป็นต้น ทุก ๆ วาระ เป็นทุกกฏเหมือนกัน ทั้งอนุปสัมบันทั้งอนุปสัมบัน. อนึ่ง เพราะความประสงค์จะเล่น เป็นทุพภายิตทุก ๆ วาระ ทั้งอนุปสัมบัน ทั้งอนุปสัมบัน. ความเป็นผู้มีความประสงค์ในอันล้อเลียนและหัวเราะ ชื่อว่า ความเป็นผู้มีความประสงค์จะเล่น ก็ในสิกขาบทนี้ เว้นภิกษุเสียด สัตว์ทั้งหมด มีนางภิกษุณีเป็นต้น บัณฑิตพึงทราบว่ ตั้งอยู่ในฐานะแห่งอนุปสัมบัน.

ในคำว่า **อตุลฺปุเรกขารสฺส** เป็นต้น พึงทราบว่า ภิกษุผู้กล่าว อรรถแห่งพระบาลี ชื่อว่า **อตุลฺปุเรกขาร** (ผู้มุ่งอรรถ). ผู้บอกสอนพระบาลี พึงทราบว่า **ธมฺมปุเรกขาร** (ผู้มุ่งธรรม). ผู้ตั้งอยู่ในการปราศสอน กล่าว โดยนัยเป็นต้นว่า ถึงบัดนี้ เจ้าเป็นคนจันทรกาล, เจ้าก็อย่าได้ทำบาป, อย่าได้ เป็นคนมีมีดคมมีดไปเป็นเบื้องหน้า ดังนี้, พึงทราบว่า ชื่อว่า **อนุสฺสาสนี-ปุเรกขาร** (ผู้มุ่งสอน). บทที่เหลือตั้งขึ้นทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต ทุกขเวทนา ฉะนี้แล.

แต่ในอาบัติเหล่านี้ อาบัติทุพภายิต เกิดทางวาจากับจิต เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ อกุศลจิต มีเวทนา ๒ คือ สุขเวทนา ๑ อุเปกขา-เวทนา ๑.

โอมสวาทสิกขาบทที่ ๒ จบ

มุตาวาทรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๒๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ เก็บเอาคำส่อเสียดของพวกภิกษุผู้ก่อความบาดหมาง เกิดทะเลาะถึงวิวาทกัน ไปบอกคือฟังคำของฝ่ายนี้แล้ว บอกแก่ฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ ฟังคำของฝ่ายโน้น แล้วบอกแก่ฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น เพราะเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น.

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้เก็บเอาคำส่อเสียดของพวกภิกษุ ผู้ก่อความบาดหมาง เกิดทะเลาะถึงวิวาทกัน ไปบอกคือฟังคำของฝ่ายนี้แล้ว บอกแก่ฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ ฟังคำของฝ่ายโน้น แล้วบอกแก่ฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น เพราะเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ไม่เพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอเก็บเอาคำส่อเสียดของพวกภิกษุผู้ก่อความบาดหมาง เกิดทะเลาะ ถึงวิวาทกันไปบอก คือ ฟังคำของฝ่ายนี้ แล้วบอก

แก้ฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ ฟังคำของฝ่ายโน้น แล้วบอกแก้ฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น เพราะเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้เก็บเอาคำส่อเสียดของพวกภิกษุผู้ก่อความบาดหมาง เกิดทะเลาะถึงวิวาทกันไปบอก คือฟังคำของฝ่ายนี้ แล้วบอกแก้ฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ ฟังคำของฝ่ายโน้น แล้วบอกแก้ฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น เพราะเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ແตพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๒.๑. เป็นปาจิตติย ในเพราะส่อเสียดภิกษุ.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๖] ที่ชื่อว่า ส่อเสียด ขยายความว่า วัตถุประสงค์สำหรับเก็บมาส่อเสียด มิได้ด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ ของคนผู้ต้องการจะให้เขาชอบ ๑ ของคนผู้ประสงค์จะให้เขาแตกกัน ๑.

ภิกษุเก็บเอาวัตถุสำหรับส่อเสียดมากล่าวโดยอาการ ๑๐ อย่าง คือ
ชาติ ๑ ชื่อ ๑ โศตร ๑ การงาน ๑ ศิลป ๑ โรค ๑ รูปพรรณ ๑ กิเลส ๑
อาบัติ ๑ คำดำ ๑.

บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า ชาติ ได้แก่กำเนิด มี ๒ คือ กำเนิดทราม ๑ กำเนิดอุกฤษฏ์ ๑.
ที่ชื่อว่า กำเนิดทราม ได้แก่กำเนิดคนจันทาล กำเนิดคนจักสาน
กำเนิดพราน กำเนิดคนช่างหนัง กำเนิดคนทอดอกไม้ นี้ชื่อว่ากำเนิดทราม.
ที่ชื่อว่า กำเนิดอุกฤษฏ์ ได้แก่กำเนิดกษัตริย์ กำเนิดพราหมณ์
นี้ชื่อว่า กำเนิดอุกฤษฏ์. ฯลฯ*.
ที่ชื่อว่า คำดำ ได้แก่คำดำมี ๒ คำ คำดำทราม ๑ คำดำอุกฤษฏ์ ๑.
ที่ชื่อว่า คำดำทราม ได้แก่คำดำว่าเป็นอูฐ เป็นแพะ เป็นโค
เป็นลา เป็นสัตว์ดิรัจฉาน เป็นสัตว์นรก สุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวัง
ได้แต่ทุกติ คำดำที่เกี่ยวข้องด้วยยะอักษร ะอักษร หรือนิมิตของชายและนิมิต
ของหญิง นี้ชื่อว่า คำดำทราม.
ที่ชื่อว่า คำดำอุกฤษฏ์ ได้แก่คำดำว่าเป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด
เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก ทุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวัง
ได้แต่สุคติ นี้ชื่อว่า คำดำอุกฤษฏ์.

อุปสัมบันส่อเสียดอุปสัมบัน

พูดเหน็บแนมกระทบชาติทราม

[๒๕๗] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่าเป็นชาติคนจันทาล...

* ที่ ฯลฯ ใว้ นี้ หมายถึง นาม โศตรเป็นต้น ฟังดูในสิกขาบทที่ ๒ ข้อ ๑๘๘

ชาติคนจักสาน...ชาติพราน...ชาติคนช่างหนัง...ชาติคนเทศดอกไม้... ดังนี้
เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบชาติอุกฤษฏ์

[๒๕๘] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่าเป็นชาติกษัตริย์...
เป็นชาติพราหมณ์... ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบชื่อธรรม

[๒๕๙] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบัน ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า ชื่อว่าอวกัณณะ...
ชื่อชวกัณณะ...ชื่อธนิฏฐกะ...ชื่อสวิฏฐกะ...ชื่อกุลวัชฌกะ... ดังนี้เป็นต้น
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบชื่ออุกฤษฏ์

[๒๖๐] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่าชื่อพุทธรักจิต...
ชื่อธัมมรักจิต...ชื่อสังฆรักจิต... ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบโคตรธรรม

[๒๖๑] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่าเป็น โกลิยโคตร...
ภราทวาชโคตร... ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบโคตรอุกฤษฏ์

[๒๖๒] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นโคตมโคตร...

โมคคัลลาน โคตร... กัจจายน โคตร... วาเสฏฐ โคตร ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ปาจิตติย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบการงานทราวม

[๒๖๓] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นคนทำงาน
ช่างไม้... เป็นคนทำงานตัดดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตติย์ ทุก ๆ
คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบการงานอุกฤษฏ์

[๒๖๔] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นคนทำงานไถนา
... ทำงานค้าขาย... ทำงานเลี้ยงโค ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตติย์ ทุก ๆ
คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบศิลปทราวม

[๒๖๕] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า มีวิชาการช่าง
จักสาน ... มีวิชาการช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการช่างหนัง ...
... มีวิชาการช่างกลบถ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตติย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบศิลปอุกฤษฏ์

[๒๖๖] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า มีวิชาการช่างนับ
... มีวิชาการช่างคำนวณ ... มีวิชาการช่างเขียน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติ
ปาจิตติย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบโรคทราม

[๒๖๗] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นโรคเรื้อน... โรคฝี.. โรคกลาก... โรคมองคร่อ... โรคลมบ้าหมู ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบโรคอุกฤษฏ์

[๒๖๘] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นโรคเบาหวาน ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบรูปพรรณทราม

[๒๖๙] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นคนสูงเกินไป... ต่ำเกินไป... .ต่ำเกินไป... .ขาวเกินไป ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์

[๒๗๐] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นคนไม่สูงนัก... ไม่ต่านัก ... ไม่ต่านัก... ไม่ขาวนัก ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเหน็บแนมกระทบกิเลสทราม

[๒๗๑] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเหน็บแนมท่านว่า เป็นผู้ถูกราคะกัสมุ้มรม...ถูกโทสะย่ำยี... ถูกโมหะครอบงำ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ

คำพูด.

พุดเหน็บแนมกระทบกิเลสอุกฤษฏ์

[๒๓๒] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พุดเหน็บแนมท่านว่า เป็นผู้ปราศจากราคะ...ปราศจากโทสะ...ปราศจากโมหะ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดเหน็บแนมกระทบอาบัติทรม

[๒๓๓] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พุดเหน็บแนมท่านว่า เป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก...อาบัติสังฆาติเสศ...อาบัติอุลลัจจัย...อาบัติปาจิตตีย์...อาบัติปาฏิเทสนียะ...อาบัติทุกกฏ...อาบัติทุกภาสิต ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดเหน็บแนมกระทบอาบัติอุกฤษฏ์

[๒๓๔] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พุดเหน็บแนมท่านว่า ต้องโสดาบัติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดเหน็บแนมกระทบคำสบประมาททรม

[๒๓๕] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พุดเหน็บแนมท่านว่า เป็นอฐ...เป็นแพะ...เป็นโค...เป็นลา...เป็นสัตว์ครึ่งจวาน...เป็นสัตว์นรก สุกติของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่ทุกติ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพุด.

พุดเหน็บแนมกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์

[๒๓๖] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พุดเหน็บแนมท่านว่า เป็นบัณฑิต...เป็น

คนฉลาด ... เป็นคนมีปัญญา... เป็นพหูสูต... เป็นธรรมกถึก ทุกคิของท่านไม่มี ท่านต้องหวังได้แต่สุคติ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบชาติทราวม ว่ามีบางพวก

[๒๗๗] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติคนจันทาล ... เป็นชาติคนจกसान ... เป็นชาติพราน ... เป็นชาติคนช่างหนัง... เป็นชาติคนเทศดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

[๒๗๘] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นชาติกษัตริย์... ชาติพราหมณ์ ดังนี้ เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบชื่อทราวม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่ออวกัณณะ ... ชื่อชวกัณณะ ... ชื่อธนิฏฐกะ ... ชื่อสวิฏฐกะ ... ชื่อกุลวัฑฒกะ ดังนี้ เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อธัมมรักจิต ... ชื่อสังฆรักจิต ดังนี้เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบโคตรทราวม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโกสิยโคตร ... เป็นภราทวาชโคตร ดังนี้เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโคตมโคตร ... บางพวกเป็นโมคคัลลานโคตร ... บางพวกเป็นกัจจายนโคตร ... บางพวกเป็นวาเสฏฐโคตร ดังนี้เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบการงานทราวม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นคณทำงานช่างไม้ .. เป็นคณทำงานแตกอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด

พูดเปรยเหน็บแนมกระตบการงานอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว ก็เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นคนทำงานไถนา... เป็นคนทำงานค้าขาย... เป็นคนทำงานเลี้ยงโค ดังนี้ เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่านดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระตบศิลปะทรม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว ก็เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างจักสาน... มีวิชาการช่างหม้อ... มีวิชาการช่างหูก... มีวิชาการช่างหนัง... มีวิชาการช่างกลบก ดังนี้ เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระตบศิลปะอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว ก็เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีวิชาการช่างนับ... มีวิชาการช่างคำนวณ... มีวิชาการช่างเขียน ดังนี้ เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระตบโรคทรม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว ก็เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นโรคเรื้อน... โรคฝี... โรคกลาก... โรคมองคร่อ... โรค

ลมบ้าหมู ภิกษุฉันไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบโรคอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอก
แก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
บางพวกเป็นโรคเบาหวาน ... ภิกษุฉันไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบรูปพรรณทราวม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอก
แก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
บางพวกสูงเกินไป ... ต่ำเกินไป ... ดำเกินไป ... ขาวเกินไป ... ภิกษุฉัน
ไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติ ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอก
แก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
บางพวกไม่สูงนัก... ไม่ดำนัก ... ไม่ดำนัก... ไม่ขาวนัก ... ภิกษุฉันไม่ว่า
คนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบกิเลสทราวม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอก
แก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
บางพวกถูกราคะกลุ้มรุม ... ถูกโทสะย่ำยี... ถูกโมหะครอบงำ... ภิกษุฉัน
ไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติ ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอก แก่อุปสัมบันว่า กิษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีกิษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกปราศจากราคะ... ปราศจากโทสะ... ปราศจากโมหะ... กิษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติทรม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอก แก่อุปสัมบันว่า กิษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีกิษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องอาบัติปาราชิก... อาบัติสังฆาติเสส... อาบัติถุลลัจจัย... อาบัติ ปาจิตตีย์... อาบัติปาฏิเทสนียะ... อาบัติทุกกฏ... อาบัติพุทฺถาสิต กิษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอก แก่อุปสัมบันว่า กิษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีกิษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกต้องโสคาบัติ... กิษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้อง อาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบคำสบประมาททรม ว่ามีบางพวก

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอก แก่อุปสัมบันว่า กิษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีกิษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกมีความประพฤติดังอูฐ... ดังแพะ... ดังโค... ดังลา... ดังสัตว์ ดิรัจฉาน... ดังสัตว์นรก สุกติของกิษุพวกนั้นไม่มี กิษุพวกนั้นต้องหวัง ได้แต่ทุกติ... กิษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติ ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบคำสบบประมาทอุกฤษฏ์ ว่ามีบางพวก

[๒๗๕] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า มีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บางพวกเป็นบัณฑิต ... เป็นคนฉลาด ... เป็นคนมีปัญญา ... เป็นพหูสูต ... เป็นธรรมกถึก ทุกติของภิกษุพวกนั้นไม่มี ภิกษุพวกนั้นต้องหวังได้แต่สุคติ ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติทรม ว่าพวกไรกันแน่

[๒๗๖] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นชาติคนจันทาล ... ชาติคนจกसान ... ชาติพราน ... ชาติคนช่างหนัง ... ชาติคนเทอดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นชาติกษัตริย์ ... ชาติพราหมณ์ ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื่อทรม ว่าพวกไรกันแน่

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ชื่ออวกัณณะ ... ชื่อชวกัณณะ ... ชื่อธนิฏฐกะ ... ชื่อสวิฏฐกะ ... ชื่อ

กุลวัฑฒกะ ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื่ออุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอก
แก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า ภิกษุจำพวกไรกันแน่
ชื่อพุทธรักจิต ... ชื่อธัมมรักจิต .. ชื่อสังฆรักจิต ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น
ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทรม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่เป็นโกสิยโคตร ... ภารทวาชโคตร ... ภิกษุ
นั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นโคตมโคตร ... โมคคัลลานโคตร
... กัจจายนโคตร ... วาเสฏฐโคตร ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน
ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานทรม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่เป็นช่างไม้ ... คนเตคอกไม้ ... ภิกษุนั้น
ไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบการงานอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นคนทำงานไถนา ... เป็นคนทำงาน
ค้าขาย ... เป็นคนทำงานเลี้ยงโค ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศีลปทราม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างจักสาน ... มีวิชาการช่างหม้อ ... มีวิชาการช่างหูก ... มีวิชาการช่างหนัง ... มีวิชาการช่างกัลบก ... ภิขุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศีลปอฤษณฺ์ ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ มีวิชาการช่างนับ ... มีวิชาการช่างคำนวณ ... มีวิชาการช่างเขียน ... ภิขุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทราม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเรื้อน... โรคฝี... โรคกลาก... โรคมอกร่อ... โรคลมบ้าหมู... ภิขุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคอุฤษณฺ์ ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ เป็นโรคเบาหวาน ... ภิขุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณทราม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิขุจำพวกไรกันแน่ สูงเกินไป ... ต่ำเกินไป ... ดำเกินไป ... ขาวเกินไป ... ภิขุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ไม่สูงนัก ...ไม่ตํานัก ...ไม่ดํานัก...
ไม่ขวานัก ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสทรม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ถูกราคะกัสมุรุม ... ถูกโทสะย่ำยี ... ถูก
โมหะครอบงำ ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ปราศจากราคะ ...ปราศจากโทสะ...
ปราศจากโมหะ ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่นว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติ ทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติทรม ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ต้องอาบัติปาราชิก ...อาบัติสังฆาทิเสส
...อาบัติถุลลัจจัย ...อาบัติปาจิตตีย์ ...อาบัติปาฏิเทสนียะ ...อาบัติทุกกฏ
อาบัติทุพภาสิต ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่นนี้ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติอุกฤษฏ์ ว่าพวกไรกันแน่

...ภิกษุจำพวกไรกันแน่ ต้องโสคาบัติ ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น
ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทธรรม ว่าพวกไรกันแน่

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ มีความประพฤติดังอูฐ... ดังแพะ... ดังโค
... ดังลา... ดังสัตว์ดิรัจฉาน... ดังสัตว์นรก สุกติของภิกษุพวกนั้นไม่มี
ภิกษุพวกนั้น ต้องหวังได้แต่สุคติ... ภิกษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์

... ภิกษุจำพวกไรกันแน่ เป็นบัณฑิต... เป็นคนฉลาด... เป็นคน
มีปัญญา... เป็นพหูสูต... เป็นธรรมกถึก สุกติของภิกษุพวกนั้นไม่มี ภิกษุ
พวกนั้น ต้องหวังได้แต่สุคติ... ภิกษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้
ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบชาติธรรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

[๒๘๑] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียด
ไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้พูดเปรยเหน็บแนมว่า พวกเราไม่ใช่ชาติ
คนจัณฑาล... ไม่ใช่ชาติคนจักสาน... ไม่ใช่ชาติพราน... ไม่ใช่ชาติคน
ช่างหนึ่ง... ไม่ใช่ชาติคนเทอดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น ภิกษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่า
เฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบชาติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไป
บอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้พูดเปรยเหน็บแนมว่า พวกเราไม่ใช่ชาติกษัตริย์
... ไม่ใช่ชาติพราหมณ์ ดังนี้เป็นต้น ภิกษุนั้น ไม่ว่าจะคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน
ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื้อทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำต่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้ พูดเปรยเหน็บแนมว่า พวกเราไม่ใช่ชื้ออวักณณะ ... ไม่ใช่ชื้อชวักณณะ ... ไม่ใช่ชื้อธนิฐณะ ... ไม่ใช่ชื้อสวิฐณะ ... ไม่ใช่ชื้อกุลวัฑฒณะ ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบชื้ออุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...ภิกษุชื่อนี้พูดเปรยเหน็บแนมว่า พวกเราไม่ใช่ชื้อพุทธรักจิต... ไม่ใช่ชื้อธัมมรักจิต ... ไม่ใช่ชื้อสังฆรักจิต ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

พวกเราไม่ใช่โกสิยโคตร ... ไม่ใช่การทวาชโคตร ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโคตรอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

พวกเราไม่ใช่โคตมโคตร ... ไม่ใช่โมคคัลลานโคตร ... ไม่ใช่กัจจายนโคตร ... ไม่ใช่วาเสฐฐโคตร ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบการงานทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

พวกเราไม่ใช่ช่างไม้ ... ไม่ใช่คนตัดดอกไม้ ... ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยเหน็บแนมกระทบการงานอกุศลว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ทำงานโถนา ...ไม่ใช่คนทำงานค้าขาย ...ไม่ใช่คนทำงานเลี้ยงโค ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปกรรมว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างจักสาน ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหม้อ ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหูก ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างหนัง ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างกลบกล ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบศิลปอกุศลว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่มีวิชาการช่างนับ ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างคำนวณ ...ไม่ใช่มีวิชาการช่างเขียน ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคทรามว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นคนโรคเรื้อน ...ไม่ใช่เป็นโรคฝี...ไม่ใช่เป็นโรคกลาก ...ไม่ใช่เป็นโรคมองคร้อ ...ไม่ใช่เป็นโรคลมบ้าหมู .. ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบโรคอกุศลว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นโรคเบาหวาน ...ภิกษุนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่สูงเกินไป ...ไม่ใช่ต่ำเกินไป ...ไม่ใช่ดำเกินไป
...ไม่ใช่ขาวเกินไป ...ภิกษุฉันนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบรูปพรรณอุกฤษณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ไม่สูงนัก ...ไม่ใช่ไม่ตํานัก ...ไม่ใช่ไม่ดำนัก
... ไม่ใช่ไม่ขาวนัก ...ภิกษุฉันนั้น ไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ถูกราคะกลุ้มรุม ...ไม่ใช่ถูกโทสะข่ม ...ไม่ใช่
ถูกโมหะครอบงำ ...ภิกษุฉันนั้นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบกิเลสอุกฤษณ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่ปราศจากราคะ ...ไม่ใช่ปราศจากโทสะ ...ไม่ใช่
ปราศจากโมหะ ...ภิกษุฉันนั้น ไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอาบัติทราวม ว่าไม่ใช่พวกเรา

...พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก ...สังฆาทิเสส ...อุตถัจจัย
...ปาจิตตีย์ ...ปาฏิเทสนียะ ...ทุกกฏ ...ทุพภาสิต ...ภิกษุฉันนั้นไม่ว่า
คนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบอَابัติอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นผู้ต้องโศดาบัตติ ... ภิกษุอื่นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอَابัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด..

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทธรรม ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่มีความประพฤติดังอุฐ ... ดังแพะ ... ดังโค ... ดังลา ... ดังสัตว์ดิรัจฉาน .. ดังสัตว์นรก สுகติของพวกเราไม่มี พวกเราต้องหวังได้แต่สุคติ ... ภิกษุอื่นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอَابัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

พูดเปรยกระทบคำสบประมาทอุกฤษฏ์ ว่าไม่ใช่พวกเรา

... พวกเราไม่ใช่เป็นบัณฑิต ... ไม่ใช่เป็นคนฉลาด ... ไม่ใช่เป็นคนมีปัญญา ... ไม่ใช่เป็นพหูสูต ... ไม่ใช่เป็นธรรมกถึก สุกติของพวกเราไม่มี พวกเราต้องหวังได้แต่สุคติ ... ภิกษุอื่นไม่ว่าคนอื่น ว่าเฉพาะท่าน ดังนี้ ต้องอَابัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด.

ต้องอَابัติตามวัตถุ

[๒๘๒] อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบัน ต้องอَابัติปาจิตติย์ ทุก ๆ คำพูด.

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่นุปสัมบัน ต้องอَابัติทุกกฏ.

อุปสัมบันได้ยินถ้อยคำของอนุปสัมบันแล้ว เก็บเอาคำส่อเสียดไปบอกแก่อุปสัมบัน ต้องอَابัติทุกกฏ.

บทว่า ภูกขุเปสฺสญเณ ได้แก่ ในเพราะคำส่อเสียดภิกษุทั้งหลาย,
อธิบายว่า ในเพราะคำส่อเสียดที่ภิกษุฟังจากภิกษุแล้วนำเข้าไปบอกแก่ภิกษุ.

สองบทว่า ทฺวิหิ อากาเรหิ ได้แก่ ด้วยเหตุ ๒ อย่าง.

บทว่า ปิยกมุยสฺส วา คือ ของผู้ปรารธนาให้คนเป็นที่รักของเขาว่า
เราจักเป็นที่รักของผู้นี้ อย่างนั้น หนึ่ง

บทว่า เกทาธิปฺปายสฺส วา คือ ของผู้ปรารธนาความแตกร้าง
แห่งคนหนึ่งกับคนหนึ่ง ว่า คนนี้จักแตกกันกับคนนี้ ด้วยอาการอย่างนี้ หนึ่ง.

บททั้งปวง มีบทว่า ชาติโต วา เป็นอาทิ มีนัยดังกล่าวแล้วใน
สิกขาบทก่อนนั้นแล. แม้ในสิกขาบทนี้ ชนทั้งหมดจนกระทั่งนางภิกษุณีเป็นต้น
ก็ชื่อว่า อนุปสัมบัน.

สองบทว่า น ปิยกมุยสฺส น เกทาธิปฺปายสฺส มีความว่า ไม่
เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้เห็น ภิกษุรูปหนึ่งกำลังด่า และรูปหนึ่งอดทนได้แล้วกล่าว
เพราะคนเป็นผู้มักคิดคนชั่วอย่างเดียว โดยท่านองนี้ว่า โอ! คนไม่มียางอาย
จักสำคัญคนดีชื่อแม่เช่นนี้ว่า ตนควรว่ากล่าวได้เสมอ บทที่เหลือมีอรรถตั้ง
ทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ วาจากับจิต ๑
กายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม
วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

เปสฺสญฺญวาทสิกขาบทที่ ๓ จบ

มุตาวาทรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๒๘๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ยังเหล่าอุบายสกให้กล่าวธรรมโดยบท พวกอุบายสกจึงไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ไม่ประพฤติกิเลสให้ถูกอชยาศัยในหมู่ภิกษุอยู่.

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขา ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ยังเหล่าอุบายสกให้กล่าวธรรมโดยบท เหล่าอุบายสกจึงไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ไม่ประพฤติกิเลสให้ถูกอชยาศัยในหมู่ภิกษุอยู่ แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นกัมมัตถ์นั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเขายังเหล่าอุบายสก ให้กล่าวธรรมโดยบท เหล่าอุบายสกจึงไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ไม่ประพฤติกิเลสให้ถูกอชยาศัยในหมู่ภิกษุอยู่จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเขายังได้ยังเหล่าอุบายสกให้กล่าวธรรมโดยบทเล่า พวกอุบายสกจึงไม่เคารพ

ไม่ยำเกรง ไม่ประพฤติกให้ถูกอภัยในหมู่ภิกษุอยู่ คู่ก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย
การกระทำของพวกเขา นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๓.๔. อนึ่ง ภิกษุใดยังอนุปสัมบันให้กล่าวธรรมโดยบท
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่อง พระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๘๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้ .

ที่ชื่อว่า อนุปสัมบัน คือ ยกเว้นภิกษุ ภิกษุณี นอกนั้นชื่อว่า
อนุปสัมบัน.

[๒๘๖] ที่ชื่อว่า โดยบท ได้แก่ บท อนุบท อนุอักขระ อนุพยัญชนะ.

ที่ชื่อว่า บท คือ ขึ้นต้นพร้อมกัน ให้จบลงพร้อมกัน.

ที่ชื่อว่า อนุบท คือ ขึ้นต้นต่างกัน ให้จบลงพร้อมกัน.

ที่ชื่อว่า อนุอักขระ คือ ภิกษุสอนว่า รูป อนิจจัง อนุปสัมบัน
กล่าวพร้อมกันว่า รู ดังนี้ แล้วหยุด.

ที่ชื่อว่า **อนุพยัญชนะ** คือ ภิกษุสอนว่า **รูป อนิจจัง อนุปัสมึน**
เปล่งเสียงรับว่า **เวทนา อนิจจา**.

บท **กัถิ อนุบท กัถิ** **อนุอักขระ กัถิ** **อนุพยัญชนะ กัถิ** ทั้งหมด
นั้น **ชื่อว่าธรรมโดยบท**.

ที่ชื่อว่า **ธรรม** ได้แก่ **บาลีที่เป็นพุทธานุสสาวิญญู สวากาณานิ วิสสิทธานิ**
เทวตาทานานิ ซึ่งประกอบด้วย **อรรถ** ประกอบด้วย **ธรรม**.

บทว่า **ให้กล่าว** คือ **ให้กล่าวโดยบท** ต้อง **อาบัติปาจิตตีย์** ทุก ๆ **บท**
ให้กล่าวโดยอักขระ ต้อง **อาบัติปาจิตตีย์** ทุก ๆ **อักขระ**.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๘๗] **อนุปัสมึน** ภิกษุสำคัญว่าเป็น **อนุปัสมึน** **ให้กล่าวธรรม**
โดยบท ต้อง **อาบัติปาจิตตีย์**.

อนุปัสมึน ภิกษุสงสัย **ให้กล่าวธรรมโดยบท** ต้อง **อาบัติปาจิตตีย์**.

อนุปัสมึน ภิกษุสำคัญว่าเป็น **อนุปัสมึน** **ให้กล่าวธรรมโดยบท** ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

อนุปัสมึน ภิกษุสำคัญว่าเป็น **อนุปัสมึน** **ให้กล่าวธรรมโดยบท** ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนุปัสมึน ภิกษุสงสัย **ให้กล่าวธรรมโดยบท** ต้อง **อาบัติทุกกฏ**.

ไม่ต้องอาบัติ

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ให้กล่าวธรรมโดยบท ไม่ต้องอาบัติ.

อานาปัตติวาร

[๒๘๘] ภิกษุให้สวดพร้อมกัน ๑ ท่องพร้อมกัน ๑ อนุสัมบันผู้กล่าวอยู่ สวดอยู่ ซึ่งคัมภีร์ที่คล่องแคล่วโดยมาก ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มุตสาวัตตวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

มุตสาวัตตวรรค ปทโสธัมมสิกขาบทที่ ๔

พึงทราบวินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ ดังต่อไปนี้

[แก้บรรณบางปาฐะว่าด้วยการสอนธรรมโดยบท]

บทว่า อุปฺปติสฺสา ได้แก่ ไม่ยำเกรง, อธิบายว่า เมื่อพวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวว่า คุณก่อนอุบาสกทั้งหลาย! แม้อ้อยคำก็ไม่อยากฟัง คือไม่เอื้อเฟื้อ. อีกอย่างหนึ่ง ความว่า ไม่มีความยำเกรง ไม่ประพฤติดอ่อนน้อม.

บทว่า อสภาควุตฺติกา ได้แก่ ผู้มีความเป็นอยู่ไม่ถูกส่วนกัน ; อธิบายว่า ผู้มีความประพฤติน่าดำเนินไปเหมือนอย่างที่ว่าอุบาสกควรประพฤตินในหมู่ภิกษุ

คำว่า ปทโส ธมฺมํ วาเจยฺย ความว่า ให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ รวมกัน (กับ อนุสัมบัน), อธิบายว่า ให้กล่าว (ธรรม) เป็นโกฏฐาส ๆ

(เป็นต้นส่วน ๆ). ก็เพราะบทที่มีชื่อว่าโกฏฐาสนั้น มีอยู่ ๔ อย่าง. ฉะนั้น เพื่อแสดงบททั้ง ๔ อย่างนั้น พระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ในบทภาชนะว่า บทอนุบท อนุอักขระ อนุพยัญชนะ.

บรรดาบทเป็นต้นนั้น บท หมายถึงเอาคาถาบทหนึ่ง. อนุบท หมายถึงเอาบทที่สอง. อนุอักขระ หมายถึงเอาอักขระตัวหนึ่ง ๆ (หมายถึงเอาอักขระแต่ละตัว). อนุพยัญชนะ หมายถึงเอาพยัญชนะตัวที่คล้ายกับพยัญชนะตัวต้น. ผู้ศึกษาพึงทราบความต่างกัน ในบทเป็นต้นนั้นอย่างนี้ คือ อักขระแต่ละตัวชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อว่า อนุอักขระ ประชุมอักขระ ชื่อว่า อนุพยัญชนะ, ประชุมอักขระและอนุพยัญชนะ ชื่อว่า บท, บทแรก ชื่อว่า บทเหมือนกัน บทที่สอง ชื่อว่า อนุบท.

บัดนี้ บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยในคำว่า ปทํ นาม เอกโต ปฏฺฐ-
เปตฺวา เอกโต โอสถาเปนฺติ ต่อไป เมื่อภิกษุให้กล่าวธรรม เนื่องด้วย
คาถา เริ่มบทแต่ละบทนี้ว่า มโนปฺพพฺพคฺมา ฐมฺมา พร้อมกันกับอนุปสัมบัน
แล้วให้จบลงก็พร้อมกัน. แม้สำหรับภิกษุผู้ให้กล่าวอย่างนี้ ก็พึงปรับปาจิตติย์
หลายตัวตามจำนวนบท.

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า อนุปทํ นาม ปาฏฺฐกํ ปฏฺฐเปตฺวา
เอกโต โอสถาเปนฺติ ต่อไป :- เมื่อพระเถระกล่าวว่า มโนปฺพพฺพคฺมา
ฐมฺมา ดังนี้ สามเณรกล่าวบทนั้นไม่ทัน จึงกล่าวบทที่สองพร้อมกันว่า
มโนเสฏฺฐา มโนมยา. ภิกษุและสามเณรทั้งสองรูปนี้ ชื่อว่าขึ้นต้นต่างกัน
ให้จบลงพร้อมกัน. แม้สำหรับภิกษุผู้ให้กล่าวอย่างนี้ ก็พึงปรับปาจิตติย์หลายตัว
ตามจำนวนอนุบท.

ฟังทราบวินิจฉัยในคำว่า **อนุภุขร นาม รูป อนิจฺจนฺติ**
จุจฺมาโน รุติ โอปาเตติ ต่อไป:- ภิกษุสอนสามเณรว่า แน่ะสามเณร !
เธองว่า **รูป อนิจฺจํ** กล่าวพร้อมกันเพียงรูป- อักษรเท่านั้น แล้วหยุดอยู่.
แม้สำหรับภิกษุผู้ให้กล่าวอย่างนี้ ก็ฟังปรับปาจิตตีย์หลายตัวตามจำนวนอนุ-
อักษร. และแม้ในกาลาพันธฺ บัณฑิตก็ยอมได้นัยเช่นนี้เหมือนกันแท้ที่เดียว.

ฟังทราบวินิจฉัยในคำว่า **อนุพฺยลฺชนํ นาม รูป อนิจฺจนฺติ**
จุจฺมาโน เวทนา อนิจฺจาติ สทฺทํ นิจฺจนฺเรติ ต่อไป:- สามเณร
ให้บอกสูตรนี้ว่า **รูป ภิกฺขเว อนิจฺจํ เวทนา อนิจฺจา** เป็นต้น พระเถระ
บอกว่า **รูป อนิจฺจํ** ดังนี้ เปล่งวาจากล่าวอนิจจบทนี้ว่า **เวทนา อนิจฺจา**
พร้อมกับอนิจจบทของพระเถระว่า **รูป อนิจฺจํ** นี้ เพราะเป็นผู้มีปัญญาอ่อนไหว.
แม้สำหรับภิกษุผู้ให้กล่าวอย่างนี้ พระวินัยชกรก็ฟังปรับปาจิตตีย์หลายตัวตาม
จำนวนอนุพฺยลฺชนํ. ส่วนความสังเขปในบทเหล่านี้มีดังนี้ว่า บรรดาบท
เป็นต้นนี้ ภิกษุกล่าวบทใด ๆ พร้อมกัน ย่อมต้องอาบัติด้วยบทนั้น ๆ.

[ว่าด้วยภายิต ๔ มีพุทฺธภายิตเป็นต้น]

วินัยปิฎกทั้งสี่ อภิธรรมปิฎก ธรรมบท จริยาปิฎก อุทาน
อติวุทฺทกะ ชาตกะ สุตตนิบาท วิมานวัตถุ เปตวัตถุ และพระสูตรทั้งหลาย
มีพรหมชาลสูตรเป็นต้น ชื่อว่า **พุทฺธภายิต**.

ธรรมที่พวกสาวกผู้นับเนื่องในบริษัท ๔ ภายิตไว้ มีอนังคณสูตร
สัมมาทิฏฺฐิสูตร อนุमानสูตร จุฬเวทลลสูตร มหาเวทลลสูตรเป็นต้น ชื่อว่า
สาวกภายิต.

ธรรมที่พวกปริพาชกภายนอกกล่าวไว้ มีอาทิอย่างนี้ คือ ปริพาชก
วรรคทั้งสี่ กำปุจฉาของพราหมณ์ ๑๖ คน ผู้เป็นอันเตวาสิกของพราหมณ์
ชื่อพาวรี ชื่อว่า **อิสิภายิต**.

อารัมมณกถา วุฑฒิกรัณทกถาณวัตถุ และอสุกกถาเป็นต้น ในปกรณ์
เหล่านั้น ท่านจำแนกโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ไว้. ในชุดงคปัญหา ท่านจำแนก
ปฏิบัติเอาไว้ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า เป็นอาบัติในปกรณ์เหล่านั้น.

แต่ในอรรถกถาหาปัจจัยเป็นต้น ท่านกล่าวอาบัติไว้ ในจำพวก
ราโชวาทสูตร ดิกขินทริยสูตร จตุปริวัตตสูตร นันโทปนันทสูตร กุลมพสูตร*
นั้นแล ซึ่งไม่ขึ้นสู่สังคีติ แล้วกำหนดคอรธไว้ดังนี้ว่า บรรดาคำที่เหลือ เฉพาะ
คำที่ท่านนำมาจากพุทธพจน์กล่าวไว้เท่านั้น เป็นวัตถุแห่งอาบัติ นอกจากนี้
หาเป็นไม.

คำว่า เอกโต อุทฺติสาเปนฺโต มีความว่า ภิกษุแม่เรียนบาติร่วม
กับอนุปสัมบันกล่าวพร้อมกัน ไม่เป็นอาบัติ.

ในค่านั้น มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ :- อุปสัมบันกับอนุปสัมบันนั้นแล้ว
ขอให้อาจารย์สวด อาจารย์คิดว่า เราจะสวดแก่อุปสัมบันและอนุปสัมบัน
ทั้งสองผู้นั้นแล้ว จึงสวดพร้อมกันกับเธอเหล่านั้น. เป็นอาบัติแก่อาจารย์ เป็น
อนาบัติแก่ภิกษุผู้เรียนเอาพร้อมกับอนุปสัมบัน. แม้อุปสัมบันกับอนุปสัมบัน
ทั้งสองยืนเรียนอยู่ ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน ภิกษุหนุ่มนั่ง สามเณรยืน, ไม่
เป็นอาบัติแก่อาจารย์ผู้บอก ด้วยคิดว่า เราจะกล่าวแก่ภิกษุผู้นั่ง. ถ้าภิกษุหนุ่ม
ยืน ฝ่ายสามเณรนั่ง ไม่เป็นอาบัติแม้แก่อาจารย์ผู้ ล่าอยู่ ด้วยคิดว่า เราจะ
กล่าวแก่ภิกษุผู้ยืน.

ถ้าสามเณรรูปหนึ่งอยู่ในระหว่างภิกษุมารูป เป็นอจิตตกาบัติแก่
อาจารย์ผู้ให้กล่าวธรรมโดยบทในเพราะสามเณรนั่งอยู่ด้วย.

ถ้าสามเณรยืนหรือนั่งละอุปจารเสีย เพราะสามเณรไม่นับเนื่องอยู่ใน
พวกภิกษุที่อาจารย์ให้กล่าว (ธรรมโดยบท) เธอจึงถึงการนับว่า เรียนเอาคัมภีร์
เล็ดลอดออกไปโดยทิสากาคนหนึ่ง; เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นอาบัติ(แก่อาจารย์)

* เป็นพระสูตรฝ่ายมหายาน ของเราไม่มี. - ผู้ชำระ.

คำว่า เอกโต สุขุณฺณํ กโรนุโต มีความว่า อุปสัมบันเมื่อกระทำ การสาชยายร่วมกันกับอนุปสัมบัน สวดพร้อมกันกับอนุปสัมบันนั้นแล ไม่เป็น อาบัติ. แม้ภิกษุเรียนอุเทศในสำนักแห่งอนุปสัมบัน สวดร่วมกับอนุปสัมบันนั้น ก็ไม่เป็นอาบัติ. เพราะว่า เมื่ออุปสัมบันนี้ก็ถึงอันนับว่า กระทำสาชยายพร้อม กันแท้.

คำว่า เขภฺยเยน ปคฺคณฺ คณฺจํ ภูณฺหตุ โอปาเตติ มีความว่า ถ้าในคาถาเดียวกัน บาทหนึ่ง ๆ ยังจำไม่ได้ ที่เหลือจำได้ นี้ชื่อว่าคัมภีร์ที่ คล่องแคล่ว โดยมาก. แม้ในพระสูตร ผู้ศึกษาก็พึงทราบโดยนัยนี้. ไม่เป็น อาบัติแก่ภิกษุผู้ทำให้คัมภีร์นั้นค้างอยู่ จึงสวดแม้พร้อมกันด้วยกล่าวว่า เธอ จงสวดอย่างนี้.

สองบทว่า โอสารณฺหตุ โอปาเตติ มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ ภิกษุผู้กล่าวกะอนุปสัมบันผู้สวดสูตรรวกวนอยู่ ในท่ามกลางบริษัทว่า เธอจง สวดอย่างนี้ แล้วสวดแม้พร้อมกันกับอนุปสัมบันนั้น. ก็คำใดที่ท่านกล่าวไว้ใน อรรถกถาหาปัจจัยรีเป็นต้นนี้ว่า ภิกษุผู้อันอนุปสัมบันกล่าวว่า ท่านอยู่สวด กับผม ถ้าสวดเป็นอนาบัติ ดังนี้. คำนั้นไม่มีในมหาอรรถกถา. ก็ภาวะแห่ง คำที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาหาปัจจัยรีเป็นต้น นั้นไม่มีเลย ถูกแล้ว (ก็ความที่ อาบัติไม่มีแก่ภิกษุนั้นเลย ถูกแล้ว). เพราะเหตุไร ? เพราะอาบัติเกิดจากการ กระทำ. แต่เมื่อมีการถือเอาอรรถนอกนี้ สิกขาบทนี้ จะพึงเป็นทั้งกิริยาทั้ง อภิรียาบท ที่เหลือในสิกขาบทนี้ มีอรรถต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีธรรมโดยบทเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นทางวาจา ๑ วาจา กับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสังญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ วจิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปทโสธัมมสิกขาบทที่ ๔ จบ

มุตาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระนวกะ

[๒๘๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อคคาพเวเจตีย์ เขตเมืองอาฬวี ครั้งนั้น พวกอุบาสกพากันมาสู่อารามเพื่อ ฟังธรรม เมื่อพระธรรมกถึกแสดงธรรมจบแล้ว ภิกษุชั้นเถระกลับไปยังที่อยู่ ภิกษุชั้นนวกะสำเร็จการนอนร่วมกับพวกอุบาสกอยู่ในศาลาที่ฟังธรรมนั่นเอง เพลอสติ ไม่รู้สึกตัว เป็นผู้เปลือยกายละเมอ กรนอยู่.

พวกอุบาสกต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลาย จึงได้สำเร็จการนอนเพลอสติ ไม่รู้สึกตัว เป็นผู้เปลือยกายละเมอ กรนอยู่เล่า.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินอุบาสกเหล่านั้น เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนภิกษุทั้งหลาย จึงได้สำเร็จการนอน ร่วมกับอนุปลัมบันเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่าภิกษุทั้งหลายสำเร็จการนอนร่วมกับอนุปลัมบัน จริงหรือ
ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงได้สำเร็จการนอนร่วมกับอนุปลัมบันเล่า การกระทำ

ของโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อด้วยยามเลื่อมใสยิ่ง ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๔. ๕. ก. อนึ่ง ภิกษุใดสำเร็จการนอนร่วมกับ อนุปสัมบัน เป็นปาจิตตีย์ .

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระนวกะ จบ

เรื่องสามเณรราหุล

[๒๕๐] กาลต่อมา พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่เมืองอาฬวี ตาม พระพุทธานุสสิมแล้ว เสด็จจาริกไปโดยมรรคาอันจะไปสู่พระนครโกสัมพี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครโกสัมพีแล้ว ข่าว่าพระองค์ประทับอยู่ ณ พทริ-การาม เขตพระนครโกสัมพีนั่น

ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวคำนี้กะท่านสามเณรราหุลว่า อากุโสรารหุล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า ภิกษุไม่พึงสำเร็จการนอนร่วมกับ อนุป-สัมบัน อากุโสรารหุล ท่านจงรู้สถานที่ควรนอน

วันนั้น ท่านสามเณรราหุลหาที่นอนไม่ได้จึงสำเร็จการนอนในวังจุกฎิ ครั้นปัจจุสมัยแห่งราตรี พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตื่นบรรทมแล้ว ได้ เสด็จไปวังจุกฎิ ครั้นถึงจึงทรงพระกาสะ แม้นท่านราหุลก็กะแอมรับ

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า ใครอยู่ในวัจจกภูนี้
ท่านสามเณรราหุลทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าราหุล พระพุทธเจ้าข้า
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คุณก่อนราหุล เหตุไรเธอจึงนอน ณ ที่นี้
จึงท่านสามเณรราหุล กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตให้สำเร็จการนอนร่วมกับอนุปสัมบันได้ ๒-๓ คี้น...
ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้แสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๕๔. ๕. ข. อนึ่ง ภิกษุใดสำเร็จการนอนร่วมกับอนุปสัมบัน
ยิ่งกว่า ๒-๓ คี้น เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องสามเณรราหุล จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๑] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์โนอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า อนุปสัมบัน คือ ยกเว้น ภิกษุ นอกนั้นชื่อว่าอนุปสัมบัน.

บทว่า ยิ่งกว่า ๒ ๓ คี้น คือเกินกว่า ๒-๓ คี้น 4

บทว่า ร่วม คือด้วยกัน.

ที่ชื่อว่า การนอน ได้แก่ภูมิสถานเป็นที่นอนอันเขามุงทั้งหมด บัง
ทั้งหมด มุงโดยมาก บังโดยมาก

คำว่า สำเร็จการนอน ความว่า ในวันที่ ๔ เมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้ว อนุปสัมบันนอนแล้ว ภิกษุนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ภิกษุนอนแล้ว อนุปสัมบันนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์
หรือนอนทั้งสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ลุกขึ้นแล้ว กลับนอนอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๕๒] อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน สำเร็จการนอนรวม ยิ่งกว่า ๒-๓ คืบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อนุปสัมบัน ภิกษุสงสัย สำเร็จการนอนรวม ยิ่งกว่า ๒-๓ คืบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน สำเร็จการนอนรวม ยิ่งกว่า ๒-๓ คืบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ในสถานที่มุงกึ่ง บังกึ่ง ภิกษุสำเร็จการนอนรวม ยิ่งกว่า ๒-๓ คืบ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน สำเร็จการนอนรวม ยิ่งกว่า ๒- ๓ คืบ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสงสัย สำเร็จการนอนรวม ยิ่งกว่า ๒-๓ คืบ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน สำเร็จการนอนร่วม ยิ่งกว่า ๒-๓ คืบ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๕๓] ภิกษุอยู่ ๒-๓ คืบ ๑ ภิกษุอยู่ไม่ถึง ๒-๓ คืบ ๑ ภิกษุอยู่ ๒ คืบแล้วคืบที่ ๓ ออกไปก่อนอรุณ แล้วอยู่ใหม่ ๑ อยู่ในสถานที่มุงทั้งหมด ไม่บังทั้งหมด ๑ อยู่ในสถานที่บังทั้งหมด ไม่มุงทั้งหมด ๑ อยู่ในสถานที่ไม่มุงโดยมาก ไม่บังโดยมาก ๑ อนุุปสัมบันนอน ภิกษุนั่ง ๑ ภิกษุนอน อนุุปสัมบันนั่ง ๑ หรือนั่งทั้งสอง ๑ ภิกษุวิกัลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มุตสาวัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

มุตาวาทวรรค สหเสยยสิกขาบทที่ ๕

พึงทราบวินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ ดังต่อไปนี้.

[แก้orroเรื่องพระนวกะและสามเณรราหุล]

สองบทว่า มุจฺจสุตฺติ อสมฺปนฺนา นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจการไม่ทำสติสัมปชัญญะในบุรพภาค. ก็ในกาลที่จิตจิตหยังสู่วังค์ สติสัมปชัญญะจักมีแต่ที่ไหน ?

บทว่า วิชฺชขมานา คือ ละเมออยู่.

บทว่า กากากจฺจมานา ได้แก่ เปล่งเสียงไม่มีความหมาย คือ เสียงกา ทางจมูก.

บทว่า อุปาสกา ได้แก่ พวกอุบาสกที่ลุกขึ้นก่อนกว่า.

สองบทว่า เอตทโวจฺจ มีความว่า ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวกันว่า "ท่านราหุล! สิกขาบทนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว ดังนี้ ด้วยเคารพในสิกขาบทนั้นเทียว. แต่โดยปกติ เพราะความเคารพในพระผู้มีพระภาคเจ้า และเพราะท่านราหุลเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ภิกษุเหล่านั้น เมื่อท่านราหุลนั้นมาอยู่ที่อยู่ จึงปลุกแต่เพียงเล็ก ๆ หรือพนักพิง อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีอยู่แล้วถวายจีวร (สังฆาฏิ) หรืออุตราสงค์ เพื่อต้องการให้ทำเป็นเครื่องหนุนศีรษะ. ในข้อที่ท่านพระราหุลเป็นผู้ใคร่ในการศึกษานั้น (มีคำเป็นเครื่องสาธก) ดังต่อไปนี้.

ทราบว่ ภิกษุทั้งหลาย เห็นท่านราหุลนั้นกำลังมาแต่ไกลเทียว ย่อมวางไม้กวาดค้ำและกระเช้าเทขยะไว้ข้างนอก. ต่อมา เมื่อภิกษุพวกอื่นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ นี้ใครเอามาวางทิ้งไว้ ดังนี้ ภิกษุอีกพวกหนึ่งจะกล่าวว่อย่างนี้ว่า

ท่านผู้เจริญ ท่านราหุลเที่ยวมาในประเทศนี้ ชะรอยเธอวางทิ้งไว้กระมัง. ส่วนท่านราหุลนั้น ไม่เคยพูดแม้ในวันหนึ่งว่า นี่ไม่ใช่การกระทำของผมขอรับ เก็บงำไม่กวาดคำเป็นต้นนั้นแล้ว ขอขมาภิกษุทั้งหลายก่อน จึงไป.

หลายบทว่า **วจุภิกษุ** **เสยฺย กปะเปตี** มีความว่า ท่านราหุลนั้น เพิ่มพูนอยู่ซึ่งความเป็นผู้ใคร่ในสิกขานั้นนั่นเอง จึงไม่ไปสู่สำนักแห่งพระธรรม เสนาบดี พระมหาโมคคัลลานะ และพระอานนทเถระเป็นต้น สำเร็จการนอน ในเวจกุฎีที่บังคนของพระผู้มีพระภาคเจ้า. ได้ยินว่า กุฎินั้น เขาติดบานประตูไว้ ทำการประพรมด้วยของหอม มีพวงดอกไม้แขวนไว้เต็ม ตั้งอยู่ คุจเจติยสถาน ไม่ควรแก่การบริโภคใช้สอยของตนเหล่านี้.

สองบทว่า **อุตุตฺติ ทูริตฺตติรุตฺตํ** มีความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงประทานบริหารสิ้น ๓ ราตรี เพื่อต้องการทำความสงเคราะห์แก่พวก สามเณร. จริงอยู่ การที่ภิกษุให้พวกเด็กในสกุลบวชแล้ว ไม่อนุเคราะห์ ไม่สมควร.

บทว่า **สทเสยฺย** คือ การนอนร่วมกัน. แม้การนอน กล่าวคือ การทอดกาย ท่านเรียกว่า **ไสย**. ภิกษุทั้งหลายนอนในเสนาสนะใด แม้เสนาสนะนั้น (ท่านเรียกว่า **ไสย ที่นอน**). บรรดาที่นอนสองอย่างนั้น เพื่อทรงแสดงเสนาสนะก่อน พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำมีอาทิว่า **เสยฺยา นาม สพฺพจฺจนฺนา** ดังนี้

เพื่อทรง แสดงการเหยียดกาย จึงตรัสคำมีว่า **อนุปสมฺปนฺเน นิปนฺเน ภิกฺขุ นิปฺชฺชติ** (เมื่ออนุปสัมบันนอน ภิกษุก็นอน) เป็นต้น. เพราะฉะนั้น ในคำว่า **เสยฺย กปะเปยฺย** นี้ มีเนื้อความดังนี้ว่า ภิกษุเข้าไปสู่ที่นอน กล่าวคือเสนาสนะ พึงสำเร็จ คือ พึงจัดแจง ได้แก่ ยังการนอน คือ การเหยียดกายให้สำเร็จ.

[อธิบายลักษณะแห่งที่นอนคือเสนาสนะต่าง ๆ กัน]

ก็ด้วยบทว่า สพุพฺพจฺจนฺนา เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสลักษณะแห่งที่นอน กล่าวคือเสนาสนะนั้น. เพราะเหตุนั้น เสนาสนะใด มุงทั้งหมดทีเดียว ในเบื้องบนด้วยเครื่องมุง ๕ ชนิด หรือด้วยวัตถุอะไร ๆ อื่นก็ตาม, ที่นอนนี้ ชื่อว่ามุงทั้งหมด.

แต่ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านถือเอาโวหารที่ปรากฏ กล่าวด้วยอำนาจคำคล่องปากว่า ที่นอนอันมุงด้วยเครื่องมุง ๕ ชนิด ชื่อว่า มุงทั้งหมด ดังนี้ แม้ท่านกล่าวคำนั้นไว้แล้วก็จริง, ถึงกระนั้น ก็ไม่อาจทำให้ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุผู้อยู่ในกุฏิผ้าได้ เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษา ฟังทราบเครื่องมุงและเครื่องบังในสิกขาบทนี้ ชนิดใดชนิดหนึ่งซึ่งสามารถปิดบังได้.

จริงอยู่ เมื่อถือเอาเครื่องมุง ๕ ชนิดเท่านั้น การนอนร่วมในกุฏิ แม้ที่มุงด้วยไม้กระดาน ก็ไม่พึงมิได้. ก็เสนาสนะใด ที่เขากั้นตั้งแต่พื้นดินจนจดหลังคาด้วยกำแพง หรือด้วยวัตถุอะไร ๆ อื่นก็ตาม โดยที่สุด แม้ด้วยผ้า ที่นอนนี้ ฟังทราบว่า ชื่อว่า บังทั้งหมด.

ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถากรุณที่ว่า ที่นอนแม้ที่เขากั้นด้วยเครื่องกั้นมีกำแพง เป็นต้น สูงสอกลีบโดยบรรยายอย่างต่ำที่สุด ไม่จดหลังคา จัดว่าบังทั้งหมดเหมือนกัน. ก็เพราะที่ที่มุงข้างบนมากกว่า ที่ไม่ได้มุงน้อย หรือว่าที่ที่เขากั้นโดยรอบมากกว่า ที่ไม่ได้กั้นน้อย ฉะนั้น ที่นอนนี้ จึงชื่อว่า มุง-โดยมาก บังโดยมาก.

ก็ปราสาทที่ประกอบด้วยลักษณะอย่างนี้ ถ้าแผ่นดินมีถึง ๗ ชั้น มีอุปจารเดียวกัน หรือว่า ศาลา ๔ มุข มีห้องตั้งร้อย ก็ถึงอันนับว่า ที่นอนอันเดียวกันแท้. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายถึงที่นอนนั้น จึงตรัสคำมีอาทิว่า ใน

วันที่ ๔ เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงคตแล้ว อนุปสัมบันนอน ภิกษุก็นอน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ ดังนี้ . และเป็นปาจิตตีย์ โดยเพียงแต่นอนบนที่นอนนั้นเท่านั้น .

ก็ถ้าว่ามีสามเณรมากรูป ภิกษุรูปเดียว เป็นปาจิตตีย์หลายตัวตาม
จำนวนสามเณร ถ้าหากว่าสามเณรเหล่านั้นพูดลงพูดนอน ภิกษุต้องอาบัติทุก ๆ
ประโยคของสามเณรเหล่านั้น. ก็ด้วยการพูดลงพูดนอนของภิกษุ เป็นอาบัติ
แก่ภิกษุ เพราะประโยคของภิกษุนั่นเอง.

ถ้าภิกษุมากรูป สามเณรรูปเดียว .แม้สามเณรรูปเดียว ก็ทำให้เป็น
อาบัติแก่ภิกษุทั้งหมด. แม้ด้วยการพูดลงพูดนอนของสามเณรนั้น ก็เป็นอาบัติ
แก่ภิกษุทั้งหลายเหมือนกัน. ถึงในเวลาที่ภิกษุและสามเณรมากรูปด้วยกัน ทั้ง
สองฝ่าย ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน.

[อธิบายจตุกกะ ๔ มีอาวาสจตุกกะเป็นต้น]

อีกนัยหนึ่ง ในสิกขาบทนี้ พึงทราบหมวด ๔ แม้มีอาวาสแห่งเดียว
เป็นต้น. ความพิสดารว่า ภิกษุใด สำเร็จการนอนร่วมกันกับอนุปสัมบันเพียง
คนเดียวในอาวาสแห่งเดียวกันสิ้น ๓ ราตรี เป็นอาบัติทุกวัน จำเดิมแต่วันที่ ๔
แก่ภิกษุเมื่อนั้น ฝ่ายภิกษุใดสำเร็จการนอนร่วมสิ้น ๓ ราตรี กับอนุปสัมบัน
ต่างกันหลายคน ในอาวาสแห่งเดียวนั้นเอง เป็นอาบัติทุกวันแก่ภิกษุเมื่อนั้น
(จำเดิมแต่วันที่ ๔) แม้ภิกษุใดสำเร็จการนอนร่วม สิ้น ๓ ราตรีกับอนุปสัมบัน
เพียงคนเดียวเท่านั้น ในอาวาสต่าง ๆ กัน เป็นอาบัติทุก ๆ วัน แม้แก่ภิกษุ
นั้น (จำเดิมแต่วันที่ ๔). แม้ภิกษุใดเดินทางสิ้นระยะตั้ง ๑๐๐ โยชน์ สำเร็จ
การนอนร่วม (สิ้น ๓ ราตรี) กับอนุปสัมบันต่างกันหลายคน ในอาวาสต่าง ๆ
กันเป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุนั้นทุก ๆ วัน นับแต่วันที่ ๔ ไป.

ก็ชื่อว่า สหเสยยาบัตินี้ ย่อมเป็นแม่กับสัตว์เดียรัจฉาน เพราะพระบาลีว่า ทีเหลื่อ เว้นภิกขุ ชื่อว่า อนุปสัมบัน. ในสหเสยยาบัตินั้น การกำหนดสัตว์เดียรัจฉาน พึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้วในเมถุนธรรมาบัตินั้น แล. เพราะเหตุนี้ ถ้าแม้ว่า บรรดาสัตว์เดียรัจฉานชนิด ๔ เท้า มีเหี้ย แมว และตะกวดเป็นต้น เดียรัจฉานบางชนิดเข้าไปนอนอยู่ในที่มีอุปจารอันเดียวกัน ในเสนาสนะเป็นที่อยู่ของภิกขุ จัดเป็นการนอนร่วมเหมือนกัน. ถ้าว่ามันเข้าไปทางโพรงของหัวไม้ซื่อ (คาน) มีโพรง ที่ตั้งอยู่ข้างบนฝาแห่งปราสาทที่เขาสร้างไว้เบื้องบนเสาทั้งหลาย ซึ่งมีฝาไม้เชื่อมต่อกันกับพื้นชั้นบน แล้วนอนอยู่ภายในไม้ซื่อ ออกไปทางโพรงนั้นนั่นเอง. ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนร่วมภายใต้ปราสาท

ถ้ามีช่องบนหลังคา มันเข้าไปตามช่องนั้น อยู่ภายในหลังคาแล้วออกไปทางช่องเดิมนั้นแล, เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนร่วมภายในหลังคาที่พื้นชั้นบน ซึ่งมีอุปจารต่างกัน, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนที่พื้นชั้นล่าง. ถ้าพวกภิกษุขึ้นทางด้านในปราสาททั้งนั้น ใช้สอยพื้นทั้งหมด พื้นทั้งหมดมีอุปจารเดียวกัน เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนบนพื้นใดพื้นหนึ่ง บรรดาพื้นทั้งหมดนั้น.

ภิกษุผู้นอนในเสนาสนะที่มีฝาเป็นเพิง ซึ่งสร้างโดยอาการคล้ายกับสภานกพิราบเป็นต้น เข้าไปนอนอยู่ในที่ทั้งหลาย มีเต้าที่ทำเป็นรูปสัตว์ร้ายเป็นต้น เป็นอาบัติเหมือนกัน. นกพิราบเป็นต้น นอนในภายในชายคาที่ยื่นออกไปภายนอกเครื่องล้อม (ฝาผนังกัน) ไม่เป็นอาบัติ. ถ้าแม้เสนาสนะ กลมหรือสี่เหลี่ยมจตุรัส มีห้องตั้ง ๑๐๐ ห้อง ด้วยแถวห้องที่มีหลังคาเดียวกัน. ถ้าพวกภิกษุเข้าไปในเสนาสนะนั้นทางประตูสาธารณะประตูหนึ่งแล้ว เลยเข้าไปในห้องทั้งหมด ซึ่งมีอุปจารห้องที่มีได้กั้นด้วยกำแพงต่างหาก เมื่ออนุปสัมบันนอนแล้ว แม้ในห้องหนึ่ง ก็เป็นอาบัติแก่ภิกษุทั้งหลายผู้นอนในทุก ๆ ห้อง.

ถ้าห้องทั้งหลายมีน้ำ मुख. และน้ำ मुख ไม่ได้มุ่งข้างบน, ถ้าแผ่นดินเป็นที่ มีพื้นที่สูง อนุปสัมบันนอนที่หน้า मुख ไม่ทำให้เป็นอาบัติแก่ภิกษุทั้งหลายผู้นอนในห้อง. แต่ถ้าว่า หน้า मुख มีหลังคาต่อเนื่องกันกับหลังคาแห่งห้องที่เดียว. อนุปสัมบันนอนที่หน้า मुख นั้น ทำให้เป็นอาบัติแก่ภิกษุทุกรูป. เพราะเหตุไร? เพราะเป็นห้องมุงทั้งหมด และบังทั้งหมด. จริงอยู่ เครื่องกั้นห้องนั้นแหละ เป็นเครื่องกั้นหน้า मुख นั้นด้วยแล. สมจริงโดยนัยนี้แหละ ในอรรถกถาทั้งหลาย. ท่านอาจารย์จึงปรับอาบัติไว้ ในชুমประตู่ทั้ง ๔ แห่งเครื่องกั้น (ฝาผนัง) โลหปราสาท. แต่คำใดที่ท่านกล่าวไว้ ในอรรถกถาอันธกะว่า คำว่า ในหน้า मुख ที่ไม่ได้กั้น เป็นอนาบัติ ท่านกล่าวหมายเอาหน้า मुख บนพื้น นอกจากพื้นดิน ดังนี้. คำนั้น ท่านกล่าวหมายเอาห้องแถวที่มีหลังคาอันเดียวกัน ซึ่งสร้างไว้ เป็นสัดส่วนต่างหาก ในแคว้นอันธกะก็คำที่ท่านกล่าวไว้ว่า. บนพื้นนอกจากพื้นดิน ในอรรถกถาอันธกะนั้น ไม่มีในอรรถกถาทั้งหลายเลย ทั้งไม่สมด้วยพระบาลี. ความจริงพื้นดินแม้สูงถึง ๑๐ ศอก ก็ไม่ถึงการนับว่า เป็นเครื่องกั้นได้. เพราะฉะนั้น แม้คำใดที่ท่านกล่าวประมาณแห่งพื้นดินไว้ในสิกขาบทที่ ๒ ในอันธกอรรรถถานั้น แล้วกล่าวว่า ฐาน กล่าวคือพื้นดินนั้น ชื่อว่า กั้นด้วยอุปจารเดียวกัน ดังนี้, คำนั้น บัณฑิตไม่ควรถือเอา.

มหาปราสาทแม้เหล่าใด ที่มีทรวดทรงเป็นศาลาหลังเดียว ๒ หลัง ๓ หลัง และ ๔ หลัง. ภิกษุล้างเท้าในโอกาสหนึ่งแล้ว เข้าไป อาจเดินเวียนรอบไปได้ในที่ทุกแห่ง. แม้ในมหาปราสาทเหล่านั้น ภิกษุยอมไม่พ้นจากสหเสขยาบัติ ถ้าว่ามหาปราสาทเป็นที่อันเขาสร้างกำหนดอุปจารไว้ในที่นั้น ๆ, เป็นอาบัติเฉพาะในที่ที่มีอุปจารเดียวกันเท่านั้น.

พวกช่างทำกำแพงกันในท่ามกลาง แห่งมณฑลซึ่งมีหลังคาอาบปูนขาว ประกอบด้วยประตู ๒ ช่อง อนุปลัมบันเข้าไปทางประตูหนึ่งนอนอยู่ในเขตหนึ่ง และภิกษุนอนอยู่ในเขตหนึ่ง ไม่เป็นอาบัติ. ที่กำแพงมีช่อง แม้พอสัตว์ดิรัจฉาน มีเหยี่ยวเป็นต้น เข้าไปได้. พวกเหยี่ยวนอนอยู่ในเขตหนึ่ง ไม่เป็นอาบัติเหมือนกัน เพราะเรือนไม่เชื่อว่ามิอุปจารเดียวกับด้วยช่อง ถ้าว่า พวกช่างเจาะตรงกลาง กำแพง แล้วประกอบประตูไว้ เป็นอาบัติ เพราะเป็นที่มิอุปจารเดียวกัน. ภิกษุทั้งหลายปิดบานประตูนั้นแล้วนอน เป็นอาบัติเหมือนกัน. เพราะการปิด ประตู เรือนจะเชื่อว่ามิอุปจารต่างกัน หรือประตูจะเชื่อว่าไม่ใช่ประตูหามิได้เลย. เพราะบานประตูเขากระทำไว้เพื่อประโยชน์สำหรับใช้สอย ด้วยการปิดเปิดได้ตามสบาย ไม่ใช่เพื่อต้องการจะตัดการใช้สอย. ก็ถ้าว่าภิกษุทั้งหลาย เอา กำพวดิรัจฉานปิดประตูนั้นซ้ำอีก ไม่จัดว่าเป็นประตู ย่อมตั้งอยู่ในภาวะที่มีอุปจารต่าง ๆ กัน ตามเดิมนั้นแล.

เรือนเจดีย์มีหน้ามุขยาว บานประตูบานหนึ่งอยู่ด้านใน. บานหนึ่งอยู่ด้านนอก อนุปลัมบันนอนในระหว่างประตูทั้ง ๓ ย่อมทำให้เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนภายในเรือนเจดีย์ เพราะมิอุปจารเดียวกัน.

มีคำทักท้วงว่า ในคำว่า **ทิมมุง** เป็นต้นนั้น อาจารย์ผู้ท้วงท่านใด พึงมีความประสงค์ดังนี้ว่า ชื่อว่า ความเป็นที่มีอุปจารเดียวกัน และมีอุปจารต่างกันนี้ พระผู้นี้พระภาคเจ้าตรัสไว้แล้วใน อุทโทสิตสิกขาบท. แต่ในสิกขาบทนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำเพียงเท่านั้นว่า ที่ชื่อว่า ทินอน ได้แก่ ทินอนอันเขามุงทั้งหมด บังทั้งหมด มุงโดยมาก บังโดยมาก ดังนี้เท่านั้น, และห้องที่ปิดประตูแล้ว จัดว่าบังทั้งหมดเหมือนกัน เพราะเหตุนี้ ในเรือนแห่งเจดีย์นั้น จึงเป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนร่วมกับอนุปลัมบัน ผู้นอนภายในเท่านั้น, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนร่วมกับอนุปลัมบันผู้นอนภายนอก.

อาจารย์ผู้ท้วงนั้น อันสกวาทิพึงกล่าวค้านอย่างนี้ว่า ก็ในเรือนแห่งเจดีย์ที่ไม่ปิดประตู เหตุไร จึงเป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้นอนร่วมกับอนุปสัมบันผู้นอนในภายนอกเล่า ?

อาจารย์ผู้ท้วง จะพึงเฉลยว่า เพราะหน้ามุกกับห้องเป็นที่มุงทั้งหมด สกวาทิ ถามว่า ก็เมื่อปิดห้องแล้ว หลังคารี้ออกได้หรือ ?

อาจารย์ผู้โจทก์เฉลยว่า รี้ออกไม่ได้, เพราะหน้ามุกกับต้องบังทั้งหมด จึงรี้อไม่ได้.

สกวาทิ ถามว่า ผนังกัน (หน้ามุก) รี้อออกได้หรือ ?

อาจารย์ผู้โจทก์จักกล่าวแน่นอนว่า รี้อออกไม่ได้ (เพราะ) อุปจารกันไว้ด้วยบานประตู. อาจารย์ผู้โจทก์จักดำเนินไปไกลแสนไกล โดยนัยอย่างนั้น แล้วจักวกกลับมาหาความมีอุปจารเดียวกัน และอุปจารต่างกันนั้นแหละอีก.

อีกนัยหนึ่ง ถ้าหากว่า เนื้อความจะพึงเป็นอันเข้าใจได้ง่ายด้วยเหตุสักว่าพยัญชนะอย่างเดียวไซ้, ที่นอนมุงด้วยเครื่องมุง ๕ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้น จึงจะจัดเป็นที่นอนได้ ตามพระบาลีที่ว่า มุงทั้งหมด ที่นอนมุงด้วยเครื่องมุงอย่างอื่นไม่ใช่. และเมื่อเป็นอย่างนี้ ก็ไม่พึงเป็นอาบัติในที่นอนซึ่งมุงด้วยไม้กระดานเป็นต้น. เพราะไม่มีความเป็นอาบัตินั้น สิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์อันใด, ประโยชน์อันนั้น นั้นแหละพึงเสียไป. จะเสียประโยชน์อันนั้นไปหรือหาไม่ก็ตามที; ทำไมจะไปถือเอาคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ตรัสไว้เล่า? หรือว่าใครเล่ากล่าวว่า ควรเชื่อถ้อยคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ตรัสไว้. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำนี้ไว้ในอนนิตสิกขาบททั้งสองว่า อาสนะ ที่ชื่อว่ากำบัง คือ เป็นอาสนะที่เขา

กำบังด้วยฝา บานประตู เสื้อลำแพน ม่านบัง ต้นไม้ เสา หรือฉาง อย่างใดอย่างหนึ่ง* ดังนี้.

เพราะฉะนั้น ในอนิยตสิกขาบทนั้น ท่านถือเอาอาสนะที่เขากำบังด้วยวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง ฉันทใด, ถึงในสิกขาบทนี้ บัณฑิตก็พึงถือเอาเสนาสนะนั้น ฉันทนั้น. เพราะเหตุานั้น เสนาสนะใด ๆ จะเล็กหรือใหญ่ก็ตามที่ เกี่ยวเนื่องหรือไม่เกี่ยวเนื่องด้วยวัตถุอื่น ยาวหรือกลม หรือ ๔ เหลี่ยมจตุรัสก็ตาม มีพื้นชั้นเดียว หรือมีพื้นมากขึ้นก็ตาม ซึ่งมีอุปจารเดียวกัน เป็นสหเสขยาบัติในเสนาสนะนั้น ๆ ทั้งหมด ซึ่งมุงทั้งหมด บังทั้งหมด หรือมุงโดยมาก ด้วยเครื่องกำบังอย่างใดอย่างหนึ่งแล.

ในคำว่า มุงกึ่งหนึ่ง บังกึ่งหนึ่ง ต้องทุกกฎ นี้ ในมหาปัจจุจรีก็กล่าวว่าเป็นทุกกฎเหมือนกัน แม้ในคำมีอาทิอย่างนี้ว่า มุงทั้งหมด บังกึ่งหนึ่ง. แต่ในมหาอรรถกถากล่าวว่า ในเสนาสนะที่มุงทั้งหมด บังโดยมาก เป็นปาจิตตีย์ ในเสนาสนะมุงทั้งหมด บังกึ่งหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์ มุงโดยมาก บังกึ่งหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์ บังทั้งหมด มุงโดยมาก เป็นปาจิตตีย์ บังทั้งหมด มุงกึ่งหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์, บังโดยมาก มุงกึ่งหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์ เป็นปาจิตตีย์ ๗ ตัว รวมกับปาจิตตีย์ที่ตรัสไว้ในบาลี. (ในมหาอรรถกถา) กล่าวว่ ในเสนาสนะมุงทั้งหมด บังเล็กน้อย เป็นทุกกฎ มุงโดยมาก บังเล็กน้อย เป็นทุกกฎ บังทั้งหมด มุงเล็กน้อย เป็นทุกกฎ บังโดยมาก มุงเล็กน้อย เป็นทุกกฎ เป็นทุกกฎ ๕ ตัว รวมกับทุกกฎในบาลี. ในเสนาสนะที่มุงกึ่งหนึ่ง บังเล็กน้อย เป็นอนาบัติ. บังกึ่งหนึ่ง มุงเล็กน้อย เป็นอนาบัติ มุงเล็กน้อย บังเล็กน้อย เป็นอนาบัติ.

* วิ. มหา. ๑๔/๓๓.

ก็ในคำว่า ในสถานที่มุ่งทั้งหมด ไม่บังทั้งหมด นี้ ท่านกล่าวว่า มีความประสงค์เอาเป็นนัมพมณฑปวรรณ. พื้นดินย่อมไม่ถึงอันนับว่าเป็นผนังกันได้ ฉันทิ, แม้ด้วยคำว่า ในที่มุ่งทั้งหมด ไม่บังทั้งหมด นี้ บัณฑิตก็พึงทราบคำว่า พื้นดิน ไม่ถึงอันนับว่าเป็นผนังกันได้นี้ ฉันทิ. บทที่เหลือมีอรรถตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโถมสิกขาบท เกิดขึ้นทางกาย ๑ ทางกายกับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสํญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรมมีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

สหเสยยสิกขาบทที่ ๕ จบ

มุตตวาทวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระอนุรุทธเถระ

[๒๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอนุรุทธะเดินทางไปพระนครสาวัตถีในโกศลชนบท ได้ไปถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ณ เวลาเย็น ก็แลสมัยนั้น ในหมู่บ้านนั้นมีสตรีผู้หนึ่ง จัดเรือนพักสำหรับอาคันตุกะไว้ จึงท่านพระอนุรุทธะเข้าไปหาสตรีนั้น แล้วได้กล่าวคำนี้กะสตรีนั้นว่า คุณอน้องหญิง ถ้าเธอไม่หนักใจ อาตมาขอพักแรมในเรือนพักสักคืนหนึ่ง.

สตรีนั้นเรียนว่า นิมนต์พักแรมเถิด เจ้าข้า.

พวกคนเดินทางแม่เหล่าอื่นก็เข้าไปหาสตรีนั้น แล้วได้กล่าวคำนี้กะสตรีนั้นว่า คุณนายขอรับ ถ้าคุณนายไม่หนักใจ พวกข้าพเจ้าขอพักแรมในเรือนพักสักคืนหนึ่ง.

นางกล่าวว่า พระคุณเจ้าสมณะนั้นเข้าไปพักแรมอยู่ก่อนแล้ว ถ้าท่านอนุญาติ ก็เชิญพักแรมได้.

จึงคนเดินทางพวกนั้น พวกกันเข้าไปหาท่านอนุรุทธะแล้ว ได้กล่าวคำนี้กะท่านพระอนุรุทธะว่า ท่านขอรับ ถ้าท่านไม่หนักใจ พวกกระผมขอพักแรมคืน ในเรือนพักสักคืนหนึ่ง.

ท่านพระอนุรุทธะตอบว่า เชิญพักเถิดจ๊ะ.

อันที่จริง สตรีนั้นได้มีจิตปฏิพัทธ์ในท่านพระอนุรุทธะพร้อมกับขณะ
ที่ได้เห็น ดังนั้นนางจึงเข้าไปหาท่านพระอนุรุทธะ แล้วได้กล่าวคำนี้ว่า ท่าน
เจ้าข้า พระคุณเจ้าปะปนกับคนพวกนี้จักพักผ่อนไม่สบาย ทางที่ดีดิฉันควรจัด
เตียงที่มีอยู่ ช้างในถวายเป็นพระคุณเจ้า.

ท่านพระอนุรุทธะรับด้วยคุณนิภาพ.

ครั้งนั้น นางได้จัดเตียงที่มีอยู่ข้างในด้วยตนเองถวายเป็นท่านพระอนุรุทธะ
แล้วประดับตกแต่งร่างกายมีกลิ่นแห่งเครื่องหอม เข้าไปหาท่านพระอนุรุทธะ
แล้วได้กล่าวคำนี้แก่ท่านพระอนุรุทธะว่า ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้ามีรูปงามนัก
น่าดู น่าชม ส่วนดิฉันก็มีรูปงามยิ่ง น่าดู น่าชม ทางที่ดีดิฉัน ควรจะเป็น
ภรรยาของพระคุณเจ้า.

เมื่อนางพูดอย่างนี้ ท่านพระอนุรุทธะได้นิ่งเสีย.

แม้ครั้งที่ ๒ ...*

แม้ครั้งที่ ๓ นางก็ได้กล่าวคำนี้แก่ท่านพระอนุรุทธะว่า ท่านเจ้าข้า
พระคุณเจ้ามีรูปงามนัก น่าดู น่าชม ส่วนดิฉันก็มีรูปงามยิ่ง น่าดู น่าชม
ทางที่เหมาะสมขอพระคุณเจ้าจงรับปกครองดิฉันและทรัพย์สมบัติทั้งหมด.

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอนุรุทธะก็ได้นิ่งเสีย.

ลำดับนั้น นางได้เปลื้องผ้าออกแล้ว เดินบ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง
นอนบ้าง เบื้องหน้าท่านพระอนุรุทธะ ฝ่ายท่านพระอนุรุทธะ ส้ารวมอินทรีย์
ไม่แลดู ไม่ปราศรัยกะนาง ดังนั้นนางจึงอุทานว่า น่าอัศจรรย์นัก พ่อเอ๋ย
ไม่น่าจะมีเลยหนอ พ่อผู้จาเรณู คนเป็นอันมากยอมส่งทรัพย์มาให้เรา ๑๐๐
กษาปณ์บ้าง ๑,๐๐๐ กษาปณ์บ้าง ส่วนพระสมณะรูปนี้ เราวิงวอนด้วยตนเอง

* หมายความว่านางได้กล่าวและท่านพระอนุรุทธะได้นิ่งเหมือนครั้งที่ ๑.

ยังไม่ปรารถนาจะรับปกครองเราและสมบัติทั้งหมด ดังนี้แล้วจึงนุ่งผ้าชบสีริษะ
ลงที่เท้าของท่านพระอนุรุทธะแล้วได้กล่าวคำขอมาต่อท่านดังนี้ว่า ท่านเจ้าข้า
โทษล่วงเกินได้เป็นไปล่วงดิฉัน ตามคนโง่ ตามคนหลง ตามคนไม่ฉลาด
ดิฉัน ผู้ใดได้ทำความผิดเห็นปานนั้นไปแล้ว ขอพระคุณเจ้าโปรดรับโทษที่เป็น
ไปล่วง โดยความเป็นโทษเป็นไปล่วงของดิฉันผู้นั้น เพื่อจะสำรวมต่อไปเกิด
เจ้าข้า.

ท่านพระอนุรุทธะตอบว่า เชิญเถิดน้องหญิง โทษล่วงเกิน ได้เป็นไป
ล่วงเธอ ตามคนโง่ ตามคนเขลา ตามคนไม่ฉลาด เธอได้ทำอย่างนี้แล้ว
เพราะเล็งเห็นโทษที่เป็นไปล่วง โดยความเป็นโทษเป็นไปล่วงจริง แล้วทำคืน
ตามธรรม เราขอรับโทษที่ล่วงเกินนั้นของเธอไว้ คู่ก่อนน้องหญิง ข้อที่บุคคล
เล็งเห็นโทษที่เป็นไปล่วง โดยความเป็นโทษเป็นไปล่วงจริง แล้วยอมคำคืน
ตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นี้แหละเป็นความเจริญในอริยวินัย.

ครั้นราตรีนั้นผ่านพ้นไป นางได้อังคาสท่านพระอนุรุทธะ ด้วย
ขาทนียโภชนาหารอันประณีตด้วยมือของตนจนให้ห้ามกัณฑ์แล้ว กราบไหว้ท่าน
พระอนุรุทธะผู้ฉันทเสร็จนำมือออกจากบาตรแล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ท่านพระอนุรุทธะได้ชี้แจงให้สตรีผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งนั้น ให้เห็นแจ้ง
สมาทานอาหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา ครั้นแล้ว นางได้กล่าวคำนี้กะท่าน
พระอนุรุทธะว่า ท่านเจ้าข้า ภาษิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ภาษิตของท่าน
ไพเราะนัก พระคุณเจ้าอนุรุทธะได้ประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้
เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง
หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยประสงค์ว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ ดิฉันนี้
ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทั้งพระธรรม และภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ

ขอพระคุณเจ้าจงจำดิฉันนี้เป็นอุบาสิกาผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต จำเดิมแต่วันนี้ เป็นต้นไป ต่อจากนั้น ท่านพระอนุรุทธะเดินทางไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ได้แจ้งความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความสะอาด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขาบท ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน ท่านพระอนุรุทธะจึงได้สำเร็จการนอนร่วมกับมาตุคามเล่า ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้นได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอนุรุทธะว่า คุณก่อนอนุรุทธะ ขาวว่า เธอสำเร็จการนอนร่วมกับมาตุคาม จริงหรือ.

ท่านพระอนุรุทธะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนอนุรุทธะ โฉนเธอจึง ได้สำเร็จการนอนร่วมกับมาตุคามเล่า การกระทำของเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความ เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใส แล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๕๕.๖. อนึ่ง ภิกษุใดสำเร็จการนอนร่วมกับ มาตุคาม เป็น ปาจิตตีย์

เรื่องพระอนุรุทธเถระ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๕] บทว่า อนึ่ง .. ไค ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด..

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ... นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่หญิงมนุษย์ ไม่ใช่หญิงยักษ์ ไม่ใช่หญิงเปรต
ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย โดยที่สุดแม้เด็กหญิงที่เกิดในวันนั้น ไม่ต้องกล่าว
ถึงสตรีผู้ใหญ่.

บทว่า ร่วม คือ ด้วยกัน.

ที่ชื่อว่า การนอน ได้แก่ ภูมิสถานเป็นที่นอน อันเขามุงทั้งหมด
บังทั้งหมด มุงโดยมาก บังโดยมาก.

คำว่า สำเร็จการนอน ความว่า เมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้ว
มาตุคามนอนแล้ว ภิกษุนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุนอนแล้ว มาตุคามนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

หรือนอนทั้งสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ลุกขึ้นแล้ว กลับนอนอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๕๖] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม สำเร็จการนอนร่วม ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

มาตุคาม ภิกษุสงสัย สำเร็จการนอนร่วม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามีไข้มาตุคาม สำเร็จการนอนร่วม ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

จตุกกทุกกฏ

ในสถานที่มุ่งถึง บังถึง ภิขุสำเร็จการนอนร่วม ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิขุสำเร็จการนอนร่วม กับหญิงยักษก็ดี หญิงเปรตก็ดี บัณเฑาะก์
ก็ดี สัตว์ดิรัจฉานตัวเมียก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่มาตุคาม ภิขุสำคัญว่ามาตุคาม สำเร็จการนอนร่วม ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

มิใช่มาตุคาม ภิขุสงสัย สำเร็จการนอนร่วม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่มาตุคาม ภิขุสำคัญว่ามิใช่มาตุคาม สำเร็จการนอนร่วม ไม่
ต้องอาบัติ

อานาปัตติวาร

[๒๕๗] ในสถานที่มุ่งทั้งหมด ไม่บังทั้งหมด ๑ ในสถานที่บังทั้งหมด
ไม่มุ่งทั้งหมด ๑ ในสถานที่ไม่มุ่งโดยมาก ไม่บังโดยมาก ๑ มาตุคามนอน
ภิขุหนึ่ง ๑ ภิขุนอน มาตุคามหนึ่ง ๑ นั้งทั้งสอง ๑ ภิขุวิกตจริต ๑ ภิขุ
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มุตสาวัตถรรคสิกขาบทที่ ๖ จบ

มุตสาวัตถรรค ทุตติยสหเสยยสิกขาบทที่ ๖

พึงทราบวินิจฉัย ในทุตติยสหเสยยสิกขาบทดังต่อไปนี้

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องท่านพระอนุรุทะ]

บทว่า อวสถาคารี ได้แก่ เรือนพักของพวกเขาอาคันตุกะ.

สองบทว่า ปลณตุต โหติ ได้แก่ เป็นสถานที่อันนางจัดสร้างไว้
เพราะความเป็นผู้ประสงค์บุญ.

ชื่อว่า เยน สา อิตฺถิ เตนฺอุปสงฺกมิ มีความว่า ท่านพระอนุรุทธะ ฟังคำของพวกชาวบ้านว่า มีเรือนพักอันเขาจัดไว้ ณ ที่ชื่อนั้น ดังนี้ จึงเข้าไปหา

บพว่า คนฺชคนฺธินิ มีวิเคราะห์ว่า กลิ่นแห่งของหอม มีกฤษณา และกำยานเป็นต้น ชื่อว่า กลิ่นของหอม, กลิ่นของหอมนั้นมีแก่หญิงนั้น . เหตุนั้น หญิงนั้นจึงชื่อว่า คันธคันธินิ ผู้มีกลิ่นเครื่องหอม.

สองบพว่า สาฏกํ นิคุจิปิตฺวา มีความว่า หญิงนั้นคิดว่า แม่ ไฉนหนอ . เมื่อพระผู้เป็นเจ้านั้น เห็นประการอันแปลกแม่นี้แล ฟังเกิดความ กำหนัด ดังนี้ จึงได้กระทำอย่างนั้น.

บพว่า โอกฺขิปิตฺวา ได้แก่ ทอดลง (ซึ่งอินทรีย์)

ความผิดพลาด ชื่อว่า โทษล่วงเกิน.

สองบพว่า มํ อจฺจคฺคมา ได้แก่ เป็นไปล่วง คือ ครอบงำซึ่งดิฉัน. บทที่เหลือบัณฑิตพึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในสิกขาบทก่อนนั้นแล. ก็ ความแปลกกัน มีเพียงอย่างนี้ คือ ในสิกขาบทก่อนเป็นอาบัติ ในวันที่ ๔, ในสิกขาบทนี้ เป็นอาบัติแม้ในวันแรก. เป็นทุกกฏ (แก่ภิกษุผู้สำเร็จการนอนร่วมกัน) กับนางยักษิ์และนางเปตผู้มีรูปปรากฏ และสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เฉพาะที่เป็นวัตถุแห่งเมถุนธรรม. ก็แล สัตว์ดิรัจฉานตัวเมียที่เหลือเป็นอนาบัติ. แม้สมุฏฐานเป็นต้น ก็เช่นเดียวกับสิกขาบทก่อนนั้นเอง ฉะนั้นแล.

ทุติยสทฺเสยฺยสิกขาบทที่ ๖ จบ

มุตาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระอุทายี

[๒๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีเป็นพระกุลุปะในพระนครสาวัตถี เข้าไปสู่สกุลเป็นอันมาก ครั้งหนึ่งเวลาเช้า ท่านพระอุทายีครองอันตราวาสก แล้วถือบาตรจีวรเข้าไปสู่สกุลแห่งหนึ่ง เวลานั้นหญิงแม่เรือนนั่งอยู่ที่ประตูเรือน หญิงสะใภ้ในเรือนนั่งอยู่ที่ประตูห้องนอน จึงท่านพระอุทายีเดินผ่านไปทางหญิงแม่เรือน แล้วแสดงธรรม ณ ที่ใกล้หูหญิงแม่เรือน ขณะนั้น หญิงสะใภ้ในเรือนมีความสงสัยว่า พระสมณะนั้น เป็นชายชู้ของแม่ผัว หรือพูดเท็จ ครั้นท่านพระอุทายีแสดงธรรม ณ ที่ใกล้หูหญิงแม่เรือนแล้ว เดินผ่านไปทางหญิงสะใภ้ในเรือนแล้ว แสดงธรรมในที่ใกล้หูหญิงสะใภ้ในเรือน ฝ่ายหญิงแม่เรือนมีความสงสัยว่า พระสมณะนั้น เป็นชายชู้ของหญิงสะใภ้ในเรือน หรือพูดเท็จ เมื่อท่านพระอุทายีแสดงธรรมในที่ใกล้หูหญิงสะใภ้ในเรือนกลับไปแล้ว จึงหญิงแม่เรือนได้ถามหญิงสะใภ้ในเรือนว่า นี่นางหนู พระสมณะนั้นได้พูดอะไรแก่เจ้า.

หญิงสะใภ้ตอบว่า ท่านแสดงธรรมแก่ดิฉัน เจ้าคะ แล้วถามว่า ก็ท่านได้พูดอะไรแก่คุณแม่ เจ้าคะ.

แม่ผัวตอบว่า แม่แก่เรา ท่านก็แสดงธรรม.

สตรีทั้งสองนั้นต่างฟังโทษติเตียน โปนทะนาวาว่า โฉนพระคุณเจ้าอุทายี จึงได้แสดงธรรมในที่ใกล้หูมาตุคามเล่า ธรรมคาพระธรรมกถึก ควรแสดงธรรมด้วยเสียงชัดเจนเปิดเผย มิใช่หรือ.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินสตรีทั้งสองนั้น ฟังโทษติเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความสะอาด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนทานพระอุทายีจึงได้แสดงธรรมแก่มาตุคามแล้ว แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า คุณก่อนอุทายี ข้าว่า เธอแสดงธรรมแก่มาตุคาม จริงหรือ.

ท่านพระอุทายีรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอจึงได้แสดงธรรมแก่มาตุคามแล้ว การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๕๖.๓. ก. อนึ่ง ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคาม เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระอุทายี จบ

เรื่องอุบาสิกา

[๒๕๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกอุบาสิกาพบภิกษุทั้งหลาย แล้วได้กล่าวนิมนต์ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย ขออาราธนาพระคุณเจ้าแสดงธรรม.

ภิกษุเหล่านั้นตอบปฏิเสธว่า คุณก่อนน้อมหญิง การแสดงธรรมแก่มาตุคามไม่ควร.

พวกอุบาสิกาอ้อนวอนว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย ขออาราธนา. แสดงธรรมเพียง ๕-๖ คำ พวกข้าพเจ้าก็สามารถจะรู้ทั่วถึงธรรม แม้ด้วยถ้อยคำเพียงเท่านี้.

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า คุณก่อนน้อมหญิง การแสดงธรรมแก่มาตุคามไม่ควร ดังนี้แล้ว รังเกียจ ไม่แสดงธรรม.

พวกอุบาสิกาต่างพากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระคุณเจ้าทั้งหลาย อันเราอาราธนาอยู่ จึงไม่แสดงธรรมเล่า.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินอุบาสิกาพวกนั้นเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้แสดงธรรมแก่มาตุคามได้เพียง ๕-๖ คำ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้

พระอนุบัญญัติ

๕๖. ๓. ข. อนึ่ง ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคาม ยิ่งกว่า ๕-๖ คำ เป็นปาจิตตีย์.

ก็เสียดายที่ข้อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติ แก่ภิกษุ-
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้

เรื่องอุบาสิกา จบ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๐๐] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงอนุญาตให้แสดงธรรมแก่มาตุคามได้เพียง ๕-๖ คำ จึงให้บุรุษผู้ไม่รู้เคียงสา-
นังใกล้เคียง ๆ แล้วแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ บรรดาภิกษุที่มักน้อย
สันโดษมีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อเสกขา ต่างก็เพ่งโทษติเตียน
โพนทะนาวว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ให้บุรุษผู้ไม่รู้เคียงสานังใกล้เคียง ๆ แล้ว
แสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำเล่า แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกเธอให้บุรุษผู้ไม่รู้เคียงสานังใกล้เคียง ๆ แล้ว แสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน
๕-๖ คำ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติเสกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน
พวกเธอจึงได้ให้บุรุษผู้ไม่รู้เคียงสานังใกล้เคียง ๆ แล้วแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน
๕-๖ คำเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชน
ที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้.

พระอนุบัญญัติ

๕๖. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคามยิ่งกว่า

๕-๖ คำ เว้นไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสาอยู่ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๐๑] บทว่า อนึ่ง..ใด ความว่า ผู้ใด คือผู้เช่นใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่หญิงมนุษย์ ไม่ใช่หญิงยักษ์ ไม่ใช่หญิงเปรต
ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นผู้รู้เพียงสา สามารถทราบถ้อยคำที่เป็นสุภาษิต
ทุพภาษิต ชั่วหยาบและสุภาพ.

บทว่า ยิ่งกว่า ๕-๖ คำ คือ เกินกว่า ๕-๖ คำ

ที่ชื่อว่า ธรรม ได้แก่ถ้อยคำที่เป็นพุทธานุภาษิต สวากภาษิต อิติภาษิต
เทวตภาษิต ซึ่งประกอบด้วยอรรถ ประกอบด้วยธรรม.

บทว่า แสดง คือ แสดงโดยบท ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ บท

แสดงโดยอักขระ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ อักขระ

คำว่า เว้นไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสาอยู่ คือ ยกไว้แต่บุรุษผู้รู้ความ
อยู่ด้วย

บุรุษที่ชื่อว่า ผู้รู้เพียงสา คือเป็นผู้สามารถทราบถ้อยคำที่เป็นสุภาษิต
ทุกภาษิต ชั่วหายาบและสุภาพ.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๐๒] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม แสดงธรรมยิ่งกว่า ๕-๖ คำ
เว้นไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสาอยู่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสงฆ์ แสดงธรรมยิ่งกว่า ๕-๖ คำ เว้นไว้แต่มีบุรุษ
ผู้รู้เพียงสาอยู่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่า มิใช่มาตุคาม แสดงธรรมยิ่งกว่า ๕ - ๖ คำ
เว้น ไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสาอยู่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

ภิกษุแสดงธรรมแก่หญิงยักษ์ หญิงเปรต บัณเฑาะก์หรือสัตว์ดิรัจฉาน
ตัวเมีย มีกายคล้ายมนุษย์ ยิ่งกว่า ๕-๖ คำ เว้น ไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสาอยู่
ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่า มาตุคาม.. ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่มาตุคาม ภิกษุสงฆ์ .. ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่มาตุคาม ภิกษุ สำคัญว่ามิใช่มาตุคาม ...ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

[๓๐๑] มีบุรุษผู้รู้เพียงสาอยู่ด้วย ๑ ภิกษุแสดงธรรมเพียง ๕-๖ คำ ๑ ภิกษุแสดงธรรมห้อยกว่า ๕-๖ คำ ๑ ภิกษุลุกขึ้นแล้วนั่งแสดงธรรมต่อไป ๑ มาตุคามลุกขึ้นแล้วนั่งลงอีก ภิกษุแสดงแก้มาตุคามนั้น ๑ ภิกษุแสดงแก้มาตุคามอื่น ๑ มาตุคามถามปัญหา ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วกล่าวแก้ ๑ ภิกษุแสดงธรรมเพื่อประโยชน์แก่คนอื่นอยู่ มาตุคามฟังอยู่ด้วย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มุสาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

มุสาวาทวรรค ธรรมเทศนาสิกขาบทที่ ๗

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๗ ดังต่อไปนี้

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องพระอุทายี]

หญิงแม่เจ้าเรือน ชื่อว่า ฆรณี

บพว่า นิเวศทวารเร ได้แก่ ที่ประตูใหญ่แห่งนิเวศน์ (เรือน).

หญิงสะใภ้ในเรือนนั้น ชื่อว่า ฆรสุธา.

บพว่า อวสททวารเร ได้แก่ ที่ประตูห้องนอน.

บพว่า วิสฐูเรน ได้แก่ ด้วยเสียงชัดเจนดี.

บพว่า วิวฏฺเณ ได้แก่ เปิดเผย คือ ไม่คลุมเคลือ.

สองบพว่า ฆมฺโหม เทเสตพฺโพ มีความว่า พระธรรมกถึกควรแสดงธรรม อันต่างโดยสรณะและศีล เป็นต้นนี้.

บทว่า อัญญาตุ คือ (สามารถ) จะรู้ทั่วถึงได้

สองบทว่า วิญญา ปุริสวิคฺคเหน มีความว่า (เว้น) จากบุรุษ ผู้รู้เดียวสา (ผู้รู้ความหมาย) ไม่ใช่ยักษ์ ไม่ใช่เปรต ไม่ใช่คิริจฉาน แม้ผู้แปลงเพศเป็นบุรุษ.

หลายบทว่า อนาปตฺติ วิญญา ปุริสวิคฺคเหน มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้แสดงธรรมแม้มากแก่หญิงผู้ยืนอยู่กับบุรุษผู้รู้เดียวสา.

บทว่า ฉปฺปญฺจวาจาหิ มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้แสดง (ธรรม) ด้วยวาจา ๕-๖ คำ. ในคำว่า ฉปฺปญฺจวาจาหิ นั้น บัณฑิตพึงทราบประมาณแห่งวาจาโนธรรมทั้งปวงอย่างนั้น คือ คาถาบทหนึ่ง ชื่อว่า วาจาคำหนึ่ง. หากว่า ภิกษุเป็นผู้ประสงค์ จะกล่าวอรรถกถา หรือว่า เรื่องมีเรื่องธรรมบทและชาดกเป็นต้น จะกล่าวเพียง ๕-๖ บทเท่านั้น ควรอยู่. เมื่อจะกล่าวพร้อมด้วยบาลี พึงกล่าวธรรมอย่าให้เกิน ๖ บท อย่างนี้ คือ จากพระบาลีบทหนึ่ง จากอรรถกถา ๕ บท. จริงอยู่ ธรรมมีประเภทดังกล่าวในปทโสธรรม จัดเป็นธรรมเหมือนกันหมด แม้ในสิกขาบทนี้.

สองบทว่า ตสฺมี เทเสติ คือ แสดงในขณะนั้น. อีกอย่างหนึ่ง คำว่า ตสฺมี นี้ เป็นสัตตมีวิภังคฺคตฺถในอรรถกถาสีวิภังคฺคิ, ความว่า ย่อมแสดงแก่หญิงนั้น.

สองบทว่า อญฺญสฺส มาตุคามสฺส มีความว่า ภิกษุนั่งบนอาสนะเดียวแสดง (ธรรม) แม้แก่มาตุคามตั้ง ๑๐๐ คน อย่างนี้ คือ แสดงแก่หญิงคนหนึ่งแล้ว แสดงแก่หญิงอื่นผู้มาแล้ว ๆ อีก. ในอรรถกถามหาปิจจรี

ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุกล่าวว่า รูปจะแสดงคาถาแก่พวกท่านคนละคาถา พวกท่านจงฟังคาถานั้น ดังนี้ แล้วแสดง (ธรรม) แก่พวกมาตุคามผู้นั่งประชุมกันอยู่ ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุทำความใส่ใจตั้งแต่แรกว่า เราจักกล่าวคาถาแก่หญิงคนละคาถา ดังนี้ แล้วบอกให้รู้ก่อนจึงแสดง สมควรอยู่.

หลายบทว่า **ปลุหํ ปลุจติ ปลุหํ ปลุจโร กเถติ** มีความว่า มาตุคามถามว่า ท่านเจ้าคะ . ชื่อว่าที่ฌนิกายแสดงอรรถอะไร? ภิกษุถูกถามปัญหาอย่างนี้ ถ้าแม่นยำ จะกล่าวที่ฌนิกายทั้งหมด ก็ไม่เป็นอาบัติ คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นตั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีธรรมโดยบทเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นทางวาจา ๑ วาจากับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยา ทั้งกิริยา เป็นโนสัจญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปัณณัตติ-วัชชะ วจิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ธรรมเทศนาสิกขาบทที่ ๗ จบ

มุตาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทา

[๓๐๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูฏาคาร
ศาลา ป่ามหาวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ภิกษุมารูปด้วยกัน ซึ่งเคย
เห็นร่วมคบหากันมา จำพรรษาอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทา

วัชชีชนบทเกิดทุพภิกขภัย

ก็แลสมัยนั้น วัชชีชนบทอดัดอาหาร ประชาชนหาเลี้ยงชีพฝืดเคือง
มีข้าวคายฝอย ต้องมีสลากรื้ออาหาร ภิกษุสงฆ์จะยังอดภาพให้เป็นไปด้วยการ
ถือบาตรแสวงหา ก็ทำไม่ได้ง่าย จึงภิกษุเหล่านั้นนึกกันว่า บัดนี้วัชชีชนบท
อดัดอาหาร ประชาชนหาเลี้ยงชีพฝืดเคือง มีข้าวคายฝอย ต้องมีสลากรื้อ
อาหาร ภิกษุสงฆ์จะยังอดภาพให้เป็นไปด้วยการถือบาตรแสวงหา ก็ทำไม่ได้
ง่าย พวกเราจะพึงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษา
เป็นผาสุก และจักไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต ด้วยอุบายอย่างไรหนอ.

มติของที่ประชุม

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ฉะนั้น พวกเราจะช่วย
กันอำนวยความสะดวกอันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์เถิด เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเรา
จักมุ่งถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเราจะพึงเป็นผู้พร้อม
เพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจักไม่ลำบาก
ด้วยบิณฑบาต

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า ไม่ควร ท่านทั้งหลาย จะประโยชน์อะไร
ด้วยการช่วยกันอำนวยความสะดวก อันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์ ท่านทั้งหลาย

ผิฉะนั้น พวกเราจงช่วยกันนำข่าวสาส์นอันเป็นหน้าที่ทูตของพวกคฤหัสถ์เถิด
เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเขจักมุ่งถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนั้น
พวกเราจักเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็น
ผาสุก และจักไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า อย่าเลย ท่านทั้งหลาย จะประโยชน์อะไร
ด้วยการช่วยกันอำนวยความสะดวกอันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์ จะประโยชน์อะไร
ด้วยการช่วยกันนำข่าวสาส์นอันเป็นหน้าที่ทูตของพวกคฤหัสถ์ ท่านทั้งหลาย
ผิฉะนั้น พวกเรจักกล่าวชมอุดมกรรมคุณธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ว่า
ภิกษุรูปโน้น ได้ปฐมฌาน รูปโน้นได้ทุติยฌาน รูปโน้นได้คตยฌาน รูปโน้น
ได้จตุตถฌาน รูปโน้นเป็นพระโสดาบัน รูปโน้น เป็นพระสกทาคามี รูปโน้น
เป็นพระอนาคามี รูปโน้นเป็นพระอรหันต์ รูปโน้นได้วิชา ๓ รูปโน้น ได้
อภิญญา ๖ ดังนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ . พวกเขจักมุ่งถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา
ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเราก็จะพึงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน
อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจักไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต.

ภิกษุเหล่านั้น มีความเห็นร่วมกันว่า อาวุโสทั้งหลาย การที่พวกเรา
พากันกล่าวชมอุดมกรรมคุณธรรมของกันและกัน แก่พวกคฤหัสถ์นี้แหละ
ประเสริฐที่สุด แล้วพากันกล่าวชมอุดมกรรมคุณธรรมของกัน และกันแก่พวก
คฤหัสถ์ว่า ภิกษุรูปโน้น ได้ปฐมฌาน รูปโน้น ได้ทุติยฌาน รูปโน้นได้คตยฌาน
รูปโน้น ได้จตุตถฌาน รูปโน้น เป็นพระโสดาบัน รูปโน้น เป็นพระสกทาคามี
รูปโน้น เป็นพระอนาคามี รูปโน้นเป็นพระอรหันต์ รูปโน้นได้วิชา ๓ รูป
โน้นได้อภิญญา ๖ ดังนี้.

ประชาชนพากันยินดี

ครั้งต่อมาประชาชนเหล่านั้นพากันยินดีว่าเป็นลาภของพวกเราหนอ พวกเราได้ดีแล้วหนอ ที่มีภิกษุทั้งหลายผู้ทรงคุณพิเศษเห็นปานนี้ อยู่จำพรรษา เพราะก่อนแก่นี้ ภิกษุทั้งหลายที่อยู่จำพรรษาของพวกเรา จะมีคุณสมบัติเหมือนภิกษุผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านี้ไม่มีเลย โภชนะชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น พวกเขาไม่บริโภครด้วยตน ไม่ให้มารดา บิดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต ของเคี้ยว ของลุ่ม น้ำดื่ม ชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น พวกเขาไม่ดื่มด้วยตน ไม่ให้มารดา บิดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต จึงภิกษุเหล่านั้น เป็นผู้มึนน้ำนวล มีอินทรีย่่องไส มีสีหน้าสดชื่น มีผิวพรรณ ผุดผ่อง.

ประเพณีเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

[๓๐๕] ก็การที่ภิกษุทั้งหลายออกพรรษาแล้วเข้าเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็นประเพณีครั้งภิกษุเหล่านั้นจำพรรษาโดยล่วงไตรมาสแล้ว เก็บเสนาสนะถือบาตรจีวรหกลีกไปโดยมรรคาอันจะไปสู่พระนครเวสาลี ถึงพระนครเวสาลี ป่ามหาวัน กุฎาคารศาลา โดยลำดับ เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้วนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ภิกษุต่างทิศมาเฝ้า

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุผู้จำพรรษาอยู่ในทิศทั้งหลาย เป็นผู้ผอม ชูบชืด มีผิวพรรณหมอง เหลืองจืด ๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น ส่วนภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทา เป็นผู้มึนน้ำนวล มีอินทรีย่่องไส มีสีหน้าสดชื่น มีผิวพรรณผุดผ่อง.

ทรงปราศรัยกับพระอากันตูกะ

อันการที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระ-
อากันตูกะทั้งหลาย นั้นเป็นพุทธประเพณี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ถามภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของพวกเธอ
ยังพอทนได้หรือ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน
ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต
หรือ.

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ยังพอทนได้ พระพุทธเจ้าข้า ยังพอให้
เป็นไปได้ พระพุทธเจ้าข้า อนึ่ง พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจ
กัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต พระ
พุทธเจ้าข้า.

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลาย ทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่
ย่อมไม่ตรัสถามก็มี ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม
พระตถาคตทั้งหลายย่อมตรัสถามสิ่งทีประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ พระตถาคตทรง
กำจัดด้วยข้อปฏิบัติ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมทรงสอบถามภิกษุ
ทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จักทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จักทรงบัญญัติ
สิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง.

ตรัสถาม

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทว่า
คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน
อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต ด้วยวิธีการอย่างไร.

ภิกษุเหล่านั้น ได้กราบทูลเนื้อความนั้นให้ทรงทราบแล้ว.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คุณพิเศษของพวกเรานั้น มีจริงหรือ

ภ. มีจริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน พวกเขอจึงได้กล่าวชมอูตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์เพราะเหตุแห่งต้องเล่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเรอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๗. ๘. อนึ่ง ภิกษุใดบอกอูตริมนุสธรรมแก่นุปลัมบัน เป็นปาจิตตีย์ เพราะมีจริง.

เรื่องภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๐๖] บทว่า อนึ่ง... ไค ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้

ที่ชื่อว่า อนุปลัมบัน ความว่า ยกเว้น ภิกษุ ภิกษุณี นอกนั้นชื่อว่า อนุปลัมบัน.

บทภาษณีย์

[๓๐๑] ที่ชื่อว่า อุดริมนุสสรธรรม ได้แก่ ฌาน วิโมกข์
สมาธิ สมาบัติ ฌานทัตสนะ การทำมรรคให้เกิด การทำผลให้แจ้ง
การละกิเลส ความเปิดจิต ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่า.

[๓๐๒] ที่ชื่อว่า ฌาน ได้แก่ ปฐมฌาน ทุตยฌาน ตยฌาน
จตุตถฌาน.

ที่ชื่อว่า วิโมกข์ ได้แก่ สุญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อปฺปณิ-
หิตวิโมกข์.

ที่ชื่อว่า สมาธิ ได้แก่ สุญญตสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อปฺปณิหิตสมาธิ.

ที่ชื่อว่า สมาบัติ ได้แก่ สุญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อปฺปณิหิต-
สมาบัติ

ที่ชื่อว่า ฌาน ได้แก่ วิชา ๓.

ที่ชื่อว่า การทำมรรคให้เกิด ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔
อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘.

ที่ชื่อว่า การทำผลให้แจ้ง ได้แก่ การทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล
...สกทาคามีผล ...อนาคามีผล ...อรหัตผล.

ที่ชื่อว่า การละกิเลส ได้แก่ การละราคะ ...โทสะ. ...โมหะ.

ที่ชื่อว่า ความเปิดจิต ได้แก่ ความเปิดจิตจากราคะ ความเปิดจิต
จากโทสะ ความเปิดจิตจากโมหะ.

ที่ชื่อว่า ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่า ได้แก่ ความยินดียิ่ง
ในเรือนอันว่างเปล่าด้วยปฐมฌาน ... ด้วยทุตยฌาน ... ด้วยตยฌาน ... ด้วย
จตุตถฌาน.

บอกปฐมฌาน

[๓๐๕] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานอยู่ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมฌานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกทุติยฌาน

[๓๑๐] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานอยู่ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าทุติยฌานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ทุติยฌาน ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญในทุติยฌาน ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...ทุติยฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกตติยฆาน

- ...เข้าตติยฆานแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าตติยฆานอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าตติยฆานแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์. .
- ...เป็นผู้ได้ตติยฆาน ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในตติยฆาน .. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ตติยฆานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจตุตถฆาน

- ...เข้าจตุตถฆานแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าจตุตถฆานอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าจตุตถฆานแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้จตุตถฆาน ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในจตุตถฆาน ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...จตุตถฆานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกสุญญตวิโมกข์

[๓๑๑] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่อนุปสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าสุญญตวิโมกข์แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...ข้าพเจ้าเข้าสุญญตวิโมกข์อยู่ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสุญญตวิโมกข์แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สุญญตวิโมกข์ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญในสุญญตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...สุญญตวิโมกข์ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอนิมิตตวิโมกข์

- ...เข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอนิมิตตวิโมกข์อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อนิมิตตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอนิมิตตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...อนิมิตตวิโมกข์ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอัปปณิหิตวิโมกข์

- ...เข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอัปปณิหิตวิโมกข์อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อัปปณิหิตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอัปปณิหิตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...อัปปณิหิตวิโมกข์ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกสุญญตสมาธิ

- ...ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาธิแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาธิอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสู่สุญญตสมาธิแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สุญญตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญในสุญญตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...สุญญตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอนิมิตตสมาบัติ

- ...เข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอนิมิตตสมาธิอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อนิมิตตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอนิมิตตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...อนิมิตตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอัปปหิตสมาธิ

- ...เข้าอัปปหิตสมาธิแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอัปปหิตสมาธิอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอัปปหิตสมาธิแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อัปปหิตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอัปปหิตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...อัปปหิตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกสุญญตสมาบัติ

[๓๑๒] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าสุญญตสมาบัติแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...ข้าพเจ้าเข้าสุญญตสมาบัติอยู่ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสุญญตสมาบัติแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สุญญตสมาบัติ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญในสุญญตสมาบัติ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...สุญญตสมาบัติ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอนิมิตตสมาบัติ

- ...เข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอนิมิตตสมาบัติอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อนิมิตตสมาบัติ .. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอนิมิตตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...อนิมิตตสมาบัติ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอัปณิหิตสมาบัติ

- ...เข้าอัปณิหิตสมาบัติแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอัปณิหิตสมาบัติอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอัปณิหิตสมาบัติแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อัปณิหิตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอัปณิหิตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...อัปณิหิตสมาบัติ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกวิชา ๓

[๓๑๓] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...เข้าวิชา ๓ อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าวิชา ๓ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้วิชา ๓ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในวิชา ๓ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...วิชา ๓ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกสติปัฏฐาน

[๓๑๔] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้า
สติปัฏฐาน ๔ แล้วดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...เข้าสติปัฏฐาน ๔ อยู่ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้สติปัฏฐาน ๔ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในสติปัฏฐาน ๔ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...สติปัฏฐาน ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกสัมมัปปธาน ๔

- ...ข้าพเจ้าเข้าสัมมัปปธาน ๔ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าสัมมัปปธาน ๔ อยู่ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ...เป็นผู้เข้าสัมมัปปธาน ๔ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้สัมมัปปธาน ๔ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ...เป็นผู้ชำนาญในสัมมัปปธาน ๔ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ...สัมมัปปธาน ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอิทธิบาท ๔

- ...ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอิทธิบาท ๔ อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อิทธิบาท ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอิทธิบาท ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...อิทธิบาท ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอินทรีย์ ๕

[๓๑๕] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าอินทรีย์ ๕ อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้อินทรีย์ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในอินทรีย์ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...อินทรีย์ ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกพละ ๕

...ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าพละ ๕ อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าพละ ๕ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้พละ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในพละ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...พละ ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกโพชฌงค์ ๗

[๓๑๖] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าโพชฌงค์ ๗ อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้โพชฌงค์ ๗ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในโพชฌงค์ ๗ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...โพชฌงค์ ๗ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอริยมรรคมีองค์ ๘

[๓๑๗] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ อยู่ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้อริยมรรคมีองค์ ๘ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในอริยมรรคมีองค์ ๘ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...อริยมรรคมีองค์ ๘ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกโศคาปัตติผล

[๓๑๘] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าโศคาปัตติผลแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เข้าโศคาปัตติผลอยู่ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าโศคาปัตติผลแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้โศคาปัตติผล ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในโศคาปัตติผล ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...โศคาปัตติผล ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกสกทาคามีผล

...ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าสกทาคามีผลอยู่ ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...เป็นผู้เข้าสกทาคามีผลแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้สกทาคามีผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในสกทาคามีผล... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...สกทาคามีผล ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอนาคามีผล

- ...ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว คังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอนาคามีผลอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอนาคามีผลแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้อนาคามีผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอนาคามีผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ...อนาคามีผล ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกอรหัตผล

- ...เข้าอรหัตผลแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าอรหัตผลอยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าอรหัตผลแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในอรหัตผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ...อรหัตผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกสละ รากะ โทสะ โมหะ

[๓๑๕] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลันบันว่า รากะข้าพเจ้า สละแล้ว ตายแล้ว ฟั่นแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว คังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...โทสะ ข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...โมหะ ข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...บอกจิตเปิดจากราคะ โทสะ โมหะ

[๓๒๐] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลัมบัน ว่า จิตของข้าพเจ้า
เปิดจากราคะ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานในสุญญาการ

[๓๒๑] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้า
ปฐมฌานในสุญญาการแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานในสุญญาการอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานในสุญญาการแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานในสุญญาการ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานในสุญญาการ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานในสุญญาการข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฌานในสุญญาการ

...ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานในสุญญาการแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าทุติยฌานในสุญญาการอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าทุติยฌานในสุญญาการแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ทุติยฌานในสุญญาการ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญทุติยฌานในสุญญาการ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ทุติยฌานในสุญญาการข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าตติยฆานในสุญญาคาร

- ...ข้าพเจ้าเข้าตติยฆานในสุญญาคารแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าตติยฆานในสุญญาคารอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าตติยฆานในสุญญาคารแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้ตติยฆานในสุญญาคาร... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญตติยฆานในสุญญาคาร... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ตติยฆานในสุญญาคาร ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าจตุตถฆานในสุญญาคาร

- ...ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฆานในสุญญาคารแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าจตุตถฆานในสุญญาคารอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าจตุตถฆานในสุญญาคารแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้จตุตถฆานในสุญญาคาร... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในจตุตถฆานในสุญญาคาร... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...จตุตถฆานในสุญญาคาร ข้าพเจ้า ทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฆานและทุติยฆาน

- [๓๒๒] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฆานทุติยฆานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เข้าปฐมฆานและทุติยฆานอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
 - ...เป็นผู้เข้าปฐมฆานและทุติยฆานแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
 - ...เป็นผู้ได้ปฐมฆานและทุติยฆาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและตติยฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและตติยฌาน ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกเข้าปฐมฌานและตติยฌาน

... ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและตติยฌานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

... เข้าปฐมฌานและตติยฌานอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

... เป็นผู้เข้าปฐมฌานและตติยฌานแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

... เป็นผู้ได้ปฐมฌานและตติยฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

... เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและตติยฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

... ปฐมฌานและตติยฌาน ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและจตุตถฌาน

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและจตุตถฌานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและจตุตถฌานอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและจตุตถฌานแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและจตุตถฌาน ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและจตุตถฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและจตุตถฌาน ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์

[๓๒๓] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์แล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติ .
ปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์แล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตวิโมกข์

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตวิโมกข์อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอัปปณิหิตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอัปปนิหิตวิโมกข์... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอัปปนิหิตวิโมกข์ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและสุญญตสมาธิ

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญตสมาธิแล้ว คังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เข้าปฐมฌานและสุญญตสมาธิอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและสุญญตสมาธิแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและสุญญตสมาธิ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและสุญญตสมาธิ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและสุญญตสมาธิ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิ

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิแล้ว คังนี้ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิ

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

...เข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิ... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

...ปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว.... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

บอกเข้าปฐมฌานและสุญญตสมาบัติ

[๓๒๔] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกก่อนนุสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้า
ปฐมฌานและสุญญตสมาบัติแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและสุญญตสมาบัติอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและสุญญตสมาบัติแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและสุญญตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและสุญญตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและสุญญตสมาบัติ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติ

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติ... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว.. ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติ

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ผู้ชำนาญในปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและวิชา ๓

[๓๒๕] บทว่า บอกร คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้า
ปฐมฌานและวิชา ๓ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและวิชา ๓ อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและวิชา ๓ แล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและวิชา ๓... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและวิชา ๓ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและวิชา ๓ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔

[๓๒๖] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔ อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔ อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอิทธิบาท ๔

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ แล้ว คังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ แล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอินทรีย์ ๕

[๓๒๓] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ แล้ว คังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ แล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและพละ ๕

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและพละ ๕ แล้ว คังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและพละ ๕ อยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและพละ ๕ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและพละ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและพละ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ปฐมฌานและพละ ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗

[๓๒๘] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...เข้าปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘

[๓๒๙] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

- ...เข้าปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและโศคาปัตติผล

[๓๓๐] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและโศคาปัตติผลแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและโศคาปัตติผลอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและโศคาปัตติผลแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและโศคาปัตติผล... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและโศคาปัตติผล... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและโศคาปัตติผล ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและสกทาคามีผล

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสกทาคามีผลแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานและสกทาคามีผลอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและสกทาคามีผลแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและสกทาคามีผล... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและสกทาคามีผล... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานและสกทาคามีผล ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอนาคามีผล

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนาคามีผลแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...เข้าปฐมฌานและอนาคามีผลอยู่...ต้องอาบัติปาจิตตีย์
...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอนาคามีผลแล้ว...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอนาคามีผล...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอนาคามีผล...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...ปฐมฌานและอนาคามีผล ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว...ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและอรหัตผล

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอรหัตผลแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...เข้าปฐมฌานและอรหัตผลอยู่...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...เป็นผู้เข้าปฐมฌานและอรหัตผลแล้ว...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...เป็นผู้ได้ปฐมฌานและอรหัตผล...ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์.
...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌานและอรหัตผล...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
...ปฐมฌานและอรหัตผล ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว...ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและสละราคะ

[๓๓๑] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า ข้าพเจ้าเข้า
ปฐมฌานแล้ว และราคะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานอยู่ และราคะข้าพเจ้าสละแล้ว...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานแล้ว และระคะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌาน และระคะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน และระคะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว และระคะข้าพเจ้าสละแล้ว...
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและสละโทสะ

...เข้าปฐมฌานแล้ว และโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานอยู่ และโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานแล้ว และโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌาน และโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน และโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว และโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว...
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกเข้าปฐมฌานและสละโมหะ

...เข้าปฐมฌานแล้ว และโมหะข้าพเจ้า สละแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานอยู่ และโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานแล้ว และโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌาน และโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน และโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว และโมหะข้าพเจ้า สละแล้ว...
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและจิตเปิดจากราคะ

[๓๓๒] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้า
เข้าปฐมฌานแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานอยู่ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ...
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ
...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและจิตเปิดจากโทสะ

...ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ดังนี้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานอยู่ และจิตของ ข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ...
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ
...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าปฐมฌานและจิตเปิดจากโมหะ

...เข้าปฐมฌานแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เข้าปฐมฌานอยู่ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าปฐมฌานแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าจากโมหะ ... ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ...
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ
...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฌานและตติยฌาน

[๓๓๓] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสัมบันน์ว่า ข้าพเจ้าเข้า
ทุติยฌานและตติยฌานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าทุติยฌานและตติยฌานอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าทุติยฌานและตติยฌานแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ทุติยฌานและตติยฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในทุติยฌานและตติยฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ทุติยฌานและตติยฌาน ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฌานและจตุตถฌาน

... ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานและจตุตถฌานแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เข้าทุติยฌานและจตุตถฌานอยู่... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าทุติยฌานและจตุตถฌานแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ทุติยฌานและจตุตถฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในทุติยฌานและจตุตถฌาน... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ทุติยฌานและจตุตถฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกเข้าทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์

...ข้าพเจ้าเข้าทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์แล้ว คังนี้ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

...เข้าทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์อยู่ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้เข้าทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์แล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ได้ทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...เป็นผู้ชำนาญในทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ... ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฆานและอนิมิตตวิโมกข์

...ทุติยฆานและอนิมิตตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...บอกเข้าทุติยฆานและอัปปณิหิตวิโมกข์

...ทุติยฆานและอัปปณิหิตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฆานและสมาธิ

...ทุติยฆานและสุญญตสมาธิ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ทุติยฆานและอนิมิตตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...ทุติยฆานและอัปปณิหิตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

๑. ที่...ไว้ นี้ หมายความว่าข้าพเจ้า.

๒. ที่...ไว้ นี้ หมายความว่า เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ และทำ
ให้แจ้ง.

บอกเข้าทุกุติยฆานและสมาบัติ

- ...ทุกุติยฆานและสุญญตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ทุกุติยฆานและอนิมิตตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ...ทุกุติยฆานและอัปณิหิตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุกุติยฆานและวิชา ๓

- ...ทุกุติยฆานและวิชา ๓ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุกุติยฆานและสติปัฏฐาน ๔

- ...ทุกุติยฆานและสติปัฏฐาน ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุกุติยฆานและสัมมัปปธาน ๔

- ...ทุกุติยฆานและสัมมัปปธาน ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุกุติยฆานและอิทธิบาท ๔

- ...ทุกุติยฆานและอิทธิบาท ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกทุกุติยฆานและอินทรีย์ ๕

- ...ทุกุติยฆานและอินทรีย์ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุกุติยฆานและพละ ๕

- ...ทุกุติยฆานและพละ ๕ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุกุติยฆานและโพชฌงค์ ๗

- ...ทุกุติยฆานและโพชฌงค์ ๗ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุกุติยฆานและอริยมรรคมีองค์ ๘

- ...ทุกุติยฆานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฉานและอริยผล ๔

- ... ทุติยฉานและโศดาปัตติผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ... ทุติยฉานและสกทาคามีผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ... ทุติยฉานและอนาคามีผล... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ... ทุติยฉานและอรหัตผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฉานและละกิเลส

- ... ทุติยฉานและราคะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ... ทุติยฉานและโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ... ทุติยฉานและโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฉานและจิตเปิดจากกิเลส

- ... ทุติยฉาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ... ทุติยฉาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
- ... ทุติยฉาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกเข้าทุติยฉานและปฐมฉาน

- ... ทุติยฉานและปฐมฉาน ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าปฐมฉาน

- บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าปฐมฉานแล้ว ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
- ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าปฐมฉานอยู่ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และเข้าปฐมฌานได้แล้ว ดังนี้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ดังนี้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และเป็นผู้ชำนาญในปฐมฌาน ดังนี้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว
ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าทุติยฌาน

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้
แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งทุติยฌาน ดังนี้ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าตติยฌาน

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งตติยฌาน ดังนี้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าจตุตถฌาน

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งจตุตถฌาน ดังนี้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าวิโมกข์

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งสุญญตวิโมกข์ ดังนี้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ ... ซึ่ง
อนิมิตตวิโมกข์ .. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ ... ซึ่ง
อัปณิหิตวิโมกข์... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าสมาธิ

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งสุญญตสมาธิ ดังนี้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอนิมิตต-
สมาธิ .. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอัปณิ-
หิตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าสมาบัติ

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งสุญญต-
สมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว .. ซึ่งสุญญต-
สมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอัปภินิหิตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าวิชา ๓

... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งวิชา ๓
ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าสติปัฏฐาน ๔

... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งสติปัฏฐาน ๔ ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าอิทธิบาท ๔

... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะและข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอิทธิบาท ๔
... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าอินทรีย์ ๕

... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะและข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอินทรีย์ ๕
... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าพละ ๕

... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งพละ ๕
... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าโพชฌงค์ ๗

... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะและข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งโพชฌงค์ ๗
... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและเข้าอริยผล ๔

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งโสดาปัตติผล ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งสกทาคามีผล ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอนาคามีผล ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอรหัตผล ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและสละกิเลส

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และระคะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ...ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและจากราคะ

...จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บอกจิตเปิดจากโมหะและจากโทสะ

...จิตของข้าพเจ้า เปิดจากโมหะ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ
ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกรวมทุกอย่าง

[๓๓๔] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว
เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งปฐมฌาน
...ทุติยฌาน...ตติยฌาน...จตุตถฌาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์
...อัปณิหิตวิโมกข์ ...สุญญตสมาธิ ...อนิมิตตสมาธิ ...อัปณิหิตสมาธิ
...สุญญตสมาบัติ ...อนิมิตตสมาบัติ ...อัปณิหิตสมาบัติ ..วิชา ๓...
สติปัญญา ๔ ...สัมมัปปธาน ๔...อิทธิบาท ๔...อินทรีย์ ๕...พละ ๕...
โพชฌงค์ ๗ ...อริยมรรคมีองค์ ๘ ...โสดาปัตติผล ...สกทาคามีผล...
อนาคามีผล...อรหัตผล... รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว
สละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ... โมหะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากรากะ... จากโทสะ... และจาก
โมหะ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

วัตถุกามวารกถา

ประสงค์จะบอกเข้าปฐมฌาน

[๓๓๕] บทว่า บอก คือ ภิกษุประสงค์จะบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า
ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานแล้ว ดังนี้ เมื่อเขา
เข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานแล้ว คั้งนี้ เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฌานแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตวิโมกข์แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปนฺหิตวิโมกข์แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตสมาธิแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปนฺหิตสมาธิแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตสมาบัติแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปนฺหิตสมาบัติแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัญญา ๔ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมัตตปธาน ๔ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าพลละ ๕ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผลแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ดังนี้ เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว.. เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

...แต่บอกว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากรากะ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

...แต่บอกว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

...แต่บอกว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ประสงค์จะบอกเข้าทุติยมาน

[๓๓๖] บทว่า บอก คือ ภิกษุประสงค์จะบอกแก่นุสสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยมานแล้ว แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยมานแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

* ที่ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ใ้หมายถึงว่า ประสงค์จะบอกว้ ำเข้าทุติยมาน แต่บอกว่า ำเข้าสู่ตถถมาน ำวิโมกข์ ำสมาธิ ำสมาบัติ ตลอดถึงจิตเปิดจากโมหะ .

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

บทว่า บอ ก คือ ภิกษุประสงค์จะบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

...แต่บอกว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ศัพท์มูลกณีย์

บทว่า บอ ก คือภิกษุประสงค์จะบอกแก่นุสสัมบันน์ว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน สุญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์ สุญญตสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ สุญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิตสมาบัติ วิชชา ๓ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ โสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล และอรหัตผลแล้ว รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว... โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากรากะ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ แต่บอกว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ... เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑. หมายถึงประสงค์จะบอกว่าเข้าตติยฌาน แต่บอกว่าเข้าจตุตถฌาน เข้าวิโมกข์ เข้าสมาธิ เข้าสมาบัติ ตลอดถึงจิตเปิดจากโทสะ.

๒. หมายถึงประสงค์จะบอกว่าจิตเปิดจากโมหะ แต่บอกว่าเข้าทุตติยฌาน ตติยฌาน เป็นต้น ไปถึงจิตเปิดจากรากะ.

บอกเข้าทุติยฉานและตติยฉาน

[๓๓๗] บทว่า บอก คือ ภิกษุประสงค์จะบอกแก่นุปสัมบันว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฉานและตติยฉานแล้ว ... แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฉานแล้ว ... เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

...แต่บอกว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฉานแล้ว ...เมื่อเขาเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บอกภิกษุอื่นเข้าปฐมฉาน

[๓๓๘] บทว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉาน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว ... ซึ่งทุติยฉาน ... ตติยฉาน ... จตุตถฉาน ... สุญญตวิโมกข์ ... อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปพนฺธิตวิโมกข์ ... สุญญตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อัปพนฺธิตสมาธิ ... สุญญตสมาบัติ ... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปพนฺธิตสมาบัติ ... วิชา ๓ ... สติปฏิฐาน ๔ ... สัมมปฺปชาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทริย์ ๕ ... พละ ๕ ... โภชณฺค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปตติผล ... สกทาคามิผล ... อนาคตคามิผล ... อรหัตผล ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน รากะภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โทสะภิกษุนั้นสละแล้ว ... โมหะภิกษุนั้นสละแล้ว ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

* ที่ ๑ ล ๑ และนี้ ... ผู้ต้องการทราบพิสดารพึงดูในเล่ม ๑ ภาค ๒ หน้า ๕๔๔ ข้อ ๒๗๕

...ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ใด เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุญญาการ ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาการ ... ซึ่งตติยฌานในสุญญาการ ... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ. ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า บอ กคือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ภิกษุใดใช้สอยวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ใด เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

...ภิกษุใดใช้สอยวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ใด เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุญญาการ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...ทุติยฌานในสุญญาการ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...ตติยฌานในสุญญาการ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

...จตุตถฌานในสุญญาการ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า บอ กคือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ภิกษุใดนุ่งห่มจีวรของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ใด เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

* ที่ ๑ ล ๑ และ ... นี้ ผู้ต้องการทราบพิสดารพึงดูในเล่ม ๑ ภาค ๒ หน้า ๕๔๔ ข้อ ๒๗๕

...ภิกษุใดนุ่งห่มจีวรของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า **บอก** คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ภิกษุใดบริโภคนิเวศน-
ชาติของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

...ภิกษุใดบริโภคนิเวศนชาติของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ
ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า **บอก** คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะ
ของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

...ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ...
ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า **บอก** คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ภิกษุใดบริโภคเครื่องยา
อันเป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็น
ผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ... ต้องอาบัติทุกกฏ

๑ ล ๑ ๑ ล ๑ ๑ ล ๑ *

* ที่ ๑ ล ๑ และ ... ใว้ นี้ พึงทราบตามนัยแห่งจตุตถปาราชิกโน้นเถิด.

...ภิกษุใดบริโภคร่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่าน ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๓๓๕] บทว่า บอ ก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลัมบันว่า วิหารของท่าน
อันภิกษุใดอาศัยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้
ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๓๑ ๑๓๑ ๑๓๑*

...วิหารของท่านอันภิกษุใดอาศัยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง
จตุตถฌานในสุญญาการ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า บอ ก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลัมบันว่า จีวรของท่านอันภิกษุใด
ใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๓๑ ๑๓๑ ๑๓๑*

...จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง
จตุตถฌาน ในสุญญาการ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า บอ ก คือ ภิกษุบอกแก่นุปลัมบันว่า บิณฑบาตของท่านอัน
ภิกษุใดบริโภคร่องแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้
ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๓๑ ๑๓๑ ๑๓๑*

...บิณฑบาตของท่านอันภิกษุใดบริโภคร่องแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง
จตุตถฌานในสุญญาการ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

* ที่ ๑๓๑ ใว้ นี้ พึงทราบตามนัยแห่งจตุตถปาราชิกโน้นเถิด.

บทว่า **บอก** คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า เสนาสนะของท่านอัน ภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน.. ต้องอาบัติทุกกฏ.

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

...เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง จตุตถฌานในสุญญาการ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า **บอก** คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า เครื่องยานเป็นปัจจัย ของภิกษุไข้ของท่านอันภิกษุใดบริโภคนแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้ แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน...ต้องอาบัติทุกกฏ .

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

...เครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่านอัน ภิกษุใดบริโภคนแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว...ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๓๔๐] บทว่า **บอก** คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ท่านอาศัย ภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

...ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง จตุตถฌานในสุญญาการ.. ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า **บอก** คือ ภิกษุบอกแก่นุสสัมบันว่า ท่านอาศัยภิกษุใดได้ ถวายจีวรแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน.. ต้องอาบัติทุกกฏ.

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

...ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง
จตุตถฌานในสุญญาการ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

...บพว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้
ถวายบิณฑบาตแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้
ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน คังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๗๗ ๑๗๗ ๑๗๗

...ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง
จตุตถฌานในสุญญาการ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

บพว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ท่านอาศัยภิกษุใดได้
ถวายเสนาสนะแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้
ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๗๗ ๑๗๗ ๑๗๗

...ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่ง
จตุตถฌานในสุญญาการ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

บพว่า บอก คือ ภิกษุบอกแก่นุปสัมบันว่า ท่านอาศัยภิกษุใดได้
ถวายเครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุไข้แล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้
แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๗๗ ๑๗๗ ๑๗๗

...ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุไข้แล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๔๑] ภิกษุบอกอุตริมนุสธรรมที่มีจริง แก่อุปสัมบัน ๑ ภิกษุ
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มุสาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

มุสาวาทวรรค ฎตาโรจนสิกขาบทที่ ๘
พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๘ ดังต่อไปนี้.

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทา]

คำใดที่ข้าพเจ้าควรจะกล่าวก่อนในวัตถุถา, คำนั้นทั้งหมด มีนัยดัง
ที่กล่าวแล้วในจตุตถปาราชิกวรรณานันแล. ส่วนความแปลกกัน ดังต่อไปนี้.
ในจตุตถปาราชิกนั้น พวกภิกษุบอกอุตริมนุสธรรมอันไม่มีจริง ในสิกขาบทนี้
บอกอุตริมนุสธรรมที่มีจริง. ปุถุชนทั้งหลาย บอกอุตริมนุสธรรมแม้ที่มีจริง.
อริยเจ้าทั้งหลายไม่บอก. จริงอยู่ ชื่อว่า ปยุตตวาจา (วาจาที่เปล่งเพราะเหตุ
แห่งท้อง) ไม่มีแก่พระอริยเจ้าทั้งหลาย. แต่เมื่อผู้อื่น บอกคุณของตนเอง
ท่านก็ไม่ห้ามคนเหล่านี้ และยินดีปัจจัยทั้งหลายที่เกิดขึ้น โดยอาการที่ไม่
ทราบว่าเป็น (เพราะการบอกคุณของตน).

ก็ในคำว่า อลโฆ เต ภิกษุ ภควโต เอตมตฺถิ อโรเจตุ เป็นต้น
บัณฑิตพึงทราบว่า ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ กล่าวคุณแห่งอุตริมนุสธรรม
ภิกษุเหล่านั้น ได้ทราบทูลแล้ว. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย คุณวิเสสของพวกเธอ มีจริงหรือ? ก็ภิกษุเหล่านั้นแม้ทั้งหมดทูล
รับปฏิญาณว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า! มีจริง, เพราะว่า อุตริมนุสธรรม

มีจริงในภายใน แม้แห่งพระอริยเจ้าทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสว่า โหมมปุริสา เพราะภิกษุเหล่านั้นปะปนด้วยพระอริยะ ตรัสว่า กถณฺหิ นาม ตุมฺเห ภิกฺขเว แล้ว จึงตรัสคำมีอาทิว่า อุตฺรสุต การณา ดังนี้.

ในคำมีคำว่า กถณฺหิ นาม ตุมฺเห ภิกฺขเว เป็นต้นนั้น เพราะพระอริยเจ้าทั้งหลาย ฟังคำของตนเหล่านี้ ถูกพวกชาวบ้านผู้มีความเลื่อมใสถามอยู่ โดยนัยเป็นต้นว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ! ได้ยินว่า พระผู้เป็นเจ้า เป็นโศคาบันหรือ! ดังนี้ มีปกติเห็นว่าไม่มีโทษ ในเมื่อสักขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติ จึงปฎิญาณการบรรลुकุณวิเสส ของตนและของคนเหล่านี้ เพราะเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์, และท่านเหล่านั้น เมื่อปฎิญาณอย่างนี้ แม้ยืนคืออยู่ซึ่งบิณฑบาตที่ปุถุชนเหล่านี้กล่าวคุณแห่งอูตริมนุสธรรมเพราะเหตุแห่งท้องให้เกิดขึ้นแล้ว ด้วยความเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์ จึงเป็นเหมือนกล่าวคุณแห่งอูตริมนุสธรรม เพราะเหตุแห่งท้อง; ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสโดยศัพท์สังคายนัยนั้นแล้วว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! ไฉนพวกเธอจึงได้กล่าวชมอูตริมนุสธรรมของกันและกัน แกลลห้สัถ์ทั้งหลาย เพราะเหตุแห่งท้องเล่า? ดังนี้. คำที่เหลือเป็นเช่นเดียวกับเรื่องจตุตถปาราชิกทั้งนั้นแล.

แม้ในวิภังค์แห่งสักขาบท ในจตุตถปาราชิกนั้น เป็นปาราชิกกับกุลลัจฉัยอย่างเดียว, ในสักขาบทนี้ เป็นปาจิตติยและทุกกฏ เพราะเป็นคุณมีจริง, นี้เป็นความแปลกกัน. บทที่เหลือ มีนัยดังกล่าวแล้ว นั้นแล. คำว่าบอกคุณวิเสสที่มีจริง แก่อนุสัมบัน (นี้) ท่านกล่าวหมายเอาอูตริมนุสธรรมนั่นเอง. จริงอยู่ ภิกษุผู้ถูกรบเร้าถามในเวลาปรินิพพานและในกาลอื่น จะบอกคุณที่มีจริงแก่อนุสัมบันก็ควร. อนึ่ง จะบอกคุณ คือ สุตะ ปริยัติ และศีล

แม้แก่นอุปสัมบันก็ควร, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติ, แต่คำว่า อุมมตฺตกฺกสฺส นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ตรัสไว้ในสิกขาบทนี้. เพราะเหตุไร? ท่านวิจารณ์ไว้ในอรรถกถาหาปัจจัยว่า เพราะท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิติ ไม่มี ความบ้า หรือจิตฟุ้งซ่าน ดังนี้. แต่ท่านผู้ได้มาน พึงเป็นบ้าได้ในเมื่อมาน เลื่อม. แม้สำหรับท่านผู้นั้นก็ไม่ควรกล่าวอนาบัติ ซึ่งมีการบอกมานที่มีจริง เป็นปัจจัย เพราะมานที่มีจริงนั้นแหละไม่มีขณะนี้แล บทที่เหลือมีอรรถตั้ง ที่นั่นแล.

สิกขาบทนี้ ชื่อว่า ภูตาโรจนสิกขาบท เกิดขึ้นโดยสมุฏฐาน ๓ ที่ มิได้ตรัสไว้ในเบื้องต้น คือ ทางกาย ๑ ทางวาจา ๑ ทางกายกับวาจา ๑ เป็นกิริยา ในสังขยวิโมกข์ อจิตตกะ ปณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มิจิต ๒ โดยเป็นกุศลจิตกับอัพยาคติจิต มีเวทนา ๒ โดยเป็นสุขเวทนา กับ อุเบกขาเวทนา ฉะนี้แล.

ภูตาโรจนสิกขาบทที่ ๘ จบ

มุตาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๑๔๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตร กำลังเป็นผู้ก่อการทะเลาะกับพระฉัพพัคคีย์ ท่านต้องอาบัติชื้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัจฉิ แล้วได้ขอปริวาสเพื่ออาบัตินั้นต่อสงฆ์ฯ ได้ให้ปริวาสเพื่ออาบัตินั้นแก่ท่าน ก็แลสมัยนั้น ในพระนครสาวัตถีมีสังฆาทิฏฐิของประชาชนหมู่หนึ่ง ท่านกำลังอยู่ปริวาส จึงนั่งทำยาสนะในโรงภัต พระฉัพพัคคีย์ได้กล่าวกะอุบาทสกเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลาย ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนั้น เป็นพระประจำตระกูลที่พวกท่านสรรเสริญ ได้พยายามปล่อยอธิศีลด้วยมือที่บริโภคของที่เขาถวายด้วยศรัทธา ท่านต้องอาบัติชื้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัจฉิแล้ว ได้ขออยู่ปริวาสเพื่ออาบัตินั้นต่อสงฆ์ฯ ได้ให้ปริวาสเพื่ออาบัตินั้น แก่ท่านแล้ว ท่านกำลังอยู่ปริวาส จึงนั่งทำยาสนะ.

บรรดาภิกษุที่มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็เฟ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉน พระฉัพพัคคีย์จึงได้บอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่นุปสัมบันเล่า... แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเขอบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่นุปสัมบัน จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอจึงบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่อนุปลัมบันเล่า การกระทำของพวกเขา นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๘. ๕. อนึ่ง ภิกษุใด บอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุ แก่ อนุปลัมบัน เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๔๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ของภิกษุ คือ ของภิกษุรูปอื่น.

อาบัติที่ชื่อว่า ชั่วหยาบ ได้แก่ ปาราชิก และสังฆาทิเสส ๑๓.

ที่ชื่อว่า อนุปลัมบัน คือ เว้นภิกษุและภิกษุณี นอกนั้นชื่อว่า อนุปลัมบัน.

บทว่า บอก คือ บอกแก่สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต.

บทว่า เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ คือ ยกเว้นแต่ภิกษุที่สงฆ์ สมมติ.

บทภาษณีย์

[๑๔๔] การสมมติภิกษุ กำหนดอาบัติ ไม่กำหนดศกุลก็มี การสมมติภิกษุ กำหนดศกุล ไม่กำหนดอาบัติก็มี การสมมติภิกษุ กำหนดอาบัติและกำหนดศกุลก็มี การสมมติภิกษุ ไม่กำหนดอาบัติ ไม่กำหนดศกุลก็มี

ที่ชื่อว่า กำหนดอาบัติ คือ สงฆ์กำหนดอาบัติว่า ฟังบอกตามจำนวนอาบัติเท่านี้

ที่ชื่อว่า กำหนดศกุล คือ สงฆ์กำหนดศกุลว่า ฟังบอกในศกุลมีจำนวนเท่านี้

ที่ชื่อว่า กำหนดอาบัติและกำหนดศกุล คือ สงฆ์กำหนดอาบัติและกำหนดศกุลไว้ว่า ฟังบอกตามจำนวนอาบัติเท่านี้ ในศกุลมีจำนวนเท่านี้

ที่ชื่อว่า ไม่กำหนดอาบัติ ไม่กำหนดศกุล คือ สงฆ์ไม่ได้กำหนดอาบัติ และไม่ได้กำหนดศกุลไว้ว่า ฟังบอกตามจำนวนอาบัติเท่านี้ ในศกุลมีจำนวนเท่านี้.

[๑๔๕] ในการกำหนดอาบัติภิกษุบอกอาบัติอื่นนอกจากอาบัติที่สงฆ์กำหนดไว้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ในการกำหนดศกุล ภิกษุบอกในศกุลอื่นนอกจากศกุลที่สงฆ์กำหนดไว้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ในการกำหนดอาบัติและกำหนดศกุล ภิกษุบอกอาบัตินอกจากอาบัติที่สงฆ์กำหนดให้ ในศกุลนอกจากศกุลที่สงฆ์กำหนดให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ในการไม่กำหนดอาบัติ ไม่กำหนดศกุล บอก ไม่ต้องอาบัติ

ติกปาจิตตีย์

[๓๔๖] อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าอาบัติชั่วหยาบ บอกแก่นุปสัมบัน เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุสงฆ์ บอกแก่นุปสัมบัน เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่ามีโทษอาบัติชั่วหยาบ บอกแก่นุปสัมบัน เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

[๓๔๗] ภิกษุบอกอาบัติไม่ชั่วหยาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุบอกอรรถาจารย์ที่ชั่วหยาบก็ตาม ไม่ชั่วหยาบก็ตาม แก่นุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่า อาบัติชั่วหยาบ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุสงฆ์... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่า อาบัติไม่ชั่วหยาบ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๔๘] ภิกษุบอกวัตถุ ไม่บอกอาบัติ ๑ ภิกษุบอกอาบัติ ไม่บอกวัตถุ ๑ ภิกษุได้รับสมมติ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มุตสาทาบรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

มุสาวาทวรรค ทุฏฐุลลาโรจนสิกขาบทที่ ๕
พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ ดังต่อไปนี้

[แก้เอรรถ เรื่องอาบัติชั่วหยาบ]

ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาทั้งหลายว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสปาราชิกไว้^๑ในพระบาลีนี้ว่า อาบัติที่ชื่อว่า ชั่วหยาบ ได้แก่ปาราชิก ๔ และสังฆาติเสส ๑๓ ดังนี้ เพื่อแสดงอรรถแห่งทุฏฐุลลศัพท์, แต่สังฆาติเสส ทรงประสงค์เอาในสิกขาบทนี้. ในบาลีนั้น มีการวินิจฉัยดังต่อไปนี้ ถ้าวา เมื่อภิกษุบอกปาราชิก ไม่พึงเป็นปาจิตติยไชรั. แม้เมื่อมีศัพท์ว่าอุปสัมบัน สำหรับภิกษุและภิกษุณี ในสิกขาบทใด ท่านไม่ประสงค์เอานางภิกษุณี, ในสิกขาบทนั้น เว้นภิกษุเสีย ที่เหลือนอกนี้ ท่านเรียกว่า อุปสัมบัน ฉนใด, ในสิกขาบทนี้ ก็ฉนนั้น แม้เมื่อมีศัพท์ว่าทุฏฐุลละ สำหรับปาราชิกและสังฆาติเสส ถ้าไม่ทรงประสงค์เอาปาราชิก พระผู้มีพระภาคเจ้าก็จะพึงตรัสคำนี้เท่านั้นว่า อาบัติที่ชื่อว่าชั่วหยาบ ได้แก่สังฆาติเสส ๑๓.

ในคำว่า **ทุฏฐุลลา นาม อาปตฺติ** เป็นต้นนั้น พึงมีมติของบางอาจารย์ว่า ภิกษุใด ต้องปาราชิกแล้ว ภิกษุนั้น เคลื่อนแล้วจากภิกษุภาวะ เพราะเหตุนี้ ภิกษุ เมื่อบอกอาบัติของภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ. เมื่อมีอธิบายอย่างนี้ แม้ภิกษุผู้ดำก็พึงต้องอาบัติทุกกฏ และต้องปาจิตติยเท่านั้น. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ (ในปาราชิก) ว่า บุคคลเป็นผู้ไม่บริสุทธิ์ ต้องธรรมคือปาราชิกอย่างใดอย่างหนึ่ง, ถ้าบุคคลเป็นผู้มีความเข้าใจว่าบริสุทธิ์ ให้บุคคลผู้นั้นกระทำโอกาส แล้วพูดมีความประสงค์จะดำ ต้องโอมสวาท. เมื่อบาลีถูกวิจารณ์อย่างนี้ ปาจิตติยนั้นแหละ ย่อมปรากฏแม้แก่

ผู้บอกอาบัติปาราชิก. จะปรากฏ แม้ก็จริง ถึงอย่างนั้น พระอรรถกถาจารย์
เท่านั้นเป็นหลักได้ ในคำว่า ทุฏฐลล นาม อาปตฺติ นี้ เพราะ (คำว่า
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสปาราชิกไว้ เพื่อทรงแสดงอรรถแห่งตุฏฐลลศัพท์ แต่
สังฆาทิเสสทรงประสงค์เอาในสิกขาบทนี้) พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้แล้วใน
อรรถกถาทิ้งปวง. การวิจารณ์แม้อย่างอื่น ห้ามไม่.

แม้ในเบื้องต้น ข้าพเจ้าก็ได้กล่าวไว้แล้วว่า

ธรรมและวินัยใด อันพระพุทธเจ้า

ตรัสแล้ว ธรรมและวินัยนั้น อันโอรส

ทั้งหลายของพระพุทธเจ้านั้นรู้แล้วอย่างนั้น

นั้นเทียว ดังนี้ เป็นต้น.

จริงอยู่ พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย ย่อมทราบพระประสงค์ของ
พระพุทธเจ้า. ก็คำของพระอรรถกถาจารย์นั้น บัณฑิตพึงทราบโดยบรรยาย
แม้นี้ สมจริงดังที่ตรัสไว้ว่า เว้นไว้แต่ภิกษุผู้ได้รับสมมติ. ก็การบอกแก่
ภิกษุผู้ได้รับสมมติ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตเพื่อประโยชน์ในอันสำรวม
ต่อไป คือ เพื่อประโยชน์จะไม่ต้องอาบัติเช่นนั้นอีก, และไม่ใช่เพื่อต้องการ
จะประกาศเพียงโทษของภิกษุนั้น, ทั้งไม่ใช่เพื่อต้องการเกียดกันที่พึงของภิกษุ
นั้นในพระศาสนา, และความเป็นภิกษุของผู้ต้องปาราชิกโดยไม่ต้องอาบัติเห็น
ปานนั้นอีก ห้ามไม่ เพราะเหตุนั้น คำที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ใน
อรรถกถาทิ้งหลายว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสปาราชิกไว้ เพื่อแสดงอรรถแห่ง
ตุฏฐลลศัพท์ แต่สังฆาทิเสส ทรงประสงค์เอาในสิกขาบทนี้ ดังนี้ เป็นอัน
ท่านกล่าวชอบแล้ว.

ก็ในคำว่า อตุลฺลิ ภิกฺขุสมฺมตฺติ อาปตฺติปริยฺหตฺตา เป็นต้น มี
วินิจฉัยดังนี้ ภิกษุสมมติ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ไม่ได้มาในบาง

สิกขาบท, แต่เพราะภิกษุสมมติตรัสไว้ในสิกขาบทนี้นั้นแล จึงควรทราบว่าจะ
สงฆ์เห็นภิกษุผู้ต้องอาบัติเนื่อง ๆ แล้วอุปโลกน์ ๓ ครั้ง ทำด้วยความเป็นผู้
แสวงหาประโยชน์เกื้อกูลแก่ภิกษุนั้นว่า ภิกษุนี้จักถึงความสังวรต่อไป แม้ด้วย
ความละอายและความเกรงกลัวในคนเหล่านี้เป็นอย่างนี้.

คำว่า **อทฺถุจฺจลฺลํ อาปตฺตํ อโรเจติ อาปตฺตํ ทฺถุจฺจลฺลํ**
มีความว่า เป็นทุกกฏ แก่ภิกษุผู้บอกกองอาบัติแม่ทั้ง ๕. ในมหาปิฎกท่าน
ปรับอาบัติทุกกฏอย่างเดียว แม้แก่ภิกษุผู้บอกอาบัติปาราชิก.

ในคำว่า **อนฺุปลมฺปนฺนสฺส ทฺถุจฺจลฺลํ วา อทฺถุจฺจลฺลํ วา**
อหฺมณาจโร นี้ ท่านกล่าวรูปความไว้ว่า สิกขาบท ๕ ข้างต้น ชื่อว่า อหฺมณาจโร
ชั่วหยาบ ที่เหลือชื่อว่าอหฺมณาจโรไม่ชั่วหยาบ, ก็สุกกวิสฺฐุญฺญายสังสัคคะ
ทฺถุจฺจลฺลวจา และอตฺตกามะ ชื่อว่าเป็นอหฺมณาจโร ของภิกษุนั้น .

สองบทว่า **วตฺถุ อโรเจติ** มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้บอก
อย่างนี้ว่า ภิกษุนี้ ต้องสุกกวิสฺฐุญฺญายสังสัคคะ ต้องทฺถุจฺจลฺลละ ต้อง
อตฺตกามะ.

สองบทว่า **อาปตฺตํ อโรเจติ** มีความว่า ภิกษุกล่าวว่า ภิกษุนี้
ต้องปาราชิก ต้องสังฆาภิเสส ต้องอุตถัจจย ต้องปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ
ทุกกฏ ทฺถุจฺจลฺลิต ดั่งนี้ ไม่เป็นอาบัติ. เมื่อภิกษุบอกเชื่อมต่ออาบัติกับวัตถุ
โดยนัยเป็นต้นว่า ภิกษุนี้ ปล่อยอสุจิ ต้องสังฆาภิเสส ดั่งนี้เท่านั้น จึงเป็น
อาบัติ. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ดั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์ สจิตตคคะ โลกวัชชะ กายกรรม
วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดั่งนี้แล.

ทฺถุจฺจลฺลาโรจนสิกขาบทที่ ๕ จบ

มุตาวาทวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุชาวรัฐอาฬวี

[๓๔๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อคคาพเวเจติย เขตรัฐอาฬวี ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวรัฐอาฬวีช่วยกันทำนวดกรรม ขูดเองบ้าง ให้คนอื่นขูดบ้างซึ่งปลฐพี คนทั้งหลายพากันฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ขูดเองบ้าง ให้คนอื่นขูดบ้างซึ่งปลฐพี พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ย่อมเบียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่ง ซึ่งมีชีวะ ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นฟังโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน ภิกษุชาวรัฐอาฬวีจึงได้ขูดเองบ้าง ให้คนอื่นขูดบ้างซึ่งปลฐพีเล่า...แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอขูดเองบ้าง ให้คนอื่นขูดบ้างซึ่งปลฐพี จริงหรือ.

ภิกษุชาวรัฐอาฬวีทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้ขูดเองบ้าง ให้คนอื่นขูดบ้างซึ่งปลฐพีเล่า เพราะคนทั้งหลายสำคัญในปลฐพีว่ามีชีวะ การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๕๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด ชุคก็ดี ให้ชุคก็ดี ซึ่งปฐพี เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุชาวรัฐอาฬวี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ปฐพี ได้แก่ปฐพี ๒ อย่าง คือ ปฐพีแต่อย่างหนึ่ง ปฐพี
ไม่แต่อย่างหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า ปฐพีแท้ คือ มีดินร่วนล้น มีดินเหนียวล้น มีหินน้อย
มีกรวดน้อย มีกระเบื้องน้อย มีแร่ล้น มีทรายน้อย มีดินร่วนมาก มีดิน
เหนียวมาก แม้อินที่ยังไม่ได้เผาไฟก็เรียกว่า ปฐพีแท้.

กองดินร่วนก็ดี กองดินเหนียวก็ดี ที่ฝนตกครดเกิน ๔ เดือนมาแล้ว
แม้นี้ก็เรียกว่า ปฐพีแท้.

ที่ชื่อว่า ปฐพีไม่แท้ คือ เป็นหินล้น เป็นกรวดล้น เป็น
กระเบื้องล้น เป็นแรล้น เป็นทรายล้น มีดินร่วนน้อย มีดินเหนียวน้อย
มีหินมาก มีกรวด มีกระเบื้อง มีแร่ มีทรายมาก แม้อินที่เผาไฟแล้ว ก็
เรียกว่า ปฐพีไม่แท้.

กองดินร่วนก็ดี กองดินเหนียวก็ดี ที่ฝนตกครดยังหย่อนกว่า ๔ เดือน
แม้นี้ก็เรียกว่า ปฐพีไม่แท้.

[๓๕๑] บทว่า ขุด คือ ขุดเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้ขุด คือ ไซ้ให้คนอื่นขุด ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สั่งครั้งเดียว เขาขุดแม่หลายครั้ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๓๕๒] ปฐพี ภิกษุสำคัญว่า ปฐพี ขุดเองก็ดี ไซ้ให้เขาขุดก็ดี ทำลายเองก็ดี ไซ้ให้เขาทำลายก็ดี เผาไฟเองก็ดี ไซ้ให้เขาเผาไฟก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ปฐพี ภิกษุสงสัย ขุดเองก็ดี ไซ้ให้เขาขุดก็ดี ทำลายเองก็ดี ไซ้ให้เขาทำลายก็ดี เผาไฟเองก็ดี ไซ้ให้เขาเผาไฟก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ปฐพี ภิกษุสำคัญว่า มิใช่ปฐพี ขุดเองก็ดี ไซ้ให้เขาขุดก็ดี ทำลายเองก็ดี ไซ้ให้เขาทำลายก็ดี เผาไฟเองก็ดี ไซ้ให้เขาเผาไฟก็ดี ไม่ต้องอาบัติ.

มิใช่ปฐพี ภิกษุสำคัญว่า ปฐพี ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่ปฐพี ภิกษุสงสัย ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่ปฐพี ภิกษุสำคัญว่ามิใช่ปฐพี...ไม่ต้องอาบัติ.

อานาปัตติวาร

[๓๕๓] ภิกษุกล่าวว่า ท่านจงรู้ดินนี้ ท่านจงให้ดินนี้ ท่านจงนำดินนี้มา เรามีความต้องการด้วยดินนี้ ท่านจงทำดินนี้ให้เป็นกัปปิยะ ดังนี้ ๑ ภิกษุไม่แกล้ง ๑ ภิกษุไม่มีสติ ๑ ภิกษุไม่รู้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

มฺสาวาทรรค ลิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๑ จบ

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. มุสาวาทสิกขาบท ว่าด้วยพูดเท็จ
๒. โอมสาวาทสิกขาบท ว่าด้วยพูดเสียดสี
๓. เปตฺตญฺญสิกขาบท ว่าด้วยพูดต่อเสียด
๔. ปทโสธัมมสิกขาบท ว่าด้วยสอนธรรมว่าพร้อมกัน
๕. ปฐมสหเสยฺยสิกขาบท ว่าด้วยนอนร่วมกับอนุปลัมบัน
๖. ทุติยสหเสยฺยสิกขาบท ว่าด้วยนอนร่วมกับมาตุคาม
๗. ธัมมเทศนาสิกขาบท ว่าด้วยแสดงธรรม
๘. ภูตาโรจนสิกขาบท ว่าด้วยบอกอตุตฺริมนุสฺสรธรรม
๙. ทฎฺฐุลลาโรจนสิกขาบท ว่าด้วยบอกอบัติชั่วหยาบ
๑๐. ปฐวีขนนสิกขาบท ว่าด้วยขุดดิน.

มุตสาทาพรรค ปฐวีขนนสิกขาบทที่ ๑๐

ฟังทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑๐ ดังต่อไปนี้

[แก้เอรรถ เรื่องปฐพีแท้ไม่แท้]

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงปฐพีแท้ และปฐพีไม่แท้ ด้วยบทเหล่านี้
ว่า **ชาตา จ ปฐวี อชาตา จ ปฐวี** ดังนี้.

ในบททั้งหลายมีบทว่ามีหินน้อยเป็นต้น ผู้ศึกษาพึงเห็นใจความอย่าง
นี้ว่า ที่ปฐพีแท้มีหินน้อย ฉะนั้น จึงชื่อว่า **อัปปาสาณะ**. ในบทว่า
มีหินน้อย เป็นต้นนั้น ฟังทราบว่า มีหินเกินกว่าขนาดกำมือหนึ่ง. กรวด
ก็ฟังทราบว่า มีขนาดกำมือหนึ่ง. เศษกระเบื้องชื่อ **กถลา**. ก้อนกรวดที่
ปรากฏ (หินกรวดคล้ายวถัย) ชื่อ **มรุมพา**. ทราายนั่นแหละ ชื่อว่า **วาตุกา**.

สองบทว่า **เยภยุเยน ปัส** มีความว่า ใน ๓ ส่วน ๒ ส่วน เป็น
ดินร่วนเสีย, ส่วนหนึ่ง เป็นหินเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง.

บทว่า **อททุตมาปี** มีความว่า ยังไม่ได้เผาไฟ โดยประการใด
ประการหนึ่ง ด้วยอำนาจแห่งเตาไฟ ที่ระบบบาตร และเตาช่างหม้อเป็นต้น
ก็ปฐพีที่ยังไม่ได้เผาไฟนั้น ไม่มีต่างหาก, ฟังทราบว่าเป็นปฐพีชนิดใดชนิดหนึ่ง
มีดินชุยล้วนเป็นต้น .

สองบทว่า **เยภยุเยน สกขรา** ได้แก่ มีก้อนกรวดมากกว่า. ได้ยินว่า
ในหัตถิกุจจิประเทศ พวกภิกษุให้ชนดินมาเต็มกระบุงหนึ่ง แล้วล้างในลำธาร
รู้ว่าเป็นปฐพีมีกรวดโดยมาก จึงจุดสระโบกขรณีเสียเอง.

ก็สองบทว่า **อปฺปปฺสฺส อปฺปมตฺติกา** ซึ่งมีอยู่ตรงกลาง ผนวกเข้าหมวด ๕ มีหินโดยมากเป็นต้นนั้นแล. แท้จริง คำนี้ เป็นคำแสดงชนิดแห่งปฏิทินทั้ง ๒ นั้น นั้นแล.

ในคำว่า **สยฺ ขนฺติ อาปตฺต ปาจิตฺตียสฺส** นี้ ผู้ศึกษาพึงทราบว่าเป็นปาจิตตีย์ทุก ๆ ครั้งทีชุด.

คำว่า **สทิ อาณตฺโต พทฺกปี ขนฺติ** มีความว่า ถ้าเมื่อนว่า ผู้รับสั่งชุดตลอดทั้งวัน ก็เป็นปาจิตตีย์ตัวเดียวเท่านั้นแก่ผู้สั่ง. แต่ถ้าผู้รับสั่งเป็นคนเกียจคร้าน ผู้สั่งต้องสั่งบ่อย ๆ เป็นปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้สั่งให้เขาชุดทุก ๆ คำ. พรรณนาบาลีเท่านี้ก่อน.

[บาลีมุตตกวินิจฉัยว่าด้วยการชุดดินเป็นต้น]

ส่วนวินิจฉัยนอกพระบาลี ดังต่อไปนี้ ภิกษุกล่าววว่า เธอจงชุดสระโบกขรณี ดังนี้ ควรอยู่. เพราะว่า สระที่ชุดแล้วเท่านั้น จึงชื่อว่า เป็นสระโบกขรณี ฉะนั้น โวหารนี้ เป็นกัปปียโวหาร. แม้ในคำเป็นต้นว่า จงชุด บึง บ่อ หลุม ดังนี้ ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน. แต่จะกล่าววว่า จงชุดโอกาสนี้ จงชุดสระโบกขรณี ในโอกาสนี้ ดังนี้ ไม่ควร. จะกล่าววไม่กำหนดแน่นอนลงไปว่า จงชุดเหง้า จงชุดราก ดังนี้ ควรอยู่ จะกล่าววว่า จงชุดเถาว์ลย์นี้ จงชุดเหง้า หรือรากในโอกาสนี้ ดังนี้ ไม่สมควร. เมื่อชำระสระโบกขรณี อาจจะทำม้อวิดเปือกตมเหลว ๆ ใดออกได้, จะนำเปือกตมนั้นออก ควรอยู่. จะนำเปือกตมที่ขึ้นออก ไม่ควร. เปือกตมแห่งเพราะแสงแดด แดกระแหง ในเปือกตมแห่งนั้น ส่วนใดไม่เนื่องกับแผ่นดินใน

เบื้องล่าง, จะนำเปือกตมนั้นแลออก ควรอยู่. ชื่อว่าระแหง (แผ่นคราบน้ำ,^๑ ดินร่วนเพราะน้ำแห้ง) มีอยู่ในที่น้ำไหลไป ย่อมไหลเพราะถูกลมพัด จะนำเอาระแหงนั้นออก ควรอยู่. ฝั่ง (ตลิ่ง) แห้งสระโบกขรณีเป็นต้น พังตกลงไปริมน้ำ. ถ้าถูกฝนตกรดต่ำกว่า ๔ เดือน จะฟืนออก หรือทุดอก ก็ควรถ้าเกิน ๔ เดือน ไม่ควร. แต่ถ้าตกลงในน้ำเลย. แม้เมื่อฝนตกรดเกิน ๔ เดือนแล้ว ก็ควร เพราะน้ำ (ฝน) ตกลงไปในน้ำเท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลายขุด (เจาะ) สะพังน้ำ (ตระพังหิน) บนหินลาด. ถ้าแม้ว่า ผงละเอียดตกลงไปในตระพังหินนั้น ตั้งแต่แรกทีเดียว. ผงละเอียดนั้นถูกฝนตกรด ต่อล่วงไปได้ ๔ เดือน จึงถึงอันนับว่า เป็นอกัปปิยปฏิฐาน. เมื่อน้ำงวดแล้ว (แห้งแล้ว) พวกภิกษุผู้ชำระตระพังหิน จะแยกผงละเอียดนั้นออก ไม่ควร. ถ้าเต็มด้วยน้ำอยู่ก่อน. ผงละเอียดตกลงไปภายหลัง. จะแยกผงละเอียดนั้นออก ควรอยู่. แท้จริง แม้เมื่อฝนตกในตระพังหินนั้น น้ำย่อมตกลงในน้ำเท่านั้น. ผงละเอียดมีอยู่บนพวกหินลาด ผงละเอียดนั้น เมื่อถูกฝนตกชะอยู่ ก็ติดกันเข้าอีก. จะแยกผงละเอียดนั้นออกโดยล่วง ๔ เดือนไป ไม่ควร.

จอมปลวกเกิดขึ้นที่เงื้อมเป็นเองไม่มีคนสร้าง. จะแยกออกตามสะดวก ควรอยู่. ถ้าจอมปลวกเกิดขึ้นในที่แจ้ง ถูกฝนตกรดต่ำกว่า เดือนเท่านั้น จึงควร. แม้ในดินเหนียวของตัวปลวกที่ขึ้นไปบ้านไม้เป็นต้น มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน. แม้ในขุยไผ่เดือน ขุยหนู และระแหงกิบโคเป็นต้น ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน. เปือกตมที่ถูกตัดด้วยกิบฝูงโค (โคลนรอยกิบฝูงโค) เรียกว่า

๑. วิมติ แก้ว อุกทปฺปฏโกติ อุกเท อนฺโตฏุมิยฺ ปวิฏฺฐเต ตสฺส อฺปริภาคํ ฉาเทควา ตนุปฺสฺ วา มตฺติกา วา ปฏฺถํ หุตฺวา ปตฺมานา ติฏฺฐติ, ตสฺมิ อุกเท สุกฺเขปิ ตํ ปฏฺถํ วาเตน จตฺมานา ติฏฺฐติ, ตํ อุกทปฺปฏโก นาม-ผู้ชำระ.

ระแหงกิบโค. ก็ถ้าว่า ระแหงกิบโคนั้น ติดกับแผ่นดินทางพื้นล่าง แม้ในวันเดียวจะแยกออก ก็ไม่ควร. ภิกษุถือเอาดินเหนียวที่ถูกไถตัด แม้ในที่ที่ชวานาไถไว้ ก็มีนัยอย่างนั้นเหมือนกัน.

เสนาสนะเก่า ไม่มีหลังคา หรือมีหลังคาพังก็ตาม ถูกฝนตกรดเกิน ๔ เดือน ย่อมถึงซึ่งอันนับว่า ปรุฐพีแท้เหมือนกัน. ภิกษุจะถือเอากระเบื้องมุงหลังคา หรือเครื่องอุปกรณ์มีกลอนเป็นต้น ที่เหลือจากเสนาสนะเก่า นั้น ด้วยสำคัญว่า เราจะเอาอิฐ จะเอากลอน จะเอาเชิงฝา จะเอากระดานปูพื้น จะเอาเสาหิน ดังนี้ ควรอยู่. ดินเหนียวตกลงติดกับกระเบื้องหลังคาเป็นต้นนั้น ไม่เป็นอาบัติ. แต่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้เอาดินเหนียวที่ฉาบฝา. ถ้าดินก้อนใดๆ ไม่เปียกชุ่ม, ภิกษุถือเอาดินก้อนนั้น ๆ ไม่เป็นอาบัติ.

ภายในเรือนมีกองดิน เมื่อกองดินนั้น ถูกฝนตกรดเสียวันหนึ่ง ชนทั้งหลายจึงมุงเรือน. ถ้ากองดินเปียกทั้งหมด, ต่อล่วงไปได้ ๔ เดือน กลายเป็นปรุฐพีแท้เหมือนกัน. ถ้าส่วนเบื้องบนแห่งกองดินนั้นเท่านั้นเปียก ภายในไม่เปียก จะใช้ให้พวกกบปียการกขุยเอาดินเท่าจำนวนที่เปียกออกเสีย ด้วยกบปียโวหารแล้ว ใช้สอยดินส่วนที่เหลือตามสะดวกก็ควร. จริงอยู่ ดินที่เปียกน้ำแล้วจับติดเนื่องเป็นอันเดียวกันนั้นแล จัดเป็นปรุฐพีแท้. นอกนี้ไม่ใช่แล.

กำแพงดินเหนียวอยู่ในที่แจ้ง ถ้าถูกฝนตกรดเกิน ๔ เดือน ย่อมถึงอันนับว่า ปรุฐพีแท้. แต่ภิกษุจะเอามือเปียกจับต้องดินร่วนอันติดอยู่ที่ปรุฐพีเท่านั้น ควรอยู่. ถ้าหากว่า เป็นกำแพงอิฐ ทั้งอยู่ในฐานเป็นเศษกระเบื้องอิฐ. เสียโดยมาก จะขุยเจ็ยออกตามสบาย ก็ได้.

ภิกษุจะโยกเอาเสามณฑปที่ตั้งอยู่ในที่แจ้ง ไปทางโน้นทางนี้ ทำให้ดินแยกออก ไม่ควร ยกขึ้นตรงๆ เท่านั้น จึงควร. สำหรับภิกษุผู้จะถือเอาต้นไม้แห้ง หรือต้นไม้แห้งแต่อย่างอื่น ถิ่นนี้แล. ภิกษุทั้งหลายเอาพวกไม้ท่อน งัดหิน หรือต้นไม้กลิ้งไป เพื่อการก่อสร้าง. แผ่นดินในที่กลิ้งไปนั้น แดกเป็นรอย. ถ้าภิกษุทั้งหลายมีจิตบริสุทธิ์กลิ้งไป ไม่เป็นอาบัติ. แต่ทว่า ภิกษุทั้งหลาย เป็นผู้ใคร่จะทำลายแผ่นดินด้วยเสานั้นนั่นเอง เป็นอาบัติ. พวกภิกษุผู้ลากกิ่งไม้เป็นต้นไปก็ดี ผ่าพื้นบนแผ่นดินก็ดี ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน จะตอกหรือจะเสียบไม้วัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง มีกระดูก เข็มและหนามเป็นต้น ลงไปในแผ่นดิน ก็ไม่ควร. แม้จะถ่ายปัสสาวะ ด้วยจิตอย่างนี้ว่า เราจะพังแผ่นดินด้วยกำลังแห่งสายน้ำปัสสาวะ ก็ไม่ควร. เมื่อภิกษุถ่ายดินพัง เป็นอาบัติ. แม้จะเอาไม้กวาดครูดู ด้วยคิดว่า เราจักทำพื้นดินที่ไม่เสมอ ให้เสมอ ดังนี้ ก็ไม่ควร. ความจริง ควรจะกวาดด้วยหัวข้อแห่งวัตรเท่านั้น.

ภิกษุบางพวก กระทุ้งแผ่นดิน ด้วยปลายไม้เท้า เอาปลายนิ้วหัวแม่เท้า จิกเขียน (แผ่นดิน). เติณจงกรมทำลายแผ่นดิน ครั้งแล้วครั้งเล่า ด้วยคิดว่า เราจักแสดงสถานที่ที่เราจงกรม ดังนี้, กรรมเช่นนั้น ไม่ควรทุกอย่าง. แต่ภิกษุผู้กระทำสมณธรรมเพื่อยกย่องความเพียร มีจิตบริสุทธิ์ จงกรม สมควรอยู่. เมื่อกระทำ (การเดินจงกรมอยู่แผ่นดิน) จะแตกก็ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุทั้งหลาย ครูดินที่แผ่นดิน ด้วยคิดว่า จักล้างมือ ไม่ควร. ส่วนภิกษุ ผู้ไม่ครูดิน แต่วางมือเปื้อกลงบนแผ่นดิน แล้วเตะเอาละอองไป ได้อยู่. ภิกษุบางพวก อาพาธด้วยโรคคัน และหิดเป็นต้น จึงครูดินด้วยนิ้วน้อยลงบนที่มีดลึงชันเป็นต้น, การทำนั้น ก็ไม่สมควร.

[ว่าด้วยการระขุดเองและการใช้ให้ขุดแผ่นดินเป็นต้น]

สองบทว่า ขนติ वा ขนาเปติ वा มีความว่า ภิกษุขุดเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นขุดก็ดี (ซึ่งแผ่นดิน) ชั้นที่สุดด้วยปลายนิ้วเท้าบ้าง ด้วยซี่ไม้กวาดบ้าง

สองบทว่า ภินุทติ वा ภินุทาเปติ वा มีความว่า ภิกษุทำลายเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นทำลายก็ดี (ซึ่งแผ่นดิน) ชั้นที่สุด แม้จะเทน้ำ.

สองบทว่า ทหติ वा ทหาเปติ वा มีความว่า ภิกษุเผาเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นเผาก็ดี ชั้นที่สุดจะระบมบาตร. ภิกษุจุดไฟเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นจุดในที่ที่มีประมาณเท่าใด เป็นปาจิตตีย์มีประมาณเท่านั้นตัว. ภิกษุ แม้เมื่อจะระบมบาตร ฟังระบมในที่เคยระบมแล้วนั้นแหละ. จะวางไฟลงบนแผ่นดินที่ไฟยังไม่ไหม้ ไม่ควร. แต่จะวางไฟลงบนกระเบื้องสำหรับระบมบาตร ควรอยู่. วางไฟลงบนกองฟืน, ไฟนั้นไหม้ฟืนเหล่านั้น แล้วจะลุกลามเลยไปไหม้ดิน ไม่ควร. แม้ในที่ที่มีอิฐและหินเป็นต้น ก็มีนัยอย่างนั้นเหมือนกัน. จริงอยู่ ในที่เช่นนั้น จะวางไฟลงบนกองอิฐเป็นต้นนั้นแหละ ควรอยู่. เพราะเหตุไร? เพราะอิฐเป็นต้นนั้น มิใช่เชื้อไฟ. จริงอยู่ อิฐเป็นต้นนั้น ไม่ถึงอันนับว่าเป็นเชื้อแห่งไฟ. จะติดไฟแม้ที่ตอไม้แห้ง และต้นไม้แห้งเป็นต้น ก็ไม่ควร.

แต่ถ้าว่า ภิกษุจะติดไฟด้วยคิดว่า เราจักดับไฟที่ยังไม่ทัน ถึงแผ่นดินเสียก่อนแล้วจึงจักไป ดังนี้ ควรอยู่. ภายหลังไม่อาจเพื่อจะดับได้ ไม่เป็นอาบัติ เพราะไม่ใช่วิสัย ภิกษุถือคบเพลิงเดินไป เมื่อมือถูกไฟไหม้จึงทิ้งลงที่พื้น, ไม่เป็นอาบัติ. ท่านกล่าวไว้ในมหาปิจจรีว่า จะเติมเชื้อก่อไฟ ในที่คบเพลิงตกนั้นแหละ ควรอยู่. ท่านกล่าวไว้ในมหาปิจจรีนั้นนั้นแหละ ก็ที่มีประมาณเท่าใด ในแผ่นดินซึ่งถูกไฟไหม้ ไร่ร้อนระอุไปถึง จะโกยที่ทั้งหมดนั้น ออก ควรอยู่.

ก็ภิกษุใด ยังไม่รู้จะสืให้ไฟเกิดด้วยไม้สไฟ เอามือหยิบขึ้นแล้วกล่าวว่า ผมจะอย่างไร? ภิกษุอื่นบอกว่า จงทำให้ลูกโพล่งขึ้น. เธอกล่าวว่า มันจะไหม้มือผม จึงบอกว่า จงทำอย่างว่ามันจะไม่ไหม้. แต่ไม่เพียงบอกว่า จงทิ้งลงที่พื้น. ถ้าว่า เมื่อไฟไหม้มือ เธอทิ้งลง ไม่เป็นอาบัติ เพราะเธอไม่ได้ทิ้งลงด้วยตั้งใจว่า เราจักเผาแผ่นดิน. ท่านกล่าวไว้ในกฐนที่ว่า ถึงจะก่อไฟในที่ไฟตกลง ก็ควร

ก็ในคำว่า **อนาปัตติ อิมิ ขาน** เป็นต้น ผู้ศึกษาพึงทราบใจความอย่างนี้ คือ (ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้กล่าวว่า) เธอจงรู้หลุมสำหรับเสานี้, จงรู้ดินเหนียวก้อนใหญ่ จงรู้ดินปนแกลบ จงให้ดินเหนียวก้อนใหญ่ จงให้ดินปนแกลบ. จงนำดินเหนียวมา. จงนำดินร่วนมา, ต้องการดินเหนียว, ต้องการดินร่วน จงทำหลุมให้เป็นกัปปิยะสำหรับเสานี้, จงทำดินเหนียวนาให้เป็นกัปปิยะ, จงทำดินร่วนนี้ให้เป็นกัปปิยะ.

บทว่า **อสนฺจิจฺจ** มีความว่า เมื่อภิกษุกลึงหินและต้นไม้เป็นต้นไม้หรือเดินเอาไม้เท้ายื่น ๆ ไป แผ่นดินแตก. แผ่นดินนั้นชื่อว่า อันภิกษุไม่ได้แกล้งทำแตก เพราะเธอไม่ได้ตั้งใจทำลายอย่างนี้ว่า เราจักทำลาย (แผ่นดิน) ด้วยไม้เท้านี้, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่แกล้งทำลาย ด้วยประการฉะนี้.

บทว่า **อสติยา** มีความว่า ภิกษุส่งใจไปทางอื่นยื่นพุดอะไรกับคนบางคนเอานิ้วหัวแม่เท้า หรือไม้เท้าขีดเขียนแผ่นดินไปพลาง ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ขีดเขียน หรือทำลาย (ดิน) ด้วยไม่มีสติอย่างนี้.

บทว่า **อาชานนฺตสฺส** มีความว่า ภิกษุไม่รู้แผ่นดินที่ฝนตกครดภายในเรือน ซึ่งมุงหลังคาปิดแล้วว่า เป็นอกัปปิยปฐพี จึงโกยออก ด้วยสำคัญว่าเป็นกัปปิยปฐพี ก็ดี ไม่รู้ว่า เราขุด เราทำลาย เราเผาไฟ ก็ดี เก็บเสียม

เป็นต้น เพื่อต้องการรักษาไว้อย่างเดียวกันดี มือถูกไฟไหม้ ทิ้งไฟลงก็ดี, ไม่
เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่รู้อย่างนี้ บทที่เหลือตั้งทั้งนั้น..

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สาธัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปันณัตติวัชชะ
กายกรรม วจีกรรม มีเวทนา ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

ปฐมวิขณนสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

มุสาวาทวรรคที่ ๑ จบบริบูรณ์

ตามวรรณานุกรม

ปาจิตติยั วรคที่ ๒

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุชาวรัฐอาฬวี

[๓๕๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อคคาพาเจติยั เขตรัฐอาฬวี ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวรัฐอาฬวีทำนกรรม ตัดต้นไม้เองบ้าง ให้คนอื่นตัดบ้าง แม้ภิกษุชาวรัฐอาฬวีรูปหนึ่งก็ตัดต้นไม้ เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ นั้น ได้กล่าวคำนี้กะภิกษุนั้นว่า ท่านเจ้าข้า ท่านประสงค์จะทำที่อยู่ของท่าน โปรดอย่าตัดต้นไม้อันเป็นที่อยู่ของข้าพเจ้าเลย ภิกษุรูปนั้นไม่เชื่อฟังได้ตัดลงจนได้ แลฟันถูกแขนทารกของเทวดานั้น เทวดาได้คิดขึ้นว่า ถ้ากระไรเราพึงปลงชีวิตภิกษุรูปนี้เสีย ณ ที่นี้แหละ แล้วติดต่อไปว่า กิจการที่เราจะพึงปลงชีวิตภิกษุรูปนี้เสีย ณ ที่นี้นั้นไม่สมควรเลย ถ้ากระไรเราควรกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนั้น เทวดานั้นจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลเนื้อความนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทานสาธุการว่า ดีแล้ว ๆ เทวดา ดินักหนา ที่ท่านไม่ปลงชีวิตภิกษุรูปนั้น ถ้าท่านปลงชีวิตภิกษุรูปนั้นในวันนี้ ตัวท่านจะพึงได้รับบาปเป็นอันมาก ไปเถิดเทวดา ต้นไม้ในโอกาสโน้นว่างแล้ว ท่านจงเข้าไปอยู่ที่ต้นไม้ นั้น.

ประชาชนพากันเพ่งโทษติเตียนโทษกันว่า โฉน พวกพระสมณะ เชื่อสายพระศากยบุตรจึงได้ตัดต้นไม้เองบ้าง ให้คนอื่นตัดบ้าง พระสมณะ เชื่อสายพระศากยบุตรทั้งหลาย ย่อมเบียดเบียนอินทรีย์ อย่างหนึ่งซึ่งมีชีวะ

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกเขาฟังโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่มักน้อย... ต่างพากันฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พวกภิกษุชาวรัฐอาฬวี จึงได้ตัด ต้นไม้เองบ้าง ให้คนอื่นตัดบ้าง แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า พวกเธอ ตัดเองบ้าง ให้คนอื่นตัดบ้าง ซึ่งต้นไม้ จริงหรือ.

ภิกษุชาวรัฐอาฬวีทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้ตัดเองบ้าง ให้คนอื่นตัดบ้าง ซึ่งต้นไม้ เพราะคนทั้งหลายสำคัญ ในต้นไม้ ว่ามีชีวะ การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส หรือเพื่อความเสื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เสื่อมใสแล้ว ..

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๖๐. ๑. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะพราภุตคาม.

เรื่องภิกษุชาวรัฐอาฬวี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๕] ที่ชื่อว่า ภุตคาม ได้แก่พีช ๕ ชนิด คือ พีชเกิดจากเหง้า ๑
พีชเกิดจากต้น ๑ พีชเกิดจากข้อ ๑ พีชเกิดจากยอด ๑ พีชเกิดจากเมล็ด
เป็นที่ครบห้า ๑.

ที่ชื่อว่า พืชเกิดจากเหง้า ได้แก่ ขมิ้น ขิง ว่านน้ำ ว่านเปราะ
อุตพิศ ข่า แผลก หัวหมู หรือแม่พืชอย่างอื่นใดซึ่งเกิดที่เหง้า งอกที่เหง้า
นั่นชื่อว่า พืชเกิดจากเหง้า.

ที่ชื่อว่า พืชเกิดจากต้น ได้แก่ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นคิปลี ต้น
มะเดื่อ ต้นเตาร้าง ต้นมะขวิด หรือแม่พืชอย่างอื่นใดซึ่งเกิดที่ต้น งอกที่ต้น
นั่นชื่อว่า พืชเกิดจากต้น.

ที่ชื่อว่า พืชเกิดจากข้อ ได้แก่ อ้อย ไม้ไผ่ ไม้ฮ้อ หรือแม่พืช
อย่างอื่นใดซึ่งเกิดที่ข้อ งอกที่ข้อ นั่นชื่อว่า พืชเกิดจากข้อ.

ที่ชื่อว่า พืชเกิดจากยอด ได้แก่ ผักบุงล้อม แมงลัก เถาหญ้านาง
หรือแม่พืชอย่างอื่นใดซึ่งเกิดที่ยอด งอกที่ยอด นั่นชื่อว่า พืชเกิดจากยอด.

ที่ชื่อว่า พืชเกิดจากเมล็ด ได้แก่ ข้าว ถั่ว งา หรือแม่พืชอย่าง
อื่นใดซึ่งเกิดที่เมล็ด งอกที่เมล็ด นั่นชื่อว่า พืชเกิดจากเมล็ด เป็นที่ครบห้า.

บทภาษณีย์

[๑๕๖] พืช ภิกษุสำคัญว่าพืช ตัดเองก็ดี ให้คนอื่นตัดก็ดี ทำลาย
เองก็ดี ให้คนอื่นทำลายก็ดี ต้มเองก็ดี ให้คนอื่นต้มก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

พืช ภิกษุสงฆ์ ตัดเองก็ดี ให้คนอื่นตัดก็ดี ทำลายเองก็ดี ให้คนอื่น
ทำลายก็ดี ต้มเองก็ดี ให้คนอื่นต้มก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

พืช ภิกษุสำคัญว่า ไม่ใช่พืช ตัดเองก็ดี ให้คนอื่นตัดก็ดี ทำลาย
เองก็ดี ให้คนอื่นทำลายก็ดี ต้มเองก็ดี ให้คนอื่นต้มก็ดี ไม่ต้องอาบัติ.

ไม่ใช่พืช ภิกษุสำคัญว่าพืช ตัดเองก็ดี ให้คนอื่นตัดก็ดี ทำลาย
ก็ดี ให้คนอื่นทำลายก็ดี ต้มเองก็ดี ให้คนอื่นต้มก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่พืช ภิกษุสงฆ์ ตัดเองก็ดี ให้คนอื่นตัดก็ดี ทำลายเองก็ดี ให้คนอื่นทำลายก็ดี ต้มเองก็ดี ให้คนอื่นต้มก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่พืช ภิกษุสำคัญว่า ไม่ใช่พืช ตัดเองก็ดี ให้คนอื่นตัด ก็ดี ทำลายเองก็ดี ให้คนอื่นทำลายก็ดี ต้มเองก็ดี ให้คนอื่นต้มก็ดี ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๕๙] ภิกษุกล่าวว่า ท่านจงรู้พืชนี้ ท่านจงให้พืชนี้ ท่านจงนำ พืชนี้มา เรามีความต้องการด้วยพืชนี้ ท่านจงทำพืชนี้ให้เป็นกับปิยะดังนี้ ๑ ภิกษุไม่แกล้งพราด ๑ ภิกษุทำเพราะไม่มีสติ ๑ ภิกษุไม่รู้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาจิตติยฺ์ เสนาสนวรรคที่ ๒

กุตคามสิกขาบทที่ ๑

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑ แห่งเสนาสนวรรค* ดังต่อไปนี้

[เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวี ตัดต้นไม้]

บทว่า อนาถิยนฺโต คือ ไม่เชื่อฟังถ้อยคำของเทวดานั้น.

หลายบทว่า ทารกสุส พาหุ อาโกฏฺเฐติ มีความว่า ภิกษุนั้น ไม่อาจยั้งขวานที่เงื้องั้น จึงตัดเอาแขนทรงที่ไถล้รายนม ของทารกผู้นอนอยู่ บนวิมานทิพย์ ซึ่งตั้งอยู่บนต้นไม้ อันเทวดานั้นได้มาจากสำนักของท้าวจาตุมหาราช ซึ่งล่วงเลยวิสัยแห่งจักขุของพวกมนุษย์.

* บาลีเป็นกุตคามวรรค.

ในคำว่า น โข ปเนตฺ ปรุฏฐูป เป็นต้น มีการพรรณนาโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

ได้ยินว่า ในป่าหิมพานต์ มีการประชุมเทวดา ทุกๆ วันปักษ์, ในป่าหิมพานต์นั้น พวกเทวดาย่อมถามถึงรุกขธรรมว่า ท่านทั้งอยู่หรือไม่ได้ตั้งอยู่ในรุกขธรรม. ชื่อว่า รุกขธรรม ได้แก่ การที่รุกขเทวดาไม่ทำความประทุษร้ายทางใจ ในเมื่อต้นไม้ถูกตัด. บรรดาเทวดาเหล่านั้น เทวดาองค์ใดไม่ทั้งอยู่ในรุกขธรรม, เทวดาองค์นั้น ย่อมไม่ได้เพื่อจะเข้าสู่ที่ประชุม. เทวดาองค์นั้น ได้มองเห็นโทษ มีการไม่ตั้งอยู่ในรุกขธรรมเป็นปัจจัยนี้ ด้วยประการดังนี้ และระลึกถึงบูรพจรรยา ในปางที่พระตถาคตเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญาช้างฉัททันต์เป็นต้น โดยกระแสแห่งพระธรรมเทศนาที่คนเคยสดับมา เฉพาะพระพักตร์แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า. เพราะเหตุนี้ เทวดานั้น จึงได้มีความรำพึง น โข ปเนตฺ ปรุฏฐูป ฯเปฯชีวิตา โวราเปยฺยุ (ก็การที่เราจะปลงชีวิตภิกษุรูปนี้เสีย ณ ที่นี้ นั้นไม่สมควรเลย) ดังนี้. ก็ความรำพึงนี้ว่า ถ้ากระไร เราควรกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนี้ ได้มีแก่เทวดานั้น ผู้ถูกคิดอยู่อย่างนี้ว่า ภิกษุนี้เป็นบุตรมีบิดา, พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงสดับอรรถาจารย์ของภิกษุนี้แล้ว จักทรงป้องกันมารยาท จักทรงบัญญัติสิกขาบทแน่นอน.

คำว่า สจฺจชฺช ตฺวํ เทวเต มีความว่า คุณก่อนเทวดา ! ถ้าท่าน (ปลงชีวิตภิกษุรูปนั้น) ในวันนี้ไซ้.

บทว่า ปสเวยฺยาลิ แปลว่า พึงให้เกิด คือ พึงให้บังเกิดขึ้น. ก็แลพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นตรัสอย่างนั้นแล้ว เมื่อจะให้เทวดานั้นยินยอม จึงได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

บุคคลใดแล ช่มความโกรธที่เกิดขึ้น
แล้วได้ เหมือนกับสารถีหยุดรถ ซึ่งกำลัง
แล่นอยู่ได้ เราตถาคตเรียกบุคคลนั้นว่า
เป็นสารถี ชนนอกจากนี้ เป็นแต่คนถือ
บังเหียน^๑

ในเวลาจบพระคาถา เทวดานั้น ได้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติผล. พระผู้มี
พระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงธรรมแก่บริษัทผู้ประชุมกันพร้อมแล้ว จึงได้
ทรงภาษิตพระคาถานี้อีกว่า

ภิกษุใดแล ย่อมกำจัดซึ่งความโกรธ
ที่เกิดขึ้น เหมือนหมอกำจัดพิษงูที่เล่นชาน
ไปแล้ว ด้วยโอกาสทั้งหลาย ฉะนั้น ภิกษุนั้น
ย่อมละฝั่งนี้และฝั่งโน้นได้ เหมือนงูลอก-
คราบเก่าแก่ทิ้งไป ฉะนั้น^๒

บรรดาคาถาทั้งสองนั้น คาถาที่ ๑ พระธรรมสังคากาจารย์ยกขึ้นสู่
สังคหะ ในธรรมบท, คาถาที่ ๒ ยกขึ้นสู่สังคหะ ในสุตตนิบาต ส่วนเรื่อง
ยกขึ้นสู่สังคหะ ในวินัยปิฎกแล.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมอยู่นั้นเทียว ทรงตรวจ
ดูสถานที่อยู่ของเทวดานั้น ทอดพระเนตรเห็นสถานที่อันสมควรแล้ว. จึงตรัสว่า
ไปเถิดเทวดา ! ณ ที่โอกาสโน้นมีต้นไม้วางอยู่, เธอจงเข้าไปอยู่ที่ต้นไม้นั้น.
ได้ยินว่า ต้นไม้นั้นไม่มีในแคว้นอาฬวี, มีอยู่ภายในกำแพงเครื่องล้อมแห่ง
พระเชตวัน ซึ่งมีเทวบุตรผู้เป็นเจ้าของได้จัดไปแล้ว เพราะเหตุนั้น ต้นไม้นั้น

๑. ปุ. ๖. ๒๕/๔๔-๔๕. ๒. ข. ส. ๒๕/๓๒๔.

จึงตรัสว่า วางแล้ว. ก็แลจำเดิมแต่ปางนั้นมา เทวดานั้น ได้ความคุ้มครองจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เป็นพุทธอุปัฏฐายิกา. ในคราวมีเทวสมาคม เมื่อเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ทั้งหลายมาอยู่ เทวดาเหล่าอื่นผู้มีศักดิ์น้อย ย่อมถอยร่นไปจนจคมหาสมุทร และภูเขาจักรวาล. ส่วนเทวดานี้ นั่งฟังธรรม อยู่ในที่อยู่ของตนนั้นแหละ. เทวดานั้น นั่งฟังปัญหาทั้งหมด แม้ที่พวกภิกษุถามในปฐมยาม (และ) ที่พวกเทวดาถามในมัชฌิมยามบนวิมานนั้นนั่นแล. แม้ทำมหาราชทั้ง ๔ มาสู่ที่บำรุงของพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะไป ก็เยี่ยมเทวดานั้นก่อนแล้วจึงไป.

[แก้orroธปาฐะว่าภูตคามปาตัพยตาย]

ในบทว่า ภูตคามปาตัพยตาย นี้ ฟังทราบวินิจฉัย ดังนี้ ที่ชื่อว่า ภูตตะ เพราะorroธว่า เกิดอยู่ด้วย เติบโตขึ้นอยู่ด้วย. อธิบายว่า ย่อมเกิดย่อมเจริญ หรือว่า เกิดแล้ว เจริญแล้ว.

บทว่า คาโม แปลว่า กอง. กองแห่งภูตทั้งหลาย เหตุนั้นจึงชื่อว่า ภูตคาม. อีกอย่างหนึ่ง กอง คือ ภูต ชื่อภูตคาม. คำว่า ภูตคาม นั้น เป็นชื่อแห่งหญ้า และต้นไม้เขียวสดที่ขึ้นต้นแล้ว เป็นต้น.

ภาวะแห่งการพราก ชื่อ ปาตัพยตา (ความเป็นแห่งการพราก). อธิบายว่า ภาวะอันบุคคลพึงบริโภคนิสัยตามความพอใจ. ด้วยการตัดและการทูปเป็นต้น. ในเพราะความเป็นผู้พรากภูตคามนั้น แห่งภิกษุนั้น. คำนี้เป็นสัตตมวิภังคตลลงในorroธแห่งนิมิต. อธิบายว่า เป็นปาจิตตีย์ เพราะความเป็นผู้พรากภูตคามเป็นเหตุ คือ เพราะการตัดภูตตามเป็นต้นเป็นปัจจัย.

[อธิบายภูตคาม ๕ ชนิด มีมูลพะพะเป็นต้น]

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงจำแนกแสดงภูตคามนั้น จึงตรัสคำเป็นต้นว่า ภูตคาโม นาม ปญจ วิชชทานิ ดังนี้.

ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาทั้งหลายว่า ในคำว่า ภูตคามเป็นต้นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกภูตคามขึ้นด้วยคำว่า ภูตคาโม นาม ดังนี้ แล้ว ตรัสคำ **ปลฺย วาชาตานิ** เป็นต้น เพื่อทรงแสดงพืชที่เมื่อมันมีอยู่ ภูตคาม จึงมี. แม้เมื่อมีอย่างนี้ คำว่า **ยานิ วา ปนลฺยณานิปี อตุถิ มฺลฺล ชายนฺติ** เป็นต้น. ก็ไม่สมกัน. จริงอยู่ พืช ๕ ชนิด มีพืชเกิดจากเหง้าเป็นต้น ไม่ใช่ เกิดอยู่ที่เหง้าเป็นต้น, แต่พืชเหล่านั้น เมื่อจะเกิดที่เหง้าเป็นต้น ก็ชื่อว่ามูลพืช เป็นต้น เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบวรรณานาในคำว่า ภูตคาโม นาม เป็นต้นนี้ (โดยนัยที่กำลังจะกล่าว) อย่างนี้

บทว่า ภูตคาโม นาม เป็นบทควรแจก.

บทว่า ปลฺย เป็นการกำหนดชนิดแห่งภูตคามนั้น.

บทว่า วิชชตานิ เป็นบทแสดงโทษธรรมที่ได้กำหนดไว้. ใจความ แห่งบทว่า วิชชตานิ นั้นว่า ที่ชื่อว่า พืชชาติ เพราะอรรถว่า เกิดจาก จำพวกเมล็ด คำนี้เป็นชื่อแห่งพืชมีต้น ไม้เป็นต้น. อีกนัยหนึ่ง พืชเหล่านั้นด้วย เกิดแล้วด้วย คือ ผลแล้ว ได้แก่ มีใบและรากงอกออกแล้ว เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า พืชชาติ. ด้วยคำว่า พืชชาติ นี้ เป็นอันท่านทำการสงเคราะห์ เอาพืช มีจริงเป็นต้น ที่เขาเข้าใจในทรายเปือกเป็นต้น ซึ่งมีใบและรากงอก ขึ้นแล้ว.

บัดนี้ พืชมีต้น ไม้เป็นต้น ที่ตรัสเรียกว่า พืชชาติ เพราะเกิดจากพืช เหล่าใด, เมื่อจะทรงแสดงพืชเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำว่า มูลพืช เป็นต้น. อุเทศแห่งพืช มีพืชเกิดจากรากเหง้าเป็นต้นนั้น ปรากฏชัดเจน แล้วแล. ในคำว่า ก็หรือว่าพืชแม้อย่างอื่นใด บรรดามี ซึ่งเกิดที่เหง้า งอก ที่เหง้า นี้ ในอุเทศ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพืชที่เกิดจากเมล็ด

เพราะฉะนั้น พึงเห็นใจความในคำว่า ยานิ วา ปณฺณยานิ เป็นต้นนี้
อย่างนี้ว่า ก็หรือพืชแก่อื่นใดบรรดา มี เป็นต้นว่า ไม้กอ ไม้เถา และ
ไม้ต้น ซึ่งเกิดและงอกขึ้นที่เหง้า มีชนิด เช่น รากเหง้าเชือกเขา* (รากเหง้า
เถาวัลย์) กระจับ บัวแดง บัวเขียว บัวขาว บัวขาว (บัวสาย) เผือก มัน
และแคฝอย เป็นต้น. ไม้กอ ไม้เถา และไม้ต้นเป็นอาทินั้น ย่อมเกิดและย่อม
งอกที่เหง้าใด, ก็แห่งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้วในบาลี พืชเกิด
จากเหง้า มีขมเป็นต้นนี้ แม้ทั้งหมด ชื่อว่า มูลพืช. ในชั้นพืชเป็นต้น
(พืชเกิดจากลำต้น) ก็นัยนี้.

ก็อีกอย่างหนึ่ง บรรดาพืชทั้งหลาย มีพืชที่เกิดจากลำต้น เป็นอาทินี้
พืชเหล่าใด มีต้นมะกอก ต้นช้าน้าว (อ้อยช้างก็ว่า) สลัดใด ทองหลวง
กรรมกรเป็นต้น บัณฑิตพึงเห็นว่า พืชเกิดจากลำต้น พืชทั้งหลาย มีเถาส้ม
เถาสีเหลือง และเถาติป्ली (ยี่ห่าก็ว่า) เป็นต้น บัณฑิตพึงเห็นว่า พืชเกิด
แต่ข้อ, พืชมี ปอ มะลิ หงอนไก่ เป็นต้น บัณฑิตพึงเห็นว่า พืชเกิดจากยอด.
พืชมีเมล็ดมะม่วง หว่า และขนุน เป็นต้น พึงทราบว่ พืชเกิดจากเมล็ด.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงชนิดแห่งอาบัติ อนาบัติ
และชนิดแห่งความถูกพราด ด้วยอำนาจสัญญา (ชื่อ) ในคำที่พระองค์ตรัสไว้ว่า
ภูตคามปาทพฺยุตตาย ปาจิตฺตีย์ (เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะความถูกพราดแห่ง
ภูตคาม) จึงตรัสคำว่า พืช พืชสญฺญี เป็นต้น.

ภูตคามที่เกิดจากเมล็ด บัณฑิตพึงทราบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส-
เรียกว่า พืช ในคำว่า พืช พืชสญฺญี นั้น ดูข้าวสุกแห่งข้าวสารข้าวสาลี
เขาเรียกกันว่า ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี ในคำว่า สาลีณญฺเจว โอทนํ ภูตฺชติ

* สมัยนี้แปลกันว่ามันฝรั่ง แต่ชาวอินเดียเรียกว่า "อาล." -ผู้ชำระ.

เป็นต้น ฉะนั้น. ส่วนพืชที่ทอนคัตออกไว้ให้พ้นไปจากกุตคาม ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ในคำว่า พืชคามกุตคามสามารถ ปฏิวีโรโต เป็นต้น เป็นวัตถุแห่งทุกกฎ.

อีกอย่างหนึ่ง บัณฑิตพึงประกอบกับบทต้นแห่งสิกขาบทวิภังค์ที่ว่า กุตคาม นาม แล้ว พึงทราบเนื้อความในคำว่า พืช พืชสญญินี่ อย่างนี้ว่า ภูมิที่มีความสำคัญในพืชที่มีชื่อว่ากุตคาม ว่าเป็นพืช เอาศัสตราเป็นต้น ดัดเองก็ดี ใช้ให้คนอื่นตัดก็ดี เอาก้อนหินเป็นต้นทุบเองก็ดี ใช้ให้คนอื่นทุบก็ดี นำเอาไฟเข้าไปเผาเองก็ดี ใช้คนอื่นให้เผาก็ดี ต้องปาจิตติย์. แต่บัณฑิตไม่พึงถือเอาตามพระบาลี ปรับปาจิตติย์ ในเพราะความพราก มีชนิดตัดพืชออกไปจากกุตคามเป็นต้น .

[อธิบายพืชคามและกุตคามเป็นต้น]

จริงอยู่ ในกุตคามสิกขาบทนี้ มีวินิจฉัยยกถา ดังต่อไปนี้

ภูมิพรากกุตคาม เป็นปาจิตติย์. พรากพืชคามแม้ทั้ง ๕ อย่าง อันนอกจากกุตคาม เป็นทุกกฎ. ชื่อว่า พืชคามและกุตคามนี้ อยู่ในน้ำก็มี อยู่บนบกก็มี. บรรดาพืชคามและกุตคามที่อยู่ในน้ำและบนบกทั้งสองนั้น พืชคามและกุตคามที่อยู่ในน้ำ คือ เสวาลชาติ (สาหร่าย) ทั้งที่มีใบและไม่มีใบทั้งหมด มีชนิดเช่นแห่นและจอกเป็นต้น โดยที่สุดกระทั่งฝ้าน้ำ (ตระไคร้) บัณฑิตพึงทราบว่า กุตคาม. ชื่อว่าฝ้าน้ำ (ตระไคร้) ข้างบนแข็ง มีสิกร้านข้างล่างอ่อน มีสีเขียว.

บรรดาเสวาลชาตินั้น รากของสาหร่ายใดยังลงไปอยู่ในแผ่นดิน แผ่นดินเป็นฐานของสาหร่ายนั้น. น้ำเป็นฐานของสาหร่ายที่ลอยไปมาบนน้ำ เป็นปาจิตติย์แก่ภูมิพรากกุตคามที่อยู่ในแผ่นดินในที่ใดที่หนึ่งก็ดี ยกขึ้นย้าย

ไปสู่ที่อื่นก็ดี. เป็นปาจิตติย์แก่ภิกษุผู้พรากรุกตคามที่ลอยไปมาบนน้ำเหมือนกัน. แต่จะเอามือทั้งสองแหวกไปทางโน้นทางนี้ แล้วอาบน้ำ ควรอยู่. แท้จริง น้ำทั้งสี่เป็นฐานของสาหร่ายที่อยู่ในน้ำนั้น เพราะเหตุนั้น สาหร่ายนั้น ยังไม่จัดว่าเป็นอันภิกษุย้ายไปสู่ที่อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้. แต่จะแกล้งยกขึ้นจากน้ำ โดยเว้นน้ำเสียไม่ควร. ยกขึ้นพร้อมทั้งน้ำ แล้ววางลงในน้ำอีก ควรอยู่. สาหร่ายออกมาทางช่องผ้ากรองน้ำ, ควรให้ทำกัปปิยะก่อน จึงบริโภคน้ำ. ภิกษุถอนเถาวัลย์และหญ้าที่เกิดในน้ำ มีกอบุบลและกอปทุมเป็นต้น ขึ้นจากน้ำ ก็ดี พรากรุกตคามในน้ำนั้นเองก็ดี เป็นปาจิตติย์. พรากรุกตคามกอบุบลและกอปทุมเป็นต้น ที่คนอื่นถอนขึ้นไว้แล้ว เป็นทุกกฏ. จริงอยู่ กอบุบลและกอปทุมเป็นต้น ที่คนอื่นถอนขึ้นไว้แล้ว ย่อมถึงรากสงเคราะห์เข้าในพีชคาม. แม้สาหร่ายคือจอกและแหน* ที่เขายกขึ้นจากน้ำแล้ว ยังไม่เหี่ยว ย่อมถึงซึ่งอันสงเคราะห์เข้าในพีชที่เกิดจากยอด. ในอรรถกถาหาปัจจัยริเป็นต้น ท่านกล่าวไว้ว่า แहन** ไม่มีรากและหน่อและตระไคร้เป็นต้น เป็นวัตถุแห่งทุกกฏ. เหตุในค่านั้นไม่ปรากฏ. ในอรรถกถาหาปัจจัยริเป็นต้น ยังไม่ปรากฏที่สมบูรณ์ เหตุนั้น จึงเป็นทุกกฏ. แม้คำในอรรถกถาค่านั้น ก็ไม่สมกัน (กับพระบาลี). จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าปรับปาจิตติย์ในเพราะกุกตคาม, ปรับทุกกฏในเพราะพีชคาม.

ชื่อว่า กุกตคามอันไม่สมบูรณ์ เป็นโกฏฐาสที่ ๓ ไม่ได้มาในบาลี ไม่ได้มาในอรรถกถาทั้งหลายเลย. ก็ถ้าจะพึงมีมติว่า แहनไม่มีรากและหน่อนั้น

๑. โยชนาปาระ ๒/๒๕-๑ ตตถ คิลพิชกเสวาโล นาม อูปริ ขุททุกปตฺโต เหนฺจฺจ ขุททุกมุโล เสวาโล. สาสปเสวาโล นาม สาสปมตฺโต ขุททุกเสวาโล. แปลว่า บรรดาสาหร่ายเหล่านั้น ที่มีชื่อว่า คิลพิชกสาหร่าย ได้แก่ สาหร่ายที่ข้างบนมีใบเล็ก ๆ ข้างล่างมีรากเล็ก ๆ ที่มีชื่อว่า สาสปสาหร่าย ได้แก่ สาหร่ายเล็ก ๆ มีขนาดเท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด. ๒. โยชนาปาระ ๒/๒๑ อนนฺตคคิลกพิชโกติ อมฺลจฺจฺจฺจคิลกพิชโก พิชขนาดเท่าเมล็ดงาไม่มีรากและหน่อ ชื่อว่าแหน. -ผู้ชำระ.

จักถึงการสงเคราะห์เข้าในพีชคามไซร้, แม้นั้นก็ไมควร เพราะพีชเช่นนั้น
ไม่เป็นมูลเหตุแห่งภุตคามเลย. อีกนัยหนึ่ง คำว่า บรรดาฐานะที่หนักและเบา
ภิกษุควรตั้งอยู่ในฐานะที่หนัก นี่เป็นลักษณะแห่งวินัย.

[ว่าด้วยภุตคามที่เกิดบนบกและการพรากภุตคามนั้น]

วินิจฉัยในภุตคามที่เกิดบนบกต่อไป ส่วนที่เหลือของจำพวกต้นไม้
ที่ถูกตัดจัดว่าเป็นดอกไม้ที่เขียวสด. ในดอกไม้เขียวสดนั้น ดอกแห่งไม้กุ่ม ไม้-
กระถินพิมาน ไม้ประยงค์ และไม้ขนุนเป็นต้น ย่อมงอกขึ้นได้. ดอกไม้
ท่านสงเคราะห์เข้าด้วยภุตคาม. ดอกแห่งต้นตาลและมะพร้าวเป็นต้น ย่อมไม่
งอกขึ้นได้. ดอกแห่งต้นตาลเป็นต้นนั้น ท่านสงเคราะห์เข้าด้วยพีชคาม.

ส่วนดอกกล้วยที่ยังไม่ตกเครือ ท่านสงเคราะห์ด้วยภุตคาม. ดอกกล้วย
ที่ตกเครือแล้ว ท่านสงเคราะห์เข้าด้วยพีชคาม. แต่ต้นกล้วยที่ตกเครือแล้ว
ท่านสงเคราะห์เข้าด้วยภุตคามเหมือนกัน ตลอดเวลาที่ยังมีใบเขียวอยู่. ไม้ไผ่
ที่ตกขุยแล้ว ก็อย่างนั้น. แต่ไม้ไผ่ ในเวลาแห่งลงมาตั้งแต่ยอด จึงถึงอัน
สงเคราะห์ด้วยพีชคาม. สงเคราะห์ด้วยพีชคามชนิดไหน. ด้วยพีชตามชนิด
เกิดจากข้อ อะไรเกิดจากต้นไผ่นั้น. จริงอยู่ ถ้าหากว่าอะไร ๆ ไม่พึงเกิด.
(ต้นไผ่ตกขุย) พึงถึงการสงเคราะห์เข้าในภุตคาม.

ชนทั้งหลายตัดไม้ช้าน้ำวเป็นต้น รวมเป็นกองไว้. กิ่งทั้งหลายแม้
ประมาณศอกหนึ่งงอกออกจากท่อนไม้ที่รวมเป็นกองไว้ ย่อมถึงการสงเคราะห์
เข้าด้วยพีชคามเหมือนกัน. ชนทั้งหลายปักลงในพื้นดิน เพื่อประโยชน์เป็น
มณฑปก็ดี เพื่อประโยชน์เป็นรั้วก็ดี เพื่อประสงค์จะปลูกเถาวัลย์ก็ดี. เมื่อ
จำพวกรากและใบงอกออกแล้ว ย่อมถึงอันนับเข้าเป็นภุตคามอีกแม้โดยแท้
ถึงอย่างนั้นเมื่องอกเพียงท่มรากหรือเพียงต่มใบก็สงเคราะห์เข้าเป็นพีชคาม
เท่านั้น.

เมล็ดจำพวกใดจำพวกหนึ่ง ที่ชนทั้งหลายเอาน้ำรดเข้าไปในแผ่นดิน หรือว่าชนทั้งหลายใส่ดินเปียกลงในกระถางเป็นต้นเพาะไว้. เมล็ดทั้งหมดนั้น แม้เมื่องอกเพียงคุ่มราก หรือเพียงคุ่มใบ ก็จัดเป็นเพียงพืชเท่านั้น. ถ้าแม้ว่า รากทั้งหลายและหน่อข้างบนงอกออก ก็ยังจัดเป็นพืชนั้นแล ตลอดเวลาที่หน่อ ยังไม่เขียว. ก็เมื่อใบแห่งถั่วเขียวเป็นต้นงอกขึ้น หรือเมื่อหน่อแห่งข้าวเปลือก เป็นต้นเขียวสด เกิดใบมีสีเขียวแล้ว ย่อมถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นภุคคาม

รากแห่งเมล็ดตาลทั้งหลายงอกออกที่แรก เหมือนเขียวสุกร. แม้เมื่อ งอกออกแล้ว ก็จัดเป็นพืชมเหมือนกัน ตลอดเวลาที่ม้วนกลีบ ใบข้างบน ยังไม่คลี่ออก. หน่องอกทะลุเปลือกมะพร้าวออกเหมือนไม้สลัก ก็จัดเป็น พืชมอยู่นั่นเอง ตลอดเวลาที่ม้วนกลีบใบเรียวกคล้ายกับเขามฤคยังไม่มี. แม้ เมื่อรากยังไม่ออก กลีบใบเช่นนั้นเกิดขึ้นแล้ว ก็ถึงการสงเคราะห์เข้าในภุคคาม ที่ไม่มีราก.

จำพวกเมล็ดมีเมล็ดมะม่วงเป็นต้น พระวินัยธรพึงตัดสินด้วยจำพวก ข้าวเปลือกเป็นต้น. ก้านหรือรากขาใดอย่างใดอย่างหนึ่งอื่นก็ดี เกิดที่ต้นไม้แล้ว คลุมโอบต้นไม้. ต้นไม้นั้นแหละเป็นฐานของก้านเป็นต้นนั้น. ภิกษุปรากก้าน เป็นต้นนั้นก็ดี ถอนขึ้นจากต้นไม้นั้นก็ดี เป็นปาจิตติย์.

เถาวัลย์ชนิดหนึ่งไม่มีราก ย่อมพันพุ่มไม้ป่าและท่อนไม้คัจวงแหวน (ฝอยทอง) แม้เถาวัลย์นั้นก็มิวินิจฉัยอย่างนี้เหมือนกัน. ที่หน้ามุขเรือนกำแพง ชุกชี และเจดีย์เป็นต้น มีตระไคร้หน้าสีเขียว. คบอดเวลาที่ยังไม่เกิดใบ ๒-๓ ใบ ย่อมถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นพืชเกิดจากยอด. เมื่อใบทั้งหลายเกิดแล้ว เป็นวัตถุแห่งปาจิตติย์. เพราะเหตุนี้ จะให้การฉาบปูนขาวในฐานะเช่นนั้น ไม่ควร. จะให้การฉาบปูนขาวที่ละเอียดบนที่อันอนุสัมบันฉาบแล้ว ควร

อยู่. ถ้าในฤดูร้อนตระไคร้ น้ำแห้งติดอยู่. จะเอาไม่กวาดเป็นต้น ชูดตระไคร้ น้ำ นั้นออกเสีย ควรอยู่. ตระไคร้ น้ำข้างนอกหม้อน้ำดื่มเป็นต้น เป็นวัตถุแห่ง ทุกกฏ อยู่ภายในเป็นอัมโพหาริก. แม้เห็ดราที่ไม้ชำระฟันและขนมเป็นต้น เป็นอัมโพหาริกเหมือนกัน. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ถ้าฝาน ที่เขากระทำบริกรรมด้วยยางไม้เกิดเป็นเห็ดรา ภิกษุพึงชูป่าให้เปียกบีบแล้ว เช็ดเถิด.

ปาสาณชาติ ปาสาณทัณฑุ เสวาละ เสลยยะ* (ราหิน ตะไคร้หิน สาทร้าย และเอื้องหินหรือเอื้องผา) เป็นต้น ยังไม่มีสีเจียวสด และไม่มีใบ เป็นวัตถุแห่งทุกกฏ. เห็ด เป็นวัตถุแห่งทุกกฏตลอดเวลาที่ยังตูมอยู่. จำเดิม แต่บานแล้ว เป็นอัมโพหาริก. ก็ภิกษุเก็บเห็ดจากต้นไม้สดแกะเอาเปลือก ต้นไม้ออก เพราะเหตุนั้น จึงเป็นปาจิตติย์ ในเพราะการแกะเปลือกไม้นั้น. แม้ในสะเก็ดไม้ ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน. สะเก็ดแห่งต้นช้าน้ำ และต้นกุ่ม เป็นต้น หลุดจากต้นแล้ว ยังเกาะอยู่. เมื่อภิกษุถือเอาสะเก็ดนั้น ไม่เป็นอาบัติ. แม้ยางไม้ไหลออกจากต้นไม้แล้ว ยังติดอยู่ที่ดี ติดอยู่ที่ต้นไม้แห้งก็ดี จะถือเอา ควรอยู่. จะถือเอาจากต้นที่ยังสด ไม่ควร แม้ในครั้ง ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน. เมื่อภิกษุเขย่าต้นไม้ ให้ใบเหลืองหล่นก็ดี ทำให้ดอกมีดอกกรรมจารโรย เป็นต้นหล่นก็ดี เป็นปาจิตติย์ทั้งนั้น. แม้ภิกษุจาริกตัวอักษรลงบนต้นไม้ มีต้น ช้าน้ำ และต้นสลัดไคเป็นต้น ตรงที่ยังอ่อนก็ดี ที่ใบตาลซึ่งเกิดอยู่บนต้นตาล เป็นต้น นั้นก็ดี ด้วยความคะนองมือ ก็นัยนี้แน่แล.

๑. วิ. จุลล. ๙/๒๔๕ ๒. วิมตติ สาลยยกั นาม สิลาย สมภูต เอกา คนุชชาติ. แปลว่า ของหอมชนิดหนึ่งเกิดจากหิน ชื่อว่า สาลยยะ. เห็นจะได้แก่ ที่เรียกกันว่าเมือกผา หรือโสมกผา สารตฤทปิณี ๑/๒๖๕ สาลยยกั นาน สิลาย สมภูต เอกา สคนุชชาติ. -ผู้ชำระ.

เมื่อพวกสามเณรเลือกเก็บดอกไม้อยู่ ภิกษุจะเหนียวกิ่งลงให้ ก็ควร. แต่ภิกษุอย่าพึงอบน้ำคั้นด้วยดอกไม้เหล่านั้น. ภิกษุต้องการอบกลิ่นน้ำคั้น พึงอุ้มสามเณรขึ้นแล้วให้เก็บดอกไม้ให้. แม้กิ่งไม้ที่มีผล ตนเองต้องการจะขบฉัน อย่าพึงเหนียวลงมา. พึงอุ้มสามเณรขึ้นแล้วให้เก็บผลไม้. จะจับจุดมาร่วมกับสามเณรทั้งหลายผู้กำลังถอนไม้กอ หรือเถาวัลย์อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ควร. แต่เพื่อให้เกิดความอดสาหะแก่สามเณรเหล่านั้น จะจับที่ปลายแสดงท่าทีจุดจุดกำลังลากมา ควรอยู่

ภิกษุกรีดกิ่งต้นไม้ที่มีกิ่งงอกขึ้น อันตนมิได้ให้อุปสัมบันทำให้เป็นกับปียะถือเอา เพื่อประโยชน์แก่พัดโล่แมลงวันเป็นต้น ที่เปลือกหรือที่ใบ โดยที่สุดแม้ด้วยเล็บมือ เป็นทุกกฎ. แม้ในจึงสดเป็นต้นกัณฐ์นี้แล. ก็ถ้าหากว่า รากแห่งจึงสดที่ภิกษุให้กระทำให้เป็นกับปียะแล้ว เก็บไว้ในพื้นที่เย็น งอกขึ้นจะตัดที่ส่วนเบื้องบนควรอยู่. ถ้าเกิดหน่อจะตัดที่ส่วนข้างล่าง ก็ควร. เมื่อรากกับหน่อเขียวเกิดแล้ว จะตัดไม่ควร.

[ว่าด้วยการตัดทำลายเผาเองและใช้ให้ทำเป็นต้น]

สองบทว่า **ฉินฺทติ** วา **ฉินฺทาเปติ** วา มีความว่า ภิกษุเมื่อจะกวาดพื้นดิน ด้วยคิดว่า เราจักตัดหญ้า ตัดเองก็ดี ใช้คนอื่นให้ตัดก็ดี โดยที่สุดแม้ด้วยซี่ไม้กวาด.

สองบทว่า **ภินฺทติ** วา **ภินฺทาเปติ** วา มีความว่า โดยที่สุด แม้เมื่อจะเดินจงกรมแก้งเอาเท้าทั้งสองเหยียบไป ด้วยคิดว่า สิ่งที่จะขาด จงขาดไป สิ่งที่จะแตก จงแตกไป เราจักแสดงที่ที่เราจงกรม ดังนี้ ย่อมทำลายเองก็ดี ใช้คนอื่นให้ทำลายก็ดี ซึ่งหญ้าและเถาวัลย์เป็นต้น. ถ้าแม้ว่าเมื่อภิกษุทำหญ้าและเถาวัลย์ให้เป็นขมวด หญ้าและเถาวัลย์จะขาด, แม้ทำให้เป็นขมวด ก็ไม่ควร.

ก็ชนทั้งหลาย ย่อมดอกล้มแมลงมุม (หุ่นยนต์แมลงมุม) ผูกหนาม ที่ต้นตาลเป็นต้น เพื่อต้องการไม่ให้พวกโจรขึ้นลัก. การกระทำอย่างนั้น ไม่ควรแก่งกัฏ ก็ถ้าว่า หุ่นยนต์แมลงมุมเป็นแค่เพียงติดอยู่ที่ต้นไม้เท่านั้น ไม่บีบรัดต้นไม้ ควรอยู่ แม้จะกล่าวว่ เธอจงตัดต้นไม้ จงตัดเถาวัลย์ จงถอนเหง้า หรือราก ดังนี้ ก็ควรอยู่ เพราะเป็นคำพูด ไม่กำหนดลงแน่นอน. แต่จะกำหนดลงไป พูดคำเป็นต้นว่า จงตัดต้นไม้ นี้ ไม่ควร. ถึงแม้การระบุ ชื่อกล่าวคำเป็นต้นว่า จงตัด จงทาบ จงถอน ต้นมะม่วง เถาสีเหลือง หัว เผือกมัน หญ้ามุงการตาย สะเก็ดต้นไม้โน้น ดังนี้ ก็เป็นคำที่ไม่กำหนดแน่นอนเหมือนกัน. แท้จริง คำเป็นต้นว่า ต้นมะม่วงนี้ เท่านั้น ชื่อว่า เป็นคำกำหนดแน่นอน คำนั้น ไม่ควร

สองบทว่า ปจติ วา ปจาเปติ วา มีความว่า บัณฑิตพึงทราบ คำทั้งปวง โดยนัยดังได้กล่าวแล้วในปฏิวัจนนสิกขาบทนั้นแล้ว ชั้นที่สุด แม้ประสงค์จะระบมบาตร แกล้งก่อไฟข้างบนกองหญ้าเป็นต้น เผาเองก็ดี ใช้คนอื่นให้เผาก็ดี ดังนี้. แต่จะกล่าวไม่กำหนดแน่นอนว่า จงต้มถั่วเขียว จงต้มถั่วเหลือง เป็นต้น ควรอยู่ จะกล่าวอย่างนี้ว่า จงต้มถั่วเขียวเหล่านี้ จงต้มถั่วเหลืองเหล่านี้ ไม่ควร.

ในคำว่า อนาปตติ อิมิ ขาน เป็นต้น บัณฑิตพึงเห็นเนื้อความ อย่างนี้ว่า เธอจงรู้มูลเกสขนี้ จงให้รากไม้ หรือ ใบไม้นี้ก็ดี จงนำต้นไม้ หรือเถาวัลย์นี้มาก็ดี ต้องการดอกล้ม หรือผลไม้ หรือใบไม้นี้ก็ดี จงกระทำ ต้นไม้ หรือเถาวัลย์ หรือว่าผลไม้นี้ ให้เป็นกบปียะก็ดี. ด้วยคำเพียงเท่านั้น ย่อมเป็นอันภิกษุกระทำการปลดเปลื้องภูตคาม. แต่ภิกษุผู้จะบริโภคพึงให้ออนุปลัมบันทำให้เป็นกบปียะซ้ำอีก เพื่อปลดเปลื้องพิชคาม.

[อธิบายการทำกัปปิยะและวัตถุที่ใช้ทำกัปปิยะ]

ก็การกระทำกัปปิยะในสิกขาบทนี้ บัณฑิตพึงทราบโดยกระแสแห่งสูตร
นี้ว่า ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตเพื่อบริโภคผลไม้ ด้วยสมณกัปปิยะ (สมณโฆหาร)
๕ คือ ผลที่จีด้วยไฟ ที่แทงด้วยมีด ที่จิกด้วยเล็บ ผลที่ไม่มีเมล็ด ที่ปลี
เมื่อดอกแล้ว เป็นที่กำรบ ๕.*

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **อคุติปริจิต** มีอรรถว่า ฉาบ คือ
ลวก เผา จีแล้วด้วยไฟ.

บทว่า **สตถกปริจิต** มีอรรถว่า จด คือ ฝาน ตัด หรือแทง
แล้วด้วยมีดเล็ก ๆ. ในข้อว่า จิกด้วยเล็บ ก็นัยนั้นนั่นแล. ผลไม้ที่ไม่มีเมล็ด
และผลไม้ที่ปลีเมื่อดอกแล้ว เป็นกัปปิยะด้วยตัวมันเองแท้.

ภิกษุเมื่อจะทำกัปปิยะด้วยไฟ พึงทำกัปปิยะด้วยบรรดาไฟพื้นและไฟ
โคมัยเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุกแม่ด้วยเต่งโลหะที่ร้อน. ก็แล
วัตถุนั้นจับไว้ข้างหนึ่ง พึงกล่าวคำว่า กัปปิยัง* แล้วทำเถิด.

เมื่อจะทำด้วยมีด. แสดงรอยตัด รอยผ่า ด้วยปลาย หรือด้วยคม
แห่งมีดที่ทำด้วยโลหะอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุกแม่แห่งเข็มและมีดตัดเล็บ
เป็นต้น. พึงกล่าวคำว่า กัปปิยัง* แล้วทำเถิด.

เมื่อจะทำกัปปิยะด้วยเล็บ อย่าพึงทำด้วยเล็บเนา. ก็เล็บของพวก
มนุษย์ สัตว์ ๔ เท้า มีสีหะ เสือโคร่ง เสือเหลือง และลิงเป็นต้น และ
แห่งนกทั้งหลาย เป็นของแหลมคม, พึงทำด้วยเล็บเหล่านั้น. กิบบแห่งสัตว์

๑. วิ. จุลล. ๗/๑๑

๒. อุปสัมบันผู้ให้ทำกัปปิยะกล่าวว่า "กัปปิย กโรหิ" อุปสัมบันผู้ทำกัปปิยะเอามือหนึ่งจับสิ่ง
ของที่จะทำกัปปิยะ มือหนึ่งจับวัตถุที่จะใช้ทำกัปปิยะ มีมีดเป็นต้นแล้ว ตัดหรือผ่าหรือจี้ลงไป
ที่สิ่งของนั้นพร้อมกล่าวว่า "กัปปิย ภนฺเต" เป็นเสร็จพิธี, =ผู้ชำระ.

มีม้า กระบือ สุกร เนื้อ และโคเป็นต้น ไม่คม อย่าพึงทำด้วยกิบเหล่านั้น. แม้ทำแล้วก็ไม่เป็นอันทำ. ส่วนเล็บช้าง ไม่เป็นกิบ. จะทำกัปปิยะด้วยเล็บช้างเหล่านั้น ควรอยู่ แต่การทำกัปปิยะด้วยเล็บเหล่าใด สมควร, พึงแสดง การตัด การจิก ด้วยเล็บเหล่านั้นที่เกิดอยู่ในที่นั้นก็ดี ที่ยกขึ้นถือไว้ก็ดี กล่าวว่า กัปปิยัง แล้วกระทำเถิด.

บรรดาพืชเป็นต้นเหล่านั้น ถ้าแน่นว่าพืชกองเท่าภูเขาก็ดี ต้นไม้ จำนวนพันที่เขาตัดแล้ว ทำให้เนืองเป็นอันเดียวกันกองไว้ก็ดี อ้อยมัดใหญ่ที่เขามัดรวมไว้ก็ดี, เมื่อทำพืชเมล็ดหนึ่ง กิ่งไม้กิ่งหนึ่งหรืออ้อยลำหนึ่งให้เป็น กัปปิยะแล้ว ย่อมเป็นอันทำให้เป็นกัปปิยะแล้วทั้งหมด. อ้อยลำและไม้พิน เป็นของอันเขามัดรวมกันไว้. อนุปสัมบัน จะแทงไม้พินด้วยตั้งใจว่า เราจักกระทำอ้อยให้เป็นกัปปิยะ ดังนี้ ก็ควรเหมือนกัน. แต่ถ้าเป็นของที่เขาผูกมัด ด้วยเชือกหรือด้วยเถาวัลย์ใด จะแทงเชือกหรือเถาวัลย์นั้น ไม่ควร. ชนทั้งหลาย บรรจุกะเข้าให้เต็มด้วยลำอ้อยท่อนแล้วนำมา. เมื่อทำอ้อยท่อนลำหนึ่งให้ เป็นกัปปิยะแล้ว อ้อยท่อนทั้งหมด ย่อมเป็นอันทำให้กัปปิยะแล้วเหมือนกัน.

ก็ถ้าว่า พวกทายนำภตปนกับพริกสุกเป็นต้นมา เมื่อภิกษुकกล่าวว่า จงกระทำกัปปิยะ ถ้าแน่นว่า อนุปสัมบันแทงที่เมล็ดข้าวสวย ก็สมควร เหมือนกัน. แม้ในเมล็ดงาและข้าวสารเป็นต้น ก็นัยนั้นนั่นแล. แต่พริกสุก เป็นต้นนั้น ที่เขาใส่ลงในข้าวต้ม ไม่ตั้งอยู่คิดเนืองเป็นอันเดียวกัน. บรรดา พริกสุกเป็นต้นนั้น พึงทำกัปปิยะแทงที่ละเมล็ดนั้นเทียว. เชื้อในแห่งผลมะขวิด เป็นต้น ร่อนเปลือกแล้วคลอนอยู่ (หลุดจากกะลาคลอนอยู่ข้างใน) ภิกษุพึง ให้ทุบแล้วให้ทำกัปปิยะ. (ถ้า) ยังคิดเนืองเป็นอันเดียวกัน (กับเปลือก), จะทำ (กัปปิยะ) แม้ทั้งเปลือก (ทั้งกะลา) ก็สมควร.

[อธิบายอนาปัตติวาร]

บทว่า **อสลฺยจฺจ** มีความว่า เมื่อภิกษุกลิ้งหินและต้นไม้เป็นต้นก็ดี นุดลากกิ่งไม้ก็ดี เอาไม้เท้ายันพื้นดินเดินไปก็ดี หย้าเป็นต้นขาดไป. หย้าเหล่านั้น ย่อมชื่อว่า เป็นอันภิกษุไม่ได้ตั้งใจทำให้ขาด เพราะไม่ได้ตั้งใจตัด อย่างนี้ว่า เราจักตัดหย้า ด้วยการกลิ้งเป็นต้นนั้น. ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่แกล้งตัดอย่างนี้.

บทว่า **อสติยา** มีความว่า ส่งใจไปทางอื่นยื่นพูดอะไร ๆ กับใคร ๆ เอาหัวแม่เท้า หรือมือเด็ดหย้า หรือเถาวัลย์อยู่. ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ตัด เพราะไม่มีสติอย่างนี้.

บทว่า **อฆานนุตสฺส** มีความว่า ภิกษุไม่รู้ว่่า พืชคาม หรือว่า ภูตคาม มีอยู่ในภายในนี้ ทั้งไม่รู้ว่่า เรากำลังตัด วางสิ่ง เสียมและจอบ ที่รั้ว หรือที่กองฟาง เพื่อต้องการเก็บรักษาอย่างเดียว หรือว่า มือถูกไฟไหม้ ทั้งไฟลงก็ดี, ถ้าว่านในที่นั้น หย้าเป็นต้น ขาดก็ดี ถูกไฟไหม้ก็ดี ไม่เป็นอาบัติ.

แต่ในทุก ๆ อรรถกถาในมนุสสวิคคหปาราชิกวรรณา ท่านกล่าวไว้ว่า ถ้าภิกษุถูกต้นไม้โค่นทับ หรือว่าตกลงในหลุม และอาจเพื่อจะตัดต้นไม้แล้ว กลิ้งต้นไม้ขึ้นไปเสียบ หรือขุดแผ่นดินแล้วออกมาได้. ภิกษุไม่ควรจะกระทำด้วยตนเอง แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต แต่ภิกษุอื่นจะขุดพื้นดิน หรือตัดต้นไม้ หรือว่าตัดท่อนไม้จากต้นไม้สด จดต้นไม้ขึ้นไปแล้ว ให้ (ภิกษุนั้น) ออกมาควรอยู่ ไม่เป็นอาบัติ. เหตุในค่านั้น ไม่ปรากฏ. แต่ปรากฏเพียงสูตรเดียวนี้เท่านั้นว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราตถาคตอนุญาตให้จุดไฟรับให้ทำการป้องกัน ในเมื่อไฟป่ากำลังไหม้มา* ดังนี้. ถ้าว่าน (การขุดดินเป็นต้น)

* วิ จุล. ๗/๖๕.

จะอนุโลมเข้าสู่สูตรนี้ได้ ก็ไม่อาจได้เหตุแตกต่างกันนี้ว่า เพื่อคนไม่ควร เพื่อผู้อื่นควร.

ถ้าในสูตรนี้ อาจารย์ผู้โจทก์พึงกล่าวว่า ภิกษุผู้ทำเพื่อประโยชน์ตนเอง ย่อมกระทำด้วยอกุศลจิต เพราะรักตนเท่านั้น, แต่ภิกษุอื่นกระทำด้วยความการุณ; เพราะเหตุนี้ จึงไม่เป็นอาบัติ. แม้คำที่ว่าเพื่อประโยชน์แก่ตน นั้นก็ไม่ใช่เหตุ. จริงอยู่ ภิกษุย่อมต้องอาบัตินี้ แม้ด้วยอกุศลจิต แต่เพราะคำนี้ ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาทุกแห่ง จึงไม่อาจเพื่อจะค้านได้, บัณฑิตจึงควรแสวงหาเหตุในคำนี้ อีกอย่างหนึ่งพึงรับไว้โดยเขตต่ออรรถกถาจารย์ทั้งหลายแล บทที่เหลือดั้นทั้งนั้น.

สิกขาบท มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตถุญาวิโมกซ์ สจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ภูตคามสิกขาบทที่ ๑ จบ

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉันทะ

[๑๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตพระนครโกสัมพี ครั้งนั้น ท่านพระฉันทะประพฤติดอนาจารเอง แล้วถูกไต่สวน เพราะต้องอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ กลับเอาเรื่องอื่นมาพูด กลบเกลื่อนว่า ใครต้อง ต้องอะไร ต้องเพราะเรื่องอะไร ต้องอย่างไร ท่านทั้งหลายว่าใคร ว่าเรื่องอะไร

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ท่านพระฉันทะถูกไต่สวนเพราะต้องอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ จึงเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนว่า ใครต้อง ต้องอะไร ต้องเพราะเรื่องอะไร ต้องอย่างไร ท่านทั้งหลายว่าใคร ว่าเรื่องอะไร ดังนี้แล้ว แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามท่านพระฉันทะว่า คุณก่อนฉันทะ ข่าว่าเธอถูกไต่สวนเพราะต้องอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ กลับเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนว่า ใครต้อง... ว่าเรื่องอะไร ดังนี้ จริงหรือ.

ท่านพระฉันทะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอ เมื่อถูกไต่สวนเพราะต้องอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ จึงเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อน

ว่า ใครต้อง...ว่าเรื่องอะไร ดังนี้เล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไป เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นทรงติเตียนแล้ว ทรงทำ ธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้ากระนั้น สงฆ์จงยก อัญญาบาทกรรมแก่ภิกษุฉันทนะ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงยกอัญญาบาทกรรมอย่างนั้น

กรรมวาจาหลงอัญญาบาทกรรม

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยยัตติทุติย- กรรมวาจา ว่าดังนี้

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุฉันทนะนี้ถูกไต่สวน ด้วยอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ กลับเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อน ถ้า ความพร้อมพรังของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงยกอัญญาบาทกรรมแก่ ภิกษุฉันทนะ นี้เป็นยัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุฉันทนะนี้ถูกไต่สวน ด้วยอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ กลับเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อน สงฆ์ยกอัญญาบาทกรรมแก่ภิกษุฉันทนะ การยกอัญญาบาทกรรมแก่ ภิกษุฉันทนะ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

อัญญาบาทกรรมอันสงฆ์ยกแล้วแก่ภิกษุฉันทนะ ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงมี ข้ำพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

ทรงบัญญัติสิกขาบท

[๓๕๕] พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงดิเคียนท่านพระฉนฺนนะ โดยอนก-
ปริยายครั้งนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก... แล้วรับสั่งกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้.

พระบัญญัติ

๖๑. ๒. ก. เป็นปาจิตตีย์ในเพราะความเป็นผู้กล่าวคำอื่น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉนฺนนะ

[๓๖๐] อนึ่ง โดยสมัยนั้นแล ท่านพระฉนฺนนะถูกไต่สวนเพราะต้อง
อาบัติในท่ามกลางสงฆ์คิดว่า เมื่อเราเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนจักต้องอาบัติ
จึงนิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบาก บรรดาภิกษุผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ดิเคียน
โพนทนาว่า ไฉน ท่านพระฉนฺนนะถูกไต่สวนเพราะต้องอาบัติในท่ามกลางสงฆ์
จึงนิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบากเล่า แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระฉนฺนนะว่า ดูก่อนฉนฺนนะ ข้า
วว่า เธอเมื่อถูกไต่สวนเพราะต้องอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ ได้นิ่งเสีย ทำให้สงฆ์
ลำบาก จริงหรือ.

ท่านพระฉนฺนนะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษ ไฉน เธอ เมื่อถูก ใต้สวนเพราะต้องอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ จึงได้นิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบาก การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นทรงติเตียนแล้ว ทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณอนภิกษุทั้งหลาย ถ้ากระนั้นสงฆ์จงยกวิหเสกกรรมแก่ภิกษุฉันทะ.

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงยกวิหเสกกรรมอย่างนั้น

กรรมวาจาลงวิหเสกกรรม

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยสัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุฉันทะนี้ถูกใต้สวน ด้วยอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ ได้นิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบาก ถ้าความพร้อมพรังของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงยกวิหเสกกรรมแก่ภิกษุฉันทะ นี้เป็นสัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุฉันทะนี้ถูกใต้สวน ด้วยอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ ได้นิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบาก สงฆ์ยกวิหเสกกรรมแก่ภิกษุฉันทะ การยกวิหเสกกรรมแก่ภิกษุฉันทะ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

วิหเสกกรรมอันสงฆ์ยกแล้วแก่ภิกษุฉันทะ ชอบแก่สงฆ์ เหตุฉะนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๓๖๑] พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนท่านพระฉันทะ โดยอเนก
ปริยายดังนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก . . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๖๑. ๒. ข. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะความเป็นผู้กล่าวคำอื่น
ในเพราะความเป็นผู้ให้ลำบาก.

เรื่องพระฉันทะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๖๒] ที่ชื่อว่า เป็นผู้กล่าวคำอื่น คือ ภิกษุเมื่อถูกไต่สวนใน
เพราะวัตถุหรืออาบัติ ณ ท่ามกลางสงฆ์ ไม่ปรารถนาจะบอกเรื่องนั้น ไม่
ปรารถนาจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนว่า ใครต้อง
ต้องอะไร ต้องในเพราะเรื่องอะไร ต้องอย่างไร ท่านทั้งหลายว่าใคร ว่าเรื่อง
อะไร ดังนี้ นี้ชื่อว่า เป็นผู้กล่าวคำอื่น.

[๓๖๓] ที่ชื่อว่า เป็นผู้ให้ลำบาก คือ ภิกษุเมื่อถูกไต่สวนใน
เพราะวัตถุหรืออาบัติ ณ ท่ามกลางสงฆ์ ไม่ปรารถนาจะบอกเรื่องนั้น ไม่
ปรารถนาจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงนิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบาก นี้ชื่อว่า เป็นผู้ให้
ลำบาก

บทภาษณีย์

[๓๖๔] เมื่อสงฆ์ยังไม่ยกอัญญาทากรรม ภิกษุถูกไต่สวนในเพราะ
วัตถุหรืออาบัติ ณ ท่ามกลางสงฆ์ ไม่ปรารถนาจะบอกเรื่องนั้น ไม่ปรารถนา

จะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนว่า ใครต้อง ต้องอะไร ต้องในเพราะเรื่องอะไร ท้องอย่างไร ท่านทั้งหลายว่าใคร ว่าเรื่องอะไร ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

เมื่อสงฆ์ยังไม่ยกวิหเสกกรรม ภิกษุถูกไต่สวนในเพราะวัตถุหรืออาบัติ ณ ท่ามกลางสงฆ์ ไม่ปรารธนาจะบอกเรื่องนั้น ไม่ปรารธนาจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงนิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบาก ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๓๖๕] เมื่อสงฆ์ยกอัญญาทากรรมแล้ว ภิกษุถูกไต่สวนในเพราะวัตถุหรืออาบัติ ณ ท่ามกลางสงฆ์ ไม่ปรารธนาจะบอกเรื่องนั้น ไม่ปรารธนาจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนว่า ใครต้อง...ว่าเรื่องอะไร ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เมื่อสงฆ์ยกวิหเสกกรรมแล้ว ภิกษุถูกไต่สวนในเพราะวัตถุหรืออาบัติ ณ ท่ามกลางสงฆ์ ไม่ปรารธนาจะบอกเรื่องนั้น ไม่ปรารธนาจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงนิ่งเสีย ทำให้สงฆ์ลำบาก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกปาจิตตีย์

[๓๖๖] กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะความเป็นผู้กล่าวคำอื่น ในเพราะความเป็นผู้ให้ลำบาก

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงสัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะความเป็นผู้กล่าวคำอื่น ในเพราะความเป็นผู้ให้ลำบาก.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะความเป็นผู้กล่าวคำอื่น ในเพราะความเป็นผู้ให้ลำบาก

ติกทุกกฏ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม ต้องอาบัติทุกกฏ...

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ...

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม ต้องอาบัติทุกกฏ...

อนาปัตติวาร

[๓๖๗] ภิกษุไม่เข้าใจจึงถาม ๑ ภิกษุอาพาธให้การไม่ได้ ๑ ภิกษุ
ไม่ให้การด้วยคิดว่า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแค้นแค้น หรือความ
วิวาทจักมีแก่สงฆ์ ๑ ภิกษุไม่ให้การด้วยคิดว่า จักเป็นสังฆเภท หรือสังฆราชา ๑
ภิกษุไม่ให้การด้วยคิดว่า สงฆ์จักทำกรรมโดยไม่ชอบธรรม โดยเป็นวรรค
หรือจักไม่ทำกรรมแก่ภิกษุผู้ควรแก่กรรม ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ
๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

เสนาสนวรรค อัญญาตสิกขาบทที่ ๒

ฟังทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๒ ดังต่อไปนี้

[แก้บรรณปฐมบัญญัติ เรื่องพระฉันนะ]

สองบทว่า อนาจารี อจาริตฺวา คือ กระทำสิ่งที่ไม่ควรทำ มีคำ
อธิบายว่า ต้องอาบัติในทางกายทวารและวจีทวาร.

สองบทว่า อณฺเณนณฺณํ ปฏิจฺจติ ได้แก่ ย่อมกลบเกลื่อน คือ
ปกปิด ทับถมคำอื่นด้วยคำอื่น.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงวิธีกลบเกลื่อนนั้น จึงตรัส
คำว่า โภ อปฺนุโน เป็นต้น . ในคำนั้น มีพจนสัมพันธ์ดังต่อไปนี้
ได้ยินว่า พระภันนะนั้นถูกภิกษุทั้งหลาย เห็นการล่วงละเมิดบางอย่างแล้ว
สอบถามด้วยอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ว่า คุณก่อนผู้มีอายุ ท่านเป็นผู้ต้องอาบัติ
ไซ้ไหม? กล่าวว่า ใครต้อง ดังนี้.

ลำดับนั้น เมื่อภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า ท่าน จึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าต้อง
อาบัติอะไร? ที่นั้น เมื่อภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า ปาจิตตีย์ หรือทุกกฏ เมื่อ
จะถามวัตถุ จึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าต้องในเพราะวัตถุอะไร? ลำดับนั้น เมื่อพวก
ภิกษุกล่าวว่า ในเพราะวัตถุชื่อนั้น จึงถามว่า ข้าพเจ้าต้องอย่างไร? และ
ข้าพเจ้าทำอะไร จึงต้อง? ดังนี้. ครั้งนั้น เมื่อพวกภิกษุกล่าวว่า ทำการ
ละเมิดชื่อนี้ จึงต้อง กล่าวว่า พวกท่านพูดอะไรกัน? ดังนี้ ที่นั้นเมื่อพวก
ภิกษุกล่าวว่า พวกเราพูดอะไร ท่าน จึงกล่าวว่า พวกท่านพูดเรื่องอะไร?

อีกอย่างหนึ่ง ในคำว่า โภ อปฺนุโน นี้ มีวิธีกลบเกลื่อนคำอื่น
ด้วยคำอื่น แม้นอกพระบาลี ดังต่อไปนี้

ภิกษุถูกพวกภิกษุกล่าวว่า พวกเราเห็นกหาปณะ (เหรียญกษาปณ์)
ในถุงของท่าน, ท่านทำกรรมไม่สมควรอย่างนี้ เพื่ออะไร? แล้วกล่าวว่า
ที่พวกท่านเห็นถูกแล้ว ขอรับ แต่นั่นไม่ใช่กหาปณะ มันเป็นก้อนดีบุก ดังนี้
ก็ดี, ถูกพวกภิกษุกล่าวว่า พวกเราเห็นท่านดื่มสุรา ท่านทำกรรมไม่สมควร
อย่างนั้น เพื่ออะไร? แล้วกล่าวว่า ที่พวกท่านเห็นถูกแล้ว ขอรับ แต่นั่น
ไม่ใช่สุรา, เป็นยาแดงชื่ออริกฐะ เขาปรุงขึ้นเพื่อต้องการเป็นยา ดังนี้ ก็ดี.
ถูกพวกภิกษุกล่าวว่า พวกเราเห็นท่านนั่งในอาสนะกำบังกับมาตุคาม ท่านทำ
กรรมไม่สมควรอย่างนั้น เพื่ออะไร? แล้วกล่าวว่า ท่านที่เห็นนับว่าเห็นถูกแล้ว,

เป็นกรรมชอบธรรม ยังทำความเป็นผู้กล่าวคำอื่น และความเป็นผู้ให้ลำบาก
เมื่อนั้น ภิกษุนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในเพราะความเป็นผู้กล่าวคำอื่น และ
ในเพราะความเป็นผู้ให้ลำบากนั้น

สองบทว่า อชานนุโต ปุจฺจติ มีความว่า ภิกษุเมื่อไม่รู้ว่าคุณต้อง
อาบัติเลยจึงถามว่า ท่านทั้งหลายพูดอะไร? ข้าพเจ้าไม่รู้เลย

สองบทว่า คิลานน น กเถติ มีความว่า ภิกษุมีพยาธิที่ปาก เช่น
พยาธิที่เป็นเหตุให้ไม่สามารถจะพูดได้.

ในคำว่า สงฺฆสฺส ญฺญทฺถํ วา เป็นต้น บัณฑิตพึงทราบเนื้อความ
โดยนัยนี้ว่า ภิกษุมีความสำคัญว่า เมื่อเรากล่าวในท่ามกลางสงฆ์ ความ
บาดหมาง ความทะเลาะ ความแค้นแค้น หรือความวิวาทจักมีแก่สงฆ์ เพราะ
การพูดนั้นเป็นปัจจัย ความวิวาทนั้นอย่าได้มีเลย จึงไม่พูด. บทที่เหลือตั้ง
ทั้งนั้นแล.

สิกขาบท มีสมุฏฐาน ๑ เกิดขึ้น ทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับ
จิต ๑ ทางกายวากับจิต ๑ เป็นกิริยาก็มี เป็นอกิริยาก็มี จจริงอยู่ เมื่อภิกษุ
กลบเคลื่อนถ้อยคำ เป็นกิริยา เมื่อทำให้ลำบากเพราะความเป็นผู้หนึ่ง เป็นอกิริยา
เป็นสัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจิกรรม อกุศลจิต
เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อัญญาตสิกขาบทที่ ๒ จบ

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระทัฬหฬลบุตร

[๑๖๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระทัฬหฬลบุตรจัดแจงเสนาสนะและแจกกัดแก่สงฆ์ สมัยนั้น พระเมตติยะและพระภุมมชกะเป็นผู้บวชใหม่ และมีบุญน้อย เสนาสนะของสงฆ์ที่เลวและอาหารที่ทราวย่อมตมมาถึงเธอทั้งสอง เธอทั้งสองจึงให้ภิกษุทั้งหลาย พง์โทษท่านพระทัฬหฬลบุตรว่า จัดเสนาสนะตามความพอใจ และแจกกัดตามความพอใจ บรรดาภิกษุผู้มักน้อย.. ต่างก็พง์โทษ ดิเตียน โพนทนาว่า โฉน พระเมตติยะและพระภุมมชกะจึงได้ให้ภิกษุทั้งหลาย โพนทนาท่านพระทัฬหฬลบุตรเล่า แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า... ทรงสอบถามพระเมตติยะและพระภุมมชกะว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอให้ภิกษุทั้งหลาย โพนทนา ภิกษุทัฬหฬลบุตร จริงหรือ.

พระเมตติยะและพระภุมมชกะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงให้ภิกษุทั้งหลาย พง์โทษภิกษุทัฬหฬลบุตร การกระทำของเธอ นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๖๒. ๓. ก. เป็นปาจิตตีย์ในเพราะความเป็นผู้ให้โพนทนา.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระทัฬหฬลบุตร จบ

เรื่องพระทัฬหฬลบุตร (ต่อ)

[๒๖๕] ก็สมัยนั้น พระเมตตियะและพระภุมมชกะคิดว่า ภิกษุทั้งหลาย
จักเชื่อฟังด้วยพระบัญญัติเพียงเท่านั้นว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามการให้
โพนทนาแล้ว จึงบ่นว่าท่านพระทัฬหฬลบุตรอยู่ใกล้ ๆ ภิกษุทั้งหลายว่า
พระทัฬหฬลบุตรจัดเสนาสนะตามความพอใจ และแจกภัตตามความพอใจ
บรรดาภิกษุผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทนาว่า ไฉนพระเมตตियะ
และพระภุมมชกะจึงได้บ่นว่า ท่านพระทัฬหฬลบุตรอยู่เล่า แล้วกราบทูล
เนื้อความนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

ถ้าคัณนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า...ทรงสอบถามพระเมตตियะและพระ-
ภุมมชกะว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอบ่นว่าภิกษุทัฬหฬลบุตร
จริงหรือ.

พระเมตตियะและพระภุมมชกะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงยังได้บ่นว่าภิกษุทัฬหีมลบุตรอยู่เล่า การกระทำของพวกเขา นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใส ยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๖๒. ๓. ข. เป็นปาจิตติย ในเพราะความเป็นผู้ให้โพนทนา ในเพราะความเป็นผู้บ่นว่า.

เรื่องพระทัฬหีมลบุตร (ต่อ) จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๗๐] ที่ชื่อว่า ความเป็นผู้ให้โพนทนา คือ อุปสัมบันผู้อัน สงฆ์สมมติแล้ว ให้เป็นผู้จัดเสนาสนะ เป็นผู้แจกอาหาร แจกยาจุก แจกผลไม้ แจกของเคี้ยว หรือแจกของเล็กน้อยก็ตาม ภิกษุประสงค์จะแส้โทษ ให้อัปยศ ให้เก้อเขิน จึงให้โพนทนาที่ดี บ่นว่าก็ดี ซึ่งอุปสัมบัน ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๓๗๑] กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้อง อาบัติปาจิตติย ในเพราะความเป็นผู้ให้โพนทนา ในเพราะความเป็นผู้บ่นว่า.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงสัย ต้องอาบัติปาจิตติย ในเพราะความ เป็นผู้ให้โพนทนา ในเพราะความเป็นผู้บ่นว่า.

กรรมเป็นกรรม ภิขุสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ในเพราะความเป็นผู้ให้โทษนะ ในเพราะความเป็นผู้บ่นว่า.

ทุกกฏ

[๓๗๒] ภิขุให้โทษนะ หรือบ่นว่าอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบันผู้อันสงฆ์มิได้สมมติให้เป็นผู้จัดเสนาสนะ เป็นผู้แจกอาหาร
แจกยาคุ แจกผลไม้ แจกของเคี้ยว หรือแจกของเล็กน้อยก็ตาม ภิขุประสงค์
จะแส้โทษ ทำให้อภัยศ ทำให้เก้อเงิน จึงให้โทษนะก็ดี บ่นว่าก็ดี ซึ่ง
อุปสัมบันหรืออนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบันผู้อันสงฆ์สมมติก็ดี มิได้สมมติก็ดี ให้เป็นผู้จัดเสนาสนะ
เป็นผู้แจกอาหาร แจกยาคุ แจกผลไม้ แจกของเคี้ยว หรือแจกของเล็กน้อย
ก็ตาม ภิขุประสงค์จะแส้โทษ ทำให้อภัยศ ทำให้เก้อเงิน จึงให้โทษนะ
ก็ดี บ่นว่าก็ดี ซึ่งอุปสัมบันหรืออนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ติกทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิขุสำคัญว่า กรรมเป็นกรรมต้องอาบัติทุกกฏ...

กรรมไม่เป็นกรรม ภิขุสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ...

กรรมไม่เป็นกรรม ภิขุสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ...

อานาปัตติวาร

[๓๗๓] ภิขุผู้ให้โทษนะ หรือบ่นว่าภิขุผู้มีปกติทำเพราะ
ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภัยาคติ ๑ ภิขุวิกลจริต ๑ ภิขุอาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

เสนาสนวรรค อุปฌาปนสิกขาบทที่ ๓

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๓ ดังต่อไปนี้

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องพระทัฬหฬมัลลบุตร]

หลายบทว่า ทฬฬ มลลปุตต์ ภิกษุ อุชฌาปนุติ มีความว่า พวกภิกษุเมตตियะ และภุมมชกะ เมื่อกล่าวคำเป็นต้นว่า จนุทาย ทฬฬ มลลปุตโต (พระทัฬหฬมัลลบุตรจัดเสนาสนะโดยฉันทาคติ) ดังนี้ ชื่อว่า ยังภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นให้ดูหมิ่น คือให้มองดูท่านทัฬฬะนั้นด้วยความดูหมิ่น. อีกอย่างหนึ่ง ความว่า ย่อมให้ติดไปทางลามก. ก็ในคำว่า อุชฌาปนุติ นี้ พึงทราบลักษณะ (แห่งศัพท์) ตามแนวแห่งคัมภีร์ศัพทศาสตร์. ปาฐะว่า โอรุชฌาปนุติ ดังนี้ ก็มี. ความก็อย่างนี้เหมือนกัน.

บทว่า จนุทาย ได้แก่ โดยความชอบพอกัน คือ โดยตกเข้าเป็น ฝ่ายฝ่ายกัน. อธิบายว่า ย่อมจัดแจงเสนาสนะที่ประณีต เพื่อพวกภิกษุผู้เป็น เพื่อนเห็นเพื่อนคบกันของตน ด้วยความชอบพอกันนั้น.

บทว่า จิยุยนุติ คือ พวกภิกษุเมตตियะและภุมมชกะ เมื่อกล่าว คำว่า จนุทาย ทฬฬ มลลปุตโต เป็นต้น ชื่อว่า ย่อ ประกาศ.

ในคำว่า อุชฌาปนเก จิยุยนเก ปาจิตติย นี้ มีวินิจฉัยว่า พวกภิกษุเมตตियะและภุมมชกะ ย่อมให้โพนทนาด้วยคำใด. คำนั้น ชื่อว่า อุชฌาปนกะ. และบ่นว่าด้วยคำใด. คำนั้น ชื่อว่า จิยุยนกะ. ในเพราะ ความเป็นผู้ให้โพนทนา ในเพราะความเป็นผู้บ่นว่านั้น.

ด้วยบท ปาจิตติย พระผู้มีพระภาคเจ้า ปรับปาจิตติย ๒ ตัว ใน ๒ วัตถุ.

บทเหล่านี้ว่า อุชฌาปนกั นาม อุปสมฺปนฺนํ สงฺฆเณ สมฺมตฺติ
เสนาสนปฺลฺยาปกั วา ๗๗๗ อุปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกั วา ดังนี้
เชื่อมความกับบทว่า มงฺกุกตฺตกาโม (มีความประสงค์จะทำให้อัปยส) นี้ .

ด้วยอำนาจแห่งบทเหล่านี้ว่า อวณฺณํ กตฺตกาโม อยตฺถ กตฺตกาโม
บัณฑิตพึงกระทำการเปลี่ยนวิภัตติในบทว่า อุปสมฺปนฺนํ เป็นต้น อย่างนี้ว่า
อุปสมฺปนฺนสฺส ดังนี้ .

ก็เพราะในคำว่า อุชฌาเปติ วา จิยุยติ วา อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺส
นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ทรงยกบทมาติกาขึ้นอย่างนี้ว่า จิยนกั นาม
ดังนี้แล้ว จะพึงตรัสวิภังค์ที่ตรัสแล้วนั้นแหละ แห่งบทว่า อุชฌาปนกั นาม
นี้ (แต่) ความแปลกันอย่างอื่น (ในสิกขาบทนี้) ไม่มี เหมือนในอัญญ-
วาทสิกขาบท เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรง
ยกขึ้น ทั้งไม่ทรงแจกบทมาติกาขึ้น แยกไว้ต่างหาก ทรงทำค่านิยมเท่านั้น
ไว้ร่วมกัน .

ในคำเป็นต้นว่า ฐมฺมกมฺเม ฐมฺมกมฺเมสฺสญฺญิ นี้ บัณฑิตพึงทราบ
ใจความโดยนัยนี้ว่า สมมติกรรมใด สงฆ์ทำแล้วเพื่ออุปสัมบันนั้น ถ้ากรรม
นั้นเป็นกรรมชอบธรรม และภิกษุที่มีความสำคัญในกรรมนั้นว่า กรรมชอบ
ธรรม ย่อมทำการโพนทนา และบ่นว่า ลำดับนั้น ภิกษุนั้น ต้องอาบัติ-
ปาจิตฺตีย์ ในเพราะความเป็นผู้โพนทนาและบ่นว่านั้น .

ในคำว่า อนุปสมฺปนฺนํ อุชฌาเปติ วา จิยุยติ วา มีเนื้อ
ความว่า ภิกษุยอมยังอุปสัมบันอื่นให้โพนทนา อุปสัมบันผู้อันสงฆ์สมมติแล้ว
หรือให้ดูหมิ่นก็ดี บ่นว่าเธอในสำนักแห่งอุปสัมบันนั้นก็ดี .

คำว่า **อนุสฺมปฺนุํ สงฺเขน อสฺมมตํ** มีความว่า ผู้อันสงฆ์
มิได้สมมติด้วยกรรมวาจา คือ ผู้อันสงฆ์ยกภาระให้ว่า นี้ เป็นภาระของท่าน
อย่างเดียว หรือว่าผู้นำภาระนั้นไปด้วยตนเอง เพื่อต้องการความอยู่สบายของ
ภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง อธิบายว่า (ย่อมาให้โพนทนาอุปสัมบัน) ผู้กระทำ
กรรมเช่นนั้น ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ ๒-๓ รูป.

ก็การให้สมมติ ๑๓ อย่าง แก่อนุสสัมบันย่อไม่ควร แม้โดยแท้
ถึงอย่างนั้น อนุสสัมบันผู้ได้รับสมมติในคราวเป็นอุปสัมบัน ภายหลังทั้งอยู่
ในความเป็นอนุสสัมบัน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาอนุสสัมบันนั้นว่า
หรือผู้อันสงฆ์สมมติ ในคำว่า **อนุสฺมปฺนุํ สงฺเขน สมฺมตํ วา อสฺมมตํ**
วา นี้. แต่สงฆ์หรือภิกษุที่สงฆ์สมมติ มอบภาระแก่สามเณรรูปใด ผู้ฉลาด
อย่างเดียวกันว่า เธอจะกระทำกรรมนี้ ดังนี้, พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายถึง
สามเณรเช่นนั้นว่า หรือผู้อันสงฆ์มิได้สมมติ. บทที่เหลือ คั้นทั้งนั้น.

สิกขาบท มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้น ทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม
วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อุชฌापฺนสิกขาบทที่ ๓ จบ

กุตคามวรรค ลิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุมารูป

[๓๗๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เป็นฤดูหนาว ภิกษุทั้งหลายจัดตั้งเสนาสนะในที่กลางแจ้ง ผิงกายอยู่ ครั้นเขาออกภัตกาล เมื่อจะหลีกไป ไม่เก็บเอง ไม่ให้คนอื่นเก็บ ซึ่งเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมายแล้วหลีกไป เสนาสนะถูกน้ำค้างและฝนตกชะ บรรดาภิกษุที่มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลายจัดตั้งเสนาสนะในที่แจ้งแล้ว เมื่อจะหลีกไป จึงได้ไม่เก็บเอง ไม่ให้คนอื่นเก็บ ซึ่งเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมาย แล้วหลีกไป เสนาสนะถูกน้ำค้างและฝนตกชะ แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุทั้งหลายจัดตั้งเสนาสนะในที่แจ้งแล้ว เมื่อจะหลีกไป ไม่เก็บเอง ไม่ให้คนอื่นเก็บ ซึ่งเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมาย แล้วหลีกไป เสนาสนะถูกน้ำค้างและฝนตกชะ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติลิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนโมฆบุรุษเหล่านั้น จัดตั้งเสนาสนะในที่แจ้งแล้ว เมื่อจะหลีกไป จึงได้ไม่

เก็บเอง ไม่ให้คนอื่นเก็บ ซึ่งเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมายแล้วหลีกไปเล่า
เสนาสนะถูกน้ำค้างและฝนตกชะ การกระทำของพวกโมฆบุรุษนั้นนั้น ไม่เป็น
ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของ
ชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๓.๔ อนึ่ง ภิกษุใดวางไว้แล้วก็ดี ให้วางไว้แล้วก็ดี ซึ่ง
เตียงก็ดี ตั้งก็ดี พูกก็ดี เก้าอี้ก็ดี อันเป็นของสงฆ์ในที่แจ้ง เมื่อ
หลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้เก็บก็ดี ซึ่งเสนาสนะที่วางไว้นั้น
หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุมารูป จบ

พระพุทธานุญาตให้เก็บเสนาสนะ

[๓๗๕] ก็สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายอยู่ในที่แจ้ง รีบเก็บเสนาสนะก่อน
กาลอันสมควร พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้น ผู้รีบเก็บ
เสนาสนะก่อนกาลอันสมควร ครั้นแล้วจึงทรงทำธรรมีกถาในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เก็บเสนาสนะไว้ในปะรำ
หรือที่โคนไม้ หรือในที่ซึ่งนกกา หรือนกเหยี่ยวจะไม่ถ่ายมูลรดได้
ตลอด ๘ เดือน ซึ่งกำหนดว่ามีโชติคุณ.

สิกขาบทวิภังค์

[๑๗๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า อันเป็นของสงฆ์ ได้แก่ ของที่เขาถวายแล้ว สละแล้ว
แก่สงฆ์

ที่ชื่อว่า เตียง ได้แก่ เตียง ๔ ชนิด คือ เตียงมีแม่แครงสอดเข้าใน
ขา ๑ เตียงมีแครงเนื่องเป็นอันเดียวกันกับขา ๑ เตียงมีขาตั้งกำมปู ๑ เตียงมีขา
จรดแม่แครง ๑

ที่ชื่อว่า ตั่ง ได้แก่ ตั่ง ๔ ชนิด คือ ตั่งมีแม่แครงสอดเข้าในขา ๑
ตั่งมีแม่แครงเนื่องเป็นอันเดียวกันกับขา ๑ ตั่งมีขาตั้งกำมปู ๑ ตั่งมีขาจรดแม่
แครง ๑

ที่ชื่อว่า ฟูก ได้แก่ ฟูก ๕ ชนิด คือ ฟูกขนสัตว์ ๑ ฟูกเปลือกไม้ ๑
ฟูกเศษผ้า ๑ ฟูกหญ้า ๑ ฟูกใบไม้ ๑

ที่ชื่อว่า เก้าอี้ ได้แก่ เก้าอี้ที่เขาถักร่วมใน สำเร็จด้วยเปลือกไม้ก็มี
สำเร็จด้วยหญ้าคมแฝกก็มี สำเร็จด้วยหญ้ามุงกระต่ายก็มี สำเร็จด้วยหญ้าปล้อง
ก็มี.

บทว่า วางไว้แล้ว คือ วางไว้เอง.

บทว่า ให้วางไว้แล้ว คือ ให้คนอื่นวางไว้

ใช้อุปสัมบันให้วาง เป็นฐานะของอุปสัมบันผู้วาง

ใช้อุปสัมบันให้วาง เป็นฐานะของอุปสัมบันผู้วาง.

คำว่า เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเอง ซึ่งเสนาสนะที่วางไว้ นั้น คือ
ไม่เก็บด้วยตนเอง

คำว่า ไม่ให้เก็บ คือ ไม่ให้คนอื่นเก็บ

คำว่า หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ความว่า ภิกษุไม่บอกมอบ
หมายภิกษุ สามเณร หรือคนทำการวัด แล้วเดินล่องเลขาตุบาทของมัชฌิม
บุรุษไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๗๗] เสนาสนะของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์ วางไว้เองก็ดี
ให้คนอื่นวางไว้ก็ดี ในที่แจ้ง เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้คนอื่นเก็บก็ดี
ซึ่งเสนาสนะนั้น หรือไม่ได้บอกมอบหมายไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เสนาสนะของสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ วางไว้เองก็ดี ให้คนอื่นวางไว้ก็ดี
ในที่แจ้ง เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้คนอื่นเก็บก็ดี ซึ่งเสนาสนะนั้น
หรือไม่ได้บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เสนาสนะของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของบุคคล วางไว้เองก็ดี ให้คนอื่น
วางไว้ก็ดี ในที่แจ้ง เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้คนอื่นเก็บก็ดี ซึ่ง
เสนาสนะนั้น หรือไม่ได้บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุวางไว้เองก็ดี ให้คนอื่นวางไว้ก็ดี ซึ่งเครื่องลาดรักษาผิวพื้นที่ดี
เครื่องลาดเตียงก็ดี เครื่องลาดพื้นที่ดี เสื้ออ่อนก็ดี ท่อนหนังก็ดี เครื่อง-
เช็ดเท้าก็ดี ตั่งกระดานก็ดี ในที่แจ้ง เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้

คนอื่นเก็บก็ดี ซึ่งเครื่องลาดรักษาผิวพื้นเป็นต้นนั้น หรือไม่ได้บอกมอบหมาย
ไปเสีย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ติกทุกกฏ

เสนาสนะของบุคคล ภิขุสำคัญว่าของสงฆ์ ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

เสนาสนะของบุคคล ภิขุสงฆ์ ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

เสนาสนะของบุคคล ภิขุสำคัญว่าของบุคคล ...ต้องอาบัติทุกกฏ
เพราะเป็นของส่วนตัวของผู้อื่น.

เสนาสนะเป็นส่วนตัวของตน ...ไม่ต้องอาบัติ.

อานาปัตติวาร

[๓๗๘] ภิขุเก็บเองแล้วไป ๑ ภิขุให้คนอื่นเก็บแล้วไป ๑ ภิขุ
บอกมอบหมายแล้วไป ๑ ภิขุเอาออกฝั่งแดดไว้ ไปด้วยตั้งใจจักกลับมาเก็บ ๑
เกิดเหตุอุกฉินขึ้น ๑ ภิขุมีอันตราย ๑ ภิขุวิกลจริต ๑ ภิขุอาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

เสนาสนวรรค ปฐมเสนาสนสิกขาบทที่ ๔

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๔ ดังต่อไปนี้

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องภิกษุหลายรูป]

สองบพว่า เหมนุติเก กาล ได้แก้ ในฤดูเหมันต์ คือ ในคราว
หิมะตก.

สองบพว่า กาย โอตาเปนุตา ได้แก้ นั่งบนเตียงและตั้งเป็นต้น
แล้ว ผิงกายด้วยแดดอ่อนอยู่.

สองบพว่า กาล อโรเจติ ได้แก้ เมื่อเขาบอกเวลาแห่งอาหาร
อย่างใดอย่างหนึ่ง มียาคุและภัตเป็นต้น .

สองบพว่า โอฎฐัจ โหติ ได้แก้ ถูกฝนหิมะตกชะเป็ยก.

บพว่า อวสุติกสงเกต มีความว่า ตลอด ๘ เดือน คือ ๔ เดือน
ในฤดูเหมันต์ ๔ เดือนในฤดูคิมหันต์ ที่มีได้บัญญัติอย่างนี้ว่า เดือนทั้งหลาย
แห่งฤดูฝน.

บพว่า มนุทเป ได้แก้ ในปะรำทำด้วยกิ่งไม้ หรือในปะรำทำด้วย
ไม้เลียบ.

บพว่า รุกขมุเล วา ได้แก้ ภายใต้แห่งต้นไม้ต้นใดต้น หนึ่ง.

[ว่าด้วยสถานที่ควรเก็บเตียงตั้ง]

หลายบพว่า ยตุถ กากา วา กุสลา วา น อุทหนุติ มีความว่า
นกกาและนกตะกรุมเหล่านี้ หรือนกเหล่านี้ทำรังอยู่ ด้วยการอยู่ประจำใน
ต้นไม้ใด จะไม่ถ้ำยมุตรคเสนาสนะนั้น เราอนุญาตให้เก็บไว้ที่โคนไม้เช่นนั้น

เพราะเหตุอย่างนี้นั้น นกทั้งหลายเสาะแสวงหาเหยื่อ พักผ่อนที่ต้นไม้ใดแล้ว
บินไป จะเก็บไว้ที่โคนแห่งต้นนั้นก็ควร. แต่ว่า นกทั้งหลายทำรังอยู่ด้วยการ
อยู่เป็นประจำที่ต้นไม้ใด อย่าพึงเก็บไว้ที่โคนต้นไม้

เพราะพระบาลีว่า อฏฺฐ มาเส ดังนี้ ในชนบทเหล่าใด ฝนไม่ตก
ในฤดูฝน, แม้ในชนบทเหล่านั้น จะเก็บไว้ตลอด ๔ เดือน ก็ไม่ควรเหมือนกัน.

เพราะพระบาลีว่า อวสุตฺติกสงฺเกต ดังนี้ ในชนบทเหล่าใดฝนตก
ในฤดูเหมันต์ ในชนบทเหล่านั้น จะเก็บไว้ในที่แจ้ง แม้ในฤดูเหมันต์ ก็ไม่ควร.
ส่วนในฤดูกิมหันต์ ท้องฟ้าบริสุทธิ์ปราศจากเมฆในที่ทั่วไป ในเวลาเช่นนี้
จะเก็บเตียงและตั้งไว้ในที่แจ้ง ด้วยกรณีจำเป็นบางอย่าง ย่อมควร.

แม้ภิกษุผู้ถืออัปภอกาสิกขุคงค์ ก็ควรรู้วัตร. จริงอยู่ ถ้าเธอมีเตียง
ส่วนบุคคล ก็พึงนอนบนเตียงส่วนบุคคลนั้นแล เมื่อจะถือเอาเตียงของสงฆ์
พึงถือเอาเตียงที่ถักด้วยหวาย หรือด้วยปอ. เมื่อเตียงถักด้วยหวายหรือด้วยปอ
นั้นไม่มี พึงถือเอาเตียงเก่า. เมื่อเตียงเก่าไม่มี พึงถือเอาเตียงที่ถักใหม่ ๆ
หรือที่บุด้วยหนัง ก็แล ครั้นถือเอาแล้ว คิดว่า เราจะถือรุกขมูลอย่างเคร่ง
ถืออัปภอกาสอย่างเคร่ง ดังนี้ แล้วไม่ทำแม้ซึ่งกุกฺกัจจิวร (เพศานทำด้วยจิวร)
จัดตั้งเตียงตั้งนั้นในที่แจ้ง หรือที่โคนไม้ แล้วนอนในคราวที่มีไข้สมัย ย่อม
ไม่ควร. ก็ถ้าว่า ภิกษุไม่อาจเพื่อจะรักษาภิกษุที่ทำด้วยจิวรแม้ทั้ง ๔ ชั้น ไม่ให้
เปียกได้ มีฝนตกพรำตลอด ๗ วัน, (จะจัดตั้งเตียงน้อยนอน) ก็ควร เพราะ
เตียงนอนเป็นไปตามร่างกายของภิกษุ.

พวกมนุษย์มีจิตเลื่อมใสในศีลสัมปทาของภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ในกระท่อม
ใบไม้ในป่า จึงถวายเตียงและตั้งใหม่กล่าวว่า ขอท่านทั้งหลายจงใช้สอย โดย
ใช้สอยเป็นของสงฆ์. ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่แล้วจะไป พึงส่งข่าว (ไปบอก) แก่

ภิกษุผู้ชอบพอกันในวิหารที่ใกล้เคียงแล้วจึงไป. เมื่อไม่มีพวกภิกษุผู้ชอบกัน
พึงเก็บไว้ในที่ที่ฝนจะไม่รั่วรดแล้วจึงไป. เมื่อไม่มีที่ที่ฝนไม่รั่วรด พึงแขวน
ไว้ที่ต้นไม้ แล้วจึงไป.

[ว่าด้วยสถานที่ควรเก็บไม้กวาดและวิธีกวาด]

ภิกษุถือเอาไม้กวาดที่ลานพระเจดีย์ไปกวาดลานหอนั้นก็ดี ลานโรง-
อุโบสถก็ดี ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง มีบริเวณที่พักกลางวัน และโรงไฟเป็นต้น
ล้าง เคาะ (ไม้กวาดนั้น) แล้ว พึงเก็บไม้กวาดไว้ในโรงนั้นแหละอีก. แม้
ภิกษุผู้ถือเอาไม้กวาด ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งมีโรงอุโบสถเป็นต้น ไปกวาด
บริเวณที่เหลือ ถิ่นยี่นั้นแล. ส่วนภิกษุใดกวาดทางเที่ยวภิกขาจารประสงค์
จะไป (บิณฑบาต) เลย. ภิกษุนั้นกวาดแล้ว พึงเก็บไว้ที่ศาลาซึ่งถ้ำมีอยู่ใน
ระหว่างทางนั้น. ถ้าศาลาไม่มี กำหนดว่าเมฆฝนยังไม่ตั้งเค้าขึ้น รู้ว่า ฝนจัก
ยังไม่ตก จนกว่าเราจะออกมาจากบ้าน เก็บไว้ในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง แล้วกลับมา
พึง (นำมา) เก็บไว้ในที่เดิมอีก

ในมหาปิฎกท่านกล่าวว่า ถ้าภิกษุรู้ที่อยู่ว่า ฝนจักตก วางไว้ในกลางแจ้ง
เป็นทุกกฏ ดังนี้. แต่ถ้าว่า ไม้กวาดเป็นของอันเขาเก็บไว้เพื่อประโยชน์สำหรับ
กวาดในที่นั้น ๆ นั้นเอง ภิกษุจะกวาดที่นั้น ๆ แล้ว เก็บไว้ในที่นั้น ๆ แล
สมควรอยู่. ภิกษุผู้จะกวาดโรงฉัน ควรรู้จักวัตร. วัตรในการกวาดโรงฉันนั้น
ดังนี้ พึงกวาดทรายตั้งแต่ท่ามกลางตะล่อมมาไว้ตรงหน้าที่ทำขึ้น. พึงเอา
มือทั้งสองกอบหยากเชื้อออกไปทิ้งข้างนอก.

[ว่าด้วยลักษณะเตียงตั้งเป็นต้น]

เตียงที่เขาทำเจาะที่เท้าเตียง สอดแม่แครงทั้งหลายเข้าไปในเท้าเตียงนั้น
ชื่อว่า มสารกะ (เตียงมีแม่แครงสอดเข้าในขา).

เตียงที่เขาทำให้แม่แครงคาบเท้าเตียง โดยลักษณะคล้ายบัลลังก์ ชื่อว่า **พุนธิกาพัทธ์** (เตียงมีแม่แครงเนื่องเป็นอันเดียวกันกับขา).

เตียงที่เขาทำด้วยเท้าเช่นกับเท้าแห่งสัตว์ มีม้าและแพะเป็นต้น ชื่อว่า **กฐิรปาท** (เตียงมีขาตั้งกำมปู) ก็หรือว่า เตียงที่มีเท้าอย่างใดอย่างหนึ่ง นี้ท่านเรียกว่า เตียงมีขาตั้งกำมปู. ก็เตียงชื่อว่า **อาหัจจปาทกะ** นี้ ท่านกล่าวไว้ในบาลีข้างหน้านั้นแลอย่างนี้ว่า เตียงที่เจาะด้วยเตียงทำ ชื่อว่า **อาหัจจปาทกะ** (เตียงมีขาจรดแม่แครง). เพราะเหตุนั้น เตียงที่ทำเจาะแม่แครงทั้งหลาย แล้วสอดปลายขาเข้าไปในแม่แครงนั้น สลักลิ้มในเบื้องบน บัณฑิตพึงทราบว่ เตียงมีขาจรดแม่แครง. แม้ในตั้ง ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน.

หลายบทว่า **อนุโต สเวเรตฺวา พทุธ โหติ** มีความว่า **เก้าอี้** ที่เขาถักให้กว้างทั้งข้างล่างและข้างบน ตรงกลางสอบ (แคบ) มีสัณฐานคล้ายบัณเฑาะว์. ได้ยินว่า ชนทั้งหลายกระทำเก้าอี้ขึ้น ให้หุ้มด้วยหนังสีหะ และเสื่อโคร่งที่ตรงกลางก็มี. ในเสนาสนะนี้ ชื่อว่าหนังที่เป็นอกัปปิยะไม่มี. จจริงอยู่แม้เสนาสนะที่เป็นวิหารแห่งทอง ก็ควร. เพราะเหตุนั้น เสนาสนะนั้น จึงเป็นของมีค่ามาก

ชื่อว่า **อนุปฺปสมฺปนฺนํ สนฺนุราเปติ ตสฺส ปรีโฬโช** มีความว่า เป็นฐานะของอนุปสัมบันผู้ซึ่งถูกใช้ให้ว่าง.

ชื่อว่า **เสทฺตฺวาปตํ อติกฺกมฺนุตฺสฺส อปตฺติ ปาจิตฺตียสฺส** มีความว่า ภิกษุผู้เดินเลยเสทตฺวาปต ของบุรุษผู้มีกำลังกลางคนไปต้องปาจิตตีย์.

[ว่าด้วยผู้รับผิดชอบเสนาสนะบริขารมีเตียงเป็นต้น]

ก็ในคำว่า **เสทฺตฺวาปตํ อติกฺกมฺนุตฺสฺส** เป็นต้นนี้ มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ พระเถระกระทำภักติจในโรงฉัน แล้วตั้งภิกษุหนุ่มว่า เธอจงไป

แต่งตั้ง เตียง ตั้ง ในที่พักกลางวัน. ภิกษุหนุ่มนั้นกระทำตามสั่งแล้วนั่ง. พระเถระเที่ยวไปตามความพอใจแล้วจึงไปในที่พักกลางวันนั้น วางถุงย่ามและอุตราสงค์ไว้. จำเดิมแต่นั้นไปเป็นธุระของพระเถระ. พระเถระนั่งแล้ว เมื่อจะไป ไม่เก็บเอง ไม่สั่งให้เก็บ เป็นปาจิตตีย์ ในเมื่อเดินเลยเขตขุบาตไป.

ก็ถ้าพระเถระไม่วางถุงย่ามและอุตราสงค์ไว้บนเตียงและตั้งนั้น จงกรรมพลงสั่งภิกษุหนุ่มว่า เธอไปได้, เธอพึงบอกว่า นี่เตียงตั้ง ขอรับ ถ้าพระเถระรู้จักธรรมเนียม พึงกล่าวว่า เธอไปเถิด เราจักกระทำให้เป็นปรกติเดิม ถ้าภิกษุผู้เถระ เป็นคนเขลาไม่ได้ศึกษาธรรมเนียม กลับขู่ตะคอกภิกษุหนุ่มว่า ไปเถิด อย่ามาฮีนในที่นี้ เราจะไม่ให้ (ใคร) นั่ง ไม่ให้ (ใคร) นอน, ภิกษุหนุ่มเรียนว่า ท่านนอนตามสบายเถิด ขอรับ ได้ข้ออ้างไหวแล้ว พึงไปเถิด. เมื่อภิกษุหนุ่มนั้นไปแล้ว เป็นธุระของพระเถระเท่านั้น และบัณฑิตพึงทราบว่าเป็นอาบัติแก่พระเถระนั้น โดยนัยก่อนนั้นเทียว.

ก็ถ้าว่า ในขณะที่ตั้งนั่นเอง ภิกษุหนุ่มเรียนว่า ท่านขอรับ. ผมมีกิจจำต้องทำบางอย่าง มีการชักล้างสิ่งของเป็นต้น และพระเถระกล่าวกะเธอว่า เธอแต่งตั้งแล้วจงไปเถิด ดังนี้ แล้วออกจากโรงฉันไปเสียดในที่อื่น พระวินัยธรพึงปรับ (พระเถระ) ตัวอย่างเท่า. ถ้าพระเถระไปนั่งในที่นั้นนั่นเอง, และเป็นอาบัติแก่พระเถระนั้น ในเมื่อเดินเลยเขตขุบาตไป โดยนัยก่อนนั้นแหละ.

ก็ถ้าว่า พระเถระสั่งสามเณร. เมื่อสามเณรแม้จัดตั้งเตียงและตั้งในโรงฉันนั้นแล้วนั่ง พระเถระไปเสียดที่อื่นจากโรงฉัน พระวินัยธรพึงปรับด้วยอย่างเท่าเดิน. พระเถระไปนั่งแล้ว ในเวลาไปต่อไป พึงปรับด้วยอาบัติในเมื่อเดินเลยเขตขุบาตไป.

ก็ถ้าว่า พระเถระเมื่อจะสั่ง สั่งว่า เธอจัดตั้งเตียงและตั้งแล้ว จงนั่ง รอที่เตียงและตั้งนั้นนั่นแหละ ดังนี้. ย่อมได้เพื่อจะไปในที่ที่คนปรารณา. ส่วนผู้รับสั่งเมื่อไม่ทำให้เป็นปกติเสียเอง เดินไปเป็นปาจิตตีย์ ในเมื่อเดินเลย เลหตุบาทไป.

ในระหว่างการประชุม ภิกษุทั้งหลายแต่งตั้งเตียงและตั้งแล้วนั่งในเวลา จะไปพึงบอกแก่อารามิกบรูษ (คนทำการวัด) ว่า ท่านทั้งหลายจงเก็บเตียง และตั้งนี้ ดังนี้ เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่สั่ง ไปเสีย ในเมื่อเดินเลยเลหตุบาท

ธรรมดาการพึงธรรมครั้งใหญ่ ย่อมจะมี ภิกษุทั้งหลายนำเอาเตียง และตั้งมาจากโรงอุโบสถบ้าง จากโรงฉันบ้าง จัดตั้งไว้ในสถานที่พึงธรรมนั้น. เป็นการธุระของพวกภิกษุเจ้าถิ่นเท่านั้น. ถ้าพวกภิกษุอาคันตุกะถือเอาไปด้วย อ้างว่า นี่สำหรับอุปัชฌาย์ของเรา นี่สำหรับอาจารย์ของเรา ดังนี้. จำเดิมแต่นั้นไป เป็นการธุระของพวกภิกษุอาคันตุกะนั้นเท่านั้น. ในเวลาไป เมื่อไม่ กระทำไว้ตามเดิม เดินเลยเลหตุบาทไป เป็นอาบัติ.

แต่ในมหาปัจจริ ท่านกล่าวไว้ว่า ช่วงเวลาที่ภิกษุพวกอื่นยังไม่มานั่ง เป็นภาระของพวกภิกษุผู้จัดตั้ง, เมื่อพวกภิกษุเหล่านี้มานั่งเป็นภาระของพวก ภิกษุผู้นั่ง ถ้าพวกภิกษุผู้นั่งเหล่านั้นไม่เก็บเองก็ดี ไม่ใช่ให้เก็บก็ดี ไปเสีย เป็นทุกกฎ. เพราะเหตุไร เพราะจัดตั้งโดยไม่ได้สั่ง.

เมื่อแต่งตั้งธรรมาสน์แล้ว ภิกษุผู้สวดหรือผู้แสดงธรรมยังไม่มา เพียงใด เป็นการธุระของพวกภิกษุผู้แต่งตั้งเพียงนั้น. เมื่อภิกษุผู้สวดหรือผู้ แสดงธรรมมานั่งแล้ว เป็นการธุระของภิกษุนั้น มีการพึงธรรมตลอดวันและ คั้นทั้งสิ้น. ภิกษุผู้สวดหรือผู้แสดงธรรมอื่นลุดไป ภิกษุอื่นมานั่ง ภิกษุใด ๆ

มานั่ง เป็นภาระของภิกษุนั้น ๆ. แต่เมื่อลุกขึ้น ฟังกล่าวว่า อาสนะนี้ เป็นภาระของท่าน แล้วจึงไป. ถ้าแม้ว่า เมื่อภิกษุผู้สวดผู้แสดงธรรมนอกนี้ยังไม่มานั่งแหละ ภิกษุผู้นั่งอยู่ก่อนลุกไป และภิกษุผู้นั่งก่อนนอกนี้ มานั่งอยู่ภายในอุปัจาร สถานที่นั้นนั่นเอง พระวินัยธรไม่พึงปรับเธอผู้ลุกไปด้วยอาบัติก็ถ้าว่า เมื่อภิกษุผู้สวดและผู้แสดงธรรมนอกนี้ ยังไม่มานั่งแหละ ภิกษุผู้นั่งอยู่ก่อนลุกจากอาสนะ เดินเลยเลขาทูบาตไป, พระวินัยธรพึงปรับเธอด้วยอาบัติ. แต่ในมหาปิฎกท่านกล่าววินัยนี้ไว้ว่า ทุก ๆ แห่งในเมื่อเดินเลยเลขาทูบาตไป เป็นทุกกฏในอย่างเท่าที่ ๑, เป็นปาจิตตีย์ในอย่างเท่าที่ ๒.

[ว่าด้วยเครื่องปูลาดและหน้าที่ในการรักษา]

พึงทราบวินิจฉัย ในคำว่า จิมิลิก วา เป็นต้น ดังนี้.

เครื่องลาดที่เขาทำไว้ เพื่อรักษาผิวของพื้นที่ทำบริกรรมด้วยปูนขาว เป็นต้น ชื่อว่า จิมิลกา. ชนิดหลายปูเครื่องลาดนั้นไว้ข้างล่าง แล้วปูเสื่อลำแพนทับไว้ข้างบน.

เครื่องลาดที่ควรปูลาดไว้บนเตียงและตั่ง ชื่อว่าเครื่องลาดเตียง ชนิดแห่งเครื่องปูลาด มีเสื่อลำแพนเป็นต้น ที่ควรลาดไว้บนพื้น ชื่อว่า เครื่องลาดพื้น. เสื่ออ่อนที่เขาทำด้วยใบตาลก็ดี ด้วยเปลือกปอก็ดี ชื่อว่า เสื่ออ่อน. แม้บรรดาหนังสัตว์ มีสีหะ เสื่อโคร่ง เสื่อเหลือง เสื่อดาว และหมีเป็นต้น หนังสือชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อว่า แผ่นหนัง. จริงอยู่ ชื่อว่าหนังที่ท่านห้าม ในการบริโภคเสนาสนะไม่ปรากฏในอรรถกถาทั้งหลาย. เพราะเหตุนี้ บัณฑิตพึงทราบ ว่า ห้ามเฉพาะในการบริหารหนังสือเป็นต้น .

เครื่องเช็ดที่เขาทำด้วยเชือกเล็ก ๆ ก็ดี ด้วยผ้าเก่าก็ดี เพื่อเช็ดเท้า ชื่อว่า เครื่องเช็ดเท้า.

ตั้งที่เขาทำด้วยแผ่นกระดาน ชื่อว่า ตั้งแผ่นกระดาน. อีกอย่างหนึ่ง
ได้แก่ แผ่นกระดานและดั่งที่ทำด้วยไม้. แม้เครื่องไม้เป็นต้นทั้งหมด ท่าน
สงเคราะห์ด้วยทั้งแผ่นกระดานนั้น แต่ในมหาปิฎกท่านกล่าวไว้โดยพิสดาร
ทีเดียวว่า ภิกษุวางเชิงรองบาตร ฝาบาตร กระเบื้องเช็ดเท้า พัดใบตาล พัด
ใบไม้ เครื่องไม้อย่างใดอย่างหนึ่งชั้นที่สุด กระบวยตักน้ำ สังข์ตักน้ำดื่ม
ไว้ในที่แจ้งแล้วไปเสีย เป็นทุกกฎ. แต่ในมหาอรรถกถานี้ท่านแสดงไว้ใน
สิกขาบทที่ ๒. ภิกษุต้มน้ำข้อมในที่แจ้ง แล้วพึงเก็บเครื่องใช้ทั้งปวง คือ
ภาชนะน้ำข้อม กระบวยตักน้ำข้อม ราน้ำข้อมเป็นต้น ไว้ในโรงไฟ. ถ้าโรงไฟ
ไม่มี พึงเก็บไว้ในเงื้อมที่น้ำฝนจะไม่ร่วรด แม้เมื่อเงื้อมนั้นไม่มี ถึงจะวาง
ไว้ในที่ซึ่งมีพวกภิกษुकอยดูแลอยู่แล้วจึงไป ก็ควร

สองบทว่า **อณฺเฐสุตฺต ปุคฺคฺลิก** มีความว่า ในมหาปิฎกเป็นต้น
กล่าวว่า การถือเอาโดยวิสาสะในบุคคลใด ไม่ขึ้น, เป็นทุกกฎในเพราะสิ่งของ
ของบุคคลนั้น, แต่วิสาสะในบุคคลใดขึ้น, สิ่งของของบุคคลนั้น ย่อมเป็นดู
ของส่วนตัวบุคคลของตน.

สองบทว่า **อาปุจฺจํ กจฺจติ** มีความว่า บุคคลใด จะเป็นภิกษุก็ดี
สามเณรก็ดี อารามิกบุรุษก็ดี เป็นลัชชี ย่อมสำคัญดูจะเป็นภารธุระของตน.
ภิกษุใดบอกลาบุคคลเช่นนั้นแล้วไป. ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น .

สองบทว่า **โธตาปนฺโต กจฺจติ** มีความว่า ภิกษุเอาออกฝั่งไว้ที่
แดด ไปด้วยคิดว่า เราจักมาเก็บ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไปอย่างนั้น.

คำว่า **เกนจิ ปฺลิตฺพุทฺธํ โหติ** มีความว่า เสนาสนะถูกรบกวन्दด้วย
อันตรายบางอย่าง. ก็ถ้าภิกษุผู้แก่กว่าให้ย้ายออกแล้ว ถือเอา (เสนาสนะ) ก็ดี,

ถ้าว่า ชักษ์หรือเปรต มานั่งอยู่ ก็ดี หรือว่าอิสรชนบางคนมายึดเอาก็ดี
เสนาสนะจัดว่าถูกหวงแหน (กางกั้น). ก็หรือว่าเมื่อสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือโคร่ง
เป็นต้น มาสู่ประเทศนั้นแล้วพักอยู่ เสนาสนะจัดว่าถูกรบกวนเหมือนกัน
ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้เฝ้าไม่เก็บ ไปเสีย เพราะเสนาสนะถูกอันตรายบางอย่าง
รบกวนอย่างนี้.

บทว่า อาปทาสุ คือ ในเพราะอันตรายแห่งชีวิต และอันตราย
แห่งพรหมจรรย์. บทที่เหลือตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑
ทางกายวากกับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา โนสัจญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปัญญาตติวัชระ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล

ปฐมเสนาสนสิกขาบทที่ ๔ จบ

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระสัตรสวัคคีย์

[๑๗๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระสัตรสวัคคีย์มีพวก ๑๗ รูปเป็นสหายน เมื่ออยู่ก็อยู่พร้อมกัน เมื่อหลีกไปก็หลีกไปพร้อมกัน พวกเธอปุถุชนในวิหารเป็นของสงฆ์แห่งหนึ่งแล้ว เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเอง ไม่ให้คนอื่นเก็บซึ่งที่นอนนั้น ไม่ได้บอกมอบหมาย หลีกไป เสนาสนะถูกลวกกัด บรรดาภิกษุที่มักน้อย ... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียนโทษกันว่า ไฉน พระสัตรสวัคคีย์ ปุถุชนในวิหารเป็นของสงฆ์แล้ว เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเอง ไม่ให้คนอื่นเก็บ ซึ่งที่นอนนั้น ไม่ได้บอกมอบหมาย หลีกไปแล้ว เสนาสนะจึงได้ถูกลวกกัด แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุสัตรสวัคคีย์ ปุถุชนในวิหารอันเป็นของสงฆ์แล้ว เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเอง ไม่ให้คนอื่นเก็บ ซึ่งที่นอนนั้น ไม่บอกมอบหมาย หลีกไปแล้ว เสนาสนะถูกลวกกัด จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมฆบุรุษ เหล่านั้น ปุถุชนไว้ในวิหารเป็นของสงฆ์แล้ว เมื่อหลีกไป ไฉนจึงไม่เก็บเอง

ไม่ให้คนอื่นเก็บ ไม่บอกมอภหมาย หลีกไปเสีย เสนาสนะจึงได้ถูกปลวกกัด
การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเมื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่
ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๖๔.๕ อนึ่ง ภิกษุใด ปุแล้วก็ดี ให้อุแล้วก็ดี ซึ่งที่นอนใน
วิหารเป็นของสงฆ์ เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้เก็บก็ดี ซึ่งที่
นอนอันปุไว้วันนั้น หรือไม่บอกมอภหมาย ไปเสีย เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระสังฆตถาคตวิภังค์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๘๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้

ที่ชื่อว่า เป็นของสงฆ์ ได้แก่ วิหารที่เขาถวายแล้ว สละแล้วแก่
สงฆ์

ที่ชื่อว่า ที่นอน ได้แก่ พูก เครื่องลาดรักษาผิวพื้น เครื่องลาด
เตียง เครื่องลาดพื้น เสื่ออ่อน ท่อนหนัง ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน เครื่องลาด
ทำด้วยหญ้า เครื่องลาดทำด้วยใบไม้.

บทว่า ปุ คือ ปุเอง.

บทว่า ให้อุ คือ ให้คนอื่นปุ.

คำว่า เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเอง ซึ่งที่นอนอันปูไว้ นั้น คือ
ไม่เก็บด้วยตนเอง

คำว่า ไม่ให้เก็บ คือ ไม่ให้คนอื่นเก็บ

คำว่า หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ความว่า ภิกษุไม่บอก
มอบหมายภิกษุ สามเณร หรือคนทำการวัด เดินเลยเครื่องล้อมแห่งอารามที่
เขาล้อม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เดินเลยอุปจารแห่งอารามที่เขาไม่ได้ล้อม ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๘๑] วิหารเป็นของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ ปูเองก็ดี
ให้คนอื่นปูก็ดี ซึ่งที่นอน เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้คนอื่นเก็บก็ดี
ซึ่งที่นอนอันปูไว้ นั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

วิหารเป็นของสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ ปูเองก็ดี ให้คนอื่นปูก็ดี ซึ่งที่นอน
เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้คนอื่นเก็บก็ดี ซึ่งที่นอนอันปูไว้ นั้น หรือ
ไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

วิหารเป็นของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของบุคคล ปูเองก็ดี ให้คนอื่น
ปูก็ดี ซึ่งที่นอน เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้คนอื่นเก็บก็ดี ซึ่งที่นอน
อันปูไว้ นั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

ภิกษุปูเองก็ดี ให้คนอื่นปูก็ดี ซึ่งที่นอน ในอุปจารวิหารก็ดี ในโรง
ฉันก็ดี ในมณฑปก็ดี ใต้ต้นไม้ก็ดี เมื่อหลีกไป ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ให้คนอื่น

เก็บกัศิ ซึ่งที่นอนอันปูไว้ นั้น หรือไม่บอกมอภหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

ภิกษุตั้งไว้เองกัศิ ให้คนอื่นตั้งไว้กัศิ ซึ่งเตียงกัศิ ตั้งกัศิ ในวิหารกัศิ
ในอุปัจารวิหารกัศิ ในโรงฉันทกัศิ ในมณฑปกัศิ ใต้ต้นไม้กัศิ เมื่อหลีกไป
ไม่เก็บเองกัศิ ไม่ให้คนอื่นเก็บกัศิ ซึ่งเตียงตั้งอันตั้งไว้ นั้น หรือไม่บอกมอ
ภหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของบุคคล... ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะ
เป็นของส่วนตัวของผู้อื่น.

วิหารเป็นของส่วนตัวของตน...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๓๘๒] ภิกษุเก็บเองแล้วไป ๑ ภิกษุให้คนอื่นเก็บแล้วไป ๑ ภิกษุ
บอกมอภหมายแล้วไป ๑ เสนาสนะมีเหตุบางอย่างขัดขวาง ๑ ภิกษุยังห่างไป
ยืนอยู่ ณ ที่นั้นบอกมอภหมายมา ๑ ภิกษุมีเหตุบางอย่างขัดขวาง ๑ ภิกษุมี
อันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

เสนาสนวรรค ทุติยเสนาสนสิกขาบทที่ ๕

พึงทราบวินิจฉัย ในตุติยเสนาสนสิกขาบท ดังต่อไปนี้

[ว่าด้วยที่นอนมีฟูกเป็นต้น]

ฟูกเตียงก็ดี ฟูกตั้งก็ดี ชื่อว่า ฟูก. เครื่องลาดมีเครื่องลาดรักษาผิวพื้นเป็นต้น มีประการดังกล่าวแล้วในสิกขาบทก่อนนั้น แล. ผ้าปูนั่งมีชายพึงทราบว่า นิสีทนะ. ท่านกล่าวคำเพียงเท่านี้ว่า ผ้าปาวาร ผ้าโกเชาว์ (พรม) ชื่อว่า ผ้าปูนอน.

เครื่องลาดหญ้าชนิดโคชนิดหนึ่ง ชื่อว่า เครื่องลาดทำด้วยหญ้า. ในเครื่องลาดทำด้วยใบไม้ก็นับนี้.

ในคำว่า ปริกฺเขป อติกฺกามาเนตฺตสฺส นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ เป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้ก้าวเท้าแรกไป, เป็นปาจิตตีย์ ในอย่างเท่าที่ ๒. ๒ เลททุกุบาทจากเสนาสนะ ชื่อว่า อุบจารแห่งอารามที่ไม่ได้ล้อม.

[ว่าด้วยการบอกลาและเก็บเครื่องเสนาสนะ]

ในคำว่า อนาปุจฺจํ วา คจฺเจยฺย นี้ พึงทราบวินิจฉัย ดังนี้ เมื่อมีภิกษุ พึงบอกลาภิกษุ. เมื่อภิกษุนั้นไม่มี พึงบอกลาสามเณร เมื่อสามเณรนั้นไม่มี พึงบอกลาคนทำการวัด. แม้เมื่อคนทำการวัดนั้นก็ไม่มี พึงบอกลาเจ้าของวิหาร ผู้สร้างวัด หรือผู้ใดผู้หนึ่ง ในวงศ์ตระกูลของเขา. แม้เมื่อเจ้าของวิหาร หรือผู้เกิดในวงศ์ตระกูลของเขานั้น ก็ไม่มี. ภิกษุพึงวางเตียงลงบนหิน ๔ ก้อน แล้วยกเตียงตั้งที่เหนือขึ้นวางบนเตียงนั้นรวมที่นอนทั้ง ๑๐ อย่าง มีฟูกเป็นต้นกองไว้ข้างบน แล้วเก็บงำกัณฑ์ไม้ กัณฑ์ดิน ปิดประตูและหน้าต่าง บำเพ็ญอุทเทยวัตรแล้วจึงไป.

ก็ถ้าเสนาสนะฝนร่วได้, และหญ้า หรืออิฐที่เขานำมาเพื่อมุงหลังคา ก็มีอยู่. ถ้าอาจ ก็พึงมุง. ถ้าไม่อาจ พึงเก็บเตียงและตั้งไว้ในโอกาสที่ฝนจะไม่ร่วรด แล้วจึงไป. ถ้าเสนาสนะฝนร่วทั้งหมด, เมื่อสามารถพึงเก็บไว้ในเรือนของพวกอุบาสก ภายในบ้าน. ถ้าแม้พวกอุบาสกเหล่านั้น ไม่ยอมรับกล่าวว่า ท่านขอรับ ธรรมดาของสงฆ์เป็นของหนัก, พวกกระผมกลัวภัยมีไฟไหม้เป็นต้น ดังนี้ ภิกษุจะวางเตียงลงข้างบนหิน แม้ในโอกาสกลางแจ้งแล้วเก็บเตียงตั้งเป็นต้นที่เหลือ โดยนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล เอาจำพวกหญ้า และใบไม้ปกปิดแล้วจึงไป ก็ควร. จริงอยู่ ของที่ยังเหลืออยู่ในที่นั้น แม้จะเป็นเพียงชิ้นส่วน (ตัวเตียงตั้ง) ก็จักเป็นอุปการะแก่พวกภิกษุเหล่าอื่นผู้มาในที่นั้น ฉะนั้นแล.

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **วิหารสุต อุปจาร** เป็นต้น ดังนี้
บริเวณ ชื่อว่า **อุปจารแห่งวิหาร**. โรงฉันที่เขาสร้างไว้ในบริเวณชื่อว่า **อุปฐฐานศาลา**. ปรำที่เขาสร้างไว้ในบริเวณ ชื่อว่า **มณฑป**. โคนไม้ในบริเวณ ชื่อว่า **รุกขมุล**. นี่เป็นนัยที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถากรุณทีก่อน. ท่านกล่าวนัยไว้แล้ว แม้ก็จริง ถึงกระนั้น ห้องภายในก็ดี เสนาสนะที่คุ้มกันได้ บังทั้งหมดอย่างอื่นก็ดี พึงทราบว่า **วิหาร**.

สองบทว่า **วิหารสุต อุปจาร** ได้แก่ ในโอกาสภายนอกใกล้วิหารนั้น.

บทว่า **อุปฐฐานศาลาย** วา ได้แก่ ในโรงฉันก็ดี.

บทว่า **มณฑป** วา ได้แก่ ในมณฑปเป็นที่ประชุมแห่งคนมาก ซึ่งไม่ได้บังหรือแม้บังก็ดี. ในโคนไม้ไม่มีคำที่จะพึงกล่าว.

สองบทว่า **อาปตติ ทุกกฏสฺส** มีความว่า ก็เพราะเมื่อภิกษุปลวก
ที่นอน ๑๐ อย่าง มีประการดังที่กล่าวไว้ในภายในห้อง เป็นต้น และในที่
คุ้มกันได้ แล้วไปเสีย, ที่นอนก็ดี เสนาสนะก็ดี ย่อมเสียหายเพราะปลวก
เป็นต้น จะกลายเป็นจอมปลวกไปทีเดียว ฉะนั้น ท่านจึงปรับเป็นปาจิตตีย์.
แต่สำหรับภิกษุผู้ปูไว้ในที่มีอุปัฏฐานศาลาเป็นต้น ในภายนอกแล้วไป เพียง
แต่ที่นอนเท่านั้นเสียหายไป เพราะสถานที่คุ้มกันไม่ได้, เสนาสนะไม่เสียหาย.
เพราะฉะนั้น ท่านจึงปรับเป็นทุกกฏในอุปัฏฐานศาลาเป็นต้นนี้.

วินิจฉัยในคำว่า **มณฺจํ วา ปิณฺฑํ วา** เป็นต้นนี้ ฟังทราบดังนี้
ก็เพราะตัวปลวกทั้งหลายไม่อาจเพื่อจะกัดเคี้ยวและตั้งทันที ฉะนั้นภิกษุวาง
เตียงตั้งนั้นไว้ในวิหารแล้วไป ท่านก็ปรับเป็นทุกกฏ. ส่วนในอุปจารแห่ง
วิหาร พวกภิกษุแม้เมื่อเที่ยวตรวจดูวิหาร เห็นเตียงและตั้งนั้นแล้วจักเก็บ.

วินิจฉัยในคำว่า **อุทฺทริตฺวา คจฺจติ** นี้ ฟังทราบดังนี้ ภิกษุ
เมื่อจะเก็บเองแล้วไป ฟังหรือเอาเครื่องถักร้อยเตียงและตั้งออกหมดแล้ว ม้วน
แขวนไว้ที่ราวจิวรแล้วจึงไป. ถึงภิกษุผู้มาอยู่ภายหลัง ถักเตียงและตั้งใหม่
เมื่อจะไป ก็พึงกระทำอย่างนั้นเหมือนกัน. ภิกษุผู้ปูที่นอนจากภายในฝาไปถึง
ภายนอกฝาแล้วอยู่ ในเวลาจะไป พึงเก็บไว้ในที่ที่คนถือเอามาแล้ว ๆ นั้นเทียว.
แม้ภิกษุผู้ยกลงมาจากชั้นบนแห่งปราสาทแล้วอยู่ภายใต้ปราสาท ก็นัยนี้นั้นแล
แม้ภิกษุจะตั้งเตียงและตั้งไว้ในที่พักกลางวัน และที่พักกลางคืนแล้ว ในเวลา
จะไปพึงเก็บไว้ตามเดิม ในที่ซึ่งคนถือเอามานั้นแล.

[ว่าด้วยสถานที่ต้องบอกลาและไม่ต้องบอกลา]

ในคำว่า **อาปฺจุณฺฑํ คจฺจติ** นี้ มีวินิจฉัยสถานที่ควรบอกลา และ
ไม่ควรบอกลา ดังต่อไปนี้

ศาลาใด เป็นศาลายาวก็ดี เป็นศาลาใบไม้ก็ดี อยู่บนพื้นดิน, หรือว่า เรือนที่เขาสร้างบนเสาไม้ทั้งหลายหลังใด เป็นที่ปลวกขึ้นได้ก่อน, ภิกษุเมื่อ จะหลีกเลี่ยงจากศาลายาวเป็นต้นนั้น พึงบอกลาก่อนแล้วจึงหลีกเลี่ยง. เพราะว่า เมื่อสถานที่นั้นไม่มีใครปฏิบัติเพียง ๒-๓ วัน ตัวปลวกทั้งหลายย่อมตั้งขึ้น

ส่วนเสนาสนะใด เป็นเสนาสนะที่เขาสร้างไว้บนหินผา หรือบนเสา หินก็ดี ถ้าที่ภูเขาหินก็ดี เสนาสนะที่ฉาบโบกปูนขาวก็ดี ในเสนาสนะใดไม่มีความสงสัยในเรื่องปลวก (จะขึ้น), เมื่อภิกษุจะหลีกเลี่ยงจากที่นั้น จะบอกลา ก็ตาม ไม่บอกลาก็ตาม ไปเสีย ก็ควร. แต่การบอกลาต้องเป็นธรรมเนียม (ของผู้เตรียมจะไป). ถ้าตัวปลวกทั้งหลายจะขึ้นทางข้างหนึ่งในเสนาสนะแม้ เช่นนั้นได้ ควรบอกลาแล้วจึงไป.

ฝ่ายภิกษุอาคันตุกะใดประพฤติดังตามภิกษุผู้ถือเสนาสนะของสงฆ์อยู่ ไม่ถือเสนาสนะสำหรับคนอยู่. เสนาสนะนั้น เป็นฐานะของภิกษุรูปก่อนนั้นแล ตราบเท่าที่ภิกษุนั้นยังไม่ถือ (เสนาสนะสำหรับคน). ก็จำเดิมแต่ภิกษุนั้นถือเอาเสนาสนะแล้วอยู่โดยอิสระของตน เป็นฐานะของภิกษุอาคันตุกะนั่นเอง. ถ้าแม้ทั้ง ๒ รูปแจกกันแล้วถือเอา, เป็นฐานะแม้ของท่านทั้ง ๒ รูป.

แต่ในมหาปัจจุณีท่านกล่าวไว้ว่า ถ้าภิกษุ ๒-๓ รูป ร่วมกันจัดตั้ง, ในเวลาจะไปควรบอกลาทุกรูป. ถ้าบรรดาภิกษุเหล่านั้น รูปหนึ่งไปก่อน ทำความผูกใจว่า รูปหลัง จักปฏิบัติ แล้วไป ย่อมสมควร. ความพิน (จากอาบัติ) ย่อมไม่มีแก่รูปหลัง เพราะความผูกใจ. ภิกษุมารูป ส่งภิกษุรูปหนึ่งให้ไปปู. ในเวลาจะไป ภิกษุทั้งหมดจึงบอกลา, หรือพึงส่งภิกษุรูปหนึ่งไปบอกลา. ภิกษุนำเอาเตียงและตั้งเป็นต้นมาจากที่อื่น แม้อยู่ในที่อื่น ในเวลาจะไป พึงนำไปไว้ในที่เดิมที่นั้นนั่นแหละ. ถ้าเมื่อภิกษุนำมาจากที่อื่นแล้วใช้อยู่,

ภิกษุอื่นผู้แก่กว่ามา อย่าพึงห้ามท่าน พึงเรียนว่า ท่านขอรับ เพียงตั้ง
กระผมนำมาจากอวาตอื่น ท่านพึงทำให้เป็นปกติเดิม. เมื่อภิกษุผู้แก่กว่านั้น
รับรองว่า เราจักทำอย่างนั้น ดังนี้ ภิกษุนอกนี้จะไป ก็ควร. จริงอยู่ เมื่อ
ภิกษุเมื่อนำไปในที่อื่นอย่างนี้ ใช้สอยอย่างใช้สอยเป็นของสงฆ์ เพียงและตั้งนั้น
จะเสียหายไปก็ตาม เก่าชำรุดไปก็ตาม ถูกพวกโจรลักไปก็ตาม ไม่เป็นสินใช้
แต่เมื่อภิกษุใช้สอยอย่างใช้สอยเป็นของบุคคล ย่อมเป็นสินใช้. อนึ่ง ภิกษุ
ใช้สอยเพียงตั้งของผู้อื่น อย่างใช้สอยเป็นของสงฆ์ก็ตาม อย่างใช้สอยเป็นของ
ส่วนบุคคลก็ตาม เพียงตั้งเสียหายไป เป็นสินใช้เหมือนกัน .

ชื่อว่า เกนจิ ปลิพทุฐ โหติ มีความว่า เสนาสนะมีเหตุบางอย่าง
บรรดาเหตุมีภิกษุผู้แก่กว่า อิศรชน ยักษ์ สีหะ เนื้อร้าย และงูเห่าเป็นต้น
ขัดขวาง.

ในคำว่า สาเปกโข คนตุวา ตตุถ จิโต อาปุจจติ เกนจิ
ปลิพทุฐ โหติ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ ภิกษุยังมีห่วงใยอย่างนี้ว่า เรา
จักมาปฏิบัติในวันนี้นั้นแหละ ไปยังฝั่งแม่น้ำ หรือละแวกบ้านแล้ว ยืนอยู่ใน
ที่ที่เธอเถิดความคิดที่จะไปนั้นนั่นเอง ส่งใคร ๆ ไปบอกลา. หรือมีเหตุบ้าง
อย่าง บรรดาเหตุมีแม่น้ำเต็มฝั่ง พระราชาและโจรเป็นต้น ขัดขวาง. ภิกษุ
ถูกอันตรายขัดขวาง ไม่อาจจะกลับมาได้. ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ไม่เป็นอาบัติ
แม้แก่ภิกษุนั้น . บทที่เหลือพร้อมทั้งสมุฏฐานเป็นต้น มีนัยดังกล่าวแล้วใน
ปฐมสิกขาบทนั้นแล.

ทุติยเสนาสนสิกขาบทที่ ๕ จบ

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๘๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เถกัณที่นอนดี ๆ ไว้ให้พระเถระทั้งหลายย้ายไปเสียบ แล้วคิดกันว่า ด้วยอุบายอะไรหนอ พวกเราจะพึงอยู่จำพรรษา ณ ที่นี้แหละ แล้วสำเร็จการนอนแทรกแซงพระเถระทั้งหลายด้วยหมายใจว่า ผู้ใดมีความคับใจ ผู้นั้นจักหลีกไปเอง บรรดาภิกษุที่มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้สำเร็จการนอนแทรกแซงพระเถระทั้งหลาย แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่าพวกเธอสำเร็จการนอนแทรกแซงพระเถระทั้งหลาย จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้สำเร็จการนอนแทรกแซงพระเถระทั้งหลายแล้ว การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๖๕. ๖. อนึ่ง ภิกษุใด รู้อยู่ สำเร็จการนอนแทรกแซงภิกษุ
ผู้เข้าไปก่อน ในวิหารของสงฆ์ ด้วยหมายว่า ผู้ใดมีความคับใจ
ผู้นั้นจักหลีกไปเอง ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นให้เป็นปัจจัย หาใช่
อย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตติย.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๘๔] บทว่า อนึ่ง..ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

วิหารที่ชื่อว่า ของสงฆ์ ได้แก่ วิหารที่เขาถวายแล้ว สละแล้วแก่สงฆ์.
ที่ชื่อว่า รู้ คือ รู้ว่าเป็นพระผู้เฒ่า รู้ว่าเป็นพระอาพาธ รู้ว่าเป็นพระที่
สงฆ์มอบวิหารให้.

บทว่า แทรกแซง คือ เข้าไปเบียดเสียด.

บทว่า สำเร็จการนอน ความว่า ภิกษุปุ้ไว้เองก็ดี ให้คนอื่นปุ้ไว้
ก็ดี ซึ่งที่นอน ในสถานที่ใกล้เคียงก็ดี ตั้งก็ดี ทางเข้าออกก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ
นั่งทับก็ดี นอนทับก็ดี ต้องอาบัติปาจิตติย.

คำว่า ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นให้เป็นปัจจัย หาใช่ออย่างอื่นไม่ ความว่า ไม่มีอะไรอื่นเป็นปัจจัยเพื่อสำเร็จการนอนแทรกแซง.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๘๕] วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์ สำเร็จการนอนแทรกแซง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ สำเร็จการนอนแทรกแซง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของบุคคล สำเร็จการนอนแทรกแซง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

เว้นอุปจาร เตียง ตั่ง หรือทางเข้าออกได้ ภิกษุเองก็ดี ให้คนอื่นปูก็ดี ซึ่งที่นอน ต้องอาบัติทุกกฏ นั่งทับก็ดี นอนทับก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเองก็ดี ให้คนอื่นปูก็ดี ซึ่งที่นอน ในอุปจารวิหารก็ดี ในโรงฉันก็ดี ในมณฑปก็ดี ใต้ต้นไม้ก็ดี ในที่แจ้งก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ นั่งทับก็ดี นอนทับก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสงฆ์ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของบุคคล ... ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะเป็นของส่วนตัวของผู้อื่น.

วิหารเป็นส่วนตัวของตน ... ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

[๑๘๖] ภิกษุอาพาธเข้าอยู่ ๑ ภิกษุถูกความหนาวหรือความร้อน เบียดเบียนแล้วเข้าไปอยู่ ๑ ภิกษุมีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิ-
กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

เสนาสนวรรค อนุปัชชสิกขาบทที่ ๖

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๖ ดังต่อไปนี้

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องเข้าไปนอนแทรกแซง]

บทว่า **ปติพทุชนติ** มีความว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไปถึงก่อนขน
บาตรและจีวรไปยื่นกันอยู่.

ชื่อว่า **เถเร ภิกขุ วุฏฐาเปนติ** มีความว่า ถือเอาตามลำดับ
พรรษากล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ (ที่นี่) ถึงแก่พวกเรา ดังนี้ แล้วให้ย้ายออก
ไปเสีย.

คำว่า **อนุปชชช เสยยุ กปะเปนติ** มีความว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์
เข้าไปแทรกแซงกล่าวว่า ท่านขอรับ เฉพาะที่เตียงเท่านั้น ถึงแก่พวกท่าน
ไม่ใช่วิหารทั้งหมด, บัดนี้ ที่นี่ ถึงแก่พวกกระผม ดังนี้ จัดวางเตียงและตั้ง
แล้วนั่งบ้าง นอนบ้าง กระทำการสาธยายบ้าง.

บทว่า **ชานํ** ได้แก่ รู้ยู่ว่า ภิกษุนี้ไม่ควรถูกย้าย. ด้วยเหตุที่
นั่นเอง ในวิภังค์แห่งบทว่า **ชานํ** นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำเป็นต้นว่า
วุฑฺโฒติ ชานาติ แปลว่า รู้ยู่ว่าเป็นพระผู้เฒ่า. จริงอยู่ ภิกษุผู้เฒ่าเป็น

ผู้ไม่ควรให้ย้าย เพราะตนเป็นผู้เฒ่า, ภิกษุผู้อาพาธเป็นผู้ไม่ควรให้ย้าย เพราะเธอเป็นผู้อาพาธ ก็สงฆ์กำหนดความเป็นผู้มีอุปการะและความเป็นผู้มีคุณพิเศษ แห่งภิกษุภิกษุทายาทาริกก็ดี แห่งภิกษุผู้เป็นพระธรรมกถึก และพระวินัยธรเป็นต้น ก็ดี แห่งภิกษุผู้เป็นอาจารย์สอนคณะก็ดี จึงสมมติวิหารให้เพื่อต้องการให้อยู่ประจำ. เพราะเหตุนี้สงฆ์ให้วิหารแก่ภิกษุใด, ภิกษุเมื่อนั้นชื่อว่า เป็นผู้ไม่ควรให้ย้าย. ก็ในคำว่า วุฑฺฒโณติ ชานาติ เป็นต้นนี้สงฆ์เท่านั้นจะให้เสนาสนะที่สมควรแม้แก่ภิกษุผู้อาพาธก็จริง, ถึงกระนั้น ภิกษุอาพาธก็แยกตรัสไว้แผนกหนึ่ง เพื่อแสดงว่า แม้เป็นผู้มีเสนาสนะอันสงฆ์ยังไม่อุปโลกน์ให้ ก็ไม่ควรบีบบังคับ ครอบงำเคราะห์ ดังนี้.

ในคำว่า อุปจารเ นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้. หนึ่งสอกลีบโดยรอบในวิหารใหญ่ ชื่ออุปจารแห่งเตียงและตั้งก่อน. ในวิหารเล็กหนึ่งสอกลีบจากที่พอจะตั้งเตียงตั้งได้ (ชื่อว่า อุปจารแห่งเตียงตั้ง). ทางกว้างสอกลีบชั่วคราวจะถึงเตียงและตั้ง จากที่วางก้อนหินสำหรับล้างเท้าซึ่งวางไว้ที่ประตูและที่ถ่ายปัสสาวะ สำหรับภิกษุผู้ล้างเท้าแล้วเข้าไป และภิกษุผู้ออกไปเพื่อต้องการถ่ายปัสสาวะ ชื่ออุปจาร. ภิกษุใดใครจะสำเร็จการนอนแทรกแซง ปลูกเองก็ดี ให้ปลูกก็ดี ซึ่งที่นอนในอุปจารแห่งภิกษุผู้ยืนอยู่ที่อุปจารแห่งเตียงหรือตั้งนั้นก็ดี ผู้เข้าหรือออกอยู่ที่ดี ภิกษุนั้นต้องทุกกฎ.

ในคำว่า อภินิสิตติ वा อภินิพชชติ वा นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้. เป็นปาจิตตีย์ เพราะเหตุสักว่านั่งทับข้าง เพราะเหตุสักว่านอนทับข้าง, แต่ถ้าภิกษุทำการนั่งและทำการนอนทั้ง ๒ อย่าง เป็นปาจิตตีย์ ๒ ตัว. เมื่อผุดลุกผุดนั่งหรือผุดลุกผุดนอน เป็นปาจิตตีย์ทุก ๆ ประโยค.

บัณฑิตพึงทราบประเภทแห่งทุกกฎ แม้ในทุกกฎวาร มีอาทิว่า
วิหารสุต อุปะจาระ ดังนี้ ในคำว่า อุปะจาริ จเปตฺวา เสยฺย สนฺนฺตฺติ วา
สนฺนฺตฺราเปติ วา นี้ และอื่นจากคำนี้ เหมือนประเภทแห่งปาจิตติยที่ตรัส
ไว้ในการทำกิจทั้ง ๒ คือ เพียงแต่นั่งทับและนอนทับ ในคำว่า อภินิสิตฺติ
วา อภินิพฺชติ วา นี้ และในประเภทแห่งประโยคนั้น. เพราะไม่ต้องการ
ด้วยวิสภาคบุคคลเช่นนี้อยู่ในวิหารเดียวกัน หรือในบริเวณเดียวกัน ฉะนั้น
ท่านจึงห้ามการอยู่แห่งวิสภาคบุคคลนั้น ในที่ทุกแห่งทีเดียว.

แม้ในคำว่า อญฺญสุต ปุคฺคฺลิกเก นี้ ก็พึงทราบวินิจฉัยดังนี้.
เสนาสนะส่วนตัวของบุคคลผู้คุ้นเคยกัน เช่นเดียวกับของส่วนตัวของตนเหมือน
กัน ไม่เป็นอาบัติในเสนาสนะส่วนตัวบุคคลของผู้คุ้นเคยกันนั้น.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า ถ้ามีอันตรายแห่งชีวิตและพรหมจรรย์
แก่ภิกษุผู้อยู่ภายนอก ในเพราะอันตรายเห็นปานนั้น ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุ
ผู้เข้าไป (ภายใน). บทที่เหลือตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจฺปฐมปาราชิก เป็นกิริยา สัจฺญฺญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อนุปจฺจชสิกขาบทที่ ๖ จบ

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระสัตตตรสวัคคีย์

[๑๘๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระสัตตตรสวัคคีย์ ปฏิสังขรณ์วิหารใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่สุดเขตวัด ด้วยหมายใจว่าพวกเราจักอยู่จำพรรษา ณ ที่นี้ พระฉัพพัคคีย์ได้เห็นพระสัตตตรสวัคคีย์ ผู้กำลังปฏิสังขรณ์วิหาร ครั้นแล้วจึงพูดกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พระสัตตตรสวัคคีย์เหล่านั้น กำลังปฏิสังขรณ์วิหาร อย่างกระนั้นเลย พวกเราจักได้พวกเธอไปเสีย ภิกษุบางเหล่าพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย โปรครออยู่ก่อน จนกว่าเธอจะปฏิสังขรณ์เสร็จ เมื่อเธอปฏิสังขรณ์เสร็จแล้วพวกเราจงค่อยไล่ไป.

ครั้นพระสัตตตรสวัคคีย์ปฏิสังขรณ์เสร็จแล้ว พระฉัพพัคคีย์ได้กล่าวคำนี้กะพระสัตตตรสวัคคีย์ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านจงย้ายไป วิหารถึงแก่พวกเรา.

พระสัตตตรสวัคคีย์ตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านควรจะบอก ถ่วงหน้ามิใช่หรือ พวกผมจะได้ปฏิสังขรณ์วิหารหลังอื่น.

ฉ. อาวุโสทั้งหลาย วิหารเป็นของสงฆ์มิใช่หรือ.

ส. ขอรับ วิหารเป็นของสงฆ์.

ฉ. พวกท่านจงย้ายไป วิหารถึงแก่พวกเรา.

ส. วิหารหลังใหญ่ แม้พวกท่านก็อยู่ได้ แม้พวกผมก็จักอยู่.

พระฉัพพัคคีย์กล่าวว่า พวกท่านจงย้ายออกไป วิหารถึงแก่พวกเรา ดังนี้แล้ว ทำเป็นโกรธ ขัดใจ จับคอดุคร่าออกไป.

พระสัตตตรสวัคคีย์ถูกคอดุคร่าออกไปก็ร้องไห้.

ภิกษุทั้งหลายพากันถามอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านร้องให้
ทำไม.

พระสังคตสวัคคีย์ตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย พระนัฬพัคคีย์พวกนี้โกรธ
ขัดใจ นุคคร่าพวกข้าพเจ้าออกไปจากวิหารของสงฆ์

บรรดาภิกษุที่มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉน
พระนัฬพัคคีย์จึงได้โกรธ ขัดใจ นุคคร่าภิกษุทั้งหลายออกจากวิหารของสงฆ์เล่า
แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระนัฬพัคคีย์ว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอโกรธ ขัดใจ นุคคร่าภิกษุทั้งหลายออกจากวิหาร
ของสงฆ์ จริงหรือ.

พระนัฬพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโฆษบรูชทั้งหลาย ไฉน
พวกเธอจึงได้โกรธ ขัดใจ นุคคร่าภิกษุทั้งหลายออกจากวิหารของสงฆ์เล่า
การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๖๖.๗ อนึ่ง ภิกษุใด โกรธ ขัดใจ นุคคร่าก็ดี ให้นุคคร่า
ก็ดี ซึ่งภิกษุจากวิหารของสงฆ์เป็นปาจิตติย์.

เรื่องพระสังคตสวัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๘๘] บทว่า อนึ่ง .. ไค ความว่า ผู้ใด คือผู้เช่นใด..

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ-
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ซึ่งภิกษุ ได้แก่ ภิกษุอื่น.

บทว่า โกรธ ขัดใจ คือ ไม่พอใจ แค้นใจ เจ็บใจ.

[๓๘๙] วิหารที่ชื่อว่า ของสงฆ์ ได้แก่วิหารที่เขาถวายแล้ว สละ
แล้วแก่สงฆ์.

บทว่า นุคคร่า คือ จับในห้องนุคคร่าออกไปหน้ามุข ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

จับที่หน้ามุขนุคคร่าออกไปข้างนอก ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ให้ก้าวพื้นประตูแม่หลายแห่ง ด้วยประโยคเดียว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้นุคคร่า ความว่า ใช้ผู้อื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ใช้ครั้งเดียวให้ก้าวพื้น ประตู แม่หลายแห่ง ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๙๐] วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์ โกรธ ขัดใจ นุคคร่าก็ดี
ให้นุคคร่าก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ โกรธ ขัดใจ นุคคร่าก็ดี ให้นุคคร่าก็ดี
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของบุคคล โกรธ ขัดใจ นุคคร่าก็ดี
ให้นุคคร่าก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุขณกัถิ ใ้ขณกัถิ ซึ่งบริหารของภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุนุคคร่ากัถิ ใ้นุคคร่ากัถิ ออกไปจากอุปจารวิหารกัถิ จากโรงฉน
กัถิ จากปะร่ากัถิ จากไต้ต้นไม้กัถิ จากที่แจังกัถิ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุขณกัถิ ใ้ขณกัถิ ซึ่งบริหารของภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุนุคคร่ากัถิ ใ้นุคคร่ากัถิ ซึ่งอนุปสัมบัน จากวิหารกัถิ จาก
อุปจารวิหารกัถิ จากโรงฉนกัถิ จากปะร่ากัถิ จากไต้ต้นไม้กัถิ จากที่แจังกัถิ
ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุขณกัถิ ใ้ขณกัถิ ซึ่งบริหารของอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ
วิหารของบุคคล ภิกษุสงสัยต้องอาบัติทุกกฏ
วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของบุคคลต้องอาบัติทุกกฏ เพราะ
เป็นของส่วนตัวของผู้อื่น
วิหารเป็นส่วนตัวของตน ...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๓๕๑] ภิกษุนุคคร่ากัถิ ใ้นุคคร่ากัถิ ซึ่งภิกษุอลัชชี ๑ ภิกษุขณกัถิ
ใ้ขณกัถิ ซึ่งบริหารของภิกษุอลัชชี ๑ ภิกษุนุคคร่ากัถิ ใ้นุคคร่ากัถิ ซึ่งภิกษุ
วิกถจริต ๑ ภิกษุขณกัถิ ใ้ขณกัถิ ซึ่งบริหารของภิกษุวิกถจริตนั้น ๑ ภิกษุ
นุคคร่ากัถิ ใ้นุคคร่ากัถิ ซึ่งภิกษุผู้ก่อการบาดหมางกัถิ ก่อการทะเลาะกัถิ
ก่อการวิวาทกัถิ ก่อความอื้อฉาวกัถิ ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์กัถิ ๑ ภิกษุขณกัถิ
ใ้ขณกัถิ ซึ่งบริหารของภิกษุผู้ก่อการบาดหมางเป็นต้นนั้น ๑ ภิกษุนุคคร่ากัถิ

ให้จุดคร่าก็ดี ซึ่งอันเทวาสึกหรือสัทธวิหาริก ผู้ประพฤติไม่เรียบร้อย ๑ ภิกษุ
ชนก็ดี ให้ชนก็ดี ซึ่งบริวารของอันเทวาสึก หรือสัทธวิหาริกนั้น ๑ ภิกษุ
วิกถจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติ.

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

เสนาสนวรรค นิกัฏฒนสิกขาบทที่ ๗

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๗ ดังต่อไปนี้

[ว่าด้วยสถานที่และกิจริยาที่จุดคร่า]

ชื่อว่า อเกน ปโยเคน พหุเกปิ ทวารเอ อติกุมาเมติ มีความว่า
ในเสนาสนะทั้งหลาย เช่นปราสาท ๔ ชั้น ๕ ชั้นก็ดี ศาลา ๔ เหลี่ยมจตุรัส
มีซุ้มประตู ๖-๗-๘ ซุ้มก็ดี ภิกษุจับที่แขนทั้งสอง หรือที่คอให้ก้าวออกไป
ด้วยประโยคเดียว ไม่พักในระหว่าง เป็นปาจิตติยเพียงตัวเดียวเท่านั้น. เมื่อ
หยุดเป็นพัก ๆ ให้ก้าวออกไปด้วยประโยคต่าง ๆ เป็นปาจิตติยหลายตัวตาม
จำนวนประตู. แม้เมื่อไม่เอามือจับต้องจุดออกไปด้วยวาจากล่าวว่า จงออกไป
ก็นัยนี้นั้นแล.

วินิจฉัยในคำว่า อญฺญํ อาณาเปติ นี้ พึงทราบดังนี้ เพียงแต่
สั่งว่า จงจุดภิกษุนี้ออกไป เป็นทุกกฏ. ถ้าภิกษุผู้ได้รับสังคราเวียนั้นให้
ก้าวผ่านประตูแม้หลายแห่ง ก็ต้องปาจิตติยตัวเดียว. แต่ถ้าวา เธอได้รับสั่ง
กำหนดอย่างนี้ว่า จงจุดผ่านประตูเท่านั้นออกไป ก็ดี ว่า จงจุดไปจนถึง
ประตูใหญ่ ดังนี้ ก็ดี เป็นปาจิตติยตามจำนวนประตู.

สองบทว่า **ตสฺส ปริกฺขาริ** มีความว่า ภิกษุใด ขนออกเองก็ดี ใช้ให้ขนออกก็ดี ซึ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นส่วนตัวแห่งภิกษุนั้น เช่น บาตร จีวร ฆมกรกรรอน้ำ เตียงตั้ง ฟูกและหมอน เป็นต้นโดยที่สุดแม้ สะเก็ดน้ำย้อม เป็นทุกกฎแก่ภิกษุนั้นหลายตัว ตามจำนวนแห่งวัตถุ. ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจรีว่า ก็ในสิ่งของเหล่านั้น อันเจ้าของผูกมัดไว้แน่น เป็นอาบัติตัวเดียวเท่านั้น.

วินิจฉัยแม้ในคำว่า **อญฺญตฺส ปุคฺคฺลิก** นี้ พึงทราบดังนี้ ของส่วนตัวแห่งบุคคลผู้คุ้นเคย เช่นเดียวกับของส่วนตัวของตนนั้นแล. ก็ในที่ทุก ๆ แห่ง ผู้ศึกษาพึงทราบนัยเหมือนในคำนี้. แต่ในที่ใดจักมีความแปลกกัน พวกเราจักกล่าวไว้ในที่นั้น.

วินิจฉัยในคำว่า **อลฺหฺซี นิกฺกทฺตฺติ วา นิกฺกทฺตฺวาเปตี วา** เป็นต้น พึงทราบดังนี้ ภิกษุยอมได้เพื่อจะขับไล่ภิกษุผู้ทำความบาดหมาง และผู้ทำความทะเลาะกันเท่านั้น ออกจากสังฆารามทั้งสิ้น. เพราะว่า เธอได้พรรคพวกแล้ว พึงทำลายสงฆ์ก็ได้. ส่วนพวกภิกษุอลฺหฺซี เป็นต้น ภิกษุพึงจุดออกจากที่อยู่ ของตนเท่านั้น จะขับเธอเหล่านั้นออกจากสังฆารามทั่วไปไม่ควร

บทว่า **อุมฺมตฺตกตฺส** ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้เป็นบ้ำเอง. บทที่เหลือตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้น ทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตถุญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ฉะนั้นแล.

นิกัฏฒนสิกขาบทที่ ๗ จบ

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุ ๒ รูป

[๑๕๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุ ๒ รูป อยู่บนร้านในวิหารเป็นของสงฆ์ รูปหนึ่งอยู่ชั้นล่าง รูปหนึ่งอยู่ชั้นบน ภิกษุอยู่ชั้นบนนั่งทับโดยแรง ซึ่งเตียงอันมีเท้าเสียบ เท้าเตียงตกโคนศีรษะ ภิกษุอยู่ชั้นล่าง ภิกษุนั้นส่งเสียงร้องลั่น ภิกษุทั้งหลายพากันวิ่งเข้าไปถาม ภิกษุนั้นว่า ท่านส่งเสียงร้องทำไม จึงภิกษุนั้นได้ชี้แจงเรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุที่มักน้อย ... ต่างก็เฟ่งโทษติเตียนโทษนะว่า ไฉนภิกษุจึงนั่งทับโดยแรง ซึ่งเตียงมีเท้าเสียบ บนร้านในวิหารเป็นของสงฆ์. แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข่าว่าเธอ นั่งทับโดยแรง ซึ่งเตียงมีเท้าเสียบ บนร้านในวิหารเป็นของสงฆ์ จริงหรือ. ภิกษุนั้นทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอจึงได้นั่งทับโดยแรง ซึ่งเตียงมีเท้าเสียบ บนร้านในวิหารเป็นของสงฆ์เล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๗. ๘. อนึ่ง ภิกษุใด นั่งทับก็ดี นอนทับก็ดี ซึ่งเตียงก็ดี
ซึ่งตั้งก็ดี อันมีเท้าเสียบ บนร้านในวิหารเป็นของสงฆ์ เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุ ๒ รูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใดคือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์โนอรรถนี้.

วิหาร ที่ชื่อว่า เป็นของสงฆ์ ได้แก่ วิหารที่เขาถวายแล้ว สละ
แล้วแก่สงฆ์.

[๓๕๔] ที่ชื่อว่า ร้าน ได้แก่ ร้านที่ไม่กระทบศีรษะของมัชฌิมบุรุษ

เตียงที่ชื่อว่า มีเท้าเสียบ คือเขาสอดเท้าเสียบเข้าไปในตัวเตียง.

ตั้ง ที่ชื่อว่า มีเท้าเสียบ คือเขาสอดเท้าเสียบเข้าไปในตัวตั้ง

บทว่า นั่งทับ คือนั่งทับบนเตียงตั้งนั้น ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทว่า นอนทับ คือนอนทับบนเตียงตั้งนั้น ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทภาษณีย์

ตักปาจิตติย

[๓๕๕] วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์ นั่งทับก็ดี นอนทับ
ก็ดี ซึ่งเตียงก็ดี ซึ่งตั้งก็ดี อันมีเท้าเสียบ บนร้าน ต้องอาบัติปาจิตติย.

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ นั่งทับก็ดี นอนทับก็ดี ซึ่งเตียงก็ดี ซึ่ง
ตั้งก็ดี อันมีเท้าเสียบ บนร้าน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าของบุคคล นั่งทับก็ดี นอนทับก็ดี
ซึ่งเตียงก็ดี ซึ่งตั้งก็ดี อันมีเท้าเสียบ บนร้าน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของสงฆ์ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสงฆ์... ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิหารของบุคคล ภิกษุสำคัญว่าของบุคคล เพราะเป็นส่วนตัวของภิกษุ
อื่น... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

วิหารเป็นส่วนตัวของตน.. ไม่ต้องอาบัติ.

อานาปัตติวาร

[๓๕๖] ไม่ใช่ร้าน ๑ ร้านสูงพอกระทบศีรษะ ๑ ข้างล่างไม่ได้ใช้
เป็นที่อยู่ ๑ ข้างบนปูพื้นไว้ ๑ เท้าเตียงเท้าตั้งใดตรึงสลักกับตัว ๑ ภิกษุขึ้น
บนเตียงตั้งนั้นหีบจีวรหรือพาดจีวรได้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

เสนาสนวรรค เวหาสกุฎีสิกขาบทที่ ๘

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๘ ดังต่อไปนี้.

[แก้เอรรถเวหาสกุฎีและกิริยานั่งทับ]

บทว่า อูปริ เวหาสกุฎิยา ได้แก่ บนกุฎี ๒ ชั้นก็ดี บนกุฎี ๓ ชั้นก็ดี ที่ข้างบนไม่ได้ปูพื้นไว้

คำว่า มณฺจํ สหสา อภินิสิตติ ได้แก่ นั่งทับ คือ นั่งคร่อมเตียง โดยแรง. อีกอย่างหนึ่ง คำว่า มณฺจํ นี้ เป็นทุกติยาวิภัตติ ลงในอรรถแห่ง สัตตมวิภัตติ. ความว่า นั่งลงบนเตียง. ก็คำว่า อภิ นี้ เป็นเพียงอุปสรรค เพื่อให้ทำให้บทสวयงามเท่านั้น.

บทว่า ปติตฺวา คือ ตกลง หรือหลุดออกแล้ว. เพราะว่า ใน เบื้องบนของเท้าเตียงนั้น แม้สลักก็ไม่ไต่ เพราะฉะนั้น เท้าเตียงจึงหลุดออก

บทว่า วิสุตฺรมกาสิ คือ ได้ทำเสียงร้องครวญครางผิครูป

คำว่า เวหาสกุฎี นาม มขณิมสุตฺต ปุริสสุตฺต อสิสณฺญา มีความว่า กุฎีใดไม่กระทบศีรษะแห่งบุรุษผู้มีขนาดปานกลาง ด้วยชื่อที่ต่ำกว่า เขาทั้งหมด, (กุฎีนั้น ชื่อว่า เวหาสกุฎี) ด้วยคำนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงเวหาสกุฎีที่ทรงประสงค์แล้วในสิกขาบทนี้. (แต่) หาได้ทรงแสดงลักษณะของเวหาสกุฎีไว้ไม่. จริงอยู่ กุฎีมี ๒ ชั้นก็ดี กุฎีมี ๓ ชั้น เป็นต้นก็ดี ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเบื้องบนไม่ได้ปูพื้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเรียกว่า เวหาสกุฎี. แต่ในสิกขาบทนี้ประสงค์เอาเวหาสกุฎีที่ไม่กระทบศีรษะ. บัณฑิตพึงทราบความแตกต่างกันแห่งอาบัติ ในการนั่งทับ เป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งประโยค โดยนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล

บทว่า **อเวหาสกุฎิยา** มีความว่า ไม่เป็นอาบัติในศาลาใบไม้ที่เขาสร้างไว้บนพื้นดินเป็นต้น . เพราะว่า ไม่อาจเพื่อจะทำความเบียดเบียนแก่คนอื่นในกุฎิที่มีบรรณศาลาเป็นต้นนั้น .

บทว่า **สีสมณุกุฎาย** มีความว่า กุฎิใดกระทบศีรษะได้, ไม่เป็นอาบัติในกุฎิเช่นนั้น . เพราะว่า ใคร ๆ ไม่ก้มตัวลงไม่อาจเพื่อจะเที่ยวไปไม่ปราสาทชั้นล่าง (พื้นชั้นล่าง) ในกุฎินั้นได้ ฉะนั้น จักไม่มีความเบียดเบียนแก่ผู้อื่น เพราะไม่ใช่สถานที่สัญจร.

สามบทว่า **เหฎฐา อปริโลก์ โหติ** มีความว่า ภายได้เป็นที่ใช้สอยไม่ได้ เพราะเก็บทัพสัมภาระเป็นต้น . แม้ในกุฎินั้นก็ไม่เป็นอาบัติ.

สองบทว่า **ปทรสญจิต์ โหติ** มีความว่า พื้นข้างบนกุฎิใดเขาปูแน่นทึบด้วยแผ่นกระดานไม้ก็ดี ทำการบริกรรมด้วยปูนขาวเป็นต้น ก็ดี. แม้ในกุฎินั้นก็ไม่เป็นอาบัติ.

ข้อว่า **ปฏุฎาณิ ทินฺนา โหติ** มีความว่า ได้ตรึงสลักไว้ที่ปลายเท้าเตียงและตั้งเป็นต้น แม้เมื่อภิกษุนั่งบนเตียงและตั้งใด. (เท้าเตียง) ไม่ตกลงมา แม้ภิกษุผู้นั่งบนเตียงและตั้งเช่นนั้น ก็ไม่เป็นอาบัติ.

ข้อว่า **ตสฺมี จิโต** มีความว่า ภิกษุยืนบนเตียงและตั้งที่มีเท้าเสียบ (เข้าไว้ในตัวเตียงตั้ง) หยิบจีวรหรือวัตถุอะไร ๆ ที่แขวนไว้บนไม้พินมั่งกรเป็นต้นข้างบน, หรือว่าจะแขวนวัตถุอื่น, ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุนั้น. บทที่เหลือต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอฬกโลมสิกขาบท เกิดขึ้นทางกาย ๑ ทางกายกับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตคะ ปณณัตติวัชชะ กายกรรมมีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

เวหาสกุฎิสิกขาบทที่ ๘ จบ

กฏคามวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉนนะ

[๑๕๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตพระนครโกสัมพี ครั้งนั้น มหาอำมาตย์อุปัฏฐากของท่าน พระฉนนะสร้างวิหารถวายท่านพระฉนนะ แต่ท่านพระฉนนะสั่งให้มุงให้โบก ฉาบวิหารที่ทำเสร็จแล้วบ่อยครั้ง วิหารหนักเกินไป ได้ทลายลงมา จึงท่าน พระฉนนะมัวสาละวนเก็บรวบรวมหญ้าและไม้ ได้ทำนาข้าวเหนียวของ พราหมณ์คนหนึ่งให้เสียหาย พราหมณ์นั้นจึงเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงได้ทำนาข้าวเหนียวของข้าพเจ้าให้เสียหาย ภิกษุ ทั้งหลายได้ยินพราหมณ์นั้นเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่ผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนท่านพระฉนนะจึงได้ให้มุงให้โบก ฉาบวิหารที่ทำเสร็จแล้วบ่อยครั้งแล้ว วิหารหนักเกินไปได้ทลายลงมา แล้วกราบทูล เนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระฉนนะว่า คุณก่อนฉนนะ ข้าว่า เธอให้มุงให้โบก ฉาบวิหารที่ทำเสร็จแล้วบ่อยครั้ง วิหารหนักเกินไปได้ทลาย ลงมา จริงหรือ

ท่านพระฉนนะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอจึง ได้ให้มุงให้โบก ฉาบวิหารที่ทำเสร็จแล้วบ่อยครั้งแล้ว วิหารหนักเกินไปก็ทลาย

ลง การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๖๘. ๘. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำซึ่งวิหารใหญ่ จะวางเช็ดหน้า
เพียงไรแต่กรอบแห่งประตู จะบริการรรมช่ونهاต่าง พึงยืนในที่
ปราศจากของสดเขียว อำนวนยให้พอกได้ ๒-๓ ชั้น ถ้าเธออำนวนย
ยิ่งว่านั้น แม้นยืนในที่ปราศจากของสดเขียว ก็เป็นปาจิตติย

เรื่องพระฉันทะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๘] วิหารที่ชื่อว่า ใหญ่ ท่านว่ามีเจ้าของ.

ที่ชื่อว่า วิหาร ได้แก่ ดิถที่เขาโบกฉาบปูนไว้เฉพาะภายในก็ตาม
ที่เขาโบกฉาบปูนไว้เฉพาะภายนอกก็ตาม หรือที่เขาโบกฉาบปูนไว้ทั้งภายใน
ทั้งภายนอกก็ตาม.

บทว่า ผู้ให้ทำ คือ สร้างเองก็ดี ให้ผู้อื่นสร้างก็ดี.

บทว่า เพียงไรแต่กรอบแห่งประตู คือ ชั่วหัตถบาตโดยรอบแห่ง
บานประตู

บทว่า จะวางเช็ดหน้า คือ จะวางประตู.

บทว่า จะบริการรรมช่ونهاต่าง คือ จะบริการรรมหน้าต่างให้มี
สีเขียว สีดำ สียางไม้ ลายดอกไม้ เถาวัลย์ ฟันม้งกร ดอกจอก.

คำว่า พึงยืนในที่ปราศจากของสดเจียว อำนวยให้พอกได้.

๒- ๓ ชั้นความว่า ที่ชื่อว่า ของสดเจียว ได้แก่ บุพพัฒนาติ อปรัณชาติ.

ถ้าภิกษุยื่นสังการอยู่ในที่มีของสดเจียว ต้องอาบัติทุกกฏ.

ให้มุงตามทางแถว พึงมุงเอง ๒ แถว ๆ ที่ ๓ ตั้งให้มุงแล้วพึงหลีกไป.

ให้มุงเป็นชั้น พึงมุงเอง ๒ ชั้น ๆ ที่ ๓ ตั้งให้มุงแล้วพึงหลีกไป.

[๓๕๕] คำว่า ถ้าเธออำนวยให้ยิ่งกว่านั้น แม้นในที่ปราศจาก
ของสดเจียว ความว่า มุงด้วยอิฐ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ แผ่นอิฐ.

มุงด้วยแผ่นศิลา ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ แผ่นศิลา.

โบกฉาบด้วยปูนขาว ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ก้อนปูนขาว.

มุงด้วยหญ้า ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ กำหญ้า.

มุงด้วยใบไม้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ใบไม้.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๐๐] เกิน ๒ - ๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่าเกิน อำนวยการ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

เกิน ๒ - ๓ ชั้น ภิกษุสงสัย อำนวยการ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เกิน ๒-๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ถึง อำนวยการ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

หย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่าเกิน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

หย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น ภิกษุสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

หย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ถึง... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๐๑] ภิกษุมง ๒-๓ ชั้น ๑ ภิกษุมงหย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น ๑ ภิกษุสร้างถ้ำ ๑ กุหา ๑ กุฎีมุงหญ้า ๑ ภิกษุสร้างกุฎีเพื่อภิกษุอื่น ๑ ภิกษุสร้างด้วยทรัพย์ของตน ๑ ยกอาคารอันเป็นที่อยู่เสีย ภิกษุสร้างทุกอย่างไม่ต้องอาบัติ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ภูตคามวรรคสิกขาบทที่ ๕ จบ

เสนาสนวรรค มหัลลวิหารสิกขาบทที่ ๕

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ ดังต่อไปนี้

[แก้อรธปาฐะ เรื่องกรอบประตูหน้าต่าง]

โอกาสขนาดเท่าความกว้างของบานประตู โดยรอบแห่งบานประตู ชื่อ ว่าทวารโกส (กรอบแห่งประตู) ในคำว่า ยาว ทวารโกสา นี้. แต่ในมหาปัจจุทันท่านกล่าวไว้ว่า หนึ่งศอกคือ วัดจากบานประตู. ในกรุนทีกกล่าวว่า ขนาดเท่าบานประตูในข้างทั้งสอง ด้านแห่งประตู ในมหาอรรถกถาท่านกล่าวว่า ชื่อว่าบานประตู มีขนาดศอกคือก็มี ๒ ศอกก็มี ๒ ศอกคือก็มี. ถ้าในมหาอรรถกถานั้นท่านกล่าวดีแล้ว. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเอาอรรถนั้นนั่นแล จึงทรงทำการกำหนดอย่างสูงไว้ ดังนี้ว่า ชั่วหัตถบาส โดยรอบแห่งบานประตู.

บทว่า อคฺคฺลฺลฺยฺนํ มีความว่า เพื่อจะวางทวารพันธ (กรอบประตู) พร้อมทั้งบาน, อธิบายว่า เพื่อต้องการความไม่เคลื่อนที่แห่งกรอบ

ประตูปริมาณทั้งบานประตู. จริงอยู่ แม้บทภาษณะว่า ทวารภูวนาย นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสหมายเอาอรรถนินั้นแล.

ก็ในคำนี้ มีอธิบายดังต่อไปนี้ ก็บานประตูหมุนคล่องย่อมกระทบฝาในเวลาเปิด, ย่อมกระทบกรอบประตูในเวลาปิด. ฝาย่อมกระเทือนด้วยการกระทบนั้น, เพราะฝาย่อมกระเทือนนั้น ดินย่อมคลอน ครั้นคลอนแล้วย่อมหย่อนหรือหลุดลง. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ยาว ทวารโกสา อकुศลภูวนาย ดังนี้.

บัณฑิตพึงเห็นใจความในคำนี้เป็นอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ตรัสไว้ในมาติกา ไม่ได้ตรัสไว้ในบทภาษณะเลย ว่า กิจชื่อนี้ ควรกระทำแม้ก็จริง. ถึงกระนั้นเพื่อจะวางเข็ดหน้าเพียงไรแต่กรอบแห่งประตู ก็พึงฉาบเอง หรือพึงให้ฉาบบ่อย ๆ โดยอำนาจการตามในอรรถอุปสัทธิเหตุว่า ภิกษุให้ฉาบบ่อย ๆ ให้โอบบ่อย ๆ ดังนี้.

ส่วนในคำที่ตรัสไว้ในบทภาษณะว่า ปิณฺฑิสงฺฆมาฏฺฐสฺส สมฺมุตฺตา หตุลปาสา พิงฺทราบินิจฺฉยฺฉนฺตี วิหารใดมีประตูอยู่ตรงกลาง และมีฝาสองอยู่ส่วนบน หัตถปาสโดยรอบใน ๓ ทิศ เป็นอุปจารแห่งวิหารนั้น. สำหรับวิหารเล็ก มีอุปจารใน ๒ ทิศ. แม้ในวิหารเล็กนั้น บานประตูที่เปิดออก ย่อมกระทบฝาใด, แม้ฝานั้น ก็ยังจัดเป็นอุปจารไม่ได้ครบถ้วน. แต่โดยกำหนดอย่างสูง ทรงอนุญาตหัตถปาสโดยรอบใน ๓ ทิศ (และ) ทรงอนุญาตการโอบฉาบ เพื่อต้องการทำประตูให้แน่น. แต่ถ้าว่า มีโอกาสที่ควรฉาบแม้ในส่วนเบื้องบนแห่งประตู, จะฉาบโอกาสเมื่อนั้นก็ควร.

ในคำว่า อาโลกสนฺปริกมฺมาย นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกบานหน้าต่างว่า อาโลกสนฺธิ. ในคำนี้มีอธิบายดังนี้ว่า บานหน้าต่างเหล่านั้น

ในเวลาเปิด จะกระทบส่วนของฝาประมาณคืบหนึ่งข้าง เกินกว่าข้าง. ก็ใน คำว่าอโลกสันธิ นี้ ย่อมได้อุปจารในทิศทั้งปวง เพราะเหตุนั้น โอกาสประมาณ เท่าความกว้างแห่งบานหน้าต่างในทิศทั้งปวง. ภิกษุพึงฉาบเองหรือพึงให้ฉาบ เพื่อประโยชน์แก่การบริกรรมบานหน้าต่าง.

คำว่า **เสตวณฺณ** เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการแจกบทมตिका. จริงอยู่ ชื่อว่าวิหารจะเป็นของหนักด้วยสีขาวเป็นต้นนี้ ห้ามได้ เหตุนั้น พระผู้มี พระภาคเจ้าจึงทรงอนุญาต (สีขาวเป็นต้น) ไว้ในบทภาชนะนั้นแล. เพราะ เหตุนั้น ภิกษุพึงทำกิจทุกอย่างมีการฉาบปูนขาวเป็นต้นนี้ตามสบาย.

[ว่าด้วยการอำนาจให้การพอกบนหลังคา]

เพื่อทรงแสดงกรรม คือการฉาบอันภิกษุพึงทำอย่างนั้นแล้ว แสดง กรรมที่ภิกษุพึงทำบนหลังคาอีก พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำว่า **ทฺวิคฺติจฺจนฺตสฺส** เป็นต้น. พึงทราบวินิจฉัยในค่านั้น ดังนี้

คำว่า **ทฺวิคฺติจฺจนฺตสฺส** ปริยาย คือ (อำนาจให้) การพอกหลังคา ได้ ๒-๓ ชั้น. การพอกเรียกว่า ปริยาย. อธิบายว่า พึงอำนาจให้พอกได้ ๒ ครั้ง หรือพอกได้ ๓ ครั้ง

สองบทว่า **อปฺหริเต จิตฺเต** คือ ยืนอยู่ในที่ปราศจากของสดเขียว. ก็ในคำว่า **หริตี** นี้ ทรงประสงค์เอาบุพพัตถชาติต่างโดยเป็นข้าวเปลือก ๗ ชนิด และอุปรัณชาติต่างโดยเป็นถั่วเขียว ถั่วเหลือง งา ถั่วพู น้ำเต้า และผักเขียว เป็นต้น. ด้วยเหตุนี้แล พระองค์จึงตรัสว่า ที่ชื่อว่า ของสดเขียว ได้แก่ บุพพัตถชาติ อุปรัณชาติ.

ก็ในคำว่า **สเจ หริเต จิตฺ อธิฏฺฐาติ อปฺตฺติ ทฺกฺกฺกฺสฺส** นี้ พึงทราบวินิจฉัย ดังนี้ พืชที่เขาหว่านในนาแม้ใด ชั้นแรกยังไม่สำเร็จ

(ยังไม่ออก) ก็หรือว่า เมื่อฝนตกแล้ว จักสำเร็จ (จักงอก) พืชเมล็ดนี้ ก็ถึง การนับว่าของสดเขียวเหมือนกัน. เพราะฉะนั้น ภิกษุยืนอยู่ แม้ในนาเห็นปาน นั้น ก็ไม่อำนวยความสะดวก. พึงยืนอำนวยความสะดวกในที่ปราศจากของสดเขียวเท่านั้น.

ในเรื่องอำนวยความสะดวกปราศจากของสดเขียวในนาที่หว่านพืชแล้ว แม้นั้น มีกำหนดดังต่อไปนี้คือ ภิกษุนั่งอยู่ที่ข้างนอกไก่อก็ดี ซ่อฟ้าเรือนยอดก็ดี ยอดโดม ข้างบนก็ดี มองดูทางริมขอบเชิงชายแห่งหลังคาเห็นคนผู้ยืนอยู่บนภูมิภาคใด. และคนยืนอยู่ที่ภูมิภาคใด ย่อมเห็นภิกษุนั้น ผู้นั่งอยู่ข้างบน, พึงยืนอยู่ที่ภูมิภาค นั้น, ย่อมไม่ได้เพื่อจะยืนอำนวยความสะดวกในที่แม่เป็นที่ปราศจากของสดเขียว ภายใน แห่งภูมิภาคนั้นเข้ามา เพราะเหตุไร? เพราะว่าภูมิภาคนี้ เป็นโอกาสที่จะ พังลงมาแห่งวิหารเมื่อจะพัง.

การมุงตรงๆ ไปไม่อ้อม ชื่อว่า การมุงตามทางแถว ในคำว่า มกุเคน ฉาเทนุตตส นี้. การมุงตามทางแถวนั้น ย่อมมิได้ด้วยอิฐ ศิลา และปูนขาว.

คำว่า เทว มกุเค อธิฏฐหิตฺวา มีความว่า ทางแถว ๒ แถว ถ้ามุงไม่ดี, ย่อมได้แม่เพื่อจะรื้อออกเสียแล้วให้มุงบ่อยๆ เพราะฉะนั้น พึง มุงเอง ๒ แถว อย่างที่ตนต้องการ แล้วแถวที่ ๓ พึงสั่งว่า ต่อไปนี้ จมุง อย่างนี้ แล้วหลีกไป.

บทว่า ปริยาเยน แปลว่า ด้วยการพอกเป็นชั้นๆ (การมุงเป็นชั้นๆ). ก็การมุงอย่างนั้น ย่อมได้ด้วยหญ้าและใบไม้. เพราะเหตุนั้น ในการมุงเมล็ดนี้ ภิกษุพึงมุงเอง ๒ ชั้น อย่างที่ตนต้องการแล้ว ชั้นที่ ๓ พึงสั่งว่า ที่นี้ จมุง อย่างนี้ แล้วหลีกไป ก็ถ้าว่า ไม่หลีกไป พึงยืนนั่งเสีย. ก็การมุงทั้งหมดนี้ พึงทราบว่าเป็นเบื้องบนหลังคา. ภิกษุทั้งหลายเข้าใจว่า ถ้าวินิจฉัยมุงเป็นชั้นๆ ฝนจะไม่รั่วได้นาน จึงมุงอย่างนี้.

คำว่า ตโต เจ อุตฺตริ มีความว่า เลย ๓ แถว หรือ ๓ ชั้นขึ้นไป
คือในแถวที่ ๔ หรือในชั้นที่ ๔.

คำว่า กรเพ คือ ในคำหญาทุก ๆ คำ. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้
ตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปณฺณตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

มหัลลภิกขาบทที่ ๕ จบ

กุตคามวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุชาวรัฐอาฬวี

[๔๐๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อคคา-
พวาเจตีย์ เขตรัฐอาฬวี ครั้งนั้นพวกภิกษุชาวรัฐอาฬวี กำลังกระทำความกรรม
รู้ยู่ยู่ว่ามีตัวสัตว์ จึงรดเองบ้าง ให้คนอื่นรดบ้าง ซึ่งหญ้าบ้าง ดินบ้าง
บรรดาภิกษุที่มกน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า โฉน พวกภิกษุ
ชาวรัฐอาฬวีรู้ยู่ยู่ว่ามีตัวสัตว์ จึงได้รดเองบ้าง ให้คนอื่นรดบ้าง ซึ่งหญ้าบ้าง
ดินบ้างเล่า แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสอบถามภิกษุชาวรัฐอาฬวีว่า คุณก่อนภิกษุ-
ทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอรู้ยู่ยู่ว่ามีตัวสัตว์ รดเองบ้าง ให้คนอื่นรดบ้าง
ซึ่งหญ้าบ้าง ดินบ้าง จริงหรือ.

พวกภิกษุชาวรัฐอาฬวีทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย พวก
เธอรู้ยู่ยู่ว่ามีตัวสัตว์ โฉนจึงได้รดเองบ้าง ให้คนอื่นรดบ้าง ซึ่งหญ้าบ้าง
ดินบ้าง การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่
ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด รู้ยูน่าน้ำมีตัวสัตว์ รดก็ดี ให้รดก็ดี
ซึ่งหญ้างัฏฐิ ดินก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุชาวรัฐอาฬวี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๘๐๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้ยู่ ได้แก่ รู้เอง หรือ คนอื่นบอกเธอ.

[๘๐๔] บทว่า รด คือ รดเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้รด คือ ใช้คนอื่นรด ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ใช้ครั้งเดียว แต่เขารดหลายครั้ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

น้ำมีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่าน้ำมีตัวสัตว์ รดเองก็ดี ให้คนอื่นรดก็ดี
ซึ่งหญ้างัฏฐิ ซึ่งดินก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์

น้ำมีตัวสัตว์ ภิกษุสงสัย รดเองก็ดี ให้คนอื่นรดก็ดี ซึ่งหญ้างัฏฐิ
ซึ่งดินก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำมีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่าไม่มีตัวสัตว์ รดเองก็ดี ให้คนอื่นรดก็ดี
ซึ่งหญ้างัฏฐิ ซึ่งดินก็ดี ไม่ต้องอาบัติ

น้ำไม่มีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่ามีตัวสัตว์ ...ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำไม่มีตัวสัตว์ ภิกษุสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำไม่มีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่าไม่มีตัวสัตว์ ...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๐๕] ภิกษุไม่แกล้ง ๑ ภิกษุไม่มีสติ ๑ ภิกษุไม่รู้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑
ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล

ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๒ จบ

เสนาสนวรรค สัปปาณกสิกขาบทที่ ๑๐

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑. ดังต่อไปนี้

[ว่าด้วยเท้าน้ำมีตัวสัตว์รดหญ้าหรือดิน]

สองบทว่า ชานํ สัปปาณกํ ได้แก่ รู้อยู่โดยประการใดประการหนึ่ง
ว่า น้ำนี้ มีตัวสัตว์เล็ก ๆ.

สองบทว่า สิญฺเจยฺย วา สิญฺจาเปยฺย วา มีความว่า ภิกษุพึง
เอาน้ำนั้นรดเองก็ดี สั่งคนอื่นให้รดก็ดี.

ก็คำเช่นนี้ว่า สิญฺเจยฺยภาติ สยํ สิญฺจติ ดังนี้ ในพระบาลี ผู้ศึกษา
พึงทราบเนื้อความโดยนัยดังกล่าวแล้วในสิกขาบทก่อนนั้นแล. เมื่อภิกษุรดไม่
ทำให้สาย (น้ำ) ในน้ำนั้นขาด เป็นอาบัติเพียงตัวเดียวในหม้อน้ำหม้อเดียวกัน
ในภาชนะทุกอย่างก็เช่นนี้. แต่เป็นอาบัติทุก ๆ ประโยค แก่ภิกษุผู้รดทำให้

สายน้ำขาด. ภิกษุทำเหมืองให้เป็นทางตรง (น้ำ) จะไหลทั้งวันก็ตาม เป็น
อับติตัวเดียว. ถ้าภิกษุกั้นในที่นั้น ๆ แล้วไขน้ำไปทางอื่น ๆ เป็นอับติทุก ๆ
ประโยชน์. ถ้าแม่น้ำขุ่นขนาดบรรทุกเต็มเล่มเกวียน ภิกษุใส่ลงในน้ำด้วยประโยชน์
เดียว ก็เป็นอับติตัวเดียว. ภิกษุทิ้งหญ้าหรือใบไม้ลงที่ละเส้น ทีละใบ เป็น
อับติทุก ๆ ประโยค. ในดินเหนียวก็ดี ในวัตถุอื่นมีไม้ โคลน และโคลมัย
เป็นต้นก็ดี ก็นัยนี้นั้นและ ก็วิธีทิ้งหญ้าและดินลงในน้ำนี้ มิได้ตรัสหมายถึง
น้ำมาก. น้ำใด เมื่อทิ้งหญ้าและดินลงไป จะถึงความแห้งไป หรือจะเป็น
น้ำขุ่น, ในน้ำใด จำพวกสัตว์เล็ก ๆ จะตายเสีย, บัณฑิตพึงทราบว่ พระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสหมายถึงน้ำเช่นนั้น. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้น ทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ
กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

สัปปาณกสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

เสนาสนวรรคที่ ๒ จบบริบูรณ์

ตามวรรณนานุกรม

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. ภูตคามสิกขาบท ว่าด้วยพรากของเขี้ยว
๒. อัญญวาทสิกขาบท ว่าด้วยแกลังกล่าวคำอื่น
๓. อุชฌาปนสิกขาบท ว่าด้วยโพนทนา
๔. ปฐมเสนาสนสิกขาบท ว่าด้วยหลีกไปไม่เก็บเสนาสนะ
๕. ทุตติยเสนาสนสิกขาบท ว่าด้วยใช้เสนาสนะแล้วไม่เก็บ
๖. อนุปัจจสิกขาบท ว่าด้วยนอนแทรกแซง
๗. นิกกัทธมนสิกขาบท ว่าด้วยการนุดคร่าภิกษุ
๘. เวทาสกุฎฐิสิกขาบท ว่าด้วยนั่งนอนบนร่างร้าน
๙. มหัลลสิกขาบท ว่าด้วยการสร้างวิหารใหญ่
๑๐. สัปปาลกสิกขาบท ว่าด้วยใช้น้ำมีตัวสัตว์.

ปาจิตติยั วรรคที่ ๓

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๘๐๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุชั้นเถระทั้งหลาย กล่าวสอนพวกภิกษุณี ย่อมได้จีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร จึงพระฉัพพัคคีย์ ประชวรว่า อาวุโสทั้งหลาย บัดนี้พระเถระกล่าวสอนพวกภิกษุณี ย่อมได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร เขาเถิด พวกเราจะกล่าวสอนพวกภิกษุณีบ้าง ครั้นแล้วได้เข้าไปหาพวกภิกษุณีกล่าวกันว่า มาเถิด น้องหญิงทั้งหลายจงไปหาพวกเราบ้าง แม้พวกเราก็จักกล่าวสอน หลังจากนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นได้เข้าไปหาพระฉัพพัคคีย์ อภิวัตแล้วนัง ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง จึงพระฉัพพัคคีย์ได้ทำธรรมีกถาแก่พวกภิกษุณีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ให้วันเวลาล่วงไปด้วยตริจฉานกถา แล้วสั่งให้กลับไปด้วยคำว่า กลับไปเถิด น้องหญิงทั้งหลาย ลำดับนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้ว ยืนเฝ้าอยู่ ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถามภิกษุณีเหล่านั้นผู้ยืนเฝ้าอยู่ ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งนั้นแล้วว่า คุณก่อนภิกษุณีทั้งหลาย การกล่าวสอนภิกษุณีได้สัมฤทธิ์ผลดีหรือ.

ภิกษุณีทั้งหลายกราบทูลว่า จะสัมฤทธิ์ผลมาแต่ไหน พระพุทธเจ้าข้า เพราะพระองค์เจ้าเหล่าจัพพัคคีย์ได้ทำกรรมิกถาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ให้อายุเวลา ล่วงไปด้วยดิรัจฉานกถา แล้วก็สั่งให้กลับไป พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้ภิกษุณีเหล่านั้นเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยกรรมิกถา ครั้นภิกษุณีเหล่านั้น อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยกรรมิกถาแล้ว ลุกจากอาสน์ถวายอภิวาท ทำประทักษิณหลีกไปแล้ว

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นกัมมัตถุ์นั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระจัพพัคคีย์ ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า พวกเธอทำกรรมิกถาแก่พวกภิกษุณีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ให้อายุเวลาล่วงไปด้วยดิรัจฉานกถา แล้วก็สั่งให้กลับไป จริงหรือ.

พระจัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลายไหน พวกเธอจึงได้ทำกรรมิกถาแก่พวกภิกษุณี เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ให้อายุเวลา ล่วงไปด้วยดิรัจฉานกถาแล้วสั่งให้กลับไปเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ... ครั้นแล้วทรงทำกรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิกษุเป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้

วิธีสมมติภิกษุผู้สั่งสอนภิกษุณี

พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศ
ให้สงฆ์ทราบ ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้

กล่าววาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี
นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้
เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี การสมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้เป็นผู้กล่าวสอน
ภิกษุณีชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด
ท่านผู้นั้นพึงพูด.

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สอง...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สาม ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟัง
ข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี การสมมติ
ภิกษุมีชื่อนี้ ให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณีชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

ภิกษุมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณีแล้ว ชอบ
แก่สงฆ์ เหตุอันจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนพระฉัพพัคคีย์โดยอนก
ปริยายแล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก... รับสั่งว่า...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๐. ๑. อนึ่ง ภิกษุใดไม่ได้รับสมมติ กล่าวสอนพวกภิกษุณี เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติ. แล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ (ต่อ)

[๔๐๗] ก็แลสมัยนั้น พวกพระเถระทั้งหลายผู้ได้รับสมมติ กล่าวสอนพวกภิกษุณี ก็ยังได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเกศัชชบริหารเหมือนอย่างเดิม จึงพระฉัพพัคคีย์ได้ปรึกษากันว่า อาวุโสทั้งหลาย บัดนี้ พระเถระทั้งหลายได้รับสมมติ แล้วกล่าวสอนพวกภิกษุณี ก็ยังได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเกศัชชบริหารอยู่เหมือนอย่างเดิม เอาเถิด แม้พวกเราจะไปนอกสีมาสมมติกันและกัน ให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี แล้วสั่งสอนพวกภิกษุณีกันเถิด ครั้นแล้วพากันไปนอกสีมา สมมติกันและกัน ให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี แล้วได้เข้าไปบอกภิกษุณีทั้งหลายว่า คุณก่อนน้องหญิงทั้งหลาย แม้พวกเราได้รับสมมติ ท่านทั้งหลายจงเข้าไปหาพวกเรา แม้พวกเราจักกล่าวสอน ต่อมาภิกษุณีเหล่านั้น พากันเข้าไปหาพระฉัพพัคคีย์ กราบไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง จึงพระฉัพพัคคีย์ได้ทำธรรมีกถาแก่พวกภิกษุณีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ให้นั้นเวลาล่วงไปด้วยตริจฉานกถาแล้วสั่งให้กลับไปด้วยคำว่า กลับไปเถิด น้องหญิงทั้งหลาย ลำดับนั้นพวกนางได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วยืนเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ทรงอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้กล่าวสอนภิกษุณี

ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ดังต่อไปนี้ เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี.

องค์คุณ ๘ ของภิกษุผู้กล่าวสอนภิกษุณี

๑. เป็นผู้มึนศีล คือตำรวมด้วยปาติโมกข์สังวรศีล สมบูรณ์ด้วยอาจารย์และโคจรอยู่ มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๒. เป็นพหูสูต คือทรงสุตะ เป็นผู้สั่งสมสุตะ ธรรมเหล่านั้นในใจมาก ในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์ ธรรมเห็นปานนั้น อันภิกษุณีนั้นได้สดับมาก ทรงจำไว้ได้ กล่าวปากขึ้นใจ แหวงตลอดด้วยปัญญา.

๓. พระปาติโมกข์ทั้งสองมาแล้วด้วยดีโดยพิสดาร แก่ภิกษุณีนั้น คือภิกษุณีนั้นจำแนกได้ดี กล่าวดี วินิจฉัยได้เรียบร้อยโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ.

๔. เป็นผู้มิวจาสละสลวย ชัดเจน.

๕. เป็นที่นิยมชมชอบของภิกษุณีโดยมาก.

๖. เป็นผู้สามารถกล่าวสอนภิกษุณีได้.

๗. เป็นผู้ไม่เคยล่วงครุธรรม กับสตรีผู้ครองผ้ากาสาชะบวช เฉพาะพระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ และ.

๘. มีพรรษาได้ ๒๐ หรือเกิน ๒๐.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์
คุณ ๘ ประการนี้ให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณีได้.

เรื่องพระนัพพิคคีย์ (ต่อ) จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๐๘] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ..
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้

ที่ชื่อว่า **ไม่ได้รับ สมมติ** คือ สงฆ์ยังไม่ได้สมมติด้วยญัตติจตุตถ-
กรรมวาจา.

ที่ชื่อว่า **ภิกษุณี** ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์สองฝ่าย.

[๔๐๙] บทว่า **กล่าวสอน** ความว่า ภิกษุกกล่าวสอนด้วยกรรม
๘ ประการ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ กล่าวสอนด้วยกรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ
กล่าวสอนภิกษุณีผู้อุปสมบทในภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ

[๔๑๐] ภิกษุผู้ได้สมมติแล้วนั้น พึงกวาดบริเวณ ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้
ปูอาสนะไว้ แล้วชวนเพื่อนภิกษุไปนั่งอยู่ด้วย.

ภิกษุณีทั้งหลายพึงไป ณ ที่นั้น อภิวาทภิกษุณีนั่นแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร
ส่วนข้างหนึ่ง

ภิกษุผู้ได้รับสมมติแล้วนั้นพึงถามว่า พวกเธอพร้อมเพรียงกันแล้ว หรือ
น้องหญิงทั้งหลาย

ถ้าพวกนางตอบว่า พวกดิฉันพร้อมเพรียงกันแล้ว เจ้าข้า

ฟังถามว่า คุรุธรรม ๘ ประการ ยังพระพฤติกันอยู่หรือ น่องหญิง
ทั้งหลาย

ถ้าพวกนางตอบว่า ยังพระพฤติกันอยู่ เจ้าข้า

ฟังสั่งว่า นี่เป็นโอวาท น่องหญิงทั้งหลาย

ถ้าพวกนางตอบว่า ไม่ได้พระพฤติกัน เจ้าข้า

ฟังตักเตือนว่าดังนี้.

คุรุธรรม ๘ ประการ

๑. ภิกษุณีอุปสมบทแล้วได้ ๑๐๐ พรรษา ต้องทำการกราบไหว้
การต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่ภิกษุผู้อุปสมบทแล้วในวันนั้น
ธรรมนี้ อันภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอด
ชีวิต

๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ธรรมเมื่อนั้น
ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๓. ภิกษุณีต้องหวังธรรม ๒ ประการ คือ ถามอุโบสถ ๑ ไปรับ
โอวาท ๑ จากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน ธรรมเมื่อนั้นอันภิกษุณีก็ต้องสักการะเคารพ
นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๔. ภิกษุณีผู้จำพรรษาแล้ว ต้องปวารณาในสงฆ์สองฝ่ายโดยสถาน
ทั้ง ๓ คือ ด้วยได้เห็น ๑ ด้วยได้ฟัง ๑ ด้วยรังเกียจ ๑ ธรรมเมื่อนั้นอันภิกษุณี
ก็ต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๕. ภิกษุณีล่วงละเมิดคุรุธรรมแล้ว ต้องประพฤตูปักขมานัตในสงฆ์
สองฝ่าย ธรรมเมื่อนั้นอันภิกษุณีก็ต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วง
ละเมิดตลอดชีวิต

๖. ภิกษุณีต้องแสวงหาอุปสัมปทาในสงฆ์สองฝ่าย เพื่อศึกษาหาผู้ศึกษาศึกษาในธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปีแล้ว ธรรมแม่นอันภิกษุณีก็ต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต.

๗. ภิกษุณีไม่พึงดำ ไม่พึงบริภาษภิกษุ โดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง ธรรมแม่นอันภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๘ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ปิดทางไม่ให้ภิกษุณีทั้งหลายสอนภิกษุ เปิดทางให้ภิกษุทั้งหลายสอนภิกษุณีได้ ธรรมแม่นอันภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

ถ้าพวกนางตอบว่า พวกดิฉันพร้อมเพรียงกันแล้ว เจ้าข้า

ภิกษุผู้ได้รับสมมติแล้วนั้น สั่งสอนธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ถ้าพวกนางตอบว่า ยังเป็นพรรคอยู่ เจ้าข้า

ภิกษุผู้ได้รับสมมติแล้วนั้น กล่าวสอนครุธรรม ๘ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ให้โอวาท สั่งสอนธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

อัฐฐารสปาจิตติย

[๔๑๑] ๑. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตติย

๒. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตติย

๓. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์
ยังไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

[๔๑๒] ๔. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อม
เพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๕. .กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน
ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๖. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน
ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

[๔๑๓] ๗. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม
ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๘. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน
ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๙. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน
ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

[๔๑๔] ๑๐. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม
ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๑๑. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์
พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๑๒. กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์
พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

[๔๑๕] ๑๓. กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์พร้อม-
เพียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๑๔. กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพียงกัน
ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๑๕. กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพียงกัน
ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

[๔๑๖] ๑๖. กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม
ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพียงกัน กล่าวสอน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๑๗. กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์
พร้อมเพียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๑๘. กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์
พร้อมเพียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สัตตรสทุกกฏ

[๘๑๗] ๑. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม
ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพียงกัน กล่าวสอน
ต้องอาบัติทุกกฏ

๒. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์
ยังไม่พร้อมเพียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๓. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์
ยังไม่พร้อมเพียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

[๔๑๘] ๔. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อม
เพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๕. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน
ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๖. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน
ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๑๙] ๗. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณี
สงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน
ต้องอาบัติทุกกฏ

๘. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ยัง
ไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๙. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่
พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๘๒๐] ๑. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม
ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน
ต้องอาบัติทุกกฏ

๑๑. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์
พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๑๒. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์
พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๒๑] ๑๓. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียง
กัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๑๔. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๑๕. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔๒๒] ๑๖. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

๑๗. กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสงฆ์ กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกัน กล่าวสอน ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๒๓] ภิกษุให้อุเทศ ๑ ภิกษุให้ปริปัฏณา ๑ ภิกษุอันภิกษุณีกล่าวว่านิมนต์ท่านสวดเถิด เจ้าข้า ดังนี้ สวดอยู่ ๑ ภิกษุถามปัญหา ๑ ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วแก้ ๑ ภิกษุกล่าวสอนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นอยู่ แต่พวกภิกษุณีฟังอยู่ด้วย ๑ ภิกษุกล่าวสอนสิกขมานา ๑ ภิกษุกล่าวสอนสามเณรี ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ภิกษุณีวรรคที่ ๓ โอวาทสิกขาบทที่ ๑

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑ แห่งภิกษุณีวรรค* ดังต่อไปนี้.

[**แก้เอรรถ เรื่องภิกษุไม่ได้รับสมมติสั่งสอนนางภิกษุณี**]

ในคำว่า **ลาภิโน โหนติ** นี้ พึงทราบวินิจฉัย ดังนี้ นางภิกษุณีทั้งหลาย ย่อมไม่ถวายเอง ไม่ใช่ผู้อื่นให้ ถวายแก่พระเถระเหล่านั้น. แต่พวกกุลธิดาผู้ออกบวชจากตระกูลใหญ่ ย่อมเจาะจงพระอสีติมหาสาวกว่า พระเถระโน้นและโน้น ย่อมกล่าวสอน แล้วกล่าวสรรเสริญคุณ ที่มีอยู่. เช่นศีล สุตตะ อาจารย์ ชาติ และโคตร เป็นต้น ของพระอสีติมหาสาวกเหล่านั้น ตามกระแสแห่งถ้อยคำของเหล่าญาติชนผู้มาสู่สำนักของตน ถ้ามองว่า ข้าแต่แม่เจ้า พวกท่านได้รับโอวาท อุเทศ ปริปุจฉา จากที่ไหนร ดังนี้. จริงอยู่ คุณที่มีอยู่เห็นปานนี้ ควรที่จะกล่าว. เพราะเหตุนี้ พวกภิกษุผู้มีจิตเลื่อมใส จึงได้นำเอาลาภและสักการะเป็นอันมาก เช่นจีวร เป็นต้น ไปถวายแก่พระเถระทั้งหลาย. เพราะเหตุนี้ พระธรรมสังคาคะทั้งหลายจึงกล่าวว่า **ลาภิโน โหนติ จีวร ๗๗๑ ปริกุกขา** ดังนี้.

สองบทว่า **ภิกษุณีโย อุปสงกมิตฺวา** มีความว่า ได้ยินว่า บรรดา นางภิกษุณีเหล่านั้น แม้ภิกษุณีรูปหนึ่งก็ไม่มาในสำนักของภิกษุณีพக்கิย์เหล่านั้น, แต่พวกภิกษุณีพக்கิย์ผู้มีใจอันค้นหาในลาภจตุคคากไปเนื่อง ๆ ได้ไปสู่สำนักแห่งนางภิกษุณีเหล่านั้น. พระธรรมสังคาคะทั้งหลาย หมายถึงการไปสู่สำนักภิกษุณีแห่งภิกษุณีพக்கิย์นั้น จึงได้กล่าวคำว่า **ภิกษุณีโย อุปสงกมิตฺวา** ดังนี้. แม้ภิกษุณีเหล่านั้น ได้กระทำตามถ้อยคำแห่งพวกภิกษุณีพக்கิย์

* บาลี เป็นโอวาทวรรค.

นั้นนั่นเทียว เพราะเป็นผู้มีจิตคลอนแคลน. ด้วยเหตุนั้น พระธรรมสังคาคหา
ทั้งหลาย จึงกล่าวคำว่า ออุโภ ตา ภิกขุณิโย ฯเปฯ นิสีทิสฺсу ดังนี้

บทว่า ติริจฺจนนถํ ได้แก่ ถ้อยคำที่ไร้ประโยชน์มีมากอย่าง มี
ราชกถาเป็นต้นอันเป็นการขัดขวางแม้ในการไปสู่ทางสวรรค์.

บทว่า อิทฺโธ แปลว่า สำเร็จแล้ว. อธิบายว่า มีประโยชน์ลึกซึ้ง
มีรสมาก ประกอบด้วยลักษณะปฏิเวธ.

ในคำว่า ออนุชานามิ ภิกขเว นี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นเพราะภิกษุ
ฉัพพัคคีย์เหล่านั้น เมื่อถูกพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
พวกเธออย่ากล่าวสอนภิกษุณีทั้งหลาย ดังนี้ จะพึงผูกอาฆาตในพระตถาคตเจ้า
แล้ว เป็นผู้เข้าถึงอบาย เพราะเป็นผู้ยังไม่เห็นสัจจะ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า
เมื่อจะทรงหลีกเลี่ยงความเป็นผู้เข้าถึงอบายนั้นแห่งภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้น
ทรงประสงค์จะกัน ภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้น ไว้ภายนอกจากการกล่าวสอนภิกษุณี
โดยอุบายอย่างอื่นนั่นเอง จึงทรงอนุญาตภิกขุโนวาทสมมตินี้.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาต (ภิกขุโนวาทสมมตติ) เพราะมีพระ-
ประสงค์จะกันภิกษุเหล่านั้น ไว้ภายนอกในสิกขาบทนี้เท่านั้น เมื่อจะทรงทำต่อไป
ข้างหน้า จึงตรัสคำว่า ออนุชานามิ ภิกขเว อฏฺฐหฺงฺคะหิ สมนฺนาคตํ
เป็นต้น. จริงอยู่ องค์ ๘ เหล่านี้ ยังไม่เคยมีแก่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แม้แต่
ความฝันแล.

[อธิบายองค์ ๘ ของภิกษุผู้กล่าวสอนภิกษุณี]

บัณฑิตพึงทราบวิเคราะห์ในบทว่า สิลวา นั้นว่า ศีลของภิกษุณีนั้น
มีอยู่ เหตุนี้ ภิกษุณีนั้น ชื่อว่าผู้มีศีล. บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรง
แสดงศีลที่มีอยู่ และประการที่ศีลนั้นมีแก่ภิกษุณีน้อย่างไรจึงชื่อว่ามีอยู่ จึงได้
ตรัสคำว่า ปาฏิโมกฺขสฺวารสฺสุโต เป็นต้น.

ในค่านัน มีวินิจัยดังนี้ สังวร คือ ปาฏิโมกข์ชื่อว่าปาฏิโมกขสังวร.
ภิกษุผู้สำรวม คือประกอบด้วยปาฏิโมกขสังวรนั้น เหตุนั้น ภิกษุนั้น จึงชื่อว่า
ผู้สำรวมด้วยปาฏิโมกขสังวร.

บทว่า วิหริ แปลว่า เป็นไป. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสไว้ในวิภังค์ว่า บทว่า ปาฏิโมกข์ ได้แก่ ศีลอันเป็นที่อาศัย เป็นเบื้องต้น
เป็นจรรยา เป็นเครื่องสำรวม เป็นเครื่องระวัง เป็นหัวหน้า เป็นประธาน
เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย. บทว่า สังวร ได้แก่ การไม่ล่วง
ละเมิดทางกาย การไม่ล่วงละเมิดทางวาจา การไม่ล่วงละเมิดทางกายและวาจา.
บทว่า เป็นผู้สำรวมแล้ว มีอธิบายว่า เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี
เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบ
แล้วด้วยปาฏิโมกขสังวรนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า เป็นผู้สำรวมแล้วด้วย
ปาฏิโมกขสังวร. บทว่า อยู่ มีอธิบายว่า สืบเนื่องกันอยู่ ประพฤติเป็นไปอยู่
รักษาอยู่ เป็นไปอยู่ ให้เป็นไปอยู่ เทียวไปอยู่ พักอยู่ ด้วยเหตุนี้ จึง
เรียกว่า อยู่*.

บทว่า อาจารย์โคจรสมุปนุโน มีความว่า ละอโคจรมีหญิงแพศยา
เป็นต้น ด้วยอาจารย์ที่ป้องกันมิจลาชีพ มีการไม่ให้ไม้ไฟเป็นต้น แล้วถึง
พร้อมด้วยโคจร มีสกุลที่สมบูรณ์ด้วยศรัทธาเป็นต้น ชื่อว่า ผู้ถึงพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจร.

คำว่า อนุมตฺเตสุ วชฺเชส ภยทสฺสาวิ ได้แก่ ผู้มีปรกติเห็นภัย
ในโทษทั้งหลายมีประมาณเล็กน้อย มีคำอธิบายว่า มีปรกติเห็นโทษเหล่านั้น
โดยความเป็นภัย.

* อภ. วิ. ๓๕/๓๓๑.

คำว่า **สมาทาย ลิกขติ ลิกขาปเทสุ** มีความว่า บรรดาสิกขาบท
ที่จัดเป็น ๓ อย่าง โดยความเป็นอธิศีลสิกขาเป็นต้น สมาทานถือเอาโดยชอบ
ได้แก่ รับเอาโดยดี ศึกษาไม่ละทิ้งสิกขาบทนั้น ๆ. นี้ความสังเขปในคำว่า
อาจารย์จรสมฺปนฺโน นี้. ส่วนผู้ต้องการความพิสดารพึงถือเอาในอรรถถา
มัชฌิมนิกาย ชื่อปปัญจสุทนี ในอรรถถาแห่งวิภังคปกรณ์ ชื่อสันโหมวินิ
หรือว่า จากวิสุทธีมคคปกรณ์.

สุตะของภิกษุ นั้นมาก; เหตุ นั้น ภิกษุ นั้นจึงชื่อว่า พหุสสุตะ. ภิกษุใด
จำทรงสุตะไว้ เหตุ นั้น ภิกษุ นั้นจึงชื่อว่า สุตฺตระ. อธิบายว่า คำที่ภิกษุ
นั้นได้ฟัง ชื่อว่า พหุสสุตะ, สุตะนั้นไม่ใช่แต่สักว่าฟังอย่างเดียว โดยที่แท้
ย่อมทรงสุตะนั้นด้วย. สุตะสั่งสมในภิกษุ นั้น จุจรตนะที่เก็บไว้ในหีบ เหตุ นั้น
ภิกษุ นั้น จึงชื่อว่า มีการสั่งสมสุตะ. ด้วยบทนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
แสดงความไม่เสื่อมสูญไปแม้โดยกาลนาน แห่งสุตะที่ภิกษุ นั้นทรงไว้ จุจรตนะ
ที่เก็บรักษาไว้ในหีบ ฉะนั้น.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงสุตะนั้นโดยสรูป จึงตรัส
คำว่า **เย เต ธมฺมา** เป็นต้น. คำนั้น มีนัยดังกล่าวแล้ว ในเวรัญชกัณฑ์
นั้นแล แต่นี้เป็นคำตรัสย้ำในสิกขาบทนี้. ธรรมเห็นปานนั้น เป็นอันภิกษุ
นั้นสดับแล้วมาก เพราะเหตุ นั้น ภิกษุ นั้น จึงชื่อว่า พหุสสุตะ ธรรมเหล่านั้น
อันภิกษุ นั้น ทรงจำไว้ได้ เหตุ นั้น ภิกษุ นั้น จึงชื่อว่า สุตฺตระ ธรรมเหล่านั้น
อันภิกษุ นั้นสั่งสมไว้ด้วยวาจา ตามเพ่งด้วยใจ แทะตลอดดีแล้วด้วยทิฏฐิ
เหตุ นั้น ภิกษุ นั้นจึงชื่อว่า สุตฺตสันนิยยะ.

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า **วจสา ปริจิตา** ได้แก่ อันภิกษุ
นั้นกระทำให้คล่องปาก.

บทว่า มนสาอนุเปกฺขิตา มีความว่า อันภิกษุเพ่งด้วยใจแล้ว ย่อมเป็นจุดสว่างไสวด้วยแสงประทีปพันดวงแก่เธอผู้ใคร่ครวญ.

สองบทว่า ทิฏฺฐิยา สุปฏิวิทฺธา มีความว่า ธรรมทั้งหลายย่อมเป็นอันภิกษุนั้นแทงตลอดแล้วด้วยดี คือ กระทำให้ประจักษ์ชัดแล้วด้วยปัญญา โดยอรรถและโดยการณ.

[ว่าด้วยภิกษุพหุสูต ๓ จำพวก]

ก็ภิกษุผู้ชื่อว่า พหุสูตะนี้ มี ๓ จำพวก คือ นิสัยมฺจนกะ ผู้พอพันนิสัย ๑ ปริสุปฏิฐาปกะ ผู้ให้บริษัทยุปฏิฐาก ๑ ภิกษุโนวาทกะ ผู้สั่งสอนภิกษุณี ๑. บรรดาพหุสูตะทั้ง ๓ นั้น ภิกษุผู้นิสัยมฺจนกะมีพรรษา ๕ โดยอุปสมบท ฟังท่องมาติกา* ๒ ให้ซ้ำของ คล่องปาก โดยกำหนดอย่างต่ำกว่าเขาทั้งหมด, ฟังเรียนภาณวาร ๔ จากสุดต้นตปิฎก เพื่อประโยชน์แก่ธรรมสวณะในวันปักข์ทั้งหลาย, ฟังเรียนกถามรรคอันหนึ่ง เช่นกับอันธกวินทสูตร มหาราหุโลวาทสูตร อัมพวิสูตร เพื่อประโยชน์แก่การกล่าวธรรมเบ็ดเตล็ดแก่เหล่าชนผู้มาหา, ฟังเรียนคาถาอนุโมทนา ๓ อย่าง เพื่อประโยชน์อนุโมทนาในสัมภักตงานมงคลและอวมงคล, ฟังเรียนวินัจฉัยกรรมและมิใช่กรรม เพื่ออุโบสถและปวารณาเป็นต้น ฟังเรียนกรรมฐานอย่างหนึ่ง มีพระอรหัตเป็นที่สุด ด้วยสามารถแห่งสมาธิก็ดี ด้วยสามารถแห่งวิปัสสนาก็ดี เพื่อกระทำสมณธรรม, ฟังเรียน (พุทธพจน์มีพระสูตร ๔ ภาณวารเป็นต้น) เพียงเท่านั้นแท้จริง ด้วยการเรียนเพียงเท่านั้น ภิกษุนี้ย่อมชื่อว่า เป็นพหุสูตะ เป็นผู้ปรากฏในทิศ ๔ ย่อมได้เพื่อยุโดยความเป็นอิสระของตนในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง.

* สारตถทีปนี ๓/๒๕๒ แก้วว่า มาติกา ๒ ได้แก่ภิกษุมาติกา และ ภิกษุณีมาติกา. -ผู้ชำระ.

ภิกษุผู้ปริสฺฐุปฏฐापกะ มีพรรษา ๑๐ โดยอุปสมบท ฟังกระทำวิภังค์ ทั้ง ๒ ให้ซ้ำของ คล่องปาก เพื่อแนะนำบริษัทในอนิวินัย โดยกำหนดอย่างต่ำที่สุด. เมื่อไม่อาจ ฟังกระทำ (วิภังค์ทั้ง ๒ คัมภีร์) ให้ควรแก่การผลัดเปลี่ยน กันกับภิกษุ ๓ รูป. ฟังเรียนกรรมและมีใช้กรรม และชันชกวัตร. แต่เพื่อจะ แนะนำบริษัทในอนิกรรม ถ้าเป็นผู้กล่าวมัชฌิมนิกาย ฟังเรียนมูลปณณาสกั. ผู้กล่าวทีฆนิกาย ฟังเรียนแม่้มหาวรรค. ผู้กล่าวสังยุตตนิกาย ฟังเรียน ๓ วรรค ข้างต้น หรือมหาวรรค. ผู้กล่าวอังคุตตรนิกาย ฟังเรียนครั้งนิกาย ข้างต้น หรือข้างปลาย. ผู้ไม่สามารถ แม้จะเรียนข้างต้น ตั้งแต่ตักนิบาตไปก็ไม่ได้ ในมหาปัจจจิกรู้ว่า ผู้จะเรียนเอานิบาตเดียวแม้จะเรียนเอาตูกกนิบาต หรือปัญจกนิบาต ก็ได้. ผู้กล่าวชาดก ฟังเรียนเอาชาดกพร้อมทั้งอรรถกถา. จะเรียนต่ำกว่าชาดกพร้อมทั้งอรรถกถา ไม่ควร. ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจจิกรู้ว่า จะเรียนเอาแม่ัธรรมบท พร้อมทั้งวัตถุณิทาน ก็ควร.

ถามว่า จะเลือกเรียนเอาจากนิกายนั้น ๆ มีทีฆนิกายเป็นต้น แม้เพียง มูลปณณาสกั ควรหรือไม่ควร.

ตอบว่า ท่านปฏิเสชไว้ในอรรถกถากรุทิวา ไม่ควร. ในอรรถกถา นอกนี้ ไม่มีการวิจารณ์ไว้เลย. ในอนิกรรมท่านไม่ได้กล่าวว่า ควรเรียนเอา อะไร. ก็ภิกษุใดซ้ำของวินัยปิฎกและอนิกรรมปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถา, แต่ไม่มี คัมภีร์มีประการดังที่กล่าวในสุดตันปิฎก ภิกษุนั้น ย่อมไม่ได้เพื่อจะให้ บริษัทอุปฏฐาก. แต่ภิกษุใดเรียนคัมภีร์มีประมาณดังกล่าวแล้ว จากสุดตันต-ปิฎกบ้าง จากวินัยปิฎกบ้าง, ภิกษุนี้เป็นปริสฺฐุปฏฐापกะ เป็นพหุสสุตะ เป็น ทิศาปาโมกข์ ไปได้ตามความปรารถนา ย่อมได้เพื่อจะให้บริษัทอุปฏฐาก.

ส่วนภิกษุผู้สั่งสอนภิกษุณี ฟังเรียนปิฎก ๓ พร้อมทั้งอรรถกถา. เมื่อไม่อาจ ฟังทำอรรถกถาแห่งนิกายหนึ่ง บรรดา ๔ นิกายให้ชำนาญ. เพราะว่าด้วยนิกายเดียว ก็จักสามารถเพื่อกล่าวแก้ปัญหาแม้ในนิกายที่เหลือได้. บรรดาปกรณ์ ๗ ฟังทำอรรถกถาแห่ง ๔ ปกรณ์ให้ชำนาญ . เพราะว่า ด้วยนัยที่ได้ในอรรถกถาแห่ง ๔ ปกรณ์นั้น ก็จักสามารถเพื่อกล่าวแก้ปัญหาในปกรณ์ที่เหลือได้. ส่วนวินัยปิฎกมีอรรถต่าง ๆ กัน มีเหตุต่าง ๆ กัน เพราะเหตุนั้น ภิกษุผู้สั่งสอนนางภิกษุณีฟังกระทำวินัยปิฎกนั้น พร้อมทั้งอรรถกถาให้ชำนาญทีเดียว. ก็ด้วยการเรียนสุตะมีประมาณเท่านี้ ภิกษุผู้สั่งสอนภิกษุณี ชื่อว่าเป็นผู้มีสุตะมากแล.

[ปาฏิโมกข์ทั้งสองของเธอมาดีแล้วโดยพิสดาร]

ส่วนคำว่า อุภยานิ โข ปนสุส เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ต่างหาก ก็เพราะเมื่อพาหุสัจจะ แม้มือองค์ ๕ อย่างอื่นมีอยู่ครบทั้งหมด จะเว้นวินัยปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาเสีย ย่อมไม่ควรทีเดียว.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า วิตุถารณ ได้แก่ พร้อมด้วยอุทวิภังค์.

บทว่า สุวคตานิ คือ มาแล้วด้วยดี. ก็ปาฏิโมกข์ทั้ง ๒ มาแล้ว โดยประการใด จึงจัดว่ามาแล้วด้วยดี เพื่อแสดงประการนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสคำว่า สุวิภคตานิ เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สุวิภคตานิ ได้แก่ จำแนกได้ดี คือเว้นจากโทษ คือบทที่ตกหล่นภายหลังและสับสนกัน.

บทว่า สุปฺปวตฺตินิ ได้แก่ ชำชอง คล่องปาก.

สองบทว่า สุวินิจฺฉิตา สุตฺตโส ได้แก่ มีวินัจฉัยดีแล้ว ด้วยอำนาจแห่งสูตรที่จะฟังนำมาจากชั้นชกะและบริวาร.

บทว่า **อนุพยุชนโส** ได้แก่ วินิจฉัยได้เรียบร้อย โดยความ
บริบูรณ์แห่งอักษรบท และ โดยอำนาจแห่งสูตร คือไม่ขาดตก ไม่มีอักษรที่
ผิดพลาด. อรรถกถา ท่านแสดงไว้ด้วยบทว่า โดยอนุพยุชนะนี้ จริงอยู่
วินิจฉัยนี้ ย่อมมีมาจากอรรถกถา.

บทว่า **กल्याณวาโจ** มีความว่า ผู้ถึงพร้อมด้วยวาจาของชาวเมือง
ซึ่งมีบทและพยัญชนะกลมกล่อม ตามคำที่สมควรแก่การจัดเป็นสถิลและชนิด
เป็นต้น คือ ประกอบด้วยวาจาให้รู้แจ้งซึ่งอรรถอันสละสลวย ไม่มีโทษ.

บทว่า **กल्याณวาทุกรโณ** แปลว่า มีเสียงอ่อนหวาน จริงอยู่
มาตุคาม ย่อมเป็นผู้ยินดีในความสมบูรณ์แห่งเสียง เพราะเหตุนี้ หล่อน
จึงคุณแคลนคำพูดที่เว้นจากความสมบูรณ์แห่งเสียง แม้ที่มีบทและพยัญชนะ
กลมกล่อม.

คำว่า **เยภุญเยน ภิกขุณินํ ปิโย โหติ มนาโป** มีความว่า ชื่อว่า
ภิกษุผู้เป็นที่รักแห่งภิกษุณีทั้งหมด หาได้ยาก. แต่ต้องเป็นที่รักเป็นที่จำเริญใจ
ของพวกภิกษุณีผู้เป็นพหูสูต เป็นบัณฑิต เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลและ
อาจารย์.

คำว่า **ปฎิพโล โหติ ภิกขุณियो โววทิตุ** มีความว่า เมื่อแสดง
สูตรและเหตุ ชื่อว่าเป็นผู้สามารถ เพื่อจะชู้ด้วยภัยในวิญญูะ แล้วกล่าวสอน
ภิกษุณีทั้งหลาย คือ เมื่อแสดงธรรมแก่ภิกษุณีเหล่านั้น .

บทว่า **ธาสายวตุถวสนาย** แปลว่า ผู้นุ่งผ้าข้อมผ้าด.

บทว่า **ครุฑมมัม** มีความว่า ในเวลาเป็นครุฑหัตถ์ ไม่เคยต้องกาย
สังสัคคะกับภิกษุณี หรือว่าไม่เคยต้องเมถุนธรรมในนางสิกขมานาและสามเณรี
จริงอยู่ มาตุคาม ระลึกถึงกรรมที่ภิกษุกระทำไว้ในก่อน ย่อมไม่ทำความ

เคารพในธรรมเทศนา ของภิกษุแม่ผู้ตั้งอยู่ในสังวร. อีกอย่างหนึ่ง หล่อนจะยังความคิดให้เกิดขึ้นในอสังกรรมนั่นเอง.

บทว่า วิสติวสุโต วา มีความว่า ผู้มีพรรษา ๒๐ โดยอุปสมบท หรือว่า มีพรรษาเกินกว่า ๒๐ แต่อุปสมบทนั้น. ภิกษุนั้น แม้จะคลุกคลีอยู่กับวัตถุที่เป็นข้าศึกกัน มีรูปเห็นปานนั้นบ่อย ๆ ก็จะไม่ปลิ้นถึงความเสียดสีเหมือนภิกษุหนุ่ม. ภิกษุนั้นพิจารณาด้วยของตนแล้ว ย่อมเป็นผู้มีกำลังพอที่จะขจัดฉันทราคะ ในฐานะอันไม่สมควรเสีย. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า วิสติวสุโต วา โหติ อติเรกวิสติวสุโต วา.

ก็บรรดาคอศ์ ๘ เหล่านี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นผู้มีศีลเป็นต้น เป็นองค์ที่ ๑, คำว่า เป็นพหูสูตเป็นต้น เป็นองค์ที่ ๒, คำว่า ก็ (ปาฏิโมกข์) ทั้ง ๒ แลของเธอ เป็นต้น เป็นองค์ที่ ๓, คำว่า เป็นผู้มิวจาไพเราะ มีเสียงอ่อนหวาน เป็นต้น เป็นองค์ที่ ๔, คำว่า เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของพวกนางภิกษุณี โดยมาก เป็นต้น เป็นองค์ที่ ๕, คำว่า เป็นผู้สามารถสั่งสอนพวกนางภิกษุณี เป็นต้น เป็นองค์ที่ ๖, คำว่า ก็ข้อนั้นหามิได้แล เป็นต้น เป็นองค์ที่ ๗, คำว่า มีพรรษา ๒๐ เป็นต้น เป็นองค์ที่ ๘.

บทว่า ญตฺตจฺจตฺตเถน ได้แก่ (ด้วยญตฺตจฺจตฺตเถน) มีนัยดังกล่าวแล้วในเรื่องก่อน ๆ นั้น แลละ.

[ว่าด้วยคุณธรรม ๘ ของนางภิกษุณี]

บทว่า คุรุชฺฌเมหิ คือด้วยธรรมอันหนัก จริงอยู่ ธรรมเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า คุรุธรรม เพราะเป็นธรรมอันภิกษุณีทั้งหลายพึงกระทำความเคารพรับรอง.

ในคำว่า เอกโตอุปสมปนา นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ . ภิษุ
ใด ย่อมกล่าวสอนด้วยกรรมแก่ภิษุณีผู้อุปสมบท ในสำนักแห่งภิษุณี
ทั้งหลายฝ่ายเดียว เป็นทุกกฎแก่ภิษุณินั้น. แต่เป็นอาบัติตามวัตถุทีเดียว (แก่
ภิษุผู้สั่งสอนนางภิษุณี) ผู้อุปสมบทในสำนักของพวกเขาภิษุ.

สองบทว่า ปริเวณ สมมุขชิตวา มีความว่า ถ้าวบริเวณไม่เตียน
หรือแม้เตียนแล้วในเวลาเช้า กลับรกเพราะหญ้า และใบไม้เป็นต้น และเกิด
มีทรายกระจุยกระจาย เพราะถูกเท้าเหยียบย่ำ, ภิษุผู้ได้รับสมมติพึงกวาด.
จริงอยู่ ภิษุณีทั้งหลายเหล่านั้น เห็นบริเวณนั้นไม่เตียน พึงเป็นเหมือนผู้ไม่
อยากฟัง ด้วยสำคัญว่า พระผู้เป็นเจ้าไม่ชักนำแม้พวกภิษุหนุ่ม ผู้เป็นนิสิต
ของตน ในวัตรปฏิบัติ, ดีแต่แสดงธรรมอย่างเดียว. เพราะเหตุนี้ พระผู้มี
พระภาคเจ้า จึงตรัสคำว่า ปริเวณ สมมุขชิตวา.

ก็ภิษุณีทั้งหลาย เดินมาจากภายในบ้าน ย่อมกระหายน้ำและเหน็ด
เหนื่อย. ภิษุณีเหล่านั้น จึงหวังเฉพาะอยู่ซึ่งน้ำดื่ม และการกระทำให้มี
เท้า และหน้าเย็น. และเมื่อน้ำนั้นไม่มี ภิษุณีเหล่านั้น เกิดความไม่เคารพ
โดยนัยก่อนนั้นแล แล้วเป็นผู้ไม่ประสงค์จะฟังธรรม ก็ได้ เพราะเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำว่า ปานีนิ ปริโชนีนิ อุปภูรเปตวา.

บทว่า อาสนิ มีความว่า ก็ภิษุผู้ได้รับสมมตินั้น พึงจัดทั้งที่นั่ง
มีชนิดตั้งแต่ ตั้งแผ่นกระดาน เสื่ออ่อน และเสื่อลำแพนเป็นต้น โดยที่สุด
แม้กิ่งไม้พอจะหักได้ ด้วยคิดอย่างนี้ว่า นี้ จักเป็นที่นั่งของภิษุณีเหล่านั้น
แล้วพึงปรารถนาบุรุษผู้รู้เคียงสาเป็นเพื่อน เพื่อเปลื้องอาบัติในเพราะการแสดง
ธรรม เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ทุตินิ กเหตุวา ดังนี้.

บทว่า **นีสีทิตพุพ** มีความว่า ไม่พียงนั่งในที่สุดแดนวิหาร โดยที่แท้ พียงนั่งในสถานชุมนุมแห่งคนทั่วไป ใกล้เคียงประตูแห่งโรงอุโบสถหรือโรงฉันในท่ามกลางวิหาร.

บทว่า **สมคฺคตฺต** มีความว่า ท่านทั้งหลายมาพร้อมเพรียงกันหมดแล้วหรือ ?

บทว่า **วตฺตฺนฺติ** แปลว่า (ครุธรรม ๘) ยังจำกันได้อยู่หรือ ?
อธิบายว่า ชำนาญ คล่องปากหรือ ?

บทว่า **นียฺยาเทตฺต** แปลว่า พึงมอบให้.

บทว่า **โอสฺสเรตฺต** ได้แก่ พึงบอกบาลี.

คำว่า **วสุสฺสตูปสมุปนฺน** เป็นต้น เป็นคำแสดงบาลีที่ภิกษุผู้ได้รับสมมติจะพึงบอก.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สํมิจฺจมํ** ได้แก่ วัตรอันสมควร มีการหลีกเลี่ยงให้ พัดวี และถามโดยเอื้อเฟื้อด้วยน้ำดี เป็นต้น . ก็บรรดาวัตรมีการอภิวาทเป็นต้นนี้ ชื่อว่าการกราบไหว้ภิกษุ อันภิกษุณีพึงกระทำแก่ภายในบ้านก็ดี นอกบ้านก็ดี ภายในวิหารก็ดี ภายนอกวิหารก็ดี ในละแวกบ้านก็ดี ในตรอกก็ดี โดยที่สุดแม้เมื่อการขับไล่ เพราะเหตุพระราชาสด็จมาเป็นไปอยู่ที่ดี เมื่อฝนกำลังตกก็ดี ในพื้นดินมีโคลนตมเป็นต้น ก็ดี มีร่มและบาตรอยู่ในมือก็ดี ถูกช้างและม้าเป็นต้น ไล่ติดตามก็ดี. ภิกษุณีเห็นพวกภิกษุเข้าสู่ที่ภิกษาจาร เดินเป็นแถวเนื่องกันเป็นแถวเดียว จะไหว้ในที่แห่งเดียว ด้วยกล่าวว่า ดิฉันไหว้ พระคุณเจ้า ดังนี้ ก็ควร. ถ้าภิกษุทั้งหลายเดินเว้นระยะในระหว่าง ห่างกัน ๑๒ ศอก พึงแยกไหว้, จะไหว้ภิกษุทั้งหลายผู้นั่งอยู่

* โยชนาปาฐะ ๒/๔๑ เป็น ฉตฺตปตฺตหฺตฺถายปิ... ผู้ชำระ.

ในที่ประชุมใหญ่ ในท่าแห่งเดียวเท่านั้นก็ได้. แม้ในอัญชลีกรรมกัณยนี้. ก็
ภิกษุณีนั่งแล้วในที่ใดที่หนึ่งพึงกระทำการลูกรับ พึงกระทำการนั้น ๆ ในที่
และเวลาอันสมควรแก่สามีกรรมนั้น ๆ.

บทว่า **สกุตุวา** คือ กระทำโดยประการที่ธรรมซึ่งคนทำแล้ว จะ
เป็นอันทำแล้ว ด้วยดี.

บทว่า **ครุกตุวา** คือ ให้เกิดความเคารพในกรรมนั้น.

บทว่า **มานตุวา** คือ กระทำความรักด้วยใจ (จริง).

บทว่า **ปุชตุวา** คือ บูชาด้วยการทำกิจ ๓ อย่างเหล่านี้แหละ.

บทว่า **นาติกุณนियो** คือ อันภิกษุณีไม่พึงล่วงละเมิด.

[ภิกษุณีไม่พึงจำพรรษาในอาวาสไม่มีภิกษุ]

ในคำว่า **อภิกขุเก อาวาเส** นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ ถ้าภิกษุ
ทั้งหลายผู้ให้โอวาทไม่ได้อยู่ในโอกาสภายในระยะกึ่งโยชน์จากสำนักแห่งภิกษุณะ
อาวาสนี้ ชื่อว่า อาวาสไม่มีภิกษุ. ภิกษุณีทั้งหลาย ไม่พึงอยู่จำพรรษาใน
อาวาสไม่มีภิกษุนี้. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อาวาสที่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ไม่อาจจะไปเพื่อโอวาท หรือเพื่ออยู่ร่วมกัน ชื่อว่า ไม่มีภิกษุ และ
ไม่อาจเพื่อจะไปที่อื่นจากสำนักภิกษุณีนั้นในภายหลังภัด พึงธรรมแล้วกลับมา.
ถ้าหมู่ญาติหรือพวกอุปัฏฐาก กล่าวกะภิกษุณีทั้งหลายผู้ไม่ประสงค์จะอยู่
จำพรรษาในอาวาสนั้นอย่างนี้ว่า ของอยู่เถิด แม่เจ้า พวกผมจักนำภิกษุ
ทั้งหลายมา. ดังนี้ ควรอยู่.

แต่ถ้า ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะอยู่จำพรรษาในประเทศ มี
ประมาณดังเรากล่าวแล้ว มาพักค้างแม่ที่ปะรำกิ่งไม้คั่นหนึ่ง ถูกพวกชาวบ้าน

นิมนต์ไว้ จึงไม่ประสงค์จะไป,* แม้ด้วยความปรารถนาที่ภิกษุจะมาอยู่
จำพรรษาเพียงเท่านี้ ก็ชื่อว่า อาวาสมีภิกษุ. พวกภิกษุณีจะเข้าจำพรรษาใน
อาวาสนี้ ก็ควร. และเมื่อเข้าพรรษา ฟังขอร้องภิกษุทั้งหลายในวัน ๑๓ คำ
แห่งปักษ์นั้นแล้ว ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! พวกดิฉันจักอยู่ด้วยโอวาทของท่าน
ทั้งหลาย.

สถานที่อยู่ของภิกษุทั้งหลายอยู่ที่กิ่งโยชน์ โดยทางตรงจากสำนัก
ภิกษุณีใด มีอันตรายแห่งชีวิต และอันตรายแห่งพรหมจรรย์ แก่พวกภิกษุณี
ผู้ไปโดยทางนั้น, เมื่อไปโดยทางอื่น มีระยะเกินกว่ากิ่งโยชน์, อาวาสนี้ ย่อม
ตั้งอยู่ในฐานะแห่งอาวาสไม่มีภิกษุเหมือนกัน. แต่ถ้าว่ามีสำนักภิกษุณีอื่น อยู่
ในที่ปลอดภัยไกลจากสำนักภิกษุณีนั้น ประมาณคาจุตหนึ่ง, ภิกษุณีเหล่านั้น
ฟังขอร้องภิกษุณีพวกนั้น แล้วกลับไปขอร้องภิกษุทั้งหลายว่า ข้าแต่พระผู้
เป็นเจ้าทั้งหลาย ! มีอันตรายในทางตรงแก่พวกดิฉัน, เมื่อไปทางอื่นมีระยะ
เกินกว่ากิ่งโยชน์, แต่ในระหว่างทาง มีสำนักภิกษุณีอื่นไกลจากสำนักของพวก
ดิฉันประมาณคาจุตหนึ่ง พวกดิฉันจักอยู่ด้วยโอวาทที่มาแล้ว ในสำนักภิกษุณี
นั้นจากสำนักพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย. ภิกษุเหล่านั้นฟังรับรอง. ตั้งแต่นั้นไป
ภิกษุณีเหล่านั้น ฟังมาสู่สำนักภิกษุณีนั้นกระทำอุโบสถ, หรือว่าเยี่ยมภิกษุณี
เหล่านั้นแล้ว กลับไปยังสำนักของ ในนั้นแหละ กระทำอุโบสถก็ได้.

ก็ถ้าว่า ภิกษุทั้งหลายใครจะอยู่จำพรรษา มายังวิหารในวัน ๑๘ คำ
และพวกภิกษุณีถามว่า พระผู้เป็นเจ้าจักอยู่จำพรรษาในที่นี้หรือ? แล้วกล่าว
ว่า เออ ภิกษุณีเหล่านั้น กราบเรียนต่อไปว่า พระผู้เป็นเจ้า! ถ้าอย่างนั้น
แม้พวกดิฉันก็จักอยู่อาศัยโอวาทของท่านทั้งหลาย ดังนี้, ในวันรุ่งขึ้น ไม่เห็น

* แปลตามฎีกาและโยชนา ๒/๔๑.

ความสมบูรณ์แห่งอาหารในบ้าน คิดว่า เราไม่อาจอยู่ในที่นี่ได้ จึงหลีกเลี่ยงไป
ถ้าภิกษุณีเหล่านั้น ไปสู่วิหารในวันอุโบสถ ไม่เห็นภิกษุณีเหล่านั้น. ถามว่า
ในอาวาสเช่นนี้ จะพึงทำอะไร? แก้วว่า ภิกษุทั้งหลายอยู่ในอาวาสใด พึง
ไปเข้าพรรษาในวันเข้าพรรษาหลัง ณ อาวาสนั้น, หรือว่า ทำความผูกใจว่า
ภิกษุทั้งหลายจักมาเข้าพรรษาในวันเข้าพรรษาหลัง แล้วพึงอยู่ด้วยโอวาทใน
สำนักของพวกภิกษุผู้มาแล้ว.

ก็ถ้าแม้ในวันเข้าปัจฉิมพรรษาก็ไม่มีภิกษุบางรูปมา, และใน
ระหว่างทาง มีราชภัย โจรภัย หรือทูปภิกขภัย, เป็นอาบัติแก่ภิกษุณีผู้อยู่
ในอาวาสไม่มีภิกษุ, แม้ผู้ขาดพรรษาไป ก็เป็นอาบัติ, พึงรักษาอาบัติ มีการ
ขาดพรรษาเป็นเหตุนั้นไว้. จจริงอยู่ในอันตรายทั้งหลาย ท่านปรับเป็นอนาบัติ
แก่ภิกษุณีผู้อยู่ในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ.

ถ้าภิกษุทั้งหลายมาเข้าพรรษาแล้ว หลีกไปเสียอีก ด้วยเหตุบางอย่าง
ก็ตาม, พวกภิกษุณีพึงอยู่ต่อไป. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า
ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุณีผู้มีพวกภิกษุเข้าพรรษาแล้ว หลีกไปก็ดี สึกเสียดี
กระทำกาละเสียดีดี ไปเข้าฝักฝายอื่นก็ดี มีอันตรายก็ดี ผู้เป็นบ้ำก็ดี ผู้เป็นต้น
บัญญัติก็ดี, แต่เมื่อจะพิจารณาพึงไปพิจารณาในอาวาสที่มีพวกภิกษุ.

บทว่า **อนวุตตมมาสี** แปลว่า ทุก ๆ กึ่งเดือน.

สามบทว่า **เทว ธมฺมา ปจฺจาสี่สิตฺตพฺพา** คือ พึงปรารถนา
ธรรม ๒ อย่าง.

บทว่า **อุโปสถปฺปจฺจนํ** แปลว่า ถ้ามถึงอุโบสถ ในการถามถึง
อุโบสถนั้น ในอุโบสถ ๑๕ คำ พึงไปถามอุโบสถในวัน ๑๔ คำแห่งปีกษ
ในอุโบสถ ๑๔ คำ พึงไปถามอุโบสถในวัน ๑๓ คำ แห่งปีกษ. แต่ในมหา-

ปัจจุจกักล่าวว่่า พึงไปถามในคิลิธิที่ ๑๓ ค่ำแห่งปักษันันแล้วว่่า อุโบสถนี ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ. ในวันอุโบสถ พึงเข้าไปเพื่อประโยชน์แก่โอวาท ก็ตั้งแต่วัน แรมค่ำ ๑ ไป พึงไปเพื่อประโยชน์แก่การฟังธรรม. พระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่ทรงประทานโอกาสแก่กรรมอื่น ทรงบัญญัติการไปติดต่อกันในสำนักของ ภิกษุทั้งหลายเท่านั้น แก่พวกภิกษุณีด้วยประการอย่างนั้น. เพราะเหตุไร ? เพราะ มาตุคามมีปัญญาน้อย. จริงอยู่ มาตุคามมีปัญญาน้อย การฟังธรรมเป็นนิตย มีอุปการะมากแก่เธอ (แก่มาตุคามนั้น). และเมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุณีทั้งหลาย จักไม่กระทำมานะว่่า พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ย่อมรู้ธรรมที่พวกเราผู้อยู่เท่านั้น แล้วจักเข้าไปนั่งใกล้ภิกษุสงฆ์ กระทำการบรรพชาให้มีประโยชน์. เพราะ เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ทรงทำ (การบัญญัติ) อย่างนั้น . ฝ่ายภิกษุณี ทั้งหลาย สำคัญว่่า เราทั้งหลายจักปฏิบัติตามที่ทรงพร่ำสอน จึงเข้าไปยังวิหาร ไม่ขาดทั้งหมดทีเดียว.

[ว่่าด้วยภิกษุณีสงฆ์เข้าไปหาภิกษุสงฆ์เพื่อรับโอวาท]

สมจริงดังคำที่พระธรรมสังคากาจารย์กล่าวไว้ว่่า ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีสงฆ์ทั้งหมด ย่อมไปรับโอวาท. พวกภิกษุสงฆ์ย่อมโพนทนา ดิเตียน ยกโทษว่่า ภิกษุณีเหล่านี้ เป็นเมียของภิกษุพวกนี้, เหล่านี้ เป็นชู้สาวของภิกษุ เหล่านั้น, บัดนี้ ภิกษุเหล่านี้จักอภิรมย์กับภิกษุณีเหล่านี้ ดังนี้. ภิกษุทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนีแ่พระผู้มีพระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุณีสงฆ์ ไม่พึงไปรับโอวาททั้งหมด ถ้าไปรับ (ทั้งหมด) ต้องทุกกฎ, คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เรานุญาตให้ภิกษุณี ๔ - ๕ รูปไปรับโอวาท ดังนี้. ถึงอย่างนั้น พวกชาวบ้านก็โพนทนาอีกเหมือนกัน. พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสอีกว่่า ภิกษุทั้งหลาย ! เรานุญาตให้ภิกษุณี ๒-๓ รูปไปรับโอวาท ดังนี้.

เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุณีสงฆ์พึงขอร้องภิกษุณี ๒-๓ รูปแล้วส่งไปว่า ไปเกิดแม่เจ้า ! จงขอการเข้าไปรับโอวาทกะภิกษุสงฆ์ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! ภิกษุณีสงฆ์ขอการเข้าไปเพื่อรับโอวาทกะภิกษุสงฆ์ ดังนี้. ภิกษุณีเหล่านั้น พึงไปยังอาราม แต่นั้น พึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ผู้รับโอวาทไหว้แล้ว, ภิกษุณีรูปหนึ่งพึงกราบเรียนภิกษุณีนี้อย่างนี้ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! ภิกษุณีสงฆ์ขอมไหว้ทำแห่งภิกษุสงฆ์ และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้านัยว่า ภิกษุณีสงฆ์จงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท ดังนี้.

ภิกษุณีนี้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้แสดงปาฏิโมกข์ แล้วพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ ! ภิกษุณีสงฆ์ขอมไหว้ทำแห่งภิกษุสงฆ์ และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ท่านขอรับ ! นัยว่า ภิกษุณีสงฆ์ จงได้ซึ่งการเข้ามาเพื่อรับโอวาท ดังนี้. ภิกษุผู้แสดงปาฏิโมกข์พึงกล่าวว่า มีภิกษุบางรูปที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีหรือ ๆ ถ้ามีภิกษุบางรูปที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี, ภิกษุผู้แสดงปาฏิโมกข์ พึงกล่าวว่า ภิกษุชื่อโน้น สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์จงเข้าไปหาภิกษุณีนั้น ดังนี้.

ถ้าไม่มีภิกษุบางรูปที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี, ภิกษุผู้แสดงปาฏิโมกข์ พึงกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุรูปไหน จะสามารถสั่งสอนพวกภิกษุณี ถ้ามีภิกษุบางรูปอาจจะสั่งสอนพวกภิกษุณีและภิกษุณีนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ พึงสมมติภิกษุณีนั้น แล้วกล่าวว่า ภิกษุชื่อโน้น สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี, ภิกษุณีสงฆ์จงเข้าไปหาภิกษุณีนั้นเถิด.

แต่ใคร ๆ ก็ไม่สามารถจะสั่งสอนพวกภิกษุณี, ภิกษุผู้แสดงปาฏิโมกข์ พึงกล่าวว่า ไม่มีภิกษุบางรูปที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี, ภิกษุณีสงฆ์จงให้ถึงพร้อมด้วยกรรมอันน่าเลื่อมใสเถิด. จริงอยู่ ด้วยคำเพียงเท่านี้ ศาสนา

สงเคราะห์ด้วยใครสักขาทั้งสิ้น เป็นอันชอบอกแล้ว. ภิกษุนั้นรับว่า ดีละ แล้วพึงบอกแก่ภิกษุณีทั้งหลายในวันแรมค่ำ ๑.

แม้ภิกษุณีสงฆ์ พึงส่งภิกษุณีเหล่านั้นไปว่า ไปเถิดแม่เจ้า ! จงถามว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! ภิกษุณีสงฆ์ยอมได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาทหรือ ? ภิกษุณีเหล่านั้นรับว่า ดีละ พระแม่เจ้า ! แล้วไปยังอาราม เข้าไปหาภิกษุณีนั้น พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! ภิกษุณีสงฆ์ยอมได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาทหรือ ? ภิกษุณีนั้น พึงกล่าวว่า ไม่มีภิกษุบางรูปที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์ จงให้ถึงพร้อมด้วยกรรมอันน่าเลื่อมใสเถิด. ภิกษุณีเหล่านั้น พึงรับว่า ดีละ พระผู้เป็นเจ้า !

ก็ท่านกล่าวคำพหูพจน์ว่า ตาหิ ด้วยอำนาจแห่งภิกษุณีทั้งหลายผู้มาพร้อมกัน. ก็บรรดาภิกษุณีเหล่านั้น ภิกษุณีรูปหนึ่ง พึงกล่าวและพึงรับ. ภิกษุณีนอกนี้ พึงเป็นเพื่อนของภิกษุณีนั้น. ก็ถ้าภิกษุณีสงฆ์ก็ดี ภิกษุสงฆ์ก็ดี ไม่ครบ (องค์เป็นสงฆ์). หรือทั้ง ๒ ฝ่ายเป็นเพียงคณะหรือบุคคลเท่านั้น ก็ดี ภิกษุณีรูปเดียวถูกส่งไปจากสำนักภิกษุณีมากแห่ง เพื่อประโยชน์แก่โอวาทก็ดี. ในคำว่า ภิกษุณีสงฺโฆ วา น ปฺรติ เป็นต้นนั้น มีพจนานุกรมดังต่อไปนี้

[ลำดับคำขอทั้งสองฝ่ายที่ครบสงฆ์และไม่ครบสงฆ์]

๑. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! ภิกษุณีทั้งหลาย ยอมไหว้เท้าของภิกษุสงฆ์ และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ได้ยินว่า พวกภิกษุณีจึงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.

๒. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ดิฉันไหว้เท้าภิกษุสงฆ์ และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ได้ยินว่า ดิฉันจึงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท

๓. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุสงฆ์ ไหว้เท้าพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ได้ยินว่า ภิกษุสงฆ์จงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.

๔. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุทั้งหลาย ไหว้เท้าพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท. ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ได้ยินว่า ภิกษุทั้งหลาย จงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.

๕. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ดิฉันย่อมนไหว้เท้าพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ดิฉันจงได้การเข้ามาเพื่อรับ โอวาท.

๖. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุสงฆ์ย่อมนไหว้เท้าพระผู้เป็นเจ้า และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ได้ยินว่า ภิกษุสงฆ์ จงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.

๗. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุทั้งหลาย ย่อมไหว้เท้าพระผู้เป็นเจ้า และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุทั้งหลาย จงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.

๘. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ดิฉันไหว้เท้าพระผู้เป็นเจ้า และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ดิฉันจงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท

๙. ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุสงฆ์ไหว้ ภิกษุทั้งหลายไหว้ และภิกษุไหว้เท้าของภิกษุสงฆ์ ของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายของพระผู้เป็นเจ้า และขอ ๆ ๆ การเข้ามาเพื่อรับโอวาท ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! นัยว่า ภิกษุสงฆ์ จงได้... นัยว่า ภิกษุทั้งหลายจงได้... และนัยว่า ภิกษุจงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.*

* ข้อนี้ท่านละเป็นเปยยาลไว้ ทางที่ถูกต้องแยกแปลเหมือนข้างต้น. - ผู้ชำระ.

ภิกษุนั้น ฟังกล่าวในเวลาทำอุโบสถอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ !
ภิกษุทั้งหลายย่อมไหว้ทำภิกษุสงฆ์ และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ข้าแต่
ผู้เจริญ ! ได้ยินว่า ภิกษุทั้งหลายจงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.

ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ! ภิกษุณีไหว้ทำภิกษุสงฆ์ และขอการเข้ามา
เพื่อรับโอวาท. ข้าแต่พระผู้เจริญ ! ได้ยินว่า ภิกษุณีจงได้การเข้ามาเพื่อรับ
โอวาท.

ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ! ภิกษุณีสงฆ์ ๗ ล ๗ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ !
ภิกษุณีไหว้ทำของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย และขอการเข้ามาเพื่อรับโอวาท, ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ ! ได้ยินว่า ภิกษุณี จงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.

ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ! ภิกษุณีสงฆ์ไหว้ ภิกษุณีทั้งหลายไหว้ และ
ภิกษุณีไหว้ทำของภิกษุสงฆ์ ของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย และขอ ๆ ๆ การเข้ามา
เพื่อรับโอวาท, นัยว่า ภิกษุณีสงฆ์จงได้ ... นัยว่า ภิกษุณีทั้งหลายจงได้...
และนัยว่า ภิกษุณีจงได้การเข้ามาเพื่อรับโอวาท.*

ฝ่ายภิกษุผู้สวดปาฏิโมกข์ ถ้ามีภิกษุผู้ที่สงฆ์สมมติ ฟังกล่าวโดยนัย
ก่อนนั้นแหละว่า ภิกษุณีสงฆ์ จงเข้าไปหาภิกษุรูปนั้น, ภิกษุณีทั้งหลาย จง
เข้าไปหาภิกษุรูปนั้น, ภิกษุณีจงเข้าไปหาภิกษุรูปนั้น, ดังนี้. ถ้าภิกษุผู้ได้รับ
สมมติไม่มี, ฟังกล่าวว่า ภิกษุณีสงฆ์จงให้ถึงพร้อมด้วยกรรมที่น่าเลื่อมใสเกิด
ภิกษุณีทั้งหลายจงให้ถึงพร้อม ... ภิกษุณีจงให้ถึงพร้อมด้วยกรรมที่น่าเลื่อมใส
เกิด. ภิกษุผู้รับโอวาทพึงนำกลับไปบอกเหมือนอย่างนั้น ในวันปาฏิบพ.

ก็ภิกษุอื่น เว้นภิกษุผู้เป็นพาล ผู้อาพาธ และผู้เตรียมจะไปเสีย
ถ้ามันเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร จะไม่รับโอวาทไม่ได้. สมจริงดังคำที่พระผู้มี

* ข้อนี้เวลาแปลจริงต้องแยกแปลเป็นข้อ ๆ เหมือนข้างต้น. - ผู้ชำระ.

พระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายที่เหลือ
รับโอวาท เว้นภิกษุผู้เป็นพาล ผู้อาพาธ ผู้เตรียมจะไปเสีย*.

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้มีความประสงค์จะไปในวันอุโบสถที่
๑๔-๑๕ ค่ำ หรือในวันปาฏิบถ ชื่อว่า ผู้เตรียมจะไป ถึงจะไปในวันแห่ง
ปักษ์ที่ ๒ จะไม่รับ ก็ไม่ได้ คือ ต้องอาบัติที่ตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย!
ภิกษุจะไม่รับโอวาทไม่ได้, ภิกษุใดไม่รับ, ภิกษุนั้นต้องทุกกฏ* ดังนี้* แล.

ภิกษุรับโอวาทแล้ว ไม่บอกในโรงอุโบสถ หรือไม่นำกลับไปบอก
แก่ภิกษุณีทั้งหลายในวันปาฏิบถ ย่อมไม่ควร. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุจะไม่บอกโอวาทไม่ได้. ภิกษุใดไม่บอก,
ภิกษุนั้นต้องทุกกฏ*. แม้คำอื่นก็ตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุจะไม่
พียงนำโอวาทไปบอกไม่ได้, ภิกษุใดไม่นำไปบอก, ภิกษุนั้นต้องทุกกฏ* ดังนี้.

บรรดาภิกษุผู้นำโอวาทไปบอกเหล่านั้น ภิกษุผู้ถืออรัญญิกธุตงค์ พึง
ทำการนัดหมายเพื่อนำไปบอก. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร รับโอวาทและทำ
การนัดหมายว่า เราจักนำไปบอก* ในที่นี้* ดังนี้. เพราะเหตุนั้น ภิกษุผู้อยู่ป่า
เป็นวัตร ถ้าหากได้ภิกษาในบ้านเป็นที่อยู่ของภิกษุณีทั้งหลาย. พึงเที่ยวไปใน
บ้านนั้นนั้นแหละ พบพวกภิกษุณีบอกแล้วจึงไป. ถ้าที่บ้านนั้น ภิกษาเป็น
ของหาไม่ได้ง่ายสำหรับเธอ, พึงเที่ยวไปในบ้านใกล้เคียง แล้วมาบ้านของ
พวกภิกษุณีทำเหมือนอย่างนั้นนั้นแหละ. ถ้าหากจะต้องไปไกล พึงทำการ
นัดหมายว่า เราจักเข้าไปยังสภา มณฑป หรือว่า โคนไม้ ชื่อโน้น ใกล้เคียง
ประตูบ้านของพวกท่าน, พวกท่านพึงมาที่สภาเป็นต้นนั้น . พวกภิกษุณีพึงไป

๑. วิ. จุลล. ๗/๓๔๒. ๒-๓-๔-๕ วิ. จุลล. ๗/๓๔๑ - ๓๔๓.

ที่สภาพเป็นต้นนั้น จะไม่ไปไม่ได้, สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีจะไม่ไปสู่ที่นัดหมายไม่ได้, ภิกษุณีใดไม่ไป,
ภิกษุณีนั่น ต้องทุกกฏ^๑ ดังนี้.

[ชื่อว่าพึงปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่ายโดย ๓ สถาน]

ในคำว่า อุกโตสงฺฆเม ตีหิ ฐาเนหิ ปวารตพฺพํ นี้ มีวินิจฉัยว่า
ภิกษุณีทั้งหลาย ปวารณาด้วยตนเองในวัน ๑๔ ค่ำ แล้วพึงปวารณาใน
ภิกษุสงฆ์ในวันอุโบสถ. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ (ภิกษุณีทั้งหลาย) ปวารณาในวันนี้แล้ว พึง
ปวารณาภิกษุสงฆ์ในวันรุ่งขึ้นอีก^๒ ดังนี้.

ก็บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยในคำนี้ โดยนัยดังที่ตรัสไว้ในภิกษุณีชั้นชกะ
นั้นแล. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณี
สงฆ์ทั้งปวง ขณะปวารณาได้ทำการไถลาหล. ภิกษุณีทั้งหลายบอกเรื่องนั้น
แก่ภิกษุทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้
สมมติภิกษุณีรูปหนึ่ง ผู้ฉลาด สามารถ ให้ปวารณาภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์
แก่ภิกษุณีสงฆ์. ภิกษุทั้งหลาย! ก็แลภิกษุณีสงฆ์พึงสมมติอย่างนั้น คือ
ภิกษุณีสงฆ์ พึงขอร้องภิกษุณีรูปหนึ่งก่อน. ครั้นขอร้องแล้ว ภิกษุณีผู้ฉลาด
สามารถ พึงเผด็จสงฆ์ว่า ข้าแต่แม่เจ้า! ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความ
พรั่งพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว, สงฆ์พึงสมมติภิกษุณีชื่อนี้ให้ปวารณาภิกษุสงฆ์
เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุณีสงฆ์, นี้เป็นคำบัญญัติ. ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟัง
ข้าพเจ้า, สงฆ์สมมติภิกษุณีชื่อนี้ ให้ปวารณาภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่

ภิกษุณีสงฆ์ การสมมติภิกษุณีชื่อนี้ ให้ปวารณาภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุณีสงฆ์ ย่อมควรแก่แม่เจ้ารูปใด แม่เจ้ารูปนั้นพึงนั่งอยู่, ย่อมไม่ควรแก่แม่เจ้ารูปใด แม่เจ้ารูปนั้นพึงลุกขึ้น. ภิกษุณีชื่อนี้ สงฆ์สมมติให้ปวารณาภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุณีสงฆ์ ย่อมควรแก่สงฆ์ เพราะเหตุที่นั่นสงฆ์จงนั่งอยู่, ข้าพเจ้าจะทรงไว้ซึ่งความเป็นผู้นั่งอยู่แห่งสงฆ์อย่างนี้*.

ภิกษุณีที่สงฆ์สมมติที่นั่น พาภิกษุณีสงฆ์เข้าไปหาภิกษุสงฆ์แล้ว ทำฝ่าอุตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ประคองอัญชติ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุณีสงฆ์ ย่อมปวารณาภิกษุสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี ด้วยรังเกียจก็ดี ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ขอภิกษุสงฆ์จงอาศัยความอนุเคราะห์ว่ากล่าวภิกษุณีสงฆ์, ภิกษุณีสงฆ์เห็นอยู่จักกระทำคิน ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! แม่ครั้งที่ ๒ ...ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! แม่ครั้งที่ ๓ ภิกษุณีสงฆ์ ฯลฯ จักทำคิน ดังนี้.

ถ้าภิกษุณีสงฆ์ ไม่ครบ (องค์เป็นสงฆ์), นางภิกษุณีที่สงฆ์สมมติ พึงกล่าว ๓ ครั้งอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ภิกษุณีทั้งหลายปวารณาภิกษุสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ตาม ด้วยได้ฟังก็ตาม ด้วยรังเกียจก็ตาม, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! ขอภิกษุสงฆ์จงอาศัยความอนุเคราะห์ว่ากล่าวพวกภิกษุณี ภิกษุณีทั้งหลายเห็นอยู่ จักทำคิน และว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ดิฉันปวารณาภิกษุสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ตาม ด้วยได้ฟังก็ตาม ด้วยรังเกียจก็ตาม, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า! ขอภิกษุสงฆ์จงอาศัยความอนุเคราะห์ว่ากล่าวดิฉัน . ดิฉันเห็นอยู่จักทำคิน ดังนี้.

ถ้าภิกษุสงฆ์ไม่ครบ (องค์เป็นสงฆ์) พึงกล่าว ๓ ครั้งอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ภิกษุณีสงฆ์ปวารณาภิกษุผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ด้วยได้เห็นก็ตาม

* วิ. จุลล. ๗/๓๖๒.

ด้วยได้ฟังก็ตาม ด้วยรังเกียจก็ตาม ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย จงอาศัยความ
อนุเคราะห์ว่ากล่าวภิกษุณีสงฆ์, ภิกษุณีสงฆ์เห็นอยู่ จักทำคืน, และว่า ข้าแต่
พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ! ภิกษุณีสงฆ์ปวารณากะพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ด้วยได้เห็นก็ตาม ด้วย
ได้ฟังก็ตาม ด้วยรังเกียจก็ตาม, ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจงอาศัยความอนุเคราะห์
ว่ากล่าวภิกษุณีสงฆ์, ภิกษุณีสงฆ์เห็นอยู่ จักคำคืน ดังนี้.

เมื่อไม่ครบสงฆ์แม่ทั้ง ๒ ฝ่าย ฟังกล่าว ๓ ครั้ง อย่างนี้ว่า ข้าแต่
พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย ! ภิกษุณีทั้งหลายปวารณากะพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย ด้วย
ได้เห็นก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี ด้วยรังเกียจก็ดี, พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลายจงอาศัยความ
อนุเคราะห์ว่ากล่าวภิกษุณีทั้งหลาย ๆ เห็นอยู่ จักกระทำคืน, และว่า ข้าแต่
พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ! ภิกษุณีทั้งหลายปวารณากะพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วย
ได้ฟังก็ดี ด้วยรังเกียจก็ดี, ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าอาศัย
ความอนุเคราะห์ ว่ากล่าวภิกษุณีทั้งหลาย ๆ เห็นอยู่ จักกระทำคืน ดังนี้, ว่า
ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย ! ดิฉันปวารณากะพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย ด้วย
ได้เห็นก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี ด้วยรังเกียจก็ดี, ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลายจงอาศัย
ความอนุเคราะห์ว่ากล่าวดิฉัน ๆ เห็นอยู่ จักกระทำคืน และว่า ข้าแต่พระผู้
เป็นเจ้าของเจ้า ! ดิฉันปวารณากะพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี ด้วย
รังเกียจก็ดี ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจงอาศัยความอนุเคราะห์ว่ากล่าวดิฉัน ๆ เห็นอยู่
จักกระทำคืน ดังนี้.

การประพุดติมานัต และการแสวงหาการอุปสมบท จักมีแจ้งในที่
ตามควรแก่ฐานะนั้นแล.

ชื่อว่า น ภิกษุณียา เกนจิ ปรียาเยน มีความว่า ภิกษุณีอย่า
ฟังคำ อย่าฟังบริภาษภิกษุด้วยอักโกสวัตถุ ๑. หรือด้วยคำเปรียบเปรยอะไร
อย่างอื่น และไม่ฟังขู่ภิกษุด้วยภัย.

บทว่า โอรโฏ ได้แก่ ปิด คือ กั้น ห้าม. ถ้อยคำนั้น แผละ ชื่อว่า พจนบถ.

บทว่า อโนโฏ ได้แก่ ไม่ปิด คือ ไม่กั้น ไม่ห้าม. เพราะเหตุนี้ ภิภุชฌิตถ้อยอยู่ในฐานแห่งความเป็นผู้ใหม่ คือ ในฐานแห่งผู้เป็นหัวหน้า อย่าฟังว่ากล่าว อย่าฟังสั่งสอนภิกษุโดยปริยายใดๆ ว่า ท่านจงเดินหน้าอย่างนี้, จงถอยกลับอย่างนี้, จงนั่งอย่างนี้, จงห่มอย่างนี้. แต่เห็นโทษแล้ว จะแสดงโทษที่มีอยู่โดยนัยเป็นต้นว่า พระมหาเถระทั้งหลายในปางก่อน ย่อมไม่เดินไปข้างหน้า ไม่ถอยหลัง ไม่นั่ง ไม่ห่มอย่างนั้น, ย่อมไม่ทรงเม้าฟ้ากาสาвањеเช่นนี้ ไม่หยอดนัยน์ตาอย่างนั้น ดังนี้ ควรอยู่.

ส่วนภิกษุทั้งหลาย ว่ากล่าว สั่งสอนภิกษุณี ความสะดวกว่า แม่สมณีนี้นี้ ย่อมนั่งอย่างนี้ ย่อมห่มอย่างนี้, อย่างนั่งอย่างนี้ อย่างห่มอย่างนี้, อย่ากระทำการเกี่ยวข้องกับเมล็ดงา และเกี่ยวข้องกับใบไม้เป็นต้น ควรอยู่.

สองบทว่า สมคฺคฺมฺหฺยฺยฺยฺย ภาณฺนฺตฺติ ได้แก่ กะภิกษุณีสงฆ์ ผู้กล่าวอยู่ว่า พวกดิฉันพร้อมเพรียงกัน พระผู้เป็นเจ้า !

คำว่า อญฺญํ ฐมฺมํ ภาณฺติ ได้แก่ (สั่งสอน) สูตร หรืออภิธรรมอย่างอื่น, ก็พวกภิกษุณียอมหวังเฉพาะโอวาทด้วยคำว่า สมคฺคฺมฺหฺยฺย. เพราะเหตุนี้ จึงเป็นทุกกฎแก่ภิกษุผู้กล่าวธรรมอื่นเว้นโอวาทเสีย.

สองบทว่า โอรฺวาทํ อนฺนฺยฺยฺยฺย ภาณฺติ ได้แก่ ไม่กล่าวว่า ลูกอ่อนน้องหญิง! ในโอวาท, กรรม คือ ภิกษุโนวาทกสมมติ (การสมมติภิกษุผู้สั่งสอนภิกษุณี) ผู้ศึกษาพึงทราบว่ กรรม ในคำว่า อฐมฺมกมฺเม เป็นต้น. บรรดากรรม มีกรรมไม่เป็นธรรมเป็นต้นนั้น ในกรรมไม่เป็นธรรม เป็นปาจิตติย ๑๘ ตัว ด้วยอำนาจแห่งหมวด ๕ ๒ หมวด. ในกรรมเป็นธรรม

ไม่เป็นอาบัติ ในบทสุดท้ายแห่งหมวด ๕ หมวดที่ ๒. ในบทที่เหลือเป็น
ทุกกฏ ๑๗ ตัว.

สองบทว่า อุทฺเทถึ เทนฺโต ได้แก่ ผู้แสดงบาติแห่งครุธรรม ๘.

สองบทว่า ปริปุจฺฉิ เทนฺโต มีความว่า ผู้กล่าวอรรถกถาแห่งบาติ
ครุธรรมที่คล่องแคล่วนั้นนั่นแล.

หลายบทว่า โอสฺสเรหิ อญฺยาติ วุจฺจมาโน โอสฺสเรหิ มีความว่า
ภิกษุผู้อันภิกษุณีทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ ย่อมสวดบาติครุธรรม ๘ ภิกษุผู้ให้อุเทศ
ผู้ให้ปริปุจฺจอย่างนี้ และภิกษุผู้อันภิกษุณีกล่าวว่า นิมนต์สวดเถิด สวด
ครุธรรม ๘, ไม่เป็นอาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุนั้น ไม่เป็นอาบัติทุกกฏแก่ภิกษุผู้
กล่าวธรรมอื่น.

หลายบทว่า ปญฺหิ ปุจฺจติ ปญฺหิ ปุญฺโง กเถติ มีความว่า
ภิกษุณีย่อมถามปัญหาอิงครุธรรม หรืออิงธรรมมีชั้นเป็นต้น. ไม่เป็นอาบัติ
แม้แก่ภิกษุผู้กล่าวแก้ปัญหานั้น.

สองบทว่า อญฺญสฺสตุตฺถาย ภณฺหนฺติ มีความว่า ภิกษุณีทั้งหลาย
เข้าไปหาภิกษุผู้กำลังแสดงธรรมในบริษัท ๔ แล้วฟังอยู่. แม้ในการกล่าวเพื่อ
ประโยชน์แก่คนอื่นนั้น ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุ.

สองบทว่า สิกฺขมานาย สามเณรียา คือ ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุ
ผู้แสดงแก่สิกขมานาและสามเณรีเหล่านั้น. บทที่เหลือ มีอรรถตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนปทโสธรรมสิกขาบท เกิดขึ้นทางวาจา ๑
ทางวาจาทับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณติวัชชะ
วจิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

โอวาทสิกขาบทที่ ๑ จบ

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระจูฬปันถกเถระ

[๔๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระเถระทั้งหลาย ผลัดเปลี่ยนกันกล่าวสอนพวกภิกษุณี สมัยนั้น ถึงวาระของท่านพระจูฬปันถกที่จะกล่าวสอนพวกภิกษุณี ๆ พุคกัน อย่างนี้ว่า วันนี้โอวาทเห็นจะไม่สำเร็จประโยชน์ เพราะประเดี๋ยวพระคุณเจ้าจูฬปันถกจะกล่าวอุทานอย่างเดิมนั้นแหละซ้ำ ๆ ซาก ๆ แล้วพากันเข้าไปหาท่านพระจูฬปันถก อภิวัต แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ท่านพระจูฬปันถกได้ตามภิกษุณีเหล่านั้น ผู้นั่งเรียบร้อยแล้ว ดังนี้ว่า พวกเธอพร้อมเพรียงกันแล้วหรือ น้องหญิงทั้งหลาย.

ภิกษุณี. พวกดิฉันพร้อมเพรียงกันแล้ว เจ้าข้า

จูฬ. ครุธรรม ๘ ประการยังเป็นไปคืออยู่หรือ น้องหญิงทั้งหลาย.

ภิกษุณี. ยังเป็นไปคืออยู่ เจ้าข้า.

ท่านพระจูฬปันถกตั้งว่า นี่แหละเป็นโอวาทละ น้องหญิงทั้งหลาย แล้วได้กล่าวอุทานนี้ซ้ำอีก ว่าดังนี้.

ความโศก ย่อมไม่มีแก่มนุษย์ผู้มีจิตตั้ง

มั่น ไม่ประมาท ศึกษาอยู่ในโมเนยยปฏิบัติ

ผู้คงที่ ผู้สงบระงับ มีสติทุกเมื่อ.

[๔๒๕] ภิกษุณีทั้งหลายได้สนทนากันอย่างนี้ว่า เราได้พูดแล้วมิใช่หรือว่า วันนี้ โอวาทเห็นจะไม่สำเร็จประโยชน์ เพราะประเดี๋ยวพระคุณเจ้าจูฬปันถกจะกล่าวอุทานอย่างเดิมนั้นแหละซ้ำ ๆ ซาก ๆ.

ท่านพระจูฬปันถกได้ยื่นคำสนทนานี้ของภิกษุณีพวกนั้น ครั้นแล้ว
ท่านเหาะขึ้นสู่เวหา จงกรมบ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง สำเร็จการนอนบ้าง ทำให้
คว้นกลุ่มตลบขึ้นบ้าง ทำให้เป็นไฟโพลงขึ้นบ้าง หายตัวบ้าง อยู่ในอากาศ
กลางหาว กล่าวอุทานอย่างเดิมนั้น และพระพุทธรูปอย่างอื่นอีกมาก.

ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวชมอย่างนี้ว่า นำอัศจรรย์นักชาวเราเอ๋ย ไม่เคย
มีเลยชาวเราเอ๋ย ในกาลก่อนแต่ที่นี่ โอวาทไม่เคยสำเร็จประโยชน์แก่พวกเรา
เหมือนโอวาทของพระคุณเจ้าจูฬปันถกเลย คราวนั้นท่านพระจูฬปันถกกล่าว
สอนภิกษุณีเหล่านั้นจนพลบค่ำ ย่ำสนธยา แล้วได้ส่งกลับด้วยคำว่า กลับไป
เถิด น้องหญิงทั้งหลาย จึงภิกษุณีเหล่านั้น เมื่อเขาปิดประตูเมืองแล้ว ได้
พากันพักแรมอยู่นอกเมือง รุ่งสายจึงเข้าเมืองได้ ประชาชนพากันฟังโทษ
ติเตียน โปนทะนาวาว่า ภิกษุณีพวกนี้เหมือนไม่ใช่สตรีผู้ประพฤติพรหมจรรย์
พักแรมอยู่กับพวกภิกษุในอารามแล้ว เพิ่งจะพากันกลับเข้าเมืองเดี๋ยวนี้ ภิกษุ
ทั้งหลายได้ยื่นประชาชนพากันฟังโทษติเตียน โปนทะนาวาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มัก
น้อย ... ต่างก็ฟังโทษติเตียน โปนทะนาวาว่า ไฉน ท่านพระจูฬปันถก เมื่อ
พระอาทิตย์ตกแล้ว จึงยังได้กล่าวสอนพวกภิกษุณีอยู่เล่า แล้วกราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า คุณก่อนจูฬปันถก ข้าว่า เมื่อ
พระอาทิตย์ตกแล้ว เธอยังกล่าวสอนพวกภิกษุณีอยู่ จริงหรือ.

พระจูฬปันถกทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณ่อนจุพป็นตก เมื่อพระ-
อาทิตย์ตกแล้ว ไฉนจึงยังได้กล่าวสอนพวกภิกษุณีอยู่เล่า การกระทำของเธอ
นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความ
เลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณ่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๓๑.๒. ถ้าภิกษุ แม่ได้รับสมมติแล้ว เมื่อพระอาทิตย์อัสดง
แล้ว กล่าวสอนพวกภิกษุณี เป็นปาจิตติย.

เรื่องจุพป็นตกเถระ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๒๖] ผู้ชื่อว่า ได้รับ สมมติแล้ว คือ ได้รับสมมติแล้วด้วยญัตติ-
จตุตถกรรม.

คำว่า เมื่อพระอาทิตย์อัสดงแล้ว คือ เมื่อพระอาทิตย์ตกแล้ว.

ผู้ชื่อว่า พวกภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

บทว่า กล่าวสอน ความว่า กล่าวสอนด้วยกรรม ๘ ประการ
หรือด้วยกรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๒๗] พระอาทิตย์อัสดงแล้ว ภิกษุสำคัญว่า อัสดงแล้ว กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

พระอาทิตย์อัสดงแล้ว ภิกษุสงสัย กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระอาทิตย์อัสดงแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่อัสดง กล่าวสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

ภิกษุสั่งสอนภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระอาทิตย์ยังไม่อัสดง ภิกษุสำคัญว่าอัสดงแล้ว กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระอาทิตย์ยังไม่อัสดง ภิกษุสงสัย กล่าวสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

พระอาทิตย์ยังไม่อัสดง ภิกษุสำคัญว่ายังไม่อัสดง กล่าวสอน ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๒๘] ภิกษุให้อุเทศ ๑ ภิกษุให้ปริบุงญา ๑ ภิกษุอันภิกษุณีกล่าว ว่า นิมนต์ท่านสวดเถิด เจ้าข้า ดังนี้ สวดอยู่ ๑ ภิกษุถามปัญหา ๑ ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วแก้ ๑ ภิกษุกล่าวสอนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นอยู่ แต่พวกภิกษุณีฟังอยู่ด้วย ๑ ภิกษุกล่าวสอนสิกขมานา ๑ ภิกษุกล่าวสอนสามเณรี ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรคสิกขาบทที่ ๒ จบ

ภิกขุณีวรรค อตถังคตสิกขาบทที่ ๒

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๒ ดังต่อไปนี้.

[แก้้อรรถคาถาของพระอุปัชฌาย์]

บทว่า **ปริยาเยน** คือ ตามวาระ ความว่า ตามลำดับ.

บทว่า **อธิเจตโส** คือ ผู้มีอธิจิต อธิบายว่า ผู้ประกอบด้วยจิตที่ ยิ่งกว่าจิตทั้งหมด คือ อรหัตผลจิต.

บทว่า **อปฺปมฺหุขโต** คือ ผู้ไม่ประมาท. มีคำอธิบายว่า ผู้ประกอบด้วย การบำเพ็ญกุศลธรรมติดต่อกัน ด้วยความไม่ประมาท.

บทว่า **มุณีโน** มีความว่า ญาณ ตรัสเรียกว่า โมนะ เพราะรู้โลกทั้ง ๒ อย่างนี้ว่า ผู้ใด ย่อมรู้โลกทั้ง ๒ ผู้นั้น เราเรียกว่า มุณี เพราะเหตุ นั้น หรือ พระชินาสพ ตรัสเรียกชื่อว่า มุณี เพราะประกอบด้วยญาณนั้น แก่ มุณินั้น.

สองบทว่า **โมนปฺเลสุ สิกฺขโต** มีความว่า ผู้ศึกษาอยู่ในทางแห่ง ญาณชื่อโมนะ กล่าวคือ อรหัตมรรคญาณ คือ ในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ หรือ ในไตรสิกขา. ก็คำนี้พระผู้มีพระภาคตรัสหมายเอาปฏิบัติเป็นต้นส่วนเบื้องต้น. เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงเห็นใจความในคำว่า **มุณีโน โมนปฺเลสุ สิกฺขโต** นี้ อย่างนี้ว่า แก่มุณีผู้ศึกษาอยู่ในธรรมเป็นต้นส่วนเบื้องต้น อย่างนี้ บรรลุความเป็นมุณีด้วยการศึกษานี้.

บทพระคาถาว่า **โสทาน ภวนฺติ ตาทิโน** มีความว่า ความโสก ทั้งหลาย เพราะเรื่องมีการพลัดพรากจากอิฏฐารมณ์เป็นต้น ในภายใน (ในจิต) ย่อมไม่มีแก่พระชินาสวมุณีผู้คงที่. อีกอย่างหนึ่ง ในบทว่า **ตาทิโน** นี้ มี

ใจความเมื่อนี้ว่า ความโศกทั้งหลายย่อมไม่มีแก่นผู้ประกอบด้วยลักษณะ
คงที่เห็นปานนี้.

บทว่า อุปสนุตตส ได้แก่ ผู้สงบระงับเพราะสงบกิเลสมีราคา
เป็นต้นได้.

บทว่า สทา สติมโต ได้แก่ ผู้ไม่เว้น จากสติ ตลอดกาลเป็นนิตย์
เพราะเป็นผู้ถึงความไพบลย์แห่งสติ.

สองบทว่า อากาศ อนุตติกเข ได้แก่ ในอากาศ กล่าวคือ
กลางหา, ไม่ใช่อากาศเพิกกลิน ไม่ใช่อากาศเป็นเครื่องกำหนดรูป.

สองบทว่า จงกมตีปี ตัญญตีปี มีความว่า พระจูปันถกเถระได้
ฟังถ้อยคำของภิกษุณีเหล่านั้น คิดว่า ภิกษุณีเหล่านี้ คูหมันเราว่า พระเถระ
รูปนี้ ฐัธรรมเพียงเท่านี้แหละ, เอาละ ! บัดนี้ เราจะแสดงอานุภาพของตน
แก่ภิกษุณีเหล่านี้ จึงยังความเคารพมาก ในธรรมให้เกิดขึ้นแล้ว เข้าจตุตถ-
ฉาน มีอภิญญาเป็นบาท ออกแล้วได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์เห็นปานนี้ คือ
เดินจงกรมในอากาศกลางหาบ้าง ๆ ล ๆ หายตัวไปในระหว่างบ้าง.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อนุตตรา ปิธายติ มีความว่า หายตัว
ไปบ้าง คือไปไม่ปรากฏให้เห็นบ้าง.

ชื่อว่า ตถุเถว อุทานั ภณติ อญญญจ พหุ พุทฺธวจนั มี
ความว่า ได้ยินว่า พระเถระถูกให้เรียนคาถาในสำนักของพระเถระผู้เป็น
หลวงพี่ของตนว่า

ดอกบัวชื่อโกกนุท มีกลิ่นหอม พึง
บานแต่เช้า ยังไม่วายกลิ่น จันใด, ท่านจงดู
พระอังคีรส ผู้รุ่งโรจน์เหมือนดวงอาทิตย์
แผดรัศมีรุ่งโรจน์อยู่ในกลางหา จันนั้น.

ได้สาธยายถึง ๔ เดือน แต่ไม่อาจทำให้คล่องแคล่วได้.

ครั้งนั้น พระเถระ (หลวงพี่) จึงขับไล่พระจูพับันถกนั้น ไปเสียจากวิหาร ด้วยกล่าวว่า เธอเป็นคนอาภัพในพระศาสนา. ท่านได้ยื่นร้องให้อยู่ที่ซุ้มประตู. ครานั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวจดูพุทธเวไนยสัตว์ ทอดพระเนตรเห็นท่านแล้ว จึงเสด็จไปใกล้ ๆ ท่าน คุณเสด็จเที่ยวไปยังวิหารจาริกตรัสว่า จูพับันถก! เธอร้องให้ทำไม ท่านจึงกราบทูลเรื่องราวนั้น. ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงประทานท่อนผ้าอันสะอาดแก่ท่าน ตรัสว่า เธอจงลูบค้ำผ้านี้ว่า ผ้าเช็ดธุลี. ท่านรับว่า สาธุ แล้ว นั่งในที่อยู่ของตนลูบค้ำที่สุดด้านหนึ่งแห่งผ้านั้น. ที่ที่ถูกลูบค้ำนั้น ได้กลายเป็นสีดำ ท่านกลับ ได้ความสลดใจว่า ผ้าชื่อว่าแม่บริสุทธิ์อย่างนี้ อาศัยอัฏฐกาณี กลับกลายเป็นสีดำ ดังนี้ แล้ว จึงปรารถนาวิปัสสนา. ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบว่าคุณปรารถนาความเพียร ได้ทรงภายิตโสภาสคานีว่า อธิเจตโส เป็นต้น. พระเถระบรรลุพระอรหัตผลในเวลาจบคาถา. เพราะเหตุนี้ พระเถระจึงเคารพรักษาคานี ตามปกติเที่ยว. ท่านกล่าวคานีนั้นแล เพื่อให้ทราบความเคารพรักษาคานีนั้น และนำพุทธพจน์อื่นเป็นอันมากมากล่าวอยู่ในระหว่าง. เพราะเหตุนี้ พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวว่า กล่าวอุทานนั้นนั้นแล และพระพุทธรพจน์อื่นเป็นอันมาก.

สองบทว่า เอกโต อุปสมุปนุนาย ได้แก่ ภิกษุณีผู้อุปสมบทในภิกษุณีสงฆ์. แต่เป็นปาจิตตีย์ แก่ภิกษุผู้กล่าวสอนภิกษุณีผู้อุปสมบทในภิกษุสงฆ์. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ท่านทั้งนั้น. และแม้สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนปทโสธรรมสิกขาบทนั้นแล.

อรรถกถาสิกขาบทที่ ๒ จบ

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๒๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ เข้าไปสู่สำนัก ภิกษุณี แล้วกล่าวสอนภิกษุณีฉัพพัคคีย์อยู่.

ภิกษุณีทั้งหลายได้กล่าวคำนี้กะภิกษุณีฉัพพัคคีย์ว่า มาเถิด แม่เจ้าทั้งหลาย พวกเราจักไปรับโอวาทกัน.

ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พูดว่า แม่เจ้าทั้งหลาย พวกเราจะต้องไปเพราะเหตุแห่งโอวาททำไม เพราะพระคุณเจ้าฉัพพัคคีย์กล่าวสอนพวกเราอยู่ ที่นี่แล้ว.

ภิกษุณีทั้งหลายต่างพากันฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระฉัพพัคคีย์จึงเข้ามากล่าวสอนพวกภิกษุณีถึงสำนักภิกษุณีเล่า แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุที่มกน้อย... ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระฉัพพัคคีย์จึงได้เข้าไปกล่าวสอนพวกภิกษุณีถึงสำนักภิกษุณีเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า... .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอเข้าไปกล่าวสอนพวกภิกษุณี ถึงสำนักภิกษุณี จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้เข้าไปกล่าวสอนพวกภิกษุณีถึงสำนักภิกษุณีแล้ว การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๒. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุใด เข้าไปสู่ที่อาศัยแห่งภิกษุณี แล้วสั่งสอนพวกภิกษุณี เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

[๔๓๐] ต่อจากสมัยนั้นมา พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีอาพาธ พระเถระทั้งหลาย พากันเข้าไปเยี่ยมพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีถึงสำนัก แล้วได้กล่าวคำนี้กะพระเถรีว่า คู่ก่อนพระโคตมี ท่านยังพอทนได้หรือ ยังพอให้อัฏฐภาพเป็นไปได้หรือ

พระมหาปชาบดีโคตมีตอบว่า ดิฉัน ทนไม่ไหว ให้อัฏฐภาพเป็นไปได้ไม่ได้เจ้าข้า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดแสดงธรรมเถิด เจ้าข้า.

ดูก่อนน้องหญิง การเข้ามาสู่สำนักภิกษุณีแล้วแสดงธรรมแก่ภิกษุณี
ยังไม่สมควรก่อน พระเถระเหล่านั้นกล่าวดังนี้แล้วต่างก็รังเกียจอยู่ ไม่แสดง
ธรรม.

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอันตรวาสกแล้ว ทรงถือบาตร
จีวรเสด็จเข้าไปเยี่ยมพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีถึงสำนัก ประทับนั่งบนอาสนะ
ที่เขาจัดถวายแล้วได้ตรัสดำนี้กะพระมหาปชาบดีโคตมีว่า ดูก่อนโคตมี เธอยัง
พอทนได้หรือ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้หรือ

พระมหาปชาบดีโคตมีกราบทูลว่า เมื่อก่อนพระเถระทั้งหลายพากันมา
แสดงธรรมแก่หม่อมฉัน เพราะเหตุนั้น หม่อมฉันจึงมีความสำราญ แต่บัดนี้
ท่านกล่าวว่าพระองค์ทรงห้ามแล้ว จึงรังเกียจไม่แสดง เพราะเหตุนี้หม่อมฉัน
จึงไม่มีความสำราญ พระพุทธเจ้าข้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยังพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีให้
เห็นแจ้ง สมทาน อางหาญ ไร่เรียง ด้วยธรรมมีกถา แล้วทรงลุกจากอาสนะ
เสด็จกลับ ครั้นนั้นแล้วพระองค์ทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น
ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้เข้าไปสู่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนภิกษุณีผู้อาพาธได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้

พระอนุบัญญัติ

๓๒. ๓. ข. อนึ่ง ภิกษุใด เข้าไปสู่ที่อาศัยแห่งภิกษุณีแล้ว
สั่งสอนพวกภิกษุณี เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ สมัยในเรื่องนั้น
ดังนี้ คือ ภิกษุณีอาพาธ นี้เป็นสมัยในเรื่องนั้น.

เรื่องพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๓๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่าที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ที่อาศัยแห่งภิกษุณี ได้แก่ สถานที่พักแรมของพวก
ภิกษุณี แม้เพียงคั่นเดียว.

บทว่า เข้าไป คือ ไปในสถานที่นั้น.

ผู้ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

บทว่า สั่งสอน ความว่า ภิกษุกล่าวสอนด้วยครุธรรม ๘ ประการ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า เว้นไว้แต่สมัย คือ ยกเว้นสมัย.

ที่ชื่อว่า ภิกษุณีอาพาธ ได้แก่ ภิกษุณีไม่สามารถจะไปรับโอวาท
หรือไปร่วมประชุมได้.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๓๒] อุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบันภิกษุณี เข้าไปสู่
ที่อาศัยแห่งภิกษุณี เว้นไว้แต่สมัย สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณี ภิกษุสงฆ์ เข้าไปสู่ที่อาศัยแห่งภิกษุณี เว้นไว้แต่
สมัย สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบันภิกษุณี เข้าไปสู่ที่อาศัย
แห่งภิกษุณี เว้นไว้แต่สมัย สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จตุกกทุกกฏ

ภิกษุสั่งสอนด้วยธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุสั่งสอนภิกษุณีผู้อุปสมบทแต่สงฆ์ฝ่ายเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบันภิกษุณี. สั่งสอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุสงฆ์ ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

อนุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบันภิกษุณี...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๓๓] ภิกษุสั่งสอนในสมัย ๑ ภิกษุให้อุเทศ ๑ ภิกษุให้ปริปัจจา ๑
ภิกษุอันภิกษุณีกล่าวว่า นิมนต์ท่านสวดเถิด เจ้าข้า ดังนี้ สวดอยู่ ๑ ภิกษุ
ถามปัญหา ๑ ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วแก้ ๑ ภิกษุสั่งสอนเพื่อประโยชน์แห่ง
ผู้อื่น แต่ภิกษุณีฟังอยู่ด้วย ๑ ภิกษุสั่งสอนสิกขมานา ๑ ภิกษุสั่งสอนสามเณรี ๑
ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ภิกขุณีวรรคที่ ๓

ภิกขุณีอุปสยสิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้.

ในคำเป็นต้นว่า **อณฺถุตรสมยา โววตติ อปตฺติ ปาจิตฺตยสฺส** เป็นต้น บัณฑิตพึงทราบว่า เป็นปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้กล่าวสอนด้วยกรรม ๘ เท่านั้น, กล่าวสอนด้วยกรรมอื่นเป็นทุกกฏ.

สองบทว่า **เอกโต อุปสมฺปนฺนาย** ได้แก่ ภิกษุณีผู้อุปสมบทในภิกษุณีสงฆ์. แต่เป็นปาจิตตีย์แท้ แก่ภิกษุผู้กล่าวสอนภิกษุณีผู้อุปสมบทในภิกษุสงฆ์. อนึ่ง เบื้องหน้าแต่นี้ไปในที่ทุก ๆ แห่งที่ท่านกล่าวคำว่า **เอกโต อุปสมฺปนฺนาย** ไว้ บัณฑิตพึงเห็นเนื้อความอย่างนี้เหมือนกัน. บทที่เหลือต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้มีสมุฏฐานเหมือนกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑ ทางวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณฺณติวัชชระ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ภิกขุณีอุปสยสิกขาบทที่ ๓ จบ

ข้อเบ็ดเตล็ดในสิกขาบทที่ ๓

ก็แล ในสิกขาบทที่ ๓ นี้ ท่านกล่าวปกิณกะไว้ในมหาปัจจรี ดังต่อไปนี้ ถ้าวา ภิกษุผู้มีได้รับสมมติ เมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้ว เข้าไปสู่สำนักภิกษุณี กล่าวสอนด้วยกรรม ๘ เป็นปาจิตตีย์ ๓ ตัว. เมื่อสอนด้วยกรรมอื่น เป็นทุกกฏ ๒ ตัว เป็นปาจิตตีย์ ๑ ตัว.

คือ อย่างไร ? คือว่า ทุกกฏ มีการไม่ได้รับสมมติเป็นมูล ๑ ทุกกฏ มีการไปสู่สำนัก ภิกษุณีแล้ว กล่าวสอนด้วยธรรมอินเป็นมูล ๑ ปาจิตตีย์ มีการกล่าวสอนเมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้วเป็นมูล ๑. ภิกษุผู้ได้รับสมมติแล้ว เมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้ว ไปในสำนักภิกษุณินั้น กล่าวสอนอยู่ด้วยครุธรรม ๘ เป็นอนาบัติ ๑ เป็นปาจิตตีย์ ๒ ตัว.

คือ อย่างไร ? คือว่า เป็นอนาบัติ เพราะเป็นผู้ได้รับสมมติ, เป็น ปาจิตตีย์ ๒ ตัว คือ ปาจิตตีย์ มีการกล่าวสอนเมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้ว เป็นมูลตัว ๑ ปาจิตตีย์ มีการไปกล่าวสอนด้วยครุธรรม ๘ เป็นมูลตัว ๑. ภิกษุผู้กล่าวสอนด้วยธรรมอื่นนั้นแล เป็นอนาบัติ ๑ เป็นทุกกฏ ๑ ตัว เป็น ปาจิตตีย์ ๑ ตัว.

คือ อย่างไร ? คือว่า เป็นอนาบัติ เพราะได้รับสมมติ เป็นทุกกฏ มีการไปกล่าวสอนด้วยธรรมอื่นเป็นมูลตัว ๑ เป็นปาจิตตีย์ มีการกล่าวสอนเมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้วเป็นมูลตัว ๑. แต่สำหรับภิกษุผู้ได้รับสมมติ และไม่ได้รับสมมติ ไปกล่าวสอนในกลางวัน บัณฑิตพึงชักปาจิตตีย์ ที่มีการกล่าวสอนในเวลากลางคืนเป็นมูลออกตัว ๑ แล้วทราบอาบัติและอนาบัติที่เหลือ ฉะนั้นแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระเถระทั้งหลายสั่งสอนพวกภิกษุณี ย่อมได้จิ๋วร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-ปัจจัยเภสัชบริวาร พระฉัพพัคคีย์พูดกันอย่างนี้ว่า พระเถระทั้งหลายไม่ตั้งใจสั่งสอนพวกภิกษุณี ท่านสั่งสอนพวกภิกษุณีเพราะเห็นแก่อำมิส บรรดาภิกษุที่มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้พูดอย่างนี้ว่า พระเถระทั้งหลายตั้งใจสั่งสอนพวกภิกษุณี ท่านสั่งสอนพวกภิกษุณีเพราะเห็นแก่อำมิส แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าพวกเธอพูดอย่างนี้ว่า พระเถระทั้งหลายไม่ตั้งใจสั่งสอนพวกภิกษุณี ท่านสั่งสอนพวกภิกษุณีเพราะเห็นแก่อำมิส ดังนี้ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงพูดอย่างนี้ว่า พระเถระทั้งหลายไม่ตั้งใจสั่งสอนพวกภิกษุณี ท่านสั่งสอนพวกภิกษุณีเพราะเห็นแก่อำมิส ดังนี้เล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว..

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้
ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๗๓. ๔. อนึ่ง ภิกษุใด กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุสั่งสอน
พวกภิกษุณีเพราะเหตุอามิส เป็นปาจิตติย.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๔๓๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า เพราะเหตุอามิส คือ เพราะเหตุจิวร บิณฑบาตเสนาสนะ
คิลาณปัจฉัยเภสัชบริขาร สักการะ ความเคารพ ความนับถือ การกราบไหว้
การบูชา.

[๔๓๖] คำว่า กล่าวอย่างนี้ ความว่า ภิกษุประสงค์จะแส่โทษ
ประสงค์จะทำให้ฮ้อยศ ประสงค์จะทำให้เก้อเจิน กล่าวกะอุปสัมบันผู้อันสงฆ์
สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีอย่างนี้ คือ กล่าววว่า เธอสั่งสอน เพราะเหตุ
จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลาณปัจฉัยเภสัชบริขาร สักการะ ความเคารพ
ความนับถือ การกราบไหว้ การบูชา ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตติย

[๔๓๗] กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม กล่าวอย่างนั้น
ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมเป็นกรรม ภิขุสงฆ์ กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์
กรรมเป็นกรรม ภิขุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม กล่าวอย่างนั้น
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

[๘๓๘] ภิขุประสงค์จะแสร้งโทษ ประสงค์จะทำให้อัปยศ ประสงค์จะ
ทำให้เก้อเขิน กล่าวจะอุปสมบันผู้อัน สงฆ์มิได้สมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิขุณี
อย่างนั้น คือ กล่าวว่ เธอสั่งสอนเพราะเหตุจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ
คิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร สักการะ ความเคารพ ความนับถือ การกราบไหว้
การบูชา ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๘๓๙] ภิขุประสงค์จะแสร้งโทษ ประสงค์จะให้อัปยศ ประสงค์จะ
ทำให้เก้อเขิน กล่าวจะอุปสมบันผู้อันสงฆ์สมมติก็ตาม มิได้สมมติก็ตาม ให้
เป็นผู้สั่งสอนภิขุณี อย่างนี้ คือ กล่าวว่ เธอสั่งสอนเพราะเหตุจิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร สักการะ. ความเคารพ ความ
นับถือ การกราบไหว้ การบูชา ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ติทุกกฏ

[๘๔๐] กรรมไม่เป็นกรรม ภิขุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม... ต้อง
อาบัติทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิขุสงฆ์... ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิขุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ... ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๘๔๑] ภิขุผู้กล่าวจะภิขุผู้สั่งสอนเพราะเหตุจิวร บิณฑบาต
เสนาสนะ คิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร สักการะ ความเคารพ ความนับถือ

การกราบไหว้ การบูชา ตามปกติ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ภิกษุณีวรรค อามิสสิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังนี้

บทว่า น พหุกตา คือ ไม่ทำความตั้งใจ (สอนจริง). อธิบายว่า
ไม่ทำความเคารพมากในธรรมกล่าวสอน. ผู้ศึกษาพึงทราบอรรถแห่งบท
ทั้งหลายว่า ภิกษุโนวาทกั อวณฺณํ กตตุกาโม เป็นต้น โดยนัยดังที่
กล่าวแล้วในอุชฌापนสิกขาบทนั้นแล. ภิกษุที่ภิกษุผู้ได้รับสมมติ หรือสงฆ์
มอบภาระให้ไว้ พึงทราบว่า ชื่อว่า ภิกษุไม่ได้รับสมมติ ในคำว่า อุปสมฺปนฺนํ
สฺงฺเขน อสมฺมตํ นี้.

ส่วนในคำว่า อุปสมฺปนฺนํ สฺงฺเขน สมฺมตํ वा อสมฺมตํ वा

นี้ ภิกษุผู้ได้รับสมมติในคราวเป็นภิกษุแล้ว ตั้งอยู่ในภุมิแห่งสามเณร พึงทราบว่า
ได้รับสมมติ. สามเณรพหุสุดที่ภิกษุผู้ได้รับสมมติหรือสงฆ์มอบหน้าที่ไว้
พึงทราบว่า ผู้มีได้รับสมมติ. คำที่เหลือต้นทั้งนั้น เพราะมีนัยดังกล่าวแล้ว.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตถุญาวิโมกข์สจิตตกะ. โลกวัชชะ กายกรรม
วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อามิสสิกขาบทที่ ๔ จบ

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๔๔๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเที่ยววิณฑาทไปตามถนนแห่งหนึ่ง ในพระนครสาวัตถี แม้อภิกษุณิรูปหนึ่งก็เที่ยววิณฑาทไปในถนนนั้น ครั้งนั้นแล ภิกษุณินั้นได้กล่าวคำนี้กะภิกษุณิรูปนั้นว่า ไปเถื่อน้องหญิง ณ สถานที่โน้น มีผู้ถวายภิกษา แม้อภิกษุณิรูปนั้น ก็กล่าวอย่างนี้ว่า ไปเถิดพระคุณเจ้า ณ สถานที่โน้นมีผู้ถวายภิกษา ภิกษุและภิกษุณิทั้งสองได้เป็นเพื่อนเห็นกัน เพราะได้พบกันอยู่เนื่อง ๆ

ก็แลสมัยนั้น พระเจ้าหน้าทีแจกจีวรกำลังแจกจีวรของสงฆ์จึงภิกษุณิรูปนั้นไปปรับโอวาท แล้วเข้าไปหาภิกษุรูปนั้นอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ภิกษุรูปนั้นได้กล่าวคำนี้กะภิกษุณินั้นผู้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า ดูก่อนน้องหญิง ส่วนจีวรของฉะนั้นเธอจักยินดีหรือไม่

ภิกษุณิรับว่า ยินดี เจ้าข้า เพราะดิฉันมีจีวรเก่า

ภิกษุณินั้นได้ให้จีวรแก่ภิกษุณินั้น แต่ภิกษุณินั้นก็เป็นผู้มีจีวรเก่าอยู่เหมือนกัน ภิกษุทั้งหลายจึงได้กล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า บัดนี้ ท่านจงเปลี่ยนจีวรของท่านเถิด ภิกษุรูปนั้นได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุที่มักน้อย ...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุจึงได้ให้จีวรแก่ภิกษุณิเด่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...

ทรงสอบถามแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข้าว่า เธอได้ให้จีวรแก่ภิกษุณี จริงหรือ.

ภิกษุรูปนั้น ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุณีนั้นเป็นญาติของเธอหรือมิใช่ญาติ.

ภ. มิใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนโมฆบุรุษ ภิกษุผู้มีใจญาติย่อมไม่รู้การกระทำอันสมควร หรือไม่สมควร ของที่มีอยู่หรือไม่มี ของภิกษุณีผู้มีใจญาติ ไฉน เธอจึงได้ให้จีวรแก่ภิกษุณีผู้มีใจญาติเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๗๔.๕. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ให้จีวรแก่ภิกษุณีผู้มีใจญาติ เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๔๔๓] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่ให้จีวรแลกเปลี่ยนแก่พวกภิกษุณี ภิกษุณีทั้งหลายจึงเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระคุณเจ้า

จึงไม่ให้แลกเปลี่ยนแก่พวกเรา ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินภิกษุณีเหล่านั้นฟังโทษ
ติเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตให้แลกเปลี่ยนจีวร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นกัมมุล
นั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เรออนุญาตให้แลกเปลี่ยนแก่สหธรรมิกทั้ง ๕ คือ ภิกษุ ภิกษุณี
สิกขมานา สามเณร สามเณรี เรออนุญาตให้แลกเปลี่ยนแก่สหธรรมิก ๕ เหล่า
นี้ได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้

พระอนุบัญญัติ

๗๔.๕. ข. อนึ่ง ภิกษุใด ให้จีวรแก่ภิกษุณี ผู้ไม่ใช่ญาติ
เว้น ไว้แลกเปลี่ยน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๔๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ผู้มิใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนเนื่องถึงกัน ทางมารดาที่ดี ทาง
บิดาก็ดี ตลาด ๗ ชั่วบุรพชนก.

ผู้ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด ๆ ใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าองค์กำหนดแห่งผ้าต้องวิกัปเป็นอย่างต่ำ.

คำว่า เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน ความว่า ภิกษุให้ เว้นการแลกเปลี่ยนต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๔๕] ภิกษุณีผู้มีโชญาติ ภิกษุสำคัญว่ามีโชญาติ ให้จีวร เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุณีผู้มีโชญาติ ภิกษุสงฆ์ ให้จีวร เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุณีผู้มีโชญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ให้จีวร เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

ภิกษุให้จีวรแก่ภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่ามีโชญาติ ให้จีวร ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ภิกษุสงฆ์ ให้จีวร ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ให้จีวร ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๔๖] ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ๑ ภิกษุแลกเปลี่ยน คือ เอาจีวรมีค่าน้อย แลกเปลี่ยนจีวรมีค่ามาก หรือเอาจีวรมีค่ามากแลกเปลี่ยนจีวรมีค่าน้อย ๑ ภิกษุณีถือวิสาสะ ๑ ภิกษุณีถือเอาเป็นของขอม ๑ ภิกษุให้บริวารอื่นเว้น จีวร ๑ ภิกษุให้แก่สิกขมานา ๑ ภิกษุให้สามเณรี ๑ ภิกษุวิกถจริต ๑ ภิกษุ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ภิกษุณีวรรค จีวรทานสิกขาบทที่ ๕

วินิจัย ในสิกขาบทที่ ๕ ฟังทราบดังนี้.

บทว่า วิชขาย แปลว่า ในตรอก.

สองบทว่า ปญฺชทาย จรติ มีความว่า ย่อมเที่ยวไปเนื่อง ๆ ด้วย สามารถแห่งการเที่ยวไปเป็นประจำ.

บทว่า สนฺทิฏฐา คือ ได้เป็นเพื่อนเห็นกัน. บทที่เหลือในสิกขา บทนี้ โดยบท มีอรรถดั้น โดยวินิจัย ฟังทราบโดยนัยดังกล่าวแล้วในจีวร ปฎิคคณสิกขาบทนั้นแล พร้อมทั้งสมุฏฐานเป็นต้น. จริงอยู่ ในจีวร ปฎิคคณสิกขาบทนั้น ภิกษุเป็นผู้รับ ในสิกขาบทนี้ ภิกษุณีเป็นผู้รับ นี้เป็น ความแปลกกัน. คำที่เหลือเป็นเช่นนั้นเหมือนกันแล.

จีวรทานสิกขาบทที่ ๕ จบ

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระอุทายี

[๔๔๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีเป็นผู้สามารถทำจิวรกรรม ภิกษุณี รูปหนึ่งเข้าไปหาท่านแล้วพูดว่า ดิฉันขอโอกาส เจ้าคะ ขอพระคุณเจ้าช่วยเย็บจิวรให้ดิฉันด้วย ฝ่ายท่านพระอุทายีเย็บจิวรให้นางแล้ว ทำการข้อมอย่างดี ทำบริกรรมเรียบร้อยแล้ว เขียนรูปอัน วิจิตร ตามความคิดเห็นไว้ในท่ามกลางแล้วพับเก็บไว้.

ครั้นภิกษุณีนั้นเข้าไปหาท่านพระอุทายีแล้วถามว่า จิวนั้นเสร็จแล้วหรือยังเจ้าคะ.

พระอุทายีตอบว่า เสร็จแล้ว น้องหญิง เชิญนำจิวรผืนนี้ตามที่พับไว้แล้วไปเก็บไว้ เมื่อไรภิกษุณีสงฆ์มารับโอวาท จึงต่อเย็บจิวรผืนนี้เดินตามมาเบื้องหลังภิกษุณีสงฆ์.

ฝ่ายภิกษุณีนั้นนำจิวรตามที่พับไว้ นั้น ไปเก็บไว้ ถึงคราวที่ภิกษุณีสงฆ์มารับโอวาท จึงห่มจิวรผืนนั้น เดินตามมาเบื้องหลังภิกษุณีสงฆ์ ประชาชนพากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ภิกษุณีพวกนี้หมดความเกรงกลัว เป็นคนชั่ว ไม่มียางอาย เขียนรูปอันวิจิตรตามความเห็นไว้ที่จิวรได้.

ภิกษุณีทั้งหลายถามว่า นี่ใครทำ.

ภิกษุณีนั้น ตอบว่า พระคุณเจ้าอุทายี.

ภิกษุณีทั้งหลายพูดว่า รูปอย่างนั้นไม่งาม แม้แก่พวกนักเลงที่หมดความเกรงกลัว ไม่มียางอาย ไฉนจะงามแก่พระคุณเจ้าอุทายีเล่า แล้วแจ้งเรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุที่มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนท่านพระอุทายีจึงได้เย็บจีวรให้ภิกษุณีเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถามแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า คุณก่อนอุทายี ข่าว่า เธอเย็บจีวรให้ภิกษุณี จริงหรือ.

ท่านพระอุทายีทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ภิกษุณีนั้นเป็นญาติของเธอ หรือมิใช่ญาติ.

อุ. มิใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนโมฆบุรุษ ภิกษุที่มีมิใช่ญาติ ย่อมไม่รู้การกระทำที่สมควรหรือไม่สมควร อาการที่น่าเลื่อมใสหรือไม่เลื่อมใส ของภิกษุณีที่มีมิใช่ญาติ ไฉนเธอจึงได้เย็บจีวรให้ภิกษุณีที่มีมิใช่ญาติเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๓๕.๖. อนึ่ง ภิกษุใด เย็บก็ดี ให้เย็บก็ดี ซึ่งจีวร เพื่อภิกษุณีผู้มีมิใช่ญาติ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๔๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ผู้มิใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนเนื่องถึงกัน ทางมารดาที่ดี ทาง
บิดาก็ดี ตลอด ๗ ชั่วบุรพชนก

ผู้ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด ๆ ใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าองค์
กำหนดแห่งผ้าต้องวิกัปเป็นอย่างต่ำ.

บทว่า เย็บ คือ เย็บเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ รอยเข็ม.

บทว่า ให้เย็บ คือ ใช้ผู้อื่นเย็บ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ใช้คนเดียว แต่เย็บแม่หลายหน ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๔๙] ภิกษุณีผู้มีไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่ามีไม่ใช่ญาติ เย็บก็ดี ให้เย็บ
ก็ดี ซึ่งจีวร ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุณีผู้มีไม่ใช่ญาติ ภิกษุสงฆ์ เย็บเองก็ดี ให้เย็บก็ดี ซึ่งจีวร
ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์

ภิกษุณีมิใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เย็บเองก็ดี ให้เย็บก็ดี
ซึ่งจีวร ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุเข้บเองก็ดี ให้เข้บก็ดี ซึ่งจิวร เพื่อภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์
ฝ่ายเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่ามีไช้ญาติ...ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ..ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๕๐] ภิกษุเข้บเพื่อภิกษุณีผู้เป็นญาติ ๑ ภิกษุเข้บเองก็ดี ให้เข้
บดี ซึ่งบริวารอื่นเว้นจิวร ๑ ภิกษุเข้บเพื่อสิกขมานา ๑ ภิกษุเข้บเพื่อสามเณรี ๑
ภิกษุวิกุลจรีต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

ภิกษุณีวรรค จีวรสิพพนสิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๖ พึงทราบดังนี้

[แก้้อรรถ เรื่องเข้บจิวรให้ภิกษุณีผู้มีไช้ญาติ]

คำว่า อุทายี ได้แก่ พระโกลุทายี.

บทว่า ปญฺฐู แปลว่า ผู้มีความสามารถ. มีคำอธิบายว่า เป็นผู้
เข้าใจและสามารถ.

สองบทว่า อณฺฏตรา ภิกษุณี ได้แก่ ภิกษุณีผู้เป็นภรรยาเก่า
พระอุทายีนั่นนั่นเอง.

บพว่า ปฏิภาณจิตต์ ได้แก่ มีความมคงมอันทำด้วยปฏิภาณของตน.
ไต้ยิ่นว่า พระโลสุททยีนัน ย้อมจิวรแล้ว ไต้กระทำรูปหญิงกับชายกำลังทำ
เมณุกัน ด้วยสีต้งๆ ในท่ามกลางแห่งจิวรนั้น เพราะเหตุันั้น พระธรรม
ต้งคากหาจารย์ต้งหลาย จึงไต้กล่าววว่า มชฺเณ ปฏิภาณจิตต์ วุฏฐาเปตฺวา
เป็นต้น.

บพว่า ยถาลัทธิตุว คือ ตามที่พบไว้แล้วันั้นแหละ.

บพว่า จิวร ไต้แก่ จิวรที่ภิกษุอาจเพื่อจะนุงหรือห่มได้. จริงอยู่
ในมหาปัจจริ เป็นต้น ท่านก็ไต้กล่าวไว้อย่างนี้.

ในคำวว่า สย สัพฺเพติ นี้ พิงทราบวินิจัยต้งนี้ ภิกษุกะก็ตี
ตคก็ตี ด้วยต้งใจวว่า. เราจักเย็บ เป็นทุกกฎ. แต่เป็นปาจิตตีย์ในเพราะการ
สอยเข็มทุกๆ ครั้งที่สอย แก่ภิกษุผู้เย็บอยู่ เพราะพระบาลีวว่า (ต้งปาจิตตีย์)
ทุกๆ รอยเข็ม ต้งนี้. แต่ถ้าวว่าภิกษุไม่ชักเข็มออกหมดต้งเล่ม แทงต้นไป
แม้ต้งร้อยครั้ง เพื่อต้นด้ายเนาแล้วจึงนำออก เป็นปาจิตตีย์ตัวเดียว.

คำวว่า สกิ อาณตุโต ไต้แก่ ภิกษุผู้ต้งครั้งเดียววว่า จงเย็บจิวร.

คำวว่า พหุมปี สัพฺเพติ มีความวว่า ถ้ามั่นวว่า ผู้รับต้งให้สุจิกรรม
ต้งหมดเสร็จสิ้นแล้ว ให้จิวรสำเร็จลง ก็เป็นปาจิตตีย์เพียงตัวเดียว. แต่ถ้าวเธอ
ไต้รับคำต้งวว่า กรรมที่จะพิงทำในจิวรนี้ เป็นภาระของเธอ ต้งนี้ แล้วจึงทำ
เป็นปาจิตตีย์แก่ผู้รับต้งทุกๆ รอยเข็ม รอยเข็มละ ๑ ตัว. เป็นปาจิตตีย์แม้
มากตัว เพราะคำพูดคำเดียวแก่ภิกษุผู้ต้ง. ส่วนในการต้งบ่อยๆ ไม่มีคำที่จะ
พิงกล่าวเลย.

ถ้าวเมื่ออาจารย์และอุปชฌาย์ กำลังเย็บจิวร เพื่อพวกภิกษุณิผู้เป็นญาติ
ของตน, ฝ่ายนิสิตก้เหล่าใดของท่านเหล่านั้น เย็บด้วยต้งใจวว่า พวกเราจักทำ

อาจารย์วัตรอุปัชฌายวัตร หรือกฐินวัตร, เป็นอาบัติมากตัวแม่แก่นิสิตก์เหล่านั้น ตามจำนวนรอยเข็ม. อาจารย์และอุปัชฌาย์ใช้ให้พวกอันเตวาสิกเย็บ (จีวร) เพื่อพวกภิกษุผู้เป็นญาติของตน, เป็นทุกกฏแก่อาจารย์และอุปัชฌาย์. เป็นปาจิตตีย์แก่พวกอันเตวาสิก. พวกอันเตวาสิกนิมนต์ให้อาจารย์และอุปัชฌาย์ช่วยเย็บ (จีวร) เพื่อพวกภิกษุผู้เป็นญาติของตน, แม้ในการที่อันเตวาสิกนิมนต์อาจารย์และอุปัชฌาย์ให้ช่วยเย็บนั้น ก็นัยนั้นนี้และ จีวรเป็นของภิกษุผู้เป็นญาติ ทั้งฝ่ายอันเตวาสิก ทั้งฝ่ายอาจารย์และอุปัชฌาย์. แต่อาจารย์และอุปัชฌาย์ลวงพวกอันเตวาสิกให้เย็บ (จีวร), เป็นทุกกฏแม่แก่ทั้ง ๒ ฝ่าย. เพราะเหตุไร? เพราะจีวรพวกอันเตวาสิกเย็บด้วยความสำคัญว่า ไม่ใช่ญาติ (และ) เพราะอาจารย์กับอุปัชฌาย์นอกนี้ ชักนำในสิ่งที่ไม่ควร. เพราะฉะนั้น จึงควรบอกว่า นี่เป็นจีวรของมารดาเธอ และนี่เป็นจีวรของน้องสาว แล้วให้พวกเธอช่วยเย็บ

สองบทว่า อญฺญํ ปริกฺขาริ ได้แก่ บริหารอย่างไรอย่างหนึ่ง มีถูกรองเท้าเป็นต้น. บทที่เหลือคนทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจฺจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

จีวรสิพพนสิกขาบทที่ ๖ จบ

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๕๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ชักชวนกัน เดินทางไกลร่วมกับพวกภิกษุณี คนทั้งหลายพากันฟังโทษติเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้เที่ยวไปกับพวกภิกษุณี เหมือนพวกเรากับภรรยาเดินทางด้วยกันฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นฟังโทษติเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ชักชวนกัน แล้วเดินทางไกลร่วมกับพวกภิกษุณีเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอชักชวนกันแล้ว เดินทางไกลร่วมกับพวกภิกษุณี จริงหรือ. พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงชักชวนกัน แล้วเดินทางไกลร่วมกับพวกภิกษุณีเล่า การกระทำของพวกเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใสหรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

พระบัญญัติ

๗๖.๗ ก. อนึ่ง ภิกษุได้ชวนกันแล้ว เดินทางไกลด้วยกันกับภิกษุณี โดยที่สูดแม้นั้นระยะบ้านหนึ่ง เป็นปาจิตติย.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุและภิกษุณีหลายรูป

[๔๕๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุและภิกษุณี หลายรูปด้วยกัน จะพากันเดินทางไกลจากเมืองสาเกต ไปพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีพวกนั้นพบภิกษุ พวกเธอนั้นได้กล่าวกันว่า แม้พวกดิฉันก็จักไปกับพวกพระคุณเจ้าด้วย

ภิกษุพวกนั้น พู่ว่า คุณก่อนน้องหญิง การชักชวนกันแล้วเดินทางไกลร่วมกันกับภิกษุณีไม่สมควร พวกเธอจะไปก่อน หรือพวกฉันจักไป

ภิกษุณีพวกนั้นตอบว่า พวกพระคุณเจ้าเป็นชายผู้ล้าเลิศ พระคุณเจ้านั้นแหละจะไปก่อน

เมื่อภิกษุณีพวกนั้นเดินทางไปภายหลัง พวกโจรในระหว่างทางได้พากันแย่งชิงและประทุษร้าย ครั้นภิกษุณีพวกนั้น ไปถึงพระนครสาวัตถี ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงอนุญาตให้ได้เดินทางร่วม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน

ภิกษุทั้งหลาย ในหนทางที่จะต้องไปกับพวกเกวียน รู้กันอยู่ว่าเป็นที่น่ารังเกียจ มีภิกษุเฉพาะหน้า เรานุญาตให้ชักชวนกันแล้วเดินทางไกลร่วมกับภิกษุณีได้
คู่อ่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๗๖. ข. อนึ่ง ภิกษุใดชักชวนกันแล้วเดินทางไกลด้วยกัน
กับภิกษุณี โดยที่สุตแม่สันระยะบ้านหนึ่ง เว้นไว้แต่สมัย เป็น
ปาจิตตีย์. ในสมัยในเรื่องนั้น ทางเป็นที่จะต้องไปด้วยพวกเกวียน
รู้กันอยู่ว่าเป็นที่น่ารังเกียจ มีภิกษุเฉพาะหน้า นี้สมัยในเรื่องนั้น.

เรื่องภิกษุและภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ผู้ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

บทว่า กับ คือ ร่วมกัน.

บทว่า ชักชวนกันแล้ว คือ ชักชวนกันว่า ไปกันเถิดน้องหญิง
ไปกันเถิดพระคุณเจ้า ไปกันเถิดเจ้าคะ ไปกันเถิดจ๊ะ พวกเราไปกันในวันนี้
ไปกันในวันพรุ่งนี้ หรือไปกันในวันมะรืนนี้ ดังนี้ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า โดยที่สุตแม่สันระยะบ้านหนึ่ง คือ ในหมู่บ้านกำหนด
ชั่วไก่อินตก ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ระยะเวลา ในป่าหาบ้านมิได้ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ ทุก ๆ กิ่งโยชน์.

บทว่า เว้นไว้แต่สมัย คือ ยกไว้แต่สมัย.

หนทางที่ชื่อว่า จะต้องไปด้วยพวกเกวียน คือ เว้นพวกเกวียน
แล้วไม่สามารถจะไปได้

ที่ชื่อว่า เป็นที่นารังเกียจ คือในหนทางนั้นมีสถานที่พวกโจรช่องสุม
บริโกล ยืน นั่ง นอน ปรากฏอยู่

ที่ชื่อว่า มีภัยเฉพาะหน้า คือ ในหนทางนั้น มีมนุษย์ถูกพวกโจรมา
ปล้น ทูบตี ปรากฏอยู่.

ภิกษุพาไปตลอดทางที่มีภัยเฉพาะหน้า ถึงทางที่ปลอดภัยแล้ว ฟังส่ง
พวกภิกษุณีไปด้วยคำว่า ไปเดิคน้องหญิงทั้งหลาย.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๔๕๘] ชักชวนกันแล้ว ภิกษุสำคัญว่าชักชวนกันแล้วเดินทางไกล
ด้วยกัน โดยที่สุดแม่สีนระยะบ้านหนึ่ง เว้นไว้แต่สมัย ต้องอาบัติปาจิตติย.

ชักชวนกันแล้ว ภิกษุสงสัย เดินทางไกลด้วยกัน โดยที่สุดแม่สีนระยะ
บ้านหนึ่ง เว้นไว้แต่สมัย ต้องอาบัติปาจิตติย.

ชักชวนกันแล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ชักชวนกัน เดินทางไกลด้วยกัน
โดยที่สุดแม่สีนระยะบ้านหนึ่ง เว้นไว้แต่สมัย ต้องอาบัติปาจิตติย.

ติกทุกกฏ

ภิกษุชักชวน ภิกษุณีไม่ได้ชักชวน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสำคัญว่าชักชวน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ชักชวน...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๕๕] มีสมัย ๑ ไม่ได้ชักชวนกันไป ๑ ภิกษุณีชักชวน ภิกษุไม่ได้ชักชวน ๑ ไปผิคนัด ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

ภิกษุณีวรรค สังฆานสิกขาบทที่ ๗

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๗ ดังต่อไปนี้

คำว่า **ปจฺจนา คจฺจนฺตึนฺ** โจรา อจฺฉินฺทุสฺส มีความว่า เมื่อพวกภิกษุณีไปที่หลัง พวกโจรได้ชิงเอาบาตรและจีวรไป.

บทว่า **ทฺฐเลสุ** ได้แก่ พวกโจรประทุษร้ายพวกภิกษุณีเหล่านั้น. อธิบายว่า ให้ถึงความเสียศีล.

บทว่า **สฺมิชฺชาย** คือ ชักชวนกัน, อธิบายว่า ทำการนัดหมายกันในเวลาจะไป.

[อธิบายบ้านชั่วระยะไก่อบินถึงเป็นต้น]

ไก่ออกจากบ้านใด แล้วเดินไปยังบ้านอื่น, บ้านนี้ท่านเรียกว่า ชั่วไก่อไปถึง ในบทว่า **กุกฺกฺกฺสมฺปาเท** นี้. ในบทนั้น มีอรรถเฉพาะคำดังต่อไปนี้

ไก่อทั้งหลายยอมเที่ยวไปถึงที่บ้านนี้ เหตุนั้น บ้านนี้จึงชื่อว่า เป็นที่ไปถึง. พวกไหนไปถึง? พวกไก่อ. การเที่ยวไปถึงของพวกไก่อ ชื่อว่า

กุกกุฏสัมปาตะ. อีกอย่างหนึ่ง การไปถึง ชื่อว่า สัมปาตะ. การไปถึงของพวกไก่ มีอยู่ที่บ้านนี้. เพราะเหตุที่นั่นบ้านนี้จึงชื่อว่า กุกกุฏสัมปาตะ. ปาฐะว่า **กุกกุฏสมฺปาเต** ก็มี. ไก่บินโฉบขึ้นจากหลังคาเรือนแห่งบ้านใด แล้วไปตกลงที่หลังคาเรือนแห่งบ้านอื่น, บ้านนี้ท่านเรียกว่า ชั่วไก่บินถึง ในปาฐะว่า **กุกกุฏสมฺปาเต** นั้น. ส่วนอรรถเฉพาะคำในบทนี้ บัณฑิตพึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้วนั้นแหละ.

ที่บ้านแม้มีประการดังกล่าวแล้ว ๒ อย่างนี้ ไก่ลัดชิดกันนัก ย่อมไม่ได้อุปจาร ในอรรถกถาท่านกล่าวไว้ว่า ก็เสียงไก่ขันอยู่ในเวลาไก่รุ่งในบ้านใด ได้ยินไปถึงในบ้านที่ถัดไป ต้องปาจิตตีย์ทุก ๆ ละแวกบ้าน ในรัฐที่คับคั่งด้วยหมู่บ้านเช่นนั้น. ท่านได้กล่าวคำนั้นไว้แล้ว แม้ก็จริง, ถึงอย่างนั้น ก็เป็นอาบัติเหมือนกัน แก่ภิกษุผู้ก้าวลงสู่อุปจารแห่งบ้าน ซึ่งถ้าแผ่นดินมีระยะห่างกันประมาณศอกกำที่พวกชาวบ้านเว้นไว้ เพราะพระบาลีว่า ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ละแวกบ้าน ดังนี้. คำนั้นไม่สมด้วยพระบาลี. ถ้าว่า บ้านแม่เห็นปานนี้โดยโวหารที่ได้แล้วอย่างนั้น เพราะไม่ใกล้ชิดกัน ย่อมได้โวหารว่า ชั่วไก่บินถึง ดังนี้ ก็ดี ว่า ชั่วไก่บินไม่ถึง ดังนี้ก็ดี เพราะเป็นบ้านใกล้ชิดกัน. เพราะฉะนั้น จึงไม่สมกันกับบาลี ฉะนั้นแล. ส่วนในบ้านนอกนี้ การเดินเลยอุปจารบ้านนี้ไป และก้าวลงสู่อุปจารบ้านอื่นเท่านั้นไม่ปรากฏ. เพราะฉะนั้น ที่ยกอาบัติขึ้นปรับ จึงไม่ปรากฏเหมือนกัน.

[ว่าด้วยการกันชนกันเดินทางร่วมกัน]

วินิจฉัยอาบัติในคำว่า **คามนุตเร คามนุตเร อาปตฺติ ปาจิตฺตียสุส** นั้น ดังต่อไปนี้ จริงอยู่ ในเวลาชักชวนกัน ถ้าว่าภิกษุและภิกษุณีแม้ทั้ง ๒ ยืนชักชวนกัน ในสำนักภิกษุณีก็ดี ในระหว่างวัดก็ดี ในโรงฉันก็ดี ในที่อยู่แห่งเดียรถีย์ก็ดี ไม่เป็นอาบัติ. ได้ยินว่า ภูมิมิ เป็นกบปียภูมิมิ. เพราะเหตุที่นั่น

ท่านอาจารย์ทั้งหลายจึงไม่ปรับอาบัติทุกกฎ เพราะการชักชวนเป็นปัจจัย ในสำนักแห่งภิกษุณีเป็นต้นนี้ เป็นปาจิตตีย์ตามวัตถุที่เดียว แก่ภิกษุผู้เดินไป.

แต่ถ้าว่า ภิกษุกับภิกษุณีชักชวนกัน ภายในบ้าน ที่ถนนใกล้ประตู สำนักของภิกษุณีก็ดี ในที่เหล่าอื่น มีทาง ๔ แยก ๑ แยก และโรงช้างเป็นต้น ก็ดี, ภิกษุไม่ต้องทุกกฎ. ครั้นชักชวนกันอย่างนั้นแล้ว จึงออกจากบ้านไป. ไม่เป็นอาบัติเพราะการออกจากบ้าน. แต่ในเพราะอย่างลงสู่อุจารแห่งบ้านที่ ถัดไป เป็นปาจิตตีย์แก่ภิกษุ. ท่านกล่าวไว้ในในมหาปิฎกจีว่า แม้ในการอย่างลงสู่ อุจารนั้น เป็นทุกกฎในอย่างเท่าที่ ๑ เป็นปาจิตตีย์ในอย่างเท่าที่ ๒. ก็ภิกษุ ออกจากบ้านแล้ว แต่ยังไม่อย่างลงสู่อุจารแห่งบ้านถัดไปเพียงใด, แม้เมื่อ ชักชวนกันในระหว่างนี้ ก็เป็นทุกกฎแก่ภิกษุเพียงนั้น. ในการอย่างลงสู่อุจาร แห่งบ้านถ้า ไป ไม่เป็นอาบัติโดยนัยก่อนเหมือนกัน. ถ้าภิกษุกับภิกษุณีมีความ ประสงค์จะไปสู่บ้านไกลมาก, เป็นอาบัติทุก ๆ ครั้งที่ย่างลง (สู่อุจารแห่งบ้าน) โดยนัยอุจารแห่งบ้าน

ท่านกล่าวไว้ในมหาปิฎกจีว่า แต่ไม่เป็นอาบัติในเพราะการเดินเลยบ้าน นั้น ๆ ไป. แต่ถ้าภิกษุณีคิดว่า เราจักไปยังบ้านชื่อนั้น แล้วเดินออกจาก สำนักไป, ฝ่ายภิกษุก็คิดว่า เราจักไปยังบ้านโน้น แล้วเดินออกจากวิหาร มุ่งหน้าไปยังบ้านนั้นนั่นแล, ถ้าภิกษุกับภิกษุณีแม่ทั้ง ๒ ไปพบกันที่ประตูบ้าน แล้ว ถามกันว่า ท่านจะไปไหน? จะไปบ้านโน้น, ท่านจะไปไหน? กล่าวว่า แม้เราก็จะไปที่บ้านนั้นเหมือนกัน จึงชักชวนกันว่า มาเถิดท่าน พวกเราจะ ไปกันเดี๋ยวนี้ แล้วเดินไป ไม่เป็นอาบัติ. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ภิกษุกับภิกษุณีต่างออกไปด้วยใส่ใจว่า เราจักไปตั้งแต่แรกนั่นเอง. คำที่กล่าว ในมหาปิฎกจีนั้น ไม่สมด้วยบาติ และไม่สมด้วยอรรถกถาที่เหลือ.

สองบทว่า อทุตโยชเน อทุตโยชเน มีความว่า ภิกษุเดินเลย กิ่งโยชน์หนึ่ง ๆ ไปในขณะที่คิดว่า บัดนี้ เราจักเดินเลยไป เป็นทุกกฎใน

อย่างเท่าที่ ๑ เป็นปาจิตตีย์ในอย่างเท่าที่ ๒. แท้จริง นัยนี้เป็นอาบัติในขณะที่เดินเลยไป ไม่เป็นอาบัติในขณะที่อย่างลง.

สองบทว่า ภิกขุ ลัทธิหติ มีความว่า ภิกขุเห็นภิกษุณีที่ประตูเมือง หรือที่ถนน กล่าวว่า ท่านเคยไปสูบ้านชื่อนั้นไหม? ภิกษุณีตอบว่า ดิฉันยังไม่เคยไป พระผู้เป็นเจ้า ภิกษุกล่าวว่า มาเถิด เราจักไปด้วยกัน หรือว่าฉันจักไปพຽงนี้ แม่เธอก็ฟังมาด้วย ดังนี้ก็ติ.

สองบทว่า ภิกขุณี ลัทธิหติ มีความว่า ภิกษุณีเห็นภิกษุออกจากบ้าน เพื่อจะไหว้พระเจดีย์ในบ้านอื่น จึงกล่าวว่า พระผู้เป็นเจ้า ท่านจะไปไหน ภิกษุตอบว่า ฉันจะไปยังบ้านโน้น เพื่อไหว้พระเจดีย์ ดังนี้. ภิกษุณีนั้น แล ชักชวนแม้อย่างนี้ว่า พระผู้เป็นเจ้า! แม่ดิฉันก็จักไปด้วย. ภิกษุไม่ได้ชักชวน.

วินิจฉัยในคำว่า วิสุงเกตน นี้ ฟังทราบดังนี้ ภิกษุกับภิกษุณี กล่าวว่า เราจักไปกันก่อนฉัน แล้วไปภายหลังฉัน กล่าวว่า เราจะมากันในวันนี้ แล้วไปเสียวันพຽงนี้, อย่างนี้ไม่เป็นอาบัติ เพราะผิคนัดเวลาแล. แต่แม่เมื่อมีการผิคนัดหมายประตู หรือผิคนัดหมายหนทาง เป็นอาบัติแท้.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า ในเพราะรัฐถูกปล้น ชาวชนบททั้งหลายพากันขึ้นสู่ลู่ทางเดินหรือลู่เกวียนอพยพไป, ไม่เป็นอาบัติ ในอันตรายมีรูปเห็นปานนี้. คำที่เหลือตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้มีสมุฏฐาน ๔ เกิดขึ้นทางกาย ๑ ทางกายกับวาจา ๑ ทางกายกับจิต ๑ ทางกายวาจา กับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ ภายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

สังฆวิธานสิกขาบทที่ ๗ จบ

โอวาทวรรค ลิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๕๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือลำเดียวกับพวกภิกษุณี ประชาชนเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า พวกเราพร้อมด้วยภรรยาเล่นเรือลำเดียวกันฉันใด พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ชักชวนกันแล้ว เล่นเรือลำเดียวกับพวกภิกษุณี ก็ฉันนั้น ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์ จึงได้ชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือลำเดียวกับพวกภิกษุณีเล่า แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือลำเดียวกับภิกษุณีทั้งหลาย จริงหรือ

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติลิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงได้ชักชวนกันแล้วโดยสารเรือลำเดียวกับภิกษุณีทั้งหลายเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

๗๗. ๘. ก. อนึ่งภิกษุใดชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือลำเดียว
กับภิกษุณี ขึ้นน้ำไปก็ดี ล่องน้ำไปก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุและภิกษุณีหลายรูป

[๔๕๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุและภิกษุณีหลายรูปด้วยกันจะเดิน
ทางไกลจากเมืองสาเกต ไปพระนครสาวัตถี ระหว่างทางมีแม่น้ำที่จะต้องข้าม
จึงภิกษุณีพวกนั้น ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกนั้นว่า แม้พวกดิฉันก็จักข้ามไปกับ
ด้วยพระคุณเจ้า.

ภิกษุพวกนั้นพูดว่า ดูก่อนน้องหญิง การชักชวนกันแล้วโดยสารเรือ
ลำเดียวกันกับภิกษุณี ไม่สมควร พวกเธอจักข้ามไปก่อน หรือพวกฉันจัก
ข้ามไป.

ภิกษุณีพวกนั้น ตอบว่า พวกพระคุณเจ้าเป็นชายผู้ล้าเลิศ พระคุณเจ้า
นั้นแหละจงข้ามไปก่อน.

เมื่อภิกษุณีพวกนั้นข้ามไปภายหลัง พวกโจรได้พากันแย่งชิงและประ-
ทุษร้าย ครั้นภิกษุณีพวกนั้น ไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่
ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่พวกภิกษุ ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตให้โดยสารเรือลำเดียวกันข้ามฟาก

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูล นั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในการข้ามฟาก เราอนุญาตให้ชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือลำเดียวกันกับภิกษุณีได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้

พระอนุบัญญัติ

๗๗.๘. ข. อนึ่ง ภิกษุใดชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือลำเดียวกันกับภิกษุณี ขึ้นน้ำไปก็ดี ล่องน้ำไปก็ดี เว้นไว้แต่ข้ามฟาก เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุและภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ผู้ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

บทว่า กับ คือ ร่วมกัน.

บทว่า ชักชวนวนกันแล้ว คือ ชักชวนกันว่า ไปโดยสารเรือกันเถิด นื่องหญิง ไปโดยสารเรือกันเถิดพระคุณเจ้า ไปโดยสารเรือกันเถิดเจ้าคะ ไปโดยสารเรือกันเถิดจ๊ะ พวกเราไปโดยสารเรือกันในวันนี้ ไปโดยสารเรือกันในวันพรุ่งนี้ หรือไปโดยสารเรือกันในวันมะรืนนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

เมื่อภิกษุณีโดยสารแล้ว ภิกษุจึงโดยสาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เมื่อภิกษุโดยสารแล้ว ภิกษุณีจึงโดยสาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

หรือ โดยสารทั้งสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ขึ้นน้ำไป คือ เล่นขึ้นทวนน้ำ.

บทว่า ล่องน้ำไป คือ เล่นลงตามน้ำ.

บทว่า เว้นไว้แต่ข้ามฟาก คือ ยกเว้นแต่ข้ามฟาก.

ในหมู่บ้านกำหนดชั่วไก่อินตก ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ระยะเวลา
ในป่าหาบ้านมิได้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ กิ่งโยชน์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๕๕] ชักชวนกันแล้ว ภิกษุสำคัญว่าชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือ
ลำเดียวกัน ขึ้นน้ำไปก็ดี ล่องน้ำไปก็ดี เว้นไว้แต่ข้ามฟาก ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ชักชวนกันแล้ว ภิกษุสงฆ์ โดยสารเรือลำเดียวกัน ขึ้นน้ำไปก็ดี
ล่องน้ำไปก็ดี เว้นไว้แต่ข้ามฟาก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ชักชวนกัน แล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ชักชวนกัน โดยสารเรือลำเดียว
กัน ขึ้นน้ำไปก็ดี ล่องน้ำไปก็ดี เว้นไว้แต่ข้ามฟาก ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุชักชวน ภิกษุณีไม่ได้ชักชวน...ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสำคัญ ว่าชักชวน... ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ชักชวน...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๖๐] ข้ามฟาก ๑ ไม่ได้ชักชวนกันโดยสาร ๑ ภิกษุณีชักชวน
ภิกษุไม่ได้ชักชวน ๑ โดยสารเรือผิคนัด ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑
ภิกษุอาทิกัมนิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

ภิกษุณีวรรค นาวาภิรหุณสิกขาบทที่ ๘

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๘ ดังต่อไปนี้.

[ว่าด้วยการชักชวนกันโดยสารเรือลำเดียวกัน]

บทว่า สมิชยา ได้แก่ ชักชวนกันมุ่งการเล่นเป็นเบื่องหน้า ด้วย
อำนาจมิตรสันถวะซึ่งเป็นความยินดีของชาวโลก.

บทว่า อุทฺธคามินี คือ เล่นทวนกระแสของแม่น้ำขึ้นไป. ก็เพราะ
ผู้ซึ่งเล่นกีฬาทางเรือที่เล่นขึ้นทวนน้ำ โดยวิ่งทวนขึ้นไป ท่านเรียกว่า โดยสาร
เรือขึ้นน้ำไป. ด้วยเหตุนี้ ในบทภาชนะแห่งบทว่า อุทฺธคามินี นั้น เพื่อ
แสดงเฉพาะอรรถเท่านั้น จึงตรัสว่า อุชฺชวนิกาย (เล่นขึ้นทวนน้ำ) ดังนี้.

บทว่า อโธคามินี คือ เล่นตามกระแสน้ำลงไป. ก็เพราะผู้ซึ่ง
เล่นกีฬาทางเรือที่เล่นลงตามน้ำ โดยเล่นลงไปทางใต้ ท่านเรียกว่าโดยสาร
เรือลงน้ำไป. ด้วยเหตุนี้ ในบทภาชนะแม่แห่งบทว่า อโธคามินี นั้น

เพื่อแสดงแต่ธรรมดาเหมือนกัน จึงตรัสว่า โอชวณิกาย (เล่นลงตามน้ำ) ดังนี้. ในเรื่อนั้น ชนทั้งหลาย ย่อมเล่นเรือใดไปเหนือ หรือใต้เพื่อให้ถึงท่าจอดเรือ, ไม่เป็นอาบัติในการเล่นเรื่อนั้นไปที่นั่น.

คำว่า **ติริยบุตรณาย** นี้ เป็นปัญจมีวิภังคิ ลงในอรรถแห่งทุติยา-
วิภังคิ.

ในคำว่า **คามบุตร** **คามบุตร** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้. แม่น้ำใด มีฝั่งข้างหนึ่งต่อเนื่องกันด้วยหมู่บ้าน กำหนดชั่วไก่อินตก, ฝั่งข้างหนึ่งเป็นป่า ไม่มีบ้าน, ในเวลาไปทางริมฝั่งที่มีหมู่บ้านแห่งแม่น้ำนั้น เป็นปาจิตติยหลายตัว ด้วยจำนวนละแวกบ้าน. ในเวลาไปทางข้างริมฝั่งที่ไม่มีบ้าน เป็นปาจิตติยมาก ตัว ด้วยการนับกิ่งโยชน์. แต่แม่น้ำใดมีความกว้าง ๑ โยชน์ แม้ในการไป โดยท่ามกลางแห่งแม่น้ำนั้น ก็พึงทราบปาจิตติยหลายตัว ด้วยการนับกิ่งโยชน์.

ในคำว่า **อนาปตติ** **ติริยบุตรณาย** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ ไม่ใช่ ในแม่น้ำอย่างเดียว. แมื่ภิกษุใดออกจากท่าเชื่อมมหาดิษฐ์ ไปสู่ท่าชื่อตามพลิตติ กัศิ ชื่อสุวรรณภูมิ กัศิ ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุนั้น. จริงอยู่ ในทุก ๆ อรรถถกเถา ท่านวิจารณ์อาบัติไว้ในแม่น้ำเท่านั้น ไม่ใช่ในทะเล.

ในคำว่า **วิสุงเกตน** แม่น้ำ ก็ไม่เป็นอาบัติ เพราะผิคนัดเวลา เท่านั้น แต่เมื่อไปโดยผิคนัดท่าเรือโดยผิคนัดเรือเป็นอาบัติทีเดียว. คำที่เหลือ พร้อมด้วยสมุฏฐานเป็นต้น เป็นเช่นกับปฐมสิกขาบททั้งนั้นแล.

นาวาภีรุหนสิกขาบทที่ ๘ จบ

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๔๖๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาเป็นภุคฺปิกาของตระกูลแห่งหนึ่ง เป็นผู้รับภัตตาหารประจำอยู่ ก็เลศคบคิดนั้นได้นิมนต์พระเถระทั้งหลายไว้ ครั้นเวลาเช้า ภิกษุณีอุลลันทาครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปสู่ตระกูลนั้น ครั้นแล้วได้ถามคหบดีนั้นว่า คุณก่อนท่านคหบดี ท่านจัดของเคี้ยวของฉันนี้ไว้มากมายทำไม.

ค. กระผมได้นิมนต์พระเถระทั้งหลายไว้ ขอรับ

อุ. คุณก่อนคหบดี พระเถระเหล่านั้นคือใครบ้าง.

ค. คือพระคุณเจ้าสารีบุตร พระคุณเจ้ามหาโมคคัลลานะ พระคุณเจ้ามหาจักษณะ พระคุณเจ้ามหาโกฏฐิตะ พระคุณเจ้ามหาภักปิณะ พระคุณเจ้ามหาจุนทะ พระคุณเจ้าอนรุทธะ พระคุณเจ้าเรวตะ พระคุณเจ้าอุบาลี พระคุณเจ้าอนนท พระคุณเจ้าราหุล.

อุ. คุณก่อนคหบดี ก็เมื่อพระเถระผู้ใหญ่มีปรากฏอยู่ ทำไมท่านจึงนิมนต์พระเล็ก ๆ เล่า.

ค. พระเถระผู้ใหญ่เหล่านั้น คือใครบ้าง ขอรับ.

อุ. คือพระคุณเจ้าเทวทัต พระคุณเจ้าโกกาลิกะ พระคุณเจ้ากฏโมรค-
ติสสะ พระคุณเจ้าขณฺฑเทวีบุตร พระคุณเจ้าสมุทททัต.

ในระหว่างที่ภิกษุณีถูกลนันทาพุดค้ำอยู่เช่นนี้ พอดีพระเถระทั้งหลาย เข้ามาถึง นางกลับพุดว่า คุณก่อนคบดีถูกแล้ว พระเถระผู้ใหญ่ทั้งนั้น ท่าน นิมนต์มาแล้ว.

ค. เมื่อกี้นี่เองแท้ ๆ ท่านพุดว่าพระคุณเจ้าทั้งหลายเป็นพระเล็ก ๆ เดียวนี้กลับพุดว่าเป็นพระเถระผู้ใหญ่ คบคตินั้นพุดแล้วจับนางออกจากเรือน และงคอาหารที่ถวายประจำ.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระเทวทัตรู้ที่อยู่ จึงฉันทบิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำให้ถวาย แล้วกราบทูล เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระเทวทัตว่า คุณก่อนเทวทัต ข่าว่า เธอรู้ที่อยู่ฉันทบิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำให้ถวาย จริงหรือ.

พระเทวทัตทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอรู้ที่อยู่ จึงได้ฉันทบิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำให้ถวายแล้ว การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่า ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๗๘.๕. ก. อนึ่ง ภิกษุ ฐู่อยู่ ฉันทินบิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำ
ให้ถวาย เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๔๖๒] สมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งบวชมาจากพระนครราชคฤห์แล้ว
ได้เดินทางไปยังตระกูลญาติ คนทั้งหลายได้ตั้งใจจัดภัตตาหารถวาย ด้วยดีใจว่า
ต่อนาน ๆ ทำนาพึงได้มา ภิกษุณีกุฎีปิกาของตระกูลนั้น ได้บอกแนะนำคน
พวกนั้นว่า ขอพวกท่านจงถวายภัตตาหารแก่พระคุณเจ้าเถิด ฝ่ายภิกษุรูปนั้น
รังเกียจว่า การที่ภิกษุฐู่อยู่ ฉันทินบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้ถวาย พระผู้มี-
พระภาคเจ้าทรงห้ามไว้แล้ว ดังนี้ จึงไม่รับประเคน และไม่สามารถจะเที่ยว
ไปบิณฑบาต ได้ขาดภัตตาหารแล้ว ครั้นเธอไปถึงพระอารามแล้วแจ้งความนั้น
แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตให้ฉันทินบิณฑบาตที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ในเพราะคฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน เราอนุญาตให้ภิกษุ
ฐู่อยู่ ฉันทินบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้เขาถวายได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๓๘. ๕. ข. อนึ่ง ภิกษุใคร่อยู่ ฉันทบิณฑบาตอันภิกษุณี
แนะนำให้ถวาย เว้นแต่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

ติกาบวิภังค์

[๔๖๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ..นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ฐ คือ ฐเอง หรือคนอื่นบอกเธอ หรือภิกษุณีนั่นบอก.

ผู้ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

ที่ชื่อว่า แนะนำให้ถวาย คือ ภิกษุณีบอกแก่ผู้ไม่ประสงค์จะ
ถวายทาน ไม่ประสงค์จะทำบุญไว้แต่แรกว่า ท่านเป็นนักสวด ท่านเป็นผู้คง
แก่เรียน ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระสูตรตันตปิฎก ท่านเป็นพระวินัยธร ท่าน
เป็นพระธรรมกถึก ขอท่านทั้งหลายจงถวายทานแก่ท่านเถิด ขอท่านทั้งหลาย
จงทำบุญแก่ท่านเถิด ดังนี้ นี้ชื่อว่า แนะนำให้ถวาย.

ที่ชื่อว่า บิณฑบาต ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง.

บทว่า เว้นไว้แต่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน คือ ยกแค่คฤหัสถ์ปรารภ
ไว้ก่อน.

ที่ชื่อว่า คฤหัสถ์ปรารภไว้ คือ เขาเป็นญาติ เป็นผู้ปวารณา หรือ
เขาจัดแจงไว้ตามปกติ.

เว้นจากบิณฑบาตที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน ภิกษุรับประเคนไว้ด้วย
ตั้งใจว่าจักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ฉันท ต้องอาบัติปาจิตติย ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

[๔๖๔] บิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำให้ถวาย ภิกษุสำคัญว่าแนะนำให้ถวาย ฉนั้น เว้นไว้แต่ภุคหุสถปรารภไว้ก่อน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำให้ถวาย ภิกษุสงฆ์ ฉนั้น เว้นไว้แต่ภุคหุสถปรารภไว้ก่อน ต้องอาบัติทุกกฏ.

บิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำให้ถวาย ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้แนะนำให้ถวาย ฉนั้น เว้นไว้แต่ภุคหุสถปรารภไว้ก่อน ไม่ต้องอาบัติ.

บิณฑบาตอันภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว แนะนำให้ถวายภิกษุ ฉนั้น เว้นไว้แต่ภุคหุสถปรารภไว้ก่อน ต้องอาบัติทุกกฏ.

บิณฑบาตอันภิกษุณีมิได้แนะนำให้ถวาย ภิกษุสำคัญว่าแนะนำให้ถวาย ฉนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

บิณฑบาตอันภิกษุณีมิได้แนะนำให้ถวาย ภิกษุสงฆ์ ฉนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

บิณฑบาตอันภิกษุณีมิได้แนะนำให้ถวาย ภิกษุสำคัญว่ามิได้แนะนำให้ถวาย ฉนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๖๕] ภิกษุฉนั้นบิณฑบาตที่ภุคหุสถปรารภไว้ก่อน ๑ ภิกษุฉนั้น บิณฑบาตอันสิกขมานาแนะนำให้ถวาย ๑ ภิกษุฉนั้นบิณฑบาตอันสามเณรีแนะนำให้ถวาย ๑ ภิกษุฉนั้นอาหารทุกชนิดเว้นโภชนะห้า ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ภิกษุณีวรรค ปรีชาจนสิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้

[ว่าด้วยบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อวายน]

คำว่า **มหานาค** **ติฏฐมาน** เป็นทุติยาวิภัตติ ลงในอรรถแห่ง สัตตมีวิภัตติ. อธิบายว่าเมื่อพระเถระผู้ใหญ่ทั้งหลายมีปรากฏอยู่. อีกอย่างหนึ่ง ผู้ศึกษาพึงเห็นปาฐะเหลือในคำนี้ ดังนี้ว่า เห็นพระเถระผู้ใหญ่ทั้งหลายมีปรากฏ อยู่. ความจริง เมื่อว่าโดยประการหลังนี้ ความยังไม่เหมาะ.

ถ้อยคำที่ยังไม่ถึงที่สุด ถึงตรงท่ามกลางแห่งการเริ่มต้นกับที่สุด ชื่อว่า อันตรากถา.

บทว่า **วิปฺปกตา** คือ กำลังทำค้างอยู่

คำว่า **สจฺจ** **มหา** **นาคา** **โข** **ตยา** **คหฺปติ** มีความว่า ภิกษุณี ถูลันทา หลิวตามอง เห็นพระเถระทั้งหลายกำลังเข้ามา ทราบว่าพระเถระ เหล่านั้นได้ยื่นแล้ว จึงกล่าวอย่างนี้.

บทว่า **ภิกษุณีปรีชาจติ** ได้แก่ อันภิกษุณีแนะนำให้อวายน. อธิบายว่า อันภิกษุณีให้สำเร็จ คือ ทำให้เป็นของควรได้ด้วยประการคุณ. แต่ใน บทภาชนะแห่งบทนั้น เพื่อทรงแสดงภิกษุณีและอาการที่ภิกษุณินั้น แนะนำ ให้อวายน พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำว่า ผู้ชื่อว่าภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบท ในสงฆ์ ๒ ฝ่าย, ที่ชื่อว่าแนะนำให้อวายน คือ (ภิกษุณีบอก) แก่คนผู้ไม่ประสงค์ จะอวายนแต่แรก ดังนี้ เป็นต้น.

ในคำ **บุพฺเพ** **คิหิสมารมฺภา** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :-

บทว่า ปุพฺพเพ แปลว่า แต่แรกเริ่ม, ภัตที่เขาริเริ่มไว้แล้ว เรียกว่า **สมาธิมกะ**. คำว่า **สมาธิมกะ** นี้ เป็นชื่อแห่งภัตที่เขาเตรียมไว้แล้ว. การริเริ่มแห่งพวกคฤหัสถ์ ชื่อว่า คิหิสมาธิมกะ. ภัตใดที่พวกคฤหัสถ์เตรียมไว้ก่อนแต่นางภิกษุณีแนะนำให้ถวาย, ภิกษุณั้บิณฑบาตอื่นนอกจากภัตนั้น คือ เว้นบิณฑบาตนั้นเสีย เป็นอาบัติ. มีคำอธิบายว่า แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ฉันบิณฑบาตที่พวกคฤหัสถ์จัดแจงไว้แล้ว. ส่วนในบทภาชนะ พระอุบาลีเถระกล่าวไว้ว่า คิหิสมาธิมกะ นาม ฌาตกา วา โหนฺติ ปวาริตา ดังนี้ เพื่อแสดงต่อรรถเท่านั้น ไม่เอื้อเพื่อถึงพญฺชฺชนะ เพราะบิณฑบาต แม้ที่พวกญาติและคนปวารณามีได้ปรารภไว้ เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุก็เป็นอันเขาปรารภไว้แล้ว โดยอรรถ เพราะจะพึงให้นำมาได้ตามสบาย.

บทว่า **ปกฺติปฏิยตุคฺวา** มีความว่า เป็นภัตที่เขาจัดแจงไว้เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุณั้บิณฑบาตนั้นนั่นเอง ตามปรกติว่า พวกเราจักถวายแก่พระเถระ ดังนี้ แต่ในมหาปัจจุริกกล่าวไว้โดยไม่แปลกกันว่า เป็นภัตที่เขาจัดแจงไว้ว่า จักถวายแก่พวกภิกษุ ไม่ได้ระบุว่า ภิกษุรูปนั้น หรือรูปอื่น.

ชื่อว่า **ปญฺจ โภชนานิ ฐเปตฺวา สพฺพตฺถ อนาปตฺติ** ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติในยาคุของควรเคี้ยว และผลไม้น้อยใหญ่ทั้งหมด แม้ที่นางภิกษุณีแนะนำให้ถวาย. บทที่เหลือคนทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจฺปฐฺมปาราชิก เกิดขึ้นทางกายกับจิต เป็นกิริยา สัจฺญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปณฺณตฺติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปริปาจมสิกขาบทที่ ๕ จบ

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระอุทายี

[๔๖๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ปุราณ-
ทศิยิกาของท่านพระอุทายีได้บวชอยู่ในสำนักภิกษุณี นางมาในสำนักท่าน
พระอุทายีเนื่อง ๆ แม้ท่านอุทายีก็ไปในสำนักนางเนื่อง ๆ สมัยนั้นแล ท่าน
ตระอุทายีได้สำเร็จการนั่งในที่ลับกับภิกษุณีนั่งหนึ่งต่อหนึ่ง

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน
ท่านพระอุทายีผู้เดียว จึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับกับภิกษุณีผู้เดียวแล้ว
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระอุทายีว่า คุณก่อนอุทายี ข่าว่า
เธอผู้เดียวสำเร็จการนั่งในที่ลับกับภิกษุณีผู้เดียว จริงหรือ.

พระอุทายีทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอ
เดียวจึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับกับภิกษุณีผู้เดียวแล้ว การกระทำของเธอนั้น
ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง
ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๓๕.๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด ผู้เดียว สำเร็จการนั่งในที่ลับกับ
ภิกษุณี ผู้เดียว เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖๗] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด ...
บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถ.
ผู้ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย
บทว่า กับ คือ ร่วมกัน.
บทว่า ผู้เดียว ผู้เดียว คือ มีเฉพาะภิกษุและภิกษุณี
ที่ชื่อว่า ที่ลับ คือ ที่ลับตา ที่ลับหู
ที่ชื่อว่า ที่ลับตา ได้แก่ สถานที่ซึ่งไม่สามารถแลเห็นภิกษุกับภิกษุณี
ขยิบตากัน ยักคิ้วกัน หรือชะเง้อศีรษะกัน
ที่ชื่อว่า ที่ลับหู ได้แก่ สถานที่ซึ่งไม่สามารถได้ยินถ้อยคำที่พูดกัน
ตามปกติ.

บทว่า สำเร็จการนั่ง ความว่า เมื่อภิกษุณีนั่ง ภิกษุนั่งใกล้ หรือ
นอนใกล้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
เมื่อภิกษุนั่ง ภิกษุณีนั่งใกล้หรือนอนใกล้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
นั่งทั้งสองก็ดี นอนทั้งสองก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๖๘] ที่ลัษ ภิกษุสำคัญว่าที่ลัษ สำเร็จการนั่งหนึ่งต่อหนึ่ง ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

ที่ลัษ ภิกษุสงฆ์ สำเร็จการนั่ง หนึ่งต่อหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ที่ลัษ ภิกษุสำคัญว่ามิใช่ที่ลัษ สำเร็จการนั่ง หนึ่งต่อหนึ่ง ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ไม่ใช่ที่ลัษ ภิกษุสำคัญว่าที่ลัษ สำเร็จการนั่ง หนึ่งต่อหนึ่ง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

ไม่ใช่ที่ลัษ ภิกษุสงฆ์ สำเร็จการนั่ง หนึ่งต่อหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่ที่ลัษ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ที่ลัษ... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๖๙] ภิกษุมิบุรุษผู้รู้เตยาศาสนาใดคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน ๑ ภิกษุอื่น
มิได้นั่ง ๑ ภิกษุผู้มีได้มุงที่ลัษ ๑ ภิกษุนั่งส่งใจไปในอารมณ์อื่น ๑ ภิกษุวิกัจฉริต
๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โอวาทวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๓ จบ

ภิกขุณีวรรค รโหณิสัชชสิกขาบทที่ ๑๐

วินัจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้ :-

อรรถแห่งบาลีและวินัจฉัยทั้งหมด ผู้ศึกษาพึงทราบโดยนัยดังได้กล่าว
แล้วในอนนิตสิกขาบทที่ ๒ นั้นแล. จริงอยู่ สิกขาบทนี้ มีข้อกำหนดอย่าง
เดียวกันกับอนนิตสิกขาบทที่ ๒ และกับสิกขาบทที่ ๔ แห่งพระอุปนนทะข้างหน้า.
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้แผนกหนึ่ง ด้วยอำนาจแห่งเหตุที่เกิดขึ้น
ดังนี้แล.

รโหณิสัชชสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ภิกขุณีวรรคที่ ๓ จบบริบูรณ์

ตามวรรณนานุกรม

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. อสัมมตภิกขุโนวาทสิกขาบท	ว่าด้วยสั่งสอนภิกษุณี
๒. อัถถังคตสิกขาบท	ว่าด้วยสั่งสอนภิกษุณีเมื่อ
อาทิตยต์ตกแล้ว
๓. ภิกขุปัสสยสิกขาบท	ว่าด้วยสั่งสอนภิกษุณีถึง
ในที่อยู่
๔. อามิสสิกขาบท	ว่าด้วยสั่งสอนภิกษุณี
เพราะเห็นแก่ลาภ
๕. จีวรทานสิกขาบท	ว่าด้วยให้จีวร
๖. จีวรสิทธิพนสิกขาบท	ว่าด้วยเย็บจีวร
๗. สัจฉิกขาบท	ว่าด้วยชักชวนกันเดินทาง
๘. นาวาภิรุหนสิกขาบท	ว่าด้วยโดยสารเรือ
๙. ปริปาจนสิกขาบท	ว่าด้วยนันทินบิณฑบาตอัน
ภิกษุณี
๑๐. รโหนิสัชชสิกขาบท	ว่าด้วยนั่งในที่ลับ

รวม ๑๐ สิกขาบท

ปาจิตติยั วรคที่ ๔

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๗๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ณ สถานที่อันไม่ห่างจากพระนครสาวัตถีนั้น มีประชาชนหมู่หนึ่งได้จัดตั้งอาหารไว้ในโรงทาน พระฉัพพัคคีย์ครองผ้าเรียบริ้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี เมื่อไม่ได้อาหาร ได้พากันไปสู่โรงทาน ประชาชนตั้งใจอัสสาสนด้วยดีใจว่า แม้ต่อมานาน ๆ ท่านจึงได้มา ครั้นวันที่ ๒ และวันที่ ๓ เวลาเช้า พระฉัพพัคคีย์ครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี เมื่อไม่ได้อาหาร ได้พากันไปนั่งในโรงทาน ครั้นแล้วได้ปรึกษากันว่า พวกเราจักพากันไปสู่อารามทำอะไรกันแม้พรุ่งนี้ก็จักต้องมาที่นี่อีก จึงพากันอยู่ในโรงทานนั้นแหละ ฉันอาหารในโรงทานเป็นประจำ พวกเดียรถีย์พากันหลีกไป ประชาชนจึงฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพวกพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงได้อยู่ฉันอาหารในโรงทานเป็นประจำ อาหารในโรงทานเขามีได้จัดไว้เฉพาะท่านเหล่านี้ เขาจัดไว้เพื่อคนทั่ว ๆ ไป.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนเหล่านั้นฟังโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้อยู่ฉันอาหารในโรงทานเป็นประจำเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่าพวกเธออยู่นั้นอาหารในโรงทานประจำ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับ ว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย
ไหนพวกเธอจึงได้อยู่กัน อาหารในโรงทานเป็นประจำเล่า การกระทำของพวก
เธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่
เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๐.๑ ก. ภิกษุพึงฉันอาหารในโรงทานได้ครั้งหนึ่ง ถ้าฉัน
ยิ่งกว่านั้น เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องพระสารีบุตร

[๔๗๑] สมัยต่อมา ท่านพระสุตริบุตร เดินทางไปพระนครสาวัตถี
ในโกศลชนบท ได้ไปยังโรงทานแห่งหนึ่ง ประชาชนตั้งใจอังกาศด้วยดีใจว่า

แม้ก่อนาน ๆ พระเถระจึงได้มา ครั้นท่านพระสุตริบุตรฉันอาหารแล้ว บังเกิด
อาพาธหนัก ไม่สามารถจะหลีกไปจากโรงทานนั้นได้ ครั้นวันที่ ๒ ประชาชน
พวกนั้น ได้กราบเรียนท่านว่า นิมนต์ฉันเถิด เจ้าข้า จึงท่านพระสุตริบุตร
รังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามการอยู่ฉัน อาหารในโรงทานเป็นประจำ
ดังนี้ จึงไม่รับนิมนต์ ท่านได้ขอมอดอาหารแล้ว ครั้นท่านเดินทางไปถึง
พระนครสาวัตถีแล้ว ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ได้กราบทูลเนื้อความ
นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาพาธฉันอาหารในโรงทานได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธ อยู่ฉันอาหารในโรงทานเป็น
ประจำได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้

พระอนุบัญญัติ

๘๐.๑ ข. ภิกษุมิใช่ผู้อาพาธ พึงฉันอาหารในโรงทานได้
ครั้งหนึ่ง ถ้าฉันยิ่งกว่านั้น เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระสารีบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๗๒] ที่ชื่อว่า มิใช่ผู้อาพาธ คือ สามารถจะหลีกไปจากโรงทาน
นั้นได้.

ที่ชื่อว่า ผู้อาพาธ คือ ไม่สามารถจะหลีกไปจากโรงทานนั้นได้.

ที่ชื่อว่า อาหารในโรงทาน ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง
ซึ่งเข้าจัดตั้งไว้ ณ ศาลา ปะรำ โคนไม้หรือที่กลางแจ้งมิได้จำเพาะใคร มี
พอแก่ความต้องการ

ภิกษุมิใช่ผู้อาพาธฉันได้ครั้งหนึ่ง หากฉันเกินกว่านั้น รับประทาน
ด้วยตั้งใจว่าจักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กลืนกิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๗๓] มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่ามิใช่ผู้อาพาธ ฉันอาหารในโรง
ทานยิ่งกว่านั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสงสัย ฉันอาหารในโรงทาน ยิ่งกว่านั้น ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่าผู้อาพาธ ฉันอาหารในโรงทาน ยิ่งกว่า
นั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกะทุกกฏ

ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่ามิใช่ผู้อาพาธ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ผู้อาพาธ ภิกษุสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่าผู้อาพาธ... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๗๔] ภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุไม่อาพาธครั้งเดียว ๑ ภิกษุเดินทางไปหรือเดินทางกลับมาแะฉัน ๑ เจ้าของนิมนต์ให้ฉัน ๑ ภิกษุฉันอาหารที่เขาจัดไว้จำเพาะ ๑ ภิกษุฉันอาหารที่เขามิได้จัดไว้มากมาย ๑ ภิกษุฉันอาหารทุกชนิด เว้นโภชนะห้า ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาจิตตีย์โภชนวรรคที่ ๔

อวาสปิมณฑลสิกขาบทที่ ๑

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑ แห่งโภชนวรรคดังต่อไปนี้

[ว่าด้วยการฉันอาหารในโรงทาน]

ก่อนข้าว(อาหาร) ในโรงทาน ชื่อว่า อวาสปิมณฑล. อธิบายว่า อาหารที่เขาสร้างโรงทาน กั้นรั้วโดยรอบ มีกำหนดห้องและหน้ามุขไว้มากมาย จัดตั้งเตียงและตั้งไว้ตามสมควร แก่พวกคนเดินทาง คนไข้ หญิงมีครรภ์ และบรรพชิต แล้วจัดแจงไว้ในโรงทานนั้น เพราะเป็นผู้มีความต้องการบุญ, คือ วัตถุทุกอย่าง มีข้าวต้ม ข้าวสวย และเภสัชเป็นต้น เป็นของที่เขาจัดตั้งไว้ เพื่อต้องการให้ทานแก่พวกคนเดินทางเป็นต้นนั้น ๆ.

บทว่า ภิกษุโยปี คือ แม่พรุ่งนี้.

บทว่า อปสกุณฺติ คือ ย่อมหลีกไป.

สองบทธว่า มนุสฺสา อชฺฌายนฺติ มีความว่า พวกชาวบ้านไม่เห็น พวกเดียรถีย์ จึงถามว่า พวกเดียรถีย์ไปไหน ? ได้ฟังว่าพวกเดียรถีย์เห็นภิกษุ ฉัพพัคคีย์เหล่านั้นหลีกไปแล้ว จึงพากันยกโทษ.

บทธว่า กุกฺกุจายนฺโต มีความว่า กระทบความรังเกียจ คือ ให้ เกิดความสำคัญว่าไม่ควร.

หลายบทธว่า สกฺโกติ ตมฺหา อวสธา ปกฺกมิตฺตุ มีความว่าข่อม อาจเพื่อจะไปได้ถึงโยชน์ หรือโยชน์หนึ่ง.

บทธว่า น สกฺโกติ คือ ข่อมไม่อาจเพื่อจะไปตลอดที่ประมาณเท่า นี้่นั้น แหละ

บทธว่า อนฺนุทฺทิสฺส มีความว่า เป็นของอันเขาจัดตั้งไว้เพื่อคนทุก จำพวก ไม่เจาะจงลัทธิอย่างนี้ว่า แก่เจ้าลัทธิพวกนี้เท่านั้น หรือว่าแก่พวกนัก บวชมีประมาณเท่านี้เท่านั้น.

บทธว่า ยาวทฺตุโธ มีความว่า เป็นของที่เขาจัดตั้งไว้มีพอแก่ความ ต้องการ ไม่จำกัดแม้โภชนะว่า เพียงเท่านั้น.

บทธว่า สกฺกิ กฺกุชิตฺตพฺพํ คือ ฟังฉันได้วันเดียว. ตั้งแต่วันที่ ๒ ไป เป็นทุกกฐในการรับประเคน เป็นปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำกลืน.

ส่วนวินัจฉัยในสิกขาบทนี้ ดังต่อไปนี้. โภชนะที่ตระกูลเดียวหรือ ตระกูลต่าง ๆ รวมกันจัดไว้ ในสถานที่แห่งเดียว หรือในสถานที่ต่าง ๆ กัน ก็ดี ในสถานที่ไม่แน่นอนอย่างนั้น คือ วันนี้ ที่ ๑ พรุ่งนี้ ที่ ๑ ก็ดี. ภิกษุฉัน วันหนึ่งในที่แห่งหนึ่งแล้ว ในวันที่ ๒ จะฉันในที่นั้น หรือในที่อื่น ไม่ควร. แต่โภชนะที่ตระกูลต่าง ๆ จัดไว้ในที่ต่าง ๆ กัน, ภิกษุฉันวันหนึ่งในที่หนึ่ง

แล้ว ในวันที่ ๒ จะฉันในที่อื่นควรอยู่. ในมหาปิจจรีกล่าวว่า ก็ภิกษุฉันหมด
ลำดับแล้วจะเริ่มตั้งต้นไปใหม่ไม่ควร ดังนี้. แม้ในขณะเดียวกัน ต่างคณะกัน
บ้านเดียวกัน และต่างบ้านกัน ถิ่นยี่นั้นและ ส่วนภัตตาหารใด ที่ตระกูล
เดียวจัด หรือตระกูลต่าง ๆ รวมกันจัดไว้ ขาดระยะไปในระหว่างเพราะไม่มี
ข้าวสารเป็นต้น, แม้ภัตตาหารนั้น ก็ไม่ควรฉัน. ท่านกล่าวไว้ในมหาปิจจรี
ว่า ก็ถ้าว่าตระกูลทั้งหลายตัดขาดว่า พวกเราจักไม่อาจให้ เมื่อเกิดน้ำใจงาม
ขึ้น จึงเริ่มให้ใหม่, จะกลับฉันอีกวันหนึ่ง ๑ ครั้งก็ได้

สองบทว่า **อนาปัตติ กลานสฺส** ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุ
อาพาธผู้พักฉันอยู่.

บทว่า **คจฺจนฺโต** ภา มีความว่า ภิกษุใด เมื่อไปฉันวันหนึ่งใน
ระหว่างทาง, และในทีไปถึงแล้วฉันอีกวันหนึ่ง ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุนั้น.
แม้ในภิกษุผู้มา ถิ่นยี่นี้แล. จริงอยู่ ภิกษุผู้ไปแล้วกลับมา ย่อมได้เพื่อจะฉัน
ในระหว่างทางวันหนึ่ง และในขากลับอีกวันหนึ่ง. เมื่อภิกษุคิดว่า จักไป
ฉันแล้วออกไป แม่น้ำขึ้นเต็ม หรือว่ามีภัยคือโจรเป็นต้น, เธอกลับมาแล้ว
ทราบว่างดภัยแล้วไป ย่อมได้เพื่อจะฉันอีกวันหนึ่ง, คำทั้งหมดตั้งว่ามานี้
ท่านกล่าวไว้ในมหาปิจจรีเป็นต้น.

ชื่อว่า **อุทฺทิสฺส ปญฺญตฺโต โหติ** มีความว่า เป็นของที่เขาจัด
ไว้จำเพาะ เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุทั้งหลายเท่านั้น .

บทว่า **น ยาวตฺตฺโต** มีความว่า มิใช่เป็นของที่เขาจัดไว้เพียงพอ
แก่ความต้องการ คือ มีเพียงเล็กน้อย, จะฉันโภชนะ แม้เช่นนั้นเป็น
นิตยก็ควร.

หลายบทว่า ปญจ โภชนานิ จเปตฺวา สพุพฺตฺถ ได้แก่
ไม่เป็นอาบัติในของทุกชนิด เช่น ยาสูบ ของควรเคี้ยว และผลไม้เนื้อใหญ่
เป็นต้น, จริงอยู่ ภิกษุจะฉันโภชนะมียาสูบเป็นต้นแม้เป็นนิศย์ก็ควร. บทที่เหลือ
ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโถมสิกขาบท เกิดขึ้นทางกาย ๑
ทางกายกับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสํญญาวิมอกฺขํ อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ
กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล

อวสธปิณทสิกขาบทที่ ๑ จบ

โกชนวรรคสิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระเทวทัต

[๔๗๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น พระเทวทัตเสื่อมจากลาภและสักการะ พร้อมด้วยบริษัทเที่ยวขออาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉัน ประชาชนฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้เที่ยวขออาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉันเล่า โภชนะที่ใครจะไม่พอใจ อาหารที่อร่อยใครจะไม่ชอบใจ

ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนพวกนั้น ฟังโทษ ติเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระเทวทัตจึงได้พร้อมด้วยบริษัทเที่ยวขออาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉันเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระเทวทัตว่า คุณก่อนเทวทัต ข้าว่า เธอพร้อมด้วยบริษัท เที่ยวขออาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉัน จริงหรือ. พระเทวทัตทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอจึงได้พร้อมด้วยบริษัทเที่ยวขออาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉันเล่า

การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๑.๒ ก. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะฉนเป็นหมู.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระเทวทัต จบ

เรื่องภิกษุอาพาธ

[๔๗๖] สมัยนั้นแล ประชาชนนิมนต์ภิกษุทั้งหลาย ผู้อาพาธนั้น
ภัตอาหาร ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจ ไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า การฉนเป็นหมู
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มี-
พระภาคเจ้า

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาพาธฉนเป็นหมูได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธ ฉนเป็นหมูได้.

ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๘๑.๒ ข. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะฉนั้น เป็นหมู
ในสมัยในเรื่องนั้น คือ คราวอาพาธ ในสมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุอาพาธ จบ

ทรงอนุญาตให้ฉนั้นเป็นหมูในฤดูถวายจีวร

[๔๗๗] สมัยต่อมาเป็นฤดูที่ชาวบ้านถวายจีวรกัน ประชาชนตกแต่ง
ภัตตาหารพร้อมด้วยจีวร แล้วนิมนต์ภิกษุทั้งหลายด้วยตั้งใจว่า ให้ท่านฉนั้น
แล้วจักให้ครองจีวร ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจ ไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า
การฉนั้นเป็นหมู พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว จีวรจึงเกิดขึ้นเล็กน้อย ภิกษุ
ทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ในคราวที่ถวายจีวรกัน เราอนุญาตให้ฉนั้นเป็นหมูได้.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๘๑.๒ ค. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะฉนั้น เป็น
หมู นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวอาพาธ คราวที่เป็นฤดูถวายจีวร
นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉนั้นเป็นหมูในฤดูถวายจีวร จบ

ทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมูในฤดูทำจิ๋ว

[๔๗๘] สมัยต่อมา ประชาชนนิมนต์ภิกษุทั้งหลายช่วยทำจิ๋วฉัน กัดอาหาร ภิกษุทั้งหลายพากัน รังเกียจ ไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า การฉันเป็นหมู พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวที่ทำจิ๋วกัน เราอนุญาตให้ฉันเป็นหมูได้

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๘๑.๒ ง. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะฉันเป็นหมู นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวอาพาธ คราวที่เป็นฤดูถวายจิ๋ว คราวทำจิ๋ว นิสมัยในเรื่องนั้น .

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมูในฤดูทำจิ๋ว จบ

ทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมูในคราวเดินทางไกล

[๔๗๙] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายพากันเดินทางไกลไปกับประชาชน คราวนั้นภิกษุเหล่านั้น ได้บอกประชาชนพวกนั้นว่า โปรรอสักครู่หนึ่งเถิดจะพวกฉันจักไปบิณฑบาต

ประชาชนพวกนั้นกล่าวนิมนต์อย่างนี้ว่า นิมนต์ฉันที่นี้แหละเจ้าข้า

ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า การฉันเป็นหมู พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงอนุญาตว่าคู่อภิภุทั้งหลาย ในคราวที่เดินทางไกล เราอนุญาตให้ฉันเป็นหมูได้.

คู่อภิภุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้

พระอนุบัญญัติ ๔

๘๑.๒ จ. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะฉันเป็นหมูนี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวอาพาธ คราวที่เป็นฤดูถวายจีวร คราวที่ทำจีวร คราวที่เดินทางไกล นี้สมัยในเรื่องนั้น

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิภุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมูในคราวเดินทางไกล จบ

ทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมูในคราวโดยสารเรือ

[๔๘๐] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายโดยสารเรือไปกับประชาชน ครั้งนั้นภิกษุพวกนั้นได้บอกประชาชนพวกนั้นว่า โปรดจอดเรือที่ฝั่งสักครู่หนึ่งเถิดข้าพวกฉันจักไปบิณฑบาต

ประชาชนพวกนั้น กล่าวนิมนต์อย่างนี้ว่า นิมนต์ฉันที่นี่แหละเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า การฉันเป็นหมูพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คู่อภิภุทั้งหลาย ในคราวโดยสารเรือ เราอนุญาตให้ฉันเป็นหมูได้.

คู่อภิภุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ ๕

๘๑.๒ ฉ. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะฉนั้น เป็นหมู่นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวอาพาธ คราวที่เป็นฤดูถวายจิวร คราวที่ทำจิวร คราวที่เดินทางไกล คราวที่โดยสารเรือไป นี่สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉนั้นเป็นหมูในคราวโดยสารเรือ จบ

ทรงอนุญาตให้ฉนั้นเป็นหมูในคราวประชุมใหญ่

[๔๘๑] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาในทิศทั้งหลาย เดินทางมายังพระนครราชคฤห์เพื่อเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาคเจ้า ประชาชนเห็นภิกษุผู้มาจากราชอาณาจักรต่าง ๆ จึงนิมนต์ฉันภัตตาหาร

ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า การฉนั้นเป็นหมู พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวประชุมให้ เราอนุญาตให้ฉนั้นเป็นหมูได้.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๖

๘๑.๒ ช. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะฉนั้นเป็นหมู่นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวอาพาธ คราวที่เป็นฤดูถวายจิวร คราวที่

ทำจีวร คราวที่เดินทางไกล คราวที่โดยสารเรือไป คราวประชุมใหญ่
นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบถนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมู่ในคราวประชุมใหญ่ จบ

ทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมู่ในคราวภัตของสมณะ

[๔๘๒] สมัยต่อมา พระญาติร่วมสายโลหิตของพระเจ้าพิมพิสารจอม
เสนามาคชราชทรงผนวชอยู่ในสำนักอาชีวก คราวนั้นแล อาชีวกนั้นเข้าเฝ้า
พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราชถึงพระราชสำนัก ครั้นแล้วได้ถวายพระพร
ว่า ขอถวายพระพร อาตมภาพปรารถนาจะทำภัตอาหารเลี้ยงนักบวชที่ถือลัทธิ
ต่าง ๆ ท้าวเธอตรัสว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ ถ้าพระคุณเจ้านิมนต์ภิกษุสงฆ์มี
มีพระพุทธเจ้าเป็น मुख ให้ฉันก่อน ฉันจึงจะจัดทำถวายอย่างนั้นได้

จึงอาชีวกนั้นส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลาย อาราธนาว่า ขอภิกษุ
ทั้งหลาย จงรับภัตอาหารของข้าพเจ้า เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้.

ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า การฉันเป็นหมู่ พระผู้มี-
พระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว.

จึงอาชีวกนั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงพุทธสำนัก ครั้นแล้วได้
กราบทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้เป็นที่ระลึก
ถึงกันไปแล้วได้ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลว่า แม้พระโคตมผู้เจริญก็
เป็นบรรพชิต แม้ข้าพเจ้าก็เป็นบรรพชิต บรรพชิตควรรับอาหารของบรรพชิต
ขอพระโคตมผู้เจริญ จงทรงรับภัตอาหารของข้าพเจ้าเพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับนิมนต์โดยอาการคุษณี ครั้นอาชีวกนั้น
ทราบการทรงรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว กลับไป

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ในคราวถัดของสมณะ เรานุญาตให้ฉันเป็นหมูได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๗

๘๑.๒ ญ. เว้นไว้แต่สมัยเป็นปาจิตตีย์ ในเฉพาะฉันเป็น
หมู นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวอาพาธ คราวที่เป็นฤดูถวายจีวร
คราวที่ทำจีวร คราวที่เดินทางไกล คราวที่โดยสารเรือไป คราว
ประชุมใหญ่ คราวถัดของสมณะ นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉันเป็นหมูในคราวถัดของสมณะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘๑] ที่ชื่อว่า ฉันเป็นหมู คือ คราวที่มีภิกษุ ๔ รูปอันเขา
นิมนต์ด้วยโภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วฉัน ในชื่อว่าฉันเป็นหมู.

บทว่า เว้นไว้แต่สมัย คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า คราวอาพาธ คือ โดยที่สุดแม้เท้าแตก ภิกษุคิดว่าเป็น
คราวอาพาธแล้วฉันได้

ที่ชื่อว่า คราวที่เป็นฤดูถวายจีวร คือ เมื่อภิกษุยังไม่ได้กรานกำหนดท่ายฤดูฝน ๑ เดือน เมื่อภิกษุกรานแล้ว ๕ เดือน ภิกษุคิดว่าเป็นคราวที่เป็นฤดูถวายจีวร แล้วฉันได้.

ที่ชื่อว่า คราวที่ทำจีวร คือ เมื่อภิกษุกำลังทำจีวรกันอยู่ ภิกษุคิดว่า เป็นคราวที่ทำจีวร แล้วฉันได้

ที่ชื่อว่า คราวเดินทางไกล คือ ภิกษุคิดว่า จักเดินทางไปถึงกิ่งโยชน์ แล้วฉันได้ เมื่อจะไปก็ฉันได้ มาถึงแล้วก็ฉันได้.

ที่ชื่อว่า คราวโดยสารเรือไป คือ ภิกษุคิดว่า เราจักโดยสารเรือไป แล้วฉันได้ เมื่อจะโดยสารไปก็ฉันได้ โดยสารกลับมาแล้วก็ฉันได้.

ที่ชื่อว่า คราวประชุมใหญ่ คือ คราวที่มีภิกษุ ๒ - ๓ รูปเที่ยวบิณฑบาตพอเลี้ยงกัน แต่เมื่อมีรูปที่ ๔ มารวมด้วย ไม่พอเลี้ยงกัน ภิกษุคิดว่า เป็นคราวประชุมใหญ่ แล้วฉันได้.

ที่ชื่อว่า คราวภัตของสมณะ คือ คราวที่มีผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งนับเนื่องว่าเป็นนักรบขทำภัตตอาหารถวาย ภิกษุคิดว่าเป็นคราวภัตของสมณะ แล้วฉันได้.

นอกจากสมัย ภิกษุรับว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กลืนกิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๘๔] ฉัน เป็นหมู่ ภิกษุสำคัญว่าฉันเป็นหมู่ เว้นไว้แต่สมัย ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ฉันเป็นหมู่ ภิกษุสงสัย เว้นไว้แต่สมัย ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ฉันเป็นหมู่ ภิกษุสำคัญว่ามีฉันเป็นหมู่ เว้นไว้แต่สมัย ฉัน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกะทุกกฐ

มีฉันัน เป็นหมู่ ภิกษุสำคัญว่าฉันเป็นหมู่...ต้องอาบัติทุกกฐ.

มีฉันันเป็นหมู่ ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฐ.

ไม่ต้องอาบัติ

มีฉันัน เป็นหมู่ ภิกษุสำคัญว่ามีฉันันเป็นหมู่ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

[๔๘๕] ภิกษุฉันในสมัย ๑ ภิกษุ ๒-๓ รูปฉันรวมกัน ๑ ภิกษุหลาย
รูปเที่ยววิณฑบาตแล้วประชุมฉันแห่งเดียวกัน ๑ ภัตเขาถวายเป็นนิตย์ ๑ ภัต
เข้าถวายตามสลาก ๑ ภัตเขาถวายในปัจฉิม ๑ ภัตเขาถวายในวันอุโบสถ ๑ ภัต
เขาถวายในวันปาฏิบต ๑ ภิกษุฉันอาหารทุกชนิด เว้นโภชนะ ห้า ๑ ภิกษุ-
วิกลจรีต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

โกชนวรรค คณโกชนสิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ ฟังทราบดังนี้

[แก้orroรถกถาปฐมบัญญัติ เรื่องพระเทวทัต]

บทว่า ปรีหีนลาภสกุกาโร มีความว่า ได้ยินว่า พระเทวทัตนั้น
แนะนำให้พระเจ้าอชาตศัตรูปลงพระชนม์พระราชาที่คีดี ส่งนายขมังธนูไป (เพื่อ
ปลงพระชนม์พระตถาคต) ที่คีดี ทำโลหิตุปบาทที่คีดี ได้เป็นผู้ลี้ลับปกปิด, แต่
ในเวลาปล่อยช้างธนูบาลก็ไปในกลางวันแสด ๆ นั้นแล ได้เกิดเปิดเผยขึ้น.

คืออย่างไร? คือ เพราะว่า เมื่อเกิดพูดกันขึ้นว่า พระเทวทัต
ปล่อยช้างไป (เพื่อปลงพระชนม์พระตถาคต) ก็ได้เป็นผู้ปรากฏชัดว่า มิใช่
แต่ปล่อยช้างอย่างเดียว แม้พระราชา พระเทวทัตก็ให้ปลงพระชนม์ ถึงพวก
นายขมังธนูก็ส่งไป แม้ศิลาที่กลิ้ง, พระเทวทัตเป็นคนลามก. และเมื่อมีผู้ถาม
ว่า พระเทวทัตได้ทำกรรมนี้ร่วมกับใคร? ชาวเมืองกล่าวว่า กับพระเจ้าอชาต-
ศัตรู. ในลำดับนั้น ชาวเมืองก็ลุกฮือขึ้น พู่ว่า โฉนหนอ พระราชาจึง
เที่ยวสมคบโจรผู้เป็นเลี้ยนหนามต่อพระศาสนาเห็นปานนี้เล่า? พระราชาทรง
ทราบความกำเริบของชาวเมือง จึงทรงขับไล่ไล่ส่งพระเทวทัตไปเสีย และตั้ง
แต่นั้นมาก็ทรงตัดสำหรับ ๕๐๐ สำหรับ แห่งพระเทวทัตนั้นเสีย. แม้ที่บำรุงพระ-
เทวทัตนั้น ก็มีได้เสด็จไป, ถึงชาวบ้านพวกอื่นก็ไม่สำคัญของอะไร ๆ ที่จะ
ฟังถวาย หรือฟังทำแก่พระเทวทัตนั้น. ด้วยเหตุนี้ พระธรรมสังคากาจารย์
จึงกล่าวว่า มีลาภและสักการะเสื่อมสิ้นแล้ว.

ชื่อว่า กุเลสุ วิญญาเปตฺวา วิญญาปตฺวา ภูษชติ มีความว่า
พระเทวทัตนั้น คำริว่า คณะของเราอย่าได้แตกกันเลย เมื่อจะเลี้ยงบริษัท

จึงได้พร้อมด้วยบริษัทที่เขวของอาหารฉัน อยู่ในตระกูลทั้งหลายอย่างนี้ว่า ท่านจงถวายภัตแก่ภิกษุ ๑ รูป ท่านจงถวายแก่ภิกษุ ๒ รูป ดังนี้.

คำว่า จีวร ปริตุต อุปุปชติ มีความว่า ชาวบ้านทั้งหลายไม่ถวายจีวรแก่ภิกษุผู้ไม่รับภัตอาหาร ; เพราะเหตุนี้ จีวรจึงเกิดขึ้นเล็กน้อย.

ชื่อว่า จีวรการเก ภิกขุ ภตุเตน นิมนฺเตนฺติ มีความว่า พวกเขาบ้านเห็นภิกษุทั้งหลายผู้เกี่ยวไปบิณฑบาต ในบ้าน แล้วทำจีวรให้เสร็จเข้า จึงนิมนต์ด้วยความประสงค์บุญว่า ภิกษุทั้งหลายจักยังจีวรให้เสร็จแล้วใช้สอยด้วยอาการอย่างนั้น

บทว่า นานาเวรชฺชเก ได้แก่ ผู้มาจากรัฐต่าง ๆ คือ จากราชอาณาจักรอื่น. ปาฐะว่า นานาเวรชฺชเก ก็มี. เนื้อความก็อย่างนี้เหมือนกัน.

[อรรถาธิบายว่าด้วยการฉันเป็นคณะ]

บทว่า คณโฆชน คือ ในเพราะการฉันของหมู่ (ในเพราะการฉันเป็นหมู่) ก็ในสิกขาบทนี้ ทรงประสงค์เอาภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ชื่อว่าว่า คณะ (หมู่). พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงกำหนดด้วยคำนั้นนั้นแล จึงตรัสว่า ยตุถ จตุตาโร ภิกขุ ๗ป๗ เอตํ คณโฆชนํ นาม ดังนี้.

ก็คณโฆชนะนี้นั้น ย่อมเป็นไปโดยอาการ ๒ อย่าง คือ โดยการนิมนต์อย่าง โดยวิญญูติอย่าง ๑. ย่อมเป็นไปโดยการนิมนต์อย่างไร ? คือ ทายกเข้าไปหาภิกษุ ๔ รูป แล้วนิมนต์ระบุชื่อโฆชนะทั้ง ๕ โดยไวพจน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยภาษาอื่น อย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ ผมนิมนต์ท่านด้วยข้าวสุก, ขอท่านจงถือเอาข้าวสุกของผม, จงหวัง จงตรวจดู จงต้อนรับซึ่งข้าวสุกของผม ดังนี้. ภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป รับนิมนต์รวมกันอย่างนี้

ไปพร้อมกันเพื่อฉันในวันนี้ หรือเพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ ด้วยอำนาจแห่งเวลา
ที่เขากำหนดไว้รับรวมกัน ฉันรวมกัน จัดเป็นคณ โภชนะ, เป็นอาบัติแก่ภิกษุ
ทั้งหมด.

ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์รวมกัน ต่างคนต่างฉัน ก็เป็นอาบัติเหมือน
กัน. จริงอยู่ การรับประเคนนั้นแหละเป็นประมาณในสิกขาบทนี้. ภิกษุทั้ง-
หลายรับนิมนต์รวมกัน จะไปพร้อมกัน หรือไปต่างกันก็ตาม, รับประเคนต่าง
กัน จะฉันรวมกัน หรือฉันต่างกันก็ตาม ไม่เป็นอาบัติ.

ภิกษุทั้งหลายไปยังบริเวณ หรือวิหาร ๔ แห่ง รับนิมนต์ต่างกันหรือ
บรรดาภิกษุผู้ยืนอยู่ในที่แห่งเดียวกันนั้นแหละ รับนิมนต์ต่างกัน เมื่ออย่างนี้
คือ ลูกชายนิมนต์ ๑ รูป บิदानิมนต์ ๑ รูป จะไปพร้อมกัน หรือไปต่างกัน
ก็ตาม, จะฉันพร้อมกัน หรือฉันต่างกันก็ตาม ถ้ารับประเคนรวมกัน จัดเป็น
คณ โภชนะ, เป็นอาบัติแก่ภิกษุทั้งหมด. ย่อมเป็นไปโดยการนิมนต์อย่างนั้นก่อน.

ย่อมเป็นไปโดยวิญญู์ได้อย่างไร คือ ภิกษุ ๔ รูป ยืน หรือนั่งอยู่
ด้วยกัน เห็นอุบายสกแล้วออกปากขอว่า ท่านจงถวายภัตตาหารแก่พวกเรา ทั้ง
๔ รูป ดังนี้ ก็ดี ต่างคนต่างเห็นแล้วออกปากขอรวมกัน หรือขอต่างกัน อย่าง
นี้ว่า ท่านจงถวายแก่เรา, ท่านจงถวายแก่เรา ดังนี้ก็ดี จะไปพร้อมกัน หรือ
ไปต่างกันก็ตาม, แม้รับประเคนภัตตาแล้ว จะฉันร่วมกันหรือฉันต่างกันก็ตาม,
ถ้ารับประเคนรวมกัน, จัดเป็นคณ โภชนะ, เป็นอาบัติแก่ภิกษุทั้งหมด, ย่อม
เป็นไปโดยวิญญู์ได้อย่างไร,

[ว่าด้วยสมัยที่ทรงอนุญาตให้ฉันคณ โภชนะได้]

สองบทว่า ปาথাปี ชาติตา มีความว่า (เท่าทั้ง ๒) แตกโดย
อาการที่เนื้อปรากฏให้เห็นข้างหน้าหนังใหญ่ เพียงถูกทรายหรือกรวดกระทบ

ก็ก่อให้เกิดทุกข์ขึ้น ไม่สามารถจะไปเที่ยวบิณฑบาตภายในบ้านได้. ในอาพาธ เช่นนั้น ควรฉันได้ด้วยคิดว่า เป็นคราวอาพาธ (แต่) ไม่ควรทำให้เป็น กัปปิยะด้วยเสศ.

สองบทว่า จิวเร กริยามาเน มีความว่า ในคราวที่พวกภิกษุได้ผ้า และด้ายแล้วกระทำจิวร. แท้จริง ชื่อว่า จิวรการสมัย แผนกหนึ่งไม่มี. เพราะ เหตุนั้น ภิกษุใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ควรทำในจิวรนั้น สมดังที่ท่าน กล่าวไว้ในมหาปัจจริว่า ชั้นที่สุดภิกษุผู้ร้อยเข็ม (ผู้สนเข็ม) ดังนี้ก็มี, ภิกษุ นั้นควรฉันได้ด้วยคิดว่า เป็นจิวรการสมัย.

ส่วนในกรุนที่ท่านกล่าวไว้โดยพิสดารทีเดียวว่า ภิกษุใด กะจิวร ตัด จิวร ดั้นด้ายเนา ทาบผ้าเพาะ เย็บลั้มตะเข็บ ดัดผ้าตาม ตัดอนุวาท ฟัน ด้าย เย็บสอยตะเข็บในจิวรนั้น กรอด้าย ม้วนด้าย (ควบด้าย) ลับมิดเล็ก ทำเครื่องปั่นด้าย, ภิกษุแม้ทั้งหมดนี้ ท่านเรียกว่า ทำจิวรทั้งนั้น, แต่ภิกษุ ใดนั่งใกล้ ๆ กล่าวชาดกก็ดี ธรรมบทก็ดี ภิกษุนี้ไม่ใช่ผู้ทำจิวร, ยกเว้นภิกษุ นี้เสีย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุที่เหลือ เพราะคน โภชนะ.

บทว่า อทุคตโยชน ได้แก่ ผู้ประสงค์จะเดินทางไกลแม้ประมาณ เท่านั้น. ก็ภิกษุใดประสงค์จะเดินทางไกล, ในภิกษุนั้น ไม่มีถ้อยคำที่จะต้อง กล่าวเลย.

บทว่า คจฺจนฺเตน มีความว่า ภิกษุผู้เดินทางไกล จะฉันแม้ในที่ คาวุตหนึ่งภายในกึ่งโยชน์ ก็ควร.

สองบทว่า คเตน ภุญฺชิตพฺพํ คือ ผู้ไปแล้วพึงฉันได้วันหนึ่ง. แม้ในเวลาโดยสารเรือไป ก็นัยนี้นั่นแล. ส่วนความแปลกกันดังต่อไปนี้ :- ในมหาปัจจริกกล่าวว่า ภิกษุผู้โดยสารเรือไป แม้ถึงที่อันตนปรารถนาแล้ว พึง ฉันได้ตลอดเวลาที่ตนยังไม่ขึ้น (จากเรือ).

กำหนดว่า จตุตถ อากเต นี้ เป็นกำหนดอย่างต่ำที่สุด. แม้เมื่อ
ภิกษุรูปที่ ๔ มา ภิกษุทั้งหลายไม่พ้อเลี้ยงกัน ในสมัยใด สมัยนั้น จัดเป็นคราว
ประชุมใหญ่ได้. ก็ในคราวที่ภิกษุประชุมกันตั้ง ๑๐๐ รูป หรือ ๑,๐๐๐ รูป
ไม่มีคำที่จะต้องกล่าวเลย, เพราะฉะนั้น ในกาลเช่นนั้น ภิกษุพึงอธิษฐานว่า
เป็นคราวประชุมใหญ่ แล้วฉันเถิด.

คำว่า โย โกจิ ปริพุพาทกสมาปนุโน ได้แก่ บรรดาพวก
สหธรรมิกก็ดี พวกเดียรถีย์ก็ดี นักบวชพวกใดพวกหนึ่ง, ก็เมื่อนักบวชมี
สหธรรมิกเป็นต้นเหล่านั้น รูปใดรูปหนึ่งทำภัตตาหารแล้ว ภิกษุพึงอธิษฐานว่า
เป็นคราวภัตของสมณะ แล้วฉันเถิด.

สองบทว่า อนาปัตติ สมเย ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติในสมัยทั้ง ๓
สมัยใดสมัยหนึ่ง.

คำว่า เทว ตโย เอกโต มีความว่า แม้ภิกษุเหล่าได้ยินดีการ
นิมนต์ที่ไม่สมควร รับประทาน ๒ รูป หรือ ๓ รูป แล้วฉัน, ไม่เป็นอาบัติ
แม้แก่ภิกษุพวกนั้น.

[ว่าด้วยจตุตถะ ๕ หมวดมือนิมนต์จตุตถะเป็นต้น]

ในคำว่า เทว ตโย เอกโต นั้น บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยด้วยอำนาจ
จตุตถะ ๕ หมวด คือ อนิมนต์จตุตถะ (มีภิกษุไม่ได้นิมนต์เป็นที่ ๔)
๑ ปิณฑปาตจตุตถะ (มีภิกษุถือปิณฑปาตเป็นวัตรเป็นที่ ๔) ๑ อนุป-
สัมปन्नจตุตถะ (มีอนุปสัมปन्नเป็นที่ ๔) ๑ ปัตตจตุตถะ (มีบาตรเป็น
ที่ ๔) ๑ คิลานจตุตถะ (มีภิกษุอาพาธเป็นที่ ๔) ๑.

คืออย่างไร ? คือ คนบางคนในโลกนี้ นิมนต์ภิกษุ ๘ รูปว่า นิมนต์
ท่านรับภัต (ข้าวสวย). ในภิกษุ ๔ รูปนั้น ไป ๓ รูป, ไม่ไป ๑ รูป อุบาทถ

ถามว่า ท่านขอรับ! พระเถระรูปหนึ่งไปไหน ภิกษุตอบว่า ไม่มา อุบาสก!
อุบาสกนั้นนิมนต์ภิกษุอื่นบางรูป ซึ่งมาถึงเข้าในขณะนั้น ให้เขานั่งร่วมว่า
นิมนต์ท่านมาเถิด ขอรับ แล้วถวายภัตแก่ภิกษุทั้ง ๔ รูป. ไม่เป็นอาบัติแก่
ภิกษุแม่ทั้งหมด. เพราะเหตุไร เพราะภิกษุคณปุระกะ (รูปที่ครบคณะ)
เขาไม่ได้นิมนต์. จริงอยู่ ในภิกษุ ๔ รูปนั้น ภิกษุ ๓ รูปเท่านั้นเขานิมนต์
ได้รับพระเคนแล้ว, คณะยังไม่ครบด้วยภิกษุ ๓ รูปนั้น, และรูปที่ครบคณะ
เขาไม่ได้นิมนต์, คณะจึงแยกเพราะภิกษุนั้น, ภิกษุจตุตถะตั้งว่ามานี้ ชื่อว่า
อนิมันติจตุตถะ.

พึงทราบวินิจฉัยในปัญหาปาดิจจตุตถะ :- ในเวลานิมนต์ มีภิกษุถือ
ปัญหาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง เธอจึงไม่รับ. แต่ในเวลาจะไป เมื่อพวกภิกษุรับ
นิมนต์กล่าวว่า นิมนต์ท่านมาเถิด ขอรับ! แล้วพาเอาภิกษุนั้นแม้ผู้ไม่ไป
เพราะไม่ได้รับนิมนต์ ไปด้วยกล่าวว่า มาเถิด ท่านจักได้ภิกษา. ภิกษุนั้นทำ
คณะนั้นให้แยกกัน. เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุทั้งหมด.

พึงทราบวินิจฉัยในอนุปสัมบันจตุตถะ :- พวกภิกษุรับนิมนต์พร้อม
กับสามเณร. แม้สามเณรนั้น ก็ทำคณะให้แยกกัน ได้.

พึงทราบวินิจฉัยในปัตตจตุตถะ :- ภิกษุรูปหนึ่งไม่ไปเอง ส่งบาตรไป.
แม้ด้วยอาการอย่างนี้ คณะก็แยก. เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุทุกรูป.

พึงทราบวินิจฉัยในคิลานจตุตถะ : พวกภิกษุรับนิมนต์ร่วมกับภิกษุ
อาพาธ. ในภิกษุ ๔ รูปนั้น ภิกษุอาพาธเท่านั้นไม่เป็นอาบัติ แต่เธอเป็น
คณปุระกะของภิกษุนอกนี้ได้. คณะจึงไม่แยกเพราะภิกษุอาพาธเลย. เพราะฉะนั้น
จึงเป็นอาบัติแก่ภิกษุเหล่านั้นแท้. แต่ในมหาปิจจริท่านกล่าวไว้ โดยไม่แปลก
กันว่า ภิกษุอาพาธได้สมัย (คราวอาพาธ) จึงพ้น ไปได้ด้วยตนเองเท่านั้น,

ทำให้เป็นอาบัติแก่ภิกษุที่เหลือ เพราะเป็นคณปุระกะ. เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษา ฟังทราบจตุกกะด้วยอำนาจแม่แห่งภิกษุผู้ได้จิวรทานสมัยเป็นต้น.

ก็ถ้าว่า ภิกษุผู้ฉลาดรูปหนึ่งในภิกษุ ๔ รูป แม้ผู้รับนิมนต์แล้วไป กล่าวว่า ผมจักแยกคณะของพวกท่าน, ขอพวกท่านจงรับการนิมนต์ เมื่อพวก ชาวบ้านจะรับบาตรเพื่อประโยชน์แก่ภักดี ในที่สุดแห่งยาคุและของควรเคี้ยว ไม่ให้ (บาตร) กล่าวว่า พวกท่านให้ภิกษุเหล่านั้นฉัน แล้วส่งกลับไปก่อน, อาตมาทำอนุโมทนาแล้วจักไปตามหลัง แล้วนั่งอยู่, ครั้นภิกษุเหล่านั้นฉันเสร็จ แล้วไป, เมื่ออุบาสกกล่าวว่า โปรดให้บาตรเถิด ขอรับ แล้วรับบาตรไป ถวายภักดีฉันเสร็จทำอนุโมทนาแล้วจึงไป, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุทุกรูป

จริงอยู่ ความผิดสังเกตในคณ โภชนะ ย่อมไม่มีด้วยอำนาจแห่งโภชนะ ๕ อย่างเลย. พวกภิกษุรับนิมนต์ด้วยข้าวสุก แม้รับขนมกุมมาส ก็ต้องอาบัติ และโภชนะเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นไม่ได้รับรวมกัน. แต่มีความผิดสังเกตด้วย อาหารวัตถุมียาคุเป็นต้น. ยาคุเป็นต้นเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นรับรวมกันได้แล. ภิกษุผู้ฉลาดรูปหนึ่ง ย่อมทำไม่ให้เป็นอาบัติแม่แก่ภิกษุเหล่าอื่น ด้วยประการ อย่างนี้.

[ว่าด้วยวิธีนิมนต์พระรับภิกษา]

เพราะฉะนั้น ถ้าคนบางคนถูกผู้ประสงค์จะทำสังฆภักดี วานไปเพื่อ ต้องการให้นิมนต์ (พระ) มายังวิหาร ไม่กล่าวว่า ท่านขอรับ พรุ่งนี้นิมนต์ รับภิกษาในเรือนของพวกกระผม กล่าวว่า นิมนต์ท่านรับภักดี ก็ดี ว่า นิมนต์ ท่านรับสังฆภักดี ก็ดี ว่า ขอสงฆ์จงรับภักดี ก็ดี, พระภักตฤทเทสก็พึงเป็นผู้ฉลาด. พึงเปลื้องพวกภิกษุผู้รับนิมนต์จากคณ โภชน, พึงเปลื้องภิกษุพวกถือปิณฑิ- ปาติกรุดงค์จากความแตกแห่งรุดงค์.

คืออย่างไร ? คือ พระภคตทุทเทสก์ฟังกล่าวอย่างนั้นก่อนว่า พรุ่งนี้
ไม่อาจ (รับ) อุบายสก! เมื่ออุบายสกกล่าวว่ มะรืนนี้ ขอรับ! ฟังกล่าวว่
มะรืนนี้ก็ไม่อาจ (รับได้) อุบายสกเลื่อนไปอย่างนั้น แม้นถึงกึ่งเดือน พระ-
ภคตทุทเทสก์ฟังพูดอีกว่ ท่านพูดอะไร ? ถ้าแม้นอุบายสกพูดย้าอีกว่ นิมนต์
ท่านรับสังฆภคต, ลำดับนั้น พระภคตทุทเทสก์ฟังทำไขว้เขวไปอย่างนี้ว่ อุบายสก!
จงทำดอกไม้นี้ จงทำหญ้านี้ ให้เป็นกัปปิยะก่อน แล้วย้อนถามอีกว่ ท่าน
พูดอะไร ? ถ้าแม้น เขายังพูดซ้ำอย่างนั้นนั่นแหละ, ฟังกล่าวว่ ผู้มีอายุ!
ท่านจักไม่ได้พระมหาเถระ ผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ท่านจักได้พวกสามเณร.
และเมื่อเขาถามว่ ท่านขอรับ! พวกคนในบ้านโน้นและบ้านโน้น นิมนต์ให้
พระคุณเจ้าผู้เจริญฉัน มิใช่หรือ ผมจะไม่ได้ เพราะเหตุไร ? ฟังกล่าวว่
พวกเขารู้จักนิมนต์ (ส่วน) ท่านไม่รู้จักนิมนต์. เขาถามว่ ท่านขอรับ!
พวกเขานิมนต์อย่างไร ? ฟังกล่าวว่ พวกเขากล่าวอย่างนี้ว่ นิมนต์รับภิกษา
ของพวกกระผมขอรับ! ถ้าแม้นเขากล่าวเหมือนอย่างทีพุดนั้นแล, การนิมนต์
นั้นสมควร.

ถ้าเขายังกล่าวซ้ำอีกว่ นิมนต์รับภคต ฟังกล่าวว่ ผู้มีอายุ! คราวนี้
ท่านจักไม่ได้ภิกษุมก จักได้เพียง ๓ รูปเท่านั้น. ถ้าเขาถามว่ ท่านขอรับ!
พวกชาวบ้านโน้นบ้านโน้นและบ้านโน้น นิมนต์ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดให้ฉันมิใช่หรือ ?
ผมจะไม่ได้เพราะเหตุไรเล่า ? ฟังกล่าวว่ ท่านไม่รู้จักนิมนต์. ถ้าเขาถามว่
ท่านขอรับ! พวกเขานิมนต์อย่างไร ฟังกล่าวว่ พวกเขากล่าวอย่างนี้ว่
ท่านขอรับ! นิมนต์รับภิกษาของพวกกระผม. ถ้าแม้นเขากล่าวเหมือนอย่างที
พุดนั้นนั่นแหละ, การนิมนต์นั้นสมควร.

ถ้าเขาพูดว่า ภัตรเท่านั้น แม้อีก. ที่นั่น พระภิกษุเทศก์ฟังกล่าวว่า ไปเสียเถิดท่าน, พวกเราไม่มีความต้องการด้วยภัตของท่าน บ้านนี้เป็นที่ที่เกี่ยวไปบิณฑบาตประจำของพวกเขา, พวกเราก็ก้าวไปบิณฑบาตในบ้านนี้. เขากล่าวว่า นิมนต์ท่านเที่ยวไปยังบ้านนั้นเถิด ขอรับ! แล้วกลับมา ชาวบ้านถามว่า ผู้เจริญ! ท่านได้พระแล้วหรือ? เขาพูดว่า ในเรื่องนิมนต์นี้ มีคำจะต้องพูดมาก, จะมีประโยชน์อะไร ด้วยคำพูดที่จะฟังกล่าวให้มากนัก. พระเถระทั้งหลายพูดว่า พวกเราก็ก้าวไปบิณฑบาตพรุ่งนี้, คราวนี้พวกท่านอย่าประมาท.

ในวันรุ่งขึ้น พระสังฆเถระฟังบอกภิกษุทั้งหลาย ผู้ทำเจตยวัตรแล้ว ยืนอยู่ว่า คุณ! ที่บ้านใกล้มีสังฆภัต, แต่คนไม่ฉลาดได้ไปแล้ว, ไปเถิด พวกเราก็ก้าวไปบิณฑบาตในบ้านใกล้. พวกภิกษุฟังทำตามคำของพระเถระ ไม่ฟังเป็นผู้ว่ายาก, ฟังเที่ยวไปบิณฑบาต อย่ายืนที่ประตูบ้านเลย. เมื่อชาวบ้านเหล่านั้นรับบาตรนิมนต์ให้นั่งฉัน ฟังฉันเถิด. ถ้าเขาจัดวางภัตไว้ที่หอนั้นแล้ว เที่ยวไปบอกในถนนว่า นิมนต์รับภัตที่หอนั้น ขอรับ! ไม่สมควร. แต่ถ้าเขาถือเอาภัตไปในที่นั้น ๆ เรียนว่า นิมนต์รับภัตเถิด หรือริบนำไปยังวิหารที่เดียว วางไว้ในที่อันสมควร แล้วถวายแก่พวกภิกษุผู้มาถึงแล้ว ๆ, ภิกษานี้ ชื่อว่า ภิกษาที่เขานำมาจำเพาะ ย่อมสมควร.

แต่ถ้าเขาเตรียมทานไว้ที่โรงครัว แล้วเที่ยวไปยังบริเวณนั้น ๆ เรียนว่า นิมนต์รับภัตที่โรงครัว ไม่สมควร. แต่พวกชาวบ้านใด พอเห็นพวกภิกษุผู้เข้าไปบิณฑบาต ก็ช่วยกันกวาดหอนั้น นิมนต์ให้นั่งฉัน ที่หอนั้นนั้น. ไม่ฟังปฏิเสธคนเหล่านั้น. แต่ชนเหล่าใด เห็นพวกภิกษุผู้ไม่ได้ภิกษาในบ้าน กำลังออกจากบ้านไป เรียนว่า นิมนต์รับภัตเถิด ขอรับ! ไม่ฟังปฏิเสธคน

เหล่านั้น. หรือว่า ไม่พึงกลับ ถ้าพวกเขาพูดว่า นิมนต์กลับเถิด ขอรับ !
ขอนิมนต์รับภักดิ์ จะกลับไปในบทที่เขากล่าวว่ นิมนต์กลับเถิด ก็ได้.

ชาวบ้านกล่าวว่า นิมนต์กลับเถิดขอรับ ! ภักดิ์ในเรือนทำเสร็จแล้ว,
ภักดิ์ในบ้านทำเสร็จแล้ว. จะกลับไปด้วยคิดว่า ภักดิ์ในเรือนและในบ้าน ย่อมมี
เพื่อใครคนใดคนหนึ่งก็ได้ สมควรอยู่. เขากล่าวให้สัมพันธ์กัน ด้วยคำว่า นิมนต์
กลับไปรับ ภักดิ์เถิด ดังนี้ จะกลับไปไม่ควร. แม้ในคำที่ชาวบ้านเห็นพวกภิกษุ
ผู้กำลังออกจากโรงฉันไปเพื่อเที่ยวบิณฑบาต แล้วกล่าวว่า นิมนต์นั่งเถิด
ขอรับ ! ขอนิมนต์รับภักดิ์ ดังนี้ ก็นัยนี้นั้นแล.

ภักดิ์ประจำ เรียกว่า นิตยภักดิ์. ชาวบ้านพูดว่า นิมนต์รับนิตยภักดิ์
จะรับร่วมกันมากรูป ก็ควร. แม้ในสลาภภักดิ์เป็นต้น ก็นัยนี้นั้นแล. บทที่
เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนอพกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสังยุญา-
วิโมกข์ อจิตทกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

คณโกชนสิกขาบทที่ ๒ จบ

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องบุรุษเขี้ยวใจ

[๔๘๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามहांวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ประชาชนได้จัดทั้งลำดับภัตตาหารอัน ประณีตไว้ นพระนครเวสาลี คราวนั้น กรรมกรเขี้ยวใจคนหนึ่ง คำริว่า ทานนี้จักไม่เป็นกุศลเล็กน้อย เพราะประชาชนพวกนี้ทำภัตตาหารโดยเคารพ ฉะนั้น เราควรทำภัตตาหารบ้าง ดังนั้นเขาจึงเข้าไปหานายกิริปติกะ บอกความจำนงว่า คุณครับ กระผมปรารถนาจะทำภัตตาหารถวายภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเป็นประมุข ขอท่านโปรดให้ค่าจ้างแก่กระผม แม้นายกิริปติกะนั้นก็เป็นคนมีศรัทธาเลื่อมใส เขาจึงได้ให้ค่าจ้างแก่กรรมกรเขี้ยวใจนั้นเกินปกติ ฝ่ายกรรมกรเขี้ยวใจนั้น ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลอาราธนาว่า ขอพระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปีติปราโมทย์ ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธรูปเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่นัก เธอจงทราบ กรรมกรนั้นกราบทูลว่า ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ก็ไม่ใช่ไร พระพุทธรูปเจ้าข้า ผลพุทราข้าพระพุทธเจ้าจัดเตรียมไว้มาก อาหารที่เป็นเครื่องดื่มเจือด้วยผลพุทราจักบริบูรณ์.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับนิมนต์โดยคุณิภาพ ครั้นเขาทราบการรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณหลีกไปแล้ว ภิกษุทั้งหลายทราบข่าวว่า กรรมกรเขี้ยวใจผู้หนึ่ง

นิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ อาหารที่เป็นเครื่องคัมเจือด้วยผลพุทราจักบริบูรณ์ เธอจึงเที่ยววิณฑาทันเสียแต่เช้า ชาวบ้านทราบข่าวว่า กรรมกรเชื้อใจผู้หนึ่งได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เขาจึงนำของเคี้ยวของฉันเป็นอันมากไปช่วยกรรมกรเชื้อใจ ส่วนกรรมกรเชื้อใจผู้นั้น สั่งให้ตกแต่งขาทนียโภชนียาหารอันประณีต โดยล่วงราตรีนั้น แล้วให้ไปกราบทูลกตกาเลศพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ได้เวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ขณะนั้นแลเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอันตรวาสกแล้ว ทรงบาตรจีวร เสด็จไปยังที่อยู่ของกรรมกรเชื้อใจผู้นั้น ประทับนั่งเหนือพุทราอาสน์ที่เขาจัดถวายพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงกรรมกรเชื้อใจผู้นั้นอังกาสภิกษุทั้งหลายในโรงภัตตาหาร.

ภิกษุทั้งหลายพากัน กล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส จงถวายแต่น้อยเถิด จงถวายแต่น้อยเถิด.

กรรมกรกราบเรียนว่า พระคุณเจ้าทั้งหลาย โปรดอย่าเข้าใจว่า กระผมนี้เป็นกรรมกรเชื้อใจ แล้วรับแต่น้อย ๆ เลยเจ้าข้า ของเคี้ยวของฉัน กระผมได้จัดหาไว้มากมาย ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายได้โปรดเรียกร้องตามประสงค์เถิด เจ้าข้า.

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า พวกฉันขอรับแต่น้อย ๆ มิใช่เพราะเหตุนี้เลย เพราะพวกฉันเที่ยววิณฑาทันมาแต่เช้าแล้วต่างหาก ฉะนั้น พวกฉันจึงขอรับแต่น้อย ๆ.

ลำดับนั้นแล กรรมกรเชิญใจผู้นั้นจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจนพระคุณเจ้าผู้เจริญทั้งหลาย อันข้าพเจ้านิมนต์ไว้แล้ว จึงได้ฉันเสียในที่อื่นเล่า ข้าพเจ้าไม่สามารถจะถวายให้เพียงพอแก่ความต้องการหรือ.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินเขาเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มาก่อน...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์ไว้ในที่แห่งหนึ่ง แล้วโจนจึงได้ฉันเสียในที่อีกแห่งหนึ่งเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุรับนิมนต์ไว้ในที่แห่งหนึ่งแล้ว ฉันเสียในที่อีกแห่งหนึ่งจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมฆบุรุษเหล่านั้น รับนิมนต์ไว้ในที่แห่งหนึ่งแล้ว โจนจึงได้ฉัน ในที่อีกแห่งหนึ่งเล่า การกระทำของโมฆบุรุษพวกนั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๒. ๓. ก. เป็นปาจิตตีย์ เพราะโกชนะทีหลัง.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องบุรุษเจี๊ญใจ จบ

เรื่องกิลานสมัย

[๔๘๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุอีกรูปหนึ่ง นำบิณฑบาตเข้าไปถวายภิกษุผู้อาพาธนั้น แล้วได้กล่าวว่า อาวุโส นิมนต์ฉันเถิด.

ภิกษุอาพาธปฏิเสธว่า 'ไม่ต้อง อาวุโส ความหวังจะได้ภัตตาหารของผมมีอยู่.'

พอเวลาสาย ทายกนำบิณฑบาตมาถวายภิกษุอาพาธนั้น เธอฉันไม่ได้ตามที่คาดหมาย ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตให้ฉันโกชนะทีหลัง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธฉันโกชนะทีหลังได้.'

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้นว่าดังนี้

พระอนุบัญญัติ ๑

๘๒. ๓. ข. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ เพราะโกชนะทีหลังนี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวเป็นไข้ นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สักขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องคิลานสมัย จบ

เรื่องจีวรทานสมัย

[๔๘๘] สมัยนั้นแล เป็นคราวที่ถวายจีวร ประชาชนพากันตักแต่งภัตตาหารพร้อมด้วยจีวร แล้วนิมนต์ภิกษุทั้งหลายว่า พวกข้าพเจ้าจักนิมนต์ให้ท่านฉัน แล้วจักให้ครองจีวร ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่า โภชนะที่หลังพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว จีวรจึงเกิดขึ้นเล็กน้อย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเพื่อความนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลายในคราวที่ถวายจีวรกัน เราอนุญาตให้ฉันโภชนะที่หลังได้.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสักขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้นว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๘๒.๓ ก. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ เพราะโภชนะที่หลังนี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวเป็นไข้ คราวที่ถวายจีวร นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สักขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องจีวรทานสมัย จบ

เรื่องจิรการสมัย

[๔๘๕] ต่อมาอีก ประชาชนนิมนต์ภิกษุทั้งหลาย ผู้ทำจิรฉันทน์ กัดอาหาร ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับนิมนต์ด้วยอ้างว่าโภชนะทีหลัง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวที่ทำจิรกัน เรานุญาตให้ฉันทน์โภชนะทีหลังได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๓

๘๒.๓ ง. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ เพราะโภชนะทีหลัง นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวเป็นไข คราวที่ถวายเป็นจิร คราวที่ทำจิร นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องจิรการสมัย จบ

เรื่องวิกัปกัดอาหารที่หวังว่าจะได้

[๔๙๐] ครั้งนั้นแลเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอันตรวาสก แล้ว ทรงบาตรจิร มีท่านพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เสด็จเข้าสู่สระกุณฑลแห่งหนึ่ง ครั้นแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปุลาตถวายเป็นจิร ชาวบ้านเหล่านั้นได้ถวายโภชนาหารแก่พระผู้มีพระภาคเจ้าและท่านพระอานนท์ ท่านพระอานนท์รังเกียจ ไม่รับประเคน.

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า รับเถิด อานนท.

พระอานนทกราบทูลว่า ไม่ควร พระพุทธเจ้าข้า เพราะความหวัง
จะได้ภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้ามีอยู่.

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า อานนท ถ้าเช่นนั้น เธอจงวิกัปแล้วรับเถิด.
ครั้นแล้วพระองค์ทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ใน
เพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้วิกัปภัตตาหารที่หวังว่าจะได้แล้วฉันโภชนะที่หลังได้ ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ก็แลภิกษุพึงวิกัปอย่างนี้ :-

คำวิกัปภัตตาหาร

ข้าพเจ้าให้ภัตตาหารที่หวังว่าจะได้ของข้าพเจ้า แก่ท่านผู้มีชื่อนี้.

เรื่องวิกัปภัตตาหารที่หวังว่าจะได้ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๑] ที่ชื่อว่า โภชนะที่หลัง ความว่า ภิกษุรับนิมนต์ด้วย
โภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่งไว้แล้ว เว้นโภชนะนั้น ฉันโภชนะ ๕ อย่างใด
อย่างหนึ่งอื่นนี้ชื่อว่า โภชนะที่หลัง.

บทว่า เว้นไว้แต่สมัย คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า คราวเป็นไข้ คือ ไม่สามารถจะเป็นผู้นั่งบนอาสนะอันเดียว
ฉันจนอิ่มได้.

ภิกษุคิดว่าเป็นคราวอาพาธ แล้วฉันได้

ที่ชื่อว่า คราวที่ถวายเป็นจิรว คือ เมื่อภิกษุยังไม่ได้กราน ได้ทำย
ถุคุณ ๑ เดือน เมื่อภิกษุกรานแล้ว เป็น ๕ เดือน.

ภิกษุคิดว่าเป็นคราวที่ถวายจีวร แล้วฉันได้

ที่ชื่อว่า **คราวที่ทำจีวร** คือ เมื่อภิกษุทั้งหลายกำลังทำจีวรกันอยู่.

ภิกษุคิดว่า เป็นคราวที่ทำจีวรกัน แล้วฉันได้.

เว้นไว้แต่สมัย ภิกษุรับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่าจักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.
ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๕๒] โภชนะที่หลัง ภิกษุสำคัญว่าโภชนะที่หลัง เว้นไว้แต่สมัย
ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

โภชนะที่หลัง ภิกษุสงสัย เว้นไว้แต่สมัย ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

โภชนะที่หลัง ภิกษุสำคัญว่ามีไชโภชนะที่หลัง เว้นไว้แต่สมัย ฉัน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

ไม่ใช่โภชนะที่หลัง ภิกษุสำคัญว่าโภชนะที่หลัง ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่โภชนะที่หลัง ภิกษุสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่โภชนะที่หลัง ภิกษุสำคัญว่ามีไชโภชนะที่หลัง ... ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

[๔๕๓] ภิกษุฉันในสมัย ๑ ภิกษุวิกัปแล้วฉัน ๑ ภิกษุฉันบิณฑบาต
ที่รับนิมนต์ไว้ ๒-๓ แห่งรวมกัน ๑ ภิกษุฉันตามลำดับที่รับนิมนต์ ๑ ภิกษุ
รับนิมนต์ชาวบ้านทั้งมวลแล้วฉัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งในตำบลบ้านนั้น ๑

ภิกษุรับนิมนต์หมู่ประชาชนทุกเหล่าแล้วฉัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งในประชาชน
หมุ่ นั้น ๑ ภิกษุถูกเขานิมนต์ แต่บอกว่า จักรับภิกษา ๑ ภัตตาหารที่เขา
ถวายเป็นนิตย์ ๑ ภัตตาหารที่เขาถวายด้วยสลาก ๑ ภัตตาหารที่เขาถวายใน
ปัจฉิม ๑ ภัตตาหารที่เขาถวายในวันอุโบสถ ๑ ภัตตาหารที่เขาถวายในวัน
ปาฏิบัท ๑ ภิกษุฉันอาหารทุกชนิดเว้นโภชนะห้า ๑ ภิกษุวิกุลจรีต ๑ ภิกษุ
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

โภชนวรรค ปฐมปรโภชนสิกขาบทที่ ๓

ในสิกขาบทที่ ๓ มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้:-

[แก้บรรณปฐมบัญญัติ เรื่องปฐมปรโภชนะ]

คำว่า น โข อิหํ โอรกํ ภวิสฺสตี ยถา อิเม มนุสฺสตา

สทุกจจํ ภตฺตํ กโรนฺตุ มีความว่า มนุษย์พวกนี้ทำภัตตาหารโดยเคารพ
โดยทำนองที่เป็นเหตุให้พระศาสนานี้ หรือทานในพระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็น
ประมุขนี้ ปราบกฐัด จักไม่เป็นทานต่ำต้อยเลย คือจักไม่เป็นกุศลเล็กน้อย
เลวทรามเลย.

คำว่า กิร ในบทที่ว่า กิรปติโก นี้ เป็นชื่อของกุลบุตรนั้น. ก็
กุลบุตรนั้นเขาเรียกว่า กิรปติกะ เพราะอรรถว่า เป็นอธิบดี (เป็นใหญ่).
ได้ยินว่า เขาเป็นใหญ่ เป็นอธิบดี ให้ค่าจ้างใช้กรรมกรทำงานโดยกำหนด
เป็นรายเดือน ฤดู และปี. กรรมกรผู้ยากจนนั้น กล่าวคำว่า พทรา
ปฎิยตุตา นี้ ด้วยอำนาจโวหารของชาวโลก.

บทว่า พทรมิสฺสเคน คือ ปรงด้วยผลพุทรา.

สองบทว่า อุตฺตฺเร อหริยิตฺถ คือ ทายกนำบิณฑบาตมาถวาย
สายไป. การวิกัปนี้ว่า ข้าพเจ้าให้ภัตตาหารที่หวังจะได้ ของข้าพเจ้าแก่ท่าน
ผู้มีชื่อนี้ ชื่อว่า การวิกัปภัตตาหาร. การวิกัปภัตตาหารควรตั้งต่อหน้าทั้ง
ลับหลัง. เห็น (ภิกษุ) ต่อหน้าพึงกล่าวว่า ผมวิกัปแก่ท่าน แล้วฉันเถิด.
ไม่เห็น พึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าวิกัปแก่สหธรรมิก ๕ ผู้มีชื่อนี้ แล้วฉันเถิด. แต่
ในอรรถกถาทั้งหลายมีมหาปจฺจรีเป็นต้น ท่านกล่าวไว้แต่วิกัปลับหลังเท่านั้น.
ก็เพราะการวิกัปภัตตาหารนั้นนั้น ทรงสงเคราะห์ด้วยวินัยกรรม; ฉะนั้น จึง
ไม่ควรวิกัปแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า. จริงอยู่ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง
ในพระคันธกุฎีก็ดี ประทับนั่งในท่ามกลางสงฆ์ก็ดี กรรมนั้น ๆ ที่สงฆ์รวม
ภิกษุครบคณะแล้วทำ เป็นอันกระทำดีแล้วแล. พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงทำ
ให้เสียกรรม ไม่ทรงทำให้กรรมสมบูรณ์ ไม่ทรงทำให้เสียกรรม เพราะพระ
องค์มีความเป็นใหญ่โดยธรรม, ไม่ทรงทำให้กรรมสมบูรณ์ ก็เพราะพระองค์
มิได้เป็นคณปุระกะ (ผู้ทำคณะให้ครบจำนวน).

คำว่า เทว ตโย นิมนฺเตน เอกโต ภุญฺชติ มีความว่าบรรจ
คือรวมนิมนต์นภัก ๒-๓ ที่บาตรใบเดียว คือ ทำให้เป็นอันเดียวกันแล้วฉัน.
ท่านกล่าวไว้ในมหาปจฺจรีว่า ตระกฺข ๒-๓ ตระกฺข นิมนต์ภิกษุ ให้นั่งในที่แห่ง
เดียว แล้วนำ (ภัตตาหาร) มาจากที่นี่และที่นั่น แล้วเทข้าวสวย แกลงและ
กับข้าวลงไป ภัตเป็นของสำรวมเป็นอันเดียวกัน ไม่เป็นอาบัติในภัตสำรวมนี้.

ก็ถ้าว่า นิมนต์นภักครั้งแรกอยู่ข้างล่าง นิมนต์นภักทีหลังอยู่ข้างบน,
เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ฉันนิมนต์นภักทีหลังนั้นตั้งแต่ข้างบนลงไป. แต่ไม่เป็น
อาบัติแก่ภิกษุผู้ฉัน โดยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง จำเดิมตั้งแต่เวลาที่เธอเอามือ
ล้วงลงไปภายใน แล้วควักข้าวแม้คำหนึ่งจากนิมนต์นภักครั้งแรก ขึ้นมาฉัน

แล้ว ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจิริว่า แม้ถ้าว่า ตระกูลทั้งหลายราคนมสค หรือ
รสลงไปในภตนั้น, ภตที่ถูกนมนสคและรสใดราคทับ มีรสเป็นอันเดียวกันกับ
นมนสค และรสนั้น, ไม่เป็นอาบัติ แก่ภิกษุผู้ฉันตั้งแต่ยอดลงไป.

แต่ในมหาอรรถกถากล่าวว่า ภิกษุได้ขีรภต (ภตเจื่อนมนสค) หรือ
รสภต (ภตมีรสแคง) นั้นแล้ว แม้ชาวบ้านพวกอื่นเทขีรภตหรือรสภต (อื่น)
ลงไปบนขีรภตและรสภตนั้นนั่นแหละ (อีก), ไม่เป็นอาบัติ แก่ภิกษุผู้ฉันมนสค
หรือรส, แต่ภิกษุผู้กำลังฉันอยู่ จะเปิบขึ้นเนื้อหรือก้อนข้าวที่ได้ก่อนเข้าปาก
แล้วฉัน ตั้งแต่ยอดลงไปควรอยู่, แม้ในข้าวปายาสเจือเนยใส ก็ฉันนี้เหมือนกัน

ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถาว่า อุบาสกผู้หึงนิมนต์ภิกษุไว้, เมื่อ
ภิกษุไปสู่ตระกูลแล้ว อุบาสกก็ดี อันใดชนมิบุตรภรรยาและพี่น้องชายพี่น้อง-
ของอุบาสกนั้นก็ดี นำเอาเอาภตส่วนของตน ๆ มาใส่ในบาตร, เป็นอาบัติ แก่
ภิกษุผู้ไม่ฉันภตส่วนที่อุบาสกถวายก่อน ฉันส่วนที่ได้ทีหลัง ในอรรถกถากรุณ-
ที่กล่าวไว้ว่า ควร ในมหาปัจจิริกล่าวไว้ว่า ถ้าพวกเขาแยกกันหุงต้ม, นำมาถวาย
จากภตที่หุงต้มเพื่อตน ๆ, บรรดาภตเหล่านั้น เป็นปาจิตติย์ แก่ภิกษุผู้ฉันภต
ที่เขานำมาทีหลังก่อน, แต่ถ้าพวกเขาทั้งหมดหุงต้มรวมกัน, ไม่เป็น ปรัมปร-
โกชนะ.

อุบาสกผู้ใหญ่นิมนต์ภิกษุให้นั่งคอย. ชาวบ้านอื่นจะรับเอาบาตร
ภิกษุอย่างพึงให้. เขาถามว่า ทำไม ขอรับ ! ท่านจึงไม่ให้? พึงกล่าวว่า
อุบาสก ! ท่านนิมนต์พวกเราไว้มิใช่หรือ? เขากล่าวว่า ช่างเถอะขอรับ ! นิมนต์
ท่านฉันของที่ท่านได้แล้ว ๆ เถิด. จะฉันก็ควร. ในกรุณที่กล่าวไว้ว่า เมื่อคน
อื่นนำภตมาถวาย ภิกษุแม้บอกกล่าวแล้วฉันก็ควร. พวกชาวบ้านทั้งหมดอยาก
ฟังธรรมจึงนิมนต์ภิกษุผู้ทำอนุโมทนาแล้วจะไปว่า ท่านขอรับ ! แม้พรุ่งนี้ก็

นิมนต์ท่านมาอีก. ในวันรุ่งขึ้น ภิกษุจะมานั่งภัตที่ได้แล้ว ๆ ควรอยู่. เพราะเหตุไร ? เพราะชาวบ้านทั้งหมดนิมนต์ไว้.

ภิกษุรูปหนึ่งไปเที่ยวบิณฑบาตได้ภัตตาหารมา. อุบาสกอื่นนิมนต์ภิกษุรูปนั้น ให้นั่งคอยอยู่ในเรือน และภัตยังไม่เสร็จก่อน. ถ้าภิกษุนั้นนั่งภัตที่ตนเที่ยวบิณฑบาตได้มา เป็นอาบัติ. เมื่อเธอไม่ฉัน นั่งคอย อุบาสกถามว่า ทำไม ขอรับ ! ท่านจึงไม่ฉัน เธอกล่าวว่าเพราะท่านนิมนต์ไว้ แล้วเขาเรียนว่า นิมนต์ท่านนั่งภัตที่ท่านได้แล้ว ๆ เถิด ขอรับ ! ดังนี้ จะฉันก็ได้

สองบทว่า สกเลน คามเน มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้อื่น ชาวบ้านทั้งหมด รวมกันนิมนต์ไว้เท่านั้น ซึ่งฉันอยู่ในที่แห่งหนึ่งแห่งใด แม้ในหมู่คณะ ก็ฉันนั้นแล.

คำว่า นิมนตฺยมาโน ภิกฺขุ คณฺหิตฺตฺสามิติ ภณฺติ มีความว่า ภิกษุผู้ถูกเขานิมนต์ว่า นิมนต์ท่านรับภัตตาหาร กล่าว่ารูปไม่มีความต้องการภัตของท่าน, รูปจักรับภิกษา. ในคำว่า ภคฺตํ ๑ เป ๑ วทติ นี้พระมหาปทุมเถระกล่าวว่า ภิกษุผู้กล่าวอย่างนี้ อาจเพื่อจะทำไม่ให้เป็นนิมนต์คนภัตในสิกขาบทนี้ได้, แต่ได้ทำโอกาสเพื่อประโยชน์แก่การฉัน ; เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงไม่พ้น จากคณโกชนะ และไม่พ้นจากจาริตตสิกขาบท. พระมหาสุมนเถระกล่าวว่า ภิกษุอาจจะทำให้ไม่เป็นที่นิมนต์คนภัตโดยส่วนใด, ไม่เป็นคณโกชนะ ไม่เป็นจาริตตะ โดยส่วนนั้น. คำที่เหลือดังที่กล่าวแล้วนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจฺจฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายและวาจา ๑ ทางกายวาจาและจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา, จริงอยู่ ในกิริยาและอกิริยานี้ การฉันเป็นกิริยา การไม่วิกป เป็นอกิริยา เป็นโนสฺสญฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจฺจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปรัมฺปรโกชนสิกขาบทที่ ๓ จบ

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๔ เรื่องอุบายสิกขาชื่อกาณมาตา

[๔๕๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น อุบายสิกขาชื่อกาณมาตาเป็นสตรีผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ได้ยกบุตรชื่อกาณาให้แก่ชายผู้หนึ่งในตำบลบ้านหมู่หนึ่ง ครั้งนั้น นางกาณาได้ไปเรือนมารดาด้วยฐานะบางอย่าง ฝ่ายสามีของนางกาณาได้ส่งทูตไปใส่นักนางกาณาว่า แม่กาณาจงกลับมา ฉันปรารถนาให้แม่กาณา กลับ จึงอุบายสิกขาชื่อกาณมาตาคิดว่า การที่บุตรจะกลับไปมือเปล่า ดูกระไรอยู่ จึงได้ทอดขนม เมื่อขนมสุกแล้ว ภิกษุผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตรรูปหนึ่งได้เข้ามาถึงบ้านอุบายสิกขาชื่อกาณมาตา จึงอุบายสิกขาชื่อกาณมาตาสั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นออกไปแล้ว ได้บอกแก่ภิกษุรูปอื่น นางก็ได้สั่งให้ถวายขนมแม่แก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นออกไปแล้ว ได้บอกแก่ภิกษุรูปอื่น นางก็ได้สั่งให้ถวายขนมแม่แก่ภิกษุรูปนั้น ขนมตามที่จัดไว้ได้หมดสิ้นแล้ว.

แม้คราวที่สอง สามีของนางกาณาได้ส่งทูตไปในใส่นักนางกาณาว่า แม่กาณาจงกลับมา ฉันปรารถนาให้แม่กาณา กลับ.

แม้คราวที่สอง อุบายสิกขาชื่อกาณมาตาก็คิดว่า การที่บุตรจะกลับไปมือเปล่า ดูกระไรอยู่ จึงได้ทอดขนม เมื่อขนมสุกแล้ว ภิกษุผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตรรูปหนึ่งได้เข้ามาถึงบ้านอุบายสิกขาชื่อกาณมาตา จึงอุบายสิกขาชื่อกาณมาตาได้สั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้น ออกไปแล้วได้บอกแก่ภิกษุรูปอื่น นางก็ได้สั่งให้ถวายขนมแม่แก่ภิกษุรูปนั้น ขนมตามที่จัดไว้ได้หมดสิ้นแล้ว.

แม่คราวที่สาม สามีมองกาณาก็ได้ส่งทูตไปในสำนักนางกาณาว่า แม่กาณาจงกลับมา ฉันปรารถนาให้แม่กาณากลับมา ถ้าแม่กาณาไม่กลับ ฉันจักนำหญิงอื่นมาเป็นภรรยา.

แม่คราวที่สาม อุบาสิกาภาณมาตาก็คิดว่า การที่บุตรจะกลับไปมีอเพล่าใครอยู่ จึงได้ทอดขนม เมื่อขนมสุกแล้ว ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตรรูปหนึ่งได้เข้ามาถึงบ้านอุบาสิกาภาณมาตา จึงอุบาสิกาภาณมาตาสั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ๆ ออกไปแล้วได้บอกภิกษุรูปอื่น นางก็ได้สั่งให้ถวายขนมแม่แก่ภิกษุรูปนั้น ๆ ออกไปแล้ว ได้บอกแม่แก่ภิกษุรูปอื่น นางก็ได้สั่งให้ถวายขนมแม่แก่ภิกษุรูปนั้น ๑ ขนมตามที่จัดไว้ได้หมดสิ้นแล้ว.

ครั้นสามีมองนางกาณานำหญิงอื่นมาเป็นภรรยาแล้ว พอนางกาณาทราบข่าวว่า สามิได้นำหญิงอื่นมาเป็นภรรยา นางได้ยืนร้องไห้อยู่

ขณะนั้นแลเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอันตรวาสกแล้ว ทรงบาตรจีวร เสด็จเข้าไปถึงบ้านอุบาสิกาภาณมาตา ครั้นแล้วได้ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปลาดถวย

ทันใดอุบาสิกาภาณมาตาได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามอุบาสิกาภาณมาตาผู้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า นางกาณานี้ร้องไห้ทำไม จึงอุบาสิกาภาณมาตากราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงชี้แจงให้อุบาสิกาภาณมาตาเห็นแจ้งสมาทาน อาจหาญร่าเริง ด้วยธรรมมีกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ.

เรื่องอุบาสิกาชื่อภาณมาตา จบ

เรื่องพ่อค้า

[๔๕๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พ่อค้าเกวียนพวกหนึ่งประสงค์จะเดินทางไปยังดินตะวันตก จากพระนครราชคฤห์ ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตรรูปหนึ่ง ได้เข้าไปบิณฑบาตถึงพวกพ่อค้าเกวียนหมუნั้น อุบายสกคนหนึ่งได้สั่งให้ถวายข้าวสัตตคูแก่ภิกษุนั้น ๆ ออกไปแล้วได้บอกแก่ภิกษุรูปอื่น อุบายสกก็ได้สั่งให้ถวายข้าวสัตตคูแม่แก่ภิกษุรูปนั้น ๆ ออกไปแล้ว ได้บอกแก่ภิกษุรูปอื่น อุบายสกก็ได้สั่งให้ถวายข้าวสัตตคูแม่แก่ภิกษุรูปนั้น เเสบียงตามที่เขาได้จัดเตรียมไว้ได้หมดสิ้นแล้ว จึงอุบายสกนั้นได้บอกแก่คนพวกนั้นว่า วันนี้ท่านทั้งหลายจงรอก่อน เพราะเสบียงตามที่เราได้จัดเตรียมไว้ได้ถวายพระคุณเจ้าทั้งหลายไปหมดแล้ว ข้าพเจ้าจักจัดเตรียมเสบียงก่อน.

คนพวกนั้น กล่าวว่ พวกกระผมไม่สามารถจะคอยได้ ขอรับ เพราะพวกพ่อค้าเกวียนเริ่มเดินทางแล้ว ดังนี้ แล้วได้พากันไป

เมื่ออุบายสกนั้นตระเตรียมเสบียงเสร็จแล้ว เดินทางไปภายหลัง พวกโจรได้แย่งชิง

ประชาชนพากัน ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้รับอย่างไม่รู้ประมาณ อุบายสกนี้ถวายเสบียงแก่พระสมณะเหล่านี้แล้ว จึงเดินทางไปภายหลังได้ถูกพวกโจรแย่งชิง

ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนฟังโทษติเตียนโพนทะนาอยู่... จึงกราบทูลเนื้อความนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเพราะ

เหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกัน อาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ ความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่ เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆกรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น ว่า ดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๓. ๔. อนึ่ง เขาปวารณาเฉพาะภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล ด้วยขนมกัถิ ด้วยสัตตคฺฆกัถิ เพื่อนำไปได้ตามปรารถนา ภิกษุผู้ ต้องการพึงรับได้เต็ม ๒-๓ บาตร ถ้าวรับยิ่งกว่านั้นเป็นปาจิตตีย์ ครั้นรับเต็ม ๒-๓ บาตรแล้ว นำออกจากที่นั้นแล้ว พึงแบ่งปันกับ ภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นสามิจกรรมในเรื่องนั้น.

เรื่องพ่อค้าเกวียน จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๙๖] คำว่า อนึ่ง...เฉพาะภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล ความว่า ที่ชื่อว่าตระกูล ได้แก่ตระกูล ๔ คือ ตระกูลกษัตริย์ ตระกูลพราหมณ์ ตระกูล แพศย์ ตระกูลศูทร.

บทว่า ผู้เข้าไป คือ ผู้เข้าไปในตระกูลนั้น

ที่ชื่อว่า ขนม ได้แก่ ของกินชนิดใดชนิดหนึ่งที่เขาจัดเตรียมไว้ เพื่อต้องการเป็นของก้ำนัล

ที่ชื่อว่า **สัตตตุมง** ได้แก่ ของกินอย่างใดอย่างหนึ่งที่เขาจัดเตรียมไว้
เพื่อต้องการเป็นเสบียง

คำว่า **เขา**พิจารณา...เพื่อนำไปได้ตามปรารถนา คือ เขา
พิจารณาไว้ว่า ท่านประสงค์ทำใด จงรับไปเท่านั้น.

บทว่า **ผู้ต้องการ** คือ ผู้อยากได้.

บทว่า **พึงรับได้เต็ม ๒ - ๓ บาตร** ความว่า พึงรับได้เต็ม ๒ บาตร
๓ บาตร

คำว่า **ถ้ารับยิ่งกว่านั้น** ความว่า รับเกินกว่ากำหนดนั้น ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ ครั้นรับเต็ม ๒-๓ บาตรแล้ว ออกจากที่นั้นไปพบภิกษุแล้วพึงบอกว่า
ณ สถานที่โน้นกระผมรับเต็ม ๒ - ๓ บาตรแล้ว ท่านอย่ารับ ณ ที่นั้นเลย
ถ้าพบแล้วไม่บอก ต้องอาบัติทุกกฏ ถ้าเมื่อบอกแล้ว ภิกษุผู้รับบอกยังขึ้นรับ
ต้องอาบัติทุกกฏ

คำว่า **นำออกจากที่นั้นแล้ว** พึงแบ่งปันกับภิกษุทั้งหลาย คือ
นำไปสู่โรงฉันแล้ว พึงแบ่งปันกัน

บทว่า **นี่เป็นสามิจักรมในเรื่อนั้น** หมายความว่า นี่เป็นการ
ถูกต้องตามธรรมเนียมในเรื่อนั้น.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๕๗] ของเต็มเกิน ๒-๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่าเกิน รับ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ของเต็มเกิน ๒ - ๓ บาตร ภิกษุสงสัย รับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของเต็มเกิน ๒ - ๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่าหย่อน รับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกทุกกฏ

ของห่อนกว่า ๒ - ๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่าเกิน รับ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ของห่อนกว่า ๒ - ๓ บาตร ภิกษุสงสัย รับ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ของห่อนกว่า ๒ - ๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่าห่อน รับ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

[๔๕๘] ภิกษุรับเต็ม ๒ - ๓ บาตร ๑ ภิกษุรับห่อนกว่า ๒ - ๓ บาตร ๑ เขาไม่ได้ถวายของที่เตรียมไว้เพื่อต้องการเป็นของก้ำนัล ๑ เขาไม่ได้ถวายของที่เตรียมไว้เพื่อต้องการเป็นเสบียง ๑ เขาถวายของที่เหลือจากที่เขาเตรียมไว้เพื่อต้องการเป็นของก้ำนัลหรือเพื่อต้องการเป็นเสบียง ๑ เมื่อเขาจะรับการไปแล้ว ถวาย ๑ รับของพวกญาติ ๑ รับของตนปวารณา ๑ รับเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุอื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

กถมาตาสิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังต่อไปนี้

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องมารดาของนางกาณา]

บทว่า กถมาตา คือ มารดาของนางกาณา. ได้ยินว่า นางกาณานั้น เป็นธิดารูปงามน่าชมของนางผู้เป็นมารดานั้น. อธิบายว่า ชนพวกใด ๆ เห็น นาง, ชนพวกนั้น ๆ กลายเป็นคนบอด เพราะความกำหนัด คือ เป็นผู้มิด

เพราะราคะ เพราะเหตุนั้น นางจึงได้เป็นผู้ปรากฏชื่อว่า กานา เพราะกระทำชนเหล่านั้นให้เป็นผู้บอด. แม้มารดาของนาง ก็พลอยปรากฏชื่อว่า กานมาตา ด้วยสามารถแห่งนาง.

บทว่า **อาคตํ** คือ **อาคมนํ** แปลว่า การมา.

บทว่า **กิสฺมี** **วีย** แปลว่า **คูกระไรอยู่**. อธิบายว่า **คู**เป็นที่น่ากระดากอาย.

สองบทว่า **ริตฺตหตฺถํ** **คนฺตุ** ได้แก่ ในการไปคราวนี้ มีมือทั้ง ๒ เปลา (เพราะเหตุนี้) การไปคราวนี้นั้น จึงชื่อว่า มีมือเปล่า มีอธิบายว่า การไปมือเปล่านั้น **คู**ที่เป็นการไปที่น่ากระดากอาย

สองบทว่า **ปริกฺขยํ** **อคมฺมาตี** มีความว่า อุบายสิกาผู้อรุษสาวิกา เห็นภิกษุทั้งหลายแล้ว ไม่อาจที่จะไม่ถวายของที่มืออยู่, เพราะเหตุนี้ อุบายสิกา จึงได้สั่งให้ถวายจนจนหมดทั้งหมดได้ถึงความหมดสิ้นไป.

ในคำว่า **ชฺมฺมียา** **กถาย** นี้ มีวินิจฉัยว่า แม้นางกานาฟังธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง เพื่อประโยชน์แก่มารดา ก็ได้เป็นโสดาบันในเวลาจบเทศนา.

สองบทว่า **อฺภูจฺยาสนา** **ปฺกุกามิ** มีความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอุทฺฐาการจากอาสนะแล้วเสด็จไป. บรูษแม่นั้นได้สดับว่า "ได้ยินว่า พระศาสดาได้เสด็จไปบ้านของมารดานางกานา" จึงนำนางกานามาตั้งไว้ในตำแหน่งตามปรกติเดิม. แต่พอเมื่อเรื่องนี้เกิดขึ้นแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้ายังมีได้บัญญัติสิกขาบทเลย เรื่องเสบียงทางก็ได้เกิดขึ้น ก็เพราะเหตุนี้ เพื่อแสดงเรื่องนี้ติดต่อกันไปเลย พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย จึงได้กล่าวคำว่า **เตน โข ปน สมฺเยน** เป็นต้น. และอุบาสกแม่นั้น ก็ได้สั่งให้ถวายของทั้งหมด

เหมือนกัน เพราะคนเป็นอริยสาวก. เพราะเหตุนั้น พระธรรมสังคากาจารย์ จึงได้กล่าวคำว่า ปริกขย อคมาสิ.

สองบทว่า **ยงฺกิลฺลิจิ ปหิณฺณคฺคฺตฺถาย** มีความว่า อาหารวัตถุอย่างใด อย่างหนึ่งมีขนมต้ม* และขนมคลูกน้ำอ้อยเป็นต้น ที่มีรสดีเลิศอันเขาจัดเตรียมไว้ เพื่อต้องการเป็นของก้ำนัล ถึงการนับว่า "ขนม" ทั้งนั้น ในสิกขาบทนี้.

สองบทว่า **ยงฺกิลฺลิจิ ปาเอญฺยคฺคฺตฺถาย** มีความว่า อาหารวัตถุอย่างใด อย่างหนึ่ง มีสัตตูก้อน สัตตุงง งา และข้าวสารเป็นต้นทั้งหมด ที่พวกคน จะเดินจัดเตรียมไว้ เพื่อต้องการเป็นเสบียงในระหว่างทาง ถึงการนับว่า "สัตตุงง" ทั้งนั้น ในสิกขาบทนี้.

สองบทว่า **ตโต เจ อุตฺตริ** มีความว่า ถ้าภิกษุรับเอาบาตรที่ ๓ ให้พูนขึ้นมา (ให้เป็นยอดขึ้นมาจากสูญ) เป็นปาจิตติย ด้วยการนับขนม.

สองบทว่า **ทฺวิคฺคฺตฺตฺปุเร ปฏิกฺคฺคฺเหตุวา** ได้แก่ รับบาตรเต็ม เสมอรอยข้างล่างขอบปากบาตร.

ในคำว่า **อมฺมุร มยา ทฺวิคฺคฺตฺตฺปุรา** นี้ มีวินิจฉัยว่า ถ้าว่า ภิกษุรับเต็ม ๒ บาตรแล้ว พึงบอกว่า "ณ สถานที่โน้น ผมรับเต็ม ๒ บาตร แล้ว, ท่านพึงรับบาตรเดียว." แม้ภิกษุผู้มาที่หลังนั้น เห็นภิกษุอื่นแล้วก็พึงบอกว่า "ภิกษุผู้มาถึงก่อนรับเต็ม ๒ บาตรแล้ว, ผมรับเต็มบาตรหนึ่ง, ท่านอยู่รับ." แม้ในการที่ภิกษุผู้รับก่อนบาตรหนึ่งแล้ว บอกกันต่อ ๆ ไป ก็นัยนี้นั่นแล. ส่วนภิกษุผู้รับเอง ครบ ๓ บาตรแล้ว เห็นภิกษุอื่นพึงบอกว่า "ท่านอย่ารับเลยที่บ้านนี้" ดังนี้.

สองบทว่า **ปฏิกฺกมฺนํ นีหริตฺวา** คือ นำไปสู่โรงฉัน, ก็ภิกษุผู้ จะไปยังโรงฉัน อย่าไถลไปศาลาร้าง. พึงไปในสถานที่ที่ภิกษุสงฆ์จำนวนมาก

* ชาวอินเดียเรียกว่าขนมโมทกะนี้ว่า "ลัซทฺ" นัยว่า ทำจากแป้ง แล้วทอดด้วยน้ำมันพืช คือ ทำเป็นก้อนกลม ๆ ข้างในใส่น้ำอ้อยหรือน้ำตาลเหมือนขนมต้มของไทยเรา. ผู้ชำระ.

นั่งอยู่. แต่ในมหาปิจจริกกล่าวว่า "โรงฉันใดที่อยู่ใกล้กับสถานที่ตนได้บิณฑบาต
มา ฟังไปที่โรงฉันนั้น, จะไปในโรงฉันอื่นด้วยประสงค์ว่า "เราจะถวายแก่
ภิกษุผู้เคยเห็นกัน เคยพบกัน หรือผู้ร่วมนิกายเดียวกันของตน" ย่อมไม่ได้,
แต่ถ้าว่า โรงฉันนั้นเป็นสถานที่เชอนั่งเป็นประจำ แม้ไกลก็ควรไป"

บทว่า **ถวิภชิตพุพ** มีความว่า ถ้าภิกษุรับเต็มบาตรแล้ว ฟัง
เหลือไว้เพื่อตนเองบาตรหนึ่ง แล้วถวายเต็ม ๒ บาตรแก่ภิกษุสงฆ์. ถ้ารับ
๒ บาตรฟังเหลือไว้เพื่อตนบาตรหนึ่ง แล้วถวายบาตรหนึ่งแก่สงฆ์. แต่ยอม
ไม่ได้เพื่อจะให้ตามมิตรสหาย. ภิกษุผู้รับบาตรเดียว ไม่ประสงค์จะให้อะไร
ก็ไม่ฟังให้ คือ ฟังทำตามชอบใจ.

สองบทว่า **คมน** **ปฏิบัติปุตสทุเช** มีความว่า เมื่อเขาจะจับ คือ
ตัดการไปเสียอย่างนี้ว่า บัดนี้ เราจักไม่ส่งไปละ หรือว่าเราจักไม่ไปละ ดังนี้
เพราะเห็นอันตรายในระหว่างทาง หรือเพราะไม่มีความต้องการ.

สองบทว่า **ณตกาน** **ปวาริตาน** ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้
รับของพวกญาติ และคนปวารณาเหล่านั้นผู้ถวายแ้มมาก. แต่ในอรรถกถา
ทั้งหลายกล่าวว่า ควรจะรับแต่พอประมาณ จากของที่พวกญาติและคนปวารณา
แ้มเหล่านั้นจัดเตรียมไว้ เพื่อต้องการขนเสบียงทาง และเป็นของกำนัล. บท
ที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปัญญาตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

กามมาตาสิกขาบทที่ ๔ จบ

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๔๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่งนิมนต์ภิกษุทั้งหลายให้ฉัน ภิกษุทั้งหลายฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว ไปสู่ตระกูลญาติ บางพวกก็ฉันอีก บางพวกก็รับบิณฑบาตไป หลังจากเลี้ยงพระแล้ว พราหมณ์ได้กล่าวเชิญชวนพวกเพื่อนบ้านว่า ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าเลี้ยงภิกษุให้อิ่มหนาแล้ว มาเถิด ข้าพเจ้าจักเลี้ยงท่านทั้งหลายให้อิ่มหนาบ้าง.

พวกเพื่อนบ้านพากันกล่าวแย้งอย่างนี้ว่า ท่านจักเลี้ยงพวกข้าพเจ้าให้อิ่มได้อย่างไร แม้ภิกษุทั้งหลายที่ท่านนิมนต์ให้ฉันแล้ว ยังต้องไปที่เรือนของพวกข้าพเจ้า บางพวกก็ฉันอีก บางพวกก็รับบิณฑบาตไป.

จึงพราหมณ์นั้นฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญทั้งหลายฉันที่เรือนของเราแล้ว ไฉนจึงได้ฉัน ณ ที่แห่งอื่นอีกเล่า ข้าพเจ้าไม่มีกำลังพอจะถวายให้พอแก่ความต้องการหรือ.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินพราหมณ์นั้นฟังโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นพวกมักน้อย... ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลายฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว จึงได้ฉัน ณ ที่แห่งอื่นอีกเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลายกล่าวว่าภิกษุทั้งหลายฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว ยังฉัน ณ ที่แห่งอื่นอีก จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนนั้นแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้นเสร็จ ห้ามภัดแล้ว จึงได้นั้น ณ ที่แห่งอื่นอีกเล่า การกระทำของภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๔. ๕. ก. อนึ่ง ภิกษุใดนั้นเสร็จ ห้ามภัดแล้ว เคี้ยวก็ดี
นันทก็ดี ซึ่งของเคี้ยวก็ดี ซึ่งของนันทก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

เรื่องอาหารเดน

[๕๐๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายนำบิณฑบาตอันประณีตไป
ถวายพวกภิกษุอาพาธ พระภิกษุอาพาธนั้นไม่ได้ตั้งใจประสงค์ ภิกษุทั้งหลาย
จึงทิ้งบิณฑบาตเหล่านั้นเสีย.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสดับเสียงนกการ้องเกรียวกราว ครั้นแล้วได้
รับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า คุณก่อนอานนท์ เสียงนกการ้องเกรียวกราวนั้น
อะไรกันหนอ.

จึงท่านพระอานนท์กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ภ. คุณก่อนอานนท์ ก็ภิกษุทั้งหลายฉันอาหารอันเป็นเดนของภิกษุ
อาพาธหรือ.

อา. มิได้ฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงอนุญาตให้ฉันอาหารเป็นเดนภิกษุไข้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็น
เล้ามุลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันอาหารอันเป็นเดนของภิกษุผู้อาพาธและมีไข้ผู้
อาพาธได้ แต่พึงทำให้เป็นเดน อย่างนี้ว่า ทั้งหมดนั้นพอแล้ว.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ

๘๔. ๕. ข. อนึ่ง ภิกษุใดฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว เคี้ยวก็ดี
ฉันก็ดี ซึ่งของเคี้ยวก็ดี ซึ่งของฉันก็ดี อันมิใช่เดน เป็นปาจิตติย.

เรื่องอาหารเดน จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๐๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่าผู้ใด คือผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ฉันเสร็จ คือ ฉันโภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุด
แม้ด้วยปลายหญาคา.

ลักษณะห้ามภัก

ที่ชื่อว่า ห้ามภักแล้ว คือ กำลังฉันอาหารอยู่ ๑ ทายกนำโภชนะ มาถวายอีก ๑ ทายกอยู่ในหัตถบาส ๑ ทายกน้อมถวาย ๑ ภิกษุห้ามเสียบ ๑.

ลักษณะของไม่เป็นเดน

ที่ชื่อว่า มิใช่เดน คือ ของที่ยังมิได้ทำให้เป็นกัปปิยะ ๑ ภิกษุมิได้ รับประเคน ๑ ภิกษุมิได้ยกขึ้นส่งให้ ๑ ทำนอกหัตถบาส ๑ ภิกษุนั้นยังไม่เสร็จ ทำ ๑ ภิกษุนั้นเสร็จ ห้ามภักแล้ว ลุกจากอาสนะแล้วทำ ๑ ภิกษุมิได้พูดว่า ทั้งหมดนั้นพอแล้ว ๑ ของนั้นมิใช่เป็นเดนภิกษุอาพาธ ๑ นี้ชื่อว่า มิใช่เดน.

ลักษณะของเป็นเดน

ที่ชื่อว่า เป็นเดน คือ ของที่ทำให้เป็นกัปปิยะแล้ว ๑ ภิกษุรับ ประเคนแล้ว ๑ ภิกษุยกขึ้นส่งให้ ๑ ทำในหัตถบาส ๑ ภิกษุนั้นแล้ว ทำ ๑ นั้นเสร็จห้ามภักแล้ว ยังไม่ลุกจากอาสนะ ทำ ๑ ภิกษุพูดว่า ทั้งหมดนั้นพอ แล้ว ๑ เป็นเดนภิกษุอาพาธ ๑ นี้ชื่อว่า เป็นเดน.

ลักษณะของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า ต้องเคี้ยว คือ เว้นโภชนะห้า ๑ ของที่เป็นยามกาลิก ๑ สัตตทาหกาลิก ๑ ยาวชีวิก ๑ นอกนั้นชื่อว่า ของเคี้ยว.

ลักษณะของฉัน

ที่ชื่อว่า ของฉัน ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ๑ ขนมสด ๑ ขนมแห้ง ๑ ปลา ๑ เนื้อ ๑.

ภิกษุรับประเคนด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ. ขณะกลืน ต้องอาบัติปาจิตติย์ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกาปาจิตตีย์

[๕๐๒] ของไม่เป็นเดน ภิกษุสำคัญว่า ไม่เป็นเดน เคี้ยวก็ดี นันก็ดี
ซึ่งของเคี้ยวก็ดี ซึ่งของนันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของไม่เป็นเดน ภิกษุสงสัย เคี้ยวก็ดี นันก็ดี ซึ่งของเคี้ยวก็ดี ซึ่ง
ของนัน ก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

ภิกษุรับประเคนของที่เป็นขามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก เพื่อ
ประสงค์เป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ.

ขณะกลืน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

ของเป็นเดน ภิกษุสำคัญว่ามีไช้เดน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ของเป็นเดน ภิกษุสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ของเป็นเดน ภิกษุสำคัญว่าเป็นเดน...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๐๓] ภิกษุให้ทำเป็นเดนแล้วนั้น ๑ ภิกษุรับประเคนไว้ด้วยตั้งใจ
ว่าจักให้ทำเป็นเดนแล้วจึงนั้น ๑ ภิกษุรับไปเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุอื่น ๑ นั้น
อาหารที่เหลือของภิกษุอาพาธ ๑ นั้นขามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก ใน
เมื่อมีเหตุอันสมควร ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปฐมปวารณาสิกขาบทที่ ๕

* วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังต่อไปนี้ :-

[แก้อรธปฐมบัญญัติเรื่องการห้ามภัก]

หลายบทว่า ภิกษุ ฤคฤคาวี ปวาริตา มีความว่า ภิกษุทั้งหลาย
อันพรหมณ์ปวารณา ด้วยปวารณาจนพอแก่ความต้องการอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ท่านทั้งหลายจงรับเท่าที่ที่ท่านปรารถนาเถิด และห้ามด้วยตนเอง
ด้วยการห้ามคือการปฏิเสธอย่างนี้ว่า พอละ อาวุโส! จงถวายน้อย ๆ เถิด.

บทว่า ปฏิวิสุตเท คือ พวกเพื่อนบ้านผู้อยู่ในเรือนใกล้เคียง.

บทว่า กาโกรวสทฺถํ ได้แก่ เสียงพวกนกการ้องกรียวกราว คือ
เสียงฝูงนกกาจับกลุ่มกันร้องระเบ็งเซ็งแซ่ ในคำว่า อลเมตฺ สพฺพนฺติ นี้
จะไม่ตรัส ติ อักษรเลข ตรัสเพียง อลเมตฺ สพฺพํ (ทั้งหมดนั้นพอแล้ว)
เท่านั้น ก็สมควร.

บทว่า ฤคฤคาวี แปลว่า ผู้ฉันทเสร็จ ก็เพราะภิกษุใด เกี่ยวก็ตาม
ไม่เกี่ยวก็ตาม กลืนกินเมล็ดข้าวแม้เมล็ดเดียวเข้าไป, ภิกษุนั้นถึงการนับว่า ผู้
ฉันทเสร็จ ในบทว่า ฤคฤคาวี นั้น. เพราะเหตุนี้ ในบทภาชนะแห่งบทนั้น
จึงตรัสคำว่า ฤคฤคาวี นาม ปญฺจนฺนํ โภชนานํ ดังนี้เป็นต้น.

บทว่า ปวาริตอ คือ ผู้มีการห้าม (ภัก) อันทำแล้ว คือ มีการ
ปฏิเสธอันทำแล้ว. ก็เพราะการห้ามเช่นนั้น ไม่ใช่จะทำสำเร็จได้ด้วยเหตุเพียง
การปฏิเสธ, โดยที่แท้ ย่อมสำเร็จได้ด้วยอำนาจองค์ ๕. ด้วยเหตุนี้ ใน

* ในสิกขาบทนี้ ศัพท์ทั่วไป และศัพท์ที่เป็นชื่อธรรมาต่าง ๆ ที่แปลไว้เท่าที่ทำได้ ไม่แน่ใจ
ว่าถกทั้งหมด จึงขอฝากท่านผู้รู้ไว้พิจารณาแก้ไขต่อไป. ผู้ชำระ.

บทภาชนะแห่งบทนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำว่า ปวาริต นาม อสนั
ปญฺญาติ เป็นต้น.

เพราะบรรดาองค์ ๕ นั้น ด้วยองค์ว่า อสนั ปญฺญาติ นี้ ภิกษุ
ผู้ฉันท้างอยู่ จึงเป็นอันเรียกว่า ผู้ห้ามภัก, ส่วนภิกษุใด ชื่อว่าผู้ฉันท้างอยู่,
โภชนะบางอย่างภิกษุนั้นฉันท้างแล้ว บางอย่างยังไม่ได้ฉันท้าง และเพราะหมายเอา
โภชนะที่เขฉันท้างแล้ว จึงถึงการนับว่า ผู้ฉันท้างเสร็จ ; เพราะฉะนั้น ด้วยคำว่า
ภุกฺขตาวิ เราจึงไม่เห็นความสำเร็จประโยชน์อะไรแผนกหนึ่ง. ก็คำว่า ภุกฺขตาวิ
นี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว โดยความเป็นบทบริวาร
แห่งบทว่า ปวาริตะ และโดยความเป็นพยัญชนะสละสลวย จุจคำว่า ๒ คิน
เป็นต้น ในคำว่า ๒ - ๓ คิน...๖ คำ ๕ คำ...เป็นต้น.

ในองค์ว่า อสนั ปญฺญาติ เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้. การฉันท้าง
ค้างปรากฏ, อธิบายว่า ถ้าบุคคลผู้กำลังฉันท้างนั้นอยู่.

องค์ว่า โภชนั ปญฺญาติ ได้แก่ โภชนะเพียงพอแก่การห้าม
ปรากฏอยู่. อธิบายว่า ถ้าโภชนะมีข้าวสุกเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะพึง
ห้ามมีอยู่.

องค์ว่า หตฺตปาเส จิตฺโต มีความว่า หากทายกถือเอาโภชนะเพียงพอ
พอแก่การห้ามอยู่ในโอกาสประมาณ ๒ สอกก็บ.

องค์ว่า อภิหฺรติ มีความว่า ถ้าทายกนั้น น้อมภักตนนั้นถวายแก่ภิกษุ
นั้น ด้วยกาย.

องค์ว่า ปฏิกฺขเฏป ปญฺญาติ คือ การห้ามปรากฏ. อธิบายว่า
ถ้าภิกษุนั้นปฏิเสธโภชนะที่เขา น้อมถวายนั้น ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาที่ดี. ภิกษุ
ย่อมเป็นผู้ชื่อว่าห้ามภักแล้ว ด้วยอำนาจแห่งองค์ ๕ ด้วยประการอย่างนี้แล.

สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ที่ว่า คุณ่อนอุบาลี! การห้าม (กัต) ย่อมมี ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ การฉันทปรากฎ ๑ โภชนะปรากฎ ๑ ทายก อยู่ในหัตถบาส ๑ ทายกน้อมถวาย ๑ การห้ามปรากฎ ๑.

[ว่าด้วยโภชนะและธัญชาติ ๗ ชนิด]

ในปวารณาการนั้น มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ :-

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า อสนฺ เป็นต้นก่อน ภิกษุฉันทโภชนะใด และห้ามโภชนะใดที่ทายกอยู่ในหัตถบาสน้อมถวาย, โภชนะนั้นบัณฑิตพึงทราบว่าเป็นโภชนะเหล่านี้ คือ ข้าวสุก ขนมสด ขนมห้าง ปลา เนื้อ อยางใด อยางหนึ่งนั้นแล.

บรรดาโภชนะมีข้าวสุกเป็นต้นนั้น ที่ชื่อว่า ข้าวสุก ได้แก่ ข้าวสุก ที่เกิดจากธัญชาติ ๗ ชนิด คือ ข้าวสาลี ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือย หญ้ากับแก่.

บรรดาธัญชาติ ๗ ชนิด มีข้าวสาลีเป็นต้นนั้น กำเนิดข้าวสาลี แม้ทุกจำพวก ชั้นที่สุดจนกระทั่งลูกเดือย ชื่อว่า ข้าวสาลี. กำเนิดข้าวเจ้าแม้ทุกชนิด ชื่อว่า วิหิ. ในข้าวเหนียวและข้าวละมาน ไม่มีความแตกต่างกัน. เมล็ดข้าวฟ่าง เช่นข้าวฟ่างสีขาว สีแดง และสีดำ แม้ทุกชนิด ชื่อว่า กังค. เมล็ดลูกเดือย มีสีขาว แม้ทุกชนิด ชั้นที่สุดจนกระทั่งข้าวฟ่างขาวเมือง (ข้าวโพดกระมั่ง?) ชื่อว่า วรกะ. หญ้ากับแก่ดำ และดินธัญชาติแม้ทุกชนิด เช่น หญ้าข้านก (ข้าวละมานหรือข้าวฟ่างก็ว่า) เป็นต้น ชื่อว่า กุทรุสกะ.

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๔๖๑. ๒. บางแห่งว่าเผือกหอม น่าจะเป็นข้าวโพด เพราะแปลตามศัพท์ว่า ข้าวฟ่างขาวเมือง. - ผู้ชำระ

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ก็ในจำพวกข้าวสาลี และลูกเดือยนี้ ลูกเดือยและข้าวฟ่างชาวเมือง* (ข้าวโพดกระมั่ง?) อนุโลมเข้ากับธัญชาติ. จะเป็นธัญชาติหรือธัญชาติอนุโลมก็ตามที่ พวกชาวบ้านเอาข้าวสารแห่งธัญชาติทั้ง ๗ มีชนิดดังกล่าวแล้วนี้ หุงต้มหมายให้เป็นโภชนะอย่างใดอย่างหนึ่งว่า เราจักหุงข้าวสวย หรือว่า เราจักต้มข้าวต้ม หรือว่า เราจักกวนข้าวต้ม หรือว่า เราจักกวนข้าวปายาสเปรี้ยวเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ตาม. ถ้าเมื่อพวกภิกษุฉันภัตนั้น จะร้อนหรือเย็นก็ตาม รอยย่อมปรากฏในที่ควักเอาหรือตักเอาในเวลาฉันภัตนั้น ถึงการสงเคราะห์เป็นข้าวสุกทีเดียว ก่อให้เกิดการห้าม (ภัต), ถ้ารอยไม่ปรากฏ, ถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นยาจ, ไม่ให้เกิดการห้าม (ภัต).

ข้าวปายาส หรือข้าวยาจเปรี้ยวซึ่งผสมด้วยใบไม้ ผลไม้และหน่อไม้ (เหง้า) แม้อันใด พอยกลงจากเตายังร้อนอยู่, อาจะกลอกต้ม (ตะแคงหม้อต้ม) ได้ แม้ในโอกาสที่มีมือควักเอา ก็ไม่แสดงรอย (ให้ปรากฏ), ยาจเป็นต้นนั้น ไม่ให้เกิดการห้าม (ภัต). แต่ถ้าเมื่อไอร้อนหมดไปเย็นลงแล้ว ถึงความเย็นเข้า แสดงรอยให้ปรากฏ กลับก่อให้เกิดการห้าม (ภัต) ได้. ความเป็นของเหลว ๆ ในเบื้องต้นคุ่ม (อาบัติ) ไม่ได้.

ถ้ามันเขาเต็มนมสั้ม และเปรี้ยวเป็นต้นลงไปแล้ว ใส่ใบไม้ผลไม้ และหน่อไม้เป็นอันมากลงไป เพิ่มข้าวสารลงไปแม้เพียงกำมือเดียว. ถ้าในเวลาฉันมีรอยปรากฏ ก่อให้เกิดการห้าม (ภัต).

[ว่าด้วยโภชนะต่าง ๆ เป็นเหตุห้ามและไม่ห้ามภัต]

ในนิมิตตนภัต ไม่มีข้าวยาจ ชาวบ้านเทน้ำข้าว และนมสกลงไปในภัต ด้วยตั้งใจว่า จักถวายยาจ แล้วถวายว่า นิมิตท่านรับยาจ. ถึงข้าวยาจ

* บางแห่งว่าแฝกหอม.

จะเป็นของเหลวก็จริง, แต่ก็ก่อให้เกิดการห้าม (กัต) เหมือนกัน. ก็ถ้าพวกเขาใส่ (ข้าวสุก) ลงในน้ำที่เดือดพล่านเป็นต้น ต้มถวายเป็นต้น, โภชนะนั้นก็ถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นข้าวยาकुเหมือนกัน. เขาใส่ปลา เนื้อ ลงในกัตแม่ที่ถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นยาकुนั้น หรือในยาकुอื่นใด, ถ้าขึ้นปลา และเนื้อ หรือเอ็นปรากฏ แม้ประมาณเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาด. ยาकुนั้น ก่อให้เกิดการห้าม (กัต) ด้วย. อาหารมีรสล้วน ๆ หรือยาकुมีรส ไม่ให้เกิด (การห้ามกัต). แม้กัตที่ชนพวกใดพวกหนึ่ง ทำด้วยวัตถุมีผลขุยไผ่เป็นต้นอย่างอื่น ยกเว้นข้าวสารแห่งัญชาติที่กล่าวแล้วเสีย หรือด้วยเหง้ามันและผลไม้ ย่อมไม่ก่อให้เกิดการห้าม (กัต). จะป่วยกล่าวไปไยถึงยาकुแขน (แห่งผลขุยไผ่เป็นต้น). แต่ถ้าเขาใส่ปลา เนื้อ ลงในยาकुแขนนี้ ทำให้เกิดการห้าม (กัต) ได้.

ในมหาปิจจริกกล่าวว่า แม้กัตเพื่อประโยชน์แก่ขุพพิ๑ ก็ทำให้เกิดการห้าม (กัต) ท่านเรียกข้าวสารที่ใส่ลงในน้ำร้อนเดือดหนึ่ง (ตุ่น) ให้สุก เพื่อประโยชน์แก่ผู้กินด้วยขุพพิ ชื่อว่า กัตเพื่อประโยชน์แก่ขุพพิ.๒ ก็ถ้าหากข้าวสารเหล่านั้น ให้แห้งแล้วฉันควรอยู่. ข้าวสารเหล่านั้นไม่ถึงการนับว่าขนมแห้ง (และ) ไม่ถึงการนับว่ากัตเลย. แต่กัตที่เขาทำด้วยข้าวสารหนึ่งแล้วเหล่านั้นอีก ห้าม (กัต) ที่เดียว. ชนทั้งหลายทอดข้าวสารเหล่านั้นในเนยใสและน้ำมัน เป็นต้น หรือทำเป็นขนม ไม่ห้าม (กัต) ข้าวเม่าก็ดี ขนมแห้งและข้าวสวยที่ทำจากข้าวเม่าเหล่านั้น ก็ดี ไม่ห้าม (กัต).

ขนมกุมมาส ที่เขาทำจากจำพวกข้าวเหนียว ชื่อว่า ขนมสด. ขนมกุมมาสที่เขาทำจากวัตถุอื่น มีถั่วเขียวเป็นต้น ไม่ให้เกิดการห้าม (กัต).

๑. ขุพพิศัพท์นี้ ไม่ทราบว่าจะอะไร? จึงแปลทับศัพท์ไว้ ๒. ไม่รู้ว่ากัตชนิดไหน? ลักษณะคล้ายข้าวตุ่นตากแห้ง เป็นเสบียงกรังเพื่อกินแก้หิว. - ผู้ชำระ.

ขนมแห้งที่เขาทำจากจำพวกข้าวสาลี ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว ชื่อว่า สัตตุ ชนทั้งหลายคั่วเมล็ดข้าวฟ่าง ลูกเดือย และหญ้ากับแก้วแล้วตำเบาๆ โปรง (ฝัด) แกลบออกแล้วตำใหม่ให้ละเอียดเข้าทำให้เป็นแป้ง. ถ้าเมล็ดวัตถุนั้นยังติดกันอยู่ เพราะยังสด ก็ถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นขนมแห้งทีเดียว. เขาบดข้าวสารเจ้าที่คั่วให้สุกกรอบถวายเป็น แป้ง เมื่อนั้นก็ถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นสัตตุ (ขนมแห้ง) เหมือนกัน.

ส่วนข้าวสารแห้งข้าวเจ้าที่เขาคั่วให้สุกเสมอกัน หรือแห้งข้าวกล้อง (ที่ไม่ได้คั่ว) หรือข้าวสารที่คั่วแล้วทั่วไป ไม่ห้าม (กัต). แต่แป้งข้าวสารเหล่านั้น ห้าม (กัต) ได้. แม้รำของข้าวเจ้าที่เขาคั่วให้เกรียมแล้ว ก็ห้าม (กัต) ได้. ส่วนรำแห้งข้าวสารที่เขาคั่วให้สุกเสมอกัน หรือสุกเพราะแดด ไม่ห้าม (กัต).

ข้าวตอกหรือข้าวสวย และขนมแห้งเป็นต้น ที่เขาทำจากข้าวตอกเหล่านั้น ย่อมไม่ห้าม (กัต). แป้งที่คั่วแล้ว หรือของเคี้ยวส่วนๆ ชนิดใดชนิดหนึ่ง ไม่ห้าม (กัต). แต่ของเคี้ยวที่บรรจุปลา เนื้อ (มีปลาเนื้ออยู่ข้างใน) ก็ดี สดงบหรือสดุก่อนไม่เข้าไฟ* (ก่อนขนมแห้งยังไม่อบ) ก็ดี ย่อมห้าม (กัต) ส่วนปลา เนื้อ ปรากฏชัดแล้วแล. แต่มีความแปลกกันดังต่อไปนี้.

ถ้าเม้นเมื่อภิกษุกำลังดื่มยาคุ ชาวบ้านถวายนึ่งปลา หรือนึ่งเนื้ออย่างละ ๒ ช้อน มีขนาดเท่าเมล็ดยาคุนั้นแหละ ในภาชนะเดียวกัน หรือในต่างภาชนะกัน, ถ้าภิกษุไม่ฉันนึ่งปลาเนื้อเหล่านั้น ห้ามโภชนะอย่างใดอย่างหนึ่งอื่น ซึ่งเพียงพอแก่การห้ามกัต ไม่ชื่อว่าห้าม (กัต). จาก ๒ อย่างนั้น อย่างหนึ่ง

* สารัตถทีปนี ๓/๓๒๓ แก้วว่า สตุตฺโมทโกติ สตุตฺโย ปิมเขตฺวา กโต อปกฺโก สตุตฺคโ พงสตุคิบหรือสดุก่อนที่เขาปั้นข้าวสัตตุผลเป็นก้อนยังไม่เข้าไฟ ชื่อว่าสัตตุโมทกะ.

เธอนั้นแล้ว อย่างหนึ่งยังอยู่ในมือ หรือในบาตร. ถ้าเธอห้ามมังสะอื่น ชื่อว่าห้าม (ภัต). ทั้ง ๒ อย่างเธอนั้นหมดแล้ว, ในปากแม้เท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาดก็ไม่เหลือ. ถ้าเม้นเธอห้ามมังสะอื่น ไม่ชื่อว่าห้าม (ภัต).

ภิกษุกำลังฉันกับปियมังสะ ห้ามกับปियมังสะ ชื่อว่าห้าม (ภัต) กำลังฉันกับปियมังสะ ห้ามอกกับปियมังสะ ไม่ชื่อว่าห้าม (ภัต). เพราะเหตุไร? เพราะไม่ใช่วัตถุ. จริงอยู่ มังสะที่ภิกษุควรฉันได้เท่านั้น จึงเป็นเหตุห้ามภัตแก่ภิกษุผู้ห้ามอยู่. แต่เมื่อภิกษุรู้อกกับปियมังสะนี้ จึงห้ามเสียเพราะเป็นของไม่ควร. ถึงไม่รู้ ก็ชื่อว่าห้ามสิ่งที่ตั้งอยู่ในฐานะที่ควรห้ามทีเดียว เพราะเหตุนี้ จึงไม่ชื่อว่าห้าม (ภัต).

แต่ถ้าภิกษุฉันอกกับปियมังสะ ห้ามกับปियมังสะ ชื่อว่าห้าม (ภัต) เพราะเหตุไร? เพราะเป็นวัตถุ (แห่งการห้าม). จริงอยู่ มังสะที่ภิกษุนั้นห้ามนั้นนั้นแหละ เป็นวัตถุ (ที่ตั้ง) แห่งการห้ามภัต. ส่วนอกกับปियมังสะที่ภิกษุฉันตั้งอยู่ในฐานะที่ควรห้าม แม้ก็จริง, ถึงอย่างนั้น มังสะที่กำลังฉัน ก็ยังไม่ละภาวะแห่งมังสะ เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า ห้าม (ภัต). ฉันอกกับปियมังสะ ห้ามอกกับปियมังสะ ไม่ชื่อว่าห้าม (ภัต) โดยนัยก่อนนั้นแล.

ฉันกับปियมังสะก็ดี อกกับปियมังสะก็ดี ห้ามโภชนะทั้ง ๕ ใดๆอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกับปियโภชนะ ชื่อว่าห้าม (ภัต). ห้ามอกกับปियโภชนะ ซึ่งเกิดจากมิถุนาชีพมิกุลทูลสกกรรม เวชกรรม การอวดอุตริมนุสธรรม และการยินดีรูปยะเป็นต้น (และ) ที่เกิดจากการแสวงหาอันไม่สมควรที่พระพุทธเจ้าทรงรังเกียจ ไม่ชื่อว่าห้าม (ภัต).

วิมติ. แก่ทำนองเดียวกันว่า สตุคฺ โมทโกติ สตุคฺ เตเมตฺวา กโต อปฺกโก, สตุคฺ ปน ปิสิตฺวา ปิฏฺจ กตฺวา เตเมตฺวา ปุว กตฺวา ปจฺนติ, ตํ น ปวาเรติ. ขนมนยังไม่สุกที่เขาชูปขนมแห้งให้เป็ยกทำ ชื่อว่าสตุคฺโมทกะ. ก็ชนทั้งหลายชูปขนมแห้งให้เป็นแป้งแล้วชูปให้เป็ยกทอดเป็นขนม ไม่ห้ามภัต - ผู้ชำระ.

แม้กำลังจับกับปียโกษณะก็ดี อักกับปียโกษณะก็ดี ห้ามกับปียโกษณะเสียบ ชื่อว่าห้าม (กัต). ห้ามอกกับปียโกษณะ ไม่ชื่อว่าห้าม (กัต), บัณฑิตพึงทราบเหตุในทุกๆ บทอย่างนี้ โดยนัยดังกล่าวแล้วนั่นเอง.

[ว่าด้วยการจับและการห้ามโกษณะ]

บัณฑิตครั้งทราบโกษณะที่ภิกษุจับ ในคำว่า อสนั เป็นต้น และโกษณะที่ท่ายกอยู่ในหัตถบาทสนมถวายเป็นต้น เมื่อภิกษุห้าม จึงถึงการห้าม (กัต) โดยนัยดังกล่าวมาอย่างนี้แล้ว บัณฑิต เพื่อทราบอาการที่เป็นเหตุให้ถึง (การห้ามกัต) พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า อสนั โภชนั นี้ก่อน :- ภิกษุใดกลืนกินกัตเข้าไปแม้เมล็ดเดียว ภิกษุนั้น เมื่อบรรดาโกษณะทั้ง ๕ โภชนะเมื่ออย่างหนึ่งมีอยู่ในบาตรปากและมือ ที่ใดที่หนึ่ง ห้ามโกษณะทั้ง ๕ เมื่ออย่างหนึ่งอื่นก็ชื่อว่าห้าม (กัต). ไม่มีโกษณะในที่ไหนๆ มีบาตรเป็นต้น ปรากฏแต่เพียงกลืนอามิส, ไม่ชื่อว่าห้าม (กัต). ไม่มีโกษณะในปาก และในมือ แต่มีอยู่ในบาตร ฝ่ายภิกษุไม่ประสงค์จะจับที่อาสนะนั้น ประสงค์จะเข้าไปยังวิหารแล้วจับ หรือประสงค์ถวายเป็นภิกษุอื่น ถ้าปฏิเสธโกษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในระหว่างนั้น ยังไม่จัดว่าห้าม (กัต). เพราะเหตุไร? เพราะความเป็นโกษณะที่จับค้างอยู่ ขาดไป.

ในมหาปัจจุริกกล่าวไว้ว่า แม้ภิกษุใดประสงค์จะไปจับในที่อื่นกลืนกัตในปากแล้ว ถือเอากัตส่วนที่เหลือเดินไปอยู่ ห้ามโกษณะอื่นในระหว่างทาง, การห้ามกัตแม้ของภิกษุนั้น ก็ไม่มี.

ก็ถ้าว่า ภิกษุไม่ประสงค์จะกลืนกินโกษณะที่มีอยู่ แม้ในมือ หรือแม้ในปากเหมือนในบาตร, และห้ามโกษณะอื่นในขณะนั้น ไม่ชื่อว่าห้าม (กัต).

จริงอยู่ ลักษณะที่กล่าวไว้แล้วในบทเดียว เป็นลักษณะที่บัณฑิตควรทราบใน
ทุก ๆ บท.

อีกอย่างหนึ่ง ในกรุนที่ก็ได้แสดงนัยนี้ไว้เหมือนกัน สมจริงดังที่
ท่านกล่าวไว้ในกรุนที่นั่นว่า ภิภุขกลืนกัดในปากแล้ว ประสงค์จะให้กัดในมือ
แก่คนกินเดน ประสงค์จะให้กัดในบาตรแก่ภิภุข ถ้าห้าม (โทษนะอื่น) ใน
ขณะนั้น ไม่ชื่อว่าห้าม (กัด).

[องค์ว่าทายกอยู่ในหัตถบาสน้อมถวาย]

ก็ในคำว่า หตุอุปเส จิโต นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ ๒ สอกลีบ
พึงทราบว่ หัตถบาสน ถ้าภิภุขนั่งกำหนดตั้งแต่ริมสุดด้านหลังของอาสนะไป
ถ้ายืนกำหนดตั้งแต่ที่สุดสั้นเท้าไป ถ้านอนกำหนดตั้งแต่ที่สุดด้านนอกแห่งสี่ข้าง
ที่นอนไป ด้วยที่สุดด้านในแห่งอวัยวะที่ใกล้กว่า เว้นมือที่เหยียดออกของ
ทายกผู้นั่งอยู่ก็ตาม ยืนอยู่ก็ตาม นอนอยู่ก็ตาม การห้ามภัตย่อมมีแก่ภิภุข
ผู้ห้ามโทษนะที่ทายกอยู่ในหัตถบาสนั้น น้อมถวายเท่านั้น, นอกจากนั้นไปหา
มีไม่.

บทว่า อภิหริติ มีความว่า ทายกอยู่ภายในหัตถบาสน น้อม (โทษนะ)
เข้าไปเพื่อรับ (ประเคน). ก็ถ้าว่าภิภุขผู้นั่งถัดไป ไม่นำบาตรที่อยู่ในมือ
หรือที่วางอยู่บนตัก หรือบนเชิงรองออกไปเลย กล่าวว่ นิมนต์ท่านรับ
ภัตตอาหาร เมื่อภิภุขปฏิบัติเช่นนั้น ไม่เป็นการห้าม (กัด). แม้ในทายกผู้นำ
กระเช้าภัตตมาวางไว้บนพื้นข้างหน้า แล้วกล่าวว่ นิมนต์ท่านรับ เถิด ก็นัยนี้
เหมือนกัน.

แต่เมื่อเขาขยับยกขึ้นหรือน้อมเข้าไป กล่าวว่ นิมนต์ท่านรับเถิด
เมื่อภิภุขปฏิบัติ จัดเป็นการห้าม (กัด). พระเถระนั่งอยู่บนเถระอาสน์ ส่ง
บาตรไปให้แก่ภิภุขหนุ่มผู้นั่งอยู่ในที่ไกลกล่าวว่ เธอจงรับเอาข้าวสุกจากบาตร

นี้ ฝ่ายภิกษุผู้รับ (บาตร) ไปยื่นนั่งเฉยเสีย, ภิกษุหนุ่มห้ามว่า ผมพอแล้ว ไม่ชื่อว่าห้าม (กัฏ). เพราะเหตุไร? เพราะพระเถระอยู่ไกล และเพราะเหตุ ไม่นำไปให้แล. ถ้าภิกษุผู้รับ (บาตร) มากล่าวว่า ท่านจงรับกัฏนี้ เมื่อภิกษุหนุ่มปฏิเสธกัฏนั้น จัดเป็นการห้าม (กัฏ).

ในสถานที่อังกาส ทายกคนเดียวอังกาสภิกษุหลายรูป มือข้างหนึ่งถือ กระเช้าข้าวสุก อีกข้างหนึ่งถือทัพพี. ถ้าในสถานที่อังกาสนั้นมีคนอื่นมาพูดว่า ข้าพเจ้าจักช่วยถือกระเช้า ท่านจงถวายข้าวสุก แล้วทำกิจเพียงจับเท่านั้น ก็ทายกผู้อังกาสนั่นเองยกกระเช้าข้าวสุกนั้น เพราะฉะนั้น กระเช้านั้น จัดว่า อันเขานำมาจำเพาะแท้ จัดเป็นการห้าม (กัฏ) แก่ภิกษุผู้ห้ามคนอังกาส ผู้ถือ (กัฏ) จากกระเช้านั้น ด้วยเป็นผู้มีความต้องการจะถวาย. แต่ถ้าผู้อังกาสเพียง ตะแคง (กระเช้า) เท่านั้น, คนนอกนี้แหละช่วยยกกระเช้านั้น, ไม่จัดว่า เป็นการห้าม (กัฏ) แก่ภิกษุผู้ห้ามคนอังกาส ซึ่งถือ (กัฏ) จากกระเช้านั้น ด้วยเป็นผู้มีความต้องการจะถวาย. แต่พอเขาเอาทัพพีตักกัฏ (การห้ามกัฏ) ย่อมมีแก่ภิกษุผู้ห้าม. แท้จริง การน้อมเข้ามาโดยตรงด้วยทัพพีนั้นแหละ จัดเป็นการน้อมถวายกัฏนั้น. ในมหาปิฎกจริงกล่าวว่า แม้ในกัฏที่คน ๒ คน ช่วย กันยก เมื่อภิกษุปฏิเสธ ย่อมชื่อว่าห้ามกัฏเหมือนกัน.

เมื่อทายกถวายกัฏแก่ภิกษุผู้นั่งถัดไป ภิกษุอีกรูปหนึ่ง เอามือปิดบาตร ไม่เป็นการห้าม (กัฏ). เพราะเหตุไร? เพราะห้ามกัฏที่เขา น้อมถวายภิกษุ รูปอื่น.

[ว่าด้วยการห้ามกัฏมีการห้ามด้วยกายเป็นต้น]

ในคำว่า ปฏิกุเขโป ปญญาติ นี้ ฟังทราบวินิจฉัยว่า ภิกษุ ปฏิเสธกัฏที่เขาบอกถวายด้วยวาจา ไม่จัดเป็นการห้าม (กัฏ), แต่เมื่อภิกษุ ปฏิเสธด้วยกายหรือด้วยวาจา ซึ่งกัฏที่เขา น้อมถวายด้วยกาย จึงเป็นการห้ามกัฏ.

ในการห้ามด้วยกายและวาจา นั้น ที่ชื่อว่าห้ามด้วยกาย คือภิกษุ
ตั้นนิ้วมือ หรือมือพัดไล่แมลงหวี หรือชายจิวร กระทำอาการด้วยคิ้ว หรือ
โกรธแลดู. ที่ชื่อว่าห้ามด้วยวาจา คือ ภิกษุกล่าวว่า พอแล้ว หรือว่า ฉัน
ไม่รับ ว่า อย่าเทลง หรือว่า จงถอยไป. เมื่อภิกษุห้ามภักด้วยกายหรือด้วย
วาจา โดยอาการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างนั้น ชื่อว่าเป็นการห้าม (ภัก).

ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อทายน้อมถวายภัก กลัวแต่การห้ามภัก ชักมือออก
พูดกะชนผู้เทข้าวสุกลงในบาตรแล้ว ๆ เล่า ๆ ว่า ท่านจงเทลงไป ๆ เกิด จง
กดลง ๆ บรรจुให้เต็มเถิด, ถามว่า ในคำนี้ จะว่าอย่างไร ?

พระมหาสุมนเถระกล่าวไว้ก่อน จัดเป็นการห้าม (ภัก) เพราะภิกษุ
พูดเพื่อต้องการไม่ให้เทลง

แต่พระมหาปทุมเถระกล่าวว่า ธรรมดาภิกษุผู้กล่าวว่า จงเทลง จง
บรรจुให้เต็ม ดังนี้ บางรูปก็เป็นการห้าม (ภัก) แล้ว จึงกล่าวว่า ยังไม่ชื่อ
ว่าห้าม (ภัก).

ภิกษุอีกรูปหนึ่ง สังเกตเห็นภิกษุผู้กำลังนำภักไป กล่าวว่า ผู้มีอายุ !
ท่านจักรับอะไรบางอย่างจากบาตรของผมนี่บ้างไหม ? ผมจะถวายอะไร ? แก่
ท่านไหม ? ในคำมั่นนี้ พระมหาสุมนเถระก็กล่าวว่า จัดเป็นการห้าม (ภัก)
เพราะภิกษุนั้นกล่าวด้วยใส่ใจว่า ภิกษุนี้จักไม่มา (ยังสำนักของเรา) ด้วยการ
กล่าวอย่างนี้.

ฝ่ายพระมหาปทุมเถระกล่าวว่า ธรรมดาภิกษุผู้กล่าวว่า ท่านจักรับ
ไหม ? บางรูปก็เป็นการห้าม (ภัก) จึงกล่าวว่า ยังไม่ชื่อว่าห้ามภัก.

ทายกคนหนึ่งน้อมถวายรสมีเนื้อ กล่าวว่านิมนต์ท่านรับรสเถิด. เมื่อ
ภิกษุได้ฟังคำนั้นแล้วปฏิเสธไป ไม่จัดเป็นการห้าม (ภัก) เมื่อเขากล่าวว่า
รสปลา รสเนื้อ เป็นการห้ามภักแก่ภิกษุผู้ปฏิเสธ. แม้เมื่อเขากล่าวว่า ขอ

นิมนต์ท่านรับรสปลาเนื้อนี้ ก็เป็นการห้ามกัฏแก่ภิกษุผู้ปฏิเสธเหมือนกัน. เขาแยกเนื้อไว้ต่างหากกล่าวว่า นิมนต์ท่านรับรสมีเนื้อ. ถ้าว่า ในรสนั้นมีชิ้นเนื้อ แม้เท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาด, เป็นการห้ามกัฏแก่ภิกษุผู้ปฏิเสธรสนั้น. แต่ถ้าเป็นรสที่เขากรองแล้ว ควรอยู่ ฉะนั้นแล.

พระอภัยเถระกล่าวว่า พระมหาเถระกล่าวว่า จงรอสักครู่หนึ่ง กะผู้ถามโดยเอื้อเฟื้อด้วยรสเนื้อ แล้วกล่าวว่า นำถาดมาเถิด คุณ ! ในคำนี้ จะว่าอย่างไรกัน ?

พระมหาสุมนเถระกล่าวไว้ก่อนว่า การไปของผู้โน้มถวาย (กัฏ) ขาดไปแล้วก่อน เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าห้าม (กัฏ). แต่พระมหาปทุมเถระกล่าวว่า พระมหาเถระนี้จะไปที่ไหน ? การไปของผู้โน้มถวาย (กัฏ) นั้น เป็นเช่นไร ? การห้ามกัฏย่อมมีแม่แก่ผู้รับ แล้วกล่าวต่อไปว่า ยังไม่ชื่อว่าห้าม (กัฏ).

พวกทายกแกงปลาและเนื้อผสมด้วยหน่อไม้และขนุนเป็นต้น. เขาถือเอาแกงนั้นมากกล่าวว่า นิมนต์ท่านรับแกงหน่อไม้. นิมนต์ท่านรับแกงขนุน. แม้แกงนั้น ก็ไม่ห้าม (กัฏ) เพราะเหตุไร ? เพราะเขากล่าวโดยชื่อแห่งสุปพยัญชนะที่ควรแก่การไม่ห้าม (กัฏ). แต่ถ้าพวกเขากล่าวว่า แกงปลาแกงเนื้อ ก็ดี, ว่า นิมนต์ท่านรับแกงปลาและเนื้อนี้ ก็ดี, คำนั้นย่อมห้าม (กัฏ).

มีอาหาร ชื่อว่า มังสกรัมพก * (ยำเนื้อ) แม้ผู้ประสงค์จะถวาย มังสกรัมพก (ยำเนื้อ) นั้น กล่าวว่ ขอนิมนต์ท่านรับกรัมพก (ยำ) สมควรรับ

* สารคุดทีปนี ๓/๓๒๖ กรมพโกติ มิสฺสกาธิวจนเมตฺ. ยํ หิ อญฺเณนญฺเณน มิสฺสเสตฺวา กโรนฺติ โส กรมพโกติ วุจฺจติ. แปลว่า คำว่า กรัมพก นั้น เป็นชื่อของอาหารผสมกัน. จริงอยู่อาหารที่พวกชาวบ้านทำผสมกัน ด้วยของอย่างหนึ่งกับของอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า กรัมพก น่าจะตรงกับคำว่า ยำ ของไทยเรา จึงแปลไว้เช่นนั้น. - ผู้ชำระ.

ไม่ชื่อว่าห้าม (กัต). แต่เมื่อเขากล่าวว่า ยำเนื้อ หรือว่า ยำเนื้อนี้ คำนั้น ย่อมห้ามกัต. แม้ในโภชนะที่ผสมด้วยปลาและเนื้อทุกอย่าง กัณฺยนี้เหมือนกัน.

ในมหาปัจจริกกล่าวว่า ก็ภิกษุใด ฉันทอยู่ในสถานที่นิมนต์ เข้าใจเนื้อที่เขาโน้มถวายเป็นเนื้อที่เขาทำเจาะจง จึงห้ามเสียดีกฤษุนั้น จัดว่าเป็นผู้ห้ามกัตเหมือนกัน.

[ว่าด้วยการห้ามกัตที่ระคนกัน]

ส่วนมิสสกถา (กล่าวด้วยโภชนะระคนกัน) ท่านกล่าวไว้โดยละเอียดในกฐนที. สมดังที่ท่านกล่าวไว้ในกฐนทีนั้นอย่างนี้ว่า ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร นำยาคุเจือด้วยข้าวสวามาแล้ว กล่าวว่า นิมนต์ท่านรับยาคุ ยังไม่ชื่อว่าห้าม (กัต). เมื่อเธอกล่าวว่า ขอนิมนต์ท่านรับกัต จึงชื่อว่าห้าม (กัต). เพราะเหตุไร? เพราะกัตที่ภิกษุเทียวบิณฑบาตตามโดยเอื้อเฟื้อ (บอกถวาย) มีอยู่.

ในคำว่า ขอนิมนต์ท่านรับกัต นี้ มีอธิบายดังต่อไปนี้ :- ภิกษุเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรกล่าวว่า ขอนิมนต์ท่านรับกัตเจือด้วยข้าวยาคุ. ในกัตเจือข้าวยาคุนั้น ถ้ายาคุมีมากกว่า หรือมีเท่า ๆ กันยังไม่ชื่อว่าห้าม (กัต). ถ้ายาคุมีน้อย กัตมีมากกว่า ชื่อว่าห้าม (กัต) และคำนี้ใคร ๆ ไม่อาจคัดค้านได้ เพราะท่านกล่าวไว้ทุก ๆ อรรถกถา, แต่เหตุในคำนี้เห็นได้ยาก.

ผู้ถวายกล่าวว่า นิมนต์ท่านรับยาคุเจือด้วยกัต. กัตมีมากกว่าก็ดี มีเท่า ๆ กันก็ดี มีน้อยกว่าก็ดี ย่อมชื่อว่าห้าม (กัต) เหมือนกัน. เขาไม่ระบุดึงกัตหรือยาคุ กล่าวว่า นิมนต์ท่านรับโภชนะระคนกัน. ในโภชนะระคนกันนั้น ถ้ากัตมีมากกว่า หรือมีเท่ากันจัดว่าห้าม (กัต), มีน้อยกว่า ยังไม่จัดว่า

ห้าม (กัฏ). ก็โทษนะระคนกันนี้ ไม่เหมือนกับยา. เพราะว่ายาจะเป็นยาเนื้อ
ก็ดี ยาไม่มีเนื้อก็ดี; ฉะนั้น เมื่อเขากล่าวคำว่า ยา ยังไม่เป็นการห้าม (กัฏ).
แต่โทษนะระคนกันนี้ก็กลายเป็นยาคุณสมบัติไป ย่อมเป็นการห้าม (กัฏ) โดย
นัยดังกล่าวแล้วนั้นแหละในโทษนะระคนกันนี้.

ทายกกล่าวแยกถวาย ในกัฏที่มีรสมากกว่า นิมนต์ท่านรับรส ในกัฏ
ที่มีนิมสมากกว่า นิมนต์ท่านรับนิมส และในข้าวปายาสที่มีเนยใสมากกว่า
นิมนต์ท่านรับเนยใส. เมื่อภิกษุห้ามกัฏนั้น ไม่จัดว่าเป็นการห้าม (กัฏ).

ฝ่ายภิกษุใด เดินห้ามกัฏ, ภิกษุนั้นยอมได้เพื่อจะฉันทังคินนนั้นแหละ.
เดินไปถึงที่มีโคลนตมหรือแม่น้ำหยุดยืนอยู่แล้ว พึงให้ทำเป็นเคน. ถ้าแม่น้ำ
ในระหว่างขึ้นเต็มฝั่ง พึงเดินเวียนรอบพุ่มไม้ทำฝั่งแม่น้ำมันเกิด. ถ้ามีเรือหรือ
สะพานนั้นแล้ว พึงเดินไปมาฉันทังคิน, ไม่พึงตัดการเดินให้ขาดตอน. ภิกษุนั่ง
ห้ามกัฏ บนยานก็ดี บนหลังช้างและม้าก็ดี บนดวงจันทร์ก็ดี บนดวงอาทิตย์ก็ดี
พึงฉันทังคินที่นั้งอยู่บนยานเป็นต้นเหล่านั้น แม้ซึ่งกำลังเคลื่อนไปจนถึงเวลาที่ขึง
วัน.

ภิกษุใดยืนห้ามกัฏ ภิกษุนั้นพึงฉันทังคินเหมือนกัน, ภิกษุใดนั่งห้าม
กัฏ ภิกษุนั้น พึงฉันทังคินที่นั้งอย่างนั้นแหละ. เมื่อทำอิริยาบถนั้นให้เสีย พึง
ให้ทำให้เป็นเคน.

ภิกษุใดนั่งกระโห่งห้ามกัฏ ภิกษุนั้นพึงฉันทังคินที่นั้งกระโห่งนั้นแหละ
แต่พึงให้ตั้งฟางหรือที่รองนั่งบางอย่างในภายใต้แก่ภิกษุผู้นั่งกระโห่งนั้น. ภิกษุ
ผู้นั่งเล็กห้ามกัฏ ย่อมได้เพื่อจะฉันทังคินไปรวมทั้ง ๔ ทิศ ไม่ทำให้อาสนะ
เคลื่อนที่. ภิกษุนั่งบนเตียงห้ามกัฏยอมไม่ได้เพื่อจะเลื่อนไปทางโน้นหรือทางนี้.
แต่ถ้าชนทั้งหลายยกเธอขึ้นพร้อมทั้งเตียง ห้ามไปในที่อื่น ควรอยู่. ภิกษุผู้

นอนห้ามกัดฟุ้งฉันทัง ๆ ที่นอนนั้นแหละ. เมื่อจะพลิกตัว อย่าพึงให้เสยฐาน
แห่งสี่ข้างที่ตนนอนไป.

[ว่าด้วยลักษณะของเป็นเดนเป็นต้น]

บทว่า อนติริตุตฺตํ คือ ไม่เป็นเดน, ความว่า ไม่เหลือเฟือ. แต่
ของไม่เป็นเดนนั้น เป็นเพราะไม่ทำให้เป็นเดน โดยอาการแห่งวินัยกรรม ๗
อย่าง มิของไม่ได้ทำให้เป็นกัปปิยะเป็นต้น หรือไม่เป็นเดนของภิกษุอาพาธ;
เพราะฉะนั้น ในบทภาชนะจึงตรัสคำว่า อกัปปิยกตฺตํ เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อกัปปิยกตฺตํ มีความว่า ในผลไม้เป็น
ต้น ผลไม้ หรือเห้งงำมันเป็นต้นใด ยังไม่ได้ทำให้เป็นกัปปิยะด้วยสมณโฆหาร
ทั้ง ๕ และอกัปปิยมังสะ หรืออกัปปิโยภชนะอันใดบรรดา มิ, ผลไม้เป็นต้นที่
ยังไม่ได้ทำกัปปิยะและอกัปปิยมังสะ อกัปปิโยภชนะนี้ชื่อว่า ของเป็นอกัปปิยะ,
ของเป็นอกัปปิยะนั้น ภิกษุทำให้เป็นเดนอย่างนี้ว่า ทั้งหมดนั้นพอแล้ว พึง
ทราบว่ อกัปปิยกตฺตํ (ของที่ยังมิได้กระทำให้เป็นกัปปิยะ).

บทว่า อปฏิกุลหิตตตํ ได้แก่ ของที่ภิกษุยังมิได้รับประเคนทำ
ให้เป็นเดนโดยนัยก่อนนั้นและ.

บทว่า อนุจจาริตกตฺตํ ได้แก่ ของที่ภิกษุผู้มาเพื่อจะให้ทำกัปปิยะ
ยังมีได้ขยับยกให้หรือน้อมถวายแม้แต่น้อย.

สองบทว่า อหตุตปาเส กตฺตํ ได้แก่ ยืนทำนอกหัตถบาธของภิกษุ
ผู้มาเพื่อจะให้ทำกัปปิยะ.

สองบทว่า อกุตฺตาวินา กตฺตํ ได้แก่ ภิกษุผู้ซึ่งทำให้เป็นเดนว่าทั้ง
หมดนั้นพอแล้ว ยังไม่ได้ฉันโภชนะที่เพียงพอแก่การห้ามทำแล้ว

คำว่า กุตฺตาวินา ปวาริตน อาสนา วุฏฺฐิตน กตฺตํ นี้ คั้น
ทั้งนั้น.

คำว่า **อลเมตฺ สพฺพนฺติ อวฺตุตฺ** ได้แก่ ไม่เปล่งวาจาพูดอย่างนั้น (พูดอย่างนี้ว่า ทั้งหมดนั้นพอแล้ว). ของเป็นเคนอันใดยังไม่ได้ทำให้เป็น กัปปิยะ โดยอาการแห่งวินัยกรรมทั้ง ๗ อย่างนี้ และของใดไม่เป็นเคนแห่ง ภิณฑุอาพาธ. ของแม่ทั้ง ๒ อย่างนั้น ฟังทราบวา ของไม่เป็นเคน ด้วย ประการฉนี้, ส่วนของเคน ก็ฟังทราบโดยนัยตรงกันข้ามของไม่เป็นเคนนั้น นั้นแหละ.

อีกอย่างหนึ่ง ยังมีคำอื่นที่จะฟังกล่าวอยู่ในของเป็นเคนนี้. คำว่า **ภฺตุตาวินา กตฺ โหติ** มีความว่า ถึงโภชนะที่ภิณฑุฉันข้าวสุกแม่เมล็ดเดียว หรือเคี้ยวเนื้อแม่ชิ้นเดียวจากบาตรของภิณฑุผู้เป็นสภาคันซึ่งนั่งถัดไปทำแล้ว บัณฑิตก็ฟังทราบวา เป็นอันภิณฑุผู้ฉันเสร็จแลทำ.

ส่วนในคำว่า **อาสนา อวฺภูจฺเจเตน** นี้ เพื่อความไม่ม่งมาย มีวินิจฉัย ดังต่อไปนี้:- ภิณฑุ ๒ รูปฉันแต่เช้ามีด เป็นผู้ห้ามกตเสียแล้ว. ภิณฑุรูปหนึ่ง ฟังนั่งในที่ห้ามกตนั้นแหละ. อีกรูปหนึ่ง นานิตยกต หรือสลากกตมาแล้ว เทลงในบาตรของภิณฑุนั้นครั้งหนึ่ง ล้างมือแล้ว ให้ภิณฑุนั้นทำส่วนที่เหลือให้ เป็นกัปปิยะแล้วฉันเถิด. เพราะเหตุไร ? เพราะว่ากตที่ติดอยู่ในมือของภิณฑุผู้ นำกตมานั้น เป็นกัปปิยะ แต่ถ้าภิณฑุผู้นั่งอยู่แต่แรก เขามีมือรับเอาจากบาตร ของภิณฑุผู้นำกตมานั้นด้วยตนเองนั้นแหละ, ไม่มีกิจจำต้องล้างมือ. แต่ถ้าเมื่อ ภิณฑุให้ทำเป็นกัปปิยะอย่างนั้นแล้วฉัน พวกทายกใส่แกลง หรือของเคี้ยวบาง อย่างลงในบาตรอีก ภิณฑุผู้ทำให้เป็นกัปปิยะคราวก่อน ย่อมไม่ได้เพื่อจะทำ อีก. ภิณฑุผู้ยังไม่ได้ทำ (ให้เป็นกัปปิยะ) ฟังทำ. และฟังทำสิ่งที่ยังไม่ได้ทำ เท่านั้น (ให้เป็นกัปปิยะ).

สองบทว่า ยี่ จ ออกต์ เยน ออกต์ มีความว่า ของที่ยังไม่ได้ทำ (ให้เป็นกัปปิยะ) แม้ภิกษุผู้ซึ่งได้ทำกัปปิยะคราวแรก ก็ควรทำ (ให้เป็นกัปปิยะ). แต่ยอมไม่ได้เพื่อจะทำในภาชนะแรก. อธิบายว่า เพราะว่า ของที่ภิกษุทำอยู่ในภาชนะแรกนั้น ย่อมเป็นอันทำรวมกันกับของที่ทำไว้คราวแรก; เพราะฉะนั้น จึงควรทำในภาชนะอื่น. แต่ของที่ทำแล้วอย่างนี้ ภิกษุนั้นจะฉนั้น รวมกับของทำไว้คราวแรก ควรอยู่. และเมื่อจะทำกัปปิยะ พึงทำในบาตรอย่างเดียวกันเท่านั้นหามิได้, พึงวางไว้ในหม้อบ้าง ในกระเช้าบ้าง ในที่ใดที่หนึ่งข้างหนึ่งแล้ว พึงทำในภาชนะที่เขาโน้มเข้ามาเถิด. ถ้าแผ่นดินภิกษุตั้ง ๑๐๐ รูปห้ามกัฏ, ทุกรูปจะฉนั้นกัฏที่ทำกัปปิยะแล้วนั้นก็ควร. แม้พวกภิกษุผู้ไม่ห้ามกัฏก็ควรฉนั้น. แต่ไม่ควรแก่ภิกษุผู้ทำให้กัปปิยะ.

ถ้าแผ่นดินชาวบ้านเห็นภิกษุผู้ห้ามกัฏเข้าไปบิณฑบาต รับบาตรแล้วให้นั่งในสถานที่นิมนต์เพื่อต้องการมงคล ซึ่งจะต้องมีการฉนั้นแน่นอน, พึงให้ทำให้เป็นแดนก่อนแล้วฉนั้นเถิด. ถ้าในสถานที่นิมนต์นั้นไม่มีภิกษุอื่น, พึงส่งบาตรไปยังหอฉนั้น หรือวิหารแล้ว ให้ทำ (ให้เป็นแดน). แต่เมื่อจะทำกัปปิยะไม่ควรทำของที่อยู่ในมืออนุปสัมบัน. ถ้าในหอฉนั้นมีภิกษุไม่ฉลาด พึงไปให้ทำกัปปิยะอยู่เองแล้วนำมาฉนั้นเถิด.

ในคำว่า คิลานาติริตุตฺถํ นี้ กัฏที่ภิกษุอาพาธฉนั้นเหลืออย่างเดียวกันจึงชื่อว่า กัฏเป็นแดนของภิกษุอาพาธหามิได้, โดยที่แท้ วัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งที่เขานำมาเฉพาะภิกษุอาพาธ ด้วยใส่ใจว่า ท่านฉนั้นในวันนี้หรือในพรุ่งนี้หรือในเวลาที่ท่านต้องการ, วัตถุทั้งหมดนั้นบัณฑิตพึงทราบว่าเป็นแดนของภิกษุอาพาธ.

ทุกกฐที่่ต้องทุก ๆ ค่ำกลืน ในกาลิกทั้งหลายมียามกาลิกเป็นต้น ท่าน
ปรับด้วยอำนาจกาลิกไม่ระคนกัน. แต่ถ้าว่าเป็นกาลิกระคนกันกับอามิส เป็น
ปาจิตตีย์ทั้งนั้น แก่ภิกษุรับประเคนเพื่อประโยชน์แก่อาหารก็ดี เพื่อประโยชน์
มิใช่อาหารก็ดี กลืนกิน.

ชื่อว่า สติ ปจฺจये มีความว่า ภิกษุฉันยามกาลิก เพื่อขจัดความ
กระหายในเมื่อมีความกระหาย ฉันทสัตตาทกาลิกและยาวชีวิก เพื่อระงับอาพาธ
นั้น ในเมื่อมีอาพาธที่จะพึงให้ระงับได้ ด้วยกาลิกนั้น ๆ ไม่เป็นอาบัติ. คำที่
เหลือในสิกขาบทนี้ ดั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจกฺจฺฉินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายและวาจา ๑
ทางกายวาจาและจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เป็นโนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ป้ณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปฐมปวารณาสิกขาบทที่ ๕ จบ

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุ ๒ รูป

[๕๐๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุ ๒ รูปเดินทางไกลไปยังพระนครสาวัตถีในโกศลชนบท ภิกษุรูปหนึ่งประพุดิ-อนาจาร ภิกษุผู้เป็นเพื่อนจึงเตือนเธอว่า อาวุโส ท่านอย่าได้ทำอย่างนั้น เพราะมันไม่สมควร เธอได้ผูกใจเจ็บในภิกษุเพื่อนนั้น ครั้น ภิกษุ ๒ รูปนั้นไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว พอดีเวลานั้นในพระนครสาวัตถีมีสังฆภัตของประ-ชาชนหมู่หนึ่ง ภิกษุผู้เป็นเพื่อนฉันเสร็จห้ามภัตแล้ว ภิกษุรูปทำผูกใจเจ็บไปสู่ตระกูลญาติรับบิณฑบาตมาแล้วเข้าไปหาภิกษุที่เป็นเพื่อนนั้น ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้กะเธอว่า อาวุโส นิมนต์ฉัน.

ภิกษุผู้เป็นเพื่อนปฏิเสธว่า พอแล้ว อาวุโส ผมบริบูรณ์แล้ว.

รูปที่ผูกใจเจ็บแค้นใจได้ว่า อาวุโส บิณฑบาตอร่อย นิมนต์ฉันเถิด.

ครั้นภิกษุผู้เป็นเพื่อนถูกภิกษุผู้ผูกใจเจ็บนั้นแค้นใจ จึงได้ฉันบิณฑบาตนั้น .

รูปที่ผูกใจเจ็บจึงพูดต่อว่าภิกษุผู้เป็นเพื่อนว่า อาวุโส ท่านได้สำคัญผมว่าเป็นผู้ที่ท่านควรว่ากล่าว ท่านเองฉันเสร็จห้ามภัตแล้ว ยังฉันโภชนะอันมิใช่เดนได้.

ภิกษุผู้เป็นเพื่อนค้านว่า อาวุโส ท่านควรบอกมิใช่หรือ.

รูปที่ผูกใจเจ็บพูดแย้งว่า อาวุโส ท่านต้องถามมิใช่หรือ.

ครั้นแล้วภิกษุผู้เป็นเพื่อน ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ต่างก็ฟังโทษติเตียนโทษหนาว่า โฉนภิกษุจึงได้นำไปปวารณาภิกษุผู้ฉันเสร็จห้ามภัตแล้วด้วยโทษนะอันมิใช่เคนเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข้าว่าเขานำไปปวารณาภิกษุผู้ฉันเสร็จห้ามภัต แล้วด้วยโทษนะอันมิใช่เคนจริงหรือ. ภิกษุนั้นทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเขोजึงได้นำไปปวารณาภิกษุผู้ฉันเสร็จห้ามภัตแล้ว ด้วยโทษนะอันมิใช่เคนเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้นว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕๘. ๖. อนึ่ง ภิกษุใครรู้อยู่ ฟังจะหาโทษให้ นำไปปวารณาภิกษุผู้ฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว ด้วยของเคี้ยวก็ดี ด้วยของฉัน ก็ได้ อันมิใช่เคน บอกว่า นิมนต์เถิด ภิกษุ เคี้ยวก็ตาม ฉันก็ตาม พอเธอฉันแล้ว เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุ ๒ รูป จบ

ลักษณะบทวิภังค์

[๕๐๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่าที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ภิกษุ หมายถึงภิกษุรูปอื่น.

ที่ชื่อว่า ฉันทเสร็จ คือ ฉันทโภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุด
แม้ฉันทด้วยปลายหญ้าคา.

ลักษณะห้ามภต

ที่ชื่อว่า ห้ามภตแล้ว คือ กำลังฉันอาหารอยู่ ๑ ทายกนำโภชนะ
มาถวายอีก ๑ ทายกอยู่ในหัตถบาต ๑ ทายกน้อมถวาย ๑ ภิกษุห้ามเสีย ๑.

ลักษณะของมิใช่เคน

ที่ชื่อว่า มิใช่เคน คือ ของที่ยังมิได้ทำให้เป็นกบปียะ ๑ ภิกษุมิได้
รับประเคน ๑ ภิกษุมิได้ยกขึ้นส่งให้ ๑ ท่านอกหัตถบาต ๑ ภิกษุยังฉันไม่เสร็จ
ทำ ๑ ภิกษุฉันเสร็จ ห้ามภตแล้ว ลุกจากอาสนะแล้ว ทำ ๑ ภิกษุมิได้พูดว่า
ทั้งหมดนั้นพอแล้ว ๑ ของนั้นมิใช่เป็นเคนภิกษุอาพาธ ๑ นี้ชื่อว่า มิใช่เคน.

ลักษณะของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ เว้นโภชนะ ๕ ของที่เป็นยามกาลิก สัตตทา-
กาลิก ขาวชิวิก นอกนั้นชื่อว่า ของเคี้ยว.

ลักษณะของฉันท

ที่ชื่อว่า ของฉันท ได้แก่โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมสด ขนมห้าง
ปลา เนื้อ.

บทว่า นำไปปวารณา คือ บอกว่า จงรับของตามที่ต้องการ.

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือ รู้เอง หรือรูปอื่นบอกเธอ หรือภิกษุนั้นบอก.

ที่ชื่อว่า เฟงจะหาโทษให้ คือ เฟงเล็งว่า จักท้วง จักเตือน
จักท้วงซ้ำ จักเตือนซ้ำ ซึ่งภิกษุนี้ จักทำให้เป็นผู้เก้อ ด้วยโทษข้อนี้.

ภิกษุนำไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรับไว้ตามคำของเธอด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ภิกษุผู้นำไป
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ขณะกลืน ภิกษุผู้นำไป ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน เมื่อภิกษุนั้น
ฉันเสร็จ ภิกษุผู้นำไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาชนีย์

[๕๐๖] ห้ามภัดแล้ว ภิกษุสำคัญว่าห้ามภัดแล้ว นำไปปวารณาด้วย
ของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี อันมิใช่เคน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ห้ามภัดแล้ว ภิกษุสงฆ์ นำไปปวารณาด้วยของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี
อันมิใช่เคน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ห้ามภัดแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังมีได้ห้ามภัด นำไปปวารณาด้วยของ
เคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี อันมิใช่เคน ไม่ต้องอาบัติ.

ภิกษุนายามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก ไปเพื่อประสงค์เป็นอาหาร
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรับไว้ตามคำของภิกษุผู้นำไปด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ภิกษุ
ผู้นำไปต้องอาบัติทุกกฏ.

ขณะกลืน ภิกษุผู้นำไปต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

ยังมีได้ห้ามภัด ภิกษุสำคัญว่า ห้ามภัดแล้ว... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ยังมีได้ห้ามภัด ภิกษุสงฆ์... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ยังมีได้ห้ามกัฏ ภิขุสำคัญว่ายังมีได้ห้ามกัฏ...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๐๗] ภิขุให้ทำเป็นเคนแล้วให้ ๑ ภิขุให้ด้วยบอกว่า จงให้ทำ เป็นเคนแล้วจึงฉันเถิด ๑ ภิขุให้ด้วยบอกว่า จงนำไปเพื่อประโยชน์แก่ภิขุ อื่น ๑ ภิขุให้อาหารที่เหลือของภิขุอาพาธ ๑ ภิขุให้ด้วยบอกว่า ในเมื่อ มีเหตุสมควรจงฉันยามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก ๑ ภิขุวิกลจริต ๑ ภิขุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

ทุตติยปวารณาสิกขาบทที่ ๖

ในสิกขาบทที่ ๖ มีวินัยฉัยดังนี้ :-

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องภิขุ ๒ รูป]

สองบทว่า อนาจารย์ อาจารย์ ได้แก่ ทำการล่วงละเมิดพระบัญญัติ.

บทว่า อุปนทฺธิ มีความว่า เมื่อให้ความผูกโกรธเกิดขึ้น ชื่อว่า ได้ผูกความโกรธของตนไว้ในบุคคลผู้นั้น. อธิบายว่า ให้ความอาฆาตเกิดขึ้น ป่อย ๆ.

สองบทว่า อุปนทฺโธ ภิขุ ได้แก่ ภิขุผู้เกิดมีความผูกโกรธนั้น.

สองบทว่า อภิหฺนฺจํ ปวาเรยฺย มีความว่า พึงนำไปปวารณา อย่างนี้ นิมนต์เถิดภิขุ ! เขียวก็ตาม ฉันทก็ตาม. แต่ในบทภาชนะพระ-

อุบาสิเถระไม่ทรงยกคำว่า **หนุท ภิกขุ** เป็นต้นขึ้น เพื่อแสดงอรรถแห่งการนำไปพิจารณาที่ทั่วไปอย่างเดียว จึงได้กล่าวว่า นิมนต์รับของเท่าที่ท่านต้องการ.

บทว่า **ชานํ** คือ รู้ยู่ว่า ภิกขุ^{นั้น}เป็นผู้ห้ามภัตแล้ว. ก็เพราะการรู้นั้นของภิกขุ^{นั้น} ย่อมมีโดยอาการ ๓ อย่าง; ฉะนั้น พระอุบาสิเถระจึงกล่าวบทภาชนะโดยนัยเป็นต้นว่า **ชานาติ นาม สามํ वा ชานาติ** ดังนี้.

บทว่า **आसत्तनापकुञ्जो** ได้แก่ เฟ่งการรุกราน คือ การโจทท้วง ได้แก่ ภาวะที่ทำให้เป็นผู้อภัยศ.

คำว่า **ปฏิกุคคฺคาติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส** มีความว่า เมื่อภิกขุ. ผู้ที่ตนน้อมถวายภัตรับเอา เป็นทุกกฏแก่ภิกขุผู้^{นั้น}น้อมถวาย. ส่วนความต่างแห่งอาบัติทุกอย่างของภิกขุผู้รับนอกนี้ กล่าวไว้แล้วในปฐมสิกขาบท. แต่ในสิกขาบทนี้ พระวินัยธรพึงปรับอาบัติทั้งหมดแก่ภิกขุผู้^{นั้น}น้อมถวายภัตเท่านั้น. บทที่เหลือปรากฏชัดแล้วแล เพราะมีนัยดังกล่าวแล้วในสิกขาบทก่อน.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

ทุติยปวารณาสิกขาบทที่ ๖ จบ

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระสัตตรสวัคคีย์

[๕๐๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ในพระนครราชคฤห์มีมหรสพบนยอดเขา พระสัตตรสวัคคีย์ได้ไปดูมหรสพบนยอดเขา ประชาชนเห็นพระสัตตรสวัคคีย์ จึงนิมนต์ให้ทรงนำ ให้ลูบไล้ของหอม ให้ฉันอาหารแล้วได้ถวายของเคี้ยวไปด้วย พระสัตตรสวัคคีย์นำของเคี้ยวไปถึงอารามแล้วได้กล่าวคำนี้กะพระฉัพพัคคีย์ว่า อาวุโสทั้งหลาย นิมนต์รับของเคี้ยวไปขบฉันเถิด.

พระฉัพพัคคีย์ถามว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านได้ของเคี้ยวมาจากไหน. พระสัตตรสวัคคีย์ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่พระฉัพพัคคีย์.

ฉ. อาวุโสทั้งหลาย ก็พวกท่านฉัน อาหาร เวลาวิกาลหรือ.

ส. เป็นอย่างนั้น อาวุโสทั้งหลาย.

พระฉัพพัคคีย์จึงเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสัตตรสวัคคีย์ จึงได้ฉันอาหารในเวลาวิกาลเล่า... แล้วแจ้งเรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสัตตรสวัคคีย์จึงได้ฉัน อาหารในเวลาวิกาลเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระสัตตรสวัคคีย์ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอฉันอาหารในเวลาวิกาล จริงหรือ.

พระสังฆคณิสสรว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอจึงได้นั่งอาหารในเวลาวิกาลเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๑. ๗. อนึ่ง ภิกษุใด เคี้ยวก็ดี นันก็ดี ซึ่งของเคี้ยวก็ดี ซึ่งของนัน ก็ดี ในเวลาวิกาล เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระสังฆคณิสสร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๐๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า เวลาวิกาล หมายถึงแต่เวลาเที่ยงวันล่วงแล้วไปจนถึงอรุณขึ้น ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ เว้น โภชนะ ๕ ของที่เป็นยามกาลิก สัตตทา- กาลิก ขาวซีวิก นอกนั้นชื่อว่า ของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า ของนัน ได้แก่โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมสด ขนมแห้ง. ปลา เนื้อ

ภิกษุรับไว้ด้วยตั้งใจว่า จักเกี่ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ขณะกลืน
คืออาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๑๐] เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่า เวลาวิกาล เกี่ยวก็ดี ฉันก็ดี
ซึ่งของเกี่ยวก็ดี ซึ่งของฉันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เวลาวิกาล ภิกษุสงสัย เกี่ยวก็ดี ฉันก็ดี ซึ่งของเกี่ยวก็ดี ซึ่งของ
ฉันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่าในกาล เกี่ยวก็ดี ฉันก็ดี ซึ่งของเกี่ยวก็ดี
ซึ่งของฉันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุรับขามกาลิก สัตตาหกาลิก ขาวชีวิกไว้ เพื่อประสงค์เป็นอาหาร
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ขณะกลืน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

ในกาล ภิกษุสำคัญว่าวิกาล...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ในกาล ภิกษุสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ในกาลภิกษุสำคัญว่าในกาล...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๑๑] ภิกษุฉันขามกาลิก สัตตาหกาลิก ขาวชีวิก เมื่อมีเหตุสมควร
๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โภชนวรรคสิกขาบทที่ ๗ จบ

วิกาลโภชนาสิกขาบทที่ ๗

ใน* สิกขาบทที่ ๗ มีวินัยจัตตังต่อไปนี้ :-

[เรื่องภิกษุสัตตรสวัคคีย์ไปอุมหรสพบนยอดเขา]

บทว่า **คิรคฺคสมฺมุโข** คือ มหรสพชั้นเยี่ยมบนภูเขา. อีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ มหรสพ (ที่แสดง) บนยอดเขาแห่งภูเขา. ทวยนครทำการโฆษณาในเมืองว่า นัยว่า มหรสพนั้นจักมีกันในวันที่ ๗ ผู้ชนเป็นอันมากได้ชุมนุมกันที่ร่มเงาแห่งบรรพต บนภูมิกาคที่ราบเรียบภายนอกเมือง การฟ้อนรำของพวกนักฟ้อน มีประการมากมายหลายอย่างเป็นไปอยู่. ชนทั้งหลายได้ผูกเตียงซ้อนเตียง เพื่อดูการฟ้อนรำของพวกนักฟ้อนเหล่านั้น. พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์อุปสมบทแต่ยังเด็ก ๆ ในเมื่อสิกขาบทยังมีได้ทรงบัญญัติ. ภิกษุเหล่านั้นชักชวนกันว่า ผู้มีอายุ ! พวกเราจักไปดูฟ้อนรำกัน แล้วได้ไปในที่นั้น. ครั้งนั้นเหล่าญาติของพวกเธอ มีจิตยินดีว่า พระผู้เป็นเจ้าของพวกเราก็คมาด้วย จึงให้อาบน้ำ ลูบไล้ ให้นั้นแล้ว ได้ถวายแม่ของอื่น มีขนมและของควรเคี้ยวเป็นต้นติดมือไปด้วย. พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายหมายถึงญาติเหล่านั้น จึงได้กล่าวว่า พวกมนุษย์ได้เห็นภิกษุสัตตรสวัคคีย์เหล่านั้น เป็นต้น.

บทว่า **วิกาเล** คือ ในเมื่อกาลผ่านไปแล้ว. กาลแห่งโภชนะของภิกษุทั้งหลายท่านประสงค์เอาว่า **กาล** ก็กาลแห่งโภชนะนั้นโดยกำหนดอย่างต่ำกว่าเขาทั้งหมด เทียงวัน อธิบายว่า เมื่อกาล (เวลา) เทียงวันนั้นล่วงเลยไปแล้ว. ด้วยเหตุนี้แหละ ในบทภาชนะแห่งบทว่า **วิกาเล** นั้น

* ศัพท์ที่เป็นชื่อภาชนะ โภชนะและเภสัช เป็นต้น เท่าที่ค้นหาได้แปลไว้ในสิกขาบทนี้ ยังไม่แน่ใจของฝากที่ท่านผู้รู้พิจารณาแก้ไขต่อไป. - ผู้ชำระ.

พระอุบาลีเถระจึงกล่าวว่่า เมื่อกาลเที่ยงวันล่วงไปแล้ว จนถึงอรุณขึ้น ชื่อว่่า วิกาล แม้เวลาเที่ยงตรงก็ถึงการสงเคราะห์เข้าเป็นกาล. จำเดิมแต่เวลาเที่ยงตรงไป ภิกษุไม่อาจเพื่อจะเคี้ยวหรือฉันได้ (แต่) ยังอาจเพื่อจะรีบดื่มได้, ส่วนภิกษุผู้มีความรังเกียจไม่พึงทำ. และเพื่อรู้กำหนดกาลเวลา ควรปักเสาเครื่องหมายกาลเวลาไว้. อนึ่ง พึงทำกัตติกาภายในกาล.

ในคำว่่า อวเสถั ขาพณีย นาม นี้ มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้:- ในอาหารวัตถุมีขนมต้มเป็นต้น * ทำสำเร็จมาแต่บุพพัตถชาติ และอุปรัณชาติมีคำที่ควรจะกล่าวก่อนอย่างนั้น:-

วัตถุแม่โค มีชนิดเช่นใบและรากเหง้าเป็นต้น เป็นของมีคติด้อย่างามิส, นี้ คืออย่างไร? คือ วัตถุแม่โค เป็นต้นว่่า รากควรเคี้ยว หัวควรเคี้ยว เหง้าควรเคี้ยว ยอดควรเคี้ยว ลำต้นควรเคี้ยว เปลือกควรเคี้ยว ใบควรเคี้ยว ดอกควรเคี้ยว ผลควรเคี้ยว เมล็ดควรเคี้ยว แป้งควรเคี้ยว ยางเหนียวควรเคี้ยว ย่อมถึงการสงเคราะห์เข้าในขาพณียะ (ของควรเคี้ยว) ทั้งนั้น. ก็ในมูลขาพณียะเป็นต้นนั้น เพื่อกำหนดรู้ของควรเคี้ยวมีคติด้อย่างามิส มีของควรเคี้ยว ซึ่งจะชี้ให้เห็นพอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้:-

[อธิบายของควรเคี้ยวที่จัดเป็นกาลีคต่าง ๆ]

พึงทราบวินิจฉัยในมูลขาพณียะก่อน :- ใบและรากที่ควรเป็นสุปะ (กับข้าว) ได้ มีอาทิอย่างนั้น คือ มูลกมูล วารกมูล ปุจจุมูลต้มพกมูล * อรรถโยชนา ๒/๗๐ สกุขลิโมทโกติ วฏฐโมทโก. ชาวอินเดียเรียกขนมชนิดนี้ว่่า ลัทฑู นัยว่่า ทำจากแป้งเป็นก้อนกลม ๆ ช่างในใส่ไส้แล้วทอดด้วยน้ำมันพืชลักษณะใกล้เคียงกับขนมต้มของไทย จึงได้แปลไว้อย่างนั้น. - ผู้ชำระ.

คัณฑุเลยยกมูล วัตถุเลยยกมูล วัชชกถิมูล ชัชฌริมูล* มีคตอย่างอามิส. ก็
บรรดาขาทนียะ มิมูลกมูลเป็นต้นนี้ ชนทั้งหลาย ตัดหัวอ่อน ในวัชชกถิมูล
(หัวมันใหญ่) ทิ้ง, หัวอ่อนนั้นเป็นยาวชีวิก. รากเหง้าเป็นอย่างอื่นเห็นปานนี้
ก็พึงทราบโดยนัยนี้แหละ. ท่านกล่าวไว้ว่า ส่วนหัวของมูลกะวารกะและชัชฌริ
(เผือกมัน มันอ่อนและมันเสา) แม้ยังอ่อน ก็มีคตอย่างอามิสเหมือนกัน.

ส่วนเกดซ์เหล่าใดที่ตรัสไว้ในพระบาลีว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เรา
อนุญาตมูลเกดซ์ คือ ขมื่น ขิง ว่านน้ำ ว่านเปราะ อดุพิต ข่า แฝก แห้วหมู
ก็หรือมูลเกดซ์เมื่อนิโคอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยวใน
ของควรเคี้ยว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภคในของควรบริโภค* ดัง
นี้, เกดซ์เหล่านั้น เป็นยาวชีวิก. เกดซ์เป็นยาวชีวิกเหล่านั้น เมื่อคำนวณนับ
โดยนัย เป็นต้นว่า จูพเบญจมูล มหาเบญจมูล (รากทั้งห้า รากทั้งห้าใหญ่)
ไม่มีที่สุดด้วยการนับ. ก็ภาวะ คือ ความไม่สำเร็จประโยชน์แก่ขาทนียะ และ
ประโยชน์แก่โภชนียะนั้นแล เป็นลักษณะแห่งมูลเกดซ์ที่เป็นยาวชีวิกเหล่านั้น.

เพราะฉะนั้น * รากเหง้าชนิดใดชนิดหนึ่ง สำเร็จประโยชน์แก่ขาทนียะ.
และประโยชน์แก่โภชนียะของพวกมนุษย์ ด้วยอำนาจแห่งอาหารตามปกติใน
ชนบทนั้นๆ, รากเหง้านั้น พึงทราบว่า เป็นยาวกาลิก, รากเหง้าอันนี้ พึง
ทราบว่า เป็นยาวชีวิก, ถึงแม้พวกเราจะกล่าวให้ละเอียดมากไป ก็จำต้องยืนยัน
อยู่ในลักษณะนี้แล. แต่เมื่อจะกล่าวนามสัญญา (เครื่องหมายชื่อ) ทั้งหมดไว้
ก็จะเป็นความพ้นเพื่อหนักขึ้น แก่เหล่าชนผู้ไม่รู้ชื่อนั้นๆ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า

๑. หัวเผือกมัน หัวลูกเดือย หัวมันอ่อน หัวมันแดง หัวเถาข้าวสาร หัวผักโหมหัด หัวมันใหญ่
หัวผักไห่ หรือผักปลัง วชิรพุทธิฎีกาฉบับพม่า ขาทกมูลนติ ยูปสมุล. จจุมูล = เนพียมูล.

ตมพก = วจ. คณฺฑุเลยยก = จูพกุหุ. วัตถุเลยยก = มหากุหุ วชกถิ = นิโกฏ จ. ชชฌริ = หิริโต.-ผู้ชำระ

๒. วิ. มหา. ๕/๔๑.

๓. โยชนาปาฐะ ๒/๑๒ เป็น ตสฺมา แปลตามนั้นเห็นว่าถูกกว่า - ผู้ชำระ

จึงไม่ทำความเอื้อเพื่อในนามสัญญา แสดงไว้แต่ลักษณะเท่านั้น. อนึ่ง พึงทราบวินิจฉัย ด้วยอำนาจแห่งลักษณะที่ได้แสดงไว้แม้ในห้วงมันเป็นต้นนั้นแล เหมือนในรากเหง้า ฉะนั้น. อนึ่ง แม้อำต้น เปลือก ดอก และผลแห่งเหง้า ๘ ชนิด มีขมเป็นต้น ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในพระบาลีทั้งหมด ท่านก็กล่าวว่า เป็นยาวชีวิก.

ในห้วงควรเกี่ยว มีวินิจฉัยดังนี้:- ห้วงมัน (ห้วงใต้ดิน) มี ๒ ชนิด คือ ชนิดยาว ๑ ชนิดกลม ๑ ห้วงบัว และห้วงทองกวาวเป็นต้น มีทั้งชนิดยาวและชนิดสั้น, ห้วงบัวและห้วงกระจับเป็นต้น ที่อาจารย์บางพวกเรียกว่า กัณฐี ก็มี เป็นห้วงชนิดกลม. บรรดาห้วงเหล่านั้น ที่แก่และอ่อนของห้วง สะเก็ด และจำพวกรากฝอยแห่งห้วงทุกอย่าง จัดเป็นยาวชีวิก.

ส่วนจำพวกห้วงที่สำเร็จประโยชน์แก่ขาทนียะและประโยชน์แก่ โภชนียะของพวกมนุษย์ด้วยอำนาจอาหารตามปรกติในชนบทนั้น ๆ มีอาทิอย่างนั้น คือ หน่อต้นขานางที่ยังอ่อน เคี้ยวง่าย ห้วงอ่อนต้นทองกวาว ห้วงต้นมะกอก ห้วงกระเกต ห้วงเถย่านทราย ห้วงบัวหลวง และบัวขาวที่เรียกกันว่าเหง้าบัว ห้วงเถวัลย์มีเถาพวงและเถาหูกวาวเป็นต้น ห้วงเครือเขา* ห้วงต้นมะรุ้ม ห้วงตาล ห้วงบัวเขียวบัวแดง โกมุตและจงกลนี หยวกกล้วย หน่อไม้ไผ่ ห้วงกระจับที่ยังอ่อน เคี้ยวง่าย จัดเป็นยาวกาลิก. ห้วงเถากลอย (เถาน้ำนม เถาข้าวสาร กี่ว่า) ที่ยังไม่พอก เป็นยาวชีวิก, ที่พอกแล้วเป็นยาวกาลิก.

ส่วนห้วงของกระตือกระเม็ง (ไพร) กระชาย (จิง) และกระเทียมเป็นต้น เป็นยาวชีวิก. ห้วงเหล่านั้นท่านสงเคราะห์เข้ากับมูลเภสัชชนั้นแลในพระบาลี อย่างนี้ว่า ก็หรือว่า มูลเภสัชเหล่าใด แม้อย่างอื่นบรรดามี.

* ชาวอินเดียเรียกว่า อาลู เป็นมันชนิดหนึ่ง สมัยนี้แปลกันว่า มันฝรั่ง-ผู้ชำระ.

ในมูลพาลชาทนิยะ มีวินิจฉัยดังนี้ :- เหง้าบัวหลวงเป็นเช่นเดียวกันกับเหง้าบัวขาวนั้นแหละ. เหง้าที่สำเร็จประโยชน์แก่ชาทนิยะ และประโยชน์แก่โภชนิยะของพวกมนุษย์ ด้วยอำนาจอาหารตามปรกติในชนบทนั้น ๆ มีอาทิอย่างนั้น คือ เหง้าตะไคร้ น้ำ เหง้าเถาคั่ว เป็นยวกาลิก.

ส่วนเหง้าของขมิ้น จิง ปอ เถา ๔ เหลี่ยม การะเกด ตาล เต่าร้าง ต้นดาว * มะพร้าว ต้นหมากเป็นต้น จัดเป็นยวชีวิก. เหง้าขมิ้นเป็นต้นแม่ทั้งหมดนั้น ท่านสงเคราะห์เข้ากับมูลเภสัชเหมือนกัน ในพระบาลีอย่างนี้ว่า ก็หรือว่า มูลเภสัชแม่ชนิดอื่นในบรรดามี.

ในมัตถกชาทนิยะ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ยอดหรือหน่อแห่งต้นไม้และเถาวัลย์เป็นต้น ที่สำเร็จประโยชน์แก่ชาทนิยะ และประโยชน์แก่โภชนิยะของพวกมนุษย์ด้วยอำนาจอาหารตามปรกติในชนบทนั้น ๆ มีอาทิอย่างนี้ คือ ยอดที่เรียกกันว่าหน่อของตาล เต่าร้าง ต้นดาว การะเกด มะพร้าว ต้นหมาก อินทผลัม (เป็งก็ว่า) หวาย ตะไคร้ น้ำ และกล้วย หน่อไม้ไผ่ หน่ออ้อ หน่ออ้อย หน่อเฟือกมัน หน่อเมล็ดพันธุ์ผักกาด หน่อสามสิบ และหน่อแห่งรัชชาติ ๗ ชนิด จัดเป็นยวกาลิก. โคนรากอ่อน (ยอดอ่อน) แห่งหน่อขมิ้น จิง ว่านน้ำ ปอ กระเทียมและแห่งหน่อตาล เต่าร้าง ต้นดาว มะพร้าว ที่เขาตัดให้ขาดตกไปเป็นยวชีวิก.

[ว่าด้วยลำต้นเปลือกและใบที่ควรคั้ว]

ในขันธชาทนิยะ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ลำต้นมีอาทิอย่างนี้ คือลำต้น ไม้ขานาง ลำอ้อย สายบัวเขียว บัวแดง โกมุท และจงกลนีที่อยู่ภายในปฐพี ที่สำเร็จประโยชน์แก่ชาทนิยะและประโยชน์แก่โภชนิยะ ของพวกมนุษย์ด้วย

* บางท่านก็ว่า ต้นลาน.

อำนาจแห่งอาหารตามปกติในชนบทนั้น ๆ จัดเป็นยาวกาลิก. ก้านใบแห่งบัวชนิดอุบลชาติก็ดี ก้านทั้งหมดแห่งบัวชนิด ปทุมชาติก็ดี และก้านบัวที่เหลือ ๆ อย่าง มีก้านบัวหลวงเป็นต้น จัดเป็น ยาวชีวิก.

ในตจขาทนียะ มีวินิจฉัยดังนี้:- เปลือกอ้อยอย่างเดียวเท่านั้นท่านจัดเป็นยาวกาลิก. เปลือกอ้อยเมื่อนั้น ยิ่งเป็นของมีรส (หวานอยู่). เปลือกที่เหลือทุกอย่างเป็นยาวชีวิก. ก็ยอด ลำต้น และเปลือกทั้ง ๓ นั้น ฟังทราบ ว่า สงเคราะห์เข้ากับกสาวเกสัช ในพระบาลี. สมดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เรานุญาตกสาวเกสัช (น้ำฝาดที่เป็นยา) คือ น้ำฝาดสะเดา น้ำฝาดมูกมัน (น้ำฝาดกระดอมหรือมุลกา*) น้ำฝาดบอระเพ็ดหรือพญามือเหล็ก น้ำฝาดกดินพิมาน, ก็หรือกสาวเกสัชเมื่อนั้นใด บรรดา มี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยวในของควรเคี้ยว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภคนในของควรบริโภค*.

การสงเคราะห์ยอดลำต้นและเปลือกแม่เหล่านั้นเข้าในพระพุทธานุญาตนี้ย่อมสำเร็จ (ย่อมใช้ได้). และจำพวกน้ำฝาดที่กล่าวแล้วบัณฑิตฟังทราบว่า เป็นของสมควรโดยประการทุกอย่าง.

ในปัตตขาทนียะ มีวินิจฉัยดังนี้:- ใบทั้งหลายแห่งรุกชาติเหล่านี้ คือ เผือกมัน ลูกเดือย มันอ่อน และมันแดง มะพลับ บุนนาค ผักโหมหัด มันใหญ่ ผักไห่ หรือผักปลัง มะคำไก่ หรือ มะกอก กะเพรา ถั่วเขียวจีน ถั่วเหลือง ถั่วราชมาศ ขอบ้าที่เหลือ เว้นข่อยใหญ่ (ขอบ้านเสียว) คนทิสอ หรือฟังกี เบญจมาศ กุ่มขาว มะพร้าว ชาเกลือเกิดบนดิน และใบไม้เหล่านี้

๑. ในอรรถกถาตปิฎกสาว ในพระบาลีมีครบ-ผู้ชำระ. ๒. วิ. महा. ๕/๔๒.

อื่นเห็นปานนี้ ที่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยว และสำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภครวมของพวกมนุษย์ด้วยอำนาจอาหารตามปกติในชนบทนั้น ๆ จัดเป็นยาวกาลิกโดยส่วนเดียว.

แต่ชาเกลือมีใบขนาดเท่าหลังเล็บเขื่อง ๆ แม้อันใด เลื่อยขึ้นบนต้นไม้ หรือพุ่มไม้, พวกอาจารย์ชาวเกาะ (ชาวชมพูทวีป หรือชาวลังกาทวีป) กล่าวใบชาเกลือนี้ว่า เป็นยาวชีวก และใบพรหมีว่าเป็นยาวชีวก. ใบมะม่วงอ่อนเป็นยาวกาลิก. ส่วนใบโศกอ่อนเป็นยาวชีวก.

ก็หรือใบอื่นใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในพระบาลีว่า คุณอนภิกษุทั้งหลาย! เรานุญาตป้อนเภสัช (ใบไม้ที่เป็นยา) คือ ใบสะเดา ใบมูกมัน ใบกระดอม หรือกะเพรา หรือ แมงรักใบฝ้าย, ก็หรือป้อนเภสัช แม้ชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยว ในของควรเคี้ยว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภค ในของควรบริโภค* ดังนี้, ใบเหล่านั้นเป็นยาวชีวก และไม่ใช่แต่ใบอย่างเดียว แม้ออกและผลของสะเดาเป็นต้นเหล่านั้นก็เป็นยาวชีวก (เหมือนกัน) จำพวกใบที่เป็นยาวชีวกจะไม่มีที่สุดด้วยอำนาจการนับ อย่างนี้ว่า ใบกระดอม หรือมุลกา ใบสะเดา หรือบอระเพ็ด ใบแมงรัก หรืออ้อยช้าง ใบตะไคร้ หรือผักคราด ใบพลู ใบบัว เป็นต้น.

[ว่าด้วยดอก ผล เมล็ด แป้ง และยางที่ควรเคี้ยว]

ในปุพฺพชาทนิยยะ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ดอกที่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยวและที่สำเร็จประโยชน์แก่ของที่ควรบริโภคของหมู่มนุษย์ ด้วยอำนาจแห่งอาหารตามปกติในชนบทนั้น ๆ มีอาทิอย่างนี้ คือ ดอกเฟือกมัน ดอกลูกเดือย ดอกมันอ่อน ดอกมันแดง ดอกมะพลับ (ดอกมันใหญ่) ดอกผัก

โหมหัด ดอกผักไผ่ ดอกขยอป่า ดอกขยอใหญ่ (ขยอบ้าน) ดอกกระจับ ดอก
อ่อนของมะพร้าว ตาล และการะเกด (ลำเจียก) ดอกกุ่มขาว ดอกมะรุ้ม
ดอกบัวชนิดอุบล และปทุม ดอกกรรณิการิ ดอกไม้มีกลิ่น (ดอกคนทีสอ)
ดอกชบา (ดอกทองเหลือง) ดอกเทียนขาว เป็นยวกาลิก.

ส่วนดอกของพวกรุกขชาติ เช่น อโศก พิกุล กระเบา บุณนาค
จำปา ชาตบุษย์ ชบา กรรณิการิ คล้า (ตาลเดี่ยว) มะลิวัน มะลิซ้อน เป็น
ต้น เป็นยวชีวิก. ดอกไม้ที่เป็นยวชีวิกนั้น ไม่มีสิ้นสุดด้วยการนับ. แต่ผู้
ศึกษาพึงทราบว่ สงเคราะห์ดอกไม้ที่เป็นยวชีวิกนั้นเข้ากับกสาวเกตซ์ในพระ-
บาลีนั่นแล.

ในผลขาทนียะ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ผลไม้ทั้งหลาย มีขนุน ขนุนตำปะลล
ตาล มะพร้าว มะม่วง ชมพู่มะกอก มะขาม มะงั่ว มะขวิด น้ำเต้า
ผักเจียว ผลแดงไทย มะพลับ แดงโม มะเขือ (มะแว้ง) กัลลวยมีเมล็ด
กัลลวยไม่มีเมล็ด และมะขางเป็นต้น (และ) จำพวกผลไม้ที่สำเร็จประโยชน์
แก่ของควรเคี้ยว และที่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบรีโภค ของหม่อมมนุษย์ด้วย
อาหารตามปกติในชนบทนั้น ๆ ในโลก ทุก ๆ อย่างเป็นยวกาลิก. และด้วย
อำนาจการนับชื่อ ใคร ๆ ก็ไม่อาจจะแสดงผลไม้ที่เป็นยวกาลิกเหล่านั้นให้สิ้น
สุดได้.

ก็แลผลเหล่าใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในพระบาลีว่า คู่ก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย! เรานุญาตผลเกตซ์ (ผลไม้ที่เป็นยา) คือ ลูกพิลังกาสอ ดิปลี พริก
สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม ผลแห่งโกฐ, ก็หรือผลเกตซ์ชนิดอื่นใด
บรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยว ในของควรเคี้ยว ที่ไม่สำเร็จ
ประโยชน์แก่ของควรบรีโภคในของควรบรีโภค* ดังนี้, ผลเหล่านั้นเป็นยวชีวิก.

* วิ. มหา. ๕/๔๒-๓.

แม่ผลไม้ที่เป็นยาวชีวิกเหล่านั้น ใครๆ ก็ไม่อาจจะแสดงให้เห็นสกุลลงด้วยอำนาจแห่งชื่ออย่างนี้ คือ พวกผลแห่งหมากไฟ (ลูกเข็ม) ลูกไทร หรือตำลึง การะเกด (ลำเจียก) ไข่เน่า (มะตูม) เป็นต้นที่ยังไม่สุก ลูกจันทน์เทศ ลูกข่า (พริก) กระจวานใหญ่ กระจวาน (เล็ก) เป็นต้น.

ในอัฐฐิชาตนิยะ มีวินิจฉัยดังนี้:- เมล็ดทั้งหลาย มีอาทิอย่างนี้ คือ เมล็ดขนุนลำปะลอส เมล็ดขนุน เมล็ดมะกอก เมล็ดหูกวาง เมล็ดของผลที่ยังอ่อนแห่งจำพวกอินทผลัม (เป็งก็ว่า) การะเกด (ลำเจียก) มะพลับ เมล็ดมะขาม เมล็ดตำลึง เมล็ดสะคร้อ เมล็ดบัว (ลูกบัว) ชนิดอุบล และปทุม ที่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยว และที่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภค ด้วยอำนาจแห่งอาหารตามปกติของหมู่มนุษย์ในชนบทนั้น ๆ จัด เป็นยาวกาลิก. เมล็ดมีอาทิอย่างนั้น คือ เมล็ดมะขาง เมล็ดบุนนาค เมล็ดจำพวกสมอไทยเป็นต้น เมล็ดพันธุ์ผักกาด เมล็ดผักชีล้อม จัดเป็นยาวชีวิก. เมล็ดที่เป็นยาวชีวิกเหล่านั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่ สงเคราะห์เข้ากับผลเภสัชในพระบาลีนั้นแล.

ในปิฎฐิชาตนิยะ มีวินิจฉัยดังนี้:- เป็งทั้งหลายมีอาทิอย่างนั้นคือ เป็งแห่งรัชชาติ ๗ ชนิด รัชชาติอนุลอมและอปรัณชาติ เป็งขนุน เป็งขนุนลำปะลอส เป็งมะกอก เป็งหูกวาง เป็งตาล ที่ฟอกแล้ว เป็งห้วกลอย (เถาน้ำนม เถาข้าวสารก็ว่า) ที่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยวและที่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภค แห่งหมู่มนุษย์ด้วยอำนาจแห่งอาหารตามปกติในชนบทนั้น จัดเป็นยาวกาลิก. เป็งตาลที่ยังไม่ได้ฟอก เป็งห้วกลอย (เถาน้ำนม เถาข้าวสารก็ว่า) เป็งต้นป้าเป็น* เป็นต้น (ที่ยังไม่ ได้ฟอก) จัดเป็นยาวชีวิก. เป็งที่เป็นยาวชีวิกเหล่านั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่ สงเคราะห์เข้ากับพวกน้ำฝาดและพวกรากผล.

* ต้นสาธุ กระจมัง ?

ในนียาสาขาทนียะ มีวินัจฉัยดังนี้:- ยางอ้อย (น้ำอ้อยดั่งเม) อย่างเดียว เป็นสัตตาหกาลิก. ยางที่เหลือซึ่งตรัสไว้ในพระบาลีอย่างนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราอนุญาตชตุเกสัช (ยางไม้ที่เป็นยา) คือ ยางอันไหลออกจากต้นหิงคุ ยางอันเขาเคี้ยวจากก้านและใบแห่งต้นหิงคุ ยางอันเขาเคี้ยวจากใบแห่งต้นหิงคุ หรือเจือของอื่นด้วย ยางอันไหลออกจากยอดไม้ดักกะ^๑ ยางอันไหลออกจากใบแห่งต้นดักกะ ยางอันเขาเคี้ยวจากใบ หรือไหลออกจากก้านแห่งต้นดักกะ กำยาน ก็หรือจตุเกสัชชนิดอื่นใดบรรดามี ดังนี้ จัดเป็นยาวชีวิก. ใคร ๆ ก็ไม่อาจจะแสดงชตุเกสัชที่ท่านสงเคราะห์ด้วยเขวาปนกันย ในพระบาลีนั้น ให้สิ้นสุดลงด้วยอำนาจแห่งชื่ออย่างนั้น คือ ยางกรรมณิการิ ยางมะม่วงเป็นต้น.

บรรดาขาทนียะมีมูลขาทนียะเป็นต้น เหล่านี้ ดังกล่าวมานี้ ยาวกาลิกชนิดใดชนิดหนึ่งแม้ทั้งหมด ท่านสงเคราะห์ไว้ในอรรถนี้ว่า ที่เหลือ ชื่อว่า ขาทนียะ (ของควรเคี้ยว). ส่วนคำที่ควรกล่าวในคำว่า โภชนะ ๕ อย่าง ชื่อว่า โภชนียะ (ของควรบริโภคน) เป็นต้น ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วแล.

คำว่า ขาทิสฺสามิ ภูษิตฺสามิมิติ ปฏิคฺคณฺหาติ อาปตฺติ

ทุกกฤษฺส มีความว่า ภิกษุใดรับประเคนขาทนียะและโภชนียะนั้นในเวลาวิกาล, ภิกษุนั้นต้องอาบัติทุกกฤษฺสเพราะรับก่อน. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอฬฺกโลมสิกขาบท เกิดขึ้นทางกาย ๑ ทางกายกับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกฺข อจิตตกะ ปณฺณตติวชฺชะ กายกรรมมีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

วิกาลโภชนสิกขาบทที่ ๗ จบ

๑. น้ำอ้อยดั่งเม คือ น้ำอ้อย หรือน้ำตาลเคี้ยวเป็นดั่งเม.-ผู้ชำระ. ๒. วิ. บาลีเป็นตกะ.

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระเวฬุสีเถระ

[๕๑๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระเวฬุสีเถระอุปัชฌายะของท่านพระอนนทอยู่ในอาวาสป่า ท่านเที่ยวบิณฑบาต ได้บิณฑบาตเป็นอันมาก แล้วเลือกนำแต่ข้าวสุกล้วน ๆ ไปสู่อารามตากให้แห้งแล้วเก็บไว้ เมื่อใดต้องการอาหาร ก็แช่น้ำจั้นเมื่อนั้น ต่อนาน ๆ จึงเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายถามท่านว่า อวูโส ทำไมนาน ๆ ท่านจึงเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาต จึงท่านได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายถามว่า อวูโส ก็ท่านจั้นอาหารที่ทำการสังฆหรือ.

ท่านรับว่า อย่างนั้น อวูโสทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนท่านพระเวฬุสีเถระจึงได้จั้นอาหารที่ทำการสังฆเล่า . . .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระเวฬุสีเถระว่า คุณก่อนเวฬุสีเถระ ข่าว่า เธอจั้นอาหารที่ทำการสังฆ จริงหรือ.

ท่านพระเวฬุสีเถระทูลรับ ว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนเวฬุสีเถระ โฉนเธอ จึงได้จั้นอาหารที่ทำการสังฆเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ

ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่
เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๗. ๘. อนึ่ง ภิกษุใดเคี้ยวก็ดี นันก็ดี ซึ่งของเคี้ยวก็ดี
ซึ่งของนันก็ดี ที่ทำการสังสม เป็นปาจิตติย...

เรื่องพระเวฬุสีสเถระ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ทำการสังสม คือรับประทานในวันนี้ ขบฉันในวันอื่น.

ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือเว้นโภชนะ ๕ ของเป็นยามกาลิก สัตตาคาลิก
ยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า ของนัน ได้แก่โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมสด ขนมแห้ง
ปลา เนื้อ.

ภิกษุรับประทานไว้ด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักนัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ขณะกลืน ต้องอาบัติปาจิตติย ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๑๔] ของทำการสัง ภิษุสำคัญว่าทำการสังสม เคี้ยวก็ดี นันก็ดี
ซึ่งของเคี้ยวก็ดี ซึ่งของนันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของทำการสังสม ภิษุสงสัย เคี้ยวก็ดี นันก็ดี ซึ่งของเคี้ยวก็ดี
ซึ่งของนันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของทำการสังสม ภิษุสำคัญว่ามีได้ทำการสังสม เคี้ยวก็ดี นันก็ดี
ซึ่งของเคี้ยวก็ดี ซึ่งของนันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิษุรับประเคนของเป็นยามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก เพื่อ
ประสงค์เป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ.

ขณะกลืน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

ของมิได้ทำการสังสม ภิษุสำคัญว่าทำการสังสม ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ของมิได้ทำการสังสม ภิษุสงสัย. ..ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ของมิได้ทำการสังสม ภิษุสำคัญว่ามีได้ทำการสังสม ...ไม่ต้องอาบัติ .

อนาปัตติวาร

[๕๑๕] ภิษุเก็บของเป็นยาวกาลิกไว้้นชั่วกาล ๑ ภิษุเก็บของ
เป็นยามกาลิกไว้้นชั่วยาม ๑ ภิษุเก็บของเป็นสัตตาทกาลิกไว้้นชั่วสัปดาห์ ๑
ภิษุณันของเป็นยาวชีวิกในเมื่อมีเหตุสมควร ๑ ภิษุวิกจริต ๑ ภิษุอาทิ-
กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โกชนวรรคสิกขาบทที่ ๘ จบ

สันนิธิการศึกษาบทที่ ๘

ในศึกษาบทที่ ๘ มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้:-

[เรื่องพระเวฬุสีสะทำการสังสม]

พระเถระผู้ใหญ่ ซึ่งรวมอยู่ภายในแห่งภิกษุชฎิลพันรูป ชื่อว่า
เวฬุสีสะ.

สองบพว่า อรรถเถ วิหริ ได้แก่ อยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง อันเป็น
เรือนเป็นที่บำเพ็ญเพียรใกล้พระเชตะวันวิหาร.

บพว่า สุกขกฐิ ได้แก่ ข้าวสุกไม่มีแองและกัป. ได้ยินว่า พระเถระ
นั้นฉันภายในบ้านแล้ว ภายหลังเที่ยวบิณฑบาต นำเอาข้าวสุกเช่นนั้นมา. ก็แล
พระเถระนำเอาข้าวสุกนั้นมาเพราะความเป็นผู้มักน้อย ไม่ใช่เพราะความเป็นผู้
ติดในปัจจัย. ได้ยินว่า พระเถระยังอยู่ด้วยนิโรธสมาบัติตลอด ๗ วัน
ออกจากสมาบัติแล้ว เอาบิณฑบาตนั้นชুবน้ำฉัน, ย่อมนั่งเข้าสมาบัติต่อจาก
๗ วันนั้นไปอีก ๗ วัน, ท่านยังอยู่ตลอด ๒ สัปดาห์บ้าง ๓ สัปดาห์บ้าง
๔ สัปดาห์บ้าง ด้วยประการอย่างนี้ จึงเข้าสู่บ้านเพื่อบิณฑบาต. เพราะเหตุนี้
พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย จึงกล่าวว่า นาน ๆ ท่านจึงจะเข้าไปยังบ้าน
เพื่อบิณฑบาต.

คำว่า การ การณ์ กิริยา (ทั้ง ๓ นี้) โดยอรรถเป็นอันเดียวกัน.
การทำความสะสมมีอยู่แก่ขาทนียะและโกชนียะนั้น; ฉะนั้น จึงชื่อว่าสันนิธิการ.
สันนิธิการนั้นแหละ ชื่อว่า สันนิธิการก. ความว่า สันนิทิกิริยา (ความทำการ
สะสม). คำว่า สันนิธิการกนั้น เป็นชื่อ (แห่งขาทนียโกชนียะ) ที่ภิกษุ
รับประเคนไว้ให้ค้างคืน ๑. ด้วยเหตุนี้แล พระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ในบท

ภาชนะแห่งบทธว่า สันนิชการกั นัันว่า ที่ภิกษุรับประเคนในวันนี ขบถัน
ในวันอื่น ชื่อว่า สันนิชการก.

คำว่า ปฏิกุลลหาคิ อาปคตติ ทุกกฏสส มีความว่า เมื่อภิกษุ
รับยามกาลิก หรือยามกาลิกอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่กระทำสันนิชอย่างนี้ ด้วย
ความประสงค์จะกลันกิน ต้องทุกกฏ ในเพราะรับประเคนก่อน. แต่เมื่อกลันกิน
เป็นปาจิตตีย์ ทุก ๆ คากลัน. ถ้าเมันว่า บาตรล้งไม่สะอาด ซึ่งเมื่อลুবด้วย
นิ้วมือ รอยปรากฏ, เมื่อชิมเข้าไปในระหว่างหมุดแห่งบาตรที่มีหมุด, เมื่อกัน
เมื่ออังที่ความร้อนให้ร้อนยอมชิมออก หรือว่า รับข้าวยาคุร้อน จะปรากฏ
เป็นปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้ฉัน แมในบาตรเช่นันในวันรุ่งขึ้น. เพราะฉะนั้น ภิกษุ
พึงล้งบาตรแล้ว เทน้ำใสลงไปในบาตรัน หรือลুবด้วยนิ้วมือ จึงจะรู้ได้ว่า
ไม่มีเมือก. ถ้าเมันว่ามีเมือกบนน้ำก็คิ รอยนิ้วมือปรากฏในบาตรก็คิ, บาตร
ยอมเป็นอันล้งไม่สะอาด. แต่ในบาตรมีสีน้ำมัน รอยนิ้วมือยอมปรากฏ,
รอยนิ้วมือันเป็นอัพโพหาริก. ภิกษุทั้งหลายไม่เสียดาย สละโภชนะคิให้แก่
สามณเร ถ้าสามณเรเก็บโภชนะันไว้ถวายเป็นแก่ภิกษุ ควรทุกอย่าง. แต่ที่ตน
เองรับประเคนแล้วไม่สละเสียก่อน ย่อมไม่ควรในวันรุ่งขึ้น. จริงอยู่ เมื่อภิกษุ
กลันกินข้าวสุกแมเมล็ดเดียวจากโภชนะที่ไม่สละัน เป็นปาจิตตีย์เหมือนกัน.

บรรดาเนื้อที่เป็นอกัปปิยะ ในเนื้อมนุษย์เป็นปาจิตตีย์กับถุลลัจจย.
ในเนื้อที่เหลือเป็นปาจิตตีย์กับทุกกฏ. เมื่อกลันกินยามกาลิกในเมื่อมีเหตุเป็น
ปาจิตตีย์. เมื่อกลันกินเพื่อประโยชน์เป็นอาหาร เป็นปาจิตตีย์กับทุกกฏ. ถ้า
ภิกษุเป็นผู้ห้ามภัต กลันกินโภชนะที่ไม่ได้ทำให้เป็นเคน, ในอามิสตามปรกติ
เป็นปาจิตตีย์ ๒ ตัว. ในเนื้อมนุษย์เป็นปาจิตตีย์ ๒ ตัว กับถุลลัจจย. ใน

อกัปปิยมังสะที่เหลือ เป็นปาจิตตีย์กับทุกกฏ. เมื่อกลืนกินยามกาลิก ทางปาก ที่มีอมิส เมื่อมีเหตุ เป็นปาจิตตีย์ ๒ ตัว. ทางปากไม่มีอมิสเป็นปาจิตตีย์ ตัวเดียวเท่านั้น. เมื่อกลืนกินเพื่อประโยชน์เป็นอาหาร ทุกกฏเพิ่มขึ้นแม้ใน วิกัปทั้ง ๒. ถ้าภิกษุกลืนกินในเวลาวิกาล, ในโภชนะตามปรกติ เป็นปาจิตตีย์ ๒ ตัว เพราะการสันนิษเป็นปัจจัย ๑ เพราะฉันในเวลาเป็นปัจจัย ๑. ใน อกัปปิยมังสะ ถุลลัจจัยและทุกกฏเพิ่มขึ้น. ในพวกยามกาลิกไม่เป็นอาบัติ เพราะฉันในเวลาเป็นปัจจัย. แต่ไม่เป็นอาบัติในวิกัปทุกอย่าง ในเวลาวิกาล เพราะความไม่เป็นเคนในยามกาลิกเป็นปัจจัย.

ชื่อว่า สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก อาหารตถาย มีความว่า เมื่อ ภิกษุรับประเคนเพื่อประโยชน์เป็นอาหาร เป็นทุกกฏ เพราะการรับประเคน เป็นปัจจัยก่อน. แต่เมื่อกลืนกิน ถ้าเป็นของไม่มีอมิสเป็นทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน. ถ้าสัตตาทกาลิก ยาวชีวิก ระคนด้วยอมิสเป็นของที่ภิกษุรับประเคน เก็บไว้ เป็นปาจิตตีย์ตามวัตถุแท้.

ในคำว่า อนาปตติ ยาวกาลิก เป็นต้น มีวินิจฉัยว่า ขาทนิยะ โภชนนิยะ ทำพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงขยายไว้แล้วในเวลาโภชนสิกขาบท เรียกว่า ยาวกาลิก เพราะเป็นของอันภิกษุพึงฉันได้ชั่วเวลา คือ เทียงวัน, ปานะ ๘ อย่าง กับพวกอนุโลมปานะ เรียกว่า ยามกาลิก ด้วยอรรถว่า มีเวลาเป็นครุยาม เพราะเป็นของที่ภิกษุพึงฉันได้ตลอดชั่วยาม คือ ปัจฉิมยาม แห่งราตรี, เกตัส ๕ อย่าง มีสัปปิเป็นต้น เรียกว่า สัตตาทกาลิก ด้วย อรรถว่า มีเวลา ๗ วัน เพราะเป็นของที่ภิกษุพึงเก็บไว้ได้ถึง ๗ วัน, กาลิก ที่เหลือแม้ทั้งหมด เว้นน้ำเสียว เรียกว่า ยาวชีวิก เพราะเป็นของที่ภิกษุพึง รักษาไว้ฉันได้ตลอดชีวิตเมื่อมีเหตุ.

บรรดากาลิกเหล่านั้น ภิกษุเก็บยาวกาลิกที่รับประเคนในเวลารุ่งอรุณไว้ ฉันได้ทั้งร้อยครั้ง ทรายเท่าที่กาลเวลายังไม่ล่วงเลยไป, ฉันยามกาลิกได้ตลอดวัน ๑ กับคืน ๑, ฉันตัดตาทกาลิกได้ ๗ คืบ ฉันยาวชีวิตนอกนี้ได้แม้ตลอดชีวิตเมื่อมีเหตุ ไม่เป็นอาบัติ. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ดั้นทั้งนั้น.

แต่ในฐานะนี้ ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านกล่าวปานกถา กับปัญานุโลนกถา กถามีอาทิว่า ยามกาลิก กับยาวกาลิก ระคนกัน ควรไหมหนอ ? และกับปัญุมิกถาไว้พิสดารแล้ว. ข้าพเจ้าจักกล่าวกถานั้น ๆ ในอากาศสถานนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพคฺโหลมสิกขาบท เกิดขึ้นทางกาย ๑ ทางกายกับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวฺชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

สันนิธิการกสิกขาบทที่ ๘ จบ

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๑๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ขอโกชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉันทัน ประชาชนพากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ขอโกชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉันทัน โกชนะที่ดีใครจะไม่พอใจ ของที่ร่อยไครจะไม่ชอบ ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ขอโกชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉันทันแล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอขอโกชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉันทัน จริงหรือ. พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้ขอโกชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉันทันแล้ว การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๘. ๘. ก. อนึ่ง ภิกษุใดขอโภชนะอันประณีตเห็นปานนี้
คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด
นมสั้ม เพื่อประโยชน์แก่ตนแล้วฉัน เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุอาพาธ

[๕๑๗] ก็โดยสมัยนั้นแล มีภิกษุทั้งหลายอาพาธอยู่ พวกภิกษุผู้
พยายาล ได้ถามพวกภิกษุผู้อาพาธว่า อาวุโสทั้งหลาย ยังพอทนได้อยู่หรือ
ยังพอครองอยู่หรือ

ภิกษุอาพาธเหล่านั้น ตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย เมื่อก่อนพวกกระผมขอ
โภชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน เพราะเหตุนั้นพวกกระผมจึงมี
ความผาสุก แต่เดี๋ยวนี้พวกกระผมรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้าม
แล้ว จึงไม่ขอ เพราะเหตุนั้นพวกกระผมจึงไม่มีความผาสุก

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาพาธขอโภชนะอันประณีต

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธขอโภชนะอันประณีต เพื่อประโยชน์
แก่ตนมาฉันได้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๘๘. ๕. ข. อนึ่ง ภิกษุใด มิใช่ผู้อาพาธ ขอโภชนะอัน
ประณีตเห็นปานนี้คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย
ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม เพื่อประโยชน์แก้ตนแล้วฉัน เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑๘] คำว่า โภชนะอันประณีต ความว่า ที่ชื่อว่า เนยใส
ได้แก่ เนยใสที่ทำจาก น้านมโค น้านมแพะ น้านมกระบือ หรือจากน้านม
สัตว์ที่มีมังสะเป็นกัปปิยะ

ที่ชื่อว่า เนยข้น ได้แก่นยข้นที่ทำจากน้านมสัตว์เหล่านั้น

ที่ชื่อว่า น้ำมัน ได้แก่น้ำมันอันสกัดออกจากเมล็ดงา จากเมล็ดพันธุ์

ผักกาด จากเมล็ดมะขาง จากเมล็ดละหุ่ง หรือจากเปลวสัตว์

ที่ชื่อว่า น้ำผึ้ง ได้แก่รสหวานที่แมลงผึ้งทำ

ที่ชื่อว่า น้ำอ้อย ได้แก่รสหวานที่เกิดจากอ้อย

ที่ชื่อว่า ปลา ท่านว่าได้แก่สัตว์ที่เกี่ยวไปในน้ำ

ที่ชื่อว่า เนื้อ ได้แก่นื้อของสัตว์บกที่มีมังสะเป็นกัปปิยะ

ที่ชื่อว่า นมสด ได้แก่น้านมโค น้านมแพะ น้านมกระบือ หรือ
น้านมของสัตว์ที่มีมังสะเป็นกัปปิยะ

ที่ชื่อว่า นมส้ม ได้แก่นมส้มที่ทำจากน้านมของสัตว์เหล่านั้นแหละ.

[๕๑๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า โภชนะอันประณีตเห็นปานนั้น ได้แก่ โภชนะอันประณีต
มีสภาพดังกล่าวแล้ว

ที่ชื่อว่า มิใช่ผู้อาพาธ คือผู้ที่เว้น โภชนะอันประณีต ก็ยังผาสุก

ที่ชื่อว่า ผู้อาพาธ คือผู้ที่เว้น โภชนะอันประณีต ไม่ผาสุก

ภิกษุมิใช่ผู้อาพาธขอเพื่อประโยชน์แก่ตน เป็นทุกกฏในประโยคที่ขอ
ได้ของนั้นมา รับประเคนด้วยตั้งใจว่าจักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ
ขณะกลืน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุกๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๒๐] มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่ามิใช่ผู้อาพาธ ขอโภชนะอัน-
ประณีต เพื่อประโยชน์แก่ตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสงสัย ขอโภชนะอันประณีต เพื่อประโยชน์
แก่ตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่าอาพาธ ขอโภชนะอันประณีต เพื่อ
ประโยชน์แก่ตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกะทุกกฏ

ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่ามิใช่ผู้อาพาธ... ต้องอาบัติทุกกฏ

ผู้อาพาธ ภิกษุสงสัย... ต้องอาบัติ ทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่าผู้อาพาธ...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๒๑] ภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุเป็นผู้อาพาธ ขอมมา หายอาพาธแล้ว
นั้น ๑ ภิกษุนั้นโภชนะที่เหลือของภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุขอต่อญาติ ๑ ภิกษุขอ
ต่อคนปวารณา ๑ ภิกษุขอเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุอื่น ๑ ภิกษุจ่ายมาด้วยทรัพย์
ของตน ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โภชนวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปณิตโภชนสิกขาบทที่ ๕

ในสิกขาบทที่ ๕ มีวินัยฉัยดังนี้.

[แก้บรรณปฐมบัญญัติ เรื่องโภชนะอันประณีต]

บทว่า ปณิตโภชนานิ ได้แก่ โภชนะอย่างดียิ่ง.

คำว่า กสฺส สมฺปนฺนํ น มนาปํ ได้แก่ โภชนะที่ประกอบ
ด้วยคุณสมบัติ ใครจะไม่ชอบใจ.

บทว่า สาธุ แปลว่า มีรสอร่อย.

ในคำว่า โย ปน ภิกฺขุ เอวรูปานิ ปณิตโภชนานิ อคฺคิลาโน
อตุตฺตโน อตุถาย วิญญาเปตฺวา ญญฺเชยฺย นี้ มีวินัยฉัยดังนี้ :- ภิกษุ
ขอโภชนะที่ดีล้วน ๆ มีสัปปิเป็นต้นมานั้น ไม่ต้องปาจิตติย. ต้องทุกกฎเพราะ
ขอแกลงและข้าวสุกในพวกเสขิยวัตร. แต่ภิกษุผู้ขอโภชนะดี ที่ระคนกับข้าวสุก
มานั้น บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นต้องปาจิตติย.

ทราบว่าเป็นคำนี้ มีอธิบายดังต่อไปนี้:- ก็เพราะเหตุนี้แหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสว่า ปณิตานิ ตรัสในสูตรว่า ปณิตโกชนานิ. จริงอยู่ เมื่อพระองค์ตรัสว่า ปณิตานิ ย่อมรวมสัปปีเป็นต้นเข้าด้วย. แต่เมื่อตรัสว่า ปณิตโกชนานิ เนื้อความย่อมปรากฏดังนี้ว่า โภชนะที่เกิดจาก ัญญาชาติ ๗ ชนิด ระคนด้วยของประณีต ชื่อว่า โภชนะประณีต.

บัดนี้ ในคำว่า วิญญาเปติ ปโยเค ทุกกฏ เป็นต้น มีวินิจฉัย ดังต่อไปนี้:- เมื่อภิกษุขอว่า ท่านจงให้กัฏกับเนยใส, จงราดเนยใสให้, จงทำให้ระคนกับเนยใสแล้วให้, จงให้เนยใส จงให้เนยใสและกัฏ ดังนี้ เป็นทุกกฏ เพราะการออกปากขอ, เป็นทุกกฏ เพราะรับประเคน, เป็นปาจิตติย เพราะกลืนกิน. แต่เมื่อภิกษุกล่าวว่า ท่านจงให้สัปปีกัฏ เพราะธรรมดาว่า สัปปีกัฏจุจาสาลีกัฏ ไม่มี ฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่า เป็นทุกกฏ เพราะออก ปากขอแกลงและข้าวสุกอย่างเดียว.

ก็ถ้าเมื่อภิกษุกล่าวว่า จงให้กัฏกับเนยใส แต่ทนายกวายกัฏแล้ว กวายน เนยขึ้น นมสด หรือนมส้ม ด้วยกล่าวว่า นิมนต์ท่านทำเนยใสฉันเถิด ก็ หรือทนายมูลค่ากล่าวว่า นิมนต์ท่านรับเอาเนยใสด้วยมูลค่านี้ฉันเถิด (เป็น ปาจิตติย) ตามวัตถุที่เดียว.

แต่เมื่อภิกษุกล่าวว่า จงให้กัฏกับเนยใสโค ทนายจงกวายด้วยเนยใสโค หรือเมื่อเนยใสโคไม่มี จงกวายนเนยขึ้นโคเป็นต้นโดยนัยก่อนนั้นแล หรือจง กวายนแม่โคที่เดียวก็ตามที่ กล่าวว่า นิมนต์ท่านฉันด้วยเนยใสจากแม่โคนี้ (เป็นปาจิตติย) ตามวัตถุเหมือนกัน.

แต่ถ้าทนายถูกภิกษุขอด้วยเนยใสโค กวายด้วยเนยใสของแพะเป็นต้น เป็นอันผิดสังเกต. จริงอยู่ เมื่อมีการกวายอย่างนี้ จึงเป็นอันทนายถูกภิกษุขอ

อย่างหนึ่ง ถวายไปอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นอาบัติ. แม้ในคำว่า จงให้ด้วยเนยใสแพะ เป็นต้นก็นัยนี้.

เมื่อภิกษुकกล่าวว่า จงให้ด้วยกัปปิยะเนยใส ทายกถวายด้วยกัปปิยะเนยใส เป็นอันผิตสังเกตเหมือนกัน. เมื่อภิกษुकกล่าวว่า จงให้ด้วยกัปปิยะเนยใส ทายกถวายด้วยกัปปิยะเนยใส เป็นทุกกฏเหมือนกัน ทั้งในการรับ ทั้งในการบริโภค. เมื่อกัปปิยะเนยใสไม่มี เขาถวายด้วยกัปปิยะเนยข้น เป็นต้น โดยนัยก่อนนั้นแล ด้วยกล่าวว่า นิมนต์ท่านทำเนยใสฉันเถิด เป็นอันเขาถวายด้วยกัปปิยะเนยใสแท้.

เมื่อภิกษुकกล่าวว่า ด้วยกัปปิยะเนยใส เขาถวายด้วยกัปปิยะเนยใส เป็นอันผิตสังเกตเหมือนกัน. เมื่อกล่าวว่า ด้วยเนยใส เขาถวายด้วยของอย่างใดอย่างหนึ่ง มีเนยข้น เป็นต้นที่เหลือ เป็นอันผิตสังเกตเหมือนกัน. แม้ในคำว่า จงถวายด้วยเนยข้น เป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน.

แท้จริง มีการออกปากขอด้วยวัตถุใด ๆ เมื่อภิกษुकได้วัตถุนั้น หรือมูลค่าแห่งวัตถุนั้นแล้ว จักว่าเป็นอันได้วัตถุนั้น ๆ แล้วเหมือนกัน. แต่ถ้าเขาถวายของอื่นที่มาจากพระบาติ หรือมิได้มาก็ตาม เป็นผิตสังเกต. เมื่อภิกษुकออกปากขอด้วยเนยข้น เป็นต้นอย่างอื่น. ยกเว้นเนยข้นที่มาจากพระบาติ เป็นต้นเสีย เป็นทุกกฏ. เหมือนอย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษुकกล่าวว่า จงให้สัปปิภัต การออกปากขอแคงและข้าวสุก เป็นทุกกฏเท่านั้น เพราะสัปปิภัตไม่มีเหมือนสาสิภัต ฉันทใด แม้ในคำว่า จงให้นวนิตภัต เป็นต้นก็ฉันทนั้น (คือเป็นเพียงทุกกฏฉันทนั้น).

จริงอยู่ แม้เมื่อจะกล่าวเนยข้น เป็นต้นแต่ละอย่างให้พิสดารตามลำดับ (แห่งเนยข้น) ก็จะต้องกล่าวเนื้อความนี้แน่และ. และเนื้อความพิสดารนั้น

บัณฑิตอาจรู้ได้แม้ด้วยความสังเขป, จะมีประโยชน์อะไรด้วยความพิสดารใน
เนยชั้นแต่ละอย่างเป็นต้นนั้น. ด้วยเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวว่ แม่ในคำว่า
จงให้ด้วยเนยชั้น เป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน.

แต่ถ้าภิกษุออกปากขอในที่เดียวกัน หรือในทำต่างกัน ด้วยวัตถุมีเนย-
ใสเป็นต้นแม่ทั้งหมด เทของที่ได้แล้วลงในภาชนะเดียวกันทำให้เป็นรสเดียวกัน
แม่เอาปลายหญาคาตะหยดลงที่ปลายลิ้นหยดเดียว จากระสนั้นแล้วกลืนกิน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๕ ตัว. สมจริงดังคำแม่ในที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน
กัมภีร์ปริวารว่า

**ภิกษุต้องปาจิตตีย์ที่เป็นไปทางกาย มิใช่
เป็นไปทางวาจาทั้งหมด (๕ ตัว) มีวัตถุ
ต่าง ๆ กัน พร้อม ๆ กัน คราวเดียว, ปัญหา
ข้อนี้ท่านผู้ฉลาดคิดกันแล้ว.**

ในคำว่า อคิลานอ คิลานสณฺณี นี้ มีวินัยจรรย์ดังนี้:- ถ้าภิกษุ
แม้เป็นผู้มีความสำคัญว่าอาพาธ ออกปากขอเภสัช ๕ เพื่อประโยชน์แก่เภสัช,
พระวินัยธรพึงปรับเธอด้วยมหานามสิกขาบท. แต่เมื่อออกปากขอโภชนะ
ประณีต ๕ อย่าง พึงปรับด้วยสิกขาบทนี้. แต่โภชนะประณีต ๕ อย่างนั้น เป็น
ปาฏิเทสนียวัตถุสำหรับพวกภิกษุณี. ในเพราะการออกปากขอแกลงและข้าวสุก
เป็นทุกกฏที่ตรัสไว้ในเสขยบัญญัติเท่านั้น แก่ภิกษุและภิกษุณีแม่ทั้ง ๒ พวก.
บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๔ เกิดจากทางกาย ๑ ทางกายกับวาจา ๑
ทางกายกับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัจญญวิโมกข์ อจิตตกะ
ปัจฉินตติวัชชะ กายกรรม วจิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปณิตโภชนะ สิกขาบทที่ ๕ จบ

โกชนวรรค ลิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๕๒๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคารศาลापामหาวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้มีปกติถือของทุกอย่างเป็นบังสกุล สำนักอยู่ในสุสานประเทศ ท่านไม่ปรารถนาจะรับอาหารที่ประชาชนถวาย เทียวถือเอาอาหารเครื่องเช่นเจ้าตามป่าช้าบ้าง ตามโคนไม้บ้าง ตามธรณีประตูป้าง มาฉันเอง ประชาชนต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุนี้จึงได้ถือเอาอาหารเครื่องเช่นเจ้าของพวกเราไปฉันเองเล่า ภิกษุนี้อ้วนล่ำ บางทีจะฉันเนื้อมนุษย์.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนพวกนั้น เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุจึงได้กลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้ ล้วงช่องปากเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข้าว่าเธอกลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้ ล้วงช่องปาก จริงหรือ.

ภิกษุนั้นทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติลิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอจึงได้กลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้ ล้วงช่องปากเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่

เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง
ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๕. ๑๐. ค. อนึ่ง ภิกษุใด กลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้ ล้วง
ช่องปาก เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

ทรงอนุญาตน้ำและไม้ชำระฟัน

[๕๒๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุพากันรังเกียจน้ำและไม้ชำระฟัน
ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถือเอาน้ำ และไม้ชำระฟันเองแล้วบริโภคได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๘๕. ๑๐. ข. อนึ่ง ภิกษุใด กลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้ ล้วง
ช่องปาก เว้นไว้แต่น้ำและไม้ชำระฟัน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องทรงอนุญาตน้ำและไม้ชำระฟัน จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๒๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด ก็คือผู้เช่นใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ที่เขายังไม่ได้ให้ ท่านกล่าวว่า ที่ยังไม่ได้รับประเคน.

ลักษณะการรับประเคน

ที่ชื่อว่า เขาให้ คือ เมื่อเขาให้ด้วยกาย ด้วยของเนื่องด้วยกาย หรือ
โยนให้ ๑ เขาอยู่ในหัตถบาต ๑ ภิกษุรับประเคนด้วยกาย หรือด้วยของเนื่อง
ด้วยกาย ๑ นี้ชื่อว่า เขาให้.

ที่ชื่อว่า อาหาร ได้แก่ ของที่กลืนกินได้ ใดๆอย่างหนึ่ง ยกเว้น
น้ำและไม้ชำระฟัน นี้ชื่อว่าอาหาร.

บทว่า เว้นไว้แต่น้ำ และไม้ชำระฟัน คือ ยกเว้นน้ำและไม้ชำระฟัน.

ภิกษุถือเอาด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ขณะกลืน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๒๕] อาหารที่ยังไม่ได้รับ ประเคน ภิกษุสำคัญว่ายังมีได้รับประเคน
กลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้ ล้วงช่องปาก เว้นไว้แต่น้ำและไม้ชำระฟัน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อาหารที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุสงสัย กลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้
ล้วงช่องปาก เว้นไว้แต่น้ำและไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อาหารที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุสำคัญว่าได้รับประเคนไว้แล้ว
กลืนอาหารที่เขายังไม่ได้ให้ ล้วงช่องปาก เว้นไว้แต่น้ำและไม้ชำระฟัน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

อาหารที่รับประเคนไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับประเคน...ต้อง
อาบัติทูกกฏ.

อาหารที่รับประเคนไว้แล้ว ภิกษุสงสัย...ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

อาหารที่รับประเคนไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่ารับประเคนไว้แล้ว ...ไม่
ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๒๖] กลืนน้ำและไม้ชำระฟัน ๑ ถันยามหาวิภังค์ ๔ ในเมื่อมีเหตุ
ถูกเงินเมื่อกับปียการกไม่มี ภิกษุถือเอาเองแล้วฉันได้ ภิกษุวิกลจริต ๑
ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

โกชนวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๔ จบ

ทนต์โปณสิกขาบทที่ ๑๐

ในสิกขาบทที่ ๑๐ มีวินัยจัตถ์ดังนี้:-

[แก้เอรรถด้วยภิกษุถือบังสกุลทุกอย่าง]

ภิกษุนั้น ชื่อว่า สรรพบังสกุลิกะ (ผู้มีปกติถือบังสกุลทุกอย่าง) เพราะเอรรถว่า ภิกษุนั้นมีบรรดาปัจจัย ๔ ทุกอย่าง โดยที่สุด แม้ไม้ชำระฟัน ก็เป็นบังสกุลทั้งนั้น. ได้ยินว่า ภิกษุนั้น ทำภาชนะที่เขาทิ้งในป่าช้านั้นนั่นเอง ให้เป็นบาตร ทำจีวรด้วยท่อนผ้าที่เขาทิ้งในป่าช้านั้นนั่นแหละ ถือเอาเตียง และดั่งที่เขาทิ้งในป่าช้านั้นเหมือนกันใช้สอย.

ปูและตาของบิดาผู้ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่า อัยยะ ในคำว่า อัยยะ-โอสถาฎิตกานี นี้. ขาทนิยะและโกชนิยะที่เขาเซ่นทิ้งไว้ในป่าช้า เป็นต้น เพื่อประโยชน์แก้บรรพบุรุษเหล่านั้น เรียกว่า โอสถาฎิตกะ (เครื่องเซ่น). ได้ยินว่า พวกมนุษย์ได้ทำของอันเป็นที่รักแห่งพวกญาติเหล่านั้น ในเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ ให้เป็นก้อนข้าวบิณฑุ์อุทิศพวกญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว เช่นวางไว้ในที่ทั้งหลาย มีป่าช้าเป็นต้นนั้นด้วยตั้งใจว่า ขอเหล่าญาติของพวกเรา จงบริโภคนั้น.

ภิกษุนั้นเอาข้าวบิณฑุ์นั้นมาฉัน, ไม่ปรารถนาของอื่นแม้ประณีตที่เขาถวาย. ด้วยเหตุนี้ พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายจึงได้กล่าวว่า ถือเอาอาหารเครื่องเซ่นเจ้าที่ป่าช้าบ้าง ที่โคนไม้บ้าง ที่ธรณีประคูป้าง มาฉันเอง ดังนี้.

บทว่า เถโร แปลว่า แข็งแรง คือ ลำสัน.

บทว่า วทฺธโร แปลว่า อ้วนล่ำ. มีคำอธิบายว่า ภิกษุนี้ทั้งอ้วนทั้งมีร่างกายล่ำสัน.

ตามบทว่า มนุสฺสสมฺถิ มนุสฺเส ขาทติ มีความว่า พวกเราเข้าใจภิกษุนั้นว่า บางทีจะฉันทน้อมนุษย์. ประชาชนเหล่านั้นมีความเข้าใจดังนั้นว่าความจริง พวกคนกินน้อมนุษย์ ย่อมเป็นผู้เช่นนี้.

ในคำว่า อุกททนต์โปเณ กุกกุจายนฺติ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้
พวกภิกษุเหล่านั้นไม่ได้สังเกตธรรมดาแห่งบทว่า ฟิงกลินกินอาหารที่เขาไม่ได้ให้ผ่านทวารปากเข้าไป ให้ถูกต้อง จึงได้พากันรังเกียจ. ฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงยังภิกษุเหล่านั้น ให้ยอมตกลง ด้วยอำนาจแห่งเรื่องตามที่เกิดขึ้นแล้ว คุชบิคาชี้แจงให้พวกลูก ๆ ยินยอม ฉะนั้น จึงได้ทรงตั้งอนุบัญญัติไว้.

บทว่า อทินฺนํ มีความว่า เขาไม่ได้ให้ด้วยกาย ของเนื่องด้วยกาย และการโยนให้อย่างใดอย่างหนึ่ง แก่ภิกษุผู้รับด้วยกายหรือด้วยของเนื่องด้วยกาย. จริงอยู่ พระอุบาลีเถระหมายเอาของที่เขาไม่ได้ให้นี้แหละ จึงกล่าวไว้ในบทภาชนะว่า ชื่อว่าของที่เขายังไม่ได้ให้ ท่านเรียกของที่ยังไม่ได้รับประเคน. แต่ในทฎติยปาราชิกตรัสว่า ชื่อว่า ของที่เขาไม่ได้ให้ ท่านเรียกทรัพย์ที่ผู้อื่นหวงแหน. ส่วนบทว่า ของที่เขาให้นี้ ท่านยกขึ้นไว้ เพื่อแสดงลักษณะแห่งของที่เขาไม่ได้ให้นั้นนั่นแหละ ด้วยอำนาจแห่งนัยที่ทรงกันข้าม.

[ว่าด้วยการประเคนและการรับประเคน]

กัณนิเทศแห่งบทว่า ทินฺนํ นั้น มีวินิจฉัยดังนี้:- ชื่อว่า กายเน
วา กายปฏิพัทฺเธเน วา นิสุตฺตคฺคิเยเน วา เทนฺเต ได้แก่ เมื่อคนอื่น
เขาให้อยู่อย่างนี้ (คือให้ด้วยกาย หรือด้วยของเนื่องด้วยกายหรือด้วยการโยนให้).

ชื่อว่า หตุตปาเส จิโต กายเน วา กายปฏิพทุเสน วา ปฏิคฺคณ-
หาคิ มีความว่า ถ้าภิกษุอยู่ในหัตถบาสมิลักษณะดังกล่าวแล้วในก่อน รับ
ประเคนของนั้นที่เขาให้อยู่อย่างนั้น ชั้นที่สุดแม้ละอองรดด้วยกาย หรือด้วย
ของเนื่องด้วยกาย. วัตถุนั้นที่รับประเคนแล้ว อย่างนั้นท่านเรียกชื่อว่า ของที่
เขาให้. ของที่เขาเสียดละด้วยคำว่า ท่านจงถือเอาของนี้, ของนี้จึงเป็นของท่าน
เป็นต้น ท่านไม่เรียกชื่อว่าของเขาให้.

บรรดานิเทศเหล่านั้น บทว่า กายเน มีความว่า ที่เขาให้ด้วยบรรดา
สรีราร้วยะมีมือเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง ชั้นที่สุด แม้ด้วยนิ้วเท้า ก็เป็น
อันชื่อว่าเขาให้แล้วด้วยกาย. แม้ในการรับประเคน ก็นัยนี้นั้นแล. แท้จริง
ของที่ภิกษุรับประเคนด้วยสรีราร้วยะ (ส่วนแห่งร่างกาย) ส่วนใดส่วนหนึ่ง
จัดว่า รับประเคนแล้วด้วยกายเหมือนกัน. ถ้าแม้เขาให้ของที่ต้องทำการนัตถุ
ภิกษุอาพาธไม่อาจนัตถุเข้าทางช่องจมูกได้เลย รับเข้าทางปากได้ (รับประเคน
ทางปากได้). ความจริง เพียงความใส่ใจเท่านั้น เป็นประมาณในการรับ
ประเคนนี้. นัยนี้ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจรี.

บทว่า กายปฏิพทุเสน มีความว่า ของที่เขาให้ด้วยอุปกรณ์อย่างใด
อย่างหนึ่ง บรรดาอุปกรณ์ มีทัพพีเป็นต้น เป็นอันชื่อว่าเขาให้ด้วยของเนื่อง
ด้วยกาย. แม้ในการรับประเคนก็นัยนี้เหมือนกัน. ของที่ภิกษุรับด้วยวัตถุ
อย่างใดอย่างหนึ่งที่เนื่องด้วยร่างกาย มีบาตรและถาดเป็นต้น จัดว่ารับประเคน
ด้วยของเนื่องด้วยกายเหมือนกัน.

บทว่า นิสฺสคฺคิเยน มีความว่า ก็ของที่เขาโยนถวายให้พ้นจากกาย
และจากของเนื่องด้วยกาย แก่ภิกษุผู้อยู่ในหัตถบาส ด้วยกายหรือของเนื่อง
ด้วยกาย เป็นอันชื่อว่าเขาถวายด้วยประโยชน์ที่โยนให้. นี่เป็นการพรรณนาตาม
พระบาลีก่อน.

การน้อมถวายยังไม่ปรากฏก่อน เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรรับ. แต่ถ้าเขาน้อมลงมาแม้เพียงเล็กน้อย, ภิกษุพึงเหยียดแขนออกรับภาชนะอันต่าง แม้โดยเอกเทศ. ด้วยการรับเพียงเท่านี้ ภาชนะทั้งหมดเป็นอันรับประเคนแล้ว. ตั้งแต่รับประเคนนั้นไป จะยกลง หรือเลื่อนออก แล้วหยิบเอาของที่คนต้องการสมควรอยู่. ส่วนในภาชนะเดียวกันมีกระบุงซึ่งมีข้าวสวยเป็นต้น ไม่มีคำที่จะพึงกล่าวเลย.

แม้ทายกผู้หาบภัตตาหารไป ถ้าน้อมหาบลงถวาย สมควรอยู่. ถ้าแผ่นดินมีไม้ไผ่ยาว ๓๐ ศอก, ที่ปลายข้างหนึ่งผูกหม้อน้ำอ้อยแขวนไว้ ที่ปลายข้างหนึ่งผูกหม้อเนยใสแขวนไว้, ถ้าภิกษุรับประเคนลำไม้ไผ่นั้น เป็นอันรับประเคนของทั้งหมดเหมือนกัน.

ถ้าทายกกล่าวว่า นิมนต์ท่านรับน้ำอ้อยสดซึ่งกำลังไหลออกจากรางหยิบอ้อย การน้อมเข้ามาถวาย ยิ่งไม่ปรากฏ เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรรับ. แต่ถ้าเขาเอากากทิ้งแล้วเอามือวิกขึ้นถวาย ๆ ควรอยู่.

บาตรมากใบ เขาวางไว้บนเตียงก็ดี บนตั่งก็ดี บนเสื่อลำแพนก็ดี บนรางไม้ก็ดี บนแผ่นกระดานก็ดี. ทายก (ผู้ให้) อยู่ในหัตถบาตรแห่งภิกษุผู้อยู่ในที่ใด, ของที่เขาให้ในบาตรเหล่านั้น อันภิกษุผู้อยู่ในที่นั้น แม้เอานิ้วแตะเตียงเป็นต้น ด้วยความหมายว่ารับประเคนจะยืนอยู่ก็ตาม นั่งอยู่ก็ตาม นอนอยู่ก็ตาม เป็นอันรับประเคนแล้วทั้งหมด. ถ้าแผ่นดินภิกษุขึ้นนั่งเตียงเป็นต้น ด้วยหมายใจว่า เราจึกรับประเคน. ก็ควรเหมือนกัน.

ก็ถ้าแผ่นดินเขาวางบาตรทั้งหลายไว้บนแผ่นดิน เอากระพุงกับกระพุงจกดกัน, ของที่เขาถวายในบาตรใบที่ภิกษุนั่ง เอานิ้วมือหรือเข้มนิ้วเท้าขึ้น เป็นอันรับประเคนแล้ว. ท่านกล่าวไว้ในที่บางแห่งว่า การรับประเคนในบาตร

ที่เขาตั้งไว้บนเสื่อลำแพนผืนใหญ่ และเครื่องลาดหลังช้างเป็นต้น ย่อมไม่ขึ้น. คำนั้นพึงทราบว่าเป็นทำนกล่าวหมายเอาการล่วงเลยหัตถบาสาไป. แต่เมื่อมีหัตถบาสาในทีใดทีหนึ่งก็ควร นอกจากของซึ่งเกิดอยู่กับที่นั้น.

ก็การรับประเคนบนใบปทุม หรือบนใบทองกวาวเป็นต้น ซึ่งเกิดอยู่กับที่นั้น ย่อมไม่ควร. เพราะใบปทุมเป็นต้นนั้น ไม่ถึงการนับว่าของเนื่องด้วยกาย. เหมือนอย่างว่าในของเกิดกับที่นั้น การรับประเคนไม่ขึ้น ฉันทัดในเตียงที่ตั้งตรงไว้ที่ต่อเป็นต้น ในแผ่นกระดาน หรือในหินที่เป็นอสังหาริมะ การรับประเคน ก็ไม่ขึ้นเหมือนกัน ฉันทัดนั้น. จริงอยู่ เตียงที่ตั้งตรงไว้ที่ต่อเป็นต้นเมื่อนั้นเป็นของควรสงเคราะห์เข้ากับของที่เกิดอยู่กับที่นั้น.

แม้บนใบมะขามเป็นต้น ซึ่งเป็นใบเล็ก ๆ คาดไว้บนพื้น การรับประเคนก็ไม่ขึ้น. เพราะว่า ใบมะขามเป็นต้นเหล่านั้น ไม่สามารถจะตั้งไว้ได้ด้วยดี. แต่บนใบที่ใหญ่มีใบปทุมเป็นต้น (รับประเคน) ขึ้น.

ถ้าทายก (ผู้ให้) ยืนเลยหัตถบาสาในที่นั้น เอากระบวยคันยาวตักถวาย, ภิกษุพึงบอกเขาว่า เข้ามาถวายใกล้ ๆ. เขาไม่ได้ยินคำพูด หรือไม่เอื้อเพื่อเทลงไปในบาตรทีเดียว, ภิกษุพึงรับประเคนใหม่. แม้ในบุคคลผู้ยืนอยู่ห่างโยนก้อนข้าวไปถวาย ก็เช่นนี้เหมือนกัน. ถ้าในบาตรที่นำออกมาจากถุงบาตรมีผงน้ำข้อม, เมื่อมีน้ำพียงล้างเสียก่อน. เมื่อไม่มี พึงเช็ดผงน้ำข้อม หรือรับประเคนแล้ว จึงเทียวไปบิณฑบาต. ถ้าเมื่อเทียวไปบิณฑบาตผงดกลง (ในบาตร) พึงรับประเคนก่อนจึงรับภิกษา. แต่เมื่อไม่รับประเคน รับ (ภิกษา) เป็นวินัยทุกกฏ. แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้รับประเคนฐลิตที่ตักนั้นใหม่แล้วฉันทัด. ก็ถ้าเมื่อภิกษุกล่าวว่า รับประเคนก่อนจงถวาย พวกเขาไม่ได้ยินคำพูด หรือไม่เอื้อเพื่อถวายภิกษุเลยทีเดียว, ไม่เป็นวินัยทุกกฏ. ภิกษุรับประเคนใหม่แล้ว พึงรับภิกษาอื่นเกิด.

วิธีปฏิบัติเมื่อมีของตกลงในบาตรในเวลาต่าง ๆ

ถ้าลมแรงพัดธุลีให้ลอยไปตกจากที่นั่น ๆ, ภิกษุไม่อาจรับภิกษาได้, จะผูกใจรับด้วยจิตบริสุทธิ์ว่า เราจักให้แก่อนุปสัมบัน ควรอยู่. เทียวไปบิณฑบาตอย่างนั้นแล้วกลับไปยังวิหาร หรืออาสนศาลา ให้ภิกษานั้นแก่อนุปสัมบันแล้ว จะรับเอาภิกษาที่อนุปสัมบันนั้น ถวายใหม่ หรือจะถือเอาของอนุปสัมบันนั้นด้วยวิสาสะฉัน ก็ได้.

ถ้าภิกษุให้บาตรที่มีธุลีแก่ภิกษุในเวลาเที่ยวภิกษาจาร, ฟังบอกภิกษุเจ้าของบาตรนั้นว่า ท่านรับประเคนบาตรนี้แล้ว ฟังรับภิกษาหรือฟังฉัน. ภิกษุเจ้าของบาตรนั้น ฟังทำอย่างนั้น. ถ้าธุลีลอยอยู่ข้างบน, ฟังรินน้ำข้าวออกแล้วฉันส่วนที่เหลือเถิด. ถ้าธุลีจมแทรกลงข้างใน ฟังประเคนใหม่. เมื่อไม่มีอนุปสัมบันอย่าปล่อย (บาตร) จากมือเลย ฟังนำไปในที่ซึ่งมีอนุปสัมบันแล้วรับประเคนใหม่. จะนำธุลีที่ตกลงในข้าวแห้งออกแล้วฉัน ก็ควร. แต่ถ้าเป็นธุลีละเอียดมาก ฟังนำออกพร้อมกับข้าวสวยส่วนข้างบน หรือฟังรับประเคนใหม่ แล้วฉันเถิด.

เมื่อชาวบ้านวางข้าวยาคุหรือแกงไว้ข้างหน้าแล้วคน หยดแกงกระเซ็นขึ้นจากภาชนะตกลงในบาตร. ภิกษุฟังรับประเคนบาตรใหม่. เมื่อพวกเขาเอาระบวยตักมาถวาย หยดสุปะเป็นต้น หยดออกจากกระบวยตกลงไปในบาตรก่อน, เป็นอันตกลงไปด้วยดี ไม่มีโทษ เพราะเขาน้อมเข้ามาถวาย

ถ้าแผ่นดินเมื่อเขาเอาจากน้ำเกลี่ยข้าวสุกลงอยู่ เขม่า หรือเถ้าตกลงไปจากจอกน้ำ ไม่มีโทษเหมือนกัน เพราะเขาน้อมถวาย ของที่เขากำลังถวายแก่ภิกษุรูปถัดไป กระเด็นออกจากบาตรไปตกในบาตรของภิกษุอีกรูปหนึ่ง เป็นอันตกไปดี จักว่ารับประเคนแล้วเหมือนกัน.

เมื่อเขาจัดผักปลัง (ผักไห่) ดองเป็นต้น ถวายแก่ภิกษุรูปหนึ่ง หยดน้ำ (ผักดอง) จากผักดองตกลงไปในบาตรของภิกษุอื่นเธอฟังรับประเคน

บาตรใหม่. พวกเขากำลังจับข้างบนบาตรของภิกษุใด, เมื่อหยคน้ำผักคองตกลงไปในบาตรของภิกษุนั้น ไม่มีโทษ เพราะเขาน้อมเข้ามาด้วยความเป็นผู้ประสงค์จะถวาย.

พวกชาวบ้านถวายบาตรเต็มด้วยข้าวปายาส, ภิกษุไม่อาจจับข้างล่างได้ เพราะมันร้อน จะจับแม่ที่ขอบปาก ก็ควรเหมือนกัน. ถ้าแม่น้อยนั้นก็ไมอาจ (จับได้) ฟังรับด้วยเชิงรองบาตร (ตีนบาตร)

ภิกษุผู้นั่งถือบาตรหลักอยู่ที่หอฉัน. เธอไม่รู้ว่าเขากำลังนำโภชนะมาเลย เขาถวายอยู่ที่ไม่รู้, โภชนะจัดว่ายังไม่ได้รับประเคน. แต่ถ้าเธอเป็นผู้นั่งใส่ใจไว้ (แต่ต้น) ควรอยู่. ถ้าแม่นเธอวางมือจากเชิงบาตรแล้วเอาเท้าหนีบไว้ม้อยหลับไป สมควรเหมือนกัน. แต่เมื่อเธอเอาเท้าเหยียบเชิงบาตรไว้รับประเคน ถึงจะตื่นอยู่ ก็เป็นการรับประเคนโดยไม่เอื้อเฟื้อ. เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรทำ.

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า การรับประเคนด้วยเชิงรองบาตรอย่างนี้ ถือว่าเป็นการรับประเคนด้วยของเนื่องกับบาตรซึ่งเนื่องด้วยกาย เพราะฉะนั้นจึงไม่ควร. คำนั้นเป็นแค่เพียงกำพุดเท่านั้น. แต่โดยอรรถ ทั้งหมดนั้น ก็เป็นของเนื่องด้วยกายทั้งนั้น. และแม้ในกายสังสัคคสิกขาบท ก็ได้แสดงนัยนี้ไว้แล้ว. ถึงจะเหยียบแม่ของตกที่เขากำลังถวายแก่ภิกษุ ขึ้นมาฉันเอง ก็ควร.

ในการเหยียบเอาของตกฉันนั้น มีพระสูตรเป็นเครื่องสาธกดังต่อไปนี้ว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เราอนุญาตให้ภิกษุเหยียบเอาของตกที่เขากำลังถวายฉันเองได้. ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร ? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เพราะของนั้นพวกทายกเขาสละถวาย* แล้ว. ก็แล พระสูตรนี้ มีอรรถควรอธิบาย เพราะฉะนั้นในพระสูตรนี้ ฟังทราบอธิบายอย่างนี้:- ของใดที่เขากำลังถวาย พลัดหลุดจากมือของผู้ถวาย ตกกลงไปบนพื้นที่สะอาด หรือบนใบบัว ฝา เสื้อลำแพน

* วิ จุลล. ๗/๔๕

เป็นต้น, ของนั้นจะหยิบขึ้นมาฉันเองก็ควร. แต่ของใดตกลงไปบนพื้นที่มีฝุ่น
ละออง, ของนั้น ฟังเช็ด หรือล้างฝุ่นละอองออกแล้ว หรือรับประทานแล้วฉัน
เถิด ถ้าของกลิ้งไปยังสำนักของภิกษุอื่น, แม่ภิกษุเจ้าของ ๆ นั้น จะให้นำคืน
มาก็ควร. ถ้าเชอกล่าวกะภิกษุนั้นว่า นิมนต์ท่านนั้นแหละฉันเถิด แม่ภิกษุ
นั้นจะฉัน ก็ควร. แต่ภิกษุนั้นอันภิกษุเจ้าของสิ่งของไม่ได้สั่ง ไม่ควรรับ.

ในกรณที่กล่าวว่ แม่จะไม่ได้รับคำสั่ง จะรับด้วยตั้งใจว่า จักถวาย
ภิกษุเจ้าของสิ่งของนอกน ก็ควร

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร ของนั้นจึงไม่ควรที่ภิกษุนอกนี้จะรับ ?

แก้วว่า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ทรงอนุญาตไว้.

จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อตรัสว่า เรอนุญาตให้ภิกษุหยิบของ
ฉันเองได้ ดังนี้ ก็ทรงอนุญาตแก่ภิกษุผู้ซึ่งเขากำลังถวายของที่พลัดตกไปนั้น
เท่านั้น ให้หยิบเอาของนั้น แม้ไม่ได้รับ ประเคนฉันได้. แต่ด้วยคำว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะของนั้นพวกทายกสละให้แล้ว จึงเป็นอันทรงแสดงความ
ไม่เป็นของคนอื่นในพระดำรัสนี้; เพราะฉะนั้น ภิกษุอื่นหยิบฉันเอง จึงไม่
ควร, แต่สมควร เพราะการสั่งของภิกษุผู้เป็นเจ้าของแห่งสิ่งของนั้น. นัยว่า
นี่เป็นอธิบายในคำว่า **อนุชานามิ ภิกฺขเว** เป็นต้นนี้.

ก็เพราะของที่พลัดตกนั้น ทรงอนุญาตไว้ เพราะเป็นของยังมิได้รับ
ประเคน; ฉะนั้น ภิกษุไม่จับต้องของตามที่ตั้งอยู่นั้นแหละเอาของบางอย่าง
ปิดไว้ แล้วฉันแม้ในวันรุ่งขึ้น ก็ควร, ไม่เป็นอาบัติ เพราะสันนิษเป็นปัจจัย.
แต่ควรรับประเคนก่อนแล้ว จึงฉัน. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาต
การหยิบฉันเองแก่ภิกษุนั้น เฉพาะในวันนั้น นอกจากวันนั้นไปไม่ทรงอนุญาต
ทราบว่ อรรถแม้นี้ก็เป็นอธิบายในพระดำรัสว่า **อนุชานามิ ภิกฺขเว** เป็นต้นนี้.

[ว่าด้วยอัพโพหาริกนัยโดยทั่ว ๆ ไป]

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะกล่าวอัพโพหาริกนัยต่อไป:- จริงอยู่ เมื่อภิกษุทั้งหลายนั้นอยู่ ฟันทั้งหลายย่อมสึกหรือ, เล็บทั้งหลาย ย่อมสึกกร่อน สี (ผิว) บาตรย่อมลอก, ทั้งหมดเป็นอัพโพหาริก. เมื่อภิกษุปกอ้อยเป็นต้นด้วยมิดสนิมย่อมปรากฏ. สนิมนั้น ธรรมดาเป็นของเกิดขึ้นใหม่ ควรรับประเคนก่อนจึงฉัน. เมื่อภิกษุล้างมิดแล้วจึงปก สนิมไม่ปรากฏ, มีแต่สักว่ากลืนโลหะ, เพียงกลืนโลหะนั้น เป็นอัพโพหาริก. ถึงแม้ในจำพวกของที่ผ่าด้วยมิดเล็กที่พวกภิกษุเก็บรักษาไว้ ก็นัยนี้นั้นแล. จริงอยู่ ภิกษุทั้งหลายจะเก็บมิดนั้นไว้เพื่อต้องการใช้สอย ก็หามิได้แล.

เมื่อภิกษุทั้งหลายบด หรือตำอยู่ซึ่งเครื่องยา มีรากยาเป็นต้น ตัวหินบด ลูกหินบด ครก และสากเป็นต้น ย่อมสึกกร่อนไป. ภิกษุทั้งหลายจะเผาไม้มิดที่เก็บรักษาไว้ แล้วใส่ลงในเปรียง หรือนมสดเพื่อประโยชน์เป็นยา สีเขียวย่อมปรากฏในเปรียง หรือนมสดนั้น. มีวินิจฉัยเช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วในมิดเล็กนั้นแหละ. ส่วนในเปรียงดิบเป็นต้น ไม่ควรจุ่มมิดที่เก็บไว้ลงไปด้วยตนเอง หากว่า ภิกษุจุ่มลงไป ย่อมไม่พินสามปีกะ.

เมื่อภิกษุเที่ยววิณฑบาตในเมื่อฝนตก น้ำสกปรกหยดจากตัวหรือจากจิวรลงในบาตร พึงรับประเคนบาตรนั้นใหม่ แม้ในหยาดน้ำที่ตกลง เมื่อภิกษุกำลังฉันอยู่ที่โคนต้นไม้เป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. ก็ถ้าว่า เมื่อฝนตกตลอด ๗ วัน เป็นน้ำบริสุทธิ์ หรือน้ำฝนที่ตกกลางแจ้งควรอยู่.

ภิกษุเมื่อจะให้ข้าวสุกแก่สามเณร พึงให้อย่าถูกต้องข้าวสุกที่อยู่ในบาตรของสามเณรนั้นเลย, หรือว่า พึงรับประเคนบาตรของสามเณรนั้น. เมื่อภิกษุถูกต้องข้าวสุกในบาตรที่ไม่ได้รับประเคน แล้วจับข้าวสุกในบาตรของตน

อีก ข้าวสุกเป็นอุคคหิตก์.* แต่ถ้าว่าภิกษุเป็นผู้มีความประสงค์จะให้ กล่าววว่า
แน่สามเณร ! เธอจงนำบาตรมา, จงรับเอาข้าวสุก ดังนี้, แต่สามเณรนั้น
ปฏิเสธว่า กระผมพอแล้ว, และแม้เมื่อภิกษุกล่าวอีกว่า ข้าวสุกนั้นเราสละ
แก่เธอแล้ว สามเณรยังกล่าวว่า กระผมไม่ต้องการข้าวสุกนั้น ดังนี้, ถึงจะ
สละตั้งร้อยครั้งก็ตามที่ ตลอดเวลาที่ข้าวสุกยังอยู่ในมือของตนจัดว่าเป็นของ
รับประเคนแล้วแล.

แต่ถ้าว่า ข้าวสุกตั้งอยู่แม้บนเชิงรองบาตร ภิกษุไม่มีความเสียดาย
กล่าวว่า. เธอจงรับเอาไป, ต้องรับประเคนใหม่ ถ้าภิกษุยังมีความเสียดายอยู่
วางบาตรไว้บนเชิงรองบาตร แล้วกล่าวกะสามเณรว่า เธอจงรับเอาขนมหรือ
ข้าวสวยจากบาตรนี้ ดังนี้, สามเณรล้างมือแล้ว ถ้ามั่นใจว่าถือเอาไปตั้งร้อยครั้ง
ไม่ถูกต้องของที่อยู่ในบาตรของตนเลยใส่ลงในบาตรของตนเอง, ไม่มีกิจที่จะ
ต้องรับประเคนใหม่. แต่ถ้าสามเณรถูกต้องของที่อยู่ในบาตรของตนหยิบเอา
ออกจากบาตรนั้น, ของนั้นย่อมระคนกับของ ๆ สามเณรพึงรับประเคนใหม่.

แต่เกจิอาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า ถ้ามั่นใจว่า ของที่สามเณรหยิบเอาอยู่
ขาดตกลงในบาตรนั้น พึงรับประเคนใหม่. คำนั้นบัณฑิตพึงทราบในก้อนข้าว
สุกเป็นต้น ที่ภิกษุกล่าวจำกัดไว้อย่างนี้ว่า เธอจงหยิบ เอาก้อนข้าวก้อนหนึ่ง, จง
หยิบขนมชิ้นหนึ่ง, จงหยิบเอาส่วนเท่านี้แห่งก้อนน้ำอ้อยนี้. ส่วนในคำนี้ว่า
เธอจงหยิบเอาขนมหรือข้าวสวยจากบาตรนี้ ไม่มีการจำกัด; เพราะฉะนั้น ของ
ที่ตกลงในบาตรของสามเณรเท่านั้น จึงจะขาดประเคน. ส่วนข้าวสวยที่อยู่ใน
มือ (ของสามเณร) ยังเป็นของภิกษุนั้นเองตลอดเวลาที่สามเณรยังไม่บอกลง
หรือภิกษุยังไม่ห้ามว่า พอละ, เพราะฉะนั้น จงยังไม่ขาดประเคน.

ถ้าภิกษุใส่ข้าวสวยลงในภาชนะสำหรับดื่มข้าวดื่มของตน หรือของ
ภิกษุทั้งหลาย เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุสามเณรบางพวก พึงกล่าวว่า แน่สามเณร !

* ของฉันทุกอย่างที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุจำเป็นต้องเรียกว่า ของเป็นอุคคหิตก์, ผู้จำระ.

เธอจงวางมือไว้ข้างบนภานะ แล้วตัดลงที่มือของสามเณรนั้น. ของตกจากมือของสามเณรลงในภานะ. ของที่ตกนั้น ย่อมไม่ทำให้ภานะเป็นอภัยปิยะในวันรุ่งขึ้น เพราะข้าวสุกนั้น ภิภุสละแล้ว. ถ้าว่าภิภุสไม่ทำอย่างนั้นตัดลงไป, พึงทำภานะให้ปราศจากอามิสเหมือนบาตรแล้วฉันเถิด.

พวกทนายกวางหม้อข้าวต้มไว้แล้วไปเสีย. สามเณรเล็กไม่อาจให้ภิภุสรับประเคนหม้อข้าวต้มนั้นได้, ภิภุสเอียงบาตรเข้าไป. สามเณรวางคอกหม้อบนขอบปากบาตรแล้ว เอียงลง. ข้าวต้มทำไหลไปในบาตรเป็นอันประเคนแล้วแล. อีกอย่างหนึ่ง ภิภุสวางมือลงบนพื้น. สามเณรหมุนไปวางลงบนมือของภิภุสนั้น ควรอยู่. แม้ในกระเช้าขนมกระเช้าข้าวสวย (กระบุงขนมและกระบุงข้าวสวย) และมัดอ้อยเป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. ถ้าสามเณร ๒ - ๓ รูป จะช่วยกันถวาย ภาชนะ (ของหนัก) ที่ควรประเคนได้, หรือภิภุส ๒-๓ รูปจะช่วยกันรับของที่คนมีกำลังแข็งแรงคนเดียวยกขึ้นถวาย ควรอยู่.

[ว่าด้วยของเป็นอุคคหิตก์และไม่เป็น]

ชนทั้งหลายแขวนหม้อน้ำมัน หรือหม้อน้ำอ้อยไว้ที่เท่าเดียวหรือตั้ง, ภิภุสจะนั่งบนเตียงก็ดี บนตั่งก็ดี ควรอยู่ น้ำมัน เป็นต้นนั้น จะชื่อว่าเป็นอุคคหิตก์หามิได้. หม้อน้ำมัน ๒ หม้อเป็นของที่เขาแขวนไว้บนไม้พินนาคหรือบนขอ. หม้อบนรับประเคนแล้ว, หม้อล่างยังไม่ได้รับประเคน, จะจับหม้อบน ควรอยู่. หม้อล่างรับประเคนแล้ว, หม้อบนยังไม่ได้รับประเคน. เมื่อภิภุสจับหม้อบนแล้ว จับหม้อล่าง หม้อบน เป็นอุคคหิตก์. ภายใต้อ้อยมีถ้วยน้ำมันยังไม่ได้รับประเคน. ถ้าภิภุสกวาดเอาไม้กวาดกระทบถ้วยน้ำมัน, น้ำมันนั้นยังไม่เป็นอุคคหิตก์.

ภิกษุตั้งใจว่า เราจะหีบของที่รับประเคนไว้แล้ว โพลไปหีบของที่ไม่ได้รับประเคน รู้แล้วกลับวางไว้ในที่ที่คนหีบมา, ของนั้นไม่เป็นอุคคหิตก์. นำออกมาภายนอกแล้วจึงรู้. อย่าตั้งไว้ข้างนอกพึงนำกลับเข้าไปตั้งในที่เดิมนั่นเอง, ไม่มีโทษ. ก็ถ้าว่าด้วยน้ำมันนั้นเมื่อก่อน วางเปิดไว้, ไม่ควรปิด พึงวางไว้ตามเคยเหมือนที่วางอยู่ก่อน. ถ้าวางไว้ข้างนอก, อย่าไปแตะต้องอีก. ถ้าภิกษुकำลังลงมายังปราสาทชั้นล่าง รู้เอาในท่ามกลางบันได เพราะไม่มีโอกาสพืงนำไปวางไว้ข้างบน หรือข้างล่างก็ได้.

ราชันในน้ำมันที่รับประเคนแล้ว, ผงราชันที่แรงจึงเป็นต้น. ราหรือผงราชันนั้น ธรรมดาเกิดในน้ำมันและจึงนั้นนั่นเอง, ไม่มีกิจที่จะต้องรับประเคนใหม่. คนขึ้นต้นตาล หรือต้นมะพร้าว เอาเชือกโรยทะเลลายผลตาลลงมา ยังคงอยู่ข้างบน กล่าวว่า นิมนต์ท่านรับเถิด อย่าพึงรับ. ถ้าคนอื่นยืนอยู่บนพื้นดิน จับที่ห่วงเชือกยกถวาย, จะรับควรอยู่. ภิกษุให้ทำกิจไม้ใหญ่ที่มีผลให้เป็นกัปปียะแล้ว รับประเคน. ผลทั้งหลายเป็นอันภิกษุรับประเคนแล้วเหมือนกัน ควรบริโภคนได้ตามสบาย.

ชนทั้งหลายยืนอยู่ภายในรั้วแหวกรั้ว (ลอครั้ว) ถวายอ้อยลำ หรือผลมะพลับ; เมื่อได้หัตถบาธ ควรรับ. เมื่อภิกษุรับอ้อยลำ หรือผลมะพลับนั้นที่ลอคออกมา ไม่ถูกบนคร่าวรั้ว (ไม่พาดบนคร่าวรั้ว) จึงควร. ในอ้อยลำและผลมะพลับที่ลอคออกมาถูก (บนคร่าวรั้ว) ท่านไม่ได้แสดงโทษไว้ในอรรถกถาทั้งหลาย. แต่พวกเราเข้าใจว่า จากฐานที่ลำอ้อยเป็นต้นถูก เป็นเหมือนหีบของตักขึ้นเอง. แม้ค่านั้นยอมใช้ได้เมื่อของออกไปไม่หยุดเหมือนกัณฐะที่โยนให้ตกกลงไปภายนอกค่านาณิ ฉะนั้น.

พวกชนโยนของข้ามรั้ว หรือกำแพงถวาย. แต่ถ้ากำแพงไม่หนา หัตถบาธยอมเพียงพอแก่ผู้ยืนอยู่ภายในกำแพงและภายนอกกำแพง ภิกษุจะรับของที่สะท้อนขึ้นสูงแม้ตั้งร้อยศอกแล้วลอยมาถึงควรอยู่.

ภิกษุเอาคอกแบกสามเณรอาพาธไป (ให้สามเณรอาพาธขี่คอกไป). เธอเห็นผลไม้เนื้อใหญ่ เก็บถวายเป็นที่นั้งอยู่บนคอก, ภิกษุควรจจะรับ. บุคคลอื่นแบกภิกษุไป ถวายผลไม้แก่ภิกษุผู้นั่งอยู่บนคอก, สมควรรับเหมือนกัน. ภิกษุถือกิ่งไม้มีผล เพื่อต้องการร่วมเดินไป. เมื่อเกิดความคิดอยากจะฉันผลขึ้นมา จะให้อนุปลสัมบันประเคนแล้ว ควรอยู่. ภิกษุให้ทำกับปิยะกิ่งไม้เพื่อไล่แมลงหวี่ (แมลงวัน) แล้วรับประเคนไว้. หากว่า มีความประสงค์จะฉัน, การรับประเคนไว้เดิมนั้นแหละยังใช้ได้อยู่, ไม่มีโทษแก่ภิกษุผู้ขบฉัน.

ภิกษุวางภัณฑะที่ควรรับประเคนไว้บนยานของพวกชาวบ้านเดินทางไป. ยานติดหล่ม. ภิกษุหนุ่มจับล้อคันขึ้น ควรอยู่. สิ่งของไม่ชื่อว่า เป็นอุคคหิตก์. ภิกษุวางของที่ควรประเคนไว้ในเรือ เอาแจวๆ เรือไป หรือเอามือพายไป ควรอยู่. แม้นในพ่วง (แพ) ก็นัยนี้เหมือนกัน. ภิกษุแม้วางภัณฑะไว้ในถาดกัถิ ในคนโท (ตุ่ม) กัถิ ในหม้อ กัถิ แล้วใช้ให้อนุปลสัมบันถือภัณฑะนั้นจับแขนอนุปลสัมบันข้าม (น้ำ) ไปควรอยู่. แม้เมื่อถาดเป็นต้นไม่มี ให้อนุปลสัมบันถือแล้ว จับอนุปลสัมบันนั้นที่แขนข้ามไป ก็ควร.

พวกอุบาสกถวายข้าวสารเป็นเสบียงทางแก่พวกภิกษุผู้เตรียมตัวจะเดินทาง. พวกสามเณรช่วยถือข้าวสารภิกษุทั้งหลายแล้วไม่อาจเพื่อจะถือข้าวสารส่วนของตนเอง. พวกภิกษุจึงช่วยถือข้าวสารของสามเณรเหล่านั้น. สามเณรทั้งหลาย เมื่อข้าวสารที่ตนถือหมดแล้วเอาข้าวสารนอกนี้ตัมข้าวตัม ทั้งบาตรของภิกษุสามเณรทั้งหมดไว้ตามลำดับแล้ว เทข้าวตัมลง. สามเณรผู้ฉลาดเอาบาตรของคนถวายแก่พระเถระ ถวายบาตรของพระเถระแก่พระเถระรูปที่ ๒ เปลี่ยนบาตรกันทั้งหมด อย่างนี้เป็นต้นจนทั่วถึงกัน เป็นอันภิกษุทั้งหมดฉันข้าวตัมของสามเณร ควรอยู่. ถ้าแม้ว่าสามเณรเป็นผู้ไม่ฉลาดเริ่มจะตัมข้าวตัมในบาตรของตน ด้วยตัวเองเท่านั้น, พวกพระเถระควรจจะขอตัมไปตามลำดับ

อย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! จงให้ข้าวต้มของเธอแก่เรา ดังนี้. เป็นอันภิกษุทั้งหมด
ไม่ต้องโทษเพราะอุกคตหิตก์เป็นปัจจัย ไม่ต้องโทษเพราะสันนิธิเห็นปัจจัย.

แต่ในการเปลี่ยนบาตรกันนี้ ความแปลกกันแห่งภิกษุทั้งหลาย ผู้นำ
น้ำมันเป็นต้นไป เพื่อมารดาบิดา และนำกึ่งไม้เป็นต้นไปเพื่อต้องการร่วมเป็น
ต้น กับภิกษุผู้แลกเปลี่ยนบาตรกันเหล่านี้ ไม่ปรากฏ; เพราะฉะนั้น บัณฑิต
พึงใคร่ครวญหาเหตุ.

สามเณรประสงค์จะหุงข้าว ไม่อาจจะชาวข้าวสารให้หมดกรวด* ทรา
ยได้. ภิกษุพึงรับประเคนข้าวสารและภาชนะ ชาวข้าวสารให้หมดกรวดทรายแล้ว
ยกภาชนะขึ้นสู่เตาเกิด. อย่าพึงก่อไฟ. ในเวลาหุงจะต้องเปิดดูจึงจะรู้ความที่
ข้าวเป็นของสุกได้. ถ้าข้าวสุกไม่ดี จะปิดเพื่อต้องการให้สุก ไม่ควร. จะปิด
เพื่อต้องการไม่ให้ผง หรือขึ้นฝ้าตกลงไป ควรอยู่. เมื่อเวลาสุกแล้ว จะปลงลง
ก็ดี จะฉันทก็ดี ควรอยู่. จำเดิมแต่นั้นไป ไม่มีกิจที่จะต้องรับประเคนใหม่.

สามเณรสามารถจะหุงได้, แต่เธอไม่มีเวลา, เธอประสงค์จะไปในที่
บางแห่ง, ภิกษุรับประเคนภาชนะพร้อมทั้งข้าวสาร และน้ำแล้วยกขึ้นสู่เตา
พึงกล่าวว่า เธอจงก่อไฟให้ติดแล้วไปเกิด. ต่อจากไฟติดโพลงนั้นแล้ว จะทำ
กิจทุกอย่าง สมควร โดยนัยก่อนเหมือนกัน. ภิกษุตั่งภาชนะสะอาดต้มน้ำเดือด
ไว้ เพื่อประโยชน์แก่ข้าวต้ม ควรอยู่. เมื่อน้ำเดือดแล้ว สามเณรกรอกข้าว-
สารลง. ก็จำเดิมแต่นั้นไป ภิกษุอย่าพึงเร่งไฟ. จะรับประเคนข้าวต้มที่สุกแล้ว
ต้มควรอยู่.

สามเณรต้มข้าวต้มอยู่. ภิกษุคะนองมือเล่นอยู่ จับภาชนะ, จับฝาละมี,
ปาดฟองที่พลุ่งขึ้นทิ้งไป. เฉพาะภิกษุนั้น ไม่ควรจะต้ม, เป็นทุกกฏ ชื่อ
ทรูปรจิณณะ. ก็ถ้าว่า ภิกษุจับทัพพี หรือกระบวยแล้ว คนไม่ยกขึ้น. ข้าว

* สารตุลทีปนิ ๓/๓๔๕ นิจาเลตุํ น สกโกตีติ นิจาเลตุวา สกขุราอปเนตุํ น สกโกตี.

ตมฺนั้นไม่ควรแก้ภิกษุทั้งหมด, ย่อมเป็นทั้งสามปีกະ ทั้งรูปภิกษุ. ถ้ายก
ขึ้น เป็นทั้งอุคคหิตก.

ภิกษุเที่ยววิณฑบาตวางบาตรไว้บนเชิงรอง. ถ้าภิกษุโกลธรูปอื่นเล่น
อยู่ในที่นั้น จับต้องบาตร, จับต้องฝาบาตร. ภัตที่ได้จากบาตรนั้นไม่ควร
เฉพาะแก้ภิกษุโกลธนั้น. แต่ถ้าเขยอกบาตรขึ้นแล้ววางไว้ ไม่ควรแก้ภิกษุทุก
รูป. ภิกษุจับกิ่งไม้หรือเถาวัลย์ เขย่าผลไม้ที่เกิดอยู่บนต้นไม้เป็นต้นนั้น. ผล
ที่ได้จากกิ่งไม้ หรือเถาวัลย์นั้น ไม่ควรแก้ภิกษุผู้เขย่านั้นเหมือนกัน. และ
เขย่อมต้องรูปภิกษุทุกกฏด้วย. ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจุจรีว่า ภิกษุจะคำตัน
ไม่มีผล หรือผูกหนามไว้ที่ต้นไม้ นั้น ควรอยู่ ไม่เป็นรูปภิกษุทุกกฏ.

ฝ่ายภิกษุเห็นผลไม้ มีผลมะม่วงเป็นต้นที่หล่นในป่า ตั้งใจว่า เราจัก
ให้แก่สามเณร แล้วนำมาให้ ควรอยู่. ภิกษุเห็นเนื้อเดนแห่งสีหะเป็นต้น คิด
ว่า เราจักให้แก่สามเณร รับประเคนก็ตาม ไม่ได้รับประเคนก็ตาม นำมาให้
ควรอยู่. ก็ถ้าอาจจะชำระวิตกให้หมดจดได้ แม่จะขบฉันอาหารที่ได้มาจากเนื้อ
เป็นเดนสีหะเป็นต้นนั้น ก็ควร. ไม่ต้องโทษเพราะรับประเคนเนื้อดิบเป็นปัจจัย
และไม่ต้องโทษเพราะของอุคคหิตกเป็นปัจจัยเลย.

เมื่อภิกษุถือน้ำมันเป็นต้นเดินไป เพื่อประโยชน์แก่มารดา และบิดา
เกิดพยาธิขึ้นในระหว่างทาง จะรับประเคนสิ่งที่ตนปรารถนาจากน้ำมันเป็นต้น
นั้นแล้วฉัน ควรอยู่. แต่ถ้าเป็นของภิกษุรับประเคนไว้ แม้ในครั้งแรก, ไม่
มีกิจที่จะต้องรับประเคนใหม่.

ภิกษุนำข้าวสารมาให้เพื่อประโยชน์แก่มารดา และบิดา. มารดาและ
บิดานั้น จัดปรุงข้าวต้มเป็นต้น จากข้าวสารนั้นนั่นเอง ถวายแก่ภิกษุนั้น
ควรอยู่. ไม่มีโทษเพราะสันนิษเป็นปัจจัย หรือเพราะของอุคคหิตกเป็นปัจจัย.
ภิกษุปิดฝาต้มน้ำร้อนให้เดือด, ควรบริโภคน้ำได้จนกว่าจะหมด. แต่ถ้าเถ้าตกลง

ในน้ำร้อนนี้ ฟังรับประเคน. เมื่อภิกษุเอาปากคีมค้ำยาวจับด้วยหุ้งน้ำมัน
ถ้ำตกลงไป อย่าปล่อยมือเสีย เลี้ยวไปจนได้ที่ปลงลงแล้ว ฟังรับประเคน
ใหม่. ถ้าแม่ถ่านก็ดี ฟืนก็ดี ภิกษุรับประเคนวางไว้, การรับประเคนเดิมนั้น
แหละยังใช้ได้.

ภิกษุเคี้ยว (จัน) อ้อยอยู่. สามเณรกล่าวว่า ท่านให้ผมบ้าง. ภิกษุ
บอกเธอว่า จงตัดเอาจากส่วนนี้ไป แล้วถือเอา, ก็ในส่วนที่ยังเหลือ ไม่มีกิจ
ที่จะต้องรับประเคนใหม่. แม้สำหรับภิกษุผู้จันบนำอ้อย ก็นัยนี้เหมือนกัน.
จริงอยู่ อ้อยส่วนที่เหลือจากที่สามเณรตัดเอาจากโอกาสที่ภิกษุบอกไว้ ยังไม่
ละ (ไม่ขาด) การรับประเคนไปเลย

ภิกษุเมื่อจะแจกบนำอ้อย รับประเคนแล้วจัดไว้เป็นส่วน ๆ. พวก
ภิกษุก็ดี พวกสามเณรก็ดี มาแล้วจะถือเอาคนละส่วน ๆ โดยการหยิบครั้งเดียว
เท่านั้น. ส่วนที่เหลือจากที่ภิกษุสามเณรหยิบเอาไปแล้ว ยังเป็นของประเคน
อยู่อย่างเดิม. ถ้าสามเณรชุกชนจับ ๆ วาง ๆ, ส่วนที่เหลือจากสามเณรนั้นถือ
เอาไป เป็นของไม่ได้รับประเคน.

ภิกษุรับประเคนกล้องยาสูบ แล้วสูบยา. ปากและคอเป็นเหมือนทา
ด้วยมโนศิลา. จะจันยาวกาลิก ใค้อยู่. ไม่มีโทษเนื่องด้วยยาวชิวักกับยาว-
กาลิกระคนกัน. เมื่อภิกษุระบมบาตร หรือต้มกรัก ควันเข้าไปทางช่อหู จมูก
และปาก, จะสูดดมดอกไม้หรือผลไม้ เพราะความเจ็บไข้เป็นปัจจัย, ควรอยู่
เพราะเป็นอัปโพหาริก.

การเรออ้วกอาหารที่จันแล้วออกมากระทบเพดาน กลับเข้าไปในกาย
ในอีก ควรอยู่ เพราะเป็นเหตุสุดวิสัย. ที่เรออ้วกออกมาถึงปากแล้วกลืนเข้า
ไปอีก เป็นอาบัติ เพราะวิกาลโภชนสิกขาบท. รสของอามิสที่ติดอยู่ในชอก

ฟัน เข้าไป (ในลำคอ) เป็นอาบัติเหมือนกัน. ถ้าอมิสละเอียด รสไม่ปรากฏ, จัดเข้าฝักฝ้ายแห่งอัพโพหาริก.

เมื่อเวลาจวนแจะ ภิกษุฉันอาหารในที่ไม่มีน้ำ จากบ้วนน้ำลายทิ้งไป ๒ - ๓ ก่อน แล้วพึงไปยังที่มีน้ำบ้วนปากเถิด. หน่อจึงที่รับประเคนเก็บไว้เป็น ต้นงอกออก, ไม่มีกิจที่จะต้องรับประเคนใหม่. ไม่มีเกลือจะทำเกลือด้วยน้ำทะเล ควรอยู่. น้ำเค็มที่ภิกษุรับประเคนเก็บไว้กลายเป็นเกลือ หรือเกลือกลายเป็นน้ำ, น้ำอ้อยสดกลายเป็นน้ำอ้อยข้นหรือน้ำอ้อยข้นกลายเป็นน้ำอ้อยเหลวไป การรับประเคนคั้นนั้นแหละยังใช้ได้อยู่. หิมะและลูกเห็บ มีคติอย่างน้ำนั้นแล.

พวกภิกษุกวน (แก้ว) น้ำให้ใสด้วยเมล็ดผลไม้ที่ทำน้ำให้ใส (เมล็ด ตุมกาก็ว่า) ซึ่งเก็บรักษาไว้, น้ำมีน้ำที่กวนให้ใสเป็นต้นนั้น เป็นอัพโพหาริก ระคนกับอมิส ก็ควร. น้ำที่กวนให้ใสด้วยผลมะขวิดเป็นต้น ที่มีคติเหมือน อามิส ควรแต่ในเวลาก่อนฉันเท่านั้น. น้ำในสระโบกขรณีเป็นต้น ชุ่นข้น ก็ควร แต่ถ้าว่า น้ำชุ่นข้นนั้น ดัดปากและมือ ไม่ควร. น้ำนั้นควรรับประเคน แล้วจึงบริโภคน. น้ำชุ่นข้นในสถานที่ถูกไถในนาทั้งหลาย พึงรับประเคน. ถ้าน้ำไหลลงสู่ลำธารเป็นต้น แล้วเต็มแม่น้ำ ควรอยู่.

ชลาลัยมีบึงซึ่งมีต้นกุ่มเป็นต้น มีน้ำอันดาดายไปด้วยดอกไม้ที่หล่น จากต้น. ถ้าวรสดอกไม้ไม่ปรากฏ ไม่มีกิจที่จะต้องรับประเคน. ถ้าน้ำนี้อยู่ มี รสปรากฏ พึงรับประเคน. แม้ในน้ำที่ปกคลุมด้วยใบไม้สีดำในลำธารทั้งหลาย มีชอกเขาเป็นต้น ถิ่นนี้เหมือนกัน. ดอกไม้ทั้งหลายมีเกสรก็ดี มีน้ำด้อยที่ขั้ว ก็ดี (มีขั้วและน้ำนมก็ดี) เขาใส่ลงในหม้อน้ำดื่ม, พึงรับประเคน. หรือว่า ดอกไม้ทั้งหลายภิกษุรับประเคนแล้วพึงใส่ลงไปเถิด. ดอกแคฝอยและดอกมะลิ

เป็นของที่หาใส่แซ่ไว้, น้ำคงอยู่เพียงถูกอบกลิ่น. น้ำนั้นเป็นอภิปุหาริก ควร
กับอมิสแม่ในวันรุ่งขึ้น.

สามณเรศด้น้ำดื่มจากน้ำดื่มอบดอกไม้ที่ภิกษุเก็บไว้ แล้วเทน้ำที่เหลือ
จากที่ด้นดื่มแล้วลงในน้ำดื่มนั้นอีก, พึงรับประเคนใหม่. ภิกษุจะเอาหม้อมน้ำ
แกว่งแหวกเกสรดอกไม้ที่แผ่คลุมน้ำอยู่ในสระบัวเป็นต้น ออกไปแล้ว ตักเอา
แต่น้ำ ควรอยู่.

ไม้สีฟันที่ภิกษุให้ทำเป็นกบปียะแล้วรับประเคนเก็บไว้. ถ้าภิกษุประสงค์
จะดูรสแห่งไม้สีฟันนั้น, การรับประเคนเดิมนั้นแหละสมควรอยู่. ที่ไม่ได้รับ
ประเคนไว้ ต้องรับประเคน. แม้เมื่อรสเข้าไปในลำคอ ก็เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้
ไม่รู้เหมือนกัน. จจริงอยู่ สิกขาบทนี้เป็นอุจิตตกะ.

ถามว่า บรรดาหมาถูตรูป อะไรควร อะไรไม่ควร ?

แก้วว่า นมสด สมควรก่อน. จะเป็นนมสดแห่งสัตว์ที่มีมังสะเป็น
กบปียะ หรือนมสดแห่งสัตว์ที่มีมังสะเป็นอกบปียะ ก็ตามที, ภิกษุดื่ม ไม่เป็น
อาบัติ. วัตถุนี้ คือ น้ำตาน้ำลาย น้ำมูก มูลกริส เกลษม์ มูลฟัน
คูดตา คูดหู สำเกลือ (เหงื่อไหล) เกิดในร่างกาย ควรทุกอย่าง.

แต่บรรดาสิ่งเหล่านี้ สิ่งใดเคลื่อนจากแหล่ง (ของมัน) แล้วตกลง
ในบาตรก็ดี ที่มีก็ดี สิ่งนั้นต้องรับประเคน. สิ่งที่ยังติดอยู่ในอวัยวะ เป็น
อันรับประเคนแล้วแท้. เมื่อภิกษุฉันทเข้าปายาสร้อนเหงื่อที่ติดตามนิ้วมือแล้ว
ติดอยู่ที่เข้าปายาส หรือว่าเมื่อภิกษุเที่ยววิณฑบาตเหงื่อไหลจากมือถึงขอบปาก
บาตรลงสู่ก้นบาตร. ในบาตรนี้ไม่มีกิจที่จะต้องรับประเคน, ในมหาภูตที่เผา
แล้ว ไม่มีคำว่า ส่วนชื่อนี้ ไม่ควร. แต่ที่เผาไม่ดี (ไหม้ไม่สนิท) ไม่ควร.
ก็ภิกษุ จะบดแม้กระดูกมนุษย์ ที่เผาดีแล้วให้เป็นผง แล้วโรยลงในของดื่ม
ควรอยู่.

เมื่อไม่มีกัปปิยการก จะถือเอายามหาวิภังค์ ๔ นั้นเอง ก็ควร. ก็
ในอธิการแห่งยามหาวิภังค์นี้ กัปปิยการกเป็นคนว่ายากก็ดี เป็นผู้ไม่สามารถก็ดี
ย่อมตั้งอยู่ในฝักฝายไม่มีเหมือนกัน. เมื่อเถ้าไม่มี ภิกษุพึงเผาไม้แห้งเอาเถ้า
เมื่อไม้พินแห้งไม่มี แม้จะตัดพินสดจากต้นไม้ทำเถ้าก็ควร. ก็ยามหาวิภังค์ทั้ง ๔
อย่างนี้ ชื่อว่า อนุญาตเฉพาะกาล ควรแต่ในเวลาถูกงูกัดเท่านั้น. บทที่เหลือ
ในสิกขาบทนี้ ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺภคโถมสิกขาบท เกิดจากทางกาย ๑
ทางกายกัปปจิต ๑ เป็นกิริยา เป็นโนสัณญญาวิโมกษ์ อจิตตกะ ปันณัตติวัชชะ
กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ทนต์ไปณสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

โกชนวรรคที่ ๔ จบบริบูรณ์

ตามวรรณนานุกรม

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. อวสทปีณตสิกขาบท ว่าด้วยฉันอาหารในโรงทาน
๒. คณโกชนสิกขาบท ว่าด้วยฉันอาหารเป็นหมู่.
๓. ปรัมปรโกชนสิกขาบท ว่าด้วยฉันอาหารทีหลัง.
๔. กาณมาตาสิกขาบท ว่าด้วยอุบายสีกากาณมาตา.
๕. ปฐมปวารณาสิกขาบท ว่าด้วยห้ามกัดแล้วฉันอีก.
๖. ทุตติยปวารณาสิกขาบท ว่าด้วยห้ามกัดแล้วถูกแค้นให้ฉัน.
๗. วิกาลโกชนสิกขาบท ว่าด้วยฉันอาหารในเวลาวิกาล.
๘. สันนิชการกสิกขาบท ว่าด้วยรับประเคนเว้นน้ำและไม้ชำระฟัน
๙. ปณิตโกชนสิกขาบท ว่าด้วยขอโภชนะอันประณีต.
๑๐. ทนต์ไปณตสิกขาบท ว่าด้วยฉันอาหารที่ทำการสังฆม.

ปาจิตติยั วรคที่ ๕

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระอานนท์

[๕๒๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ
กุฎาคารศาลाप้ามหาวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น กองขนมเครื่องขบฉัน
เกิดแก่พระสงฆ์ จึงท่านพระอานนท์ได้กราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนอานนท์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงให้ขนมเป็นทานแก่พวก
คนกินเดน ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระพุทธดำรัส แล้วจัดคนกินเดนให้
นั่งตามลำดับ แล้วแจกขนมให้คนละชิ้นได้แจกขนม ๒ ชิ้นสำคัญว่าชิ้นเดียว
แก่ปริพาชิกคนหนึ่ง พวกปริพาชิกาที่อยู่ใกล้เคียง ได้ถามปริพาชิกผู้นั้นว่า
พระสมณะนั้นเป็นคู่รักของเธอหรือ นางตอบว่า ท่านไม่ใช่คู่รักของฉัน ท่าน
แจกให้ ๒ ชิ้นสำคัญว่าชิ้นเดียว.

แม้ครั้งที่สอง ท่านพระอานนท์เมื่อแจกขนมให้คนละชิ้น ก็ได้แจก
ขนม ๒ ชิ้นสำคัญว่าชิ้นเดียวแก่ปริพาชิกคนนั้นแหละ พวกปริพาชิกาที่อยู่ใกล้
เคียงได้ถามปริพาชิกผู้นั้นว่า พระสมณะนั้นเป็นคู่รักของเธอหรือ นางตอบว่า
ท่านไม่ใช่คู่รักของฉัน ท่านแจกให้ ๒ ชิ้น สำคัญว่าชิ้นเดียว.

แม้ครั้งที่สาม ท่านพระอานนท์เมื่อแจกขนมให้คนละชิ้น ได้แจกขนม
ให้ ๒ ชิ้นสำคัญว่าชิ้นเดียวแก่ปริพาชิกคนนั้นแหละ พวกปริพาชิกาที่อยู่ใกล้
เคียงได้ถามปริพาชิกผู้นั้นว่า พระสมณะนั้น เป็นคู่รักของเธอหรือ นางตอบว่า

ท่านไม่ใช่คู่รักของฉัน ท่านแจกให้ ๒ ชิ้น สำคัญว่าขึ้นเดียว พวกปริพาชกา จึงล้อเลียนกันว่า คู่รักหรือไม่ใช่คู่รัก

อาชีวกอีกคนหนึ่ง ได้ไปสู่อังคาส ภิกษุรูปหนึ่งคลุกข้าวกับเนยใส เป็นอันมากแล้ว ได้ให้ข้าวกอันใหญ่แก่อาชีวกนั้น เมื่อเขาได้ถือข้าวกอันนั้น ไปแล้ว อาชีวกอีกคนหนึ่งได้ถามอาชีวกผู้นั้นว่า ท่านได้ก้อนข้าวมาจากไหน อาชีวกนั้นตอบว่า ได้มาจากที่อังคาสของสมณโคดมคหบดีโล้นนั้น.

อุบาสกทั้งหลายได้ยินสองอาชีวกนั้นสนทนาปราศรัยกัน จึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า เดียรถีย์พวกนี้เป็นผู้มุงตึเตียนพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ขออย่าให้พระคุณเจ้าทั้งหลายให้ของแก่พวกเดียรถีย์ด้วยมือของตนเลย.

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้อุบาสกเหล่านั้นเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเรียง ด้วยธรรมิกถา ครั้นอุบาสกเหล่านั้นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเรียง ด้วยธรรมิกถา แล้ว ลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าทำประทักษิณกลับไปแล้ว.

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ในเพราะเหตุ เป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงทำธรรมิกถาอันเหมาะสมแก่ เรื่องนั้น อันสมควรแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่ง

ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อ
กำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่น
แห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ให้ของเคี้ยวก็ดี ของกินก็ดี แก่
อเจลกก็ดี แก่ปริพาชกก็ดี แก่ปริพาชิกาก็ดี ด้วยมือของตน เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องพระอานนท์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๒๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า อเจลก ได้แก่ ซิเปลือยคนใดคนหนึ่งจัดเข้าในจำพวก
นักบวช.

ที่ชื่อว่า ปริพาชก ได้แก่ บุรุษคนใดคนหนึ่งจัดเข้าในจำพวก
นักบวช เว้น ภิกษุและสามเณร.

ที่ชื่อว่า ปริพาชก ได้แก่ สตรีคนใดคนหนึ่งจัดเข้าในจำพวก
นักบวช เว้นภิกษุณี สิกขมานา และสามเณรี.

ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ เว้นโภชนะ ๕ อย่าง น้ำและไม้ชำระฟัน
นอกนั้นชื่อว่า ของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า ของกิน ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่าง คือ ข้าวสุก ขนมสด
ขนมแห้ง ปลา เนื้อ.

บทว่า ให้ คือ ให้ด้วยกายก็ดี ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ดี ด้วย
โยนให้ก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๒๕] เดียรถีย์ ภิกษุสำคัญว่าเดียรถีย์ ให้ของเคี้ยวก็ดี ของกินก็ดี
ด้วยมือของตน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เดียรถีย์ ภิกษุสงฆ์ ให้ของเคี้ยวก็ดี ของกินก็ดี ด้วยมือของตน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เดียรถีย์ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่เดียรถีย์ ให้ของเคี้ยวก็ดี ของกินก็ดี
ด้วยมือของตน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

ให้น้ำและไม่ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่เดียรถีย์ ภิกษุสำคัญว่าเดียรถีย์...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่เดียรถีย์ ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่เดียรถีย์ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่เดียรถีย์...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๓๐] ภิกษุตั้งให้ให้ ไม่ให้เอง ๑ วางให้ ๑ ให้ของไว้ทาภายนอก ๑
ภิกษุวิกุลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาจิตติย อเจลกวรรคที่ ๕

อเจลกสิกขาบทที่ ๑

ในสิกขาบทที่ ๑ แห่งอเจลกวรรค มีวินัยจัตตังต่อไปนี้:-

[แก้เอรรธ เรื่องให้ของกินแก่นักบวชนอกศาสนา]

บทว่า **ปริเวสน** แปลว่า สถานที่อังกาส.

บทว่า **ปริพุพาทกสมาปนุโน** คือ ผู้เข้าถึงการบวช.

สามบทว่า **เทติ อาปตติ ปาจิตติยสุส** มีความว่า ภิกษุให้ข้าวต้ม และข้าวสวย พออิ่มด้วยประโยชน์เดียว เป็นปาจิตติยัตถเดียว, ให้ขาดเป็นระยะ ๆ เป็นปาจิตติย ทุก ๆ ประโยค. แม้ในขนมและข้าวสวยเป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน

สองบทว่า **ติตฺติเย ติตฺติยสุสฺสึ** มีความว่า มารคาคีติ บิดาคีติ (ของภิกษุ) บวชในหมู่เดียรถีย์. แม้ภิกษุ (ผู้บุตร) เมื่อให้แก่เดียรถีย์เหล่านั้น ด้วยสำคัญว่ามารคาและบิดา เป็นปาจิตติยเหมือนกัน

บทว่า **ทาเปติ** คือ สั่งให้อนุปลัมบันให้.

สองบทว่า **อุปฺนิกฺขิปิตฺวา เทติ** มีความว่า วางบนภาชนะเห็นปานนั้นแล้ว วางภาชนะนั้นให้บนพื้นดิน ใกล้เดียรถีย์เหล่านั้น หรือว่าใช้ให้วางภาชนะของเดียรถีย์เหล่านั้นลงแล้ว ให้บนภาชนะนั้น แม้จะตั้งบาตรไว้บนเชิงรอง หรือบนพื้นดินแล้วกล่าวว่ ท่านทั้งหลายจงถือเอาจากบาตรนี้ ก็ควร. ถ้าว่าเดียรถีย์พูดว่า ของสิ่งนี้เป็นของส่วนตัวของเราแท้, ขอท่านโปรดใส่อำมิส นั้นลงในภาชนะนี้ ฟังใส่ลงไป. เพราะเป็นของส่วนตัวของเดียรถีย์นั้น จึงไม่ชื่อว่า เป็นการให้ด้วยมือตนเอง. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอฬกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญา- วิโมกฺข อจิตตคะ ปิณณฺตีวฺชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อเจลกสิกขาบทที่ ๑ จบ

อเจลกวรรค ลิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๓๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้กล่าวชวนภิกษุผู้เป็นสหชริวาริกของพระพีชายว่า มาเถิด อวุโส เราจักเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาตด้วยกัน แล้วสั่งไม่ให้เขาถวายอะไรแก่เธอ ซ้ำส่งกลับด้วยบอกว่า กลับเถิด อวุโส การพูดที่ดี การนั่งที่ดี ของเรากับคุณไม่นำความสำราญมาให้ การพูดที่ดี การนั่งที่ดี ของเราคนเดียว ย่อมจะสำราญ ขณะนั้นเป็นเวลาใกล้เที่ยงแล้ว ภิกษุนั้นไม่สามารถเที่ยวหาบิณฑบาตนั้นได้ แม้จะไปฉันที่โรงฉันก็ไม่ทันกาล จำต้องอดภัตตาหาร ครั้นเธอไปถึงอารามแล้ว ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ท่านอุปนันทศากยบุตรกล่าวชวนภิกษุว่า มาเถิด อวุโส เราจักเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาตด้วยกัน แล้วไหนจึงสั่งไม่ให้เขาถวายอะไรแก่เธอ ซ้ำยังส่งกลับอีกเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า คุณก่อนอุปนันทะ ขำว่า เธอชวนภิกษุว่า มาเถิด อวุโส เราจักเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาตด้วยกัน แล้วสั่งไม่ให้เขาถวายอะไรแก่เธอ ซ้ำยังส่งกลับอีก จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษ เธอกล่าวชวนภิกษุว่า มาเถิด อาวุโส เราจักเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาตด้วยกัน แล้วไหนจึงได้สั่งไม่ให้เขาถวายอะไรแก่เธอ ซ้ำยังส่งกลับอีกเล่า การกระทำของเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็เลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้นว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๑. ๒. อนึ่ง ภิกษุใด กล่าวต่อภิกษุอย่างนี้ว่า ท่านจงมาเข้าไปสู่บ้านหรือสู่ณิคมเพื่อบิณฑบาตด้วยกัน เธอยังเขาให้ถวายแล้วก็ดี ไม่ให้ถวายแล้วก็ดี แก่เธอ แล้วส่งไปด้วยคำว่า ท่านจงไปเถิด การพูดก็ดี การนั่งก็ดี ของเรากับท่าน ไม่เป็นผาสุกเลย การพูดก็ดี การนั่งก็ดี ของเราค้นเดียว ย่อมเป็นผาสุก ทำความหมายอย่างนี้ ท่านั่งแลให้เป็นที่บังจาย ทำให้ออย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ต่อภิกษุ หมายถึงภิกษุรูปอื่น

คำว่า ท่านจงมา...สู่บ้าน หรือสู่ณิคม ความว่า บ้านก็ดี นิคมก็ดี เมืองก็ดี ชื่อว่าบ้านและนิคม.

บทว่า ยังเขาให้ถวายแล้ว...แก่เธอ คือ ให้เขาถวายข้าวต้ม หรือข้าวสวย ของเคี้ยว หรือของฉัน.

บทว่า ไม่ให้ถวายแล้ว คือ ไม่ให้เขาถวายอะไร ๆ สักอย่าง.

บทว่า ส่งไป ความว่า ปรรณนาจะกระชกกระชี่ ปรรณนาจะเล่น ปรรณนาจะนั่งในที่ลับ ปรรณนาจะประพุดตือนาจารกับมาตุคาม พุดอย่างนั้น ว่ากลับไปเกิด อาวุโส การพุดก็ดี การนั่งก็ดี ของเรากับท่าน ไม่เป็นผาสุก การพุดก็ดี การนั่งก็ดี ของเราคนเดียว ย่อมเป็นผาสุก ดังนี้ ให้กลับ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเธอจะละอุปจารแห่งการเห็น หรืออุปจารแห่งการฟัง ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อละแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

คำว่า ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นแลให้เป็นปัจจัย หาใช่อย่างอื่นไม่ ความว่า ไม่มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นเพื่อจะส่งไป.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๓๓] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน ส่งกลับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสงฆ์ส่งกลับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน ส่งกลับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ฉกทุกกฏ

ทำเป็นโกรธ ส่งกลับ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ส่งอนุปสัมบันกลับ ต้องอาบัติทุกกฏ

ทำเป็นโกรธ ส่งกลับ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน ... ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อานาปัตติวาร

[๕๓๔] ภิกษุส่งกลับไปด้วยคิดว่า เรา ๒ รูปรวมกันจักไม่พอฉัน ๑
ภิกษุส่งกลับไปด้วยคิดว่า รูปนั้นพบสิ่งของมีราคามากแล้ว จักยังความโลภให้
เกิด ๑ ภิกษุส่งกลับไปด้วยคิดว่า รูปนั้นเห็นมาตุคามแล้วจักยังความกำหนัด
ให้เกิด ๑ ภิกษุส่งกลับไปด้วยสั่งว่า จงนำข้าวต้มหรือข้าวสวย ของเคี้ยวหรือ
ของฉันไปให้แก่ภิกษุผู้อพาธ แก่ภิกษุผู้ตักค้างอยู่ หรือแก่ภิกษุผู้เฝ้าวิหาร ๑
ภิกษุไม่ประสงค์จะพระพุทธานาจาร แต่เมื่อมีกิจจำเป็น จึงส่งกลับไป ๑ ภิกษุ
วิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อุยโยชน สิกขาบทที่ ๒

ในสิกขาบทที่ ๒ มีวินิจฉัยดังนี้:-

[แก้บรรณบางปาฐะในปฐมบัญญัติของสิกขาบท]

บทว่า ปฏิกุณฺเณปี แปลว่า แม้ในโรงฉัน.

บทว่า ภตฺตวิสุตฺตคฺคํ แปลว่า ภัตกิจ.

บทว่า น สมฺภาเวติ แปลว่า ไม่ทันเวลา.

บทว่า อนาจารี ได้แก่ การละเมิดทางกายทวารและวจีทวาร อัน
เหลือจากอนาจารที่กล่าวแล้ว.

ในคำว่า ทสฺสนูปจารี वा สวณูปจารี वा วิขหนตฺตสฺส นี้
มีวินิจฉัยว่า ถ้าภิกษุยื่น หรือนั่งจับไล่, ภิกษุใดถูกจับไล่, ภิกษุนั้นกำลังละ
อุปจารไป, และชื่อว่า อาบัติไม่มีแก่ภิกษุนั้น, แต่เมื่อภิกษุผู้ถูกจับไล่ไปนั้น

แม่กำลังละ (อุปัชฌาย) ไป โดยอรรถก็เป็นอันภิกษุผู้ขับไล่ นอกนี้ละไปแล้ว
ทีเดียว; เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้ขับไล่เท่านั้นเป็นอาบัตินี้. บรรดาอาบัตินั้น
ถ้าว่าทำข้างหนึ่งยังอยู่ในอุปัชฌายเป็นทุกกฎ, ในขณะที่ล่วงเขตแดนไป เป็น
ปาจิตตีย์

ก็บรรดาอุปัชฌายการเห็นและอุปัชฌายการไต่ยืนยันนี้ ประมาณ ๑๒ สอก
ในโอกาสกลางแจ้ง เป็นประมาณแห่งอุปัชฌายการเห็น, อุปัชฌายการไต่ยืนยัน ก็มี
ประมาณเท่ากัน. ก็ถ้าว่ามีฝ่าประตูดุและกำแพงเป็นต้นคั่นอยู่ ภาวะที่ฝ่าประตูดุ
และกำแพงเป็นต้นนั้นคั่นไว้นั้นแหละ เป็นการล่วงเลยทัตสนูปจาร. บัณฑิต
พึงทราบอาบัติ ด้วยอำนาจการล่วงเลยทัตสนูปจารนั้น.

คำว่า น อญฺโหล โภจิ ปจฺจโย โหติ มีความว่า เว้นอนาจาร
มีประการดังกล่าวแล้ว ไม่มีเหตุจำเป็นอะไรอย่างอื่น.

สองบทว่า กลีสถสนฺ อโรเปติ มีความว่า ความโกรธ ชื่อว่า
กลี. ยกเรื่องแห่งความโกรธนั้นขึ้น คือ ยกอาชญาแห่งความโกรธขึ้น. อธิบาย
ว่า แสดงโทษในการยืนและการนั่งเป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งความโกรธ กล่าว
ถ้อยคำอันไม่เจริญใจ อย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ! จงดู การยืน การนั่ง การดู
การเหยียดแล ของภิกษุนี้, เธอยืนเหมือนหัวตอ, นั่งเหมือนสุนัข, เหยียดดู
ทางโน้นทางนี้เล็กเล็กเหมือนลิง ด้วยตั้งใจว่า แม้เณรผู้นี้ถูกราบกวนด้วย
ถ้อยคำอันไม่เจริญใจอย่างนี้แล้ว พึงหลีกไปเสีย. บทที่เหลือต้นทั้งนั้นแล

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ ภายกรรม
วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อุยโยชนสิกขาบทที่ ๒ จบ

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๓๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรไปสู่เรือนของสหายแล้ว สำเร็จการนั่งในเรือนนอนกับภรรยาของเขา จึงบรูษสหายนั้นเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตร ครั้นแล้วกราบไหว้ท่านพระอุปนันทศากยบุตรแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เขานั่งเรียบร้อยแล้วบอกภรรยาว่า จงถวายภิกษาแก่พระคุณเจ้า จึงนางได้ถวายภิกษาแก่ท่านพระอุปนันทศากยบุตร บรูษนั้นได้เรียนท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า นิมนต์ท่านกลับเถิดขอรับ เพราะภิกษาข้าพเจ้าก็ได้ถวายแก่พระคุณเจ้าแล้ว สตรีภรรยาในกำหนดรู้ในขณะนั้นว่า บรูษนี้อันระบกวณแล้ว จึงเรียนท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า นิมนต์ท่านนั่งอยู่ก่อนเถิดเจ้าค่ะ อย่าเพิ่งไป.

แม้ครั้งที่สอง บรูษนั้น...

แม้ครั้งที่สาม บรูษนั้นก็เรียนท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า นิมนต์ท่านกลับเถิด ขอรับ เพราะภิกษาข้าพเจ้าก็ได้ถวายแก่พระคุณเจ้าแล้ว.

แม้ครั้งที่สาม หญิงนั้นก็เรียนท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า นิมนต์ท่านนั่งอยู่ก่อนเถิด เจ้าค่ะ อย่าเพิ่งไป.

ทันใด บรูษสามีเดินออกไปกล่าวยกโทษต่อภิกษุทั้งหลายว่า ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้าอุปนันทนั้นนั่งในห้องนอนกับภรรยาของกระผม กระผมนิมนต์ให้ท่านกลับไป ก็ไม่ยอมกลับ กระผมมีกิจมาก มีกรณีะมาก.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนท่านอุปนันทศากยบุตรจึงได้สำเร็จการนั่งแทรกแซง ในตระกูลที่มีคน ๒ คนเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุปนันทว่า คุณก่อนอุปนันทน์ ข่าว่าเธอสำเร็จการนั่งแทรกแซง ในตระกูลที่มีคน ๒ คน จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันทน์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอจึง ได้สำเร็จ การนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒ คนเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใส ยิงของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๙๒.๓. อนึ่ง...ภิกษุใด สำเร็จการนั่งแทรกแซงในตระกูลที่ มีคน ๒ คน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๓๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด ก็คือผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ตระกูลที่ชื่อว่า มีคน ๒ คน คือ มีเฉพาะสตรี ๑ บุรุษ ๑ ทั้ง สองคนยังไม่ออกจากกัน ทั้งสองคนหาใช่ผู้ปราศจากราคะไม่.

บทว่า แทรกแซง คือ กีดขวาง.

บทว่า สำเร็จการนั่ง ความว่า ในเรือนใหญ่ ภิกษุที่นั่งหัตถบาธ
แห่งบานประตู ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ในเรือนเล็ก นั่งล้ำท่ามกลางห้องเรือน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๑๗] ห้องนอนภิกษุสำคัญว่าห้องนอน สำเร็จการนั่งแทรกแซง
ในตระกูลที่มีตน ๒ คน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ห้องนอน ภิกษุสงฆ์ สำเร็จการนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีตน ๒ คน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ห้องนอน ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ห้องนอน สำเร็จการนั่งแทรกแซง ใน
ตระกูลที่มีตน ๒ คน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ไม่ใช่ห้องนอน ภิกษุสำคัญว่าห้องนอน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่ห้องนอน ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่ห้องนอน ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ห้องนอน...ไม่ต้องอาบัติ.

อานาปัตติวาร

[๕๑๘] ภิกษุที่นั่งในเรือนใหญ่ ไม่ล่วงล้ำหัตถบาธแห่งบานประตู ๑
ภิกษุที่นั่งในเรือนเล็ก ไม่เลยท่ามกลางห้อง ๑ ภิกษุมีเพื่อนอยู่ด้วย ๑ คนทั้ง
สองออกจากกันแล้ว ทั้งสองปราศจากราคะแล้ว ๑ ภิกษุที่นั่งในสถานที่อันมิใช่
ห้องนอน ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

สโกชนสิกขาบทที่ ๓

ในสิกขาบทที่ ๓ มีวินิจฉัยดังนี้:-

[แก้บรรณบางปาฐะในปฐมบัญญัติแห่งสิกขาบท]

บทว่า สยนิมเร แปลว่า ในเรือนนอน.

คำว่า ยโต อยยสุส ภิกขุ ทินฺนา แปลว่า เพราะข้าพเจ้าได้
ถวายภิกษาแล้ว. อธิบายว่า สิ่งใดอันผู้มาแล้วพึงได้, ท่านได้สิ่งนั้นแล้ว,
นิมนต์ท่านกลับไปเกิด,

บทว่า ปริยญฺจโตะ คือ เป็นผู้อันราคะกลุ่มรุมแล้ว, ความว่า มี
ความประสงค์ในเมถุน.

บทว่า สโกชน ได้แก่ สกฺกฺลที่เป็นไปกับด้วยคน ๒ คน ชื่อว่า
สโกชนะ. ในสกฺกฺลมีคน ๒ คนนั้น. อีกอย่างหนึ่ง บทว่า สโกชน คือ
ในสกฺกฺลมีโกคะ. เพราะว่า สตรีเป็นโกคะของบุรุษ ผู้อันราคะกลุ่มรุมแล้ว
และบุรุษก็เป็นโกคะของสตรี (ผู้ก่อดกฺกฺลด้วยราคะ), ด้วยเหตุนี้มันแล
ในบทภาชนะแห่งบทว่า สโกชน นั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า มีสตรี
กับบุรุษ เป็นต้น.

สองบทว่า มหฺลลเก ฆเร คือ ในเรือนนอนหลังใหญ่.

สามบทว่า ปิฏฺฐิสงฆาสุส หตฺถปาตี วิหิตฺวา มีความว่า
ละหัดตบาสแห่งบานประตูห้องในเรือนนอนนั้น แล้วนั่ง ณ ที่ใกล้ภายในที่
นอน. ก็เรือนนอนเช่นนี้ มีในศาลา ๔ มุข เป็นต้น. พระผู้มีพระภาคเจ้า
ย่อมทรงแสดงการล้าท่ามกลางด้วยคำนี้ว่า ปิฏฺฐิวํสํ อติภุมิตฺวา. เพราะ
เหตุนี้ บัณฑิตพึงทราบอาบัติ เพราะล้าท่ามกลางแห่งเรือนนอนหลังเล็ก
ที่เขาสร้างไว้ อย่างใดอย่างหนึ่ง. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจปฐมปาราชิก เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อุกฺสลจิต มีเวทนา ๒ ดังนี้แล.

สโกชนสิกขาบทที่ ๓ จบ

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๓๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรไปสู่เรือนของสหายแล้วสำเร็จการนั่งในที่ลับ คือในอาสนะกำบังกับภรรยาของเขา จึงบรูษสหายนั้นเฟ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระคุณเจ้าอุปนันทจึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับ คือ ในอาสนะกำบังกับภรรยาของเขาเล่า

ภิกษุทั้งหลายได้ยินเขาเฟ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนท่านพระอุปนันทศากยบุตร จึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับ คือในอาสนะกำบังกับมาตุคามเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุปนันทว่า คุณก่อนอุปนันทข้าว่า เธอสำเร็จการนั่งในที่ลับ คือในอาสนะกำบังกับมาตุคาม จริงหรือ. ท่านพระอุปนันททูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบรูษ ไฉนเธอจึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับ คือในอาสนะกำบังกับมาตุคามเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๓. ๔. อนึ่ง ภิกษุใด สำเร็จการนั่งในที่ลับ คือในอาสนะ
กำบัง กับมาตุคาม เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๔๐] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่หญิงมนุษย์ ไม่ใช่หญิงยักษ์ ไม่ใช่หญิงเปรต
ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย โดยที่สุดแม้เด็กหญิงที่เกิดในวันนั้น ไม่ต้องพูดถึง
หญิงผู้ใหญ่.

บทว่า กำบัง คือ ร่วมกัน.

ที่ชื่อว่า ในที่ลับ ได้แก่ ที่ลับตา ๑ ที่ลับหู ๑

ที่ชื่อว่า ที่ลับตา ได้แก่ ที่ซึ่งไรเมื่อภิกษุหรือมาตุคามขยิบตา ยกคิ้ว
หรือชะเง้อศรีษะ. ไม่มีใครสามารถจะแลเห็นได้

ที่ชื่อว่า ที่ลับหู ได้แก่ ที่ซึ่งไม่มีใครสามารถจะได้ยินถ้อยคำที่สนทนา
กันตามปกติได้

อาสนะที่ชื่อว่า กำบัง คือ เป็นอาสนะที่เขากำบังด้วยฝา บานประตู
ลำแพน ม่านบัง ต้นไม้ เสา หรือฉางข้าว อย่างใดอย่างหนึ่ง

คำว่า สำเร็จการนั่ง ความว่า เมื่อมาตุคามนั่งแล้ว ภิกษุนั่งใกล้
หรือนอนใกล้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เมื่อภิกษุนั่งแล้ว มาตุคามนั่งใกล้ หรือนอนใกล้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทั้งสองนั่งก็ดี ทั้งสองนอนก็ดี ภิกษุก็ดี อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๔๑] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม สำเร็จการนั่งในที่ลับ คือ
ในอาสนะกำบัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสงสัย สำเร็จการนั่งในที่ลับคือในอาสนะกำบัง ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม สำเร็จการนั่งในที่ลับ คือใน
อาสนะกำบัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุสำเร็จการนั่งในที่ลับ คือ ในอาสนะกำบังกับหญิงยักษ์ หญิงเปรต
บัณฑิตเขาะกั หรือสัตว์ดิรัจฉานตัวเมียมีกายดั่งมนุษย์ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม...ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสงสัย ... ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๔๒] ภิกษุมีบุรุษผู้รู้เพียงสาคนใดคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน ๑ ภิกษุ
ขึ้นมิได้นั่ง ๑ ภิกษุมิได้มุ่งที่ลับ ๑ ภิกษุนั่งส่งใจไปในอารมณ์อื่น ๑ ภิกษุ
วิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

สิกขาบทที่ ๔ และที่ ๕

คำที่จะพึงกล่าวในสิกขาบทที่ ๔ และที่ ๕ ทั้งหมด มีนัยดังกล่าวแล้ว
ในอนนยสิกขาบททั้ง ๒ นั้นแล. เหมือนอย่างว่า สโกชนสิกขาบทมีสมุฏฐาน
คจปฐุมปาราชิกสิกขาบท ฉนใด สิกขาบทที่ ๔ และที่ ๕ แม้ ก็มีสมุฏฐาน
คจปฐุมปาราชิกสิกขาบทเหมือนกันฉนนั่นแล.

สิกขาบทที่ ๔-๕ จบ

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๔๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรไปสู่เรือนของสหายแล้ว สำเร็จการนั่งในที่ลับกับภรรยาของเขาหนึ่งต่อหนึ่ง จึงบรูษสหายนั้นเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระคุณเจ้าอุปนันทจึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับกับภรรยาของเขาหนึ่งต่อหนึ่งแล้ว

ภิกษุทั้งหลายได้ยินบรูษนั้นเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน ท่านพระอุปนันทศากยบุตรจึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับกับมาตุคาม หนึ่งต่อหนึ่งแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุปนันทว่า คุณก่อนอุปนันทข้าว่าเธอสำเร็จการนั่งในที่ลับกับมาตุคามหนึ่งต่อหนึ่ง จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันททูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบรูษ โฉนเธอจึงได้สำเร็จการนั่งในที่ลับกับมาตุคามหนึ่งต่อหนึ่งแล้ว การกระทำของเธอ นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๔.๕ อนึ่ง ภิกษุใด ผู้เดียว สำเร็จการนั่งในที่ลับ กับ
มาตุคามผู้เดียว เป็นปาจิตติย.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๔๔] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...

นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่หญิงมนุษย์ไม่ใช่หญิงยักษ์ ไม่ใช่หญิงเปรต
ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย. เป็นหญิงที่รู้เดียงสา สามารถทราบถ้อยคำที่เป็น
สุภายิต และทุภายิต ที่ชั่วหยาบและไม่ชั่วหยาบ.

บทว่า กับ คือ ร่วมกัน.

บทว่า ผู้เดียว...ผู้เดียว คือ มีภิกษุ ๑ มาตุคาม ๑

ที่ชื่อว่า ที่ลับ ได้แก่ที่ลับตา ๑ ที่ลับหู ๑

ที่ชื่อว่า ที่ลับตา ได้แก่ สถานที่ซึ่งมีภิกษุหรือมาตุคาม ขยับตา
ยักคิ้ว หรือชะเง้อศีรษะ ไม่มีใครสามารถจะแลเห็นได้

ที่ชื่อว่า ที่ลับหู ได้แก่ สถานที่ซึ่งไม่มีใครสามารถจะได้ยินถ้อยคำ
ที่สนทนากันตามปกติได้

คำว่า สำเร็จการนั่ง ความว่า เมื่อมาตุคามนั่งแล้ว ภิกษุนั่งใกล้
หรือนอนใกล้ ต้องอาบัติปาจิตติย

เมื่อภิกษุหนึ่งแล้ว มาตุคามนั่งใกล้หรือนอนใกล้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทั้งสองนั่งก็ดี ทั้งสองนอนก็ดี ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๔๕] มาตุคามภิกษุสำคัญ ว่ามาตุคาม สำเร็จการนั่งในที่ลับหนึ่งต่อ
หนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสงฆ์ สำเร็จการนั่งในที่ลับ หนึ่งต่อหนึ่ง ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม สำเร็จการนั่งในที่ลับ หนึ่ง
ต่อหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

ภิกษุสำเร็จการนั่งในที่ลับ กับหญิงยักษ์ หญิงเปรต บัณเฑาะก์ หรือ
สัตว์ดิรัจฉานตัวเมียมีกายดั่งมนุษย์ หนึ่งต่อหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสงฆ์... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๔๖] ภิกษุมีบุรุษผู้รู้เคียงสา คนใดคนหนึ่ง อยู่เป็นเพื่อน ๑
ภิกษุยืน ไม่ได้นั่ง ๑ ภิกษุไม่ได้มุงที่ลับ ๑ ภิกษุนั่งส่งใจไปในอารมณ์อื่น ๑
ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๔๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตร นิมนต์ท่านฉันภัตตาหาร แม้ภิกษุเหล่าอื่นเขาก็นิมนต์ด้วย เวลานั้น เป็นเวลาก่อนอาหาร ท่านพระอุปนันทศากยบุตรยังกำลังเข้าไปสู่ตระกูลทั้งหลายอยู่ จึงภิกษุเหล่านั้น ได้บอกทายกเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายจงถวายภัตตาหารเถิด พวกทายกกล่าวว่า นิมนตร์รออยู่จนกว่าพระคุณเจ้าอุปนันทจะมา ขอรับ.

แม้ครั้งที่สอง ภิกษุเหล่านั้นก็ได้บอกทายกเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายจงถวายภัตตาหารเถิด พวกทายกกล่าวว่า นิมนตร์รออยู่จนกว่าพระคุณเจ้าอุปนันทจะมา ขอรับ.

แม้ครั้งที่สาม ภิกษุเหล่านั้นก็ได้บอกทายกเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายจงถวายภัตตาหารเถิด เวลาก่อนเที่ยงจะล่วงเลยแล้ว ทายกอื่นวอนว่า พวกกระผมตักแต่งภัตตาหารก็เพราะเหตุแห่งพระคุณเจ้าอุปนันท นิมนตร์รออยู่จนกว่าพระคุณเจ้าอุปนันทจะมา ขอรับ.

ครานั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้เข้าไปสู่ตระกูลทั้งหลาย ก่อนเวลาฉัน มาถึงเวลาบ่ายภิกษุทั้งหลายไม่ได้ฉันตามประสงค์ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็ฟังโทษคติเตยนโพนทนาว่า ท่านพระอุปนันทศากยบุตรรับนิมนต์เขาแล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว ไฉนจึงได้ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ก่อนเวลาฉันเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุปนันทว่า คุณก่อนอุปนันทข้าว่า เธอรับนิมนต์เข้าแล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ก่อนเวลานั้น จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันททูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ เธอรับนิมนต์เขาแล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว โฉนจึงได้ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ก่อนนั้นเล่า การกระทำของเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๕. ๖. ก. อนึ่ง ภิกษุใด รับนิมนต์แล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลายก่อนนั้น เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร (ต่อ)

[๕๔๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้ส่งของเคี้ยวไปถวายแก่สงฆ์ สั่งว่า ต้องมอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทถวายแก่สงฆ์ แต่เวลานั้นท่านพระอุปนันทศากยบุตรกำลังเข้าไปบิณฑบาตยัง

หมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านเหล่านั้นไปถึงอารามแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า พระคุณเจ้าอุปนันทไปไหน เจ้าข้า.

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนั้น เข้าไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านแล้วจ๊ะ.

ชาวบ้านสั่งว่า ท่านขอรับ ของเกี้ยวนี้ต้องมอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทถวายแก่สงฆ์.

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ รับสั่งว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นพวกเธอจงรับประเคนแล้วเก็บไว้จนกว่าอุปนันทจะกลับมา.

ส่วนท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้คิดว่า การถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลานั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว จึงเข้าไปยังตระกูลทั้งหลายหลังเวลานั้นแล้ว บ่ายจึงกลับ ของเกี้ยวได้ถูกส่งคืนกลับไป.

บรรดาภิกษุที่มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนที่ท่านพระอุปนันทศากยบุตร จึงได้ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลายหลังเวลานั้นเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุปนันทว่า คุณก่อนอุปนันทข้าว่า เธอถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลายหลังเวลานั้น จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันททูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรง ติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอจึงได้ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลายหลังเวลานั้นเล่า การกระทำของ

เธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ ๑

๕๕. ๖. ข. อนึ่ง ภิกษุใด รับนิมนต์แล้ว มีภักตอยู่แล้ว ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี ทีหลังฉันก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

ทรงอนุญาตให้เข้าสู่ตระกูลในคราวถวายจีวร

[๕๔๕] โดยสมัยต่อมา ถึงคราวถวายจีวรกัน ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจ ไม่เข้าไปสู่ตระกูล จีวรจึงเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวที่ถวายจีวร เราอนุญาตให้เข้าไปสู่ตระกูลได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ ๒

๕๕. ๖. ค. อนึ่ง ภิกษุใด รับนิมนต์แล้ว มีภักตอยู่แล้ว ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี ทีหลังฉันก็ดี เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวที่ถวายจีวรนี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สักขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้เข้าสู่ตระกูลในคราวถวายจีวร จบ

ทรงอนุญาตให้เข้าสู่ตระกูลในคราวทำจีวร

[๕๕๐] โดยสมัยต่อมาอีก ภิกษุทั้งหลายทำจีวรกันอยู่ ต้องการเข็ม บ้าง ด้ายบ้าง มีดบ้าง ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจไม่เข้าไปสู่ตระกูล จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวที่ทำจีวร เราอนุญาตให้เข้าไปสู่ตระกูลได้.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสักขาบทนี้ ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ ๓

๕๕. ๖. ๗. อนึ่ง ภิกษุใด รับนิมนต์แล้ว มีภักตอยู่แล้ว ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี ทีหลังฉันก็ดี เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ นี้สมัยในเรื่องนั้น คือ คราวที่ถวายจีวร คราวที่ทำจีวร นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สักขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้เข้าสู่ตระกูลในคราวทำจีวร จบ

ทรงอนุญาตให้บอกลาก่อนเข้าสู่ตระกูล

[๕๕๑] โดยสมัยต่อจากนั้นมา ภิกษุทั้งหลายอาพาธ และมีความต้องการเภสัช ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจไม่เข้าไปสู่ตระกูล จึงกราบทูลเรื่อง

นั่นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้บอกลาภิกษุซึ่งมีอยู่แล้วเข้าไปสู่ตระกูลได้.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๔

๕๕. ๖. ง. อนึ่ง ภิกษุใด รับนิมนต์แล้ว มีภักตอยู่แล้วไม่บอกลาภิกษุซึ่งมีอยู่ ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี ทีหลังฉันก็ดี เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ นี้สมัยในเรื่องนั้นคือ คราวที่ถวายจิวร คราวที่ทำจิวร นี้สมัยในเรื่องนั้น.

เรื่องทรงอนุญาตให้บอกลาก่อนเข้าสู่ตระกูล จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๕๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รับนิมนต์แล้ว คือ รับนิมนต์ฉันโภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า มีภักตอยู่แล้ว คือ มีอาหารที่รับนิมนต์เขาไว้แล้ว.

ภิกษุที่ชื่อว่า ซึ่งมีอยู่ คือ อาจที่จะบอกลาก่อนเข้าไป.

ภิกษุที่ชื่อว่า ซึ่งไม่มีอยู่ คือ ไม่อาจที่จะบอกลาก่อนเข้าไป

ที่ชื่อว่า ก่อนฉัน คือ ภิกษุยังไม่ได้ฉันอาหารที่รับนิมนต์เขาไว้.

ที่ชื่อว่า ทีหลังฉัน คือ ภิกษุฉันอาหารที่รับนิมนต์เขาไว้แล้วโดยที่สุด แม้ด้วยปลายหญ้าคา.

ที่ชื่อว่า **ตระกุก** ได้แก่ตระกุก ๔ คือ **ตระกุกกษัตริย์** **ตระกุก**
พราหมณ์ **ตระกุกแพศย์** **ตระกุกศทร**.

คำว่า **ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกุกทั้งหลาย** นั้น ความว่า
ภิกษูก้าวลงสู่อุปจารเรือนของผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ ก้าวเท้าที่ ๑ ล่วงธรณี-
ประตุ ต้องอาบัติทุกกฏ ก้าวเท้าที่ ๒ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **เว้นไว้แต่สมัย** คือ ยกเว้นแต่มีสมัย.

ที่ชื่อว่า **ครราวที่ถวายเป็นจิรว** คือ เมื่อยังไม่ได้กรานกฐิน ๑ เดือน
ทำยถุศุฝน เมื่อกรานกฐินแล้ว ๕ เดือน.

ที่ชื่อว่า **ครราวที่ทำจิรว** คือ เมื่อครราวกำลังทำจิรวกันอยู่.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๕๑] รับนิมนต์แล้ว ภิกษุสำคัญว่ารับนิมนต์แล้ว ไม่บอกลาภิกษุ
ซึ่งมีอยู่ ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกุกทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี ที่หลังฉันก็ดี
เว้นไว้แต่สมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รับนิมนต์แล้ว ภิกษุสงฆ์ ไม่บอกภิกษุซึ่งมีอยู่ ถึงความเป็นผู้เที่ยว
ไปในตระกุกทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี เว้นไว้แต่สมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

รับนิมนต์แล้ว ภิกษุสำคัญว่ามีได้รับนิมนต์ ไม่บอกลาภิกษุซึ่งมีอยู่
ถึงความเป็นผู้เที่ยวไปในตระกุกทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี ที่หลังฉันก็ดี เว้นไว้แต่
สมัย ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

ไม่ได้รับนิมนต์ ภิกษุสำคัญว่ารับนิมนต์แล้ว ... ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้รับนิมนต์ ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ได้รับนิมนต์ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้รับนิมนต์...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๕๔] ภิกษุฉันในสมัย ๑ ภิกษุบอกลาภิกษุซึ่งมีอยู่แล้วจึงเข้าไป ๑ ไม่ได้บอกลาภิกษุซึ่งไม่มีอยู่ แล้วเข้าไป ๑ เดินทางผ่านเรือนผู้อื่น ๑ เดินทางผ่านอุปจารเรือน ๑ ไปอารามอื่น ๑ ไปสู่สำนักภิกษุณี ๑ ไปสู่สำนักเดียรฉาย ๑ ไปโรงฉัน ๑ ไปเรือนที่เขานิมนต์ฉัน ๑ ไปเพราะมีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

จาริตสิกขาบทที่ ๖

ในสิกขาบทที่ ๖ มีวินัยฉัยดังนี้ :-

[แก้รรตบางปาฐะปฐมบัญญัติและอนุบัญญัติ]

ในคำว่า เททวโส ภตุตฺถิ นี้ มีวินัยฉัยว่า ได้ยินว่า ภัตนั้น เป็นของที่พวกชาวบ้านน้อมนำมาแล้ว; เพราะเหตุนั้น พวกภิกษุจึงได้กล่าวอย่างนั้น . แต่ในภัตตาคาร ที่พวกชาวบ้านมิได้น้อมนำมา ภิกษุยอมไม่ได้เพื่อที่จะกล่าวอย่างนั้น (กล่าววว่า ให้ภัตตาคารเกิด อาวุโส) เป็นปยุตตวาจา (การออกปากของ).

ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นพวกเธอจงรับประเคนแล้วเก็บไว้ ดังนี้ เพื่อต้องการรักษาศรัทธาของตระกูล. ก็

ถ้าว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าพึงตรัสว่า พวกเธอแบ่งกันฉันเถิด, พวกชาวบ้านจะพึงคลายความเลื่อมใส.

บทว่า อุตสาหยิตฺต แปลว่า ได้ถูกนำกลับคืนไป. มีคำอธิบายว่า พวกชาวบ้านได้นำขาทนียะนั้นกลับไปยังเรือนอย่างเดิม.

ในคำว่า สนฺตํ ภิกฺขุ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- ภิกษุชื่อว่ามียู่ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร? ชื่อว่า ไม่มี ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร? คือ ภิกษุผู้อยู่ในสถานแห่งใดภายในวิหาร เกิดมีความคิดว่า จะเข้าไปเยี่ยมตระกูล, จำเดิมแต่นั้น เห็นภิกษุใดที่ข้าง ๆ หรือตรงหน้า หรือภิกษุใดที่ตนอาจจะบอกด้วยคำพูดตามปกติได้, ภิกษุนี้ชื่อว่า มียู่. แต่ไม่มีกิจที่จะต้องเที่ยวไปบอกลาทางโน้นและทางนี้. จริงอยู่ ภิกษุที่ตนต้องเที่ยวหาบอกลาอย่างนี้ ชื่อว่าไม่มีนั่นเอง. อีกนัยหนึ่ง ภิกษุไปด้วยทำในใจว่า เราพบภิกษุภายในอุปัชฌายาสีมาแล้วจักบอกลา พึงบอกลาภิกษุที่ตนเห็นภายในอุปัชฌายาสีมานั้น ถ้าไม่พบภิกษุ ชื่อว่า เป็นผู้เข้าไปไม่บอกลาภิกษุที่ไม่มี.

บทว่า อนฺตรารามิ ได้แก่ ไปสู่วิหารที่มีอยู่ในภายในบ้าน.

บทว่า ภคฺตฺยฆริ ได้แก่ เรือนที่เขานิมนต์ หรือเรือนของพวกชาวบ้านผู้ถวายสลากภัตเป็นต้น.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า เมื่อมีอันตรายแห่งชีวิตและพรหมจรรย์จะไปก็ควร. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เป็นโนสัจญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปันณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล

จาริตสิกขาบทที่ ๖ จบ

อเจลกวรรค ลิกขาบทที่ ๗

เรื่องมหานามสาकยะ

[๕๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้น มหานามสาकยะมี เกสซ์มากมาย จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์จะปวารณาต่อสงฆ์ด้วยปัจจัย เกสซ์ตลอด ๔ เดือน พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดี ๆ มหานาม ถ้าเช่นนั้น เธอจงปวารณาต่อสงฆ์ด้วยปัจจัยเกสซ์ตลอด ๘ เดือนเถิด.

ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับปวารณา ได้กราบทูลเหตุนี้แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดีการปวารณาด้วยปัจจัย ๔ ตลอด ๔ เดือน.

ก็สมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายขอปัจจัยเกสซ์ต่อมหานามสาकยะเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ปัจจัยเกสซ์ของมหานามสาकยะ จึงยังคงมากมายอยู่ตามเดิมนั้นแหละ.

แม้ครั้งที่สอง มหานามสาकยะก็เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์จะปวารณาต่อสงฆ์ด้วยปัจจัยเกสซ์ต่ออีก ๔ เดือน พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดี ๆ มหานาม ถ้าเช่นนั้น เธอจงปวารณาต่อสงฆ์ด้วยปัจจัยเกสซ์ต่ออีก ๔ เดือนเถิด.

ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับปวารณา ได้กราบทูลเหตุนี้แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ยินดีการปวารณาต่ออีกได้.

ก็สมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายขอปัจจัยเภสัชต่อมหานามสากยะเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ปัจจัยเภสัชของมหานามสากยะจึงยังคงมากมายอยู่ตามเดิมนั้นแหละ

แม้ครั้งที่สาม มหานามสากยะก็เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์จะปวารณาต่อสงฆ์ด้วยปัจจัยเภสัชตลอดชีวิต พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดี ๆ มหานาม ถ้าเช่นนั้น เธอจงปวารณาต่อสงฆ์ด้วยปัจจัยเภสัชตลอดชีวิตเถิด

ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับปวารณา ได้กราบทูลเหตุนี้แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ยินดี แม้ซึ่งการปวารณาเป็นนิตย์.

[๕๕๖] ครั้นสมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์นุ่งผ้าไม่เรียบร้อย ไม่สมบุรณ์ด้วยมรรยาท ถูกมหานามสากยะกล่าวคำนี้ว่า ทำไมท่านทั้งหลายจึงนุ่งห่มผ้าไม่เรียบร้อย ไม่สมบุรณ์ด้วยมรรยาท ธรรมเนียมบรรพชิตต้องนุ่งห่มผ้าให้เรียบร้อย ต้องสมบุรณ์ด้วยมรรยาท มิใช่หรือ พระฉัพพัคคีย์ผูกใจเจ็บในมหานามสากยะ ครั้นแล้วได้ปรึกษากันว่า ด้วยอุบายวิธีไหนหนอ เราจึงจะทำมหานามสากยะให้ได้รับความอับยศ แล้วปรึกษากันต่อไปว่า อาวุโสทั้งหลาย มหานามสากยะได้ปวารณาไว้ต่อสงฆ์ด้วยปัจจัยเภสัช พวกเราพากันไปขอเนยใสต่อมหานามสากยะเถิด แล้วเข้าไปมหานามสากยะกล่าวคำนี้ว่า อาตมภาพทั้งหลายต้องการเนยใส ๑ ทะนาน.

มหานามสาकยะขอร้องว่า วันนี้ขอพระคุณเจ้าได้โปรดคอยก่อน คนทั้งหลายยังไปคอกนำเนยใสมา พระคุณเจ้าทั้งหลายจักได้รับทันกาล.

แม้ครั้งที่สอง ...

แม้ครั้งที่สาม พระฉัพพัคคีย์ก็ได้กล่าวว่ าอาตมภาพทั้งหลายต้องการเนยใส ๑ ทะนาน

มหานามสาकยะรับสั่งว่า วันนี้ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย ได้โปรดรอก่อน คนทั้งหลายยังไปคอกนำเนยใสมา พระคุณเจ้าจักได้รับทันกาล พระฉัพพัคคีย์ต่อว่า จะมีประโยชน์อะไรด้วยเนยใสที่ท่านไม่ประสงค์จะถวาย แต่ได้ปวารณาไว้ เพราะท่านปวารณาไว้แล้วไม่ถวาย.

จึงมหานามสาकยะ เฟ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่ า ก็เมื่อนั้นขอร้องพระคุณเจ้าว่า วันนี้ ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายได้โปรดคอยก่อน ดังนี้ โฉนพระคุณเจ้าจึงรอไม่ได้เล่า.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินมหานามสาकยะ เฟ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย..ต่างก็เฟ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่ า พระฉัพพัคคีย์อันมหานามสาकยะ ขอร้องว่า วันนี้ ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายได้โปรดคอยอยู่ก่อน ดังนี้ โฉนจึงคอยไม่ได้เล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าวว่า พวกเธออันมหานามสาकยะพูดขอร้องว่า วันนี้ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายได้โปรดคอยก่อน ดังนี้ แล้วไม่คอย จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆมบุรุษทั้งหลาย พวกเธอ อันมหานามสากยะพูดขอร้องเช่นนั้นแล้ว ไฉนจึงคอยอยู่ไม่ได้เล่า การกระทำ ของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อ ความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า ดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๖. ๗. ภิกษุมิใช่ผู้อาพาธ พึงยินดีปวารณาด้วยปัจจัยเพียงสี่ เดือน เว้นไว้แต่ปวารณาอีก เว้นไว้แต่ปวารณาเป็นนิตย ถ้าเธอยิน ดี ยิ่งกว่านั้น เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องมหานามสากยะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๕๗] คำว่า ภิกษุมิใช่ผู้อาพาธ พึงยินดีปวารณาด้วยปัจจัย สี่เดือน นั้น ความว่าพึงยินดีปวารณาเฉพาะปัจจัยของภิกษุไข่มแม้เขาปวารณา อีกก็พึงยินดีว่า เราจักขอชั่วเวลาที่ยังอาพาธอยู่ แม้เขาปวารณาเป็นนิตย ก็ พึงยินดีว่า เราจักขอชั่วเวลาที่ยังอาพาธอยู่.

[๕๕๘] บทว่า ถ้าเธอยินดียิ่งกว่านั้น ความว่า การปวารณา กำหนดเกสัชแต่ไม่กำหนดกาลก็มี กำหนดกาลแต่ไม่กำหนดเกสัชก็มี กำหนด ทั้งเกสัชและกาลก็มี ไม่กำหนดเกสัชไม่กำหนดกาลก็มี

ที่ชื่อว่า กำหนดเกสัช คือ เขากำหนดเกสัชไว้ว่า ข้าพเจ้าขอ ปวารณาด้วยเกสัชประมาณเท่านี้.

ที่ชื่อว่า กำหนดกาล คือ เขากำหนดกาลไว้ว่า ข้าพเจ้าขอปวารณา
ในระยะเวลาเท่านี้

ที่ชื่อว่า กำหนดทั้งเภสัชและกาล นั้น คือ เขากำหนดเภสัช และ
กาลไว้ว่า ข้าพเจ้าขอปวารณาด้วยเภสัชมีประมาณเท่านี้ ในระยะเวลาเพียงเท่านี้

ที่ชื่อว่า ไม่กำหนดเภสัชไม่กำหนดกาล นั้น คือ เขาไม่ได้
กำหนดเภสัชและกาลไว้ว่า ข้าพเจ้าขอปวารณาด้วยเภสัชมีประมาณเท่านี้ ใน
ระยะเวลาเพียงเท่านี้.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๕๕๕] ในการกำหนดเภสัช ภิกษุขอเภสัชอย่างอื่นนอกจากเภสัชที่
เขาปวารณา ต้องอาบัติปาจิตติย.

ในการกำหนดกาล ภิกษุขอในกาลอื่นนอกจากกาลที่เขาปวารณา ต้อง
อาบัติปาจิตติย

ในการกำหนดทั้งเภสัชกำหนดทั้งกาล ภิกษุขอเภสัชอย่างอื่นนอกจาก
เภสัชที่เขาปวารณา และในกาลอื่นนอกจากกาลที่เขาปวารณา ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

ไม่ต้องอาบัติ

ในการไม่กำหนดเภสัช ไม่กำหนดกาลละ... ไม่ต้องอาบัติ.

ปัญจกปาจิตติย

[๕๖๐] ในเมื่อต้องการใช้ของที่มิใช่เภสัช ภิกษุขอเภสัช ต้องอาบัติ
ปาจิตติย

ในเมื่อต้องการใช้เกสซ์อย่างอื่น ขอเกสซ์อีกอย่าง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ยิ่งกว่านั้น ภิกษุสำคัญว่ายิ่งกว่านั้น ขอเกสซ์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ยิ่งกว่านั้น ภิกษุยังแคลงอยู่ ขอเกสซ์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ยิ่งกว่านั้น ภิกษุสำคัญว่าไม่ยิ่งกว่านั้น ขอเกสซ์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

ไม่ยิ่งกว่านั้น ภิกษุสำคัญว่ายิ่งกว่านั้น... ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ยิ่งกว่านั้น ภิกษุสำคัญว่าไม่ยิ่งกว่านั้น... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๖๑] ภิกษุผู้ขอเกสซ์ ตามที่เขาปวารณาไว้ ๑ ขอในระยะเวลาตามที่
เขาปวารณาไว้ ๑ บอกขอว่า ท่านปวารณาพวกข้าพเจ้าด้วยเกสซ์เหล่านี้ แต่
พวกข้าพเจ้าต้องการเกสซ์ชนิดนี้และชนิดนี้ ๑ บอกขอว่า ระยะเวลาที่ท่านได้
ปวารณาไว้ได้ผ่านพ้นไปแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังต้องการเกสซ์ ๑ ขอต่อญาติ ๑ ขอ
ต่อคนปวารณา ๑ ขอเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุรูปอื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑
ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

มหานามสิกขาบทที่ ๗

ในสิกขาบทที่ ๗ มีวินัยดังนี้:-

[**แก้เอรธ เรื่องทำวมหานามปวารณาเภสัช**]

พระโอรสแห่งพระเจ้าอาว์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า แก่กว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าเพียงเดือนเดียว เป็นพระอริยสาวก ดำรงอยู่ในผลทั้ง ๒ ทรงพระนามว่า ทำวมหานาม.

สามบทว่า **เภสขุ อุตฺตุนัน โหติ** มีความว่า เนยใสที่เขานำมาจากดอกเกีบไว้มีเป็นอันมาก.

บทว่า **สาทิตพฺพา** มีความว่า ภิกษุไม่พึงปฏิเสธในสมัยนั้นว่า ไม่มีโรค พึงรับไว้ด้วยใส่ใจว่า เราจักขอในเมื่อมีโรค.

สามบทว่า **เอตฺตเกหิ เภสขุเซหิ ปวเรมิ** มีความว่า เขาปวารณาด้วยอำนาจชื่อ คือ ด้วยเภสัช ๒-๓ อย่าง มีเนยใสและ น้ำมันเป็นต้น หรือด้วยอำนาจจำนวน คือ ด้วยกอบ ๑ ทะนาน ๑ อापหกะ ๑ เป็นต้น .

สามบทว่า **อลฺลํ เภสขุ วิญญาเปติ** มีความว่า เขาปวารณาด้วยเนยใส ขอน้ำมัน เขาปวารณาด้วยอาพหกะ ขอโทณะ.

สองบทว่า **น เภสขุ กรณีย** มีความว่า ถ้าภิกษุอาจเพื่อดำรงอัตภาพอยู่ได้ แม้ด้วยภัตตระคนกัน ชื่อว่า กิจจะพึงทำด้วยเภสัชไม่มี.

บทว่า **ปวาริตานัน** มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่พวกภิกษุที่คนของตนปวารณาไว้ ด้วยการปวารณาเป็นส่วนบุคคล เพราะการออกปากขอตามสมควรแก่เภสัชที่ปวารณาไว้. แต่ในเภสัช ที่เขาปวารณาด้วยอำนาจแห่งสงฆ์ ควรกำหนดรู้ประมาณทีเดียวแล. คำที่เหลือต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตะกะ ปันณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

มหานามสิกขาบทที่ ๗ จบ

อเจตกรรม ลิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๖๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยกกองทัพออก พระฉัพพัคคีย์ได้ไปดูกองทัพที่ยกออกแล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทอดพระเนตรเห็นพระฉัพพัคคีย์กำลังเดินมาแต่ไกล เทียว ครั้นแล้วรับสั่งให้นิมิตต์มาตรัสถานว่า พระคุณเจ้าทั้งหลายมาเพื่อประสงค์อะไร เจ้าข้า.

พระฉัพพัคคีย์ถวายพระพรว่า พวกอาตมภาพประสงค์จะเฝ้ามหาบพิตร.

พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งว่า จะได้ประโยชน์อะไรด้วยการดูคนผู้ผลิตผลิตในการรบ พระคุณเจ้าควรเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้ามิใช่หรือ.

ประชาชนพากันฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้พากันมาดูกองทัพซึ่งยกออกแล้วเล่า ไม่ใช่ลาภของเรา แม้พวกเราที่พากันมาในกองทัพ เพราะเหตุแห่งอาชีพ เพราะเหตุแห่งบุตรภรรยาที่ได้ไม่ดีแล้ว.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนเหล่านั้น พากันฟังโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มกน้อย... ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน พระฉัพพัคคีย์จึงได้ได้ไปดูกองทัพที่ยกออกไปแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระนัฬพัคคีย์ว่า คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกเธอไปดูกองทัพอันขอกออกแล้ว จริงหรือ.

พระนัฬพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆนรุทั้งหลาย โฉน
พวกเธอได้ไปดูกองทัพอันขอกออกไปแล้ว การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่
เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง
ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนนิกขุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๗. ๘. อนึ่ง นิกขุใด ไปเพื่อจะดูเสนาอันขอกออกแล้วเป็น
ปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระนัฬพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๕๖๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ลุงของภิกษุรูปหนึ่งป่วยอยู่ในกองทัพอ เขา
ส่งทูตไปในสำนักภิกษุนั้นว่า ลุงกำลังป่วยอยู่ในกองทัพอ ขอพระคุณเจ้าจงมา
ลุงต้องการให้พระคุณเจ้ามา จึงภิกษุนั้นดำริว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติ
สิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายไว้ว่า ภิกษุไม่พึงไปเพื่อจะดูเสนาอันขอกออกแล้ว ก็นี้

ลุงของเราป่วยอยู่ในกองทัพ เราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วแจ้งความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ กราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตให้ไปในกองทัพได้เมื่อจำเป็น

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถาในเพราะเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ไปในกองทัพได้ เพราะปัจจัยเห็นปานนั้น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๕๗. ๘. อนึ่ง ภิกษุใด ไปเพื่อจะดูเสนาอันยกออกแล้วเว้นไว้แต่ปัจจัยมีอย่างนั้นเป็นรูป เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๖๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ ชื่อว่าภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า อันยกออกแล้ว ได้แก่ กองทัพซึ่งยกออกจากหมู่บ้านแล้วยังพักอยู่หรือเคลื่อนขบวนต่อไปแล้ว.

ที่ชื่อว่า เสนา ได้แก่กองทัพช้าง กองทัพม้า กองทัพรถ กองพลเดินเท้า

ช้าง ๑ เชือก มีทหารประจำ ๑๒ คน ม้า ๑ ม้ามีทหารประจำ ๓ คน รถ ๑ คัน มีทหารประจำ ๔ คน กองพลเดินเท้ามีทหารถือปืน ๔ คน.

ภิกษุไปเพื่อจะดู ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุละทัศนูปจารแล้ว ยังมองดูอยู่อีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า เว้นไว้แต่ปัจจัยมีอย่างนั้นเป็นรูป คือ ยกเหตุจำเป็นเสีย.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๖๕] กองทัพยกออกไปแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายกออกไปแล้ว ไปเพื่อจะดูเว้นไว้แต่ปัจจัยเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กองทัพยกออกไปแล้ว ภิกษุยังแคลงอยู่ ไปเพื่อจะดู เว้นไว้แต่ปัจจัยเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กองทัพยกออกไปแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้ยกออกไป ไปเพื่อจะดู เว้นไว้แต่ปัจจัยเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ปัญญาจกทุกกฏ

ไปเพื่อจะดูกองทัพแต่ละกอง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ยืนดูอยู่ในที่ใดมองเห็นได้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ละทัศนูปจารแล้วยังมองดูอยู่อีก ต้องอาบัติทุกกฏ.

กองทัพยังไม่ได้ยกออกไป ภิกษุสำคัญว่ายกออกไปแล้ว...ต้องอาบัติทุกกฏ.

กองทัพยังไม่ได้ยกออกไป ภิกษุยังแคลงอยู่...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

กองทัพยังไม่ได้ยกออกไป ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้ยกออกไป...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๖๖] ภิกษุอยู่ในอารามมองเห็น ๑ กองทัพยกผ่านมายังสถานที่ภิกษุ
ยืนนั่ง หรือนอน เหมมองเห็น ๑ ภิกษุเดินสวนทางไปพบเข้า ๑ มีเหตุจำเป็น
๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อุยฺยุตตสิกขาบทที่ ๘

ในสิกขาบทที่ ๘ มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้:-

[ว่าด้วยกองทัพ ๔ เหล่าสมัยโบราณ]

บทว่า อพฺภุชฺชาโต คือ ทรงยกกองทัพออกไป, มีใจความว่า
เคลื่อนกองทัพออกไปจากพระนคร ด้วยตั้งพระทัยว่า เราจักไปประจัญหน้า
ข้าศึก.

บทว่า อุยฺยุตฺต ได้แก่ กองทัพที่ทำการยกออกไปแล้ว, มีใจความว่า
กองทัพที่เคลื่อนออกจากหมู่บ้านไปแล้ว.

สองบทว่า ทฺวาทสปฺริโส หตฺถิ มีความว่า ช้าง ๑ เชือก มีทหาร
ประจำ ๑๒ คน อย่างนี้ คือ พลขับขี่ ๔ คน, พลรักษาประจำ เต้าช้างเท้าละ
๒ คน.

สองบทว่า ติปฺริโส อสุโส มีความว่า ม้า ๑ ม้า มีทหารประจำ
๓ คน อย่างนี้ คือ พลขับขี่ ๑ คน. พลรักษาประจำเท้า ๒ คน.

สองบทว่า จตุปฺปุริโส รโธ มีความว่า รธ ๑ คັນ มีทหาร
ประจำ ๔ คน อย่างนี้ คือ สารถิ (พลขับ) ๑ คน นักรบ (นายทหาร) ๑
พลรักษาสลักเพลา ๒ คน.

ชื่อว่า จตุตารุ ปุริสา สรหตุธา ได้แก่ พลเดินเท้า มีพล
อย่างนี้ คือ ทหารถืออาวุธครบมือ ๔ คน. กองทัพประกอบด้วยองค์ ๔ นี้
โดยกำหนดอย่างต่ำ ชื่อว่า เสนา. เมื่อไปดูเสนาเช่นนี้ เป็นทุกกฏ ทุก ๆ
อย่างเท่า.

สองบทว่า ทสฺสนุปจาร์ วิหิตฺวา มีความว่า กองทัพถูกอะไร
บังไว้ หรือว่า ลงสู่ที่ลุ่ม มองไม่เห็น, คือ ภิกษุยืนในที่นี้แล้วไม่อาจมองเห็น
เพราะเหตุนั้น เมื่อภิกษุไปยังสถานที่อื่นดู เป็นปาจิตติย์ ทุก ๆ ประโยค.

บทว่า เอกเมกั มีความว่า บรรดาองค์ ๔ มีข้างเป็นต้น แต่ละองค์ ๆ
ชั้นที่สุดข้าง ๑ เชือกมีพลขับ ๑ คนก็ดี พลเดินเท้าอาวุธ ๑ คนก็ดี. พระราชา
ชื่อว่า ไม่ได้เสด็จยตราทัพ เสด็จไปประพาสพระราชอุทยานหรือแม่น้ำ อย่างนี้
ชื่อว่า ไม่ได้ทรงยตราทัพ.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า เมื่อมีอันตรายแห่งชีวิต และอันตราย
แห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไปด้วยคิดว่า เราไปในกองทัพนี้
จักพ้นไปได้. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนแอฟกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา
โนสัณญาวิโมกข์ อจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓
คั้งนี้แล.

อุยฺยุตตสิกขาบทที่ ๘ จบ

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๖๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์มีกิจจำเป็นเดินผ่านกองทัพอไป แล้วแรมคืนอยู่ในกองทัพอ ๓ ราตรี ประชาชนพากันฟังโทยติเตียนโพนทนาว่า โฉน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้พักแรมอยู่ในกองทัพอเล่า มิใช่ลาภของพวกเรา แม้พวกเราที่มาอยู่ในกองทัพอ เพราะเหตุแห่งอาชีพ เพราะเหตุแห่งบุตรภรรยา ก็ได้ไม่ดีแล้ว ภิภษุทั้งหลายได้ยินประชาชนเหล่านั้นฟังโทยติเตียนโพนทนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย ...ต่างก็ฟังโทยติเตียนโพนทนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์ จึงได้พักแรมอยู่ในกองทัพอเกิน ๓ ราตรีเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิภษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอพักแรมอยู่ในกองทัพอเกิน ๓ ราตรี จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้พักแรมอยู่ในกองทัพอเกิน ๓ ราตรีเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๘. ๕. อนึ่ง ปัจจัยบางอย่างเพื่อจะไปสู่เสนา มีแก่ภิกษุนั้น
ภิกษุนั้นพึงอยู่ได้ ในเสนาเพียง ๒-๓ คีน ถ้าอยู่ยิ่งกว่านั้น เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๖๘] คำว่า อนึ่ง ปัจจัยบางอย่างเพื่อจะไปสู่เสนา มีแก่
ภิกษุนั้น คือ มีเหตุ ได้แก่ มีกิจจำเป็น.

คำว่า ภิกษุนั้นพึงอยู่ได้ในเสนาเพียง ๒-๓ คีน คือ พึงอยู่ได้
๒-๓ คีน.

คำว่า ถ้าอยู่ยิ่งกว่านั้น ความว่า เมื่ออาทิตย์อัสดงในวันที่ ๔ แล้ว
ภิกษุยังอยู่ในกองทัพ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๖๕] เกิน ๓ คีน ภิกษุสำคัญว่าเกิน อยู่ในกองทัพ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

เกิน ๓ คีน ภิกษุยังแคลงอยู่ อยู่ในกองทัพ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เกิน ๓ คีน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ถึง อยู่ในกองทัพต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ยังไม่ถึง ๓ คีน ภิกษุสำคัญว่าเกิน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ยังไม่ถึง ๓ คีน ภิกษุยังแคลงอยู่...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ยังไม่ถึง ๓ คีน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ถึง...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๗๐] ภิกษุอยู่ ๒-๓ คีน ๑ ภิกษุอยู่ไม่ถึง ๒-๓ คีน ๑ ภิกษุอยู่ ๒ คีนแล้ว ออกไปก่อนอรุณของคีนที่ ๓ ขึ้น กลับอยู่ใหม่ ๑ ภิกษุอาพาธพักแรมอยู่ ๑ ภิกษุอยู่ด้วยภิกษุระของภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุตกอยู่ในกองทัพที่ถูกข้าศึกล้อมไว้ ๑ ภิกษุมีเหตุบางอย่างขัดขวางไว้ ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

เสนาवासสิกขาบทที่ ๕

ในสิกขาบทที่ ๕ มีวินัยจรรย์ดังนี้ :-

[ว่าด้วยเหตุต้องอยู่ในกองทัพเกิน ๓ ราตรี]

คำว่า อตุลฺลคเต สุริเย เสนาย วสตี มีความว่า ถ้าแม้ภิกษุสำเร็จอิริยาบถบางอิริยาบถ บนอากาศด้วยฤทธิ์ จะยืนหรือนั่ง หรือนอนก็ตามที เป็นปาจิตตีย์ทั้งนั้น.

คำว่า เสนา วา ปฏฺิเสนาย รุทฺธา โหตี มีความว่า กองทัพ ถูกทัพข้าศึกล้อมไว้ ทำให้ทางสัญจรขาดลง.

บทว่า ปลิพฺพุโธ คือ ถูกไฟหรืออิสรชนขัดขวางไว้. บทที่เหลือต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้มีสมุฏฐานคฺุจเฝกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

เสนาवासสิกขาบทที่ ๕ จบ

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๗๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์กำลังอยู่ในกองทัพ ๒-๓ ค่ำ ไปสู่สนามรบบ้าง ไปสู่ที่พักพลบ้าง ไปสู่ที่จัดขบวนทัพบ้าง ไปดูกองทัพที่จัดเป็นขบวนแล้วบ้าง พระฉัพพัคคีย์รูปหนึ่งไปสู่สนามรบแล้วถูกยิงด้วยลูกปืน คนทั้งหลายจึงล้อเธอว่า พระคุณเจ้าได้รับแก่งมาแล้วกระมัง พระคุณเจ้าได้คะแนนเท่าไร เธอถูกเขาล้อได้เกือบเงินแล้ว ชาวบ้านจึงฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงได้มาถึงสนามรบ เพื่อจะดูเขาเล่า มิใช่ลาภของพวกเรา แม้พวกเราที่มาสนามรบ เพราะเหตุแห่งอาชีพ เพราะเหตุแห่งบุตรภรรยา ก็ได้ไม่ดีแล้ว.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินเขาฟังโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ไปถึงสนามรบเพื่อดูเขา แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า พวกเธอไปถึงสนามรบเพื่อดูเขา จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับ ว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้ถึงสนามรบเพื่อดูเขาเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไป เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชน ที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๕. ๑๐. ถ้าภิกษุอยู่ในเสนา ๒-๓ คีณ ไปสู่สนามรบก็ดี ไปสู่ ที่พักพลก็ดี ไปสู่ที่จัดขบวนทัพก็ดี ไปดูกองทัพที่จัดเป็นขบวนแล้ว ก็ดี เป็นปาจิตตีย์ .

เรื่องพระนัฬพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๗๒] คำว่า ถ้าภิกษุอยู่ในเสนา ๒-๓ คีณ นั้น คือ พักแรม อยู่ ๒-๓ คีณ .

ที่ชื่อว่า สนามรบ ได้แก่ สถานที่มีการรบพุ่ง ซึ่งยังปรากฏอยู่

ที่ชื่อว่า ที่พักพล ได้แก่สถานที่พักกองช้างมีประมาณเท่านี้ กองม้า มีประมาณเท่านี้ กองรถมีประมาณเท่านี้ กองพลเดินเท้ามีประมาณเท่านี้ .

ที่ชื่อว่า ที่จัดขบวนทัพ ได้แก่สถานที่เขาจัดว่า กองช้างจงอยู่ทางนี้ กองม้าจงอยู่ทางนี้ กองรถจงอยู่ทางนี้ กองพลเดินเท้าจงอยู่ทางนี้ .

ที่ชื่อว่า กองทัพที่จัดเป็นขบวนแล้ว ได้แก่ กองทัพช้าง ๑ กอง ทัพม้า ๑ กอง ทัพรถ ๑ กอง พลเดินเท้า ๑ .

กองทัพข้างอย่างต่ำมี ๓ เชือก กองทัพม้าอย่างต่ำมี ๓ ม้า กองทัพ
รถอย่างต่ำมี ๓ คัน กองพลเดินเท้าอย่างต่ำมีทหารถือปืน ๔ คน.

บทภาษณีย์

- [๕๗๓] ภิกษุไปเพื่อจะดู ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิกษุยืนอยู่ในสถานที่เช่น ไร่มองเห็น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ภิกษุละทัสนูปจารแล้ว ยังมองดูอยู่อีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ภิกษุไปเพื่อจะดูกองทัพแต่ละกอง ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิกษุยืนดูอยู่ในที่ใดมองเห็น ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิกษุละทัสนูปจารแล้วยังมองดูอีก ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๕๗๔] ภิกษุอยู่ในอารามมองเห็น ๑ การรบฟุงผ่านมายังสถานที่
ภิกษุยืน นั่ง หรือนอน เรอมองเห็น ๑ ภิกษุเดินสวนทางไปพบเข้า ๑
ภิกษุมีกิจจำเป็นเดินไปพบเข้า ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิ-
กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อเจลกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๕ จบ

อุยโยธิก สิกขาบทที่ ๑๐

ในสิกขาบทที่ ๑๐ มีวินัยจัตถ์ดังนี้ :-

[ว่าด้วยการจัดขบวนทัพสมัยโบราณ]

ชนทั้งหลายยกพวกไปรบกัน ณ ที่นี้ เพราะฉะนั้น ที่นั่นจึงชื่อว่า
สนามรบ. คำว่า อุยโยธิกะ นี้ เป็นชื่อแห่งที่สัมประหารกัน (ยุทธภูมิ
หรือสมรภูมิ).

พวกชนย่อมรู้จักที่พักของพลรบ ณ ที่นี้ ฉะนั้น ที่นั่น จึงชื่อว่า ที่พัก
พล. ได้ความว่าสถานที่ตรวจพล.

การจัดขบวนทัพ ชื่อว่า เสนาพยุหะ. คำว่า เสนาพยุหะ นี้
เป็นชื่อแห่งการจัดขบวนทัพ.

ชื่อว่า กองทัพช้างอย่างค้ำมีช้าง ๓ เชือก นั้น ได้แก่ ช้าง ๓ เชือก
รวมกับช้างเชือกที่มีทหารประจำ ๑๒ คน ดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น. แม้ในบท
ที่เหลือก็เช่นนี้นั้นแล. คำที่เหลือพร้อมด้วยสมุฏฐานเป็นต้น บัณฑิตพึงทราบ
โดยนัยดังกล่าวแล้ว ในอุยยุตตสิกขาบทนั้นแล.

อุยโยธิกสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อเจลกวรรคที่ ๕ จบบริบูรณ์ตามวรรณานุกรม

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. อเจลกสิกขาบท ว่าด้วยแจกขนมแก่นักบวช
๒. อุยโยชนสิกขาบท ว่าด้วยบอกให้กลับ
๓. สโภชนสิกขาบท ว่าด้วยนั่งแทรกแซง
๔. ปฐมานิยตสิกขาบท ว่าด้วยนั่งในที่กำบัง
๕. ทูตยานิยตสิกขาบท ว่าด้วยนั่งในที่ลับ
๖. จาริตตสิกขาบท ว่าด้วยรับนิมนต์แล้วไปฉันที่อื่น
๗. มหานามสิกขาบท ว่าด้วยปวารณาด้วยปัจจัย.
๘. อวยยุตตสิกขาบท ว่าด้วยไปคูกองทัพ
๙. เสนาวาสสิกขาบท ว่าด้วยอยู่ในกองทัพ
๑๐. อุยโยธิกสิกขาบท ว่าด้วยไปสู่สนามรบ

ปาจิตติยั วรคที่ ๖

สุรปานวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระสาकตะ

[๕๑๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเสด็จจาริกในเจดिय-
ชนบท ได้ทรงพระดำเนินไปทางตำบลบ้านร้วงาม คนเลี้ยงโค คนเลี้ยงปลุสัตว์
คนชวานา คนเดินทาง ได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังทรงพระดำเนินมา
แต่ไกลเทียว ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ขอพระองค์อย่าได้
เสด็จไปยังท่ามะม่วงเลย พระพุทธเจ้าข้า เพราะที่ท่ามะม่วงมีนาคอาศัยอยู่ใน
อาศรมชฎิล เป็นสัตว์มีฤทธิ์ เป็นอสรพิษมีพิษร้าย มันจะได้ไม่ทำร้ายพระองค์
พระพุทธเจ้าข้า.

เมื่อเขากราบทูลอย่างนั้นแล้ว พระองค์ได้ทรงคุษณี.

แม้ครั้งที่สองแล ... แม้ครั้งที่สามแล ...

ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงตำบลบ้านร้วงามแล้ว
ทราบว่ พระองค์ประทับอยู่ ณ ตำบลบ้านร้วงามนั้น.

ครั้งนั้นแล ท่านพระสาคตะเดินผ่านไปทางท่ามะม่วง อาศรมชฎิล
ครั้นถึงแล้วได้เข้าไปยังโรงบูชาไฟ ปูหญ้าเครื่องลาด นั่งบัลลังก์ ตั้งกาย
ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า นาคนั้นพอแลเห็นท่านพระสาคตะเดินผ่านเข้ามา
ได้เป็นสัตว์ร้ายขุ่นเคือง จึงบังหวนคว้นขึ้นในทันใด แม้ท่านพระสาคตะก็
บังหวนคว้นขึ้น มันทนความลบลู่ไม่ได้ จึงพ่นไฟสูในทันที แม้ท่านพระ

สาครก็เข้าเตโชธาตุสถิตสมาบัติ บันดาลไฟด้านทานไว้ ครั้นท่านครอบงำไฟของนาคนั้นด้วยเตโชสถิตแล้ว เดินผ่านไปทางตำบลบ้านร้างาม.

ส่วนพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ตำบลบ้านร้างาม ตามพระพุทธานุภาพแล้ว เสด็จหลีกไปสู่จาริกทางพระนครโกสัมพี พวกอุบาสกชาวพระนครโกสัมพีได้ทราบข่าวว่า พระคุณเจ้าสาครได้ต่อสู้กับนาคผู้อยู่ ณ ตำบลท่ามะม่วง พอดีพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจาริกโดยลำดับถึงพระนครโกสัมพี จึงพวกอุบาสกชาวพระนครโกสัมพีพากันรับเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว เข้าไปหาท่านพระสาคร กราบไหว้แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วถามท่านว่า ท่านขอรับ อะไรเป็นของหายากและเป็นของชอบของพระคุณเจ้า พวกกระผมจะจัดของอะไรถวายดี.

เมื่อเขาถามอย่างนั้นแล้ว พระฉัพพัคคีย์ได้กล่าวตอบคำนี้กะพวกอุบาสกว่า มี ท่านทั้งหลาย สุราใสสีแดงดั่งแท่นกพิราบ เป็นของหายาก ทั้งเป็นของชอบของพวกพระ ท่านทั้งหลายจงแต่งสุรานั้น ถวายเถิด.

ครั้งนั้น พวกอุบาสกชาวพระนครโกสัมพี ได้จัดเตรียมสุราใสสีแดงดั่งแท่นกพิราบไว้ทุก ๆ ครั้วเรือน พอเห็นท่านพระสาครเดินมาบิณฑบาต จึงต่างพากันกล่าวเชื้อเชิญว่า นิมนต์พระคุณเจ้าสาครดื่มสุราใสสีแดงดั่งแท่นกพิราบเข้าชา นิมนต์พระคุณเจ้าสาครดื่มสุราใสสีแดงดั่งแท่นกพิราบ เข้าชา.

ครั้งนั้น ท่านพระสาครได้ดื่มสุราใสสีแดงดั่งแท่นกพิราบทุก ๆ ครั้วเรือนแล้ว เมื่อจะเดินออกจากเมือง ได้ลี้มกลิ้งอยู่ที่ประตูเมือง.

พอดีพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากเมืองพร้อมด้วยภิกษุเป็นอันมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระสาครลี้มกลิ้งอยู่ที่ประตูเมือง จึงรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงช่วยกันห้ามสาครไป.

ภิกษุเหล่านั้นรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ห้ามท่านพระสาเกตะไปสู่
อาราม ให้นอนหันศีรษะไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่ท่านพระสาเกตะได้
พลิกกลับนอนผันแปรเท้าทั้งสองไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย สาเกตะมีความเคารพ มีความยำเกรงในคฤคามีใช่หรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า เป็นดังรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เออก็บัดนี้ สาเกตะมีความเคารพ มีความ
ยำเกรงในคฤคาคอยอยู่หรือ.

ภ. ชื่อนั้นไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สาเกตะได้ต่อสู้กับนาคอยู่ที่ตำบลท่ามะม่วง
มิใช่หรือ.

ภ. ใช่ พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เดียวนี้สาเกตะสามารถจะต่อสู้แม่กับงูน้ำได้
หรือ.

ภ. ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย น้ำที่ดื่มเข้าไปแล้วถึงวิสัญญีภพนั้น ควรดื่ม
หรือไม่.

ภ. ไม่ควรดื่ม พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของสาเกตะไม่เหมาะ. ไม่สม
ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนสาเกตะจึงได้ดื่มน้ำที่ทำ
ผู้ดื่มให้มาเล่า การกระทำของสาเกตะนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของ
ชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๐.๑. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะคิมสุราและเมรัย.

เรื่องพระสาकตะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๗๖] นี้ชื่อว่า สุรา ได้แก่สุราที่ทำด้วยแป้ง สุราที่ทำด้วยขนม
สุราที่ทำด้วยข้าวสุก สุราที่หมักสำเหล้า สุราที่ผสมด้วยเครื่องปรุง
ที่ชื่อ เมรัย ได้แก่ น้ำดองดอกไม้ น้ำดองผลไม้ น้ำดองน้ำผึ้ง
น้ำดองน้ำอ้อยยบ น้ำดองที่ผสมด้วยเครื่องปรุง.

คำว่า คิม คือ คิมโดยที่สุดแม้ด้วยปลายหญ้าคา ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๗๗] น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าน้ำเมา คิม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ น้ำเมา
ภิกษุสงสัย คิม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ น้ำเมา คิม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ไม่ใช่ น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าน้ำเมา คิม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่ น้ำเมา ภิกษุสงสัย คิม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่ น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ น้ำเมา คัม ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๗๘] ภิกษุคัม น้ำที่มีกลิ่นรสเหมือนน้ำเมา แต่ไม่ใช่ น้ำเมา ๑ ภิกษุคัม น้ำเมาที่เจือลงในแกง ๑ ... ที่เจือลงในเนื้อ ๑ ... ที่เจือลงในน้ำมัน ๑ ... น้ำเมาในน้ำอ้อยที่ดองมะขามป้อม ๑ ภิกษุคัม ยาดองอริกฐะซึ่งไม่ใช่ของเมา ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมนิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติและ

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาจิตติย สุราปานวรรคที่ ๖

สุราปานสิกขาบทที่ ๑

พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑ แห่งสุราปานวรรค ดังต่อไปนี้:-

[แก้อรธปฐมบัญญัติ เรื่องสุราเมรัย]

หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชื่อว่า ภัททวติกะ. หมู่บ้านนั้นได้ชื่ออย่างนี้ เพราะประกอบด้วยรั้วงาม.

บทว่า ปลาวิโน แปลว่า คนเดินทาง.

สองบทว่า เตชสา เตช ได้แก่ (ครอบงำ) ซึ่งเดชแห่งนาคด้วยเดช คือ ด้วยอำนาจของตน.

บทว่า กาโปติกา คือ มีสีแดงเสมอเหมือนกับสีเท้าแห่งพวกนกพิราบ.

คำว่า ปสนุณา นี้ เป็นชื่อแห่งสุราใส.

สามบทว่า อนนุจจวิกิ ภิกขเว สาคตสฺส มีรูปความที่ท่านกล่าวไว้ว่า ชื่อว่า การค้ำน้ำเมา เป็นการไม่สมควรแก่สาคตะผู้สำเร็จอภิญญา ๕.

เมรัยที่เขาทำด้วยรสแห่งดอกมะขางเป็นต้น ชื่อว่า ปุปผาสวะ. เมรัยที่เขาคั้นผลลูกจันทน์เป็นต้นแล้ว ทำด้วยรสแห่งผลลูกจันทน์เป็นต้นนั้น ชื่อว่า ผลาสวะ. เมรัยที่เขาทำด้วยรสชาติแห่งผลลูกจันทน์ (หรือองุ่น) เป็นต้น ชื่อว่า มัชวาสวะ. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า เขาทำด้วยน้ำผึ้งก็มี. เมรัยที่ชื่อว่า กุพาสวะ. เขาทำด้วยน้ำอ้อยสด เป็นต้น.

ธรรมดาสุรา ที่เขาใส่เธอแป้ง กระทำด้วยรสแม่แห่งจันมะพร้าว เป็นต้น ย่อมถึงการนับว่า สุราทั้งนั้น. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า เมื่อตัดเอาน้ำใสแห่งสุราใส่เชื้อแล้วนั้นแล (ที่เหลือ) ย่อมถึงการนับว่าเมรัยทั้งนั้น.

สามบทว่า **อนุตมโธ กุสคฺเคนาปี ปิวติ** มีความว่า ภิกษุดื่มสุรา หรือเมรียนั้นตั้งแต่เช้า แม้ด้วยปลายหญ้าคา เป็นปาจิตตีย์. แต่เมื่อดื่มแม้มาก ด้วยประโยชน์เดียว เป็นอาบัติเพียงตัวเดียว. เมื่อดื่มขาดเป็นระยะ ๆ เป็นอาบัติมากตัวโดยนับประโยชน์.

คำว่า **อมชฺชยจ โหต มชฺชวณฺณํ มชฺชกนฺธํ มชฺชรตํ** มีความว่า เป็นยาตองน้ำเกลือก็ดี มีสีแดงจัดก็ดี.

บทว่า **สุปลํปาเก** มีความว่า คนทั้งหลายใส่น้ำเมาลงนิดหน่อย เพื่ออบกลิ่นแล้วดื่มแกง, เป็นอนาบัติ ในเพราะแกงใส่น้ำเมาเล็กน้อยนั้น. แม้ในดื่มเนื้อก็เช่นนี้เหมือนกัน. ก็ชนทั้งหลายย่อมเจียน้ำมันกับน้ำเมา แม้เพื่อเป็นยาระงับลม, ไม่เป็นอาบัติในน้ำมัน แม้นั้นที่ไม่ได้เจื่อน้ำเมาจนเกินไปเท่านั้น. ในน้ำมันที่เจื่อน้ำเมาจัดไป จนมีสีมีกลิ่น และรสแห่งน้ำเมาปรากฏ เป็นอาบัติแท้.

สองบทว่า **อมชฺชํ อริฎฺฐํ** มีความว่า ในยาตองชื่ออริฎฐะซึ่งไม่ใช่ น้ำเมา ไม่เป็นอาบัติ. ได้ยินว่า คนทั้งหลายทำยาตองชื่ออริฎฐะ ด้วยรสแห่งมะขามป้อมเป็นต้นนั้นแหละ. ยาตองนั้นมี สี กลิ่น และรสคล้ายน้ำเมา แต่ไม่เมา. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเอายาตองชื่ออริฎฐะนั้น จึงตรัสคำนี้ แต่ยาตองอริฎฐะที่เขาปรุงด้วยเครื่องปรุงจัดเป็นน้ำเมา ไม่ควรตั้งแต่เช้า. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจฺเจพฺกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญา- วิโมกข์ อจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุสลจิต มีเวทนา ๓ แล. ก็ในสมุฏฐานเป็นต้นนี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นอจิตตกะ. เพราะไม่รู้วัตถุ. พึงทราบว่าเป็นโลกวัชชะ เพราะจะพึงดื่มด้วยอกุสลจิตเท่านั้น ดังนี้แล.

สุราปานสิกขาบทที่ ๑ จบ

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๗๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ได้ทำภิกขุรูปหนึ่งในจำพวกภิกขุสังครสวัคคีย์ให้หิวระะ เพราะจีด้วยนิ้วมือ ภิกขุรูปนั้นเหนื่อย หายใจไม่ทันได้ถึงมรณภาพลง บรรดาภิกขุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ทำภิกขุให้หิวระะ เพราะจีด้วยนิ้วมือเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกขุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอทำภิกขุให้หิวระะเพราะจีด้วยนิ้วมือ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโฆมบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้ทำภิกขุให้หิวระะ เพราะจีด้วยนิ้วมือเล่า การกระทำของพวกเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณก่อนภิกขุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๑. ๒. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะจีด้วยนิ้วมือ.

เรื่องพระนัพพคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๘๐] ที่ชื่อว่า จีด้วยนิ้วมือ คือ ใช้นิ้วมือจี อุปสัมบันมีความ
ประสงค์จะยังอุปสัมบันให้หัวเราะ ถูกต้องกายด้วยกาย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๘๑] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน ใช้นิ้วมือจีให้หัวเราะ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสงฆ์ ใช้นิ้วมือจีให้หัวเราะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน ใช้นิ้วมือจีให้หัวเราะ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

[๕๘๒] ภิกษุเอากายถูกต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของเนื่องด้วยกายถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของเนื่องด้วยกายถูกต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของโยนถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของโยนถูกต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของโยนถูกต้องของโยน ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๘๓] ภิกษุเอากายถูกต้องกายอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอากายถูกต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุอาของเนื่องด้วยกายถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของเนื่องด้วยกายถูกต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของโยนถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของโยนถูกต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอาของโยนไปถูกต้องของโยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๘๔] อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน เอนิ้วมือชี้ให้หัวเราะ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๕๘๕] ภิกษุไม่ประสงค์จะให้หัวเราะ เมื่อมีกิจจำเป็น ถูกต้องเข้า ๑
ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อังคุลีปิฎกสิกขาบทที่ ๒

ในสิกขาบทที่ ๒ มีวินิจฉัยดังนี้:-

[แก้เอรรถว่าด้วยการจีด้วยนิ้วมือ]

ด้วยบทว่า อังคุลีปิฎกเถน นี้ ตรีศการเอานิ้วมือจีที่รักแร้เป็นต้น .

บทว่า อุตฺตสนฺโต คือ เหน็ดเหนื่อยด้วยการหัวเราะเกินไป.

บทว่า อนฺตฺตาสโก คือ เป็นผู้มึลมอัสตาสะปีตาสะชาดการสังฺจจร
ไปมา.

สามบทว่า อนฺุปลฺมฺปนฺนํ กายน กายํ มีความว่า แม้นางภิกษุณี
ก็ตั้งอยู่ในฐานแห่งอนุปสัมบัน ในสิกขาบทนี้. เมื่อภิกษุถูกต้องนางภิกษุณี
แม้นั้น ด้วยประสงค์จะเล่น ก็เป็นทุกกฎ. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจฺปฐมฺปาราชิกสิกขาบท เป็นกิริยา สังฺญา-
วิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อุกฺศลจิต มีเวทนา ๒ ดังนี้แล.

อังคุลีปิฎกสิกขาบทที่ ๒ จบ

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระสัตตตรสวัคคีย์

[๕๘๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระสัตตตรสวัคคีย์กำลังเล่นน้ำกันอยู่ในแม่น้ำอจิรวดี ขณะนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับอยู่ ณ พระปราสาทชั้นบน พร้อมด้วยพระนางมัลลิกาเทวี ได้ทอดพระเนตรเห็นพระสัตตตรสวัคคีย์กำลังเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำอจิรวดี ครั้นแล้วก็ได้รับสั่งกะพระนางมัลลิกาเทวีว่า นี่แน่ะแม่มัลลิกา นั้นพระอรหันต์กำลังเล่นน้ำ.

พระนางกราบทูลว่า ขอเดชะ ชะรอยพระผู้มีพระภาคเจ้ายังมีได้ทรงบัญญัติสิกขาบท หรือภิกษุเหล่านั้นจะยังไม่สันต์ในพระวินัยเป็นแน่ พระพุทธเจ้าข้า.

ขณะนั้น ท้าวเธอทรงรำพึงว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ เราจะไม่ต้องกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า และพระผู้มีพระภาคเจ้าจะพึงทรงทราบได้ว่า ภิกษุเหล่านั้นเล่นน้ำ ครั้นแล้วท้าวเธอรับสั่งให้นิมนต์พระสัตตตรสวัคคีย์มา แล้วพระราชทานน้ำอ้อยงบใหญ่แก่ภิกษุเหล่านั้น รับสั่งว่า ขอพระคุณเจ้าโปรดถวายน้ำอ้อยงบนี้แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระสัตตตรสวัคคีย์ได้นำน้ำอ้อยงบนั้นไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลว่า พระเจ้าแผ่นดินถวายน้ำอ้อยงบนี้แก่พระองค์ พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็พระเจ้าแผ่นดินพบพวกเธอที่ไหนเล่า.

พระสังฆราชเสวกกราบทูลว่า พบพวกข้าพระพุทธเจ้ากำลังเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำอจิรวดี พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงได้เล่นน้ำเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใสแล้ว หรือเพื่อความเสื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เสื่อมใสแล้ว...

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า ดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๐๒.๓. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะธรรมคือหัวเราะในน้ำ.

เรื่องพระสังฆราชเสวก จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๘๗] ที่ชื่อว่า ธรรมคือหัวเราะในน้ำ ความว่า ในน้ำลึกพ้นข้อเท้าขึ้นไป ภิกษุมีความประสงค์จะรื่นเริง ดำลงก็ดี ผุดขึ้นก็ดี ว่ายไปก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกาปาจิตตีย์

[๕๘๘] เล่นน้ำ ภิกษุสำคัญว่าเล่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เล่นน้ำ ภิกษุสงสัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เล่นน้ำ ภิกษุก็สำคัญว่ามีได้เล่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

[๕๘๕] ภิกษุเล่นน้ำตื้นได้ข้อเท้า ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเล่นเรือ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเอามือวางน้ำก็ดี เอาเท้าแกว่งน้ำก็ดี เอาไม้จิกน้ำก็ดี เอากระบือ
พาน้ำเล่นก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

น้ำ น้ำส้ม น้ำนม เปรียง น้ำข้อม น้ำปัสสาวะ หรือน้ำโคลน ซึ่ง
ยังอยู่ในภาชนะ ภิกษุเล่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๘๐] ไม่ได้เล่นน้ำ ภิกษุสำคัญว่าเล่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ได้เล่นน้ำ ภิกษุสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ได้เล่นน้ำ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้เล่น ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๕๘๑] ภิกษุไม่ประสงค์จะเล่น แต่เมื่อมีกิจจำเป็น ลงน้ำแล้วดำลง
ก็ดี ผุดขึ้นก็ดี ว่ายน้ำก็ดี ๑ ภิกษุผู้จะข้ามฟาก ดำลงก็ดี ผุดขึ้นก็ดี ว่ายน้ำ
ก็ดี ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

หัตถธรรมสิกขาบทที่ ๓

ในสิกขาบทที่ ๓ มีวินิจฉัยดังนี้:-

[แก้orroถว่าด้วยธรรม คือหัวเราะในน้ำ]

บทว่า **อปฺปคตฺตญฺญโน** มีความว่า ภิกษุเหล่านั้นจะยังไม่รู้ชื่อที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแต่งตั้งไว้ คือ ทรงบัญญัติไว้แล้ว. การเล่นน้ำ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า ธรรม คือ การหัวเราะในน้ำ.

บทว่า **อุปริโคปฺพเก** คือ ในน้ำลึกขนาดท่วมส่วนเบื้องบนของข้อเท้าทั้ง ๒.

บทว่า **หตุสฺสาธิปฺปาโย** แปลว่า มีความประสงค์จะเล่น.

ในคำว่า **นิมุขฺขติ** ภา เป็นต้น มีวินิจฉัยว่า เนื้อหยังลงเพื่อต้องการจะดำลง เป็นทุกกฏ ทุก ๆ อย่างเท่า. ในการดำลงและผุดขึ้นเป็นปาจิตติย ทุก ๆ ประโยค. ภิกษุดำลงว่ายไปภายในน้ำนั่นเอง เป็นปาจิตติย ทุก ๆ ครั้ง ที่ขยับมือขยับเท้าในที่ทั้งปวง.

บทว่า **ปลวติ** แปลว่า วายข้ามไป. เมื่อใช้มือทั้ง ๒ วายข้ามไป เป็นปาจิตติย ทุก ๆ ครั้งที่ขยับมือ. แม้ในเท้าทั้ง ๒ ก็นัยนี้นั้นแล ภิกษุว่ายข้ามไปด้วยอวัยวะใด ๆ เป็นปาจิตติย ทุก ๆ ประโยค แห่งอวัยวะนั้น ๆ. ภิกษุกระโดดลงในน้ำ จากฝั่งก็ดี จากต้นไม้ก็ดี เป็นปาจิตติยเหมือนกัน .

สองบทว่า **นาวาย กิพฺติ** มีความว่า ภิกษุเล่นเรือด้วยพายและถ่อเป็นต้น หรือเข็นเรือบนตลิ่ง ชื่อว่าเล่นเรือ เป็นทุกกฏ.

แม้ในบทว่า หตุเถน วา เป็นต้น บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นทุกกฏ
ทุก ๆ ประโยค. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า เมื่อภิกษุเอามือปากระเบื้องไปบน
น้ำ เป็นทุกกฏ ทุก ๆ ครั้งที่กระเบื้องตกลงและแลบขึ้น. คำนั้นไม่ควรถือ
เอา แท้จริง ในเพราะกระเบื้องที่ตกลงไปในน้ำนั้น เป็นทุกกฏตัวเดียวเท่านั้น
เพราะมีประโยคเดียว.

อีกนัยหนึ่ง ภิกษุข้ามน้ำ หรือมิได้ข้าม เล่นน้ำที่ขังอยู่ในที่แห่งใด
แห่งหนึ่ง ด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่งอื่น เว้นการคำสุด เป็นต้น ที่กล่าวแล้ว
ในน้ำพ้น ข้อเท้าขึ้นไป ขึ้นที่สุด แม้เล่นวักหยาดน้ำสาครก็เป็นทุกกฏเหมือนกัน.
แต่จะเขียนอักษรขยายความ ควรอยู่. ในสิกขาบทนี้ มีวินัจฉัยเท่านี้. บทที่
เหลือในสิกขาบทนี้ คืบทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนปฐมปาราชิก เป็นกิริยา สัตถุญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อุกุศลจิต มีเวทนา ๓ ดังนี้ แล.

หัตถธรรมสิกขาบทที่ ๓ จบ

สุรปานวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉนนะ

[๕๕๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตพระนครโกสัมพี ครั้งนั้น ท่านพระฉนนะประพฤติดอนาจาร ภิกษุทั้งหลาย ได้ว่ากล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสฉนนะ ท่านอย่าได้ทำเช่นนั้น การกระทำเช่นนั้น ไม่ควร ท่านพระฉนนะไม่เอื้อเพื่อยังขึ้นทำอยู่อย่างเดิม บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็พากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนท่านพระฉนนะจึงได้ไม่เอื้อเพื่อยังขึ้นทำอยู่เล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระฉนนะว่า คุณก่อนฉนนะ ข้าว่า เธอไม่เอื้อเพื่อยังขึ้นทำอยู่ จริงหรือ.

ท่านพระฉนนะทูลรับ ว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอ จึงได้ไม่เอื้อเพื่อยังขึ้นทำอยู่อีกเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๓.๔. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะความไม่เอื้อเพื่อ.

เรื่องพระฉนนะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๕๓] ที่ชื่อว่า ความไม่เอื้อเฟื้อ ได้แก่ความไม่เอื้อเฟื้อ ๒ อย่าง
คือ ความไม่เอื้อเฟื้อในบุคคล ๑ ความไม่เอื้อเฟื้อในธรรม ๑.

ที่ชื่อว่า ความไม่เอื้อเฟื้อในบุคคล ได้แก่ ภิกษุผู้อันอุปสัมบัน
ว่ากล่าวอยู่ด้วยพระบัญญัติ แสดงความไม่เอื้อเฟื้อโดยอ้างว่า ท่านผู้นี้ถูกยก
วัตร ถูกดูหมิ่น หรือถูกติเตียน เราจักไม่ทำตามถ้อยคำของท่านผู้นี้ ดังนี้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ที่ชื่อว่า ความไม่เอื้อเฟื้อในธรรม ได้แก่ภิกษุผู้อันอุปสัมบัน ว่า
ว่ากล่าวอยู่ด้วยพระบัญญัติ แสดงความไม่เอื้อเฟื้อโดยอ้างว่า โฉนธรรมข้อนี้จะ
ฟังเสื่อม สูญหาย หรืออันตรายเสีย ดังนี้ก็ดี ไม่ประสงค์จะศึกษาพระบัญญัติ
นั้น จึงแสดงความไม่เอื้อเฟื้อก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๕๔] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน แสดงความไม่เอื้อเฟื้อ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสงสัยแสดงความไม่เอื้อเฟื้อ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

[๕๕๕] ภิกษุอุปสัมบันว่ากล่าวอยู่ ด้วยข้อธรรมอันมิใช่พระบัญญัติ
แสดงความไม่เอื้อเฟื้อโดยอ้างว่า ข้อนี้ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลา ไม่เป็นไป
เพื่อความกำจัด ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้ที่น่าเลื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่
สะสม ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุถูกอนุปสัมบันว่ากล่าวอยู่ด้วยพระบัญญัติก็ดี ด้วยข้อธรรมอันมิใช่พระบัญญัติก็ดี แสดงความไม่เอื้อเฟื้อโดยอ้างว่า ข้อนี้ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลาไม่เป็นไปเพื่อความกำจัด ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้ที่น่าเลื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่สะสม ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕๕๖] อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน แสดงความไม่เอื้อเฟื้อ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสงสัย แสดงความไม่เอื้อเฟื้อ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน แสดงความไม่เอื้อเฟื้อ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๕๕๗] ภิกษุกล่าวชี้เหตุว่า อาจารย์ทั้งหลายของพวกเขาเข้าพเจ้าเรียนมาอย่างนี้ สอบถามมาอย่างนี้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อนาทริยสิกขาบทที่ ๔

ในสิกขาบทที่ ๔ มีวินัยจัญดังนี้:-

[แก้orroว่าด้วยความไม่เอื้อเฟื้อในธรรม]

คำว่า กถา ย นสฺเสยฺย มีความว่า โฉน ธรรม คือแบบแผน ประเพณีนี้ จะพึงเสื่อมไปเสีย.

คำว่า ตํ วา น สิกฺขิตฺตฺวาโม มีความว่า ผู้ไม่ประสงค์จะศึกษา พระบัญญัติ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้ ซึ่งเป็นเหตุให้พวกภิกษุเรียก (เธอว่าผู้ไม่เอื้อเฟื้อ).

บทว่า อปฺปยุตฺตเตน คือ ไม่ได้มาในพระสูตร หรือในพระอภิธรรม.

ในคำว่า เอว อมฺหากํ อจฺริยานํ อุกฺคโห นี้ ไม่ควรถือเอา การเรียนของอาจารย์ที่น่าติเตียน. ควรถือเอาการเรียนของอาจารย์ที่มาตาม ประเพณีเท่านั้น. ในกรณีนี้ กล่าวว่ การเรียนตามอาจารย์ในทางโลกวัชชะ ไม่ควร, แต่ในทางปณัตติวัชชะ ควรอยู่. ในมหาปัจจริกกล่าวว่ การเรียน ของพวกอาจารย์ผู้เรียนสูตร และสูตรานุโลมเท่านั้น จัดเป็นประมาณได้, ถ้อย คำของพวกอาจารย์ผู้ไม่รู้ (สูตรและสูตรานุโลม) หาเป็นประมาณได้ไม่. คำ ทั้งหมดนั้น ก็รวมลงในการเรียนที่มาตามประเพณี. บทที่เหลือคั้นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สันญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจิกรรม อุกุสลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อนาทริยสิกขาบทที่ ๔ จบ

สุรปานวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์หลอนพระสัตตรสวัคคีย์ พวกเธอถูกหลอนจึงร้องไห้.

ภิกษุทั้งหลายถามพระสัตตรสวัคคีย์ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านร้องไห้ทำไม.

พระสัตตรสวัคคีย์ตอบว่า พระฉัพพัคคีย์พวกนี้หลอนพวกผมขอรับ. บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็พากันเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้หลอนภิกษุทั้งหลายเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอหลอนภิกษุทั้งหลาย จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงได้หลอนภิกษุทั้งหลายเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๔.๕. อนึ่ง ภิกษุใดหลอนซึ่งภิกษุ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

ติกาบทวิภังค์

[๕๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ซึ่งภิกษุ ได้แก่ ภิกษุรูปอื่น.

บทว่า หลอน ความว่า อุปสัมบันมุ่งจะหลอนอุปสัมบัน แสดงรูป
กัฏฐี เสียงกัฏฐี กลิ่นกัฏฐี รสกัฏฐี โผฏฐัพพะกัฏฐี เธอผู้ถูกหลอนนั้น จะตกใจก็ตาม
ไม่ตกใจก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบันมุ่งจะหลอนอุปสัมบัน บอกเล่าทางกันดารเพราะโจรก็ดี ทาง
กันดารเพราะสัตว์ร้ายก็ดี ทางกันดารเพราะปีศาจก็ดี เธอจะตกใจก็ตาม ไม่
ตกใจก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๐๐] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน หลอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสงฆ์ หลอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุอุปสัมบัน หลอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

[๖๐๑] อุปสัมบันมุ่งจะหลอนอนุอุปสัมบัน แสดงรูปกัฏฐี เสียงกัฏฐี กลิ่น
กัฏฐี รสกัฏฐี โผฏฐัพพะกัฏฐี เขาจะตกใจก็ตาม ไม่ตกใจก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปลัมบันมุ่งจะหลอนอนุปลัมบัน บอกเล่าทางกัณดารเพราะโจรก็ดี ทางกัณดารเพราะสัตว์ร้ายก็ดี ทางกัณดารเพราะปีศาจก็ดี เขาจะตกใจก็ตาม ไม่ตกใจก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๐๒] อนุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปลัมบัน หลอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปลัมบัน ภิกษุสงสัย หลอน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปลัมบัน ภิกษุสำคัญ ว่าอนุปลัมบัน หลอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อาบัติติวาร

[๖๐๓] ภิกษุไม่ประสงค์จะหลอน แต่แสดงรูปก็ดี เสียงก็ดี กลิ่นก็ดี รสก็ดี โผฏฐัพพะก็ดี หรือบอกเล่าทางกัณดารเพราะโจร ทางกัณดารเพราะ สัตว์ร้าย ทางกัณดารเพราะปีศาจ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ภิงสาปนสิกขาบทที่ ๕

การนำรูปเข้าไปแสดงเป็นต้น ในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบโดยนัย ดังกล่าวแล้ว ในมनुสสวิคคหสิกขาบทนั้นแล. บทที่เหลือต้นทั้งนั้น. ปกิณกะมี สมุฏฐานเป็นต้น เป็นเช่นเดียวกับอนาทรียสิกขาบทนั้นแล.

ภิงสาปนสิกขาบทที่ ๕ จบ

สุรปานวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๖๐๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เกสกลา-
มฤคทายวัน เขตเมืองสุงสูมาริระ ในภคคชนบท สมัยนั้น ถึงเดือนฤดูหนาว
ภิกษุทั้งหลายได้ก่อไฟที่ขอนไม้มีโพรงใหญ่ท่อนหนึ่งแล้วผิง กิ่งแห่ในโพรงไม้
ท่อนใหญ่นั้นถูกไฟร้อนเข้า ได้เลื้อยออกไปพวกภิกษุ ๆ ได้วิ่งหนีไปในที่นั้นๆ
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนภิกษุ
ทั้งหลายจึงได้ก่อไฟผิงเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกภิกษุก่อไฟผิง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงได้ก่อไฟผิงเล่า การกระทำของภิกษุโมฆบุรุษ
เหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อ
ความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๕. ๖. อนึ่ง ภิกษุใด มุ่งการผิง ดิดกัถิ ให้ดิดกัถิ ซึ่งไฟ เป็นปาจิตติย .

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

ทรงอนุญาตให้พระอาพาธผิงไฟได้

[๖๐๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายอาพาธ บรรดาภิกษุผู้พยายามไข้ ได้ถามพวกภิกษุอาพาธว่า อาวุโสทั้งหลาย พอดทนได้หรือ พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้หรือ.

ภิกษุอาพาธตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย เมื่อก่อนพวกผมก่อไฟผิงได้ เพราะเหตุนั้นความผาสุกจึงมีแก่พวกผม แต่บัดนี้พวกผมรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว จึงผิงไฟไม่ได้ เพราะเหตุนั้น ความผาสุกจึงไม่มีแก่พวกผม.

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธเองก็ดี ให้ผู้อื่นก่อก็ดี ซึ่งไฟ แล้วผิงได้ อนึ่ง พวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๑

๑๐๕. ๖. ก. อนึ่ง ภิกษุใด มิใช่ผู้อาพาธ มุ่งการผิง ดิดกัถิ ให้ดิดกัถิ ซึ่งไฟ เป็นปาจิตติย .

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้พระอาพาธผิงไฟได้ จบ

ทรงอนุญาตให้ตามประทีปเป็นต้นได้

[๖๐๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจการตามประทีป บ้าง การก่อไฟบ้าง การติดไฟในเรือนไฟบ้าง จึงได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอันอนุญาตว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ติดเองก็ดี ให้ผู้อื่นติดก็ดี ซึ่งไฟ เพราะปัจจัยเห็นปานนั้นได้ อนึ่ง พวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๑๐๕. ๖. ข. อนึ่ง ภิกษุใดมิใช่ผู้อาพาธ มุ่งการผิง ติดก็ดี ให้ติดก็ดี ซึ่งไฟ เว้นไว้แต่ปัจจัยมีอย่างนั้นเป็นรูป เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องทรงอนุญาตให้ตามประทีปเป็นต้นได้ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๐๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่าผู้ใด คือ ผู้เช่นใด ...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มิใช่ผู้อาพาธ คือ ผู้ที่เว้นไฟก็ยังมีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า ผู้อาพาธ คือ ผู้ที่เว้นไฟแล้ว ไม่มีความผาสุก.

บทว่า มุ่งการผิง คือ ประสงค์จะให้ร่างกายอบอุ่น.

ที่ชื่อว่า ไฟ คือ ที่เรียกกันว่า อัคคี.

บทว่า ติด คือ ติดเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้ติด คือ ใช้ผู้อื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุสังฆนเดียว แต่เขาติดแม้หลายหน ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า เว้นไว้แต่ปัจจัยมีอย่างนั้นเป็นรูป คือ ยกไว้แต่ปัจจัยเห็นปานนั้น.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๐๘] มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่ามีใช่ผู้อาพาธ มุ่งการผิง ติดกัถีให้ติดกัถี ซึ่งไฟ เว้นไว้แต่มีปัจจัยเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสงฆ์ มุ่งการผิง ติดกัถี ให้ติดกัถี ซึ่งไฟเว้นไว้แต่มีปัจจัยเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิใช่ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่าผู้อาพาธ มุ่งการผิง ติดกัถี ให้ติดกัถี ซึ่งไฟ เว้นไว้แต่มีปัจจัยเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

ภิกษุยกพื้นทีติดไฟไว้ในที่เดิม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่ามีใช่ผู้อาพาธ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ผู้อาพาธ ภิกษุสงฆ์...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ผู้อาพาธ ภิกษุสำคัญว่าผู้อาพาธ...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๐๙] ภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุผิงไฟที่ผู้อื่นติดไว้ ๑ ภิกษุผิงถ่านไฟที่ปราศจากเปลว ๑ ภิกษุตามประทีปก็ดี ก่อไฟใช้อย่างอื่นก็ดี ติดไฟในเรือนไฟก็ดี เพราะมีเหตุเห็นปานนั้น ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

โศตสมาทหนักขาบทที่ ๖

ในสิกขาบทที่ ๖ มีวินัยดังนี้:-

[แก้อรรถบางปาฐะเกี่ยวกับ การจุดไฟผิง]

คำว่า ภัคคะ นี้ เป็นชื่อของชนบท. คำว่า สูงสุดมารคิระ เป็นชื่อของเมือง. คำว่า เกสกลาวัน เป็นชื่อแห่งป่าที่อาศัยเมืองนั้น (วนอุทยานที่ตั้งอยู่ใกล้เมืองนั้น). ก็ป่านั้นเรียกว่า มฤคทายะ เพราะเป็นที่พระราชทานอภัยแก่พวกเนื้อ เพื่อต้องการให้อยู่สบาย.

บทว่า สมาทหิตฺวา คือ ให้ลูกโพล่งขึ้น.

บทว่า ปริปาเตติ คือ ไล่ติดตามไป.

ในคำว่า สยฺ สมาทหติ นี้ มีวินัยว่า เริ่มแต่จุดไม้ไฟด้วยความประสงค์จะก่อไฟไป จนกระทั่งถึงเปลวไฟยังไม่ลุกขึ้น เป็นทุกกฏ ทุก ๆ ประโยค.

บทว่า ปทีเปปี คือ ในการตามประทีปก็ดี.

บทว่า โชติเกปี ได้แก่ การก่อไฟในกิจมีการระบมบาตร และอบตัว เป็นต้นก็ดี.

บทว่า ตถารูปจฺจยา คือ มีการตามประทีปเป็นต้นเป็นปัจฉย.

สองบทว่า ปฏฺฐิตํ อุกฺขิปติ มีความว่า ภิกษุยกค้อนหินที่กำลังติดไฟ ซึ่งตกลงไปขึ้นมา อธิบายว่า ยกวางไว้ในที่เดิมอีก เมื่อภิกษุหยิบค้อนหินที่ไฟยังไม่ดับอย่างนี้ ไล่ลงไปเท่านั้น เป็นทุกกฏ แต่เป็นปาจิตติย์แท้แก่ภิกษุผู้ก่อไฟในที่ไฟดับแล้วให้ลุกอีก.

บทว่า ตถารูปปจฺจยา ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ติดไฟ เพราะ
ปัจจัยเห็นปานนั้นแม้อย่างอื่น เว้นการตามประทีปเป็นต้นเสีย.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า มีอันตรายเพราะถูกงูกัด ถูกโจรสล่อม
เนื้อร้ายและอมนุษย์ขี้คขวาง ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ติดไฟในเพราะอุบัติหะ
นั้น บทที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปณณตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ นีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

โฆติสมาทหนสิกขาบทที่ ๖ จบ

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระเจ้าพิมพิสาร

[๖๑๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน-
วิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้ง
นั้นภิกษุพากันสร้างน้ำอยู่ในแม่น้ำคโปทา ขณะนั้นแล พระเจ้าพิมพิสารจอม-
ทัพแห่งมครรัฐเสด็จไปสู่แม่น้ำคโปทา ด้วยพระราชประสงค์จะทรงสนาน
พระเศียรเกล้าแล้วประทับพักรออยู่ในที่ควรแห่งหนึ่ง ด้วยตั้งพระทัยว่า จัก
ทรงสนานต่อเมื่อพระคุณเจ้าสร้างน้ำเสร็จ ภิกษุทั้งหลายได้สร้างน้ำอยู่จนถึง
เวลาพลบ ดังนั้นท้าวเธอจึงทรงสนานพระเศียรเกล้าในเวลาพลบค่ำ เมื่อประคูดุ
พระนครปิด จำต้องประทับแรมอยู่นอกพระนคร แล้วเสด็จเข้าเฝ้าพระผู้มี
พระภาคเจ้าแต่เช้า ทั้ง ๆ ที่เครื่องประทีนทรงยังคงปรากฏอยู่ ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วประทับเหนือราชอาสน์ อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามท้าวเธอผู้นั่งประทับเรียบร้อยแล้วว่า คุณ
ก่อนมหาบพิตร พระองค์เสด็จมาแต่เช้า ทั้งเครื่องวิเลปนะที่ทรงยังคงปรากฏ
อยู่ เพื่อพระราชประสงค์อะไร.

จึงท้าวเธอกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงชี้แจงให้ท้าว
เธอทรงเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเรียง ด้วยธรรมมีกตา ครั้นท้าวเธอ
อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเรียงด้วย
ธรรมมีกตาแล้วเสด็จลุกจากที่ประทับ ทรงอภิวัตพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำ
ประทักษิณแล้วเสด็จกลับ.

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นกัมมณัน ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุแม้พบพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็ยังอาบน้ำอยู่ไม่รู้จักประมาณจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้น แม้เห็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว จึงยังอาบน้ำอยู่ ไม่รู้จักประมาณเล่า การกระทำของภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๖.๗. อนึ่ง ภิกษุใด ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำเป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระเจ้าพิมพิสาร จบ

ทรงอนุญาตให้อาบน้ำในฤดูร้อน

[๖๑๐] ครั้นถึงคราวร้อน คราวกระวนกระวาย ภิกษุทั้งหลายพากัน รังเกียจ ไม่อาบน้ำ ย่อมนอนหงาย ที่ร่างกายชุ่มด้วยเหงื่อ เหงื่อนั้นย่อมประทุษร้ายทั้งจิวร ทั้งเสนาสนะ ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวร้อน ในคราวกระวนกระวาย เราอนุญาต ยังหย่อนกึ่งเดือนก็อาบน้ำได้

ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๑

๑๐๖. ๗. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ นี้สมัยในเรื่องนั้น เดือนกึ่งท้ายฤดูร้อน เดือนต้นแห่งฤดูฝน สองเดือนกึ่งนี้ เป็นคราวร้อน เป็นคราวกระวนกระวาย นี้สมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้อาบน้ำในฤดูร้อน จบ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธอาบน้ำได้

[๖๑๒] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายอาพาธ บรรดาภิกษุผู้พยาบาลไข้ ได้ถามพวกภิกษุผู้อาพาธว่า อาวุโสทั้งหลายพอดทนได้หรือ พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้หรือ

ภิกษุผู้อาพาธตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย เมื่อก่อน พวกผมอาบน้ำในกาล ยังหย่อนกึ่งเดือนได้ เพราะเหตุนั้น พวกผมจึงมีความผาสุก แต่บัดนี้

พวกผมรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว จึงไม่ได้อาบน้ำ เพราะเหตุนั้น พวกผมจึงไม่มีความผาสุก

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธ ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำได้

ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๑๐๖.๗. ข. อนึ่ง ภิกษุใด ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ นี้สมัยในเรื่องนั้น เดือนกึ่งทำยฤดูร้อน เดือนต้นแห่งฤดูฝน สองเดือนกึ่งนี้ เป็นคราร้อนเป็นครากระวนกระวาย คราเจ็บไข้ นี้สมัยในเรื่องนั้น .

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องอนุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธอาบน้ำได้ จบ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุทำนกรรมอาบน้ำได้

[๖๒๑] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายทำนกรรมแล้ว พวกกันรังเกียจไม่อาบน้ำ ย่อมนอนทั้ง ๆ ที่ร่างกายชุ่มด้วยเหงื่อ เหงื่อนั้นย่อมประทุษร้ายทั้งจิวรทั้งเสนาสนะ ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราทำงาน เราอนุญาต หย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำได้

ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๓

๑๐๖. ๗. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตติย นีสมัยในเรื่องนั้น เดือนกึ่งทำยตุครุร้อน เดือนต้นแห่งฤดูฝน สองเดือนกึ่งนี้ เป็นคราร้อน เป็นครากระวนกระวาย คราวเจ็บไข้ คราวทำการงาน นีสมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ภิกษุทำนกรรมอาบน้ำได้ จบ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุไปทางไกลอาบน้ำได้

[๖๑๔] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายพากันเดินทางไกลไปแล้ว พากันรังเกียจ ไม่อาบน้ำ ย่อมนอนทั้งๆ ที่ร่างกายชุ่มด้วยเหงื่อ เหงื่อนั้นย่อมประทุษร้ายทั้งจิรทั้งเสนาสนะ ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวไปทางไกล เราอนุญาต ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำได้.

ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๔

๑๐๖. ๗. ง. อนึ่ง ภิกษุใด ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตติย นีสมัยในเรื่องนั้น เดือนกึ่งทำยตุครุร้อน เดือนต้นแห่งฤดูฝน สองเดือนกึ่งนี้ เป็นคราร้อน เป็นครากระวนกระวาย คราวเจ็บไข้ คราวทำการงาน คราวไปทางไกล นีสมัยในเรื่องนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องทรงอนุญาตให้ภิกษุไปทางไกลอาบน้ำได้ จบ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุทำจิวรอาบน้ำได้

[๖๑๕] สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปกำลังช่วยกัน ทำจิวรกรรมอยู่ในที่
แจ้งถูกต้องลมผสมธาตุ ทั้งฝนก็ตกถูกต้องประปราย ภิกษุทั้งหลายพากันรังเกียจ
ไม่อาบน้ำ ย่อมนอนทิ้ง ๆ ที่ร่างกายโสมม ร่างกายที่โสมมนั้นย่อมประทุษร้าย
ทั้งจิวร ทั้งเสนาสนะ ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ทรงอนุญาตว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ในคราวฝนปนพายุ เราอนุญาต ยัง
หย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำได้.

ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๕

๑๐๖. ๗. จ. อนึ่ง ภิกษุใด ยังหย่อนกึ่งเดือน อาบน้ำ เว้น
ไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ นี่สมัยในเรื่องนั้น เดือนกึ่งทำยฤดูร้อน
เดือนต้นแห่งฤดูฝน สองเดือนกึ่งนี้ เป็นคราร้อน เป็นคราว
กระวนกระวาย คราวเจ็บไข้ คราวทำการงาน คราวไปทางไกล
คราวฝนมากกับพายุ นี่สมัยในเรื่องนั้น.

เรื่องทรงอนุญาตให้ภิกษุทำจิวรอาบน้ำได้ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๐๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ยังหย่อนกึ่งเดือน คือ ยังไม่ถึงครึ่งเดือน.

บทว่า อาบน้ำ ได้แก่ อาบน้ำด้วยจรรณหรือดินเหนียว เป็นทุกกฏ
ในประโยค เมื่ออาบน้ำเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า เว้นไว้แต่สมัย คือ ยกไว้แต่มีสมัย.

ที่ชื่อว่า คราวร้อน คือ เดือนกึ่งท้ายฤดูร้อน.

ที่ชื่อว่า คราวกระวนกระวาย คือ เดือนต้นแห่งฤดูฝน ภิษุอาบ
น้ำได้ เพราะถือว่าสองเดือนกึ่งนี้ เป็นคราวร้อน เป็นคราวกระวนกระวาย.

ที่ชื่อว่า คราวเจ็บไข้ คือ เว้นอาบน้ำ ย่อมไม่สบาย ภิษุอาบ
น้ำได้ เพราะถือว่าเป็นคราวเจ็บไข้.

ที่ชื่อว่า คราวทำภาระงาน คือ โดยที่สุคแม่กวาดบริเวณ ภิษุ
อาบน้ำได้ เพราะถือว่าเป็นคราวทำภาระงาน.

ที่ชื่อว่า คราวไปทางไกล คือ ภิษุตั้งใจว่า จักเดินทางถึงโยชน์
อาบน้ำได้ คือ ตอนจะไปอาบน้ำได้ ไปถึงแล้วก็อาบน้ำได้.

ที่ชื่อว่า คราวฝนมากับพายุ คือ ภิษุทั้งหลายถูกต้องลมผสมธุลี
หยาดฝนตกถูกต้องกาย ๒-๓ หยาด อาบน้ำได้ เพราะถือว่าเป็นคราวฝนมากับ
พายุ.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๖๑๗] หย่อนกึ่งเดือน ภิษุสำคัญว่าหย่อน อาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย
ต้องอาบัติปาจิตติย.

หย่อนกึ่งเดือน ภิษุสงสัย อาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

หย่อนกึ่งเดือน ภิษุสำคัญว่าเกิน อาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

ทูกะทูกกฏ

เกินกึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าหย่อน... ต้องอาบัติทูกกฏ.

เกินกึ่งเดือน ภิกษุสงสัย... ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

เกินกึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าเกิน... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๑๘] ภิกษุอาบนํ้าในสมัย ๑ ภิกษุอาบนํ้าในเวลาถึงเดือน ๑ ภิกษุอาบนํ้าในเวลาเกินถึงเดือน ๑ ภิกษุข้ามฟากอาบนํ้า ๑ ภิกษุอาบนํ้าในปัจฉิมศนบท ทุก ๆ แห่ง ๑ ภิกษุอาบนํ้าเพราะมีอันตราย ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

นหानสิกขาบทที่ ๗

ในสิกขาบทที่ ๗ มีวินัยฉัยดังนี้:-

ในคำว่า จุลุณเณ วา มตฺติกาย วา นี้ มีวินัยฉัยว่า เป็นทูกกฏ ทุก ๆ ประโยค เริ่มต้นแต่เวลาที่เตรียมแป้งและดินเป็นต้น .

ในคำว่า ปารี คจฺจนฺโต นหายติ นี้ มีวินัยฉัยว่า ภิกษุจะอาบนํ้าในหลุม (แอ่ง) ที่ตนขุดทรายขึ้นทำไว้ในแม่น้ำแห่ง ครอบอยู่.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า ภิกษุถูกแมลงกู่เป็นต้น ไล่ต่อยจะค้ำลงในน้ำ ก็ควร. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมณฐานคจฺเจพฺกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญา-วิโมกข์ อจิตตกะ ปณฺณตติวฺชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

นหานสิกขาบทที่ ๗ จบ

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๖๑๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุกับพวกปริพาชกต่างพากันเดินทาง จากเมืองสาเกตไปยังพระนครสาวัตถี ในระหว่างทาง พวกโจรได้พากันออกมาแย่งชิงพวกภิกษุกับพวกปริพาชกเหล่านั้น พวกเจ้าหน้าที่ได้ออกจากพระนครสาวัตถี ไปจับโจรเหล่านั้นได้พร้อมทั้งของกลาง แล้วส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลาย นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายมาจำจีวรของตน ๆ ไว้แล้วจงรับเอาไป ภิกษุทั้งหลายจำจีวรไม่ได้ ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระคุณเจ้าทั้งหลายจำจีวรของตน ๆ ไม่ได้เล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยืมชาวบ้านเหล่านั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น ทรงทำธรรมมีกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งว่า คู่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑... เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือความพระวินัย ๑.

คู่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๗. ๘. อนึ่ง ภิกษุได้จีวรมาใหม่ ฟังถือเอาวัตถุสำหรับ
ทำให้เสียสี ๓ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ของเขียวความก็ได้ ตม
ก็ได้ ของดำคล้ำก็ได้ ถ้าภิกษุไม่ถือเอาวัตถุสำหรับ ทำให้เสียสี ๓
อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ใช้จีวรใหม่ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๒๐] ที่ชื่อว่า ใหม่ ท่านกล่าวว่ายังมิได้ทำเครื่องหมาย.

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ ผ้า ๖ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง.

พากย์ว่า ฟังถือเอาวัตถุ สำหรับทำให้เสียสี ๓ อย่าง อย่างใด
อย่างหนึ่ง นั้น คือ ฟังถือ โดยที่สุดแม้ด้วยปลายหญ้าคา.

ที่ชื่อว่า ของเขียวคราม ได้แก่ของเขียวคราม ๒ อย่าง คือของ
เขียวครามเหมือนสำริดอย่าง ๑ ของเขียวครามเหมือนน้ำใบไม้เขียวอย่าง ๑.

ที่ชื่อว่า สัตม ตรัสว่า สีน้าตม.

ที่ชื่อว่า สีดำคล้ำ ได้แก่สีดำคล้ำชนิดใดชนิดหนึ่ง.

พากย์ว่า ถ้าภิกษุไม่ถือเอาวัตถุสำหรับทำให้เสียสี ๓ อย่าง
อย่างใดอย่างหนึ่ง นั้น ความว่า ภิกษุไม่ถือเอาวัตถุสำหรับทำให้เสียสี ๓
อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง (ทำเป็นวงกลม) โดยที่สุดแม้ด้วยปลายหญ้าคา
แล้วใช้จีวรใหม่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๒๑] มิได้ถือเอา ภิกษุสำคัญว่ามิได้ถือเอา ใช้นุ่งห่ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิได้ถือเอา ภิกษุสงฆ์ ใช้นุ่งห่ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิได้ถือเอา ภิกษุสำคัญว่าถือเอา ใช้นุ่งห่ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ถือเอาแล้ว ภิกษุสำคัญว่ามิได้ถือเอา ใช้นุ่งห่ม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ถือเอาแล้ว ภิกษุสงฆ์ ใช้นุ่งห่ม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ถือเอาแล้ว ภิกษุสำคัญว่าถือเอาแล้ว ใช้นุ่งห่ม ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๒๒] ภิกษุถือเอาแล้วนุ่งห่ม ๑ ภิกษุนุ่งห่มจีวรที่มีเครื่องหมายหาย สูญไป ๑ ภิกษุนุ่งห่มจีวร ที่มีโอกาสทำเครื่องหมายไว้ แต่จางไป ๑ ภิกษุนุ่งห่มจีวรที่ยังมิได้ทำเครื่องหมาย แต่เย็บติดกับจีวรที่ทำเครื่องหมายแล้ว ๑ ภิกษุนุ่งห่มผ้าปะ ๑ ภิกษุนุ่งห่มผ้าทาบ ๑ ภิกษุใช้ผ้าดาม ๑ ภิกษุวิกถจรีต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

ทุพพัณณกรรมสิกขาบทที่ ๘

ในสิกขาบทที่ ๘ มีวินัยจัตถ์ดังนี้:-

[ว่าด้วยการพันธุจิวรที่ได้มาใหม่ก่อนใช้]

ในคำว่า นว ปน ภิกขุณา จีวรลาเภณ นี้ มีวินัยจัตถ์ดังนี้:-

ภิกษุได้จิวรใด, เพราะเหตุนั้น จีวรนั้น จึงชื่อว่าลปะ, ลปะนั้นแหละ คือ ลาก. ได้อะไร? ได้จิวร. จีวรเช่นไร? จีวรใหม่. เมื่อควรตรัสโดยนัยอย่างนี้ว่า นวจิวรลาเภณ ไม่ลบนิกคิครัตถ์ว่า นว จีวรลาเภณ ดังนี้. มีใจความว่า ได้จิวรใหม่มา. ศัพท์ว่า ปน ในบททั้ง ๒ วางไว้ตรงกลางเป็นนิบาต.

คำว่า ภิกขุณา เป็นการแสดงถึงภิกษุผู้ได้จิวร. แต่ในบทภาษณะไม่ทรงเอื้อเพื่อพยัญชนะ เพื่อจะแสดงแต่จิวรที่ภิกษุได้ จึงตรัสคำว่า จีวรนาม ฉนุณ จีวรานํ เป็นต้น.

ก็ในบทว่า จีวร นี้ ฟังทราบว่าเป็นจิวรที่อาจนุ่งหรือห่มได้เท่านั้น. เพราะเหตุนี้แหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสว่า จีวรควรวิกัปได้เป็นอย่างดี.

บทว่า กัสณิลลํ คือ สีเขียวของช่างหนัง. แต่ในมหาปิจจริกกล่าววว่า สนิมเหล็ก สนิมโลหะ นั้น ชื่อว่า สีเขียวเหมือนสำริด.

บทว่า ปลาสณิลลํ ได้แก่ น้ำใบไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งมีสีเขียวความ.

คำว่า ทุพพัณณกรรม อาทาทัพพํ นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาที่พันธุ (จุดเครื่องหมาย) มิได้ตรัสหมายถึงการกระทำจิวรทั้งสิ้น

ให้เสียสี่ ด้วยสี่เขียวเป็นต้น. ก็แล ภิกษุเมื่อจะถือเอาที่ปะนั้น ย้อมจีวร แล้วพึงถือเอาจุดเครื่องหมายเท่าแหวตานกยูง หรือว่าหลังตัวเรือค ที่มุมทั้ง ๔ หรือที่มุมทั้ง ๓ ทั้ง ๒ หรือมุมเดียวก็ได้.

แต่ในมหาปัจจุริกกล่าวว่า จะถือเอาพินทุกที่ปะที่ผืนผ้า หรือที่ลูกค้อม ไม่ควร. ส่วนในมหาอรรถกถากล่าวว่า ควรแท้ ก็ที่ปะที่เป็นแนว และ ที่ปะที่เป็นช่อเป็นต้น ท่านห้ามไว้ในทุก ๆ อรรถกถา; เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรทำที่ปะ โดยวิธีการแฉะไรอย่างอื่น เว้นจุดกลมจุดเดียว.

ในคำว่า อคฺคเพ เป็นต้น มีวินิจฉัยว่า ไม่มีกิจที่จะเพิ่มผ้าเพาะ เป็นต้นนี้ ในจีวรที่กระทำที่ปะแล้ว ทำที่ปะใหม่ในภายหลัง. บทที่เหลือตั้ง ทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพกโถมสิกขาบท เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดัง นี้แล.

พุทธพัฒนกรรมสิกขาบทที่ ๘ จบ

สุรปานวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๖๒๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตร วิกัปปจิ๋วเองแก่ภิกษุสัทธิวิหาริกของภิกษุผู้เป็นพี่น้องกัน แล้วใช้สอยจิ๋วรนั้นซึ่งยังมีได้ถอน ครั้นแล้วภิกษุนั้นเล่าเรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลายว่า อากุโสทั้งหลาย ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนี้ วิกัปปจิ๋วเองแก่ผมแล้วใช้สอยจิ๋วรนั้นซึ่งยังมีได้ถอน บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ท่านพระอุปนันทศากยบุตรวิกัปปจิ๋วเองแก่ภิกษุแล้ว ไฉนจึงได้ใช้สอยจิ๋วรนั้นซึ่งยังมีได้ถอนเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า คุณก่อนอุปนันท ข้าว่า เธอวิกัปปจิ๋วรเองแก่ภิกษุแล้วใช้สอยจิ๋วรนั้นซึ่งยังมีได้ถอน จริงหรือ.

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ เธอวิกัปปจิ๋วรเองแก่ภิกษุแล้ว ไฉนจึงได้ใช้สอยจิ๋วรนั้นซึ่งยังมีได้ถอนเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๘. ๕. อนึ่ง ภิกษุใดวิกัปจีวรเอง แก่ภิกษุก็ดี ภิกษุณีก็ดี
สิกขมานาก็ดี สามเณรก็ดี สามเณรีก็ดี แล้วใช้สอยจีวรนั้น ซึ่ง
ไม่ให้เขาถอนก่อน เป็นปาจิตติย.

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๒๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า แก่ภิกษุ คือ แก่ภิกษุรูปอื่น.

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ ๒ ฝ่าย.

ที่ชื่อว่า สิกขมานา ได้แก่ สามเณรีผู้มีสิกขาอันศึกษาแล้วใน
ธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี.

ที่ชื่อว่า สามเณร ได้แก่ บุรุษผู้ถือสิกขาบท ๑๐.

ที่ชื่อว่า สามเณรี ได้แก่ สตรีผู้ถือสิกขาบท ๑๐.

บทว่า เอง คือ วิกัปด้วยตน.

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ ผ้า ๖ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าองค์
กำหนดแห่งผ้าต้องวิกัปเป็นอย่างต่ำ.

ที่ชื่อว่า วิกัป (โดยใจความก็คือทำให้เป็นของสองเจ้าของ) มี ๒
อย่าง คือ วิกัปต่อหน้า ๑ วิกัปลับหลัง ๑.

ที่ชื่อว่า วิกัปต่อหน้า คือกล่าวคำว่า ข้าพเจ้าวิกัปจีวรผืนนี้แก่ท่าน
หรือว่าข้าพเจ้าวิกัปจีวรผืนนี้แก่สหธรรมิกผู้มีชื่อนี้.

ที่ชื่อว่า **วิกัลป์หลัง** คือกล่าวคำว่า ข้าพเจ้าให้จิวรผืนนี้แก่ท่าน เพื่อช่วยวิกัลป์ ภิกษุผู้รับวิกัลป์นั้นฟังถามว่า ใครเป็นมิตรหรือเป็นผู้เคยเห็นของท่าน ฟังตอบว่า ท่านผู้มีชื่อนี้ และท่านผู้มีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับวิกัลป์นั้น ฟังกล่าวว่า ข้าพเจ้าให้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้และภิกษุผู้มีชื่อนั้น จิวรผืนนี้เป็นของภิกษุเหล่านั้น ท่านจงใช้สอยก็ตาม จงสละก็ตาม จงทำตามปัจจัยก็ตาม.

ที่ชื่อว่า **ซึ่งไม่ให้เขาถอนก่อน** คือ ภิกษุใช้สอยจิวรที่ผู้รับวิกัลป์นั้นยังมีได้คืนให้ หรือไม่วิสาสะแก่ภิกษุผู้รับวิกัลป์นั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๒๕] จิวยังมิได้ถอน ภิกษุสำคัญว่ายังมีได้ถอน ใช้สอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จิวยังมิได้ถอน ภิกษุสงสัย ใช้สอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จิวยังมิได้ถอน ภิกษุสำคัญว่าถอนแล้ว... ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุอธิษฐานก็ดี สละให้ไปก็ดี ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

จิวยที่ถอนแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังมีได้ถอน ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

จิวยที่ถอนแล้ว ภิกษุสงสัย ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

จิวยที่ถอนแล้ว ภิกษุสำคัญว่าถอนแล้ว ใช้สอย ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๒๖] ภิกษุใช้สอยจีวรที่ภิกษุผู้รับวิกัปคืนให้ หรือวิสาสะแก่ภิกษุผู้รับวิกัป ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

วิกัปปนสิกขาบทที่ ๕

ในสิกขาบทที่ ๗ มีวินัยฉัณฐ์ดังนี้:-

[ว่าด้วยการใช้จีวรยังไม่ได้ถอนวิกัป]

สองบทว่า ตสฺส วา อทินฺนํ ได้แก่ (จีวร) ที่ภิกษุผู้รับวิกัปยังไม่กล่าวให้แก่ภิกษุเจ้าของจีวรอย่างนี้ว่า ท่านจงใช้สอยก็ตาม จงสละก็ตาม จงทำตามปัจจัยก็ตาม.

สองบทว่า ตสฺส วา อวิสุสาเสนุโต มีความว่า หรือด้วยไม่วิสาสะแก่ภิกษุผู้ทำวินัยกรรม. แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ใช้สอยจีวรที่ภิกษุผู้รับวิกัป นั้น ให้แล้ว หรือด้วยวิสาสะแก่ภิกษุผู้รับวิกัปนั้น. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ตั้งทั้งนั้น เพราะมีนัยดังที่ได้กล่าวแล้ว ในติงสกัณทวารณนานั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจฺจนฺตสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑ ทางวาจากับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เป็นโนสัณญาวิมอกข์ อจิตตกะ ปัจฉัตตวัชระ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓. ดังนี้แล.

วิกัปปนสิกขาบทที่ ๕ จบ

สุราปานวรรค ลิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระสัตตรสวัคคีย์

[๖๒๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระสัตตรสวัคคีย์เป็นผู้ไม่เก็บงำบริวาร พระฉัพพัคคีย์จึงช้อนบาตรบ้าง จีวรบ้าง ของพระสัตตรสวัคคีย์ ๆ จึงกล่าวขอร้องพระฉัพพัคคีย์ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอท่านจงคืนบาตรให้แก่พวกผมดังนี้บ้าง ว่าขอท่านจงคืนจีวรให้แก่พวกผม ดังนี้บ้าง พระฉัพพัคคีย์พากันหัวเราะ พระสัตตรสวัคคีย์ร้องไห้ ภิกษุทั้งหลาย พากันถามว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านร้องไห้ทำไม.

พระสัตตรสวัคคีย์ตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกพระฉัพพัคคีย์เหล่านี้ พากัน ช้อนบาตรบ้าง จีวรบ้าง ของพวกผม.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย..ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ช้อนบาตรบ้าง จีวรบ้าง ของภิกษุทั้งหลายเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอช้อนบาตรบ้าง จีวรบ้าง ของภิกษุทั้งหลายจริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงได้ช้อนบาตรบ้าง จีวรบ้าง ของภิกษุทั้งหลายเล่า การกระทำของ

พวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๐๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด ช้อนก็ดี ให้ช้อนก็ดี ซึ่งบาตรก็ดี จีวรก็ดี ผ้าปูนั่งก็ดี กล่องเข็มก็ดี ประคดเอวก็ดี ของภิกษุ โดยที่สุด แม้หมายจะหัวเราะ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระสังคตสวัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๒๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้ .

บทว่า ของภิกษุ คือ ของภิกษุอื่น.

ที่ชื่อว่า บาตร ได้แก่ บาตร ๒ ชนิด คือ บาตรเหล็กชนิดหนึ่ง บาตรดินเผาชนิดหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า จีวร หมายถึงผ้า ๖ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าองค์ กำหนดแห่งผ้าต้องวิกัป เป็นอย่างต่ำ.

ที่ชื่อว่า ผ้าปูนั่ง ตรีศหมายถึงผ้าปูนั่งที่มีชาย.

ที่ชื่อว่า กล่องเข็ม ได้แก่กล่องที่มีเข็มก็ตาม ไม่มีเข็มก็ตาม

ที่ชื่อว่า ประคดเอว ได้แก่ประคดเอว ๒ ชนิด คือ ประคดผ้าชนิดหนึ่ง ประคดไส้สุกรชนิดหนึ่ง.

บทว่า **ช้อน** คือ ช้อนเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **ให้ช้อน** คือ ใช้ผู้อื่นให้ช้อน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ใช้
หนเดียว เขาช้อนแม่หลายหน ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **โดยที่สุดแม่**หมายจะหัวเราะ คือ มุ่งจะล้อเล่น.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๒๕] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน ช้อนก็ดี ให้ช้อนก็ดี
ซึ่งบาตรก็ดี จีวรก็ดี ผ้าปูนั่งก็ดี กล่องเข็มก็ดี ประคดเอวก็ดี โดยที่สุดแม่
หมายจะหัวเราะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสงฆ์ ช้อนก็ดี ให้ช้อนก็ดี ซึ่งบาตรก็ดี จีวรก็ดี
ผ้าปูนั่งก็ดี กล่องเข็มก็ดี ประคดเอวก็ดี โดยที่สุดแม่หมายจะหัวเราะ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุอุปสัมบัน ช้อนก็ดี ให้ช้อนก็ดี ซึ่งบาตร
ก็ดี จีวรก็ดี ผ้าปูนั่งก็ดี กล่องเข็มก็ดี ประคดเอวก็ดี โดยที่สุดแม่หมายจะ
หัวเราะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บัญญัติทุกกฏ

ภิกษุช้อนก็ดี ให้ช้อนก็ดี ซึ่งบริวารอย่างอื่น โดยที่สุดแม่หมายจะ
หัวเราะ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุช้อนก็ดี ให้ช้อนก็ดี ซึ่งบาตรก็ดี จีวรก็ดี บริวารอย่างอื่นก็ดี
ของอนุอุปสัมบัน โดยที่สุดแม่หมายจะหัวเราะ คือ อาบัติทุกกฏ.

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๒ - หน้าที่ 679

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๓๐] ภิกษุไม่มีความประสงค์จะหัวเราะ ๑ ภิกษุเก็บบริหารที่ผู้อื่น
วางไว้ไม่ดี ๑ ภิกษุเก็บไว้ด้วยหวังสั่งสอนแล้วจึงจะคืนให้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑
ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุราปานวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๖ จบ

จีวรานิธานสิกขาบทที่ ๑๐

ในสิกขาบทที่ ๑๐ มีวินัยจัญดังนี้:-

บทว่า อปนินฺเชนฺติ คือ นำไปเก็บซ่อนไว้.

บทว่า หตฺสาเปกฺโข คือ มีความประสงค์จะหัวเราะ.

สองบทว่า อณฺเฏ ปริกฺขาริ ได้แก่ บริหารอื่นมีอุบายตรเป็นต้น
ซึ่งมิได้มาในพระบาลี.

สามบทว่า ฆมฺมึ กถํ กตุวา มีความว่า เมื่อภิกษุเก็บไว้ด้วยทำใจว่า
เราจักกล่าวธรรมกถาอย่างนี้ว่า ชื่อว่า สมณะเป็นผู้ไม่เก็บงำบริวารไม่ควร
แล้วจึงจักให้ ดังนี้ ไม่เป็นอาบัติ. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิมอกฺข สจิตตกะ โลก
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

จีวรานิธานสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

สุราปานวรรคที่ ๖ จบบริบูรณ์

ตามวรรณนานุกรม

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. สุราปานสิกขาบท	ว่าด้วยการดื่มสุรา
๒. อังคฺลิปฺโตทกสิกขาบท	ว่าด้วยการจี
๓. หัสสธัมมสิกขาบท	ว่าด้วยการเล่นน้ำ
๔. อนาทริยสิกขาบท	ว่าด้วยความไม่เอื้อเฟื้อ
๕. กิงฺสาปนสิกขาบท	ว่าด้วยการหลอนภิกษุ
๖. โชติสมาทหนสิกขาบท	ว่าด้วยการติดไฟ
๗. นหฺนสิกขาบท	ว่าด้วยการอาบน้ำ
๘. ทูพพพัฒนากรณสิกขาบท	ว่าด้วยของสำหรับทำให้เสียสี
๙. วิกัปปนสิกขาบท	ว่าด้วยการวิกัปปจิวร และ
๑๐. จีวรานิธานสิกขาบท	ว่าด้วยการซ่อนจิวร

ปาจิตติยั วรคที่ ๗

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระอุทายี

[๖๓๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีเป็นผู้ชำนาญในการยิงธนู นกกาทั้งหลายไม่เป็นที่ชอบใจของท่านๆ ได้ยิงมัน แล้วตัดศีรษะเสียบหลาวเรียงไว้เป็นลำดับ.

ภิกษุทั้งหลายถามอย่างนี้ว่า อาวุโส ใครฆ่านกกาเหล่านี้.

พระอุทายีตอบว่า ผมเองขอรับ เพราะผมไม่ชอบนกกา.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนท่านพระอุทายีจึงได้แก่งพรากสัตว์จากชีวิตเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า คุณก่อนอุทายี ข้าว่า เธอแก่งพรากสัตว์จากชีวิต จริงหรือ.

ท่านพระอุทายีทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอจึงได้แก่งพรากสัตว์จากชีวิตเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ

เสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส หรือเพื่อความเสื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เสื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๑๐. ๑. อนึ่ง ภิกษุใด แกล้งพราดสัตว์จากชีวิต เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอุทายีจบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๓๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า แกล้ง คือ รู้อยู่ รู้คืออยู่ ตั้งใจ พยายาม ละเมิด.

ที่ชื่อว่า สัตว์ ตรีศหมายถึงสัตว์ดิรัจฉาน.

บทว่า พราด...จากชีวิต ความว่า ตัดทอน บั่นทอน ซึ่งอินทรีย์มีชีวิต ทำความสืบท่อให้กำเริบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๖๓๓] สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าสัตว์มีชีวิต พราดจากชีวิต ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สัตว์มีชีวิต ภิกษุสงสัย พราดจากชีวิต ต้องอาบัติทุกกฏ.

สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่สัตว์มีชีวิต พรากรจากชีวิต ไม่ต้อง
อาบัติ.

ไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าสัตว์มีชีวิต ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ภิกษุสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่สัตว์มีชีวิต...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๓๔] ภิกษุไม่แกล้งพราก ๑ ภิกษุพรากด้วยไม่มีสติ ๑ ภิกษุไม่รู้ ๑
ภิกษุไม่ประสงค์ จะให้ตาย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาจิตติย สัปปาณกวรรค * ที่ ๗

สัจจิจจาน สิกขาบทที่ ๑

พึงทราบวินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งสัปปาณกวรรคดังต่อไปนี้:-

[แก้อรธปาฐะเรื่องการแกล้งพรากสัตว์จากชีวิต]

สองบทว่า อิสสาโส โหติ ความว่า เคยเป็นอาจารย์ของพวกเขา
นายขมังธนูในคราวเป็นคฤหัสถ์

สองบทว่า ชีวิตา โวโรปีตา ได้แก่ พรากรเสียจากชีวิต. แม้ใน
สิกขาบท คำว่า โวโรเปยฺย ก็แปลว่า พึงพรากรเสีย. ก็เพราะคำว่า โวโร-
เปยฺย นั้น เป็นเพียงโวหารเท่านั้น, เพราะว่า เมื่อสัตว์ถูกพรากรจากชีวิต

* บาลีเป็น สัปปาณกวรรค.

แล้ว ไม่มีชีวิตไร ๆ จะยังคงอยู่ต่างหากในสัตว์นี้ คือ จะถึงความอันตราย
ไปแน่นอน เหมือนศิระเมื่อถูกพรากรเครื่องประดับศิระ ฉะนั้น; เพราะ-
ฉะนั้น เพื่อจะแสดงอรรถนั้น ในบทภาชนะ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัส
คำว่า **ชีวิตินุทริย อุปจฺจนฺตติ** เป็นต้น. ก็ในสิกขาบทนี้ จำเพาะสัตว์
ดิรัจฉานเท่านั้น บัณฑิตพึงทราบว่าเป็น **ปาณะ (ปราณ)**. ภิกษุฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน
นั้น เล็กบ้าง ใหญ่บ้าง เป็นอาบัติเท่ากัน, ไม่มีความต่างกัน. แต่ในสัตว์ใหญ่
เป็นอกุศลมาก เพราะมีความพยามมาก.

สองบทว่า **ปาณ ปาณสยฺยตี** มีความว่า ชั้นที่สุด ภิกษุจะทำความ
ความสะอาดเพียง และทั้ง มีความสำคัญแม้ในไข่เรือดว่า เป็นสัตว์เล็ก บีไข่
เรือดนั้นให้แตกออก เพราะขาดความกรุณา เป็นปาจิตตีย์. เพราะเหตุนี้
ภิกษุพึงตั้งความกรุณาไว้ในฐานะเช่นนั้น เป็นผู้ไม่ประมาททำวัตรเกิด. บทที่
เหลือพร้อมทั้งสมุฏฐานเป็นต้น บัณฑิตพึงทราบโดยนัยดังได้กล่าวแล้วใน
มนุสสวิคคหสิกขาบทนั้นแล.

สังฺฆจิปาณสิกขาบทที่ ๑ จบ

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์รู่อยู่ บริโภคน้ำมีตัวสัตว์ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย .. ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์รู่อยู่ จึงได้บริโภคน้ำมีตัวสัตว์เล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเขอรู่อยู่ บริโภคน้ำมีตัวสัตว์ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเขอรู่อยู่ จึงได้บริโภคน้ำมีตัวสัตว์เล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๑. ๒. อนึ่ง ภิกษุใด รู้อยู่ บริโภคน้ำมีตัวสัตว์ เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องของพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๓๖] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือ รู้เอง หรือคนอื่น ๆ บอกแก่เธอ.

บทว่า มีตัวสัตว์ ความว่าภิกษुरू้อยู่ คือ รู้ว่า สัตว์ทั้งหลายจักตาย
เพราะการบริโภค ดังนี้ บริโภค ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๖๓๗] น้ำมีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่ามีตัวสัตว์ บริโภค ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

น้ำมีตัวสัตว์ ภิกษุสงสัย บริโภค ต้องอาบัติทุกกฏ.

น้ำมีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่าไม่มีตัวสัตว์ บริโภค ไม่ต้องอาบัติ.

น้ำไม่มีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่ามีตัวสัตว์... ต้องอาบัติทุกกฏ.

น้ำไม่มีตัวสัตว์ ภิกษุสงสัย บริโภค ต้องอาบัติทุกกฏ.

น้ำไม่มีตัวสัตว์ ภิกษุสำคัญว่าไม่มีตัวสัตว์...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๓๘] ภิกษุไม่รู้ว่ามีตัวสัตว์ ๑ ภิกษุรู้ว่ามีตัวสัตว์ ก็รู้ว่า สัตว์จักไม่ตายเพราะการบริโภคน้ำ ดั่งนี้ บริโภค ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัพปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

สัพปาณกสิกขาบทที่ ๒

ในสิกขาบทที่ ๒ มีวินิจฉัยดังนี้ :-

[แก้หรือลดด้วยการบริโภคน้ำมีตัวสัตว์]

บทว่า สัพปาณก ได้แก่ น้ำมีตัวสัตว์ด้วยจำพวกสัตว์เล็ก ๆ ซึ่งจะ ตายเพราะการบริโภค. อธิบายว่า ก็ภิกษุอยู่บริโภคน้ำเช่นนั้น ต้องปาจิตตีย์ ทุก ๆ ประโยค. เมื่อภิกษุดื่มน้ำแม่เต็มบาตร โดยประโยคเดียวไม่ขาดตอน ก็เป็นอาบัติตัวเดียว. ภิกษุเอาน้ำเช่นนั้นแกลงล้างบาตรมีอามิสก็ดี ทำบาตร ข้าวต้มร้อนให้เย็นในน้ำเช่นนั้นก็ดี เอามืออวก หรือเอาระบายตักน้ำนั้นอาบ ก็ดี เป็นปาจิตตีย์ ทุก ๆ ประโยค.

แม้ภิกษุเข้าไปสู่สระพืงน้ำก็ดี สระโบกขรณีก็ดี ให้คลื่นเกิดขึ้นเพื่อ ต้องการให้น้ำทะลักออกภายนอก (เป็นปาจิตตีย์). พวกภิกษุเมื่อชำระสระพืง หรือสระโบกขรณี พืงถ่ายเทน้ำที่ตักจากสระพืงหรือจากสระโบกขรณีนั้นลงใน น้ำเท่านั้น. เมื่อในที่ไกลไม่มีน้ำ พืงเทน้ำที่เป็นกัปปิยะ ๘ หม้อ หรือ ๑๐ หม้อลงในประเทศที่ขังน้ำได้ (แ่งน้ำ) แล้วพืงเทลงในน้ำที่เป็นกัปปิยะซึ่งเท ใวนั้น. อย่าพืงเทน้ำลงบนหินอันร้อน ด้วยสำคัญว่า จักไหลกลับลงไปใวน้ำ.

แต่จะรดให้หืนเย็นด้วยน้ำที่เป็นกับปียะ ควรอยู่. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ตั้ง
ทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ
ปณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล. แต่ในสิกขา-
บทนี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นปณัตติวัชชะ เพราะภิกษุแม้รู้ว่าน้ำมีตัวสัตว์
แล้วบริโภคน้ำด้วยสำคัญว่าเป็นน้ำ คุจในการที่แม้รู้ว่าตักเตนและสัตว์เล็กจะตก
ลงไปแล้ว ตามประทีปด้วยจิตบริสุทธิ์ ฉะนั้น ดังนี้แล

สัปปาณกสิกขาบทที่ ๒ จบ

สัปทาณกวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์รู้อยู่ ฟ้นอธิกรณ์ที่ทำเสร็จแล้วตามธรรมเพื่อทำอีก ด้วยกล่าวหาว่า กรรมไม่เป็นอันทำแล้ว. กรรมที่ทำแล้วไม่ดี กรรมต้องทำใหม่ กรรมไม่เป็นอันทำเสร็จแล้ว กรรมที่ทำเสร็จแล้วไม่ดี ต้องทำให้เสร็จใหม่ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์รู้อยู่ จึงได้ฟ้นอธิกรณ์ที่ทำเสร็จแล้วตามธรรมเพื่อทำใหม่เล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเขารู้อยู่ ฟ้นอธิกรณ์ที่ทำเสร็จแล้วตามธรรมเพื่อทำอีก จริงหรือ. พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเขารู้อยู่ จึงได้ฟ้นอธิกรณ์ที่ทำเสร็จแล้วตามธรรมเพื่อทำอีกเล่า การกระทำของพวกเขอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๑๒. ๓. อนึ่ง ภิกษุใด รู้อยู่ ฟ้นอธิกรณ์ที่ทำเสร็จแล้ว
ตามธรรม เพื่อทำอีก เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๔๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือ รู้เอง หรือคนอื่น ๆ บอกแก่เธอ หรือเจ้าตัวบอก.

ที่ชื่อว่า ตามธรรม คือ ที่สงฆ์ก็ดี บุคคลก็ดี ทำแล้วตามธรรม
ตามสัตตสุสานัน นี้ชื่อว่า ตามธรรม.

[๖๔๑] ที่ชื่อว่า อธิกรณ์ ได้แก่ เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัด
ต้องทำมี ๔ คือ วิวาธาธิกรณ์ ๑ อนุวาธาธิกรณ์ ๑ อาบัติธาธิกรณ์ ๑
กิจจาธิกรณ์ ๑.

บทว่า ฟ้น...เพื่อทำอีก คือ ภิกษุฟ้นขึ้นด้วยกล่าวหาว่า กรรม
ไม่เป็นอันทำแล้ว กรรมที่ทำแล้วไม่ดี กรรมต้องทำใหม่ กรรมไม่เป็นอัน
ทำเสร็จแล้ว กรรมที่ทำเสร็จแล้วไม่ดี สงฆ์ต้องทำให้เสร็จใหม่ ดังนี้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๖๔๒] กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ฟั่น ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุมีความสงสัย ฟั่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ฟั่น ไม่ต้องอาบัติ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ฟั่น ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุมีความสงสัย ฟั่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ฟั่น ไม่ต้อง
อาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๔๓] ภิกษุรู้ชื่อว่า ทำกรรมโดยไม่เป็นกรรม โดยเป็นวรรค หรือ
ทำแก่บุคคลผู้ไม่ควรแก่กรรม ดังนี้ ฟั่น ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิ-
กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อุกโกฏนสิกขาบทที่ ๓

ในสิกขาบทที่ ๓ มีวินิจฉัยดังนี้ :-

[ว่าด้วยการรื้อฟื้นอธิกรณ์ที่ทำเสร็จแล้วตามกรรม]

บทว่า **อุกโกฏนุติ** มีความว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไปยังสำนักของ
ภิกษุนั้น ๆ แล้ว พุคค้ำโยกโย้ไปมา มีอาทิว่า กรรมไม่เป็นอันทำ คือ ไม่ให้
การยืนยันโดยความเป็นเรื่องควรยืนยัน.

บทว่า ยถาธมฺมํ มีความว่า โดยธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว เพื่อเป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ใดเล่า.

บทว่า นีหตาธิกรณํ คือ อธิกรณ์ที่สงฆ์วินิจฉัยแล้ว อธิบายว่า อธิกรณ์ซึ่งสงฆ์ระงับแล้วโดยธรรมที่พระศาสดาตรัสแล้วนั้นแหละ.

สองบทว่า ธมฺมกมฺเม ธมฺมกมฺมสญฺญี มีความว่า อธิกรณ์นั้น สงฆ์ระงับแล้วด้วยกรรมใด, ถ้ากรรมนั้นเป็นกรรมชอบธรรม. แม้ภิกษุนี้ก็เป็นผู้มีความสำคัญในกรรมที่เป็นธรรมนั้นว่า เป็นกรรมชอบธรรม ถ้ารู้พื้น อธิกรณ์นั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์. แม้บทที่เหลือ บัณฑิตพึงทราบโดยนัยนี้. นี้เป็นความย่อในสิกขาบทนี้. ส่วนความพิสดาร พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในคัมภีร์ปริวาร โดยนัยมีอาทิว่า การรื้ออธิกรณ์ ๔ นี้ มีเท่าไร? ดังนี้.

พระอรรถกถาจารย์นำถ้อยคำที่ตรัสไว้ในคัมภีร์ปริวารนั้น ทั้งหมดมาแล้วพรรณานอรรถแห่งค่านั้นนั้นแลไว้ในอรรถกถาทั้งหลาย แต่พวกเราจะพรรณาค่านั้นในคัมภีร์ปริวารนั้นแหละ. เพราะเมื่อเราจะนำมาพรรณนาในสิกขาบทนี้ จะพึงพันเฟื้องยิ่งขึ้น; ฉะนั้น พวกเราจึงไม่ได้พรรณาค่านั้น. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล

อุกโกฏฺฐนสิกขาบทที่ ๓ จบ

สัปทาณกวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๖๔๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรต้องอาบัติชื้อสัจเจตนิกาสุกวิสัจฉิแล้ว บอกแก่ภิกษุสังฆวิการิกของภิกษุผู้พี่น้องกันว่า อาวุโส ผมต้องอาบัติชื้อสัจเจตนิกาสุกวิสัจฉิแล้ว คุณอย่าได้บอกแก่ใคร ๆ เลย ครั้นต่อมาภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติชื้อสัจเจตนิกาสุกวิสัจฉิแล้ว ขอปริวาสเพื่ออาบัตินั้นต่อสงฆ์ สงฆ์ได้ให้ปริวาสเพื่ออาบัตินั้นแก่เธอแล้ว เธอกำลังอยู่ปริวาสอยู่ พบภิกษุรูปนั้นแล้ว ได้บอกภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ผมต้องอาบัติชื้อสัจเจตนิกาสุกวิสัจฉิแล้ว ได้ขอปริวาสเพื่ออาบัตินั้นต่อสงฆ์ สงฆ์ได้ให้ปริวาสเพื่ออาบัตินั้นแก่ผมแล้ว ผมนั้นกำลังอยู่ปริวาส ผมขอบอกให้ทราบ ขอท่านจงจำผมว่าบอกให้ทราบ ดังนี้.

ภิกษุนั้นถามว่า อาวุโส แม้ภิกษุรูปอื่นใด ต้องอาบัตินี้ แม้ภิกษุนั้นก็ทำอย่างนี้หรือ.

ภิกษุผู้อยู่ปริวาสตอบว่า ทำอย่างนี้ อาวุโส.

ภิกษุนั้นพูดว่า อาวุโส ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนี้ต้องอาบัติชื้อสัจเจตนิกาสุกวิสัจฉิแล้ว ท่านได้บอกแก่ผมว่า อาวุโส ผมต้องอาบัติชื้อสัจเจตนิกาสุกวิสัจฉิแล้ว คุณอย่าได้บอกแก่ใครเลย.

ภิกษุผู้อยู่ปริวาสถามว่า อาวุโส ก็ท่านปกปิดอาบัตินั้นหรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า เป็นเช่นนั้น ขอรับ.

ครั้นแล้วภิกษุผู้อยู่ปริวาสนั้น ได้แจ้งเรื่องแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุ
ที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุรู้ที่อยู่ จึงได้
ปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุผู้ปกปิดอาบัตินั้นว่า คุณก่อนภิกษุ
กล่าวว่า เธอรู้ที่อยู่ปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุ จริงหรือ.

ภิกษุผู้ปกปิดอาบัตินั้นทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอรู้ที่อยู่
จึงได้ปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่
เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๑๓. ๔. อนึ่ง ภิกษุใด รู้ที่อยู่ ปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุ
เป็นปาจิตตีย์ .

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๓๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า **ของภิกษุ** คือ ของภิกษุรูปอื่น.

ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือ รู้เอง หรือคนอื่น ๆ บอกแก่เธอ หรือเจ้าตัวบอก.

ที่ชื่อว่า **อาบัติชั่วหยาบ** ได้แก่ อาบัติปาราชิก ๔ และอาบัติสังฆาทิเสส ๑๓.

บทว่า **ปิด** ความว่า เมื่อภิกษุคิดเห็นว่า คนทั้งหลายรู้อาบัตินี้แล้ว จักโจท จักบังคับให้ ให้การ จักด่าว่า จักติเตียน จักทำให้เก้อ เราจักไม่บอกละ ดังนี้ พอทอดธุระเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๖๔๖] อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าอาบัติชั่วหยาบ ปิด ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุยังสงสัยอยู่ ปิด ต้องอาบัติทุกกฏ.

อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่อาบัติชั่วหยาบ ปิด ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุปิดอาบัติไม่ชั่วหยาบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุปิดอชฌาจารย์อันชั่วหยาบก็ดี ไม่ชั่วหยาบก็ดี ของอนุปสัมบัน ต้องอาบัติ ทุกกฏ.

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าอาบัติชั่วหยาบ ปิด ต้องอาบัติทุกกฏ.

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุยังสงสัยอยู่ ปิด ต้องอาบัติทุกกฏ.

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่อาบัติชั่วหยาบ ปิด ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๔๗] ภิกษุคิดเห็นว่าความบาดหมางก็ดี ความทะเลาะก็ดี ความ
แก่งแย่งก็ดี การวิวาทก็ดี จักมีแก่สงฆ์ แล้วไม่บอก ๑ ไม่บอกด้วยคิดเห็น
ว่าสงฆ์จักแตกแยกกัน หรือจากร้าวรานกัน ๑ ไม่บอกด้วยคิดเห็นว่าภิกษุรูปนี้
เป็นผู้โหดร้ายหยาบคาย จักทำอันตรายชีวิต หรืออันตรายพรหมจรรย์ ๑
ไม่พบภิกษุอื่นที่สมควรจึงไม่บอก ๑ ไม่ตั้งใจจะปิดแต่ยังไม่ได้บอก ๑ ไม่บอก
ด้วยคิดเห็นว่าจักปรากฏเอง ด้วยการกระทำของตน ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุ
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปทาณกวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ทฎฐุลลสิกขาบทที่ ๔

ในสิกขาบทที่ ๔ มีวินิจฉัยดังนี้:-

[แก้orroถว่าด้วยการปกปิดอาบัติชั่วหยาบ]

ในคำว่า ทฎฐุลลา นาม อาปตติ นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
แสดงปาราชิก ๔ ไว้ ด้วยอำนาจแห่งการทรงขยายความ, แต่ทรงประสงค์
อาบัติสังฆาติเสส. เมื่อภิกษุปกปิดอาบัติสังฆาติเสสนั้น เป็นปาจิตตีย์.

สองบทว่า ชุรฺ นิภูขิตฺตมตฺเต คือ เมื่อสักว่าทอดธุระเสร็จ. ถ้า
แม้ทอดธุระแล้ว บอกในภายหลัง, รักษาไม่ได้. มีคำอธิบายว่า พอทอด
ธุระเสร็จเท่านั้น ก็เป็นปาจิตตีย์. แต่ถ้าว่ ภิกษุทอดธุระแล้วอย่างนั้น บอก
แก่ภิกษุอื่นเพื่อปกปิดไว้นั้นเอง, แม้ภิกษุผู้รับบอกนั้นเล่า ก็บอกแก่ภิกษุอื่น

โดยอุบายดังกล่าวมานี้ สมณะทั้งร้อยก็ดี สมณะตั้งพันก็ดี ย่อมต้องอาบัติทั้งนั้น
ตราบเท่าที่สุดยังไม่ขาดลง.

ถามว่า ที่สุดจะขาดเมื่อไร ?

ตอบว่า ท่านมหาสมณะเถระกล่าวไว้ก่อนว่า ภิกษุต้องอาบัติ แล้วบอก
แก่ภิกษุรูปหนึ่ง ภิกษุผู้รับบอกนั้น กลับมาบอกแก่เธอผู้ต้องอาบัตินั้น อีก,
ที่สุดย่อมขาดลงอย่างนี้. ส่วนพระมหาปทุมเถระกล่าวว่า เพราะว่า ภิกษุนี้
เป็นวัตถุบุคคลที่เดียว. (บุคคลผู้ต้องอาบัติ) แต่ต้องอาบัติแล้วก็บอกแก่ภิกษุ
รูปหนึ่ง, ภิกษุรูปที่ ๒ นี้ก็บอกแก่ภิกษุรูปต่อไป, ภิกษุรูปที่ ๓ นั้น กลับมา
บอกเรื่องที่ภิกษุรูปที่ ๒ บอกเธอแก่ภิกษุรูปที่ ๒ นั้นแล, เมื่อบุคคลที่ ๓ กลับ
มาบอกแก่บุคคลที่ ๒ อย่างนี้ ที่สุดย่อมขาดตอนลง.

สองบทว่า **อทฺถจฺจุลฺลํ อาปตฺตํ** ได้แก่ อาบัติ ๕ กองที่เหลือ.

อชฺฉาจารนํ คือ สุกกวิสัทธิ และกายสังสัคคะ ชื่อว่าอชฺฉาจาร
อันชั่วหยาบสำหรับอนุปสัมบัน ในคำว่า **อนุปสมฺปนฺนสฺส ทฺถจฺจุลฺลํ วา**
อทฺถจฺจุลฺลํ วา อชฺฉาจารํ นี้. บทที่เหลือตั้งนั้นนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นทางกาย วาจา กับจิต
เป็นอกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต
ทุกขเวทนา ดังนี้แล.

ทฺถจฺจุลฺลสิกขาบทที่ ๔ จบ

สัปทณกวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องเด็กชายอุบาสิ

[๖๔๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ในพระนครราชคฤห์ มีเด็กชายพวกหนึ่ง ๑๗ คน เป็นเพื่อนกัน เด็กชายอุบาสิเป็นหัวหน้าของเด็กเหล่านั้น ครั้งนั้น มารดาบิดาของเด็กชายอุบาสิได้หารือกันว่า ด้วยวิธีอย่างไรหนอ เมื่อเราทั้งสองล่องลับไปแล้ว เจ้าอุบาสิจะพึงอยู่เป็นสุขและไม่ต้องลำบาก ครั้นแล้วหารือกันต่อไปว่า ถ้าเจ้าอุบาสิจะพึงเรียนหนังสือ ด้วยวิธีอย่างนี้แหละ เมื่อเราทั้งสองล่องลับไป เจ้าอุบาสิก็จะอยู่เป็นสุขและไม่ต้องลำบาก แล้วหารือกันต่อไปอีกว่า ถึงเจ้าอุบาสิจักเรียนหนังสือ นิ้วมือก็จักระบม ถ้าเจ้าอุบาสิเรียนวิชาคำนวณ ด้วยวิธีอย่างนี้แหละ เมื่อเราทั้งสองล่องลับไป เจ้าอุบาสิก็จะอยู่เป็นสุขและไม่ต้องลำบาก ครั้นต่อมาจึงหารือกันอีกว่า ถ้าเจ้าอุบาสิจักเรียนวิชาคำนวณ เขจักหนักอก ถ้าจะพึงเรียนวิชาคหกรรม ด้วยอุบายอย่างนี้แหละ เมื่อเราทั้งสองล่องลับไป เจ้าอุบาสิก็จะอยู่เป็นสุขและไม่ต้องลำบาก ครั้นต่อมาจึงหารือกันอีกว่า ถ้าเจ้าอุบาสิจักเรียนวิชาคหกรรม นัยน์ตาทั้งสองของเขจักชอกช้ำ พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้แล มีความสุขเป็นปกติ มีความประพฤติเรียบร้อย บริโภคอาหารที่ดี นอนในห้องนอนอันมิดชิด ถ้าเจ้าอุบาสิจะพึงได้บวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ด้วยวิธีอย่างนี้แหละ เมื่อเราทั้งสองล่องลับไป เจ้าอุบาสิก็จะอยู่เป็นสุขและไม่ต้องลำบาก.

ชวนกันออกบวช

[๖๔๕] เด็กชายอุบาลีได้ยินถ้อยคำที่มารดาบิดาสันทนาหาหรือกันดังนี้ จึงเข้าไปหาเพื่อนเด็กเหล่านั้น ครั้นแล้วได้พูดชวนดังนี้ว่า มาเถิดพวกเจ้า เราจักพากันไปบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร.

เด็กชายพวกนั้นพูดว่า ถ้าเจ้าบวช แม้พวกเราก็จักบวชเหมือนกัน.

ไม่รอช้า เด็กชายเหล่านั้นต่างคนต่างก็ไปหามารดาบิดาของตน ๆ แล้ว ขออนุญาตว่า ขอท่านทั้งหลายจงอนุญาตให้พวกข้าพเจ้าออกจากเรือนบวช เป็นบรรพชิตเถิด.

มารดาของเด็กเหล่านั้นก็อนุญาตทันที ด้วยคิดเห็นว่า เด็กเหล่านี้ ต่างก็มีฉันทะร่วมกัน มีความมุ่งหมายดีด้วยกันทุกคน

เด็กพวกนั้นเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายขอบรรพชาแล้ว .

ภิกษุทั้งหลายก็ได้ให้เด็กพวกนั้นบรรพชาและอุปสมบท.

ครั้นปัจจุสมณัยแห่งราตรี ภิกษุใหม่เหล่านั้นลุกขึ้นร้องไห้วิงวอนว่า ขอท่านทั้งหลาย จงให้ข้าวต้ม จงให้ข้าวสวย จงให้ของเคี้ยว.

ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย จงรอให้ราตรีสว่างก่อน ถ้าข้าวต้มมี จักต้มได้ ถ้าข้าวสวยมี จักฉนได้ ถ้าของเคี้ยวมี จักเคี้ยวฉนได้ ถ้าข้าวต้มข้าวสวยหรือของเคี้ยวไม่มี ต้องเที่ยวบิณฑบาตฉน .

ภิกษุใหม่เหล่านั้นอันภิกษุทั้งหลายแม้กล่าวอยู่อย่างนี้แล ก็ยังร้องไห้ วิงวอนอยู่อย่างนั้นแลว่า จงให้ข้าวต้ม จงให้ข้าวสวย จงให้ของเคี้ยว ดังนี้ ย่อมถ้อยอุจจาระรดบ้าง ถ้ายปีศาจรดบ้าง ซึ่งเสนาสนะ.

[๖๕๐] พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตื่นบรรทม ณ เวลาปัจจุสมณัยแห่งราตรี ได้ทรงสดับเสียงเด็ก ๆ ครั้นแล้วตรัสเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสถามว่า นั้นเสียงเด็ก ๆ หรือ อานนท์.

จึงท่านพระอานนที่ได้กราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคแล้ว.

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุ เป็นเก้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า กูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุทั้งหลายรู้ยังบุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ให้ อุปสมบทจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงคิดเทียบว่า กูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน โมฆบุรุษ เหล่านั้นรู้ยัง จึงได้ยังบุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ให้อุปสมบทเล่า เพราะบุคคล มีอายุหย่อน ๒๐ ปี เป็นผู้ไม่อดทนต่อเย็น ร้อน หิว กระจาย เป็นผู้มีปกติไม่ ทนทานต่อสัมผัสแห่ง เหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เสือกกลาน ต่อคำกล่าวที่ เขากล่าวร้าย อันมาแล้วไม่ดี ต่อทุกขเวทนาทางกาย อันกล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ อันอาจผลาญชีวิตได้ ที่เกิดขึ้นแล้ว อันบุคคล มีอายุครบ ๒๐ ปีเท่านั้น จึงจะเป็นผู้อดทนต่อเย็น ร้อน หิว กระจาย เป็น ผู้มีปกติทนทานต่อสัมผัสแห่ง เหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เสือกกลาน ต่อ คำกล่าวที่เขาว่าร้าย อันมาแล้วไม่ดี ต่อทุกขเวทนาทางกาย อันกล้า แข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ อันอาจผลาญชีวิตได้ที่เกิดขึ้นแล้ว การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

กูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุใด รู้อยู่ ยังบุคคลมีปีหย่อน ๒๐ ให้
อุปสมบท บุคคลนั้นไม่เป็นอุปสัมบันด้วย ภิกษุทั้งหลายนั้นถูกติเตียน
ด้วย นี่เป็นปาจิตติย์ในเรื่องนั้น.

เรื่องเด็กชายอุบาสิ จบ

ติกาบทวิภังค์

[๖๕๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด ...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี่ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือ รู้เอง หรือคนอื่นบอกแก่เธอ หรือเจ้าตัวบอก.

ที่ชื่อว่า มีปีหย่อน ๒๐ คือ มีอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปี.

ภิกษุตั้งใจว่าจักให้อุปสมบท แล้วแสวงหาคณะก็ดี พระอาจารย์ก็ดี
บาตรก็ดี จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ
จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย
พระอุปัชฌายะต้องอาบัติปาจิตติย์ คณะและพระอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

[๖๕๒] บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิกษุสำคัญว่ามีอายุหย่อน ๒๐ ปี
ให้อุปสมบท ต้องอาบัติปาจิตติย์.

บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิกษุสงสัยอยู่ ให้อุปสมบท ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิกษุสำคัญว่ามีอายุครบ ๒๐ ปี ให้อุป-
สมบท ไม่ต้องอาบัติ.

บุคคลมีอายุครบ ๒๐ ปี ภิขุสำคัญว่ายังไม่ครบ ๒๐ ปี ให้อุปสมบท
ต้องอาบัติทุกกฏ.

บุคคลมีอายุครบ ๒๐ ปี ภิขุสงฆ์อยู่ ให้อุปสมบท ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

บุคคลมีอายุครบ ๒๐ ปี ภิขุสำคัญว่ามีอายุครบ ๒๐ ปี ให้อุปสมบท
ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๕๑] บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิขุสำคัญว่ามีอายุครบ ๒๐ ปี
ให้อุปสมบท ๑ บุคคลมีอายุ ๒๐ ปี ภิขุสำคัญมีอายุครบ ๒๐ ปี ให้อุปสมบท
๑ ภิขุวิกลจริต ๑ ภิขุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อุณวิสติวสสิกขาบทที่ ๕

ในสิกขาบทที่ ๕ มีวินัยดังนี้:-

[แก้บรรณบางปาฐะในปฐมบัญญัติ]

ชื่อว่า องฺคุลิโย ทุกฺขา ภวิสฺสนฺติ มีความว่า มารดาบิดาของ
เด็กชายอุบาลีคิดว่า เมื่อเจ้าอุบาลีเขียนหนังสือ นิ้วมือจกระบม.

สองบทว่า อฺรฺสฺส ทุกฺโข มีความว่า มารดาบิดาของอุบาลีสำคัญ
ว่า เมื่ออุบาลีเรียนวิชาคำนวณจำจะต้องคิดแม่นยำ ; เพราะเหตุนั้น เขาจัก
หนักอก.

สองบทว่า **อกุชินิสฺส ทุกฺขานิ** มีความว่า มารดาบิดาของอุบาลี
สำคัญว่า อุบาลีเมื่อเรียนตำราครูรูปภาพ จำต้องพลิกไปพลิกมาดูเหรียญกษาปณ์;
เพราะเหตุนี้ นัยน์ตาทั้ง ๒ ของเขาจักษอกว้าง. ในบทว่า **ทังสะ** เป็นต้น
จำพวกแมลงสี่เหลี่ยม ชื่อว่า ทังสะ (เหลือบ).

บทว่า **ทุกฺขานํ** แปลว่า ทนได้ยาก.

บทว่า **ติพฺพานํ** แปลว่า กล้า.

บทว่า **ขรณํ** แปลว่า แข็ง

บทว่า **กฏฺฏกานํ** แปลว่า เผ็ดร้อน. อนึ่ง ความว่า เป็นเช่นกับ
รสเผ็ดร้อน เพราะไม่เป็นที่เจริญใจ.

บทว่า **อสาตานํ** แปลว่า ไม่เป็นที่ยินดี.

บทว่า **ปาณฺหฺรณํ** แปลว่า อาจผลาญชีวิตได้.

สองบทว่า **สิมฺมํ สมนฺนุนฺติ** ได้แก่ ผูกสีมาใหม่. แต่ในกรุนที่
ท่านปรับเป็นทุกกฎแม้ไม่การกำหนดวงน้ำสาต.

บทว่า **ปริปฺลฺลณฺวิสฺติตฺวสฺส** ได้แก่ ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์
นับแต่ถือปฏิสนธิมา.

[ว่าด้วยบุคคลผู้มีอายุหย่อนและครบ ๒๐ ปี]

ความจริง แม้ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ทั้งอยู่ในครรรค์ ก็ถึงการนับว่า
ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปีเหมือนกัน. เหมือนอย่างที่พระธรรมสังคากาจารย์กล่าวไว้
ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระกุมารกัสสป เป็นผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ทั้งอยู่ในครรรค์
จึงอุปสมบท ครั้งนั้นแล ท่านพระกุมารกัสสปได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าทรงบัญญัติว่า บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิกษุไม่พึงอุปสมบทให้ ก็
เรามีอายุครบ ๒๐ ปี ทั้งอยู่ในครรรค์ จึงได้อุปสมบท, เราจะเป็นอุปสัมบัน
หรือไม่เป็นอุปสัมบันหนอ.

พวกภิกษุได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย . จิตดวงแรกใดเกิด
แล้วในท้องของมารดา, วิญญาณดวงแรกปรากฏแล้ว, อาศัยจิตดวงแรกวิญญาณ
ดวงแรกนั้นนั่นแหละ เป็นความบังเกิดของสัตว์นั้น, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!
เราอนุญาตให้อุปสมบทกุลบุตรมีอายุครบ ๒๐ ปีทั้งอยู่ในครรภ์.

ในคำว่า อนุชานามิ ภิกขเว คพฺภวีสํ อุปสมฺปาเทตฺถํ นั้น
บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ :- ผู้ใดอยู่ในท้องของมารดาถึง ๑๒ เดือน
เกิด (คลอด) ในวันมหาปวารณา, ตั้งแต่วันมหาปวารณานั้นไปจนถึงวันมหา-
ปวารณาในปีที่ ๑๕ พึงให้ผู้นั้นอุปสมบทในวันปาฏิบพ (แรมค่ำ ๑) เลยวัน
มหาปวารณานั้นไป. พึงทราบการลดลงและเพิ่มขึ้นโดยอุบายนั้น.

แต่พวกพระเถระครั้งก่อนให้สามเณรอายุ ๑๕ ปีอุปสมบทในวันปาฏิบพ
(วันแรมค่ำ ๑) เลยวันเพ็ญเดือน ๘ ไป.

ถามว่า การอุปสมบทนั้นมีได้ เพราะเหตุใด ?

ข้าพเจ้าจะกล่าวเฉลย:- ในปีหนึ่ง มีจาคุทสี่อุโบสถ (อุโบสถวัน
๑๔ ค่ำ) ๖ วัน, เพราะฉะนั้น ใน ๒๐ ปีจะมีเดือนขาดไป ๔ เดือน, เจ้าผู้
ครองบ้านเมืองจะเลื่อนกาลฝนออกไปทุกๆ ๓ ปี (เพิ่มอธิกมาสทุกๆ ๓ ปี),
ฉะนั้น ใน ๑๘ ปี จะเพิ่มเดือนขึ้น ๖ เดือน (เพิ่มอธิกมาส ๖ เดือน). นำ
๔ เดือนที่ขาดไปด้วยอำนาจอุโบสถออกไปจาก ๖ เดือนที่เพิ่มเข้ามาใน ๑๘ ปี
นั้น ยังคงเหลือ ๒ เดือน. เอา ๒ เดือนนั้นมาเพิ่มเข้า จึงเป็น ๒๐ ปีบริบูรณ์
ด้วยประการอย่างนี้ พระเถระทั้งหลายจึงหมดความสงสัยอุปสมบทให้ (สาม
เณรอายุ ๑๕ ปี) ในวันปาฏิบพเลยวันเพ็ญเดือน ๘ ไป.

ก็ในคำว่า สามเณรมีอายุ ๑๕ ปี เป็นต้นนี้ ท่านกล่าวว่ามีอายุ ๑๕ ปี หมายถึงสามเณรผู้ซึ่งปวารณาแล้ว จักมีอายุครบ ๒๐ ปี. เพราะฉะนั้น ผู้ที่อยู่ในท้องมารดาถึง ๑๒ เดือน จะเป็นผู้มีอายุครบ ๒๑ ปี. ผู้ซึ่งอยู่ (ในท้องมารดา) ๙ เดือน จะเป็นผู้มีอายุ ๒๐ ปี กับ ๙ เดือน. แต่ผู้ (อยู่ในท้องมารดา) ๖ เดือนตลอด จะไม่รอด.

ในคำว่า อนาปัตติ อุณวิสติวสฺสํ ปุคฺคํ ปริบุญฺณสฺสณฺธิ นี้ มีวินิจฉัยว่า ไม่เป็นอาบัติแก่อุปัชฌายะผู้ให้อุปสมบทแม้โดยแท้. ถึงอย่างนั้น บุคคลก็ไม่เป็นอันอุปสมบทเลย. แต่ถ้าบุคคลนั้น ให้ผู้อื่นอุปสมบทโดยล่วงไป ๑๐ พรรษา, หากว่า เว้นบุคคลนั้นเสียคณะครบ บุคคลผู้นั้นเป็นอันอุปสมบทดีแล้ว. และแม้บุคคลผู้ไม่ใช่อุปสัมบันนั้น ยังไม่รู้เพียงใด ยังไม่ป็นอันตรายต่อสวรรค์ ไม่เป็นอันตรายต่อพระนิพพานของเขาเพียงนั้น. แต่ครั้นรู้แล้ว พึงอุปสมบทใหม่. บทที่เหลือ ตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อุณวิสติวสฺสสิกขาบทที่ ๕ จบ

สัปทาณกวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๖๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พวกพ่อค้าเกวียนต่างหมู่หนึ่งประสงค์จะเดินทาง จากพระนครราชคฤห์ ไปสู่ชนบททางทิศตะวันตก ภิกษุรูปหนึ่ง ได้กล่าวกะพ่อค้าพวกนั้นว่า แม้อาตมาจักขอเดินทางไปร่วมกับพวกท่าน.

พวกพ่อค้าเกวียนต่างกล่าวว่า พวกกระผมจักหลบหนีภาณีขอรับ.

ภิกษุนั้น พูคว่า ท่านทั้งหลายจงรู้กันเองเถิด.

เจ้าพนักงานศุลกากรทั้งหลายได้ทราบข่าวว่า พวกพ่อค้าเกวียนต่างจักหลบหนีภาณี จึงคอยชুমอยู่ที่หนทาง ครั้นพวกเจ้าพนักงานเหล่านั้นจับพ่อค้าเกวียนต่างหมู่นั้น ธิบของต้องห้ามไว้ได้แล้ว ได้กล่าวกะภิกษุพวกนั้นว่า พระคุณเจ้ารู้ที่อยู่ เหตุไรจึงได้เดินทางร่วมกับพ่อค้าเกวียนต่างผู้ลักซ่อนของต้องห้ามเล่า เจ้าหน้าที่ไต่สวนแล้วปล่อยภิกษุนั้นไป ครั้นภิกษุรูปนั้นไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุรู้ที่อยู่ จึงได้ชักชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกันกับพวกพ่อค้าผู้เป็นโจรเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข่าวว่าเธอรู้ที่อยู่ ชักชวนแล้ว เดินทางสายเดียวกันกับพวกเกวียน พวกต่างผู้เป็นโจรจริงหรือ.

ภิกษุรูปนั้นทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษ ไฉนเธอรู้อยู่ จึงได้ชักชวนแล้ว เดินทางไกลสายเดียวกันกับพวกเกวียน พวกต่างผู้เป็นโจรเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๕. ๖. อนึ่ง ภิกษุใด รู้อยู่ ชักชวนแล้ว เดินทางไกลสายเดียวกัน กับพวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร โดยที่สุดแม้สิ้นระยะบ้านหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือ รู้เอง หรือคนอื่นบอกแก่เธอ หรือเจ้าตัวบอก.

ที่ชื่อว่า พวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร ได้แก่ พวกโจรผู้ทำโจรกรรมมาก็ดี ไม่ได้ทำมาก็ดี ผู้ที่ลักของหลวงก็ดี ผู้ที่หลบซ่อนของเสียวาก็ดี.

บทว่า กัณ คือร่วมกัน.

บทว่า ชักชวนแล้ว ความว่า ชักชวนกันว่า ท่านทั้งหลาย พวกเรา
ไปกันเถิด ไปจีจอรับ จงไปกันเถิดจอรับ ไปจี ท่านทั้งหลาย พวกเราไป
กันวันนี้ ไปกันพรุ่งนี้ หรือไปกันมะรืนนี้ ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ

บทว่า โดยที่สุดแม้สิ้นระยะบ้านหนึ่ง ความว่า ในตำบลบ้าน
กำหนดชั่วไต่บิณถึง ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ระยะบ้าน ในป่าหาบ้านมิได้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ระยะกิ่งโยชน์.

บทภาษณีย์

[๖๕๖] พวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่าพวกเกวียนพวก
ต่างผู้เป็นโจร ชักชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกัน โดยที่สุดแม้สิ้นระยะ
บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

พวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร ภิกษุมีความสงสัย ชักชวนแล้วเดิน
ทางไกลสายเดียวกัน โดยที่สุดแม้สิ้นระยะบ้านหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

พวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่ามีไซ้พวกเกวียนพวกต่าง
ผู้เป็นโจร ชักชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกัน โดยที่สุดแม้สิ้นระยะบ้านหนึ่ง
ไม่ต้องอาบัติ.

ภิกษุชักชวน คนทั้งหลายมิได้ชักชวน ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่พวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่า พวกเกวียนพวกต่าง
ผู้เป็นโจร... ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่พวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร ภิกษุมีความสงสัย... ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

มิใช่พวกเกวียนพวกต่างผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่า มิใช่พวกเกวียน
พวกต่างผู้เป็นโจร...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๕๗] ภิกษุไม่ได้ชักชวนกันไป ๑ คนทั้งหลายชักชวน ภิกษุมิได้ชักชวน ๑ ไปผิควันผิควเวลา ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

เถยยัสตถสิกขาบทที่ ๖

ในสิกขาบทที่ ๖ มีวินิจฉัยดังนี้:-

[ว่าด้วยการเดินทางร่วมพวกพ่อค้าเกวียนผู้เป็นขโมย]

บทว่า ปฏฺยาลอํ ความว่า ตรงหน้าแสงอาทิตย์ คือ ทิศตะวันตก.

บทว่า กมุํมิกา ได้แก่ เจ้าพนักงานที่ด่านศุลกากร.

ข้อว่า ราชานํ วา เถยฺยํ จจฺจนฺติ มีความว่า พวกโจรขโมยของหลวง คือหลอกหลวงลักเอาของหลวงบางอย่างไปด้วยตั้งใจว่า คราวนี้เราจักไม่ถวายหลวง.

บทว่า วิสฺสุเกเตน มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไปผิควลานั้นคหมาย และผิควนั้นคหมาย. แต่ไปผิควทางที่นั้นคหมาย หรือผิควดั่งที่นั้นคหมายเป็นอาบัติเหมือนกัน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ขึ้นทั้งนั้น เพราะมีนัยดังกล่าวแล้วในภิกษุณีวรรค.

สิกขาบทนี้ มีพวกพ่อค้าเกวียนพ่อค้าต่างผู้เป็นโจรเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัตฺตฺยวิโมกข์ สจิตตกะ ปณฺณตติวัชชะ กายกรรม วจฺจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

เถยยัสตถสิกขาบทที่ ๖ จบ

สัปตภาณกวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๖๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งกำลังเดินทางไปสู่พระนครสาวัตถีในโกศลชนบท เดินทางไปทางประตูบ้านแห่งหนึ่ง สตรีผู้หนึ่งทะเลาะกับสามีแล้วเดินออกจากบ้านไป พบภิกษุรูปนั้นแล้วได้ถามว่า พระคุณเจ้าจักไปไหน เจ้าข้า.

ภิกษุนั้นตอบว่า ฉันจักไปสู่พระนครสาวัตถี จ๊ะ.

สตรีนั้นขอร้องว่า ดิฉันจักไปกับพระคุณเจ้าด้วย.

ภิกษุนั้นกล่าวรับรองว่า ไปเถิด จ๊ะ.

ขณะนั้น สามีของสตรีนั้นออกจากบ้านแล้ว ถามคนทั้งหลายว่า พวกท่านเห็นสตรีมีรูปร่างอย่างนี้บ้างไหม.

คนทั้งหลายตอบว่า สตรีมีรูปร่างเช่นนั้นเดินไปกับพระ.

ในทันที เขาได้ติดตามไปจับภิกษุนั้นทุบตีแล้วปล่อยให้ ภิกษุนั้นนั่งพักผ่อนอยู่ ณ โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง.

จึงสตรีนั้น ได้กล่าวกะบुरुษผู้สามีว่า นาย พระรูปนั้นมีได้พาดิฉันไปดิฉันต่างหากไปกับท่าน พระรูปนั้นไม่ใช่เป็นตัวละคร นายจงไปขอขมาโทษท่านเสีย.

บुरुษนั้นได้ขอขมาโทษภิกษุนั้น ในทันใดนั้นแล.

ครั้นภิกษุนั้นไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุจึงได้ชักชวนแล้ว เดินทางไกลสายเดียวกันกับมาตุคามเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณ่อนภิกษุ ข้าว่า
เธอชักชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกับมาตุคาม จริงหรือ.

ภิกษุรูปนั้นทูลรับ ว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณ่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอจึง
ได้ชักชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกับมาตุคามเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น
ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง
ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คุณ่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๖. ๗. อนึ่ง ภิกษุใด ชักชวนแล้ว เดินทางไกลสายเดียว
กันกับมาตุคาม โดยที่สุคนธ์แม่สีนระยะบ้านหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๕๕] บทว่า อนึ่ง... ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่หญิงมนุษย์ มิใช่หญิงยักษ์ มิใช่หญิงเปรต
มิใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย เป็นสตรีผู้รู้เดียงสา สามารถทราบซึ่งถึงถ้อยคำเป็น
สุภาษิตทูลภาษิต วาจาชั่วหยาบและสุภาพ.

บทว่า **กัถ** คือร่วมกัน.

บทว่า **ชัชชวนแล้ว** คือ ชัชชวนว่า เราไปกันเถิดจ๊ะ เราไปกันเถิดค๊ะ เราไปกันเถิดพระคุณเจ้า เราไปกันเถิดน้องหญิง เราไปกันวันนี้ไปกันพรุ่งนี้ หรือไปกันมะรืนนี้ ดังนี้เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทว่า **โดยที่สุดแม่สีนระยะบ้านหนึ่ง** ความว่า ในตำบลบ้านกำหนดชั่วไก่อินถึง ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ระยะบ้าน ในป่าหาบ้านมิได้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ระยะกึ่งโยชน์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๖๐] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม ชัชชวนกันแล้วเดินทางไกลสายเดียวกัน โดยที่สุดแม่สีนระยะบ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มาตุคาม ภิกษุสงฆ์ ชัชชวนแล้ว เดินทางไกลสายเดียวกัน โดยที่สุดแม่สีนระยะบ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ชัชชวนแล้ว เดินทางไกลสายเดียวกัน โดยที่สุดแม่สีนระยะบ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จตุกทุกกฏ

ภิกษุชัชชวน มาตุคามมิได้ชัชชวน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุชัชชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกันกับหญิงยักษ์ หญิงเปรต บัณเฑาะก์ หรือสัตว์ดิรัจฉานตัวเมียมีกายคล้ายมนุษย์ โดยที่สุดแม่สีนระยะบ้านหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม .. ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสงสัย .. ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม. . .ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๖๑] ภิกษุไม่ได้ชักชวนกันไป ๑ มาตุคามชักชวน ภิกษุไม่ได้ชักชวน ๑ ภิกษุไปผิดวันผิดเวลา ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

สังฆวิธานสิกขาบทที่ ๗

ในสิกขาบทที่ ๗ มีวินัจฉัยดังนี้:-

สองบทว่า ปฐุเปนุโต นิสีทิ มีความว่า ภิกษุนั้นนั่งพับหรือตำหนิตนเองอยู่.

ชื่อว่า นายโย โส ภิกษุ มํ นิปฺปาเทสิ มีความว่า แนะนาย ! ภิกษุนี้มีได้ให้ฉันออกไป คือ มิได้พาฉันไป. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้พร้อม กับสมุฏฐานเป็นต้น บัณฑิตพึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในสิกขาบทว่าด้วยการชักชวนเดินทางร่วมกันกับนางภิกษุณีนั่นแล.

สังฆวิธาน สิกขาบทที่ ๗ จบ

สัปทาณกวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระอริฏฐะ มิจฉาทิฏฐิ

[๖๖๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระอริฏฐะผู้เกิดในตระกูลพรานแรง มีทิฏฐิทรามเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้วดังข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่ ภิกษุหลายรูปได้ทราบข่าวว่า พระอริฏฐะผู้เกิดในตระกูลพรานแรง มีทิฏฐิทรามเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดังข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่ แล้วพากันเข้าไปหาพระอริฏฐะผู้เกิดในตระกูลพรานแรงถามว่า อวุโสอริฏฐะ ข่าวว่า ท่านมีทิฏฐิทรามเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดังข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่ ดังนี้ จริงหรือ.

อ. จริงอย่างนั้นแล อวุโสทั้งหลาย ผมรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดังข้อที่ตรัสว่าเป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่.

ภ. อวุโสอริฏฐะ ท่านอย่าได้ว่าอย่างนั้น ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่คิณั พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลย ธรรมอันทำอันตรายพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้โดย

บรรยายเป็นทำอันมาก ก็เลธรรมดาเหล่านั้น อาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริง
กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งขึ้น กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า เปรียบเหมือนร่างกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษใน
กามทั้งหลายนี้มากยิ่งขึ้น กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เปรียบเหมือน
ร่างกระดูก กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ...
กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เปรียบเหมือนคอบหญา... กามทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง... กามทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เปรียบเหมือนความฝัน... กามทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เปรียบเหมือนของขี้ม... กามทั้งหลายพระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสว่า เปรียบเหมือนผลไม้... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า เปรียบเหมือนเขียงสำหรับสับเนื้อ... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสว่า เปรียบเหมือนແหลนหลาว... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
เปรียบเหมือนศิระชะงู มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในการทั้งหลาย
นี้มากยิ่งขึ้น.

พระอรหันต์ผู้เกิดในตระกูลพรานแรง แม้อันภิกษุเหล่านั้น ว่ากล่าวอยู่
อย่างนี้ก็ยังยึดถือทิฐิเห็นปานนั้นอยู่ ด้วยความยึดมั่นอย่างเดิม ซ้ำยังกล่าว
ยืนยันว่า ผมกล่าวอย่างนั้นจริง อาวุโสทั้งหลาย ผมรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรม
ทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่ ดังนี้.

เมื่อภิกษุเหล่านั้น ไม่อาจเปลื้องของพระอรหันต์ผู้เกิดในตระกูลพรานแรง
จากทิฐิอันทรามนั้นได้ จึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลเรื่อง
นั้นให้ทรงทราบ.

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุ เป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระอริกฐะผู้เกิด ในตระกูลพรานแร้งว่า คุณก่อนอริกฐะ ข้าว่า เธอมีทิฏฐิธรรมเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า เรารู้ตัวถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อที่ตรัสธรรม เหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตราย แก่ผู้เสพอได้จริงไม่ จริงหรือ.

พระอริกฐะทูลรับว่า เป็นจริงดังรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมที่พระองค์ทรงแสดงแล้วดั่งข้อที่ตรัสว่า เป็นธรรมทำอันตรายได้อย่างไร ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ เพราะเหตุไรเธอจึงเข้าใจ ธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนั้นเล่า ธรรมอันทำอันตราย เรากล่าวไว้โดยบรรยาย เป็นอันมากมิใช่หรือ และธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริง กามทั้งหลายเรากล่าวว่ามีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งขึ้น กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนร่างกระดูก... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนคบหญ้า... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนความฝัน... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนของขี้ม... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนผลไม้... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนเขียงสำหรับสับเนื้อ... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนແหล่นหลาว... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือน ศีรษะ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอเชื่อว่กล่าวคู่เราด้วยติฎฐิตินัยที่ตนยึดถือไว้ผิด เชื่อว่าทำลายตนเอง และเชื่อว่าประสบบาปมิใช่นุญเป็นอย่างมาก เพราะข้อนั้นแหละ จักเป็นไปเพื่อผลไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อผลเป็นทุกข์แก่เธอตลอดกาลนาน การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุใด กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว โดยประการว่าเป็นธรรมทำอันตรายได้อย่างไร ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่ ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าได้พูดอย่างนั้น ท่านอย่าได้กล่าวคู่พระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวคู่พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ติดอก พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลยแน่ะเธอ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมทำอันตรายไว้โดยบรรยายเป็นอันมาก ก็แลธรรมเหล่านั้น อาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงแลภิกษุทั้งหลายว่กล่าวอยู่อย่างนั้น ขึ้นถืออยู่อย่างนั้นแล ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงสวดประกาศห้ามจนหนที่ ๓ เพื่อสละการนั้นเสีย ถ้าเธอถูกสวดประกาศห้ามอยู่จนหนที่ ๓ สละการนั้นเสียได้ การสละได้ดังนี้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สละ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระอริฏฐะ มิจฉาทิฎฐิ จบ

ลักษณะทวิภังค์

[๖๖๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า กล่าวอย่างนี้ ความว่า พุคอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรม
ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ตรัสว่าเป็นธรรมทำอันตราย
ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่.

[๖๖๔] บทว่า ภิกษุนั้น ได้แก่ ภิกษุผู้ที่พุดอย่างนี้.

บทว่า อันภิกษุทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุพวกอื่น คือ ภิกษุพวกที่
ได้เห็น ที่ได้ยินเหล่านั้น ฟังว่ากล่าว ว่า ท่านอย่าได้พุดอย่างนั้น ท่านอย่าได้
กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ดีแน่ พระผู้มี-
พระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลย แน่ะเธอ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรม
อันทำอันตรายไว้โดยบรรยายเป็นอันมาก ก็แลธรรมเหล่านั้นอาจทำอันตราย
แก่ผู้เสพอได้จริง ฟังว่ากล่าวแต่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวแต่ครั้งที่ ๓ ถ้าเธอสละ
ได้ การสละได้ดังนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าเธอสละไม่ได้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุ
ทั้งหลายทราบเรื่องแล้ว ไม่ว่าจะกล่าวต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลายพึงคุมตัว
ภิกษุนั้นมา ณ ที่ท่ามกลางสงฆ์ แล้วฟังว่ากล่าว ว่า ท่านอย่าได้พุดอย่างนั้น
ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ดีแน่
พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลย แน่ะเธอ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ธรรมอันทำอันตรายไว้โดยบรรยายเป็นอันมาก ก็แลธรรมเหล่านั้นอาจทำ
อันตรายแก่ผู้เสพอได้จริง ฟังว่ากล่าวแต่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวแต่ครั้งที่ ๓ ถ้า
เธอสละได้ การสละได้ดังนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๖๕] ภิกษุหนึ่งอันภิกษุทั้งหลายพึงสวดประกาศห้าม คู่ก่อนภิกษุทั้งหลายพึงสวดประกาศห้าม คู่ก่อนภิกษุทั้งหลายก็แต่พึงสวดประกาศห้ามอย่างนี้:-

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมนุภาส

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ติฎฐิอันเป็นบาปมีอย่างนี้เป็นรูป บังเกิดแก่ภิกษุมีชื่อนี้ว่า เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ตรัสว่าเป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านี้หาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพได้ไม่ ภิกษุหนึ่งไม่สละติฎฐินั้น ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสวดประกาศห้ามภิกษุมีชื่อนี้เพื่อละติฎฐินั้น นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ติฎฐิอันเป็นบาปมีอย่างนี้เป็นรูป บังเกิดแก่ภิกษุมีชื่อนี้ว่า เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ตรัสว่าเป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพได้ไม่ เธอไม่สละติฎฐินั้น สงฆ์สวดประกาศห้ามภิกษุมีชื่อนี้ เพื่อสละติฎฐินั้น การสวดประกาศห้ามภิกษุมีชื่อนี้ เพื่อสละติฎฐินั้น ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้แม้ครั้งที่ ๒ ...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้ครั้งที่ ๓...

ภิกษุมีชื่อนี้ อันสงฆ์สวดประกาศห้ามแล้ว เพื่อสละทัญฐิ
นั้นชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

บทภาษณีย์

[๖๖๖] จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ. จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้อง
อาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกปาจิตตีย์

[๖๖๗] กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ไม่ยอม
สละต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงสัย ไม่ยอมสละ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ไม่ยอมสละ ต้อง
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ไม่ยอมสละ ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสงสัย ไม่ยอมสละ ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ไม่ยอมสละ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๖๘] ภิกษุผู้ไม่สวดประกาศห้าม ๑ ภิกษุผู้ยอมสละ ๑ ภิกษุวิกล -
จริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปปณกวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อริกฐสิกขาบทที่ ๘

ในสิกขาบทที่ ๘ มีวินิจฉัยดังนี้:-

พวกชนที่ชื่อว่า พรานแรง เพราะอรรถว่า ได้มาแรงทั้งหลาย.
พระอริกฐะชื่อว่า ผู้เคยเป็นพรานแรงเพราะอรรถว่า ท่านมีบรรพบุรุษเป็น
พรานแรง. ได้ความว่า เป็นบุตรของตระกูลเคยเป็นพรานแรง คือ เกิดจาก
ตระกูลพรานแรงนั้น.

[ว่าด้วยกรรมกระทำอันตรายแก่ผู้เสพ]

กรรมเหล่าใด ย่อมทำอันตรายแก่สวรรค์และนิพพาน; เพราะเหตุนั้น
กรรมเหล่านั้นชื่อว่า อันตรายิกกรรม. อันตรายิกกรรมเหล่านั้นมี ๕ อย่าง
ด้วยอำนาจ กรรม กิเลส วิบาก อุปวาท และอาณาวีติกกมะ. บรรดา
อันตรายิกกรรมมีกรรมเป็นต้นนั้น กรรมคือ อนันตริยกรรม ๕ อย่าง ชื่อว่า
อันตรายิกกรรม คือ กรรม, ภิกขุณีทุสกกรรม ก็อย่างนั้น. แต่ภิกขุณีทุสก-
กรรมนั้น ย่อมทำอันตรายแก่พระนิพพานเท่านั้น หาทำอันตรายแก่สวรรค์ไม่.
กรรมคือ นิตยมิจฉาทิฎฐิ ชื่อว่า อันตรายิกกรรม คือ กิเลส. กรรมคือ
ปฏิสนธิของพวกบัณฑิตเจาะก็ ดิรัจฉาน และอุกโตพยัญชนก ชื่อว่า อันตรายิก-
กรรมคือวิบาก. การเข้าไปว่าร้ายพระอริยเจ้า ชื่อว่า อันตรายิกกรรม คือ
อุปวาทะ. แต่อุปวาทอันตรายิกกรรมเหล่านั้น เป็นอันตรายตลอดเวลาที่ยังไม่ให้
พระอริยเจ้าทั้งหลายอดโทษเท่านั้น, หลังจากให้ท่านอดโทษไป หาเป็นอัน-
ตรายไม่. อาบัติที่แก้งต้อง ชื่อว่าอันตรายิกกรรมคือ อาณาวีติกกมะ. อาบัติ
แม้เหล่านั้น ก็เป็นอันตรายตลอดเวลาที่ภิกษุผู้ต้องยังปฏิบัติความ เป็นภิกษุ

หรือยังไม่ออก หรือยังไม่แสดงเท่านั้น ต่อจากทำคืนตามกรณีนั้น ๆ แล้วหาเป็นอันตรายไม่.

บรรดาอันตรายิกกรรมตามที่กล่าวแล้วนั้น ภิกษุนี้เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก รู้จักอันตรายิกกรรมที่หลีกเลี่ยงได้ แต่เพราะไม่ฉลาดในพระวินัย จึงไม่รู้อันตรายิกกรรม คือ การล่วงละเมิดพระบัญญัติ. เพราะฉะนั้น เธอไปอยู่ในที่ลับได้คิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้ครองเรือนเหล่านี้ยังบริโศกมากคุณ ๕ เป็นพระโศคบัณฑิต เป็นพระสกทาคามีก็มี เป็นพระอนาคามีก็มี แม้ภิกษุทั้งหลายก็เห็นรูปที่พอใจ ฟังรู้ได้ทางจักขุ ฯลฯ ย่อมถูกต้องโศกฐัพพะอันน่าพอใจ ฟังรู้ได้ทางกาย บริโศกเครื่องลาดและเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น แม้อ่อนนุ่ม ข้อนั้นควรทุกอย่าง เพราะเหตุไร รูปสตรีทั้งหลาย ฯลฯ โศกฐัพพะ คือ สตรีทั้งหลาย จึงไม่ควรอย่างนี้เล่า? แม้สตรีเป็นต้นเหล่านี้ ก็ควร. เธอเทียบเคียงรสกับรสอย่างนี้แล้ว ทำการบริโศกมากคุณที่เป็นไปกับด้วยฉันทราคะ กับ การบริโศกมากคุณที่ไม่มีฉันทราคะ ให้เป็นอันเดียวกัน ยังทวิภูมิจึงถามให้เกิดขึ้น คุณบุคคลต่อด้วยละเอียดยิ่งกับเส้นปออันหยาบ คุณเอาเขาสีเนรุเทียบกับเมล็ดผักกาด ฉะนั้น จึงขัดแย้งกับสรรเพชญดาญาณว่า ไฉน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติปฐมปาราชิกด้วยความอดสาหะมาก คุณทรงกัณมหาสมุทฺร โทษในกามเหล่านี้ ไม่มี ดังนี้ ตัดความหวังของพวกภพบุคคล ได้ให้การประหารในอาณาจักรแห่งพระชินเจ้า. เพราะเหตุนี้ อริยวิภังคิกขุจึงกล่าว ว่า **ตถาหิ ภควตา ฌมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ** เป็นอทิ.

ในคำว่า **อฏฺฐิ กงฺกฏฺพมา** เป็นต้น มีวินัยว่า กามทั้งหลายเปรียบเหมือนโครงกระดูก ด้วยอรรถว่า มีรสอร่อยน้อย (มีความยินดีน้อย). เปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ ด้วยอรรถว่า เป็นกายทั่วไปแก่สัตว์มาก. เปรียบเหมือน

คบหญ้า ด้วยอรรถว่าตามเขลา. เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ด้วยอรรถว่า
เร้าร้อนยิ่งนัก. เปรียบเหมือนความฝันด้วยอรรถว่า ปราภฏชั่วเวลานิดหน่อย.
เปรียบเหมือนของขอยืมด้วยอรรถว่า เป็นไปชั่วคราว. เปรียบเหมือนผลไม้
ด้วยอรรถว่าบั้นทอนอวัยวะน้อยใหญ่ทั้งปวง. เปรียบเหมือนเชิงสำหรับสับเนื้อ
ด้วยอรรถว่า เป็นที่รองรับการสับโศก. เปรียบเหมือนแหลดหลาว ด้วยอรรถ
ว่าทิ่มแทง. เปรียบเหมือนศรีษะสูง ด้วยอรรถว่า น่ารแวงและมีภัยจำเพาะ
หน้าแล. นี้ความย่อในสิกขาบทนี้. ส่วนความพิสดารบัณฑิต พึงค้นเอาใน
อรรถกถาัมชฌิมนิกาย ชื่อปปัญจสูทนี.

นิบาตสมุหะว่า เอว พุยา โข แปลว่า เหมือนอย่างที่ทรงแสดง
อย่างนี้แล. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ดั้นทั้งนั้น เพราะมีนัยดังกล่าวแล้วใน
เบื้องต้น.

สิกขาบทนี้ มีการสวดสมณุภาสน์เป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นทาง กาย วาจา
และจิต เป็นอกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วาจากรรม
อกุศลจิต เป็นทุกข์เวทนา ดั่งนี้แล.

อริยฐานสิกขาบทที่ ๘ จบ

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๖๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์รู้ที่อยู่ กินร่วมบิ้าง อยู่ร่วมบิ้าง สำเร็จการนอนด้วยกันบิ้าง กับพระอรិฏฐะผู้กล่าวอย่างนั้น ผู้ยังไม่ได้ทำกรรมอันสมควร ยังไม่ได้สละทิกฺขุณิ์นั้น บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์รู้ที่อยู่ จึงได้กินร่วมบิ้าง อยู่ร่วมบิ้าง สำเร็จการนอนด้วยกันบิ้าง กับพระอริฏฐะผู้กล่าวอย่างนั้น ผู้ยังไม่ได้ทำกรรมอันสมควร ผู้ยังไม่ได้สละทิกฺขุณิ์นั้นเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเขาอยู่ กินร่วมบิ้าง อยู่ร่วมบิ้าง สำเร็จการนอนด้วยกันบิ้าง กับพระอริฏฐะผู้กล่าวอย่างนั้น ผู้ยังไม่ได้กระทำกรรมอันสมควร ผู้ยังไม่ได้สละทิกฺขุณิ์นั้น จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์กราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆมบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเขาอยู่ จึงได้กินร่วมบิ้าง อยู่ร่วมบิ้าง สำเร็จการนอนด้วยกันบิ้าง กับพระอริฏฐะผู้กล่าวอย่างนั้น ผู้ยังไม่ได้ทำกรรมอันสมควร ผู้ยังไม่ได้สละทิกฺขุณิ์นั้น

เล่า การกระทำของพวกเขาเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๘. ๕. อนึ่ง ภิกษุใด รู้อยู่ กินร่วมกับดี อยู่ร่วมกับดี สำเร็จ
การนอนด้วยกันก็ดี กับภิกษุผู้กล่าวอย่างนั้น ยังไม่ได้ทำกรรมอัน
สมควร ยังไม่สละทิฏฐินั้น เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๗๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือรู้เอง หรือคนอื่นบอกแก่เธอ หรือเจ้าตัวบอก.

บทว่า ผู้กล่าวอย่างนั้น คือ ผู้กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง
ธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ตรัสว่า เป็นธรรมทำ
อันตรายอย่างไร ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่.

ที่ชื่อว่า ยังไม่ได้ทำกรรมอันสมควร คือ เป็นผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร
แล้วสงฆ์ยังไม่ได้เรียกเข้าหมู่.

คำว่า กับ...ยังไม่ได้สละทิฏฐินั้น คือ กับ...ยังไม่ได้สละ
ทิฏฐิที่ถืออยู่นั้น .

บทว่า **กินร่วมก็ดี** อธิบายว่า ที่ชื่อว่ากินร่วม หมายถึงการคบหา มี ๒ อย่าง คบหากันในทางอามิส ๑ คบหากันในทางธรรม ๑.

ที่ชื่อว่า **คบหากันในทางอามิส** คือ ให้อามิสก็ดี รับอามิสก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ที่ชื่อว่า **คบหากันในทางธรรม** คือ บอกรธรรมให้ หรือขอเรียนธรรม.

ภิกษุบอกรธรรมให้ หรือขอเรียนธรรมโดยบท ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ บท.

ภิกษุบอกรธรรมให้ หรือขอเรียนธรรมโดยอักขระ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ อักขระ.

บทว่า **อยู่ร่วมก็ดี** ความว่า ทำอุโบสถก็ดี ปวารณาก็ดี สังฆกรรมก็ดี ร่วมกับภิกษุ ผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

คำว่า **สำเร็จการนอนด้วยกันก็ดี** อธิบายว่า ในที่มีหลังคาเดียวกัน เมื่อภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรนอนแล้ว ภิกษุจึงนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อภิกษุนอนแล้ว ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรจึงนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ หรือนอนทั้งสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ลูกขึ้นแล้วนอนซ้ำอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๖๓๑] ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว ภิกษุสำคัญว่าถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว กินร่วมก็ดี อยู่ร่วมก็ดี สำเร็จการนอนด้วยกันก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว ภิกษุยังสงสัยอยู่ กินร่วมก็ดี อยู่ร่วมก็ดี สำเร็จการนอนด้วยกันก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว ภิกษุสำคัญว่ามีไช้ผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร กิณร่วม
ก็ดี อยู่ร่วมก็ดี สำเร็จการนอนด้วยกันก็ดี ไม่ต้องอาบัติ.

ไม่ใช่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร ภิกษุสำคัญว่าถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว...
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร ภิกษุยังสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ภิกษุผู้ถูกยกวัตร...
ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๗๒] ภิกษุรู้ว่าไม่ใช่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร ๑ ภิกษุรู้ว่า ภิกษุถูก
สงฆ์ยกวัตร แต่สงฆ์เรียกเข้าห่มแล้ว ๑ ภิกษุรู้ว่าภิกษุถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว
แต่สละทิวณินั้นแล้ว ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อุกขิตตสัมภโคตสิกขาบทที่ ๕

ในสิกขาบทที่ ๕ มีวินัยจัตถังนี้ :-

[แก้อรรถบางปาฐะในสิกขาบทที่ ๕]

บทว่า อกฺขานุชฺชเมเน มีความว่า โอสารณา (การเรียกเข้าห่ม)
ที่สงฆ์เห็นวัตรอันสมควรกระทำแล้วแก่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกวัตร ในเพราะไม่เห็น
อาบัติก็ดี ในเพราะไม่กระทำคือนาบัติก็ดี ในเพราะไม่สละทิวณินั้นก็ตามก็ดี
โดยธรรม โดยวินัย โดยสัตตสุตตสัน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า ตามธรรม.

ตามธรรมกล่าว คือ โอสารณานั้นสงฆ์ไม่ได้ทำแก่ภิกษุใด, ภิกษุนี้ชื่อว่า ผู้อันสงฆ์มิได้กระทำตามธรรม. ความว่า (ยังไม่ได้ทำ) กับด้วยภิกษุเช่นนั้น. ด้วยเหตุนี้แล ในบทภาษณะแห่งบทว่า อกฺขานุชฺชเมน นั้น จึงตรัสว่า ที่ชื่อว่า ยังไม่ได้ทำตามธรรม คือ เป็นผู้ถูกสงฆ์ยกวัตรแล้ว สงฆ์ยังไม่ได้เรียกเข้าหมู่.

สองบทว่า เทติ वा ปฏิคฺคณฺหาติ वा มีความว่า ภิกษุให้ก็ดี รับก็ดี ซึ่งอามิส แม้เป็นอันมาก โดยประโยชน์เดียว เป็นปาจิตติยัตถ์เดียว. เมื่อให้และรับขาดตอน เป็นปาจิตติยัตถ์มากตัว โดยนับประโยชน์. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจฺญญวิโมกข์ สจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อุกขิตตสัมภอกสิกขาบทที่ ๕ จบ

สัปตคณวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องสมณุตเทศกัณทกะ มิจฉาทิฏฐิ

[๖๗๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระ -
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น
สมณุตเทศชื่อกัณทกะ มีทิฏฐิทรามเห็นปานนี้ เกิดขึ้นว่า เราผู้ทั่วถึงธรรมที่
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้
เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่
ภิกษุหลายรูปได้ทราบข่าวว่า สมณุตเทศชื่อกัณทกะมีทิฏฐิทรามเห็นปานนี้
เกิดขึ้นว่า เราผู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อที่ตรัส
ธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย . ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำ
อันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่ ภิกษุเหล่านั้นเข้าไปหาสมณุตเทศ ชื่อกัณทกะ ถึง
สำนักแล้วถามว่า อาวุโส กัณทกะ ข่าวว่า เธอมีทิฏฐิทรามเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า
เราผู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใด
ว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้
เสพอได้จริงไม่ ดังนี้ จริงหรือ.

ก. จริงอย่างนั้นแล ขอรับ ผมรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย
ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่.

ภ. อาวุโส กัณทกะ เธออย่าได้ว่าอย่างนั้น เธออย่าได้กล่าวดู
พระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวดูพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ดีแน่ พระผู้มีพระภาคเจ้า
มิได้ตรัสอย่างนั้นเลย ธรรมอันทำอันตราย พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดย

บรรยายเป็นอันมาก ก็แลกรรมเหล่านั้นอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริง กามทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่ามีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งนัก กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนร่างกระดูก... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนคบหญ้า... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนความฝัน... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนของยืม.. กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนผลไม้... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนเงียงสำหรับสับเนื้อ... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนแหวนหลาว... กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าเปรียบเหมือนศิระะงู มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งนัก.

กัณทกะสมณุตเทส อันภิกษุเหล่านั้นว่ากล่าวอยู่เช่นนี้ ยังยึดถือทิฏฐิธรรมนั้น ด้วยความยึดมั่นอย่างเดิม ช้ำยังกล่าวยืนยันว่า ผมกล่าวอย่างนั้นจริงขอรับ ผมรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดังข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่ ดังนี้ .

เมื่อภิกษุเหล่านั้นไม่อาจเปลื้องสมณุตเทสกัณทกะ จากทิฏฐิอันธรรมนั้นได้ จึงพากันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ.

ประชุมสงฆ์โปรดให้นาสนะ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นกำมุลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามสมณุตเทสกัณทกะ

ว่า คุณก่อนกัณฑกะ. ข้าว่า เธอมีทิฏฐิอันทรามเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า เรารู้ทั่วถึง
ธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรม
เหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่
ดั่งนี้จริงหรือ.

สมณุกเทศกัณฑกะทูลรับว่า ข้าพระพุทธเจ้ากล่าวอย่างนั้นจริง
พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมที่พระองค์ทรงแสดงแล้ว ดั่งข้อ
ที่ตรัสธรรมเหล่าใดว่า ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นหา
อาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ เพราะเหตุใดเจ้าจึงเข้าใจ
ธรรมที่เราแสดงแล้วเช่นนั้นเล่า ธรรมอันทำอันตรายเรากล่าวไว้ โดยบรรยาย
เป็นอันมากมิใช่หรือ และธรรมเหล่านั้นอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริง กาม
ทั้งหลายเรากล่าวว่ามีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษใน
กามทั้งหลายนี้มากยิ่งขึ้น กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนร่างกระดูก...
กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนขี้เนื้อ... กามทั้งหลายเรากล่าวว่า
เปรียบเหมือนคบหญ้า... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง
... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนความฝัน... กามทั้งหลายเรากล่าว
ว่าเปรียบเหมือนของขี้ม... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนผลไม้...
กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือนเขียงสำหรับสับเนื้อ... กามทั้งหลายเร
ากล่าวว่าเปรียบเหมือนແหลนหลาว... กามทั้งหลายเรากล่าวว่าเปรียบเหมือน
ศิระษุ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งขึ้น
ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าชื่อว่ากล่าวต่อเราด้วยทิฏฐิที่ตนยึดถือไว้ผิด ชื่อว่าทำลาย
ตนเองและชื่อว่าประสบบาปมิใช่บุญเป็นอันมาก ข้อนั้นแหละจักเป็นไปเพื่อผล
ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อผลเป็นทุกข์แก่เจ้า ตลอดกาลนาน การกระทำ

ของเจ้านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของเจ้านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของชุมชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล สงฆ์จึงนาสนะสมณุตเทส กัณฑกะ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงซึ่งพินาสนะอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

เจ้ากัณฑกะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เจ้าอย่าอ้างพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ว่าเป็นศาสดาของเจ้า และสมณุตเทสอื่น ๆ ย่อมได้การนอนด้วยกัน เพียง ๒-๓ คืน กับภิกษุทั้งหลายอันใด แม้ภิกษุที่ได้การนอนร่วมนั้นไม่มีแก่เจ้า เจ้าคนเสียดาย เจ้าจงไป เจ้าจงฉิบหายเสียดาย.

ครั้งนั้น สงฆ์ได้นาสนะสมณุตเทสกัณฑกะแล้ว.

เกลี้ยกล่อมสมณุตเทส

[๖๗๔] ต่อมา พระฉัพพัคคีย์รู้ที่อยู่ เกลี้ยกล่อมสมณุตเทสกัณฑกะ ผู้ถูกสงฆ์นาสนะอย่างนั้นแล้ว ให้อุปัฏฐากบ้าง กินร่วมบ้าง สำเร็จการนอนด้วยกันบ้าง บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์รู้ที่อยู่ จึงได้เกลี้ยกล่อมสมณุตเทสกัณฑกะ ผู้ถูกสงฆ์นาสนะอย่างนั้นแล้ว ให้อุปัฏฐากบ้าง กินร่วมบ้าง สำเร็จการนอนด้วยกันบ้างเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเขารู้ที่อยู่ เกลี้ยกล่อมสมณุตเทสกัณฑกะ ผู้ถูกสงฆ์นาสนะอย่างนั้นแล้ว ให้อุปัฏฐากบ้าง กินร่วมบ้าง สำเร็จการนอนด้วยกันบ้าง จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอรู้อยู่ จึงได้เกลี้ยกล่อมสมณุตเทศกัณเฑาะผู้ถูกสงฆ์สนทนอย่างนั้นแล้ว ให้อุปัฏฐากบ้าง กิณร่วมบ้าง สำเร็จการนอนร่วมกันบ้างเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๕. ๑๐. ถ้าแม่สมณุตเทศกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ตรัสว่าเป็นธรรมทำอันตรายได้ได้อย่างไร ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงหรือไม่ สมณุตเทศนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสสมณุตเทศ เธออย่าได้พูดอย่างนั้น เธออย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ดีดอก พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลย อาวุโส สมณุตเทศ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมทำอันตรายไว้โดยบรรยายเป็นอันมาก ก็แลธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริง และสมณุตเทศนั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอย่างนั้น ขึ้นถืออยู่อย่างนั้นเทียว สมณุตเทศนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า แน่ะอาวุโส สมณุตเทศ เธออย่าอ้างพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นว่าเป็นพระศาสดาของเธอ ตั้งแต่วันนี้ไป และพวกสมณุตเทศอื่นยอมได้การนอนร่วมเพียง

๒-๓ คีน กับภิกษุทั้งหลายอันใด แม้ภิกษุที่ได้การนอนร่วมนั้นไม่มีแก่เธอ เจ้าคนเสีย เจ้างไป เจ้างนิบหายเสีย อนึ่ง ภิกษุใครอยู่ เกลี่ยกล่อมสมณุตเทศผู้ถูทำให้นิบหายเสียอย่างนั้น แล้วก็ดี ให้อุปัฏฐากก็ดี กินร่วมก็ดี สำเร็จการนอนร่วมก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องสมณุตเทศกัณทกะ มิจฉาทิฏฐิ จบ

ติขบาบทวิภังค์

[๖๗๕] ที่ชื่อว่า สมณุตเทศ ได้แก่ บุคคลที่เรียกกันว่าสามเณร คำว่า กล่าวอย่างนี้ คือกล่าวว่ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้วโดยประการที่ตรัสว่เป็นธรรมทำอันตรายได้อย่างไร ธรรมเหล่านั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริงไม่

[๖๗๖] คำว่า สมณุตเทศนั้น ได้แก่สมณุตเทศผู้ที่กล่าวอย่างนั้น.

บทว่า อันภิกษุทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุพวกอื่น คือ พวกภิกษุผู้ได้เห็น ผู้ได้ยิน ฟังว่กล่าวว่ อาวุโส สมณุตเทศ เธออย่าได้พูดอย่างนั้น เธออย่าได้กล่าวคู่พระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวคู่พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่คิแน พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลย อาวุโสสมณุตเทศ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมทำอันตรายไว้โดยบรรยายเป็นอันมาก ก็แลธรรมเหล่านั้นอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้จริง ฟังว่กล่าว แม้ครั้งที่สอง ฟังว่กล่าวแม้ครั้งที่สาม ถ้าเธอสละได้ การสละได้ดังนี้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สละ สมณุตเทศนั้น อัน ภิกษุทั้งหลายฟังว่กล่าวอย่างนี้ว่ อาวุโส สมณุตเทศ เธออย่าอ้างพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ว่เป็นพระศาสดาของเธอตั้งแต่วันนี้ไป และพวกสมณุตเทศอื่น ย่อมได้การนอนร่วมเพียง ๒-๓ คีน กับภิกษุทั้งหลายอันใด แม้ภิกษุที่ได้การนอนร่วมนั้นไม่มีแก่เธอ เจ้าคนเสีย เจ้างไป เจ้างนิบหาย ดังนี้.

[๖๗๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้ อยู่ คือรู้เอง หรือคนอื่นบอกแก่เธอ หรือเจ้าตัวบอก.

บทว่า ผู้ถูกให้ขบหายเสียบอย่างนั้นแล้ว คือ ผู้สงฆ์มาสนะอย่าง
นั้นแล้ว.

ที่ชื่อว่า สมณูทเทส ได้แก่ บุคคลที่เรียกกันว่าสามเณร.

บทว่า เกลี้ยกล่อมกัถิ คือ เกลี้ยกล่อมว่า เราจักให้บาตร จีวร
อุเทศหรือปริปัฏฐาแก่เธอ ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้อุปัฏฐากกัถิ คือ ยินดี จุรณ ดินเหนียว ไม้ชำระฟัน
หรือน้ำบ้วนปากของเธอ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า กินร่วมกัถิ อธิบายว่า ที่ชื่อว่ากินร่วม หมายถึงการคบหา
มี ๒ อย่าง คือคบหากันในทางอามิส ๑ คบหากันในทางธรรม ๑.

ที่ชื่อว่า คบหากันในทางอามิส คือ ให้อามิสกัถิ รับอามิสกัถิ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ที่ชื่อว่า คบหากันในทางธรรม คือบอกธรรมให้ หรือขอเรียน
ธรรม.

ภิกษุบอกธรรมให้ หรือขอเรียนธรรม โดยบท ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุก ๆ บท.

ภิกษุบอกธรรมให้ หรือขอเรียนธรรม โดยอักษระ ต้องอาบัติ-
ปาจิตตีย์ ทุก ๆ อักษระ.

คำว่า สำเร็จการนอนร่วมกัถิ อธิบายว่า ในที่มุงบังอันเดียวกัน
เมื่อสมณูทเทส ผู้ถูกสงฆ์มาสนะนอนแล้ว ภิกษุจึงนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เมื่อภิกษุนอนแล้ว สมณทูทเทศผู้ถูกสงฆ์นาสนะจึงนอน ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ หรือนอนทั้งสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ลุกขึ้นแล้วนอนต่อไปอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๖๗๘] สมณทูทเทศผู้ถูกสงฆ์นาสนะแล้ว ภิกษุสำคัญว่าถูกสงฆ์นาสนะแล้ว เกลี่ยกล่อมก็ดี ให้อุปัชฌายากก็ดี กินร่วมก็ดี สำเร็จการนอนร่วมก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สมณทูทเทศผู้ถูกสงฆ์นาสนะแล้ว ภิกษุมีความสงสัย เกลี่ยกล่อมก็ดี ให้อุปัชฌายากก็ดี กินร่วมก็ดี สำเร็จการนอนร่วมก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมณทูทเทศผู้ถูกสงฆ์นาสนะแล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ผู้ถูกสงฆ์นาสนะ เกลี่ยกล่อมก็ดี ให้อุปัชฌายากก็ดี กินร่วมก็ดี สำเร็จการนอนร่วมก็ดี ไม่ต้องอาบัติ.

สมณทูทเทศไม่ใช่ผู้ถูกสงฆ์นาสนะ ภิกษุสำคัญว่าผู้ถูกสงฆ์นาสนะ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมณทูทเทศไม่ใช่ผู้ถูกสงฆ์นาสนะ ภิกษุสงสัย ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมณทูทเทศไม่ใช่ผู้สงฆ์นาสนะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ผู้ถูกสงฆ์นาสนะ ... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๖๗๙] ภิกษุรู้ที่อยู่ว่า สมณทูทเทศไม่ใช่ผู้ถูกสงฆ์นาสนะ ๑ ภิกษุรู้ที่อยู่ว่าสมณทูทเทศยอมสละทิฏฐินั้นแล้ว ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัปปาณกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๗ จบ

กัณฑ์กสิกาบทที่ ๑๐

ในสิกขาบทที่ ๑๐ มีวินิจฉัยดังนี้ :-

[แก้บรรณบางปาฐะในสิกขาบทที่ ๑๐]

สองบทว่า **ทิจฺจติคฺคํ อุปฺปนฺนํ** คือ สมณุตเทศแม่นี้ เมื่อถลาลงไปโดยไม่แยกกาย ก็เกิดความเห็นผิดขึ้นมา เหมือนอริฏฐภิกษุจะนั้น.

นาสนะที่ตรัสไว้ในคำว่า **นาเสตุ** นี้ มี ๓ อย่างคือ สังวาสนาสนะ ๑ ลิงคนาสนะ ๑ ทัณฑกกรรมนาสนะ ๑. บรรดานาสนะ ๓ อย่างนั้น การยกวัตรในเพราะไม่เห็นอาบัติเป็นต้น ชื่อว่า สังวาสนาสนะ. นาสนะนี้ว่า สามเณรผู้ประทุษร้าย (นางภิกษุณี) สงฆ์พึงให้นาสนะเสีย, เธอทั้งหลายพึงให้นาสนะเมตติยาภิกษุณีเสีย ชื่อว่า ลิงคนาสนะ. นาสนะนี้ว่า เนาะอาวุโส สมณุตเทศเธออย่าอ้างพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นว่า เป็นพระศาสดาของเธอตั้งแต่วันนี้ไป ชื่อว่า ทัณฑกกรรมนาสนะ. ทัณฑกกรรมนาสนะนี้ ทรงประสงค์เอาในสิกขาบทนี้. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ตรัสว่า **เอวญฺจ ภิกฺขเว นาเสตฺตพฺโพ ๗เปฯ จเร ปิเร วินฺตฺส** เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **จเร** แปลว่า เธอจงหลีกไปเสีย.

บทว่า **ปิเร** แปลว่า เนาะเจ้าคนอื่น คือเจ้าผู้มีไช้พวกเรา.

บทว่า **วินฺตฺส** ความว่า เจ้าจงฉิบหายเสีย คือ จงไปในที่ซึ่งพวกเราจะไม่เห็นเจ้า.

บทว่า **อุปฺลาปฺเปยฺย** แปลว่า พึงสงเคราะห์.

บทว่า อุปฺภูฏาเปยฺย คือ พึงให้สมณฺฑทเทสนันทำการบำรุงตน.
บทที่เหลือพร้อมทั้งสมฺภูฏานเป็นต้น พึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้วในอริฏฺฐ-
สิกขาบทนั้นนั่นแล.

กัณฺฑทสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

สัปปาณวรรคที่ ๗ จบบริบูรณ์

ตามวรรณานุกรม

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. สัตฺยจิจฺจปาณสิกขาบท ว่าด้วยแกล้งฆ่าสัตว์
๒. สัปปาณสิกขาบท ว่าด้วยบริโภคน้ำมีตัวสัตว์
๓. อุกโกฏฺณสิกขาบท ว่าด้วยพินอริกรรม
๔. ทุฏฺฐลลสิกขาบท ว่าด้วยปิดอาบัตินิ้วหยาบ
๕. อุณฺวิสตีวสฺสสิกขาบท ว่าด้วยอุปสมบทกุลบุตรมีอายุ
หย่อน ๒๐ ปี
๖. เถยยสัตฺตสิกขาบท ว่าด้วยเดินทางร่วมกับพ่อค้าผู้
เป็นโจร
๗. สัวิธานสิกขาบท ว่าด้วยชักชวนมาตุคามเดินทาง
สายเดียวกัน
๘. อริฏฺฐสิกขาบท ว่าด้วยพระอริฏฺฐะ
๙. อุกฺขิตตสัมโภคสิกขาบท ว่าด้วยการคบหากับภิกษุผู้ถูก
สงฆ์ยกวัตร
๑๐. กัณฺฑทสิกขาบท ว่าด้วยสมณฺฑทเทสชื่อกันทกะ

ปาจิตติยั วรคที่ ๘

สหรรณิกวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉนนะ

[๖๘๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โฆสิ -
ตาราม เขตพระนครโกสัมพี ครั้งนั้น ท่านพระฉนนะพระพุดิอนาจาร ภิกษุ
ทั้งหลายพากันกล่าวอย่างนี้ว่า อวุโส ฉนนะ ท่านอย่าได้ทำการเห็นปานนั้น
การทำอย่างนั้นนั้นไม่ควร.

ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า อวุโส ฉนจักยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ตลอด
เวลาที่ฉนยังไม่ได้สอบถามภิกษุอื่นผู้ฉลาด ผู้ทรงวินัย.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
ไฉนท่านพระฉนนะ อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรม จึงได้กล่าว
อย่างนี้ว่า อวุโส ฉนจักยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ ตลอดเวลาที่ยังไม่ได้สอบถาม
ภิกษุอื่นผู้ฉลาด ผู้ทรงวินัย ดังนี้เล่า...แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแก่พระผู้มี -
พระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระฉนนะว่า คุณก่อนฉนนะ ข้า
วว่า เธออันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรม ได้กล่าวอย่างนี้ว่า อวุโส
ฉนจักยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ ตลอดเวลาที่ฉนยังไม่ได้สอบถามภิกษุอื่น
ผู้ฉลาด ผู้ทรงวินัยดังนี้ จริงหรือ.

ท่านพระฉนนะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษ โฉน เธออัน ภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรม จึงได้พูดอย่างนี้ว่า อาวุโส ฉันจักยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ ตลอดเวลาที่ยังไม่ได้สอบถามภิกษุอื่นผู้ฉลาด ผู้ทรง วินัย ดังนี้เล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง ไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็เลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๐. ๑. อนึ่ง ภิกษุใด อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่โดยชอบ ธรรม กล่าวอย่างนี้ว่า แน่ะเธอ ฉันจักยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ ตลอดเวลาที่ยังไม่ได้สอบถามภิกษุอื่นผู้ฉลาด ผู้ทรงวินัย เป็น ปาจิตตีย์.

คุณอนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุผู้ศึกษาอยู่ ควรรู้ทั่วถึง ควร สอบถาม ควรตริตรอง นี่เป็นสามิจิกรรมในเรื่องนั้น.

เรื่องพระฉันนะจบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๘๑] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ... นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า อันภิกษุทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุเหล่าอื่น.

ที่ชื่อว่า ชอบธรรม คือ สิกขาบทใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วชื่อว่าชอบธรรม.

ภิกษุผู้อื่น ภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรมนั้น กล่าวอย่างนี้ คือ กล่าวว่ ณะเธอ จันจกยังไมศึกษาในสิกขาบทนี้ ตลอดเวลาที่ยังไม่ได้ สอบถามภิกษุอื่นผู้ฉลาด ผู้ทรงวินัย เป็นบัณฑิต มีปัญญา เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๘๒] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัยอยู่ กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุผู้อื่นภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่ ตมสิกขาบทที่มีได้ทรงบัญญัติไว้ กล่าวอย่างนี้ว่า สิกขาบทนี้ ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลา ไม่เป็นไปเพื่อความกำจัด ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่สะสม ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร และข้าพุดว่า ณะเธอ จันจกยังไมศึกษาในสิกขาบทนี้ ตลอดเวลาที่ยังไม่ได้สอบถามภิกษุอื่นผู้ฉลาด ผู้ทรงวินัย เป็นบัณฑิต มีปัญญา เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุผู้อันอุปสัมบันว่ากล่าวอยู่ตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ก็ตาม ที่มิได้ทรงบัญญัติไว้ก็ตาม พุคอย่างนี้ว่า สิกขาบทนี้ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลา ไม่เป็นไปเพื่อความกำจัด ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่สะดม ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร แล้วซ้ำกล่าวว่า แน่ะเธอ ฉันจักยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ ตลอดเวลาที่ยังมิได้สอบถามภิกษุอื่นผู้ฉลาด ผู้ทรงวินัย เป็นบัณฑิต มีปัญญา เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัยอยู่ กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๘๓] บทว่า ผู้ศึกษาอยู่ คือ ผู้ใคร่จะสำเหนียก.

บทว่า ควรรู้ทั่วถึง คือ ควรทราบไว้.

บทว่า ควรสอบถาม คือ ควรได้ถามดู ว่าสิกขาบทนี้เป็นอย่างไร สิกขาบทนี้มีเนื้อความเป็นอย่างไร.

บทว่า ควรไตรตรอง คือ ควรคิด ควรพินิจ.

คำว่า นิเป็นสามิจกรรมในเรื่องนั้น ความว่า นิเป็นความถูกยิงในเรื่องนั้น.

อนาปัตติวาร

[๖๘๔] ภิกษุกล่าวว่า จักรู้ จักสำเหนียก ดังนี้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาจิตติย สหธรรมิกวรรคที่ ๘

สหธรรมิกสิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งสหธรรมิกวรรค ฟังทราบดังนี้:-

[แก้อรธบางปาฐะในสิกขาบทที่ ๑]

สองบทว่า **เอตสฺมี สิกขาปเท** มีความว่า ข้าพเจ้าจักยังไม่ศึกษา คำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในสิกขาบทนี้ก่อน.

ก็ในคำว่า **อาปตฺติ ปาจิตฺตยสฺส** นี้ บัณฑิตฟังทราบว่า เป็น อาบัติ ทุก ๆ คำพูด.

ชื่อว่า **สิกขมานน ภิขุเว ภิขุณา** มีความว่า ภิขุเป็นผู้ใคร่ เพื่อจะศึกษารับพระโอวาทด้วยเศียรเกล้าแน่นแผละ ฟังรู้ทั่วถึง ฟังได้ถาม และ ฟังใคร่ครวญ. บทที่เหลือในสิกขาบทนี้ บัณฑิตฟังทราบจากใจความเฉพาะ บท โดยนัยดังกล่าวแล้วในทุพพัฒนากรณสิกขาบทนั้นแล. ว่าโดยวินิจฉัย ดั้นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดั่งนี้แล.

สหธรรมิกสิกขาบทที่ ๑ จบ

สทธรรมมิกวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๘๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสวินัยกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งพระวินัย ตรัสอานิสงส์แห่งการเรียนพระวินัย ทรงยกย่องโดยเฉพาะท่านอุบาสิกาเนือง ๆ แก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอเนกปริยาย ภิกษุทั้งหลายพากัน กล่าวว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสวินัยกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งพระวินัย ตรัสอานิสงส์แห่งการเรียนพระวินัย ทรงยกย่องโดยเฉพาะท่านพระอุบาสิกาเนือง ๆ โดยอเนกปริยาย อาวุโสทั้งหลาย คั้งนั้น พวกเราพากันเล่าเรียนพระวินัยในสำนักท่านพระอุบาสิกาเถิด ก็ภิกษุเหล่านั้นมากเหล่า เป็นเถระก็มี เป็นนวกะก็มี เป็นมัชฌิมะก็มี ต่างพากันเล่าเรียนพระวินัยในสำนักท่านพระอุบาสิกา.

ส่วนพระฉัพพัคคีย์ได้หารือกันว่า อาวุโสทั้งหลาย บัดนี้ภิกษุเป็นอันมากทั้งเถระ นวกะ และมัชฌิมะ พากันเล่าเรียนพระวินัยในสำนักท่านพระอุบาสิกา ถ้าภิกษุเหล่านี้จักเป็นผู้รู้พระบัญญัติในพระวินัย ท่านจักจุกจุกกระซากผลัดไสพวกเราได้ตามใจชอบ อย่ากระนั้นเลย พวกเราจงช่วยกันก่อนพระวินัยเถิด เมื่อตกลงคั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์จึงเข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย กล่าวอย่างนี้ว่า จะประโยชน์อะไรด้วยสิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ที่ยกขึ้นแสดงแล้ว ช่างเป็นไปเพื่อความรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งเหยิงนี้กระไร.

บรรดาภิกษุที่มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน
พระฉัพพัคคีย์จึงได้พากันก่นพระวินัยเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี-
พระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกเธอช่วยกันก่นวินัย จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน
พวกเธอจึงได้พากันก่นวินัยเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่
เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๑. ๒. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อมีใครสวดปาติโมกข์อยู่ กล่าว
อย่างนี้ว่า ประโยชน์อะไรด้วยสิกขาบทเล็กน้อยเหล่านี้ที่สวดขึ้นแล้ว
ช่างเป็นไปเพื่อความรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งเหยิง
นี่กระไร เป็นปาจิตตีย์ เพราะก่นสิกขาบท.

เรื่องของพระฉัพพัคคีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๖๘๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

คำว่า เมื่อมีใครสวดปาติโมกข์อยู่ ความว่า เมื่อมีผู้ใดผู้หนึ่งยก
ปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ก็ดี ให้ผู้อื่นยกขึ้นแสดงอยู่ก็ดี ท่องบ่นอยู่ก็ดี

คำว่า กล่าวอย่างนี้ ความว่า ก่นพระวินัยแก่อุปสัมบันว่า ก็จะมี
ประโยชน์อะไรด้วยสิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ที่ยกขึ้นแสดงแล้ว ช่างเป็น
ไปเพื่อรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งเหยิงนี้กระไร ความรำคาญ
ความลำบาก ความยุ่งเหยิง ย่อมมีแก่พวกภิกษุจำพวกที่เล่าเรียนพระวินัยนี้
แต่จำพวกที่ไม่เล่าเรียนหาไม่ สิกขาบทนี้พวกท่านอย่ายกขึ้นแสดงดีกว่า
สิกขาบทนี้พวกท่านไม่สำเหนียกดีกว่า สิกขาบทนี้พวกท่านไม่เรียนดีกว่า
สิกขาบทนี้พวกท่านไม่ทรงจำดีกว่า พระวินัยจะได้สาบสูญ หรือภิกษุพวกนี้จะได้
ไม่รู้พระบัญญัติตั้งนี้เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๘๗] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน ก่นพระวินัยต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย ก่นพระวินัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุอุปสัมบัน ก่นพระวินัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บัญญัติทุกกฏ

ภิกษุก่อนธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุก่อนพระวินัยหรือพระธรรมอย่างอื่นแก่อนุสัมบัน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนุสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุสัมบัน ก่อนพระวินัย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุสัมบัน ภิกษุสงสัย ก่อนพระวินัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุสัมบัน ก่อนพระวินัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๘๘] ภิกษุผู้ไม่ประสงค์จะก่น พุศตามเหตุว่านิมนต์ท่านเรียน
พระสูตร พระคาถา หรือพระอภิธรรมไปก่อนนเถิด ภายหลังจึงค่อยเรียน
พระวินัย ดังนี้ ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สทรรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

วิเลขนสิกขาบทที่ ๒

ในสิกขาบทที่ ๒ วินิจฉัยดังต่อไปนี้:-

[แก้หรือรว่าด้วยอานิสงส์มีการเรียนวินัยเป็นมูล]

สองบทว่า วินยถถ กเถติ มีความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกถา
อันเกี่ยวเนื่องด้วยกัปปิยะและอกัปปิยะ อาบัติและอนาบัติ สังวร อสังวร
และปหานะ ที่ชื่อว่า วินยถถา.

คำว่า **วินยสุต วณฺณ ภาสติ** มีความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสการวางมาติกาด้วยอำนาจแห่งอาบัติ ๕ กองบ้าง ๗ กองบ้าง แล้วทรง
พรรณนาโดยบทภาษณะ ที่ชื่อว่า สรรเสริญพระวินัย.

คำว่า **ปริยตฺติยา วณฺณ ภาสติ** มีความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสสรรเสริญ คือ พรรณนาคุณ ได้แก่ อานิสงส์มีการเรียนพระวินัยเป็นมูล
แห่งพวกภิกษุผู้เล่าเรียนพระวินัย. อธิบายว่า แท้จริง พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสอานิสงส์ ๕ อานิสงส์ ๖ อานิสงส์ ๗ อานิสงส์ ๘ อานิสงส์ ๙ อานิสงส์ ๑๐
อานิสงส์ ๑๑ ซึ่งมีการเรียนพระวินัยเป็นมูลทั้งหมด ที่พระวินัยธรจะได้.

ถามว่า พระวินัยธร ย่อมได้อานิสงส์ ๕ เหล่าไหน ?

แก้วว่า ย่อมได้อานิสงส์ ๕ มีการคุ้มครองศีลชั้นเป็นต้น ของตน.
สมดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ที่ว่า **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! อานิสงส์ใน
วินัยธรบุคคล (บุคคลผู้ทรงวินัย) มี ๕ เหล่านี้ คือ** ศีลชั้นของตนเป็นอัน
คุ้มครองรักษาดีแล้ว ๑ เป็นที่พึ่งของพวกภิกษุผู้มีกระแวงสงสัย ๑ เป็นผู้
แก้แค้นแก่ผู้ในท่ามกลางสงฆ์ ๑ ช่มเหล่าชนผู้เป็นข้าศึกได้ราบคาบดีโดย
สหธรรม ๑ เป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม.*

[อธิบายอานิสงส์ ๕ ว่าด้วยการต้องอาบัติ ๖ อย่าง]

ศีลชั้นของตน เป็นอันวินัยธรบุคคลนั้นคุ้มครอง รักษาดีแล้ว
อย่างไร ? คือ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ เมื่อต้องอาบัติ ย่อมต้องด้วย
อาการ ๖ อย่าง คือ ด้วยความไม่ละอาย ๑ ด้วยความไม่รู้ ๑ ด้วยความ
สงสัยแล้วขึ้นทำ ๑ ด้วยความสำคัญในของไม่ควรว่าควร ๑ ด้วยความสำคัญ
ในของควรว่าไม่ควร ๑ ด้วยความหลงลืมสติ ๑.

* วิ. ปริวาร. ๘/๔๕๓-๔๕๓.

ภิกษุยอมต้องอาบัติด้วยความไม่ระอาอย่างไร ? คือ ภิกษุรู้อยู่ที่เดียว
ว่าเป็นอกัปปิยะ ฝ่าฝืน ทำการล่วงละเมิด. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสไว้ที่ว่า

ภิกษุแก่งต้องอาบัติ ปกปิดอาบัติ และ

ถึงความลำเอียงด้วยอคติ, ภิกษุเช่นนี้ เรา

เรียกว่า อลัชชีบุคคล.

ภิกษุยอมต้องอาบัติ ด้วยความไม่รู้อย่างไร คือ เพราะว่าบุคคลผู้
ไม่มีความรู้เป็นผู้เขลา เป็นผู้มงาย ไม่รู้สิ่งที่ควรทำและสิ่งที่ไม่ควรทำ ย่อม
ทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ทำสิ่งที่ควรทำให้ผิดพลาด, ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่าต้อง
ด้วยความไม่รู้.

ภิกษุต้องอาบัติด้วยสงสัยแล้วขึ้นทำอย่างไร ? คือ เมื่อเกิดความสงสัย
ขึ้นเพราะอาศัยของที่ควรและไม่ควร ฝ่าฝืนล่วงละเมิดที่เดียวด้วยสำคัญว่า
ถามพระวินัยธรแล้ว ถ้าเป็นกัปปิยะ เป็นสิ่งที่ควรทำ ถ้าเป็นอกัปปิยะ เป็น
สิ่งที่ไม่ควรทำ, แต่อันนี้ สมควรอยู่ ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่า ต้องด้วย
ความสงสัยแล้วขึ้นทำ.

ภิกษุต้องด้วยความสำคัญในสิ่งที่ไม่ควรว่าควรอย่างไร ? คือ ภิกษุ
ฉันทเนื้อหมี ด้วยสำคัญว่า เนื้อสุกร, ฉันทเนื้อเสือเหลืองด้วยสำคัญว่า เนื้อมฤค,
ฉันทโกษณะที่เป็นอกัปปิยะ ด้วยสำคัญว่า โกษณะเป็นกัปปิยะ, ฉันทในเวลาวิกาล
ด้วยสำคัญว่าเป็นกาล ฉันทปานะที่เป็นอกัปปิยะ, ด้วยสำคัญว่า ปานะเป็น
กัปปิยะ ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่า ต้องด้วยความสำคัญในสิ่งที่ไม่ควรว่าควร.

ภิกษุยอมต้องอาบัติด้วยความเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งที่ไม่ควร
อย่างไร ? คือ ภิกษุฉันทเนื้อสุกร ด้วยสำคัญว่า เนื้อหมี, ฉันทเนื้อมฤคด้วย

สำคัญว่า เนื้อเสื่อเหลือง, ฉันทโกษณะที่เป็นกัปปิยะด้วยสำคัญว่า โภษณะที่เป็นกัปปิยะ, ฉันทในกาล ด้วยสำคัญว่าเป็นวิกาล, คัมปณะที่เป็นกัปปิยะ ด้วยสำคัญว่า ปณะเป็นกัปปิยะ, ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่า ต้องด้วยความเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งที่ควรว่าไม่ควร.

ภิกษุต้องด้วยความหลงลืมสติอย่างไร ? คือ ภิกษุเมื่อต้องอาบัติเพราะการนอนร่วม การอยู่ปราศจากไตรจีวร และเกสซ์กับจีวรล่วงกาลเวลาเป็นปัจฉยแล ชื่อว่าต้องด้วยความหลงลืมสติ. ภิกษุบางรูปในศาสนานี้ ย่อมต้องอาบัติด้วยอาการ ๖ อย่างเหล่านี้ ด้วยประการอย่างนี้.

[ผู้ทรงวินัยไม่ต้องอาบัติด้วยอาการ ๖ อย่าง]

แต่พระวินัยธรไม่ต้องอาบัติด้วยอาการ ๖ อย่างเหล่านี้. ไม่ต้องด้วยความเป็นผู้ไม่ละอายอย่างไร ? คือ เพราะแม้เมื่อเธอรักษาการตำหนิค่อนขอของผู้อื่นนี้ว่า เชิญท่านดูเถิด ผู้เจริญ ! ภิกษุนี้รู้สิ่งที่ควรและไม่ควรอยู่แท้ ๆ ยังทำการล่วงละเมิดพระบัญญัติ ดังนี้ได้ ก็ชื่อว่า ไม่ต้อง ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่าไม่ต้อง ด้วยความเป็นผู้ไม่ละอาย. แสดงอาบัติเป็นเทศนาคามินีแม้ที่ผลต้องเข้า ออกแล้วจากอาบัติที่เป็นวุฏฐานคามินี ตั้งอยู่ในความบริสุทธิ์. จำเดิมแต่นั้นย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในความเป็นลัทธิบุคคลนี้ทีเดียวว่า

ภิกษุไม่แก่งต้องอาบัติ ไม่ปิดบังอาบัติ

และไม่ถึงความลำเอียงด้วยอคติ, ภิกษุเช่นนี้

เราเรียกว่า ลัทธิบุคคล.*

ภิกษุไม่ต้องด้วยความไม่รู้อย่างไร ? คือ เพราะเธอรู้ที่อยู่ซึ่งสิ่งอันควรและไม่ควร; ฉะนั้น เธอยอมทำแต่สิ่งที่ควร ไม่ทำสิ่งที่ไม่ควร ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่า ไม่ต้องเพราะความไม่รู้.

* วิ. ปริวาร. ๘/๓๕๓-๓๕๔.

ไม่ต้องด้วยความเป็นผู้สงสัยแล้วขึ้นทำอะไร ? คือ เพราะเธอเมื่อเกิดความรังเกียจสงสัย เพราะอาศัยสิ่งที่เป็นกัปปิยะและอกัปปิยะ ตรวจดูวัตถุ ตรวจดูมาติกา บทภาชนะ อันตราบัติ อนาบัติ แล้วถ้าเป็นกัปปิยะจึงทำ, ถ้าเป็นอกัปปิยะไม่ทำ, ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่า ไม่ต้องด้วยความเป็นผู้สงสัยแล้วขึ้นทำ.

ไม่ต้องด้วยความเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งที่ไม่ควรว่าควรเป็นต้นอย่างไร ? คือ เพราะเธอรู้อยู่ซึ่งสิ่งที่ควรและไม่ควร; ฉะนั้น จึงไม่เป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งที่ไม่ควรว่าควร ไม่เป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งที่ควรว่าไม่ควร และเธอมีสติทั้งมั่นด้วยดี, อธิษฐานฝ่าจิวรที่ควรอธิษฐาน, วิกัปปจิวรที่ควรวิกัปป. วินัยชรูปบุคคล ชื่อว่า ไม่ต้องอาบัติด้วยอาการ ๖ อย่างนี้ ด้วยประการอย่างนี้. เธอเมื่อไม่ต้อง (อาบัติ) ย่อมเป็นผู้มีศีลไม่ขาด มีศีลบริสุทธิ. ด้วยอาการอย่างนี้ ศीलขันธของตน ย่อมเป็นอันเธอคุ้มครอง รักษาดีแล้ว.

ถามว่า วินัยชรูปบุคคล ย่อมเป็นที่พึงของพวกภิกษุผู้ถูกความสงสัยครอบงำอย่างไร ?

แก้วว่า ได้ยินว่า ภิกษุทั้งหลายในรัฐนอกและในชนบทนอก เกิดมีความรังเกียจสงสัยขึ้น ทราบว่า ได้ยินว่า พระวินัยชรูปอยู่ที่วิหารโน้น แล้วมาสู่สำนักของเธอ แม้จากที่ไกลถามถึงข้อรังเกียจสงสัย. เธอสอบสวนดูวัตถุแห่งกรรมที่ภิกษุพวกนั้นทำแล้ว กำหนดชนิดมีอาบัติ อนาบัติ ครุกาบัติ และลหุกาบัติเป็นต้น จึงให้แสดงอาบัติที่เป็นเทศนาคามินี ให้ออกจากอาบัติเป็นวุฒฐานคามินี ให้ตั้งอยู่ในความบริสุทธิ. ด้วยอาการอย่างนี้ ชื่อว่า เป็นที่พึงของพวกภิกษุผู้ถูกความสงสัยครอบงำ.

ชื่อว่า เป็นผู้แก้ลวกกล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์ มีความว่า จริงอยู่ผู้มีใช้วินัยชรูปในท่ามกลางสงฆ์ ความกลัว คือ ความประหม่าย่อมครอบงำ,

ความกล้านั้นจะไม่มีแก้ววินัยชรูปบุคคล. เพราะเหตุไร? เพราะรู้ว่า เมื่อพูดอย่างนี้มีโทษ พูดอย่างนี้ไม่มีโทษ แล้วจึงพูด.

ในคำว่า **ปจฺจตฺตฺถิเก สหสมฺเมเน สฺวนิคุคฺคหิตฺตํ นิคฺคณฺหาติ** นี้
ชื่อว่า ชนผู้เป็นข้าศึกมี ๒ จำพวก คือ ผู้เป็นข้าศึกแก่ตนเองจำพวก ๑ ผู้เป็น
ข้าศึกแก่พระศาสนาจำพวก ๑. บรรดาชนผู้เป็นข้าศึก ๒ จำพวกนั้น พวก
ภิกษุชื่อเมตติยะ และกุมมชกะ กับเจ้าติจฉวี ชื่อวัฑฒะ โจทด้วยอันติมวัตถุ
อันไม่มีมูล, ชนพวกนี้ ชื่อว่า ผู้เป็นข้าศึกแก่ตนเอง ก็หรือชนผู้ทุศีลแม่เหล่าอื่น
ซึ่งเป็นผู้มีธรรมอันลามก ทั้งหมด ชื่อว่า ผู้เป็นข้าศึกแก่ตนเอง. ส่วนอริฏฐ-
ภิกษุ กัณฺฑกสามเณร ภิกษุวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีผู้มีความเห็นวิปริต และ
พวกภิกษุฝ่ายมหายานนิกายมหาสังฆิกะเป็นต้น ซึ่งเป็นผู้มีลัทธิรูปหาร
อัญญาณ กังขา และปรวิตรณา* ทำการยกย่อง กล่าวอ้างคำสอนมิใช่พุทธ-
ศาสนาว่า พุทธศาสนา ชื่อว่า ผู้เป็นข้าศึกแก่ศาสนา. วินัยชรูปบุคคลจะข่มขี
ชนผู้เป็นข้าศึกเหล่านั้นแม่ทั้งหมดให้ราบคาบ โดยประการที่พวกเขาไม่สามารถ
ประดิษฐานอสังกรรมขึ้นได้ โดยสหธรรม คือ โดยคำเป็นเหตุร่วมกัน .

[อธิบายพระสังฆกรรม ๓ อย่าง]

ก็ในคำว่า **สทฺธสมฺมจฺจุติยา ปฺปฏิปนฺโน โหติ** นี้ สังฆกรรมมี ๓
ด้วยสามารถแห่ง ปริยติ ปฏิบัติ และอริคม. บรรดาสังฆกรรมทั้ง ๓ นั้น
พุทธพจน์ คือ ปิฎก ๓ ชื่อว่า ปริยัติสังฆกรรม. ธรรมนี้ คือ ฐคฺงคฺคุณ ๑๓
ขันธกวัตร ๑๔ มหาวัตร ๘๒ ชื่อว่า ปฏิบัติสังฆกรรม. มรรค ๔ ผล ๔ นี้
ชื่อว่า อริคมสังฆกรรม.

* พระอรหันต์ยังมีอสุจิ พระอรหันต์ยังมีความไม่รู้ พระอรหันต์ยังมีความสงสัย พระอรหันต์
หายสงสัยเพราะผู้อื่น ดูอธิบายในสารัตถที่ปนี ๓/๓๖๖. ผู้ชำระ.

บรรดาสัทธรรมมีปริยัติธรรมเป็นต้นนั้น พระเถระทั้งหลายบางพวกกล่าวว่า ปริยัติเป็นมูลรากของศาสนา โดยพระสูตรนี้ว่า คุณก่อนอนันท์ ธรรมและวินัยใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย, ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา ดังนี้.

พระเถระบางพวกกล่าวว่า ปฏิบัติเป็นมูลของศาสนา โดยสูตรนี้ว่า คุณก่อนสุกัตตะ! ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้แลพึงอยู่โดยชอบ, โลกไม่พึงว่างเปล่า จากพระอรหันต์ทั้งหลาย แล้วกล่าวว่า ภิกษุทั้งหลาย ๕ รูปผู้ปฏิบัติโดยชอบ ยังมีอยู่เพียงใด, ศาสนา จักว่ายังตั้งอยู่เพียงนั้น ดังนี้.

ส่วนพระเถระอีกพวกหนึ่ง กล่าวว่า เมื่อปริยัติอันตรธานแล้ว แม้ บุคคลผู้ปฏิบัติดี ก็ไม่มีการบรรลุธรรม แล้วกล่าวว่า ถ้าแม้ภิกษุ ๕ รูปจะเป็นผู้รักษาปาราชิกไว้ได้, ภิกษุเหล่านั้น ให้กุลบุตรทั้งหลายผู้มีศรัทธา บรรพชาแล้วให้อุปสมบทแม้ในปัจจุบันประเทศ ให้ครบคณะทวารวดี แล้ว จักทำการอุปสมบทแม้ในมัธยมประเทศ. ให้ภิกษุสงฆ์ครบวิสดิวรรคแล้ว จัก ทำอัปทานกรรมแม้เพื่อตน ยังศาสนาให้ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์โดยอุบาย อย่างนี้.

พระวินัยชนนี้เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความตั้งมั่น แห่งพระสัทธรรมทั้ง ๓ ด้วย ประการอย่างนี้แล. บัณฑิตพึงทราบว่ พระวินัยชนนี้ ย่อมได้อานิสงส์ ๕ อย่าง เหล่านี้ก่อน ด้วยประการฉะนี้.

ถามว่า พระวินัยชนย่อมได้อานิสงส์ ๖ เหล่าไหน?

แก้ว อูโบสถ ปวารณา สังฆกรรม บรรพชา อุปสมบท เป็น หน้าที่ของพระวินัยชนนั้น เธอย่อมให้นิสัย ให้สามเณรอุปัฏฐาก.

จริงอยู่ อุโบสถ ๕ เหล่านี้ คือ จาคุทสี่อุโบสถ ปิณณรสี่อุโบสถ สามัคคีอุโบสถ สังฆอุโบสถ คณอุโบสถ ปุคคลอุโบสถ สุตตทุทเทศอุโบสถ ปาริสุทธีอุโบสถ อธิษฐานอุโบสถ ทั้งหมดนั้น เนื่องด้วยพระวินัยธร. และถึงแม้ปวารณา ๕ เหล่านี้คือ จาคุทสี่ปวารณา ปิณณรสี่ปวารณา สามัคคีปวารณา สังฆปวารณา คณปวารณา ปุคคลปวารณา เตวาจิกापวารณา เทวาจิกापวารณา สมานวัสติกาปวารณา ก็เนื่องด้วยพระวินัยธร เธอเป็นใหญ่แห่งปวารณา ๕ นั้น เพราะเป็นหน้าที่ของเธอ ด้วยประการฉะนี้ ถึงสังฆกรรมทั้ง ๔ นี้คือ อปโลกนกรรม ฉัตติกกรรม ฉัตติทุติยกรรม ฉัตติจตุตถกรรมก็ตี ทั้งบรรพชา และอุปสมบทแห่งกุลบุตรทั้งหลาย อันเธอเป็นอุปัชฌาย์ทำนี้ก็ดี ก็เรื่องด้วยพระวินัยธรทั้งนั้น. ผู้อื่นถึงทรงปิฎก ๒ ก็ไม่ได้เพื่อทำกรรมนี้เลย. เธอเท่านั้นให้นิตย ให้สามเณรอุปัฏฐาก. ผู้อื่นยอมไม่ได้เพื่อให้นิตย ไม่ได้เพื่อให้สามเณรอุปัฏฐากเลย. แต่เมื่อหวังเฉพาะการอุปัฏฐากของสามเณร ย่อมได้เพื่อจะให้ถืออุปัชฌาย์ในสำนักของพระวินัยธรก่อนแล้วจงยินดีข้อวัตรปฏิบัติ.

ก็บรรดาสังฆกรรมมีอุโบสถกรรมเป็นต้นนี้ การให้นิตยและการให้สามเณรอุปัฏฐากเป็นองค์เดียวกัน. อานิสงส์ ๕ อย่างก่อน รวมกับอานิสงส์ข้อหนึ่งในอานิสงส์ ๖ เหล่านี้ จึงเป็น ๖ ด้วยประการฉะนี้. รวมกับอานิสงส์ ๒ ข้อ จึงเป็น ๘, รวมกับอานิสงส์ ๓ ข้อจึงเป็น ๑๑, รวมกับอานิสงส์ ๔ ข้อ จึงเป็น ๑๕ รวมกับอานิสงส์ ๕ ข้อ จึงเป็น ๑๐, รวมกับอานิสงส์แม้ทั้งหมดนั้นจึงเป็น ๑๑, ด้วยประการดังกล่าวมานี้ บุคคลผู้ทรงวินัย บัณฑิตพึงทราบ ว่า ย่อมได้อานิสงส์ ๕-๖-๗-๘-๙-๑๐ และ ๑๑ อย่างนี้.

[จุดประสงค์ในการสรรเสริญวินัยปริยัติ]

พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อทรงแสดงอานิสงส์เหล่านี้ อย่างนี้ บัณฑิตพึงทราบ ว่า ทรงพรรณนาคุณแห่งการเรียนพระวินัย

สองบทว่า **อาทิสฺส อาทิสฺส** ได้แก่ ทรงกำหนดบ่อย ๆ คือ ทรงทำให้เป็นแผนกหนึ่งต่างหาก.

หลายบทว่า **อายุสมฺโตะ อุปาติสฺส วณฺณํ ภาสติ** มีความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอาศัยวินัยปริยัติ ตรัสชมเชยสรรเสริญคุณแห่งพระอุบาลีเถระ.

ถามว่า เพราะเหตุไร ?

แก้ว่า ทรงสรรเสริญเพราะเหตุว่า ทำไหนหนอ ภิกษุทั้งหลายแม้ได้ฟังการสรรเสริญของเราแล้ว จะพึงสำคัญวินัยว่า คนควรเรียนควรศึกษาในสำนักแห่งอุบาลี ศาสนานี้จักเป็นของตั้งอยู่ได้นาน จักเป็นไปตลอด ๕,๐๐๐ ปี ด้วยประการอย่างนี้ .

ในคำว่า **เตช พหุ ภิกขุ** นี้ มีเนื้อความอย่างนี้ว่า ภิกษุเป็นอันมากเหล่านั้นเป็นเถระก็มี เป็นนวกะก็มี เป็นมัชฌิมะก็มี ได้สดับการสรรเสริญของพระผู้มีพระภาคเจ้านี้แล้ว เกิดมีอุตสาหะ เพราะได้บรรลุอานิสงส์ตามที่พระองค์ทรงประกาศไว้ด้วยเข้าใจว่า ได้ยินว่า ภิกษุผู้ทรงวินัย ย่อมได้อานิสงส์เหล่านี้ ภิกษุทั้งหลายผู้ทรงสุดต้นตะ และผู้ทรงอภิธรรมหาได้ไม่ จึงพากันเรียนพระวินัยในสำนักของท่านพระอุบาลี.

บทว่า **อิธ** เป็นเพียงนิบาตเท่านั้น.

บทว่า **อุทฺทิสฺสฺมาเน** ได้แก่ เมื่ออาจารย์สวดแก่อันเตวาสิก. ก็ เพราะว่าปาฏิโมกข์นั้น เมื่ออาจารย์สวดตามความพอใจของตนก็ดี อันเตวาสิกของร้อยอาจารย์นั้นให้สวดก็ดี เมื่อภิกษุผู้ทรงจำปาฏิโมกข์นั้นได้ กำลังทำการสาธยายก็ดี ชื่อว่า มีไครยกปาฏิโมกข์ขึ้นสวดอยู่; ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสบทภาชนะว่า **อิทฺทิสฺสนฺเต วา อิทฺทิสฺสาเปฺนฺเต วา สขุณฺณํ กโรฺนฺเต วา** ดังนี้ .

บทว่า ขุทฺทธานุขุทฺทเกหิ คือ ด้วยสิกขาบทเล็ก ๆ และน้อย ๆ

คำว่า ยาวเทว เป็นคำกำหนดเขตแดนเป็นไปแห่งสิกขาบทเล็กน้อย เหล่านั้น มีคำอธิบายว่า ก็ภิกษุเหล่าใด สวดก็ดี ให้สวดก็ดี สาธยายก็ดี ซึ่งสิกขาบทเล็กน้อยนั้น สิกขาบทเล็กน้อยนั้น ย่อมเป็นไปจนถึงเกิดความเดือดร้อน คือ ความลำบาก ที่เรียกว่าความรังเกียจสงสัย และความยุ่งใจที่เรียกว่าวิจิจจนา แก่ภิกษุเหล่านั้น ที่เดี๋ยวว่า ควรหรือไม่ควรหนอ.

อีกอย่างหนึ่ง คำว่า ยาวเทว เป็นคำกำหนดด้วยความขวยดียิ่ง. คำว่า ยาวเทว นั้น เชื่อมความเข้ากับบทว่า ส่วตฺตุนฺติ นี้. มีคำอธิบายว่า ช่างเป็นไปเพื่อความรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งยากเหลือเกิน.

ข้อว่า อุปสมฺปนฺนสฺส วินยํ วิวญฺเณติ มีความว่า ภิกษุผู้ใคร่ จะให้เกิดความเคลือบแคลงในวินัยนั้น แก่อุปสัมบันนั้น จึงก่น คือ ดำหนิ ตีเตียนพระวินัยในสำนักแห่งอุปสัมบัน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจจญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก-
วัชชะ กายกรรม วจิกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

วิเลขนสิกขาบทที่ ๒ จบ

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๘๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ประพฤติดอนาจารแล้วตั้งใจอยู่ว่า ขอภิกษุทั้งหลายจงทราบ ว่า พวกเราเป็นผู้ต้องอาบัติด้วยอาการที่ไม่รู้ แล้วเมื่อพระวินัยชรอยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงกล่าวอย่างนี้ว่า พวกผมเพิ่งทราบเดี๋ยวนี้เองว่า ธรรมแม้นี้ก็มาในพระสูตร เนื่องในพระสูตร มาสู่อุเทศทุกกิ่งเดือน บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพิ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉน พระฉัพพัคคีย์เมื่อพระวินัยชรสวดปาติโมกข์อยู่ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกผมเพิ่งทราบเดี๋ยวนี้เองว่า ธรรมแม้นี้ก็มาในพระสูตร เนื่องในพระสูตร มาสู่อุเทศทุกกิ่งเดือนดังนี้... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า เมื่อพระวินัยชรสวดปาติโมกข์อยู่ พวกเธอได้กล่าวอย่างนี้ว่า ธรรมแม้นี้ก็มาในสูตร เนื่องในสูตร มาสู่อุเทศทุกกิ่งเดือน ดังนี้จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอเมื่อพระวินัยชรสวดปาติโมกข์อยู่ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า พวกผมเพิ่งทราบ

เดี๋ยวนี้เองว่า ธรรมแม่นี้ก็มาในสูตร เนื่องในสูตร มาสู่อุเทศทุกกึ่งเดือนดังนี้
เล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๒.๓. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อพระวินัยธรสวดปาติโมกข์อยู่
ทุกกึ่งเดือน กล่าวอย่างนี้ว่า ฉันพึงรู้เดี๋ยวนี้เองว่า เออ ธรรมแม่นี้
ก็มาแล้วในสูตร เนื่องแล้วในสูตร มาสู่อุเทศทุกกึ่งเดือน ถ้าภิกษุ
ทั้งหลายอื่นรู้จักภิกษุนั้นว่า ภิกษุนี้เคยนั่งเมื่อปาติโมกข์กำลังสวดอยู่.
๒-๓ คราวมาแล้ว กล่าวอะไรเพิ่มอีก อันความพ้นด้วยอาการที่ไม่รู้
ห้ามแก่ภิกษุนั้นไม่ พึงปรับเธอตามธรรม ด้วยอาบัติที่ต้องในเรื่อง
นั้น และพึงยกความหลงขึ้นแก่เธอเพิ่มอีกว่า เนะเธอ ไม่ใช่ลาภ
ของเธอ เธอได้ไม่ดีแล้ว ด้วยเหตุว่าเมื่อปาติโมกข์กำลังสวดอยู่ เธอ
หาทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ดีไม่ นี่เป็นปาจิตตีย์ในความเป็นผู้
แสรังทำหลงนั้น.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๕๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า **ทุกกึ่งเดือน** คือ ทุกวันอุโบสถ.

บทว่า **เมื่อพระวินัยธรกำลังสวดปาติโมกข์อยู่** คือ เมื่อภิกษุกำลังยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่.

บทว่า **กล่าวอย่างนี้** ความว่า ภิกษุประพตือนาจารย์มาแล้ว ตั้งใจอยู่ว่า ขอภิกษุทั้งหลายจงรู้ว่า เราเป็นผู้ต้องอาบัติด้วยอาการที่ไม่รู้ เมื่อภิกษุกำลังสวดปาติโมกข์อยู่ กล่าวอย่างนี้ว่า ผมเพิ่งทราบเดี๋ยวนี้เองว่า เออ ธรรมเมื่อนี้ก็มาแล้วในพระสูตร เนื่องแล้วในพระสูตร มาสู่อุเทศทุกกึ่งเดือน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖๕๑] คำว่า **ถ้า...นั้น** อธิบายว่า ภิกษุเหล่าอื่นรู้จักภิกษุผู้ปรารภนาแสรังทำหลงว่า ภิกษุนี้เคยนั่งเมื่อพระวินัยธรสวดปาติโมกข์อยู่ ๒-๓ คราวมาแล้ว พุดมากไปทำไมอีก อันความพ้นจากอาบัติด้วยอาการที่ไม่รู้ ห้ามแก่ภิกษุนั้นไม่ ฟังปรับเธอตามธรรมด้วยอาบัติที่ต้องประพตือนาจารย์นั้น และพึงยกความหลงขึ้นแก่เธอเพิ่มอีก.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพึงยกขึ้นอย่างนี้:-

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุตติหุติยกรรม-
วจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวจาหลงโมหารูปนกรรม

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้ผู้นี้ เมื่อพระวินัยธรสวดปาติโมกข์อยู่ หากทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ด้วยดีไม่ ถ้าความพร้อมพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงยกความหลงขึ้นแก่ภิกษุมีชื่อนี้ นี้เป็นอุตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้ผู้นี้ เมื่อพระ
วินัยธรสวดปาติโมกข์อยู่ หากทำในใจได้สำเร็จประโยชน์ด้วยดีไม่
สงฆ์ยกความหลงขึ้นแก่ภิกษุมีชื่อนี้ การยกความหลงขึ้นแก่ภิกษุผู้มี
ชื่อนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด
ท่านผู้นั้นพึงพูด ความหลงอันสงฆ์ยกขึ้นแก่ภิกษุมีชื่อนี้แล้ว ชอบ
แก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

บทภาษณีย์

[๖๕๒] เมื่อสงฆ์ยังไม่ยกความหลงขึ้น ภิกษุแสรังทำหลงอยู่ ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

เมื่อสงฆ์ยกความหลงขึ้นแล้ว ภิกษุยังแสรังทำหลงอยู่ ต้องอาบัติ.
ปาจิตตีย์.

ติกปาจิตตีย์

[๖๕๓] กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม แสร้งทำหลง
อยู่ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุมีความสงสัย แสร้งทำหลงอยู่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม แสร้งทำหลงอยู่
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม แสร้งทำหลงอยู่
ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุมีความสงสัย แสร้งทำหลงอยู่ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม แสร้งทำหลงอยู่
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๕๔] ภิกษุยังไม่ได้ฟังโดยพิสดาร ๑ ภิกษุฟังโดยพิสดารไม่ถึง ๒-๓
คราว ๑ ภิกษุผู้ไม่ปรารถนาจะแสร้งทำหลง ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิ -
กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สทรรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

โมहनสิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ ฟังทราบดังนี้ :-

บทว่า **อนวุตฺตมมาตฺ** ได้แก่ ตามลำดับ คือทุก ๆ กึ่งเดือน. ก็เพราะ
ปาฏิโมกข์นั้น อันภิกษุยอมสวดในวันอุโบสถ; ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึง
ตรัสไว้ในบทภาษณะว่า ทุกวันอุโบสถ.

บทว่า **อุทฺทิสฺสฺมาเน** คือ เมื่อปาฏิโมกข์กำลังสวดอยู่. ก็เพราะ
ปาฏิโมกข์นั้น อันภิกษุผู้สวดปาฏิโมกข์ซึ่งกำลังยกขึ้นแสดง ชื่อว่า กำลังสวด
อยู่; ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ในบทภาษณะว่า เมื่อภิกษุกำลังยก
ปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงอยู่.

คำว่า ยถจ ตตฺถ อปตฺตี อปฺนุโน ได้แก่ ภิกษุผู้ต้องอาบัติใด
ในอนาจารที่ตนประพฤติก่อนนั้น.

สองบทว่า ยถาธมฺโม การตพฺโพ ได้แก่ เพราะเป็นผู้ต้องอาบัติ
ด้วยไม่รู้ เธอจึงไม่มีความพ้นจากอาบัติ ก็แล สงฆ์พึงปรับเธอตามธรรม
และวินัยที่วางไว้. อธิบายว่า เธอต้องอาบัติเทสนาคามินี สงฆ์พึงให้แสดง
และต้องอาบัติวุฏฐานคามินี พึงให้พระพฤติวุฏฐานวิธี.

บทว่า สาธุกํ แปลว่า โดยดี.

บทว่า อญฺุจิกตฺวา แปลว่า กระทำให้มีประโยชน์. มีคำอธิบายว่า
เป็นธรรมประกอบด้วยประโยชน์.

ในคำว่า ธมฺมกมฺเม เป็นต้น ท่านประสงค์เอาโมหาโรปนกรรม.
คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจฺญวิโมกข์ สจิตตกะ
โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

โมหนสิกขาบทที่ ๓ จบ

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์โกธธ น้อยใจ ให้ประหารแก่พระสัตตรสวัคคีย์ พระสัตตรสวัคคีย์ ร้องให้ ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม.

พระสัตตรสวัคคีย์ตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย พระฉัพพัคคีย์เหล่านี้โกธธ น้อยใจ ให้ประหารแก่พวกผม.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย .. ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียนโทษตะนาวา โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้โกธธ น้อยใจ ให้ประหารแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว ... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอโกธธ น้อยใจ ให้ประหารแก่ภิกษุทั้งหลายจริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้โกธธ น้อยใจ ให้ประหารแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว การกระทำของ พวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๒๓. ๔. อนึ่ง ภิกษุใด โกรธ น้อยใจ ให้ประหารแก่ภิกษุ
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๕๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ... นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า แก่ภิกษุ คือ แก่ภิกษุอื่น.

คำว่า โกรธ น้อยใจ คือ ไม่พอใจ แค้นใจ เจ็บใจ.

คำว่า ให้ประหาร ความว่า ให้ประหารด้วยกายก็ดี ด้วยของ
เนื่องด้วยกายก็ดี ด้วยของที่โยนไปก็ดี โดยที่สุด แม้ด้วยกลีบอุบล ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๕๗] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน โกรธ น้อยใจ ให้
ประหาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย โกรธ น้อยใจ ให้ประหาร ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน โกรธ น้อยใจ ให้ประหาร
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จตุกทุกกฏ

ภิกษุโกรธ น้อยใจ ให้ประหาร แก่อุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุสงสัย..ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๕๘] ภิกษุถูกใคร ๆ เบียดเบียน ประสงค์จะป้องกันตัว ให้
ประหาร ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สทรรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ปหารสิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ พึงทราบดังนี้ :-

[ว่าด้วยการให้ประหารด้วยฝ่ามือ]

สองบทว่า ปหาริ เทนติ มีความว่า พวกภิกษุณีพหุคิยี้ กล่าวคำ
เป็นต้นว่า ผู้มีอายุ พวกท่านจงตั้งตั้งเล็ก จงตักน้ำล้างเท้ามาไว้ แล้วให้
ประหาร (แก่ภิกษุพวกสัตตสวัคคิยี้) ผู้ไม่กระทำตาม.

ในคำว่า **ปหาริ เทติ อาปตุติ ปาจิตฺตียสฺส** นี้ มีวินิจฉัยว่า
เมื่อภิกษุให้ประหารด้วยความเป็นผู้ประสงค์จะประหาร ถ้าแม้ผู้ถูกประหารตาย
ก็เป็นเพียงปาจิตตีย์. เพราะการประหาร (นั่น) มือหรือเท้าหัก หรือศีรษะแตก
ก็เป็นปาจิตตีย์เท่านั้น. ตัดหู หรือตัดจมูก ด้วยความประสงค์จะทำให้เสียโฉม
อย่างนี้ว่า เราจะทำเธอให้หมดสง่าในท่ามกลางสงฆ์ ก็เป็นทุกกฏ.

บทว่า **อนุปสมฺปนฺนสฺส** มีความว่า ภิกษุให้ประหารแก่ฤๅษี
หรือบรรพชิต แก่สตรีหรือบุรุษ โดยที่สุด แม้แก่สัตว์ดิรัจฉาน เป็นทุกกฏ.
แต่ถ้าว่า มีจิตกำหนด ประหารหญิง เป็นสังฆาติเสส.

สองบทว่า **เกนจิ วิหฺลียมาโน** ได้แก่ ฤๅษี มนุษย์ หรือสัตว์
ดิรัจฉานเบียดเบียนอยู่.

บทว่า **โมกฺขาธิปฺปายิ** คือ ปรารถนาความพ้นแก่ตนเองจากมนุษย์
เป็นต้น นั้น.

สองบทว่า **ปหาริ เทติ** มีความว่า ภิกษุให้ประหารด้วยกาย ของ
เนื่องด้วยกาย และของที่ขว้างไปอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เป็นอาบัติ. ถ้าแม้ภิกษุ
เห็นโจรก็ดี ข้าศึกก็ดี มุ่งจะเบียดเบียนในระหว่างทางกล่าวว่ **เนอะอุบาสก!**
เธอจงหยุดอยู่ที่นั่นนั่นแหละ, อย่าเข้ามา แล้วประหารผู้ไม่เชื่อฟังคำกำลัง
เดินเข้ามาด้วยไม้ค้อน หรือด้วยศาสตราพร้อมกับพูดว่า **ไปไว้อย** แล้วไปเสีย.
ถ้าเขาตายเพราะการประหารนั้น ไม่เป็นอาบัติเหมือนกัน. แม้ในพวกเนื้อร้าย
ก็นัยนี้เหมือนกัน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ **ตั้งทั้งนั้น**.

ก็สมุฏฐานเป็นต้น ของสิกขาบทนั้น เป็นเช่นเดียวกับปฐมปาราชิก
แต่สิกขาบทนี้เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

ปหาริสิกขาบทที่ ๔ จบ

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์โกธธ น้อยใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือขึ้นแก่พระสัตตรสวัคคีย์ พระสัตตรสวัคคีย์ หลบประหารแล้วร้องให้ ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม.

พระสัตตรสวัคคีย์ตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย พระฉัพพัคคีย์เหล่านี้โกธธ น้อยใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือขึ้นแก่พวกผม.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า โฉน พระฉัพพัคคีย์จึงได้โกธธ น้อยใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายเล่า . . . แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอโกธธ น้อยใจเจื้อหอกคือฝ่ามือขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลาย จริงหรือ. พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้โกธธ น้อยใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุใด โกรธ น้อยใจ เจื่อหอกคือฝ่ามือ
ขึ้นแก้ภิกษุ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องของพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๐๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า แก้ภิกษุ คือ แก้ภิกษุอื่น.

คำว่า โกรธ น้อยใจ คือ ไม่พอใจ แค้นใจ เจ็บใจ

คำว่า เจื่อหอกคือฝ่ามือขึ้น ความว่า เจือดเจือกายก็ดี ของเนื่อง
ด้วยกายก็ดี โดยที่สุดแม้กลีบอุบล ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๗๐๑] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน โกรธ น้อยใจ เจื่อหอก
คือฝ่ามือขึ้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย โกรธ น้อยใจ เจื่อหอกคือฝ่ามือขึ้น
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน โกรธ น้อยใจ เจื่อหอกคือ
ฝ่ามือขึ้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จตุกทุกกฏ

ภิกษุ โกรธ น้อยใจ เจื่อหอกคือฝ่ามือขึ้นแก่อุปสัมบัน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๐๒] ภิกษุถูกใคร ๆ เบียดเบียน ประสงค์จะป้องกันตัว เจื่อหอก
คือฝ่ามือขึ้น ๑ ภิกษุวิกตจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สทรรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ตลตติกติกสิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ ฟังทราบดังนี้:-

[ว่าด้วยการเจื่อหอกคือฝ่ามือขึ้นจะประหาร]

สองบทว่า ตลตติก อุกุคิรนุติ มีความว่า (พวกภิกษุฉัพพัคคีย์)
เมื่อแสดงอาการให้ประหาร ย่อมเจื่อเจื่อกายบ้าง ของเนื่องด้วยกายบ้าง.

ชื่อว่า เต ปหารสมุจจิตาโรทนต์ิ มีความว่า พวกภิกษุสัตต-
สวัคคีย์เหล่านั้น คู่้นเคยต่อการประหารแล้ว สำคัญอยู่ว่า ภิกษุเหล่านี้จักให้
ประหารบัดนี้ เพราะเป็นผู้ได้รับการประหารมาแล้วในกาลก่อน จึงร้องให้

อาจารย์บางพวกสาธยายว่า ปหารสุต มุจฺฉิตา ก็มี. ในปาฐะนั้นมีความว่า
กล่าวการประหาร.

ในคำว่า อุกฺคิรติ อापตฺติ ปาจิตฺตียสุต นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- ถ้า
ภิกษุเจือพลังให้ประหารลงไป เมื่อภิกษุไม่อาจจะยังไว้ได้แน่นอนจึงประหาร
ลงไปโดยเร็ว เป็นทุกกฏ เพราะเธอให้ประหาร โดยไม่มีประสงค์จะประหาร.
เพราะการประหารนั้น อวัยวะอย่างใดอย่างหนึ่งมีมือเป็นต้นหักไป ก็เป็นเพียง
ทุกกฏ. ภิกษุผู้ประสงค์จะประหาร แต่การประหารด้วยของอย่างใดอย่างหนึ่ง
มีต้นไม้เป็นต้นพลาดเลยไปหรือตนกลับ ได้สติแล้วไม่ประหาร เป็นทุกกฏ. หรือ
เมื่อประหาร ถูกใคร ๆ กันมือไว้ ก็เป็นทุกกฏ.

ในคำว่า โมกฺขาธิปฺปาโย ตลสฺสตุตฺถิ อุกฺคิรติ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:-
ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้เจือหอกคือฝ่ามือ โดยนัยก่อนนั้นแหละในเรื่องทั้งหลายที่
กล่าวแล้วข้างต้น. ถ้าแม้ว่าภิกษุให้ประหารผิดพลาดไป ก็ไม่เป็นอาบัติเหมือน
กัน. คำที่เหลือพร้อมทั้งสมุฏฐานเป็นต้น เป็นเช่นเดียวกันกับสิกขาบทก่อน
นั้นแล.

ตลสฺสตุตฺถิสิกขาบทที่ ๕ จบ

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๐๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์โจทภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้โจทภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูลเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอโจทภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอจึงได้โจทภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูลเล่า การกระทำของพวกเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๕. ๖. อนึ่ง ภิกษุใด กำจัดซึ่งภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสส
หามูลมิได้ เป็นปาจิตติย.

เรื่องพระนัพพิคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๐๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ซึ่งภิกษุ คือ ซึ่งภิกษุอื่น.

ที่ชื่อว่า หามูลมิได้ คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจ

บทว่า ด้วยอาบัติสังฆาทิเสส คือ ด้วยอาบัติสังฆาทิเสส ๑๓
สิกขาบท สิกขาบทใดสิกขาบทหนึ่ง.

บทว่า กำจัด คือ โจทเองก็ดี ให้ผู้อื่น โจทก็ดี ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๗๐๕] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน โจทด้วยอาบัติสังฆาทิเสส
ไม่มีมูล ต้องอาบัติปาจิตติย.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย โจทด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล ต้อง
อาบัติปาจิตติย.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุสัมบัน โจทด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มี
มูล ต้องอาบัติปาจิตติย.

บัญญัติทุกกฏ

ภิกษุโจทด้วยอาจารวิบัติก็ดี ด้วยทิฏฐิวิบัติก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุโจทอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน โจท ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย โจท ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน โจท ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๐๖] ภิกษุสำคัญว่ามีมูล โจทเองก็ดี ให้ผู้อื่นโจทก็ดี ๑ ภิกษุ
วิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สทรรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อมูลกสิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๖ ฟังทราบดังนี้.

บทว่า **อนุทุชฺเสนฺติ** มีความว่า ก็พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้น
เพราะตนเองเป็นผู้มีโทษเกลื่อนกล่น เมื่อจะทำการป้องกันว่า ภิกษุทั้งหลาย
จักไม่โจท จักไม่ยังพวกเราให้ ๆ การด้วยอาการอย่างนี้ จึงรีบชิงโจทภิกษุ
ทั้งหลายด้วยสังฆาติเสสไม่มีมูลเสียก่อน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ตั้งตั้งนั้น
เพราะมีนัยดังเรากล่าวแล้วในอมูลกสิกขาบทในเตรสภังค์.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๑ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก
วัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อมูลกสิกขาบทที่ ๖ จบ

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๐๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แกลังก์ก่อความรำคาญให้แก่พระสัตตรสวัคคีย์ ด้วยพูดว่า อวูโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า สงฆ์ไม่พึงอุปสมบทบุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ดังนี้ ก็พวกท่านมีอายุหย่อน ๒๐ ปี อุปสมบทแล้ว พวกท่านเป็นอนุปสัมบันของพวกเรา กระมัง พระสัตตรสวัคคีย์เหล่านั้นร้องให้ภิกษุทั้งหลาย จึงถามอย่างนี้ว่า อวูโสทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม

พระสัตตรสวัคคีย์ตอบว่า อวูโสทั้งหลาย พระฉัพพัคคีย์เหล่านี้แกลังก์ก่อความรำคาญให้แก่พวกผม.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้แกลังก์ก่อความรำคาญให้แก่ภิกษุทั้งหลายเล่า... แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอแกลังก์ก่อความรำคาญให้แก่ภิกษุทั้งหลาย จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้แก่งก่อกวามรำคาญให้แก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว การกระทำของพวกเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า

พระบัญญัติ

๑๒๖.๗. อนึ่ง ภิกษุใด แก่งก่อกวามรำคาญแก่ภิกษุด้วย หมายว่า ด้วยเช่นนี้ ความไม่ผาสุกจักมีแก่เธอแม่ครูหนึ่ง ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นแลให้เป็นปัจจัย หาใช่ออย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๐๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า แก่ภิกษุ คือ แก่ภิกษุรูปอื่น.

บทว่า แก่ง คือ รื้ออยู่ รื้อคืออยู่ จงใจ ตั้งใจ ละเมิด.

บทว่า ก่อความรำคาญ ความว่า ก่อความรำคาญเป็นต้นว่า ชะรอยท่านมีอายุหย่อน ๒๐ ฝน อุปสมบทแล้ว ชะรอยท่านบริโภคอาหารในเวลาวิกาลแล้ว ชะรอยท่านดื่มน้ำมาแล้ว ชะรอยท่านนั่งในที่ลับกับมาตุคาม แล้วดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

คำว่า ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นแลให้เป็นปัจจัย หาใช่
อย่างอื่นไม่ คือ ไม่มีเหตุอะไรอื่นที่จะก่อความรำคาญให้.

บทภาษณีย์

ติกาปาจิตติย

[๗๐๕] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน แกล้งก่อความรำคาญ
ให้ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย แกล้งก่อความรำคาญให้ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน แกล้งก่อความรำคาญให้ ต้อง
อาบัติปาจิตติย.

จตุกกกฏ

ภิกษุแกล้งก่อความรำคาญให้แก่อนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๑๐] ภิกษุไม่ประสงค์จะก่อความรำคาญ พุดแนะนำว่า ชะรอย
ท่านจะมีอายุไม่ครบ ๒๐ ฝนอุปสมบทแล้ว ชะรอยท่านจะบริโภคอาหารในเวลา
วิกาลแล้ว ชะรอยท่านจะคิมน้ำมาแล้ว ชะรอยท่านจะนั่งในที่ลับกับมาตุคาม
แล้ว ท่านจงรู้ไว้เถิดว่า ความรำคาญใจในภายหลังอย่าได้มีแก่ท่าน ดังนี้ ๑
ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

สัจจสิกขาบทที่ ๗

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๗ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า อุปทหนฺติ แปลว่า ก่อให้เกิดขึ้น.

ชื่อว่า กุกฺกุจฺจํ อุปทหนฺติ อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺส ได้แก่ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ ทุกๆ คำพูด.

บทว่า อนุปสมฺปนฺนสฺส มีความว่า ภิกษุก่อความรำคาญแก่
สามเณรโดยนัยเป็นต้นว่า ชะรอยเธอ นั่ง นอน กิน ดื่ม ในที่ลับร่วมกับ
มาตุคาม และเธอกระทำอย่างนี้และอย่างนี้ในท่ามกลางสงฆ์. เป็นทุกกฐ ทุกๆ
คำพูด. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น. แม้สมุฏฐาน เป็นต้น ก็เช่น
เดียวกับอมูลกสิกขาบทนั้นแล.

สัจจสิกขาบทที่ ๗ จบ

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๑๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก.

พวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักกล่าวสนทนากันอยู่อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พระฉัพพัคคีย์พวกนี้เป็นอลัชชี พวกเราไม่อาจจะทะเลาะกับพระพวกนี้ได้.

พระฉัพพัคคีย์กล่าวต่ออย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ทำไมพวกท่านจึงได้เรียกพวกเราด้วยถ้อยคำว่าอลัชชี.

พวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักถามว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านได้ยินมาแต่ที่ไหน.

พระฉัพพัคคีย์ ตอบว่า เรายืนแอบฟังพวกท่านอยู่.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายเกิดหมางกัน เกิดทะเลาะกัน ถึงการวิวาทกัน ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ยืนแอบฟังอยู่เล่า... แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายเกิดหมางกัน เกิดทะเลาะกัน ถึงการวิวาทกัน พวกเธอได้ยืนแอบฟังอยู่ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษทั้งหลาย เมื่อภิกษุทั้งหลายเกิดหมางกัน เกิดทะเลาะกัน ถึงการวิวาทกัน โฉนพวกเธอจึงได้ยื่นแอบฟังอยู่เล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๗. ๘. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อภิกษุทั้งหลายเกิดหมางกัน เกิดทะเลาะกัน ถึงการวิวาทกัน ยื่นแอบฟังด้วยหมายว่าจักได้ฟังคำที่เธอพูดกัน ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นแลให้เป็นปัจจัย หาใช่อย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๑๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า เมื่อภิกษุทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุพวกอื่น.

คำว่า เกิดหมางกัน เกิดทะเลาะกัน ถึงการวิวาทกัน คือเกิด อธิกรณ์ขึ้น.

คำว่า **ยีนแอบฟัง** คือ เดินไปด้วยความตั้งใจว่า เราจักฟังคำของ
ภิกษุเหล่านี้แล้วจักท้วง จักเตือน จักฟ้อง จักให้สำนึก จักทำให้เก้อเขิน ดังนี้
ต้องอาบัติทุกกฏ ยืนอยู่ในที่ใด ได้ยิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เมื่อเดินไปข้างหลัง รีบเดินให้ทันด้วยตั้งใจว่า จักฟัง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ยืนอยู่ในที่ใด ได้ยิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เมื่อเดินไปข้างหน้า ลดเดินให้ช้าลงด้วยตั้งใจว่า จักฟัง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ยืนอยู่ในที่ใด ได้ยิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บังเอิญเดินผ่านมาถึงสถานที่ ที่ภิกษุยืนก็ดี นั่งก็ดี นอนก็ดี เมื่อ
เขาพูดงุบงิบกันอยู่ ต้องกระแอมไอให้เขารู้ตัว ถ้าไม่กระแอมไอ หรือไม่ให้
เขารู้ตัว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

คำว่า ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นแลให้เป็นปัจจัย หาใช่
อย่างอื่นไม่ ความว่า ไม่มีเหตุอะไรอื่นที่จะยีนแอบฟังความ.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๘๑๓] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน ยีนแอบฟัง ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย ยีนแอบฟัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน ยีนแอบฟัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จตุกทุกกฏ

ภิกษุยีนแอบฟังถ้อยคำของอนุสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน... ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุมีความสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอนุปสัมบัน...ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๑๘] ภิกษุเดินไปหมายว่า จักฟังถ้อยคำของภิกษุเหล่านี้แล้ว จักงด จักเว้น จักระงับ จักเปลื้องตน ดังนี้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิ-กัมมิกะ ๑ "ไม่ต้องอาบัติแล.

สทรรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อุปัสสุติกสิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๘ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า อธิกรณชาตานิ ได้แก่ เกิดวิวาทาธิกรณ์ขึ้น เพราะการบาดหมางกันเป็นต้นเหล่านี้.

บทว่า อุปัสสุตี คือ โกลัพอไฉน, อธิบายว่า ในที่ซึ่งตนยืนอยู่แล้ว อาจไฉนคำพูดของภิกษุเหล่านั้นได้.

ในคำว่า จจฺจติ อปตฺติ ทุกฺกฏสฺส นี้ เป็นทุกกฏทุก ๆ อย่างเท่า.

บทว่า มนุเตนตํ คือ เมื่อภิกษุอีกรูปหนึ่งปรึกษากับภิกษุอีกรูปหนึ่ง. อีกอย่างหนึ่ง ปาฐะว่า มนุเตนเต ก็มี ความก็อย่างนี้.

บทว่า วุปฺสมิสฺसानิ มีความว่า เราจักสงบ จักถึงความสงบ คือ จักไม่ทำการทะเลาะกัน.

สองบทว่า **อตฺตานํ ปรีโมเจสุตาม** มีความว่า เราจักบอกที่เรา ไม่ใช่เป็นผู้กระทำแล้วเปลื้องตน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งตั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคุณเจยยสัถตสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ บางคราวเป็นกิริยา ด้วยอำนาจแห่งการไปเพราะความอยากฟัง, บางคราวเป็นอกิริยาด้วยอำนาจแห่งการไม่ยังผู้บาดหมางกันซึ่งมาสู่ตน ยืนอยู่แล้ว ปรึกษากันอยู่ ให้รู้ตัว. แท้จริงสิกขาบททั้ง ๓ นี้ คือ รูปีย- สิกขาบท อัญญาตสิกขาบท อุปีสสุตติกสิกขาบท มีความกำหนดอย่างเดียวกัน เป็นสัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อุปีสสุตติกสิกขาบทที่ ๘ จบ

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๑๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ประพฤติอนาจารแล้ว เมื่อการกสงฆ์ทำกรรมแก่ภิกษุแต่ละรูปอยู่ ย่อมคัดค้าน ครั้นสงฆ์ประชุมกันด้วยกรรมบางอย่างที่สงฆ์จะต้องทำ พระฉัพพัคคีย์สาละวนทำจิวรกรรมกันอยู่ ได้ให้ฉันทะไปแก่พระรูปหนึ่ง ทันใด สงฆ์จึงกล่าวว่า อวูโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้เป็นพวกพระฉัพพัคคีย์มารูปเดียว ฉะนั้นพวกเราจะทำกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้ทำกรรมแก่พระฉัพพัคคีย์รูปนั้น เมื่อเสร็จแล้ว ภิกษุฉัพพัคคีย์รูปนั้นได้เข้าไปหาพระฉัพพัคคีย์ ๆ ถามภิกษุรูปนั้นว่า อวูโส สงฆ์ได้ทำอะไร.

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า สงฆ์ได้ทำกรรมแก่ผม ขอรับ.

พระฉัพพัคคีย์กล่าวว่า อวูโส เราไม่ได้ให้ฉันทะไปเพื่อหมายถึงกรรมนี้ว่า สงฆ์จักทำกรรมแก่ท่าน ถ้าเราทราบว่าจะทำกรรมแก่ท่าน เราจะไม่พึงให้ฉันทะไป.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์ให้ฉันทะเพื่อกรรมอันเป็นธรรมแล้ว จึงได้ถึงความบ่นว่าในภายหลังเล่า . . . แล้ว กราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอให้ฉันทะเพื่อกรรมอันเป็นธรรมแล้ว ได้ถึงความบ่นว่าในภายหลัง จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอให้ฉันทะเพื่อกรรมอันเป็นธรรมแล้ว จึงได้ถึงความบ่นว่าในภายหลังเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๖. ๕. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ฉันทะเพื่อกรรมอันเป็นธรรมแล้ว ถึงธรรมคือความบ่นว่าในภายหลัง เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๑๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

กรรมอันเป็นธรรม ๔ อย่าง

ที่ชื่อว่า กรรมอันเป็นธรรม ได้แก่ อปโลกนกรรม ๑ ญัตติกรรม ๑ ญัตติทุติยกรรม ๑ ญัตติจตุตถกรรม ๑ ที่สงฆ์ทำแล้วตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุสานน์ นี้ชื่อว่ากรรมอันเป็นธรรม.

ภิกษุให้ฉันทะไปแล้ว บ่นว่า ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๗๑๗] กรรมเป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม ให้ฉันทะ
ไปแล้ว บ่นว่า ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุสงฆ์อยู่ ให้ฉันทะไปแล้ว บ่นว่า ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม ให้ฉันทะไปแล้ว
บ่นว่า ไม่ต้องอาบัติ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม... ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสงฆ์... ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๑๘] ภิกษุรู้อยู่ว่า สงฆ์ทำกรรมโดยไม่ถูกธรรม เป็นพวกหรือทำ
แก่ภิกษุมิใช่ผู้ควรแก่กรรม บ่นว่า ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

กัมมปฏิพาหนสิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

ชื่อว่า สจ จ มยฺ ชาเนญยาม แปลว่า ถ้าพวกเราพึงรู้ไซ้.

ส่วน จ อักษร เป็นเพียงนิบาตเท่านั้น.

บทว่า **ชรมิกานัน** มีวิเคราะห์ว่า ชรมมีอยู่ในกรรมเหล่านั้น เพราะ
สงฆ์ทำโดยธรรม โดยวินัย โดยสัตตสุตตสัน; เพราะเหตุนั้น กรรมเหล่านั้น
จึงขอว่า ชรมิกะ (กรรมอันเป็นธรรม). เพื่อสังฆกรรม ๔ อันเป็นธรรม
เหล่านั้น.

ในคำว่า **จียติ อปตฺติ ปาจิตฺตียสฺส** นี้ เป็นปาจิตตีย์ ทุก ๆ
คำพูด. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ.
โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา คังนี้แล.

กัมมปฏิบัติพหุสิกขาบทที่ ๕ จบ

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๑๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น สงฆ์ประชุมกันด้วยกรรมบางอย่างที่สงฆ์จะต้องทำ พระฉัพพัคคีย์สาละวนทำกิจกรรมกันอยู่. ได้ให้ฉันทะไปแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ถึงก็พอดีสงฆ์ตั้งญัตติแล้วว่า สงฆ์ประชุมกันเพื่อประสงค์ทำกรรมใด พวกเราจักทำกรรมนั้น ดังนี้.

ภิกษุรูปนั้นจึงพูดขึ้นว่า ภิกษุเหล่านี้ทำกรรมแก่ภิกษุแต่ละรูปอย่างนี้ พวกท่านจักทำกรรมแก่ใครกัน แล้วไม่ให้ฉันทะ ลุกจากอาสนะหลีกไป.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย. . . ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุเมื่อเรื่องอันจะพึงวินิจฉัยยังเป็นไปอยู่ในสงฆ์ จึงได้ไม่ให้ฉันทะ ลุกจากอาสนะหลีกไปแล้ว. . . แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข่าว่า เมื่อเรื่องอันจะพึงวินิจฉัยยังเป็นไปอยู่ในสงฆ์ เธอไม่ให้ฉันทะ ลุกจากอาสนะหลีกไป จริงหรือ.

ภิกษุรูปนั้นทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอ เมื่อเรื่องอันจะพึงวินิจฉัยยังเป็นไปอยู่ในสงฆ์ จึงได้ไม่ให้ฉันทะ ลุกจากอาสนะ

หลีกเลี่ยงแล้ว การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง
ไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใส แล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อเรื่องอันจะพึงวินิจฉัยยังเป็น
ไปอยู่ในสงฆ์ ไม่ให้ฉันตะแล้ว ลุกจากอาสนะหลีกเลี่ยงเสีย เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๒๐] บทว่าอนึ่ง..ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า เรื่องอันจะพึงวินิจฉัยในสงฆ์ ได้แก่ เรื่องที่โจทก์จำเลย
แจ้งไว้แล้ว แต่ยังไม่ได้นิฉัย ๑ ตั้งยุติแล้ว ๑ กรรมวาจายังสวดค้างอยู่ ๑.

คำว่า ไม่ให้ฉันตะแล้ว ลุกจากอาสนะหลีกเลี่ยงเสีย คือ ตั้งใจ
ว่าไหน กรรมนี้พึงกำเริบ พึงเป็นวรรค พึงทำไม่ได้ ดังนี้แล้ว ลุกเดินไป
ต้องอาบัติทุกกฏ กำลังละหัตถบาตแห่งที่ชุนนุสมสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ ละหัตถ-
บาตไปแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาชนีย์

[๗๒๑] กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ไม่ให้ฉันทะ แล้วลุกจากอาสนะหลีกไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสงสัยอยู่ ไม่ให้ฉันทะแล้ว ลุกจากอาสนะหลีกไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ไม่ให้ฉันทะแล้ว ลุกจากอาสนะหลีกไป ไม่ต้องอาบัติ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม...ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสงสัยอยู่...ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๒๒] ภิกษุคิดเห็นว่า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่งหรือการวิวาท จักเกิดแก่สงฆ์ ดังนี้แล้วหลีกไป ๑ ภิกษุคิดเห็นว่า สงฆ์จักแตกแยกกัน หรือจากร้าวรานกัน ดังนี้แล้วหลีกไป ๑ ภิกษุคิดเห็นว่า สงฆ์จักทำกรรมแก่ภิกษุมิใช่ผู้ควรแก่กรรม ดังนี้แล้วหลีกไป ๑ ภิกษุเกิดอาพาธ หลีกไป ๑ ภิกษุหลีกไปด้วยธุระอันจะทำแก่ภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุปวดอุจจาระ ปัสสาวะแล้วหลีกไป ๑ ภิกษุไม่ตั้งใจจะทำกรรมให้เสีย หลีกไปด้วยคิดว่า จะกลับมาอีก ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ฉันทังอทัตวาคมนสิกขาบทที่ ๑๐

วินัยฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ ฟังทราบดังนี้:-

ชื่อว่า วตฺถุ วา อโรจิตฺ โหติ มีความว่า ทั้งโจทก์และจำเลยได้
แถลงถ้อยคำของตนแล้ว ภิกษุผู้สอบสวนสืบสวนก็ได้รับสมมติแล้วแม้ด้วย
อาการเพียงเท่านั้น วัตถุเป็นอันบอกแล้ว. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นทางกายวาจากับจิต
เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจิ-
กรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

ฉันทังอทัตวาคมนสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๑

เรื่องพระทัฬหฬมลบุตร

[๗๒๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระทัฬหฬมลบุตรจัดเสนาสนะและแจกอาหารแก่สงฆ์ แต่ท่านเป็นผู้มีจิวรเก่า สมัยนั้น มีจิวรฝืนหนึ่งเกิดขึ้นแก่สงฆ์ สงฆ์จึงได้ถวายจิวรฝืนนั้นแก่ท่านพระทัฬหฬมลบุตร พวกพระฉัพพัคคีย์พากันเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ภิกษุทั้งหลายน้อมลาภของสงฆ์ไปตามชอบใจ.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์กับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ให้จิวรไปแล้ว ภายหลังจึงได้ถึงธรรมคือบ่นเล่า...แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอกับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้จิวรแล้ว ภายหลังถึงธรรมคือบ่นจริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอกับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้จิวรแล้ว ภายหลังจึงได้ถึงธรรมคือบ่นเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว. ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๐. ๑๑. อนึ่ง ภิกษุใด กับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ให้จิวร
แก่ภิกษุแล้ว ภายหลังถึงธรรมคือบ่นว่า ภิกษุทั้งหลายน้อมลากของ
สงฆ์ไปตามชอบใจ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระทัฬหฬลบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๒๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

สงฆ์ที่ชื่อว่า พร้อมเพรียงกัน คือ มีสังวาสเสมอกัน อยู่ในสีมา
เดียวกัน.

ที่ชื่อว่า จิวร ได้แก่ผ้า ๖ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าถึงองค์กำหนด
แห่งผ้าต้องวิกัปเป็นอย่างต่ำ.

บทว่า ให้ คือ ตนเองก็ให้.

ที่ชื่อว่า ตามชอบใจ คือ ตามความที่เป็นไมตรีกัน ตามความที่
เคยเห็นกัน ตามความที่เคยคบกัน ตามความที่ร่วมอุปัชฌาย์กัน ตามความที่
ร่วมอาจารย์กัน.

ที่ชื่อว่า ของสงฆ์ คือ ที่เขาถวายแล้ว ที่เขาสละแล้ว แก่สงฆ์.

ที่ชื่อว่า ลาก ได้แก่ จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช
บริวารอันเป็นปัจจัยของภิกษุไซ้ โดยที่สุดแม้ก้อนจूरณ ไม้ชำระฟัน ค้าย
ชายผ้า.

คำว่า ภายหลังถึงธรรมคือบ่น ความว่า เมื่อให้จิวรแก่อุปสัมบัน
ที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้จัดเสนาสนะก็ดี ให้เป็นผู้แจกอาหารก็ดี ให้เป็นผู้แจก
ยาคุก็ดี ให้เป็นผู้แจกผลไม้ก็ดี ให้เป็นผู้แจกของเคี้ยวก็ดี ให้เป็นผู้แจกของ
เล็กน้อยก็ดี แล้วบ่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๗๒๕] กรรมเป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม เมื่อให้จิวร
แล้วบ่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุสงสัย เมื่อให้จิวรแล้ว บ่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม เมื่อให้จิวรแล้ว
บ่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกกฏ

ให้บริจารอย่างอื่นแล้ว บ่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

ให้จิวรหรือบริจารอย่างอื่นแก่อุปสัมบัน ผู้ที่สงฆ์ไม่ได้สมมติให้เป็นผู้
จัดเสนาสนะ ให้เป็นผู้แจกอาหาร ให้เป็นผู้แจกยาคุ ให้เป็นผู้แจกผลไม้ ให้
เป็นผู้แจกของเคี้ยว หรือให้เป็นผู้แจกของเล็กน้อย แล้วบ่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

เมื่อให้จิวรหรือบริจารอย่างอื่นแก่อนุปสัมบันผู้ที่สงฆ์สมมติก็ดี ไม่ได้
สมมติก็ดี ให้เป็นผู้จัดเสนาสนะ ให้เป็นผู้แจกอาหาร ให้เป็นผู้แจกยาคุ ให้
เป็นผู้แจกผลไม้ ให้เป็นผู้แจกของเคี้ยว หรือให้เป็นผู้แจกของเล็กน้อยแล้ว
บ่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม...ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุมีความสงสัย...ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม... ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๒๖] ภิกษุบ่นว่าสงฆ์มีปรกติทำโดยฉันทาคติ...โทสาคติ...โมหาคติ...ภยาคติ จะประโยชน์อะไรด้วยจิรที่ให้แก่ภิกษุนั้น แม้เธอได้ไปแล้วก็จักทิ้งเสีย จักไม่ใช้สอยโดยชอบธรรม ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๑ จบ

ทัฬหสิกขาบทที่ ๑๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๑ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า ยถามิตตตา คือ ตามความเป็นมิตรกัน. มีคำอธิบายว่าให้แก่ภิกษุผู้ซึ่งเป็นมิตรกัน . ในบททั้งปวงก็เช่นนี้เหมือนกัน. คำที่เหลือมีเนื้อความ. ดั้นทั้งนั้น เพราะมีนัยดังกล่าวแล้วในอุคฆาปนกสิกขาบทเป็นดั้นนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดั้นนี้แล.

ทัฬหสิกขาบทที่ ๑๑ จบ

สทธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๒๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ในพระนครสาวัตถี มีชาวบ้านหมู่หนึ่งได้จัดอาหารพร้อมทั้งจิวรไว้เพื่อสงฆ์ ด้วยหมายใจว่า ให้ท่านฉันแล้วจักให้ครองจิวร ครั้งนั้นแล พวกพระฉัพพัคคีย์ได้เข้าไปหาชาวบ้านหมู่นั้น แล้วกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ของจิวรเหล่านี้แก่ภิกษุพวกนี้เถิด.

ชาวบ้านหมู่นั้นกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า พวกกระผมจักถวายไม่ได้ เพราะพวกกระผมได้จัดอาหารพร้อมทั้งจิวรไว้เพื่อสงฆ์ทุก ๆ ปี.

พระฉัพพัคคีย์กล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ทายกผู้ถวายแก่สงฆ์มีจำนวนมาก. อาหารสำหรับสงฆ์ก็มีมาก ภิกษุเหล่านี้อาศัยพวกท่าน เห็นอยู่แต่พวกท่าน จงอยู่ในที่นี้ หากพวกท่านจักไม่ให้แก่ภิกษุเหล่านี้ ก็บัดนี้ใครเล่าจักให้แก่ภิกษุเหล่านี้ ขอท่านทั้งหลายจงให้จิวรเหล่านี้แก่ภิกษุพวกนี้เถิด.

เมื่อชาวบ้านพวกนั้นถูกพระฉัพพัคคีย์แค้นได้ จึงได้ถวายจิวรตามที่ได้จัดไว้แก่พวกฉัพพัคคีย์ไป แล้วอังกาสสงฆ์ด้วยอาหารอย่างเดียว บรรดาภิกษุที่ทราบข่าวว่า อาหารพร้อมทั้งจิวรที่เขาจัดไว้ถวายสงฆ์มี แต่ไม่ทราบว่าเขาได้ถวายจิวรแก่พระฉัพพัคคีย์ไปแล้ว ได้กล่าวขึ้นอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ของจิวรแก่สงฆ์เถิด.

ชาวบ้านหมู่นั้นกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า จิวรตามที่ได้จัดไว้ไม่มี เจ้าข้า เพราะพระคุณเจ้าเหล่าฉัพพัคคีย์ได้น้อมไปเพื่อพระคุณเจ้าเหล่าฉัพพัคคีย์ด้วยกันแล้ว.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
ไฉนพระฉัพพัคคีย์รู้อยู่ จึงได้น้อมลากที่เขาโน้มไปจะถวายสงฆ์มาเพื่อบุคคล
เล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกเขารู้อยู่ น้อมลากที่เขาโน้มไปจะถวายสงฆ์มาเพื่อบุคคล จริงหรือ.
พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน
พวกเขารู้อยู่ จึงได้น้อมลากที่เขาโน้มไปถวายสงฆ์มาเพื่อบุคคลเล่า การกระ-
ของพวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือ
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๑. ๒. อนึ่ง ภิกษุใดรู้อยู่ น้อมลากที่เขาโน้มไปจะถวาย
สงฆ์มาเพื่อบุคคล เป็นปาจิตติย.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๗๒๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้ อยู่ คือรู้เอง หรือคนอื่นบอกแก่เธอ หรือเจ้าตัวบอก.

ที่ชื่อว่า จะถวายสงฆ์ คือเขาจะให้อยู่แล้ว จะบริจาคอยู่แล้วแก่สงฆ์.

ที่ชื่อว่า ลาก ได้แก่จิ๋ว ภิณฑบาท เสนาสนะ เกสัชบริหารอันเป็นปัจจัยของภิกษุไซ้ โดยที่สุกแม่ก้อนจุ่ม ไม้ชำระฟัน ค้ายชายผ้า.

ที่ชื่อว่า เขาน้อมไป คือ เขาได้เปล่งวาจาไว้ว่า จักถวาย จักทำภิกษุน้อมมาเพื่อบุคคล ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๗๒๕] ลากที่เขา น้อมไปแล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขา น้อมไปแล้ว น้อมมาเพื่อบุคคล ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ลากที่เขา น้อมไปแล้ว ภิกษุสงฆ์อยู่ น้อมมาเพื่อบุคคล ต้องอาบัติลากที่เขา น้อมไปแล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขา ไม่ได้ น้อมไป น้อมมาเพื่อบุคคล ไม่ต้องอาบัติ.

ลากที่เขา น้อมไปเพื่อสงฆ์ ภิกษุน้อมมาเพื่อสงฆ์หม่อ้นก็ดี เพื่อเจติยก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ลากที่เขา น้อมไปเพื่อเจติย ภิกษุน้อมมาเพื่อเจติยอื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อบุคคลก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ลากที่เขา น้อมไปเพื่อบุคคล ภิกษุน้อมมาเพื่อบุคคลอื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อเจติยก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ลากที่เขา ยังไม่ได้ น้อมไป ภิกษุสำคัญว่าเขา น้อมไปแล้ว ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ลากที่เขา ยังไม่ได้ น้อมไป ภิกษุสงฆ์อยู่ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ลาภที่เขายังไม่ได้น้อมไป ภิกษุสำคัญว่าเขายังไม่ได้น้อมไป... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๓๐] ภิกษุ เมื่อทนายถามว่าจะถวายที่ไหน ตอบว่าไทยธรรมของพวกท่าน ฟังได้รับการใช้สอย ฟังได้รับการปรับปรุง หรือฟังตั้งอยู่ได้นานในที่ใด ก็หรือจิตของพวกท่านเลื่อมใสในที่ใด ก็จงถวายในที่นั้นเถิด ดังนี้ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สหธรรมิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๘ จบ

ปริณามนสิกขาบทที่ ๑๒

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑๒ ฟังทราบดังนี้:-

คำที่จะฟังกล่าวทั้งหมด มีนัยดังกล่าวแล้วในปริณามนสิกขาบท ใน
ติงสกันชนั้น เป็นนิสัคคิตยปาจิตตีย์ เพราะน้อมมาเพื่อตน ในสิกขาบทนี้
เป็นปาจิตตีย์ล้วน เพราะน้อมไปเพื่อบุคคล (อื่น).

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก-
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปริณามนสิกขาบทที่ ๑๒ จบ

สหธรรมิกวรรคที่ ๘ จบบริบูรณ์

ตามวรรณนานุกรม

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. สหัมมิกสิกขาบท ว่าด้วยการว่ากล่าวโดยอุทธรณ
๒. วิวัณณสิกขาบท ว่าด้วยการก่นสิกขาบท
๓. โมหนสิกขาบท ว่าด้วยการแสสร้งทำหลง
๔. ปหารทานสิกขาบท ว่าด้วยการให้ประหาร
๕. ตลสัตติกสิกขาบท ว่าด้วยการเงื่อหอกคือฝ่ามือ
๖. อมุลสิกขาบท ว่าด้วยการโจทด้วยอาบัติไม่มีมูล
๗. สัญจิจจสิกขาบท ว่าด้วยการแกลึ่งก่อความรำคาญ
๘. อุปัสสุตติกสิกขาบท ว่าด้วยการแอบฟัง
๙. กัมมปฏิพาหนสิกขาบท ว่าด้วยการคัดค้านกรรม
๑๐. ฉันทาทานสิกขาบท ว่าด้วยการไม่ให้ฉันทะ
๑๑. ทัพพสิกขาบท ว่าด้วยเรื่องท่านพระทัฬหฬมัลลบุตร
๑๒. ปริณามนสิกขาบท ว่าด้วยการน้อมลาภสงฆ์

ปาจิตติยั วรคที่ ๕

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล

[๗๓๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ พระ-
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระเจ้า-
ปเสนทิโกศลตรัสสั่งเจ้าหน้าที่ผู้รักษาพระราชอุทยานว่า คุณก่อนพนาย เจ้าจง
ไปตกแต่งอุทยานให้เรียบร้อย เราจักประพาสอุทยาน.

เจ้าหน้าที่รักษาพระราชอุทยานผู้นั้น รับสนองพระบรมราชโองการ
แล้วตกแต่งพระราชอุทยานอยู่ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งอยู่ ณ โคน
ไม้ต้นหนึ่ง ครั้นแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล กราบทูลว่า ขอเดชะ
พระราชอุทยานเรียบร้อยแล้ว และพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ โคนไม้ใน
พระราชอุทยานนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ท้าวเธอรับสั่งว่า ช่างเถอะพนาย เราจักเฝ้าพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า
ครั้นแล้วเสด็จไปสู่พระราชอุทยาน เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ขณะนั้นมี
อุบายสกผู้หนึ่งนั่งเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่ใกล้ ๆ ท้าวเธอได้ทอดพระเนตรเห็น
อุบายสกผู้นั่งเฝ้าอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงตกพระทัยยืนชะงักอยู่ ครั้น
แล้วทรงพระดำริว่า บุรุษผู้นี้คงไม่ใช่คนต่ำช้า เพราะเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า
อยู่ใกล้ ๆ ได้ ดังนี้ แล้วเข้าไปถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง ณ
ราชอาสน์อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง.

ส่วนอุบาสกนั้นไม่ถวายบังคม ไม่ลูกรับเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศล ด้วยความเคารพต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงพระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ทรงพอพระทัยว่า โฉนบุรุษนี้ เมื่อเรามาแล้ว จึงไม่ไหว้ ไม่ลูกรับ.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ทรงพอพระทัย จึงตรัสขึ้นในขณะนั้นว่า มหาบพิตร อุบาสกผู้นี้ เป็นพหูสูต เป็นคนเล่าเรียนพระปริยัติธรรมมาก เป็นผู้ปราศจากความยินดีในกามทั้งหลาย

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพระดำริว่า อุบาสกผู้นี้ไม่ใช่เป็นคนต่ำต้อย แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ยังตรัสชมเขา แล้วรับสั่งกะอุบาสกนั้นว่า คุณก่อนอุบาสก. เธอพึงพูดได้ตามประสงค์เถิด.

อุบาสกนั้นกราบทูลว่า เป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างสิ้นเกล้า พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเห็นแจ้ง สมათาน อัจฉาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา ครั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้ทรงเห็นแจ้ง สมათาน อัจฉาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว เสด็จลุกจากที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับ.

[๗๓๒] ต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับอยู่ ณ พระมหาปราสาทชั้นบน ได้ทอดพระเนตรเห็นอุบาสกนั้นเดินกันร่วมไปตามถนน จึงโปรดให้เชิญตัวมาเฝ้าแล้วรับสั่งว่า คุณก่อนอุบาสก ได้ทราบว่า เธอเป็นพหูสูต เป็นคนเล่าเรียนพระปริยัติธรรมมาก ดีละอุบาสก ขอเธอจงช่วยสอนธรรมแก่ฝ่ายในของเรา.

อุบาสกนั้นกราบทูลว่า ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้ารู้ธรรมด้วยอำนาจแห่งพระคุณเจ้าทั้งหลาย พระคุณเจ้าเท่านั้นจักสอนธรรมแก่ฝ่ายในของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้.

พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งขึ้นในขณะนั้นว่า อุบาสกพูดจริงแท้ ดังนี้แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วประทับนั่ง ณ ราชอาสน์อันสมควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาสขอพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดให้ภิกษุรูปหนึ่ง ไปเป็นผู้สอนธรรมแก่ฝ่ายในของหม่อมฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเห็นแจ้ง สมทาน อاجหาญ ร่ำเรียง ด้วยธรรมิกถา ครั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจง ให้ทรงเห็นแจ้ง สมทาน อاجหาญ ร่ำเรียง ด้วยธรรมิกถาแล้ว เสด็จลุกจากที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำทักษิณเสด็จกลับไปแล้ว.

ทรงแต่งตั้งท่านพระอานนที่เป็นครูสอนธรรม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกท่านพระอานนที่มารับสั่งว่า ลูกก่อนอานนที่ ถ้าเช่นนั้น เธอจงสอนธรรมแก่ฝ่ายในของพระเจ้าแผ่นดิน.

ท่านพระอานนที่ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้วเข้าไปสอนธรรมแก่ฝ่ายในของพระเจ้าแผ่นดินทุกเวลา ต่อมาเช้าวันหนึ่ง ท่านพระอานนที่ครองอันตราวาสก แล้วถือบาตรจีวรเข้าไปสู่พระราชานิเวศน์ ขณะนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับอยู่ในห้องพระบรรทมกับพระนางมัลลิกาเทวี พระนางได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระอานนที่มาแต่ไกลเทียว จึงผลิผลามลุกขึ้น พระภุชยาทรงสีเหลืองเลียนได้เลื่อนหลด ท่านพระอานนที่กลับจากสถานทีนั้นในทันที

ไปถึงอารามแล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนท่านพระอานนท์ยังไม่ได้รับบอกก่อน จึงได้เข้าสู่พระราชฐานชั้นในแล้ว... แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระอานนท์ว่า คุณก่อนอานนท์ ข่าว่า เธอไม่ได้รับบอกก่อนเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน จริงหรือ.

ท่านอานนท์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียน

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนอานนท์ โฉนเธอยัง ไม่ได้รับบอกก่อนจึงได้เข้าสู่พระราชฐานชั้นในแล้ว การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว... ครั้นแล้ว ทรงทำกรรมิกถา แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ดังต่อไปนี้:-

โทษ ๑๐ อย่าง ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน

[๗๓๓] คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โทษในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นในมี ๑๐ อย่าง ๑๐ อย่างอะไรบ้าง.

๑. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ในพระราชฐานชั้นในนี้ พระเจ้าแผ่นดิน กำลังประทับอยู่ในตำหนักที่พทมกับพระมเหสี ภิกษุเข้าไปในพระราชฐานชั้น ในนั้น พระมเหสีเห็นภิกษุแล้วทรงยิ้มพรายให้ปรากฏก็ดี ภิกษุเห็นพระมเหสี แล้วยิ้มพรายให้ปรากฏก็ดี ในข้อนั้นพระเจ้าแผ่นดินจะทรงระแวงอย่างนี้ว่า คนทั้งสองนี้รักใคร่กันแล้วหรือจักรักใคร่กันเป็นแน่นอน นี่เป็นโทษข้อที่หนึ่ง ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๒. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโทษที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชกิจมาก ทรงมีพระราชกรณียะมาก ทรงร่วมกับพระสนมคนใดคนหนึ่ง แล้วทรงระลึกไม่ได้ พระสนมนั้นตั้งพระครรภ์เพราะเหตุที่ทรงร่วมนั้น ในเรื่องนั้นพระเจ้าแผ่นดินจะทรงระแวงอย่างนี้ว่า ในพระราชฐานชั้นในนี้ คนอื่นเข้ามาไม่ได้สักคน นอกจากบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่สองในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๓. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโทษที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก รัตนะบางอย่างในพระราชฐานชั้นในหายไป ในเรื่องนั้น พระเจ้าแผ่นดินจะทรงระแวงอย่างนี้ว่า ในพระราชฐานชั้นในนี้ คนอื่นสักคนก็เข้ามาไม่ได้ นอกจากบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่สาม ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๔. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโทษที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก ข้อราชการลับที่ปรึกษากันเป็นการภายในพระราชฐานชั้นในเปิดเผยออกมาภายนอกในเรื่องนั้นพระเจ้าแผ่นดินจะทรงระแวงอย่างนี้ว่า ในพระราชฐานชั้นในนี้ คนอื่นสักคนก็เข้ามาไม่ได้ นอกจากบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่สี่ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๕. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโทษที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก ในพระราชฐานชั้นใน พระราชโอรสปรารถนาจะปลงพระชนม์พระราชบิดา หรือพระราชบิดาปรารถนาจะปลงพระชนม์พระราชโอรส ทั้งสองพระองค์นั้นจะทรงระแวงอย่างนี้ว่า ในพระราชฐานชั้นในนี้ ไม่มีใครคนอื่นจะเข้ามาได้ นอกจากบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่ห้าในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๖. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโศภที่ที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก พระเจ้าแผ่นดินทรงเลื่อนข้าราชการผู้ดำรงอยู่ในตำแหน่งต่ำไว้ในฐานันดรอันสูง พวกชนที่ไม่พอใจการที่ทรงเลื่อนข้าราชการผู้นั้นขึ้น จะระแวงอย่างนี้ว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงคลุกคลีกับบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่หก ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๗. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโศภที่ที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก พระเจ้าแผ่นดินทรงลดข้าราชการผู้ดำรงอยู่ในตำแหน่งสูงไว้ในฐานันดรอันต่ำ พวกชนที่ไม่พอใจการที่ทรงลดตำแหน่งข้าราชการผู้นั้นลง จะระแวงอย่างนี้ว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงคลุกคลีกับบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่เจ็ด ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๘. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโศภที่ที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก พระเจ้าแผ่นดินทรงส่งกองทัพไปในกาลไม่ควร พวกชนที่ไม่พอใจพระราชกรณียะนั้น จะระแวงอย่างนี้ว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงคลุกคลีกับบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่แปด ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๙. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโศภที่ที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก พระเจ้าแผ่นดินทรงส่งกองทัพไปในกาลอันควร แล้วรับสั่งให้ยกกลับเสียในระหว่างทาง พวกชนที่ไม่พอใจพระราชกรณียะนั้นจะระแวงอย่างนี้ว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงคลุกคลีกับบรรพชิต ชะรอยจะเป็นการกระทำของบรรพชิต นี่เป็นโทษข้อที่เก้า ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

๑๐. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อนึ่งโศภที่ที่จะพึงกล่าวยังมีอยู่อีก พระราชฐานชั้นในเป็นสถานที่รื่นรมย์เพราะ ช้าง ม้า รถ และมีอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดเช่น รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งไม่สมควรแก่บรรพชิต นี่แลเป็นโทษข้อที่สิบ ในการเข้าสู่พระราชฐานชั้นใน.

เหล่านี้แล ภิกษุทั้งหลาย โทษ ๑๐ อย่าง ในการเข้าสู่พระราชฐาน
ชั้นใน.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

[๗๓๔] พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนท่านพระอานนท์ โดยอเนก
ปริยายดังนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก ความเป็นคนบารุงยาก
...แล้วตรัสว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๒ ๑. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่ได้รับบอกก่อน ก้าวล่วงธรณี
เข้าไปในห้องของพระราชานุรักษ์ได้รับมรธาภิเษกแล้ว ที่พระ-
ราชายังไม่ได้เสด็จออก ที่รัศนะยังไม่ออก เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๓๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ผู้กษัตริย์ คือ เป็นผู้เกิดดีแล้วทั้ง ๒ ฝ่าย ทั้งฝ่ายพระ
ราชมารดา และพระราชบิดา เป็นผู้ที่มีพระกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิหมดจดดีแล้ว
ตลอดเจ็ดชั่วบุรพชนก ไม่มีใครคัดค้านติเตียนโดยกล่าวถึงชาติได้.

ที่ชื่อว่า ได้รับมรธาภิเษกแล้ว คือ ได้รับอภิเษกโดยสรงสนาน
ให้เป็นกษัตริย์แล้ว.

บทว่า **ที่พระราชายังไม่เสด็จออก** คือ พระเจ้าแผ่นดินยังไม่เสด็จออกจากตำหนักที่พทม.

บทว่า **ที่รัศนะยังไม่ออก** คือ พระมเหสียังไม่เสด็จออกจากตำหนักที่พทม หรือทั้งสองพระองค์ยังไม่เสด็จออก.

บทว่า **ยังไม่ได้รับบอกก่อน** คือ ไม่มีใครนิมนต์ไว้ก่อน.

ที่ชื่อว่า **ธรณี** ได้แก่ สถานที่เขาเรียกกันว่าธรณีแห่งตำหนักที่พทม.

ที่ชื่อว่า **ตำหนักที่พทม** ได้แก่ที่พทมของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเจ้าพนักงานจัดแต่งไว้ในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยที่ผูกมัดด้วยพระสูตร.

คำว่า **ก้าวล่วงธรณีเข้าไป** คือ ยกเท้าที่ ๑ ก้าวล่วงธรณีเข้าไป ต้องอาบัติทุกกฏ ที่ยกเท้า ๒ ก้าวล่วงธรณีเข้าไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๗๓๖] ยังไม่ได้รับบอก ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับบอก ก้าวล่วงธรณีเข้าไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังไม่ได้รับบอก ภิกษุสงสัยอยู่ ก้าวล่วงธรณีเข้าไปต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังไม่ได้รับบอก ภิกษุสำคัญว่าได้รับบอกแล้ว ก้าวล่วงธรณีเข้าไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกทุกกฏ

ได้รับบอกแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับบอก... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ได้รับบอกแล้ว ภิกษุสงสัยอยู่... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ได้รับบอกแล้ว ภิกษุสำคัญว่าได้รับบอกแล้ว... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๑๗] ได้รับบอกแล้ว ๑ ไม่ใช่กษัตริย์ ๑ ไม่ได้รับอภิเษกโดย
ตรงสนานให้เป็นกษัตริย์ ๑ พระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกจากตำแหน่งที่พทมแล้ว ๑
พระมหีสีเสด็จออกจากตำแหน่งที่พทมแล้ว ๑ หรือทั้งสองพระองค์เสด็จออก
จากที่พทมแล้ว ๑ ไม่ใช่ตำแหน่งที่พทม ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาจิตติย ราชวรรคที่ * ๕

อันเตปรุสิกขาบทที่ ๑

วนิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งราชวรรค พึงทราบดังต่อไปนี้:-

[แก้เอรรถบางปาฐะในสิกขาบทที่ ๑]

บทว่า โอรโก แปลว่า ต่ำต้อย.

บทว่า อุปริปาสาทวรรคโต แปลว่า ประทับอยู่ ณ เบื้องบนแห่ง
ปราสาทอันประเสริฐ.

สองบทว่า อยุยานั วาหสา แปลว่า เพราะเหตุแห่งพระผู้เป็นเจ้าของ
ทั้งหลาย มีคำอธิบายว่า ข้าพระพุทธเจ้ารู้ธรรม เพราะพระผู้เป็นเจ้าของ
ได้ช่วยให้เกิดขึ้น.

สองบทว่า ปิตริ ปฏฺเจติ ได้แก่ พระราชโอรสต้องการจะเห็นโทษ
แล้วปลงพระชนม์พระราชบิดา.

* บาลีเป็น รัตนวรรค.

ในคำว่า **ราชนุเตปุรี หตฺถิสมฺมทฺท** เป็นต้น มีวินิจฉัยว่าที่พระ-
ราชฐานชั้นในนี้อัดแอไปด้วยพวกช้าง; ฉะนั้น จึงชื่อว่า **หตฺถิสัมมททะ**.
อธิบายว่า คับแคบไปด้วยช้าง. แม้ในบทว่า **อัสสรตฺถสังมัททะ** ก็นัยนี้เหมือนกัน.
ภิกษุบางพวกสวดว่า **สมฺมต** ก็มี. คำนั้นไม่ควรถือเอา. ปาฐะว่า **รญฺโหล**
อนุเตปุเร หตฺถิสมฺมทฺท. ก็มี ในปาฐะนั้น มีอรรถว่า การเหยียบย่ำไป
มาแห่งช้างทั้งหลาย ชื่อว่า **หตฺถิสัมมัททะ**. มีคำอธิบายว่า การเดินย่ำไปมา
แห่งช้างมีอยู่ในพระราชวังชั้นใน. แม้ในบทที่เหลือก็นัยนี้.

บทว่า **รชฺนียนิ** ได้แก่ อารมณฺ์มีรูปเป็นต้น เช่นนี้ มีอยู่ในพระราช
วังชั้นในนั้น.

บทว่า **มูทฺธาภิสิตฺตสฺส** คือ ผู้ทรงได้รับอภิเษกสรลงสนานบน
พระเศียร.

บทว่า **อนิกฺขนุตรราชเก** มีวิเคราะห์ว่า พระราชายังไม่เสด็จออก
จากพระตำหนักที่ศทมนี้; เหตุฉนั้น ตำหนักนั้น จึงชื่อว่า ที่พระราชายังไม่
เสด็จออก. อธิบายว่า ในตำหนักที่ศทมมีพระราชายังไม่เสด็จออกนั้น. พระ-
มเหสี พระผู้มีพระภาคเจ้าเรียกว่ารัตนะ.

บทว่า **นิจฺญ** แปลว่า ออกแล้ว. รัตนะ (คือพระมเหสี) ยังไม่
เสด็จออก จากตำหนักที่ศทมนี้ ฉะนั้น ตำหนักศทมนี้ จึงชื่อว่าที่รัตนะยัง
ไม่ออก. อธิบายว่า ในตำหนักที่ศทม มีรัตนะยังไม่ออกนั้น. คำที่เหลือใน
สิกขาบทนี้ ดินทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นทางกิริยา ทั้งอกิริยา โนสํญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ป้ณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อันเตปุรสิกขาบทที่ ๑ จบ

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๗๓๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งอาบน้ำอยู่ในแม่น้ำจิวดี แม้พราหมณ์คนหนึ่งวางถุงเงินประมาณ ๕๐๐ กษาปณ์ไว้บนบกแล้วลงอาบน้ำในแม่น้ำจิวดี เสร็จแล้วได้ลืมถุงทรัพย์นั้นไว้ ไปแล้ว จึงภิกษุนั้นได้เก็บไว้ด้วยสำคัญว่า นี่ถุงทรัพย์ของพราหมณ์นั้น อย่าได้หายเสียเลย ฝ่ายพราหมณ์นั้นนึกขึ้นได้ รีบวิ่งมาถามภิกษุนั้นว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า พระคุณเจ้าเห็นถุงทรัพย์ของข้าพเจ้าบ้างไหม.

ภิกษุนั้นได้คืนให้พร้อมกับกล่าวว่า เชิญครับไปเถิดท่านพราหมณ์.

พราหมณ์ถูกคิดขึ้นได้ในขณะนั้นว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ เราจึงจะไม่ต้องให้ค่าไถ่ร้อยตะหาแก่ภิกษุนี้ จึงพูดเป็นเชิงขู่ขึ้นว่า ทรัพย์ของข้าพเจ้าไม่ใช่ ๕๐๐ กษาปณ์ ของข้าพเจ้า ๑,๐๐๐ กษาปณ์ ดังนี้ แล้วปล่อยตัวไป ครั้นภิกษุนั้นไปถึงพระอารามแล้ว ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุจึงได้เก็บเอาสิ่งรัตนะเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ขาวว่า เธอเก็บเอารัตนะไว้ จริงหรือ.

ภิกษุรูปนั้น กราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉนเธอ จึงได้เก็บเอารัตนะเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๓.๒. อนึ่ง ภิกษุใดเก็บเอากัถิ ให้เก็บเอากัถิ ซึ่งรัตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่ารัตนะกัถิ เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

เรื่องนางวิสาขา มิคารมาตา

[๗๓๕] สมัยต่อมา ในพระนครสาวัตถิมิมหรรสพ ประชาชนต่างประดับประดาตกแต่งร่างกาย แล้วพากันไปเที่ยวชมสวน แม้นางวิสาขามิคารมาตาก็ประดับประดาตกแต่งร่างกายออกจากบ้านไปด้วยตั้งใจว่าจะไปเที่ยวชมสวน แล้วหวนคิดขึ้นว่า เราจักไปสวนทำไม เราเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าดีกว่า ดังนี้แล้วได้เปลื้องเครื่องประดับออก ห่อด้วยผ้าห่มมอบให้แก่ทาสีสั่งว่า แม่สาวใช้ เธอจงถือห่อเครื่องประดับนี้ไว้ ครั้นแล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้นางวิสาขา มิคารมาตา ผู้นั่งเรียบร้อย
แล้วให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริงด้วยธรรมิกถา

ครั้งนางวิสาขา มิคารมาตาอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง
ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้วลุกจากที่นั่ง ถวายบัง
คมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณหลีกไปแล้ว.

ฝ่ายทาสีคนนั้น ได้ลืมห่อเครื่องประดับนั้นไปแล้ว ภิกษุทั้งหลายพบ
เห็นจึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ถ้าเช่นนั้น พวกเธอจงเก็บเอามารักษาไว้.

พระพุทธานุญาตพิเศษให้เก็บรัตนะ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตให้เก็บ หรือใช้ให้เก็บ ซึ่งรัตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่า
รัตนะกัถิ ในวัดที่อยู่ แล้วรักษาไว้ ด้วยหมายว่าของผู้ใด ผู้นั้นจะได้นำไป.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๑

๑๓๓. ๒. ก. อนึ่ง ภิกษุใด เก็บเอาที่ติ ให้เก็บเอาที่ติ ซึ่งรัตนะ
กัถิ ซึ่งของที่สมมติว่ารัตนะกัถิ เว้นไว้แต่ในวัดที่อยู่ เป็นปาจิตติย.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องนางวิสาขา มิคารมาตา จบ

เรื่องคนไข้ของอนาถบิณฑิกคหบดี

[๗๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดี มีโรงงานอยู่โนกาสิ
ชนบท และคหบดีนั้นได้สั่งบุรุษคนสนิทไว้ว่า ถ้าพระคุณเจ้าทั้งหลายมา เจ้า

พึงแต่งอาหารถวาย ครั้นต่อมาภิกษุหลายรูป ไปเที่ยวจาริกในกาฬิชนบท ได้เดินผ่านเข้าไปทางโรงงานของอนาถบิณฑิกคหบดี บรูชนั้นได้แลเห็นภิกษุเหล่านั้นเดินมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วจึงเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น กราบไหว้แล้ว ได้กล่าวอาราธนาว่า ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายจงรับนิมนต์ฉันภัตตาหารของท่านคหบดีในวันพรุ่งนี้.

ภิกษุเหล่านั้นรับนิมนต์ด้วยอาการศุขฉีกภาพ.

จึงบรูชนั้น ตั้งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีตโดยล่วงราตรีนั้นแล้วให้คนไปบอกภักตกาล แล้วถอดแหวนวางไว้ อังคาสภิกษุเหล่านั้นด้วยภัตตาหารแล้วกล่าวว่า นิมนต์พระคุณเจ้าฉันแล้วกลับได้ แม้กระผมก็จักไปสู่วางานดังนี้ ได้ลืมหวนนั้น ไปแล้ว.

ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว ประโยกกันว่า ถ้าพวกเราไปเสีย แหวนวงนี้จักหาย แล้วได้อยู่ในที่นั่นเอง.

ครั้นบรูชนั้นกลับมาจากโรงงาน เห็นภิกษุเหล่านั้นจึงถามว่า เพราะเหตุไร พระคุณเจ้าทั้งหลายจึงยังอยู่ในที่นี้เล่า ขอรับ.

จึงภิกษุเหล่านั้นได้บอกเรื่องราวนั้นแก่เขา ครั้นเธอไปถึงพระนครสาวัตถิแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้เก็บเอากี่ดี ใช้ให้เก็บเอากี่ดี ซึ่งรัตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่ารัตนะกัถิ ในวัดที่อยู่กัถิ ในที่อยู่พักกัถิ แล้วเก็บรักษาไว้ด้วยหมายว่าเป็นของผู้ใด ผู้นั้นจะได้นำไป.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๑๓๓. ๒. ข. อนึ่ง ภิกษุใด เก็บเอากัถิ ให้เก็บเอากัถิ ซึ่ง
รัตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่ารัตนะกัถิ เว้นไว้แต่ในวัดที่อยู่กัถิ ใน
ที่อยู่พักกัถิ เป็นปาจิตตีย์ และภิกษุเก็บเอากัถิ ให้เก็บเอากัถิ ซึ่ง
รัตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่ารัตนะกัถิ ในวัดที่อยู่กัถิ ในที่อยู่พักกัถิ
แล้วพึงเก็บไว้ด้วยหมายว่า ของผู้ใด ผู้นั้นจะได้นำไป นี่เป็นสามิจิ-
กรรมในเรื่องนั้น.

เรื่องคนใช้ของอนาถบิณฑิกคหบดี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๔๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รัตนะ ได้แก่ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังกข์
ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง แก้วทับทิม แก้วลาย นี้ชื่อว่ารัตนะ.

ที่ชื่อว่า ของที่สมมติว่ารัตนะ ได้แก่ เครื่องอุปโภค เครื่องบริโภค
ของมวลมนุษยนี้ นี้ชื่อว่าของที่สมมติว่ารัตนะ.

คำว่า เว้นไว้แต่ในวัดที่อยู่กัถิ ในที่อยู่พักกัถิ คือ ยกเว้นแต่
ภายในวัดที่อยู่ ภายในที่อยู่พัก.

ที่ชื่อว่า ภายในวัดที่อยู่ คือ สำหรับวัด ที่มีเครื่องล้อม กำหนดภายใน
ในวัด สำหรับวัดที่ไม่มีเครื่องล้อม กำหนดอุปจารวัด.

ที่ชื่อว่า **ภายในที่อยู่พัก** คือ สำหรับที่อยู่พักที่มีเครื่องล้อม ได้แก่ ภายในที่อยู่พัก สำหรับที่อยู่พักที่ไม่มีเครื่องล้อม ได้แก่อุปจารที่อยู่พัก.

บทว่า **เก็บเอา** คือ ถือเอาเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **ให้เก็บเอา** คือ ให้คนอื่นถือเอา ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

[๗๔๒] คำว่า **และภิกษุเก็บเอากัถิ ให้เก็บเอากัถิ ซึ่งรัตนะกัถิ** ซึ่งของที่สมมติว่ารัตนะกัถิ ในวัดที่อยู่กัถิ ในที่อยู่พักกัถิ แล้วพึงเก็บไว้ นั้น ความว่า ภิกษุพึงทำเครื่องหมายตามรูปหรือตามนิมิต เก็บไว้ แล้วพึงประกาศว่า สิ่งของ ๆ ผู้ใดหาย ผู้นั้นจงมารับไป ถ้าเขามาในที่นั้น พึงสอบถามเขาว่า สิ่งของ ๆ ท่านเป็นเช่นไร ถ้าเขาบอกรูปพรรณ หรือคำหาญถูกต้อง พึงให้ไป ถ้าบอกไม่ถูกต้อง พึงบอกเขาว่า จงค้นหาเอาเอง เมื่อจะหลีกไปจากอาวาสนั้น พึงมอบไว้ในมือของภิกษุผู้สมควรที่อยู่ในวัดนั้น แล้วจึงหลีกไป ถ้าภิกษุผู้สมควรไม่มี พึงมอบไว้ในมือของคหบดีผู้สมควรที่อยู่ในตำบลนั้น แล้วจึงหลีกไป.

คำว่า **นี้เป็นสามิจกรรมในเรื่องนั้น** ความว่า **นี้เป็นมรยาทที่ดี** ยิ่งในเรื่องนั้น.

อนาปัตติวาร

[๗๔๓] ภิกษุเก็บเอากัถิ ให้เก็บเอากัถิ ซึ่งรัตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่ารัตนะกัถิ ในวัดที่อยู่กัถิ ในที่อยู่พักกัถิ แล้วเก็บไว้ด้วยหมายว่า ของผู้ใด ผู้นั้นจะได้นำไป ดังนี้ ๑ ภิกษุถือวิสาสะของที่สมมติว่ารัตนะ ๑ ภิกษุถือเป็นของขอยืม ๑ ภิกษุเข้าใจว่าเป็นของบังสกุล ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิ-กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

รัตนสิกขาบทที่ ๒

ในสิกขาบทที่ ๒ มีวินัยดังนี้:-

[ว่าด้วยสถานที่ และของตกที่ควรเก็บไม่ควรเก็บ]

บทว่า วิสุตริตฺวา แปลว่า ได้ลืมนไว้. ๕ เหยียดกษาปณ์ จาก ๑๐๐ เหยียด ชื่อว่า ปุณณปัตตะ (ร้อยละ ๕).

คำว่า กุยาหิ กริสฺสามิ แปลว่า เราจักกระทำอย่างไร

คำว่า อามรณิ โอมุญฺจิตฺวา คือ ได้เปลื้องเครื่องประดับชื่อ มหาลดามีค่า ๕ โกฏีออกไว้.

บทว่า อนฺเตวาลี แปลว่า สาวใช้.

๒ ชั่วขว้างก้อนดินตกแห่งวัดที่อยู่ ชื่อว่า อุปจาร ในคำว่า อปริก-
จิตฺตฺส อุปจารี นี้. แต่ในมหาปิฎกกล่าวไว้ว่า สำหรับที่อยู่พัก ชั่วเหวียง
กระดิ่งตก หรือชั่วเหวียงสากตก (ชื่อว่า อุปจาร).

ในคำว่า อุกฺคณฺหาติ อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺส นี้ มีวินัยดังนี้ว่า
ภิกษุรับเองก็ดี ให้รับก็ดี ซึ่งทองและเงิน เพื่อประโยชน์แก่ตน เป็นนิสัคคิย-
ปาจิตตีย์ รับเองก็ดี ให้รับเองก็ดี เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ คณะ บุคคล
เจตีย์ และนวกรรม เป็นทุกกฏ. ภิกษุรับเองก็ดี ให้รับก็ดี ซึ่งรัตนะมีมุกดา
เป็นต้นที่เหลือ เพื่อประโยชน์แก่ตนหรือแก่สงฆ์เป็นต้น เป็นทุกกฏ. สิ่ง
เป็นกัปปิยัตถุ์ก็ดี เป็นอกัปปิยัตถุ์ก็ดี อันเป็นของคฤหัสถ์ ชั้นที่สุดแม้ใบ
ตาลเป็นเครื่องประดับหูเป็นของมารดา เมื่อภิกษุรับเก็บโดยมุ่งวัตรแห่งภักขา-
คาริกเป็นใหญ่ เป็นปาจิตตีย์เหมือนกัน. แต่ถ้าของ ๆ มารดาบิดาเป็นกัปปิย-
ภักขาอันควรที่ภิกษุจะเก็บไว้ได้แน่นอน พึงรับเก็บไว้เพื่อประโยชน์ตน. แต่

เมื่อเขากล่าวว่า ท่านโปรดเก็บของนี้ไว้ให้ด้วย ฟังห้ามว่า ไม่ควร. ถ้าพวก
คฤหัสถ์โยนของทิ้งไว้กล่าวว่า นิมนต์ท่านเก็บไว้ให้ด้วย แล้วไปเสีย, จัดว่า
เป็นฐะ สมควรจะเก็บไว้. พวกคณงาน มีนายช่างไม้เป็นต้น ผู้กระทำการ
งานในวิหารก็ดี พวกราชพัลลภก็ดี ขอร้องให้ช่วยเก็บเครื่องมือ หรือเครื่อง
นอนของตนว่า นิมนต์ ท่านช่วยเก็บไว้ให้ด้วย. อย่าฟังกระทำ เพราะชอบ
กันบ้าง เพราะกลัวบ้าง. แต่จะแสดงที่เก็บให้ ควรอยู่. ส่วนในเหล่าชนผู้โยน
ของทิ้งไว้โดยผลการแล้วไปเสีย จะเก็บไว้ให้ก็ควร.

ในคำว่า อชฺฐารามเม วา อชฺฐาวสเถ वा นี้ มีวินัยดังนี้:-

ถ้าอารามใหญ่เช่นกับมหาวิหาร, ภิกษุเก็บเองก็ดี ใช้ให้เก็บก็ดี ซึ่งของคฤหัสถ์
ที่ตกในสถานที่ เช่นกับที่ซึ่งจะเกิดความระแวงสงสัยว่า จักถูกพวกภิกษุและ
สามเณรฉวยเอาไป แล้วฟังเก็บไว้ในบริเวณที่มีกำแพงกั้นในอารามใหญ่นั้น.
แต่ที่ตกในสถานที่สัญจรของมหาชน เช่นที่ชุมนุมแห่งมหาโพธิ์และลานต้น
มะม่วง ไม่ควรเก็บ. ไม่ใช่ฐะหน้าที (ของภิกษุ). แต่ในกรณที่กล่าวว่า
ภิกษุรูปหนึ่ง เดินทางไปเห็นภณฑะบางอย่าง ในสถานที่ไม่มีคน. แม้เมื่อ
เกิดมีคนพลุกพล่าน พวกชาวบ้านก็จะสงสัยภิกษุนั้นทีเดียว เพราะฉะนั้น ภิกษุ
นั้นพึงแหวะออกจากทางแล้วนั่งพัก. เมื่อพวกเจ้าของมา ฟังบอกทรัพย์นั้น.
ถ้าไม่พบเจ้าของ เธอจักต้องทำให้เป็นของสมควร (มีถือเอาเป็นของบังสุกุล
เป็นต้น).

ในคำว่า รูปเณ วา นิमितเตน वा สญฺญานํ กตฺวา นี้ ที่ชื่อ
ว่า รูป ได้แก่ ภณฑะภายในห่อ. เพราะฉะนั้น ภิกษุพึงแก้ห่อภณฑะออก
นับดู แล้วกำหนดไว้ว่า เหริยญฺญาปณฺฑ์เท่านี้ หรือเงินและทองเท่านี้.

ดวงตราเครื่องหมาย (คุณ) เป็นต้น ชื่อว่า นิमित (เครื่องหมาย).
เพราะฉะนั้น ภิกษุพึงกำหนดเครื่องหมายทุกอย่าง ในห่อภณฑะที่ประทับตรา

เรื่องหมายมีอาทิอย่างนี้ คือ ประทับตราด้วยดินเหนียว หรือว่า ประทับตราด้วยครั่ง, ห่อภัณฑะที่เขาห่อด้วยผ้าสีเขียว หรือว่า ที่เขาห่อด้วยผ้าสีเหลือง.

สองบทว่า **ภิกขุ ปฏฐุปา** ได้แก่ ภิกขุทั้งหลายผู้มีความละอายมั่งรังเกียจสงสัย. เพราะจะมอบไว้ในมือของพวกคนผู้มีนิสัยโลเลไม่ได้. ก็ภิกขุใดยังไม่หลีกเลี่ยงไปจากอาวาสนั้นหรือยังไม่พบพวกเจ้าของ, แม้ภิกขุนั้น อย่าพึงทำให้เป็นมูลค่าแห่งจีวรเป็นต้น เพื่อตนเอง. แต่พึงให้สร้างเสนาสนะ หรือเจดีย์ หรือสระโบกขรณีที่เป็นของถาวร. ถ้าว่า โดยกาลล่วงไปนาน เจ้าของจึงมาทวง, พึงบอกเขาว่า อุบาสก ของชื่อนี้ เขาสร้างด้วยทรัพย์ของท่าน, ท่านจงอนุโมทนาเถิด. ถ้าหากว่าเขาอนุโมทนาด้วย ชื่อนั้นเป็นการดี ด้วยประการฉะนี้, ถ้าเขาไม่อนุโมทนาด้วย กลับทวงว่า ขอท่านจงให้ทรัพย์ผมคืน พึงชักชวนคนอื่นคืนให้ทรัพย์เขาไป.

ในคำว่า **รัตนสมมุติ วิสุตาสถิ คณฺหาติ** เป็นต้น ตรีศหมายเอาอาวาสวัตถุ (ของควรจับต้องได้) เท่านั้น. ของอนามาส ไม่ควรเลย. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

รัตนสิกขาบทที่ ๒ จบ

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๔๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เข้าบ้านในเวลาวิกาลแล้ว นั่งในที่ชุมนุมชนกล่าวติรัจฉานกถามีเรื่องต่าง ๆ คือ เรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องขุนพล เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องสุรา เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ.

ชาวบ้านพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพวกพระสมณะ เธอสายพระศากยบุตร จึงได้เข้าบ้านในเวลาวิกาล แล้วนั่งในที่ชุมนุมชนกล่าวติรัจฉานกถาเรื่องต่าง ๆ คือ เรื่องพระราชา เรื่องโจร...เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้น ๆ เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้เข้าบ้านในเวลาวิกาลแล้วนั่งในที่ชุมนุมชน กล่าวติรัจฉานกถามีเรื่องต่าง ๆ คือพูดเรื่องพระราชา... เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้น ๆ เล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระภิกษุทั้งหลาย ว่า พวกเธอเข้าบ้านในเวลาวิกาลแล้วนั่งในที่ชุมนุมชน กล่าวติรัจฉานกถา มีเรื่องต่าง ๆ คือ เรื่องพระราชา... เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วย ประการนั้น ๆ จริงหรือ.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้เข้าบ้านในเวลาวิกาล แล้วนั่งในที่ชุมนุมชน กล่าวติรัจฉานกถามีเรื่องต่าง ๆ คือ เรื่องพระราชา... เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วย ประการนั้น ๆ เล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส หรือเพื่อความเสื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เสื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๔.๓. อนึ่ง ภิกษุใด เข้าไปสู่บ้านในเวลาวิกาล เป็น ปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระภักคิย

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๗๔๕] ก็โดยสมัยนั้น ภิกษุหลายรูปเดินทางไปพระนครสาวัตถีใน โภคสทชนบท ได้เข้าไปถึงหมู่บ้านตำบลหนึ่งในเวลาเย็น พวกชาวบ้านเห็นภิกษุ

เหล่านั้นแล้ว ได้กล่าวอาราธนาว่า นิมนต์เข้าไปเถิดขอรับ ภิกษุเหล่านั้น
รังเกียจอยู่ว่า การเข้าไปสู่บ้านในเวลาวิกาล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว
จึงไม่ได้เข้าไป พวกโจรได้แย่งชิงภิกษุเหล่านั้น ครั้นภิกษุเหล่านั้นไปถึง
พระนครสาวัตถีแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระพุทธานุญาตให้เข้าบ้าน

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมีกถาในเพราะเหตุเป็นเค้า
มูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตให้อำลาแล้ว เข้าสู่บ้านในเวลาวิกาลได้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๑

๑๓๔. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่อำลาแล้วเข้าไปสู่บ้านใน
เวลาวิกาล เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๗๔๖] สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไปสู่พระนครสาวัตถีในโกศ
ชนบท ได้เข้าถึงหมู่บ้านตำบลหนึ่งในเวลาเย็น พวกชาวบ้านเห็นภิกษุนั้นแล้ว

ได้กล่าวอาราธนาว่า นิมนต์เข้าไปเถิดขอรับ ภิกษุนั้นรังเกียจอยู่ว่า การไม่
อำลาแล้ว เข้าไปสู่บ้านในเวลาวิกาล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว ดังนี้ จึง
ไม่ได้เข้าไป พวกโจรได้แย่งชิงภิกษุนั้น ครั้นภิกษุนั้นไปถึงพระนครสาวัตถี
แล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้า.

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมีกถาในเพราะเหตุเป็นเค้า
มูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตให้อำลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไปสู่บ้านในเวลาวิกาลได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๑๓๔ ๔. ข. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่อำลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไปสู่
บ้านในเวลาวิกาล เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

เรื่องภิกษุอุกุกัด

[๗๔๗] ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอุกุกัด ภิกษุอีกรูปหนึ่งจะ
เข้าไปสู่บ้านหาไฟมา แต่เขอรังเกียจอยู่ว่า การไม่อำลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไปสู่
บ้านในเวลาวิกาล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว ดังนี้ จึงไม่ได้เข้าไป แล้ว
กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระพุทธธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตไว้ ในเมื่อมีกรณีะริบควนเห็นปานนั้น ไม่ต้องอำลา
ภิกษุที่มีอยู่ เข้าไปสู่บ้านในเวลาวิกาลได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๓

๑๓๔. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่อำลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไปสู่
บ้านในเวลาวิกาล เว้นไว้แต่กิริยาริบควนมีอย่างนั้น เป็นรูป เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุอุกุกัด จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๔๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ภิกษุที่ชื่อว่า มีอยู่ คือ มีภิกษุที่ตนสามารถจะอำลาแล้วเข้าไปสู่บ้าน
ได้.

ภิกษุที่ชื่อว่า ไม่มีอยู่ คือ ไม่มีภิกษุที่ตนสามารถจะอำลาแล้ว เข้า
ไปสู่บ้านได้.

ที่ชื่อว่า เวลาวิกาล ได้แก่ เวลาเที่ยงวันแล้วไป トラบเท่าถึงอรุณ
ขึ้นมาใหม่.

คำว่า เข้าไปสู่บ้าน ความว่า เมื่อเดินล่องเครื่องล้อมของบ้านที่มี
เครื่องล้อม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เดินล่องอุปจารบ้านที่ไม่มีเครื่องล้อม ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

คำว่า เว้นไว้แต่กิจรีบด่วนมีอย่างนั้นเป็นรูป คือ เว้นไว้แต่มี
กิจจำเป็นที่รีบด่วนเห็นปานนั้น.

บทภาชนีย์

ติกปาจิตตีย์

[๗๔๘] เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่าเวลาวิกาล ไม่อลาภิกษุที่มีอยู่แล้ว
เข้าไปสู่บ้าน เว้นไว้แต่มีกิจรีบด่วนเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เวลาวิกาล ภิกษุสงฆ์อยู่ ไม่อลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไปสู่บ้าน เว้นไว้
แต่มีกิจรีบด่วนเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่าในกาล ไม่อลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไปสู่บ้าน
เว้นไว้แต่มีกิจรีบด่วนเห็นปานนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ในกาล ภิกษุสำคัญว่าเวลาวิกาล ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ในกาล ภิกษุสงฆ์ ... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ในกาล ภิกษุสำคัญว่าในกาล ... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๕๐] เข้าไปสู่บ้านเพราะมีกิจรีบด่วนเห็นปานนั้น ๑ อลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไป ๑ ภิกษุไม่มี ไม่อลา เข้าไป ๑ ไปสู่อารามอื่น ๑ ภิกษุไปสู่สำนักภิกษุณี ๑ ภิกษุณีไปสู่สำนักเดียรฉาย ๑ ไปสู่โรงฉัน ๑ เดินไปตามทางอันผ่านบ้าน ๑ มีอันตราย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

วิกาลคามุปปเวสนสิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้:-

[ว่าด้วยการบอกลาก่อนเข้าบ้านในเวลาวิกาล]

บทว่า ติรจฺจนกถํ ได้แก่ ถ้อยคำเป็นเหตุขัดขวางต่ออริยมรรค.

บทว่า ราชกถํ ได้แก่ ถ้อยคำอันเกี่ยวข้องกับพระราชา. แม้ในโจรกลาเป็น ต้นกัณฐีเหมือนกัน. คำที่ควรกล่าวในคำว่า สนฺตํ ภิกฺขุ นี้ มีนัยดังกล่าวแล้วในจาริตตสิกขาบทนั้นแล.

ถ้าว่า ภิกษุมารูปด้วยกัน จะเข้าไปยังบ้านด้วยการทำงานบางอย่าง, เธอทุกรูปพึงบอกลากันและกันว่า วิกาล คามุปฺปเวสนํ อาปุจฺจนม แปลว่า พวกเราบอกลาการเข้าบ้านในเวลาวิกาล. การงานนั้นในบ้านนั้นยังไม่สำเร็จ เหตุนั้น ภิกษุจะไปสู่อื่น แม้ตั้งร้อยบ้านก็ตามที, ไม่มีกิจที่จะต้องบอกลาอีก. ก็ถ้าว่า ภิกษุระงับความตั้งใจแล้ว กำลังกลับไปยังวิหาร ใครจะไปสู่อื่นในระหว่างทางต้องบอกลาเหมือนกัน. ทำภักติกิจในเรือนแห่งสกุลก็ดี ที่

โรงฉันก็ดี แล้วใครจะเที่ยวภิกษาน้ำมัน หรือภิกษาเนยใส. ก็ถ้ามีภิกษุอยู่ไกล ๆ ฟังบอกลาก่อนแล้วจึงไป. เมื่อไม่มี ฟังไปด้วยใส่ใจว่า ภิกษุไม่มีอย่างลงสู่ทางแล้วจึงเห็นภิกษุ ไม่มีกิจที่จะต้องบอกลา แม้ไม่บอกลา ก็ควรเที่ยวไปได้เหมือนกัน. มีทางผ่านไปท่ามกลางบ้าน เมื่อภิกษุเดินไปตามทางนั้น เกิดความคิดขึ้นว่า เราจักเที่ยวภิกษาน้ำมันเป็นต้น ถ้ามีภิกษุอยู่ไกล ๆ ฟังบอกลา ก่อนจึงไป. แต่เมื่อไม่แวะออกจากทางเดินไปไม่มีกิจจำเป็นต้องบอกลา. บัณฑิตพึงทราบอุปจารแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม โดยนัยดังกล่าวแล้วในอุทินนาทานสิกขาบทนั้นแล.

ในคำว่า อนุตราราม เป็นต้น ไม่ใช่แต่ไม่บอกลาอย่างเดียว, แม้ภิกษุไม่คาดประคดเอว ไม่ห่มสังฆาฏิไป ก็ไม่เป็นอาบัติ.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า สีหะก็ดี เสือก็ดี กำลังมา, เมฆตั้งเค้าขึ้นก็ดี อุปัทวะไร ๆ อย่างอื่นเกิดขึ้นก็ดี ไม่เป็นอาบัติ. ในอันตรายเห็นปานนี้ จะไปยังภายในบ้านจากภายนอกบ้าน ควรอยู่. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคุณจกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยา ทั้งอกิริยา โนสัจญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม จิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

วิภาเสคามปฺปเวสนสิกขาบทที่ ๓ จบ

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๗๕๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้น ช่างงานคนหนึ่งปวารณาต่อภิกษุทั้งหลายไว้ว่า พระคุณเจ้าเหล่าใดต้องการกล่อ่งเข็ม กระผมจะจัดกล่อ่งเข็มมาถวาย จึงภิกษุทั้งหลายขอกล่อ่งเข็มเขาเป็นจำนวนมาก ภิกษุมีกล่อ่งเข็มขนาดย่อม ก็ยังขอกล่อ่งเข็มชนิดเขื่อง ภิกษุมีกล่อ่งเข็มขนาดเขื่อง ก็ยังขอกล่อ่งเข็มขนาดย่อม ช่างงานมัวทำกล่อ่งเข็มเป็นจำนวนมากมาถวายภิกษุทั้งหลายอยู่ ไม่สามารถทำของอย่างอื่นไว้สำหรับขายได้ แม้ตนเองจะประกอบอาชีพก็ไม่สะดวก แม้บุตรภรรยาของเขาก็ลำบาก.

ชาวบ้านพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเธอ สายพระศากยบุตรทั้งหลายจึงได้ไม่รู้จักประมาณ พากันขอกล่อ่งเข็มมาเป็นจำนวนมาก ช่างงานมัวทำกล่อ่งเข็มเป็นจำนวนมากมาถวายพระเหล่านั้นอยู่. จึงไม่เป็นอันทำของอย่างอื่นขายได้ แม้ตนเองจะประกอบอาชีพก็ไม่สะดวก แม้บุตรภรรยาของเขาก็ลำบาก ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านเหล่านั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลายจึงได้ไม่รู้จักประมาณ พากันขอกล่อ่งเข็มมาเป็นจำนวนมากเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอไม่รู้จักประมาณ พากันขอกล่อ่งเข็มเขามากมาย จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุ
โมฆบุรุษเหล่านั้นจึงได้ไม่รู้จักประมาณ พวกเขาก่อตั้งเข็มนามามากมายเล่า
การกระทำของภิกษุโมฆบุรุษเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่
ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดง อย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๓๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ทำกล่อ่งเข็มน แล้วด้วยกระดุกก็ดี
แล้วด้วยงาก็ดี แล้วด้วยเขากี่ดี เป็นปาจิตตีย์ ที่ให้ต่อยเสีย.

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า กระดุก ได้แก่ กระดุกสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า งา ได้แก่ สิ่งที่เรียกกันว่างาช้าง.

ที่ชื่อว่า เขา ได้แก่ เขาสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่ง.

บทว่า ให้ทำ คือ ทำเองก็ดี ใช้ผู้อื่นให้ทำก็ดี เป็นทุกกฏในประโยค
เป็นปาจิตตีย์ด้วยได้กล่อ่งเข็มน ต้องต่อยให้แตกก่อน จึงแสดงอาบัติตก.

บทภาษณีย์

จตุกปาจิตตีย์

[๗๕๓] ก่่องเข็ม ตนทำค้ำงไว้ แล้วทำต่องจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ก่่องเข็ม ตนทำค้ำงไว้ แล้วใช้ผู้อื่นทำต่องจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ก่่องเข็ม ผู้อื่นทำค้ำงไว้ ใช้ผู้อื่นให้ทำต่องจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ก่่องเข็ม ผู้อื่นทำค้ำงไว้ ใช้ผู้อื่นให้ทำต่องจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ทุกกะทุกกฏ

ภิกษุทำเองก็ดี ใช้ผู้อื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิกษุได้ก่่องเข็มอันคนอื่นทำไว้มาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๕๔] ทำลูกดุม ๑ ทำตะบันไฟ ๑ ทำลูกถวิน ๑ ทำกลักยาตา ๑
ทำไม้ป้ายยาตา ๑ ทำฝักมิด ๑ ทำชมกรก ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิ-
กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๔

สูจิฆรสิกขาบทที่ ๔

วินัจฉัย ในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังนี้:-

การต่อนั้นแหละ ชื่อ เกทนกะ. เกทนกะนั้น มีอยู่แก่ปาจิตตีย์นั้น ;
เพราะเหตุนั้น ปาจิตตีย์นั้น จึงชื่อว่า เกทนกะ.

บทว่า อรณิก ได้แก่ แม่ตะบันไฟและลูกตะบันไฟ.

บทว่า วิธ แปลว่า ลูกถวิน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปัญณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล

สูจิฆรสิกขาบทที่ ๔ จบ

รัตนวรรค ลิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๗๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกำลังนอนอยู่บนเตียงนอนอันสูง. พอดีพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจาริกตามเสนาสนะ พร้อมด้วยภิกษุเป็นอันมาก ผ่านเข้าไปทางที่อยู่ของท่านพระอุปนันทศากยบุตร ๆ ได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาแต่ไกลเที่ยวครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ขอเชิญเสด็จทอดพระเนตรเตียงนอนของข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า.

จึงพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จกลับจากที่นั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงทราบโมฆบุรุษเพราะที่อยู่อาศัย ครั้นแล้วทรงติเตียนท่านพระอุปนันทศากยบุตร โดยอเนกปริยาย ...แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๖. ๕. อนึ่ง ภิกษุ ภิกษุผู้ให้ทำเตียงก็ดี ตั้งก็ดี ใหม่ พึงทำให้มีเท้าเพียง ๘ นิ้ว ด้วยนิ้วสุคติ เว้นไว้แต่แม่แครงเบื้องต่ำ เธอทำให้ล่วงประมาณนั้นไป เป็นปาจิตตีย์ ที่ให้ตัดเสีย.

เรื่องอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๕๖] ที่ชื่อว่า ใหม่ ตรีศหมายถึงการทำขึ้น.

ที่ชื่อว่า เตียง ได้แก่เตียง ๔ ชนิด คือ เตียงมีแม่แครงสอดเข้าในขา ๑ เตียงมีแม่แครงติดเนื้อเป็นอันเดียวกันกับขา ๑ เตียงมีขาตั้งกำมปู ๑ เตียงมีขาจรดแม่แครง ๑.

ที่ชื่อว่า ตั้ง ได้แก่ตั้ง ชนิด คือ ตั้งมีแม่แครงสอดเข้าในขา ๑ ตั้งมีแม่แครงเนื้อเป็นอันเดียวกันกับขา ๑ ตั้งมีขาตั้งกำมปู ๑ ตั้งมีขาจรดแม่แครง ๑.

บทว่า ผู้ทำให้ คือ ทำเองก็ดี ใช้คนอื่นทำก็ดี.

คำว่า ฟิงทำให้มีแท่งเพียง ๘ นิ้ว ค้วยนิ้วสุด เว้นไว้แต่แม่แครงเบื้องต่ำ คือ ยกเว้นแม่แครงเบื้องต่ำ.

ทำเองก็ดี ใช้คนอื่นทำก็ดี เกินประมาณนั้น เป็นทุกกฎในประโยค เป็นปาจิตติยด้วยได้เตียงตั้งนั้นมา ต้องตัดให้ได้ประมาณก่อน จึงแสดงอาบัติตก.

บทภาษณีย์

จตุกปาจิตติย

[๗๕๗] เตียงตั้ง คนทำค้างไว้ แล้วทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.

เตียงตั้ง คนทำค้างไว้ แล้วใช้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.

เตียงตั้ง ผู้อื่นทำค้างไว้ คนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.

เตียงตั้ง ผู้อื่นทำค้างไว้ ใช้คนอื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.

ทูกะทูกกฏ

ภิกษุทำเองก็ดี ใช้คนอื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติ
ทูกกฏ.

ภิกษุได้เตียงตั้งที่คนอื่นทำสำเร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทูกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๕๘] ทำเตียงตั้งได้ประมาณ ๑ ทำเตียงตั้งหย่อนกว่าประมาณ ๑
ได้เตียงตั้งที่ผู้อื่นทำเกินประมาณมาตัดเสียก่อนแล้ว ใช้สอย ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑
ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

มัจจุสิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้ :-

ปาจิตติยที่ชื่อว่า เจทนกะ มีนัยดังกล่าวแล้วเหมือนกัน.

ในคำว่า จินุทิตฺวา ปริภุชฺชติ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ถ้าภิกษุ
ไม่ประสงค์จะตัด จะฝังลงในพื้นดินแสดงประมาณไว้ข้างบน หรือถมพื้นดิน
ให้สูงขึ้นแล้วใช้สอย หรือจะยกขึ้นวางบนคานกระทำให้เป็นแคร่ใช้สอย ควร
ทุกอย่าง. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งแต่ขึ้น สิกขาบทนี้มีสมุฏฐาน ๖.

มัจจุสิกขาบทที่ ๕ จบ

รัตนวรรค ลิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ให้ทำเตียงบ้าง ตั่งบ้าง ยัดด้วยนุ่น พวกชาวบ้านเที่ยวไปทางวิหารเห็นเข้าแล้ว ต่างพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะ เชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ให้ทำเตียงบ้าง ตั่งบ้าง ยัดด้วยนุ่น เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินชาวบ้านเหล่านั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ให้ทำเตียงบ้าง ตั่งบ้าง ยัดด้วยนุ่นเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอให้ทำเตียงบ้าง ตั่งบ้าง ยัดด้วยนุ่น จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับ ว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติลิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้ให้ทำเตียงบ้าง ตั่งบ้าง ยัดด้วยนุ่นเล่า การกระทำของพวกเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๓๗. ๖. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ทำเตียงก็ดี ตั้งก็ดี เป็นของ
หุ้มนุ่น เป็นปาจิตติย ที่ให้หรือเสีย.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๖๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า เตียง ได้แก่เตียง ๔ ชนิด คือ เตียงมีแม่แคร่สอดเข้าใน
ขา ๑ เตียงมีแม่แคร่ติดเนื้อเป็นอันเดียวกันกับขา ๑ เตียงมีขาตั้งกำมปู ๑
เตียงมีขาจรดแม่แคร่ ๑.

ที่ชื่อว่า ตั้ง ได้แก่ตั้ง ๔ ชนิด คือ ตั้งมีแม่แคร่สอดเข้าในขา ๑
ตั้งมีแม่แคร่ติดเนื้อเป็นอันเดียวกันกับขา ๑ ตั้งมีขาตั้งกำมปู ๑ ตั้งมีขาจรด
แม่แคร่ ๑.

ที่ชื่อว่า นุ่น ได้แก่นุ่น ๓ ชนิด คือ นุ่นเกิดจากต้นไม้ ๑ นุ่นเกิด
จากเถาวัลย์ ๑ นุ่นเกิดจากดอกหญ้าเถา ๑.

บทว่า ให้ทำ คือ ทำเองก็ดี ใช้ผู้อื่นทำก็ดี เป็นทุกกฏในประโยค
เป็นปาจิตติยด้วยได้ของมา ต้องรื้อเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก.

บทภาชนีย์

จตุกปาจิตติย

[๗๖๑] เที่ยงตั้งคนทำค้างไว้ แล้วทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.
เที่ยงตั้งตนทำค้างไว้ แล้วใช้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.
เที่ยงตั้งคนอื่นทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.
เที่ยงตั้งคนอื่นทำค้างไว้ ใช้คนอื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.

ทูกะทูกกฏ

ทำเองก็ดี ใช้คนอื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทูกกฏ.
ได้เที่ยงตั้งอันคนอื่นทำสำเร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทูกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๖๒] ทำสายรัดเข้า ๑ ทำประคดเอว ๑ ทำสายโยกบาตร ๑ ทำ
ถุงบาตร ๑ ทำผ้ากรองน้ำ ๑ ทำหมอน ๑ ได้เที่ยงตั้งที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมา
ทำลายก่อนใช้สอย ๑ ภิกษุวิกุลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

ตุโลนัทธิสิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๖ พึงทราบดังนี้:-

เที่ยงและตั้งที่ชื่อว่าหุ้มนุ่น เพราะอรรถว่า เป็นที่มีนุ่นถูกหุ้มไว้. มี
คำอธิบายว่า ภิกษุขัดนุ่นแล้วหุ้มด้วยผ้าลาดพื้นข้างบน. คำที่เหลือในสิกขาบท
นี้ ตื่นทั้งนั้น. สิกขาบทนี้มีสมุฏฐาน ๖.

ตุโลนัทธิสิกขาบทที่ ๖ จบ

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๖๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าสำหรับนั่งแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว พระฉัพพัคคีย์ทราบ ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าสำหรับนั่งแล้ว จึงใช้ผ้าสำหรับนั่งไม่มีประมาณ ให้ห้อยลงข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง แห่เคียงบ้าง แห่ตั้งบ้าง บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน พระฉัพพัคคีย์จึงได้ใช้ผ้าสำหรับนั่งไม่มีประมาณเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอใช้ผ้าสำหรับนั่งไม่มีประมาณ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอจึงได้ใช้ผ้าปูนั่งไม่มีประมาณเล่า การกระทำของพวกเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๓๘. ๗. ก. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำผ้าสำหรับนั่ง ต้องให้ทำ ให้ได้ประมาณ นี้ประมาณในคำนั้น โดยยาว ๒ คืบ โดยกว้างคืบ ครึ่ง ด้วยคืบสุด เธอทำให้ล่วงประมาณนั้นไป เป็นปาจิตตีย์ที่ทำให้ ตัดเสีย.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องพระอุทายี

[๗๖๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอุทายีเป็นผู้มีร่างกายใหญ่ ท่าน ปูผ้าสำหรับนั่งลงตรงเบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วนั่งคิงออกอยู่โดย รอบ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถามท่านพระอุทายีในขณะนั้นว่า คุณก่อนอุทายี เพราะเหตุไร เธอปูผ้าสำหรับนั่งแล้ว จึงคิงออกโดยรอบ เหมือนช่างหนังเก่า.

ท่านพระอุทายีกราบทูลว่า จริงดังพระดำรัส พระพุทธเจ้าข้า เพราะ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าสำหรับนั่ง แก่ภิกษุทั้งหลายเล็กน้อย.

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น เล้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตชายแห่งผ้าสำหรับนั่งเพิ่มอีกคืบหนึ่ง.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๑๓๘. ๗. ข. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำผ้าสำหรับนั่ง พึงให้ทำให้
ได้ประมาณ นี้ประมาณในค่านั้น โดยยาว ๒ คืบ โดยกว้างคืบครึ่ง
ชายคืบหนึ่ง ด้วยคืบสุด เธอทำให้ล่วงประมาณนั้นไปเป็นปาจิตติย์
ที่ให้ตัดเสีย.

เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๖๕] ที่ชื่อว่า ผ้าสำหรับนั่ง ได้แก่ผ้าที่เขาเรียกกันว่าผ้ามีชาย.
บทว่า ผู้ให้ทำ คือ ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ต้องให้ทำให้ได้
ประมาณ นี้ประมาณในค่านั้น โดยยาว ๒ คืบ โดยกว้างคืบครึ่ง ชายคืบหนึ่ง
ด้วยคืบสุด ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ให้เกินประมาณนั้นไป เป็นทุกกฏ
ในประโยค เป็นปาจิตติย์ด้วยได้ผ้าสำหรับนั่งนั้นมา พึงตัดก่อนจึงแสดงอาบัติ
ตก.

บทภาษณีย์

จตุกปาจิตติย์

[๗๖๖] ผ้าสำหรับนั่ง ตนทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย์.

ผ้าสำหรับนั่ง ตนทำค้างไว้ ให้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย์.

ผ้าสำหรับนั่ง ผู้อื่นทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย์.

ผ้าสำหรับนั่ง ผู้อื่นทำค้างไว้ ให้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทูกกฏ.
ได้ผ้าสำหรับนั่งที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทูกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๖๗] ภิกษุทำผ้าสำหรับนั่งได้ประมาณ ๑ ทำผ้าสำหรับนั่งหย่อน
กว่าประมาณ ๑ ได้ผ้าสำหรับนั่ง ที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วเกินประมาณมาตัดเสีย
แล้วใช้สอย ๑ ทำเป็นผ้าจึงเพดานก็ดี ทำเป็นผ้าปูพื้นก็ดี ทำเป็นม่านก็ดี
ทำเป็นเปลือกฟูกก็ดี ทำเป็นปลอกหมอนก็ดี ๑ ภิกษุวิกัลจจิต ๑ ภิกษุอาทิ-
กัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

นีสิตนสิกขาบทที่ ๗

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๗ พึงทราบดังนี้:-

ชื่อว่า นีสิตน อนุญญาต โหติ มีความว่า นีสิตนะ (ผ้าปูนั่ง)
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้ ณ ที่ไหน? (ทรงอนุญาตไว้) ในเรื่อง
ปณิตโกชนะ ในจีวรชั้นชกะ. สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในจีวร.
ชั้นชกะนั้นว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราอนุญาตผ้า นีสิตนะ เพื่อรักษากาย
เพื่อรักษาจีวร เพื่อรักษาเสนาสนะ * ดังนี้.

* วิ. มหาวคค ๕/๒๑๖.

สองบทว่า **เสยฺยถาปี ปุราณสิโกฏฺโฐ** มีความว่า เปรียบเหมือน นายช่างหนังเก่า. เหมือนอย่างว่า นายช่างทำหนังเก่าดึงออก คือ รีดออก ทางโน้นทางนี้ ด้วยคิดว่า เราจักทำหนังให้ขยายออก ฉนั้นใด, แม้พระอุทายีนัน ก็ดึงฝ่านิสิตนะนั้นออกฉนั้น. ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสกะพระอุทายีนันอย่างนี้.

ชื่อว่า **นิสิตนุนาม สทถํ วุจฺจติ** มีความว่า ภิกษุปูฝ้าเช่นกับ สันถตลงแล้ว ฝ่าที่ ๒ แห่งในเนื้อที่ประมาณคืบ ๑ โดยคืบพระสุคตที่ชาย ด้านหนึ่งให้เป็น ๓ ชาย, นิสิตนะนั้นเรียกกันว่าฝ้ามัชชชด้วยชายเหล่านั้น. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น. สิกขาบทนี้มีสมุฏฐาน ๖.

นิสิตนสิกขาบทที่ ๗

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๖๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าปิดฝิแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว พระฉัพพัคคีย์ทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าปิดฝิแล้ว จึงใช้ผ้าปิดฝิไม่มีประมาณ ปล่อยเลื้อยไปข้างหน้าข้างหลังข้างเดียวไป บรรดาภิกษุที่เป็นผู้ม้กน้อย .. ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะน่าว่ ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ใช้ผ้าปิดฝิไม่มีประมาณเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าวว่ พวกเขาใช้ผ้าปิดฝิไม่มีประมาณ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่ จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่ คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเขาจึงได้ใช้ผ้าปิดฝิไม่มีประมาณเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเขาพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ วาดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๕. ๘. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำผ้าปิดฝี พึงให้ทำให้ได้ประมาณ
นี้ประมาณในกำนั้น โดยยาว ๔ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบ ด้วยคืบสุกต
เธอให้ล่วงประมาณนั้นไป เป็นปาจิตติย ที่ให้ตัดเสีย.

เรื่องพระนัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๖๕] ที่ชื่อว่า ผ้าปิดฝี ได้แก่ ผ้าที่ทรงอนุญาตแก่ภิกษุอาพาธ
เป็นฝีเป็นสุกใส เป็นโรคน้ำหนองน้ำเหลืองเประเปื้อน หรือเป็นฝีดาษ
ที่ได้สะดือลงไป เนื้อหิวเข้าขึ้นมา เพื่อจะได้ใช้ปิดแผล.

บทว่า ผู้ให้ทำ คือ ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ต้องให้ทำให้ได้
ประมาณ นี้ประมาณในกำนั้น คือ โดยยาว ๔ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบ ด้วย
คืบสุกต.

ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ล่วงประมาณนั้นไป เป็นทุกกฏในประโยค
เป็นปาจิตติยด้วยได้ผ้านั้นมา พึงตัดเสีย แล้วจึงแสดงอาบัติตก.

บทภาษณีย์

จตุกปาจิตติย

[๗๖๐] ผ้าปิดฝี คนทำค้างไว้ แล้วทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

ผ้าปิดฝี คนทำค้างไว้ แล้วใช้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

ผ้าปิดฝี ผู้อื่นทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ผ้าปิดฝี ผู้อื่นทำค้างไว้ ภิกษุใช้คนอื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทูกกฏ.
ภิกษุได้ผ้าปิดฝีที่ผู้อื่นทำไว้มาใช้สอย ต้องอาบัติทูกกฏ.

อานาปัตติวาร

[๗๗๑] ทำผ้าปิดฝีได้ประมาณ ๑ ทำผ้าปิดฝีให้หย่อนกว่าประมาณ ๑
ได้ผ้าปิดฝีที่ผู้อื่นทำไว้เกินประมาณมาตัดแล้วใช้สอย ๑ ทำเป็นผ้าขึงเพดานก็ดี
ทำเป็นผ้าปูพื้นก็ดี ทำเป็นผ้าม่านก็ดี ทำเป็นเปลือกฟูกก็ดี ทำเป็นปลอกหมอน
ก็ดี ๑ ภิกษุวิกุลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

กัณฑุปฏิจฉาที่ สิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๘ พึงทราบดังนี้:-

ชื่อว่า กัณฑุปฏิจฉาที่ อนุญญาตา โหติ มีความว่า ผ้าปิดฝี
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้ในที่ไหน ? (ทรงอนุญาตไว้) ในเรื่องพระ-
เวพัฏฐสีสะในจีวรชั้นชกะ. สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในที่นั้นว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าปิดฝีแก่ภิกษุผู้มีอาพาธเป็นฝีก็ดี เป็น
สุกใสก็ดี เป็นโรคอันมีน้ำหนองน้ำเหลืองเประอะเปื่อนก็ดี เป็นลำลาบเพลิงก็ดี
ดังนี้.

คำว่า ยสุธ อโรนาถิ อพุกขานุมณฑล ได้แก่ ฝ้ายที่ทรงอนุญาต
แก่ภิกษุผู้เป็นอาหารที่ภายใต้สะดือลงไป เหนือมณฑลเข้าทั้ง ๒ ขึ้นมา. หิด
เปื่อย ชื่อว่า กัณฑุ. ต่อเม็ดเล็ก ๆ มีเมล็ดโลหิต ชื่อว่า ปิพกา. น้ำเหลือง
ไม่สะอาดไหลออกด้วยอำนาจจิตคือดวงทวารบานทะโรค และเบาหวานเป็นต้น
ชื่อว่า โรคน้ำเหลืองเสีย. อาหารเป็นเม็ดขอดใหญ่ ท่านเรียกว่า เป็นลำลาย
เพลิง. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งแต่ขึ้นนั้น. สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖.

กัณฑุปฏิจกาทิสิกขาบทที่ ๘ จบ

รัตนวรรค ลิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๗๗๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว พระฉัพพัคคีย์ทราบ ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุทั้งหลาย จึงใช้ผ้าอาบน้ำฝนไม่มีประมาณ ปล่อยเลื้อยลงข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง เทียวไป บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน พระฉัพพัคคีย์จึงได้นุ่งผ้าอาบน้ำฝนไม่มีประมาณเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอใช้ผ้าอาบน้ำฝนไม่มีประมาณ จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติลิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ โฉน พวกเธอจะใช้ผ้าอาบน้ำฝนไม่มีประมาณเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๐. ๘. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำผ้าอาบน้ำฝน พึงให้ทำให้ได้
ประมาณ นี้ประมาณในคำนั้น โดยยาว ๖ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบ
ครึ่งด้วยคืบสุกต เธอทำให้ล่วงประมาณนั้น เป็นปาจิตตีย์ มีอันให้
ตัดเสีย.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๗๓] ที่ชื่อว่า ผ้าอาบน้ำฝน ได้แก่ ผ้าที่ทรงอนุญาตให้ใช้ได้
สี่เดือนแห่งฤดูฝน.

บทว่า ผู้ให้ทำ คือ ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ต้องให้ทำให้ได้
ประมาณ นี้ประมาณในคำนั้น คือ โดยยาว ๖ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบครึ่ง ด้วย
คืบสุกต.

ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ให้ล่วงประมาณนั้น ไป เป็นทุกกฏใน
ประโยคเป็นปาจิตตีย์ ด้วยได้ฝ้านั้นมา พึงตัดเสีย แล้วจึงแสดงอาบัติตก.

บทภาษณีย์

จตุกปาจิตตีย์

[๗๗๔] ผ้าอาบน้ำฝน ตนทำค้างไว้ แล้วทำต่อจนสำเร็จ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ผ้าอาบน้ำฝน ผู้อื่นทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ผ้าอาบน้ำฝน ผู้อื่นทำค้างไว้ ใช้นคนอื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทูกกฏ.
ภิกษุได้ผ้าอาบน้ำฝนที่ผู้อื่นทำไว้มาใช้สอย ต้องอาบัติทูกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๗๕] ทำผ้าอาบน้ำฝนได้ประมาณ ๑ ทำผ้าอาบน้ำฝนหย่อนกว่า
ประมาณ ๑ ได้ผ้าอาบน้ำฝนที่ผู้อื่นทำเกินประมาณมาตัดแล้วใช้สอย ๑ ทำเป็น
ผ้าจึงเขาดานก็ดี ทำเป็นผ้าปูที่นอน ทำเป็นผ้าม่านก็ดี ทำเป็นเปลือกฟูกก็ดี
ทำเป็นปลอกหมอนก็ดี ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

วัสสิกสาฎก สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ ฟังทราบดังนี้.

คำว่า วัสสิกสาฎกา อนุญญาตา โหติ มีความว่า ผ้าอาบน้ำฝน
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้ในที่ไหน ? ทรงอนุญาตไว้ในเรื่องนางวิสาขา
ในจีวรชั้นธกะ. สมจริงดังที่ตรัสไว้ในจีวรชั้นธกะนั้นว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย !
เราอนุญาตผ้าอาบน้ำฝน ดังนี้. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งตั้งนั้น. สิกขาบท
นี้ มีสมุฏฐาน ๖.

วัสสิกสาฎกสิกขาบทที่ ๕ จบ

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระนันทะ

[๗๗๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระนันทะโอรสพระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ทรงโฉมเป็นที่ต้องตาต้องใจ ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ๔ องคุลี ท่านทรงจิวรพระสุคต ภิกษุเถระได้เห็นท่านพระนันทะมาแต่ไกล ครั้นแล้วลุกจากอาสนะสำคัญว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมา ท่านพระนันทะเข้ามาใกล้จึงจำได้ แล้วเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า โฉนท่านพระนันทะจึงได้ทรงจิวรเท่าจิวรของพระสุคตเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามท่านพระนันทะว่า คุณก่อนนันทะ ข้าว่า เธอทรงจิวรเท่าจิวรสุคต จริงหรือ

ท่านพระนันทะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนนันทะ โฉนเธอจึงได้ทรงจิวรเท่าจิวรของสุคตเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๕๑. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ทำจีวรมีประมาณเท่าสुकตจีวรหรือ
ยิ่งกว่า เป็นปาจิตตีย์ มีอันให้ตัดเสีย นี้ประมาณแห่งสुकตจีวรของ
พระสุกตในค่านั้น โดยยาว ๕ คืบ โดยกว้าง ๖ คืบ ด้วยคืบสุกต นี้
ประมาณแห่งสुकตจีวรของพระสุกต.

เรื่องพระนันทะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๗๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้
ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีประมาณเท่าสुकตจีวร คือ โดยยาว ๕ คืบ โดยกว้าง
๖ คืบ ด้วยคืบสุกต.

บทว่า ให้ทำ คือ ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี เป็นทุกกฏในประโยค
เป็นปาจิตตีย์ด้วยได้จีวรมา ฟังตัดเสีย แล้วจึงแสดงอาบัติตก.

บทภาษณีย์

จตุกปาจิตตีย์

[๗๗๘] จีวรตนทำค้างไว้ แล้วทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

จีวรตนทำค้างไว้ แล้วใช้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

จีวรผู้อื่นทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จต้องอาบัติปาจิตตีย์

จีวรผู้อื่นทำค้างไว้ ใช้คนอื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทูกะทูกกฏ

ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทูกกฏ
ได้จิวรที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทูกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๗๕] ทำจิวรหย่อนกว่าประมาณ ๑ ได้จิวรที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมา
ตัดเสียแล้วใช้สอย ๑ ทำเป็นผ้าชิงเพดานก็ดี ทำเป็นผ้าปูพื้นก็ดี ทำเป็นผ้าม่าน
ก็ดี ทำเป็นเปลือกฟูกก็ดี ทำเป็นปลอกหมอนก็ดี ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุ
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาจิตตีย์ วรรคที่ ๕ จบ

บทสรุป

[๗๘๐] ท่านทั้งหลาย ธรรมคือปาจิตตีย์ ๕๒ สิกขาบท ข้าพเจ้ายก
ขึ้นแสดงแล้วแล ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลายในธรรมคือ ปาจิตตีย์ ๕๒ สิกขา-
บทนั้นว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้ว ข้าพเจ้าขอถามแม้ครั้งที่สองว่า ท่าน
ทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม้ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลาย
เป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วในธรรมคือปาจิตตีย์ ๕๒
สิกขาบทนี้ เหตุนี้จึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

ปาจิตตยิกัณฑ์ จบ

นันทเถรสิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า จตุรจุโลมโก คือ มีขนาดต่ำกว่า ๔ นิ้ว (พระนันทะมีขนาดต่ำกว่าพระศาสดา ๔ นิ้ว). คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งตั้งนั้น. สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖.

นันทเถรสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ราชวรรคที่ ๕ จบบริบูรณ์

ตามวรรณนานุกรม

คำว่า อุทฺธิฏฐา โข เป็นต้น มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ขุททกวรรณนาในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบบริบูรณ์

หัวข้อประจำเรื่อง

๑. อันเตปรุสิกขาบท	ว่าด้วยการเข้าสู่พระราชฐาน
๒. รตนสิกขาบท	ว่าด้วยการเก็บรตนะ
๓. วิกาเลคามปเวสนสิกขาบท	ว่าด้วยการเข้าบ้านในเวลาวิกาล
๔. สุกฺขิมรสิกขาบท	ว่าด้วยการทำกล่องเข็ม
๕. มัญจสิกขาบท	ว่าด้วยเตียงตั้งเกินประมาณ
๖. ตูโลนัทรสิกขาบท	ว่าด้วยเตียงตั้งขัดนุ่น
๗. นิสีทนสิกขาบท	ว่าด้วยการทำผ้าสำหรับนั่ง
๘. กัณฺฑุปฏิจฉาที่สิกขาบท	ว่าด้วยการทำผ้าปิดไฟ
๙. วัสสิกสาฎิกสิกขาบท	ว่าด้วยการทำผ้าอาบน้ำฝน
๑๐. สุกตจีวรสิกขาบท	ว่าด้วยการทำจีวรเท่าสุกตจีวร

ปาฏิเทสนียกัณฑ์

ท่านทั้งหลาย ก็กรรมคือปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบทเหล่านี้แล มาสู่อุเทศ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๗๘๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของนางบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่ง เที่ยวบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถี เวลากลับ พบภิกษุรูปหนึ่งแล้วได้กล่าว คำนี้ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า นิมนต์พระคุณเจ้าโปรดรับภิกษา ภิกษุนั้นกล่าวว่า ดีละ น้องหญิง แล้วได้รับภิกษาไปทั้งหมด ครั้นเวลาเที่ยงใกล้เข้าไป ภิกษุณี นั้นไม่อาจไปเที่ยวบิณฑบาตได้ จึงอดอาหาร ครั้นต่อมาวันที่ ๒...ย่อมาวันที่ ๓ ภิกษุณีนั้นเที่ยวไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี เวลากลับพบภิกษุรูป นั้นแล้วได้กล่าวคำนี้ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า นิมนต์พระคุณเจ้าโปรดรับภิกษา ภิกษุนั้น กล่าวว่า ดีละ น้องหญิง แล้วรับภิกษาไปทั้งหมด ครั้นเวลาเที่ยงใกล้ เข้าไป ภิกษุณีนั้นไม่อาจไปเที่ยวบิณฑบาตได้ จึงอดอาหาร ครั้นต่อมาวันที่ ๔ ภิกษุณีนั้นเดินชวนเซไปตามถนน เศรษฐีคหบดีขึ้นรถสวนทางมา ได้กล่าว คำนี้กะภิกษุณีนั้นว่า นิมนต์หลีกไปหน่อยแม่เจ้า ภิกษุณีนั้นหลีกหลบล้มลงในที่ นั้นเอง เศรษฐีคหบดีได้ขอขมาโทษภิกษุณีนั้นว่า ข้าแต่แม่เจ้า ขอท่านโปรด อดโทษแก่ข้าพเจ้าที่ทำให้ท่านล้มลง เจ้าข้า

ภิกษุณีตอบว่า คู่ก่อนคหบดี ท่านไม่ได้ทำให้ฉันล้ม ฉันเองต่างหาก ที่มีกำลังน้อย

เศรษฐีคบคิดถามว่า ข้าแต่แม่เจ้า ก็เพราะเหตุไรเล่า แม่เจ้าจึงมีกำลังน้อย จึงภิกษุณีนั้นได้แจ้งเรื่องนั้นให้เศรษฐีคบคิดทราบ เศรษฐีคบคิดจึงนำภิกษุณีนั้นไปให้ฉันที่เรือน แล้วเฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โฉนพระคุณเจ้าผู้เจริญทั้งหลาย จึงได้รับอามิสจากมือภิกษุณีเล่า เพราะมาตุคามมีลาภอัศจรรย์ ภิกษุทั้งหลายได้ยินเศรษฐีคบคิดเฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวาอยู่บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โฉนภิกษุจึงได้รับอามิสจากมือภิกษุณีเล่า...แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข้าว่าเธอรับอามิส จากมือภิกษุณี จริงหรือ

ภิกษุรูปนั้น ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุณีนั้นเป็นญาติของเธอหรือมิใช่ญาติ

ภ. มิใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ภิกษุผู้มีไช้ญาติย่อมไม่รู้การกระทำอันสมควรหรือไม่สมควร ของที่มีอยู่หรือไม่มี ของภิกษุณีผู้มีไช้ญาติ โฉนเธอจึงได้รับอามิสจากมือภิกษุณีผู้มีไช้ญาติเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๒. ๑. อนึ่ง ภิกษุใด รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ด้วยมือของตน จากมือของภิกษุณี ผู้มิใช่ญาติ ผู้เข้าไปแล้วสู่ตะแวงบ้านแล้วเคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี อันภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า แนะเธอ ฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นที่สบาย ควรจะแสดงคืน ฉันแสดงคืนธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

ติखाบทวิภังค์

[๑๘๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ผู้มิใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนเนื่องถึงกันทางมารดาที่ดี ทางบิดาก็ดี ตลอดเจ็ดชั่วบุรพชนก.

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์สองฝ่าย.

ที่ชื่อว่า ตะแวงบ้าน ได้แก่ ถนน ตรอกตัน ทางสามแยก เรือนตระกุก.

ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ ยกโภชนะทั้งห้า ยามกาลิก สัตตาคาลิก และยาวชีวิก นอกจากนี้ชื่อว่าของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า ของฉัน ได้แก่ โภชนะทั้งห้า คือ ข้าวสุก ๑ ขนมสด ๑ ขนมแห้ง ๑ ปลา ๑ เนื้อ ๑.

ภิกษุรับประเคนไว้ด้วยหมายใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กสิณ ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาฏิเทสนีเย

ภิกษุผู้มีโชฎฐาติ ภิกษุสำคัญว่ามีโชฎฐาติ รับของเคี้ยวก็ดี ของนึ่งก็ดี ด้วยมือของตน จากมือของภิกษุผู้มีโชฎฐาติ ผู้เข้าไปแล้วสู่ละแวกบ้าน แล้วเคี้ยวก็ดี นึ่งก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเย.

ภิกษุผู้มีโชฎฐาติ ภิกษุสงฆ์อยู่ รับของเคี้ยวก็ดี ของนึ่งก็ดี ด้วยมือของตนจากมือของภิกษุผู้มีโชฎฐาติ ผู้เข้าไปแล้วสู่ละแวกบ้าน แล้วเคี้ยวก็ดี นึ่งก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเย.

ภิกษุผู้มีโชฎฐาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ รับของเคี้ยวก็ดี ของนึ่งก็ดี ด้วยมือของตน จากมือของภิกษุผู้มีโชฎฐาติ. ผู้เข้าไปแล้วสู่ละแวกบ้าน แล้วเคี้ยวก็ดี นึ่งก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเย.

จตุกกกฏ

ภิกษุรับของที่เป็นขามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก เพื่อทำเป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ กลืน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

ภิกษุรับ . . . จากมือของภิกษุผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียว ด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ กลืน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

ภิกษุผู้เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่ามีโชฎฐาติ . . . ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุผู้เป็นญาติ ภิกษุสงฆ์อยู่ . . . ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุผู้เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ . . . ไม่ต้องอาบัติ.

คำว่า **การยหิ อารุโธ** เป็นต้น เป็นคำแสดงอาการที่ภิกษุพึงแสดงคืน.

บทว่า **รติกา** แปลว่า ถนน.

บทว่า **พยุหิ** ได้แก่ ครอบคั้นไม่ทะลุถึงกัน ไปถึงแล้วต้องย้อนกลับมา.

บทว่า **สิงฆาฏกั** ได้แก่ ที่ชุมทาง ๔ แยก หรือ ๑ แยก.

บทว่า **นริ** ได้แก่ เรือนแห่งสกุล.

บรรดาสถานที่ มีถนน เป็นต้นเหล่านี้ ภิกษุยื่นรับในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เป็นทุกกฏ เพราะรับ. เป็นปาฏิเทสนียะ โดยการนับคำกลืน. แม้สำหรับภิกษุผู้รับในสถานที่ที่มีโรงช้าง เป็นต้น ถิ่นนี้เหมือนกัน ภิกษุยื่นถวายที่ถนน, ภิกษุยื่นรับในละแวกวัด เป็นต้น เป็นอาบัติเหมือนกัน.

ก็บัณฑิตพึงทราบอาบัติในปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๑ นี้ ด้วยอำนาจแห่งนางภิกษุณีผู้ยื่นถวายในละแวกบ้าน โดยพระบาลีว่า **อนฺตรนฺริ ปวิฏฺฐาย** ดังนี้. ก็ที่ซึ่งภิกษุยื่นอยู่ไม่เป็นประมาณ. เพราะเหตุนี้ ถ้าแม้ว่า ภิกษุยื่นในถนน เป็นต้น รับจากนางภิกษุณีผู้ถวายในละแวกวัด เป็นต้น ไม่เป็นอาบัติแต่

คำว่า ภิกษุรับประเคน ยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวก เพื่อประโยชน์เป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ. ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอากาลิกที่ไม่ได้ระคนกับอามิส. แต่ในกาลิกที่ระคนกัน มีรสเป็นอันเดียวกัน เป็นปาฏิเทสนียะเหมือนกัน.

สองบทว่า **เอกโต อุปสมฺปนฺนายน** ได้แก่ ภิกษุณีผู้อุปสมบทในสำนักแห่งภิกษุณีทั้งหลาย. แต่ภิกษุผู้รับจากมือแห่งภิกษุณี ผู้อุปสมบทในสำนักแห่งภิกษุทั้งหลาย เป็นปาฏิเทสนียะตามสมควรแก่วัตถุที่เดียว.

สองบทว่า ทาเปติ น เทติ มีความว่า ภิกษุผู้มีโชฎฐาติใช้ผู้อื่น
บางคนให้ถวาย, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้รับขาทนิยโกชนิยะนั้น.

สองบทว่า อุปกัจฉิตฺวา เทติ มีความว่า ภิกษุณีวางบนพื้นแล้ว
ถวายว่า พระคุณเจ้า! ดิฉันถวายขาทนิยโกชนิยะนี้แก่ท่าน. ภิกษุรับของที่
ภิกษุณีถวายอย่างนี้ พร้อมกับกล่าวว่า ขอบใจจะน้องหญิง แล้วให้ภิกษุณีนั้น
นั่นเอง หรือใช้ผู้อื่นบางคนรับประเคนแล้วนั้น ควรอยู่.

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ก็ถ้าว่า ภิกษุณีถือเอาามิสในบาตรที่อยู่ใน
มือ ถวายว่า ดิฉันสละถวายท่าน ภิกษุรับประเคนอมิสที่ภิกษุณีถือไว้ด้วย
กล่าวว่า น้องหญิง ! เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้รับ.

สองบทว่า สิกขมานาย สามณเริยา มีความว่า เมื่อสิกขมานาและ
สามณเริเหล่านี้ถวาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้รับ. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ คั้น
ทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกข์
อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปาฎิเทศนียสิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๗๘๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์ฉันในสกุล มีภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์มาขึ้นบงการให้เขาถวายของแก่พระฉัพพัคคีย์ว่า จงถวายแกงที่ท่านองค์นี้ จงถวายข้าวที่ท่านองค์นี้ พวกพระฉัพพัคคีย์ได้ฉันตามความต้องการ ภิกษุเหล่าอื่นฉันไม่ได้ตั้งจิตประสงค์ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษเห็นว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงไม่ห้ามปรามภิกษุณี ฉัพพัคคีย์ผู้บงการเล่า...แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอไม่ห้ามปรามภิกษุณีทั้งหลายผู้บงการอยู่ จริงหรือ.
พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงไม่ห้ามปรามภิกษุณีผู้บงการอยู่เล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๓. ๒. อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์ฉันในสกุล ถ้าภิกษุณีมาขึ้นตั้งเสียดูในที่นั่งว่า จงถวายแกงในองค์นี้ จงถวายข้าวในองค์นี้ ภิกษุทั้งหลายนั้นพึงรุกรานภิกษุณินั้นว่า น่องหญิง เธอจงหลีกไปเสีย ตลอดเวลาภิกษุฉันอยู่ ถ้าภิกษุแม้รูปหนึ่งไม่กล่าวออกไป จะรุกรานภิกษุณีว่า น่องหญิง เธอจงหลีกไปเสีย ตลอดเวลาที่ภิกษุฉันอยู่ ภิกษุเหล่านั้นพึงแสดงคินว่า แน่ะเธอ พวกฉันต้องธรรมที่นาคี ไม่เป็นที่สบาย ควรจะแสดงคิน พวกฉันแสดงคินธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

ติกาบทวิภังค์

[๗๘๕] คำว่า อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์ฉันในสกุล ความว่า ที่ชื่อว่าสกุล ได้แก่ตระกูล ๔ คือ ตระกูลกษัตริย์ ตระกูลพราหมณ์ ตระกูลแพศย์ ตระกูลศูทร.

คำว่า รับนิมนต์ฉันอยู่ คือ รับนิมนต์ฉันโภชนะทั้งห้า อย่างไม่อย่างหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์สองฝ่าย.

ที่ชื่อว่า ผู้ตั้งเสียดู คือ บงการว่า จงถวายแกงในองค์นี้ จงถวายข้าวในองค์นี้ ดังนี้ ตามความที่เป็นมิตรกัน เป็นเพื่อนร่วมเห็นกัน เป็นเพื่อนร่วมคบกัน เป็นผู้ร่วมอุปัชฌาย์กัน เป็นผู้ร่วมอาจารย์กัน นี้ชื่อว่า ผู้ตั้งเสียดู.

คำว่า อันภิกษุทั้งหลายนั้น ได้แก่ ภิกษุที่ฉันอยู่.

คำว่า ภิกษุณินั้น ได้แก่ ภิกษุณีผู้ตั้งเสียดู.

ภิกษุทั้งหลายนั้น พึงรุกรานภิกษุณินั้นว่า นื่องหญิง เรงงหลีกไป
จนกว่า ภิกษุทั้งหลายจะฉันเสร็จ ถ้าภิกษุแม่รูปหนึ่งไม่รุกราน รับผิดชอบ
ว่าจักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กลืน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ ทุก ๆ คำ
กลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาฏิเทสนียะ

[๗๘๖] ภิกษุณิผู้อุปสัมบันตั้งเสียวอยู่ ภิกษุสำคัญว่าภิกษุณิผู้อุปสัมบัน
ไม่ห้ามปราม ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณิผู้อุปสัมบันตั้งเสียวอยู่ ภิกษุมีความสงสัย ไม่ห้ามปราม ต้อง
อาบัติปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณิผู้อุปสัมบันตั้งเสียวอยู่ ภิกษุสำคัญว่าเป็นภิกษุณิอุปสัมบัน ไม่
ห้ามปราม ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ติกทุกกฏ

สตรีผู้อุปสมบทแล้วในสงฆ์ฝ่ายเดียวตั้งเสียวอยู่ ภิกษุไม่ห้ามปราม ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณิผู้เป็นอนุอุปสัมบันตั้งเสียวอยู่ ภิกษุสำคัญว่าเป็นภิกษุณิผู้อุปสัมบัน
ไม่ห้ามปราม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณิผู้เป็นอนุอุปสัมบันตั้งเสียวอยู่ ภิกษุมีความสงสัย ไม่ห้ามปราม
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณิผู้เป็นอนุอุปสัมบันตั้งเสียวอยู่ ภิกษุสำคัญว่าเป็นภิกษุณิผู้อุป-
สัมบัน ไม่ห้ามปราม ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๘๗] ภิกษุณีสั่งให้ถวายภัตตาหารของตน มิได้ถวายเอง ๑ ถวายภัตตาหารของผู้อื่น มิได้สั่งให้ถวาย ๑ สั่งให้ถวายภัตตาหารที่เขาไม่ได้ถวาย ๑ สั่งให้เขาถวายในภิกษุที่เขาไม่ได้ถวาย ๑ สั่งให้ถวายเท่า ๆ กันแก่ภิกษุทุกรูป ๑ สิกขมานาสั่งเสีย ๑ สามณีสั่งเสีย ๑ เว้นโภชนะห้า อาหารทุกอย่างไม่เป็นอาบัติ ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๒ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๒ พึงทราบดังนี้:-

คำว่า **อปสกุท ดาว ภคินิ เป็นต้น** เป็นคำแสดงอาการที่ภิกษุพึงรุกราน.

ในคำว่า **อตุดโน ภตุตฺ ทาเปติ น เทติ** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:-

ถ้าแม้ว่า ภิกษุณีถวายภัตของตนเอง ไม่เป็นอาบัติโดยสิกขาบทนี้เลย เป็นอาบัติโดยสิกขาบทก่อน.

ก็ในคำว่า **อลุณสุส ภตุตฺ เทติ น ทาเปติ** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:-

ถ้าภิกษุณีใช้ให้ถวาย พึงเป็นอาบัติโดยสิกขาบทนี้, แต่เมื่อภิกษุณีถวายเอง ไม่เป็นอาบัติโดยสิกขาบทนี้และไม่เป็นโดยสิกขาบทก่อน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานจุกจลินสิกขาบท เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปันณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๒ จบ

ปาฏิเทสนียะ ลิกขาบทที่ ๓

เรื่องตระกูลหนึ่ง

[๗๘๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ในพระนครสาวัตถี มีตระกูลหนึ่งเป็นตระกูลที่เลื่อมใส ทั้งสองสามีภรรยาเจริญด้วยศรัทธา แต่หย่อนด้วยโภคทรัพย์ เขาได้สละของเคี้ยวของฉันทันเป็นอาหารมือเช้า ซึ่งบังเกิดในตระกูลนั้นทั้งหมด แก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว บางคราวถึงกับอดอาหารอยู่ ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้รับอาหารไม่รู้จักประมาณ สามีภรรยาผู้นี้ได้ถวายแก่สมณะเหล่านี้แล้ว บางคราวถึงกับอดอาหารอยู่ ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงได้กราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดเจริญด้วยศรัทธา แต่หย่อนด้วยโภคทรัพย์ เราอนุญาตให้สมมติว่าเป็นเสกขะแก่ตระกูลเห็นปานนั้นด้วยญัตติทุติยกรรม ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพึงให้เสกขสมมติอย่างนี้.

เสกขสมมติ

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรม วาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาให้เสกขสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ตระกูลมีชื่อนี้เจริญด้วยศรัทธา แต่หย่อนด้วยโภกสมบัติ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สมมติว่าเป็นเสกขะแก่ตระกูลมีชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ตระกูลมีชื่อนี้เจริญด้วยศรัทธา แต่หย่อนด้วยโภกสมบัติ สงฆ์ให้สมมติว่าเป็นเสกขะแก่ตระกูลมีชื่อนี้ การให้สมมติว่าเป็นเสกขะแก่ตระกูลมีชื่อนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

การให้สมมติว่าเป็นเสกขะ สงฆ์ให้แล้วแก่ตระกูลมีชื่อนี้ ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงมี ข้ำพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๔๔. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุใด รับของเคี้ยวก็ดี ของจันทน์ก็ดี ในสกุลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะเห็นปานนั้น ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี จันทน์ก็ดี ภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า แน่ะเธอ ฉันต้องธรรมที่นาคี ไม่เป็นที่สบาย ควรจะแสดงคืน ฉันแสดงคืนธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องตระกูลหนึ่ง จบ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๗๘๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ในพระนครสาวัตถีมีงานมหรสพ พวกชาวบ้านนิมนต์ภิกษุทั้งหลายไปฉัน แม้ตระกูลนั้นก็ได้นิมนต์ภิกษุทั้งหลายไปฉัน ภิกษุทั้งหลายไม่รับนิมนต์รังเกียจอยู่ว่า การรับของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่สมมติว่าเป็นเสกขะ ด้วยมือของตนแล้วเคี้ยวฉัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว เขาจึงเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า พวกเราจะมีชีวิตอยู่ไปทำไม เพราะพระคุณเจ้าทั้งหลายไม่รับนิมนต์ฉันของพวกเรา ภิกษุทั้งหลายได้ยินเขาเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้อันทายกนิมนต์แล้ว รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ในตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ด้วยมือของตนแล้ว เคี้ยวฉันได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๑

๑๔๔. ๓. ข. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่ได้รับนิมนต์ก่อน รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ในตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะเห็นปานนั้น ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี ภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า แน่ะเธอ ฉันต้องธรรมที่น่าดีไม่เป็นที่สบาย ควรจะแสดงคืน ฉันแสดงคืนธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๗๕๐] โดยสมัยต่อจากนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเป็นกุลุปกะของตระกูลนั้น ครั้นเวลาเช้า เธอครองอันตราวาสกแล้วถือบาตรจีวรเดินผ่านเข้าไปในตระกูลนั้น ครั้นถึงแล้วจึงนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย ภิกษุนั้นเกิดอาพาธในทันใด จึงชาวบ้านเหล่านั้นได้กล่าวอาราธนาภิกษุนั้นว่า นิมนต์ฉันเถิดขอรับ ภิกษุนั้นไม่รับนิมนต์รังเกียจอยู่ว่า ภิกษุผู้อันทากไม่ได้นิมนต์ไว้ก่อน รับของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะด้วยมือของตนแล้วเคี้ยวฉัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว ดังนี้แล้วไม่อาจไปบิณฑบาต ได้อุดอาหารแล้ว ครั้นหายจากอาพาธแล้ว เธอได้ไปสู่อารามแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเล้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธรับของเคี้ยวที่ดี ของฉันที่ดี ในตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวฉันได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๑๔๔. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่ได้รับนิมนต์ก่อน มิใช่ผู้
อาพาธ รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ในตระกูลทั้งหลายที่สงฆ์สมมติ
ว่าเป็นเสกขะเห็นปานนั้น ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี
ภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า แน่ะเธอ ฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นที่สบาย
ควรจะแสดงคืน ฉันแสดงคืนธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

ติกาบทวิภังค์

[๗๕๑] คำว่า ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ความว่า
ตระกูลที่ชื่อว่าอันสงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ได้แก่ตระกูลที่เจริญด้วยศรัทธา แต่
หย่อนด้วยโภคสมบัติ ได้รับสมมติด้วยฉัตติหุตยกรรมว่าเป็นเสกขะ.

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ในตระกูลทั้งหลายที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ได้แก่
ตระกูลทั้งหลาย เห็นปานนั้น ที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ.

ที่ชื่อว่า ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ คือเขาไม่ได้นิมนต์เพื่อฉันในวันนี้
หรือพรุ่งนี้ไว้ ภิกษุเดินผ่านอุปจารเรือนเข้าไป เขาจึงนิมนต์ นี้ชื่อว่าไม่ได้
รับนิมนต์ไว้.

ที่ชื่อว่า ได้รับนิมนต์ คือ เขานิมนต์เพื่อฉันในวันนี้หรือพรุ่งนี้ไว้
ภิกษุมิได้เดินผ่านอุปจารเรือนเข้าไป เขานิมนต์ นี้ชื่อว่า ได้รับนิมนต์.

ที่ชื่อว่า มิใช่ผู้อาพาธ คือ สามารถไปบิณฑบาตได้.

ที่ชื่อว่า **ผู้อาพาธ** คือ ไม่สามารถไปบิณฑบาตได้.

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ เว้นโภชนะห้า ของเป็นยามกาลิก
สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่ โภชนะห้า คือ ข้าวสุก ๑ ขนมสด ๑
ขนมแห้ง ๑ ปลา ๑ เนื้อ ๑.

ภิกษุไม่ได้รับนิมนต์ไว้ มิใช่ผู้อาพาธ รับของเคี้ยวของฉันไว้ด้วย
หมายใจว่าจักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ ทุกๆ
คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาฏิเทสนียะ

[๗๕๒] ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นตระกูลที่
สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ มิใช่ผู้อาพาธ รับของเคี้ยวก็ดี
ของฉันก็ดี ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ภิกษุสงฆ์อยู่ ไม่ได้รับนิมนต์ไว้
มิใช่ผู้อาพาธ รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี
ฉันก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ตระกูลที่สงฆ์
สมมติว่าเป็นเสกขะ ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ มิใช่ผู้อาพาธ รับของเคี้ยวก็ดี ของ
ฉันก็ดี ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ทุกกฏ

ภิกษุรับของเป็นขามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก เพื่อทำเป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ นั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

มิใช่ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ...ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ภิกษุสงฆ์อยู่...ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ ภิกษุสำคัญว่ามิใช่ตระกูลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะ...ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๕๓] ภิกษุได้รับนิมนต์ไว้ ๑ ภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุฉันทของเป็นเคนของภิกษุผู้ได้รับนิมนต์ไว้หรือของภิกษุผู้อาพาธ ๑. ภิกษุฉันทภิกษาที่เขาจัดไว้ในที่นั้นเพื่อภิกษุอื่น ๆ ๑ ภิกษุฉันทภัตตาหารที่เขานำออกจากเรือนไปถวาย ๑ ภิกษุฉันทนิตยภัต ๑ ภิกษุฉันทสลากภัต ๑ ภิกษุฉันทปักขิกภัต ๑ ภิกษุฉันทอุโปสถิกภัต ๑ ภิกษุฉันทปาฏิปติกภัต ๑ ภิกษุฉันทขามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิกที่เขาถวายบอกว่า เมื่อปัจฉิมก็มีกนิมนต์นั้น ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทศนียะ สิกขาบทที่ ๓ จบ

ปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๓

วินัจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้:-

สองบพว่า อุภโต ปสนุํ มีความว่า เขาเลื่อมใสทั้ง ๒ คน คือ ทั้งอุบาสกทั้งอุบาสิกา. ได้ยินว่า ในสกุลนั้น ชนแม่ทั้ง ๒ นั้นได้เป็นพระโสดาบันเหมือนกัน.

สองบพว่า โภเคน หายติ มีความว่า ก็ตระกูลเช่นนี้ ถ้าแผ่นดินมีทรัพย์ถึง ๘๐ โภก ก็ย่อมร่อยหรือจากโภคทรัพย์. เพราะเหตุไร? เพราะทั้งอุบาสกทั้งอุบาสิกาในตระกูลนั้นไม่สงวนโภคทรัพย์.

คำว่า ฆรโต นีหริตฺวา เทนฺติ มีความว่า อุบาสกอุบาสิกา นั้นนำไปยังโรงฉัน หรือวิหารแล้วถวาย. ถ้าแผ่นดินเมื่อภิกษุยังไม่มา พวกเขานำออกมาก่อนที่เดี๋ยว วางไว้ที่ประตูแล้วถวายแก่ภิกษุผู้มาถึงภายหลัง ควรอยู่. ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจุรีว่า ก็ภิกษุที่ตระกูลนั้นเห็นภิกษุแล้วนำออกมาถวายจากภายในเรือน ควรอยู่. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญา- วิโมกฺขํ อจิตตกะ ปิณฺณตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ นีเวทนา ๓ คังนี้ แล.

ปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๓ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๔

เรื่องคนรับใช้ของเจ้าศากยะ

[๗๕๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้น พวกบ่าวของเจ้าศากยะทั้งหลายก่อการร้าย นางสาเกยานีทั้งหลายปรารถนาจะทำภัตตาคารถวายภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ในเสนาสนะป่า พวกบ่าว ๆ ของเจ้าศากยะได้ทราบข่าวว่า นางสาเกยานีทั้งหลายปรารถนาจะทำภัตตาคารถวายภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ในเสนาสนะป่า จึงไปชุมนุมอยู่ที่หนทาง เหล่านี้นางสาเกยานีพากันนำของเคี้ยวของฉันอย่างประณีต ไปสู่เสนาสนะป่า พวกบ่าว ๆ ได้ออกมาแย่งชิงพวกนางสาเกยานีและประทุษร้าย พวกเจ้าศากยะออกไปจับผู้ร้ายพวกนั้นได้พร้อมด้วยของกลาง แล้วพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา เมื่อพวกผู้ร้ายอาศัยอยู่ในอารามมี โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงไม่แจ้งความเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกเจ้าศากยะพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑... เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆกรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๕. ๔. ก. อนึ่ง ภิกษุใด อยู่ในเสนาสนะป่า ที่รู้กันว่า เป็นที่มีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี อันเขา ไม่ได้บอกให้รู้ไว้ก่อน ด้วยมือของตน ในวัดที่อยู่ เคี้ยวก็ดี ฉัน ก็ดี ภิกษุนั้นพึงแสดงกั้นว่า แน่ะเธอ ฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็น ที่สบาย ควรจะแสดงกั้น ฉันแสดงกั้นธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องคนรับใช้ของเจ้าศากยะ จบ

เรื่องพระอาพาธ

[๗๕๕] โดยสมัยต่อจากนั้นแล มีภิกษุรูปหนึ่งอาพาธอยู่ในเสนาสนะ ป่า ชาวบ้านได้พากันนำขอเคี้ยวของฉันไปสู่เสนาสนะป่า ครั้นแล้วได้กล่าว อารธนาภิกษุนั้นว่า นิมนต์ฉันเถิด ขอรับ.

ภิกษุนั้นไม่รับ รังเกียจอยู่ว่าการรับของเคี้ยวหรือของฉันในเสนาสนะ ป่า ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวฉัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว ดังนี้ แล้วไม่สามารถไปเที่ยวบิณฑบาต ได้อุดอาหารแล้ว เธอได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุ ทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธรับของเคี้ยวหรือของฉัน ในเสนาสนะป่า ด้วยมือของตนแล้วเคี้ยวฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๑๔๕. ๔. ข. อนึ่ง ภิกษุใด อยู่ในเสนาสนะป่า ที่รู้กันว่าเป็นที่มีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี อันเขาไม่ได้บอกให้รู้ไว้ก่อน ด้วยมือของตน ในวัดที่อยู่ ไม่ใช่ผู้อาพาธ เคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี ภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า แน่ะเธอ ฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นที่สบาย ควรจะแสดงคืน ฉันแสดงคืนธรรมนั้น.

เรื่องพระอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๕๖] คำว่า เสนาสนะป่า ความว่า เสนาสนะที่ชื่อว่าป่า มีกำหนดเขต ๕๐๐ รั้วธนูเป็นอย่างต่ำ.

ที่ชื่อว่า เป็นที่มีรังเกียจ คือ ในอาราม ในอุปัจารแห่งอาราม มีสถานที่พวกโจรช่องสุม บริโภค ยืน นั่ง นอน ปรากฏอยู่

ที่ชื่อว่า มีภัยเฉพาะหน้า คือ ในอาราม ในอุปัจารแห่งอาราม มีร่องรอยที่ชาวบ้านถูกพวกโจรฆ่า ปล้น ทูบตี ปรากฏอยู่

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุ ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ในเสนาสนะเห็นปานนั้น คือ ในเสนาสนะมีร่องรอยเช่นนั้นปรากฏ.

ที่ชื่อว่า **อันเขาไม่ได้บอกให้รู้** คือ เขาส่งสหธรรมิก ๕ ไปบอก
นี้ชื่อว่า **ไม่เป็นอันเขาได้บอกให้รู้**.

เขาบอกนอกอาราม นอกอุปัชฌารแห่งอาราม นี้ก็ชื่อว่า **ไม่เป็นอันเขา
ได้บอกให้รู้**.

ที่ชื่อว่า **บอกให้รู้** คือ ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม
มาสู่อาราม หรืออุปัชฌารแห่งอารามแล้วบอกว่า ท่านเจ้าข้า สตรีหรือบุรุษชื่อ
โน้นจักนำของเคี้ยวหรือของฉันมาถวายภิกษุมิชื่อนี้.

ถ้าที่นั้นเป็นสถานมีรังเกียจ ภิกษุพึงบอกเขาว่า เป็นสถานมีรังเกียจ
ถ้าที่นั้นเป็นสถานมีภัยเฉพาะหน้า พึงบอกเขาว่า เป็นสถานมีภัยเฉพาะหน้า
ถ้าเขากล่าวว่า **ไม่เป็นไร** เจ้าข้า เขาจักนำมาเอง ภิกษุพึงบอกพวกโจรว่า
ชาวบ้านจักเข้ามาในที่นี้ พวกท่านจงหลีกไปเสีย.

เมื่อเขาบอกให้รู้เฉพาะยาคุ แล้วเขานำบริวารแห่งยาคุมาด้วย นี้ชื่อว่า
อันเขาบอกให้รู้.

เมื่อเขาบอกให้รู้เฉพาะภักต์ แล้วเขานำบริวารแห่งภักต์มาด้วย นี้ก็ชื่อว่า
อันเขาบอกให้รู้.

เมื่อเขาบอกให้รู้เฉพาะของเคี้ยว แล้วเขานำบริวารแห่งของเคี้ยวมา
ด้วย นี้ก็ชื่อว่า **อันเขาบอกให้รู้**.

เมื่อเขาบอกให้รู้เฉพาะตระกูล คนในตระกูลนั้นนำของเคี้ยวหรือของ
ฉันมาถวาย นี้ก็ชื่อว่า **อันเขาบอกให้รู้**.

เมื่อเขาบอกให้รู้เฉพาะหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านนั้นนำของเคี้ยวหรือของ
ฉันมาถวาย นี้ก็ชื่อว่า **อันเขาบอกให้รู้**.

เมื่อเขาบอกให้รู้เฉพาะตำบลบ้าน คนในตำบลบ้านนั้นนำของเคี้ยว
หรือของฉันมาถวาย นี้ก็ชื่อว่า **อันเขาบอกให้รู้**.

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ เว้นโภชนะห้า ของเป็นยามกาลิก สดตาทกาลิก ยาวชีวิต นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่ โภชนะห้า คือ ข้าวสุก ๑ ขนมหศ ๑ ขนมหัง ๑ ปลา ๑ เนื้อ ๑.

ที่ชื่อว่า **วัดที่อยู่** สำหรับอารามที่มีเครื่องล้อม ได้แก่ภายในอาราม อารามที่ไม่มีเครื่องล้อม ได้แก่อุปจาร.

ที่ชื่อว่า **ไม่ใช่ผู้อาหาร** คือ ผู้สามารถไปเที่ยวบิณฑบาตได้.

ที่ชื่อว่า **ผู้อาหาร** คือ ผู้ไม่สามารถไปเที่ยวบิณฑบาตได้.

ภิกษุไม่ใช่ผู้อาหาร รับประเคนของที่เขาไม่ได้บอกให้รู้ด้วยหมายว่า จักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉะนั้น ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเยะ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกปาฏิเทสนีเยะ

[๗๕๗] เขาไม่ได้บอกให้รู้ ภิกษุสำคัญว่าเขาไม่ได้บอกให้รู้ รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ด้วยมือของตน ในวัดที่อยู่ ไม่ใช่ผู้อาหาร เคี้ยวก็ดี ฉันทก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเยะ.

เขาไม่ได้บอกให้รู้ ภิกษุมีความสงสัย รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ด้วยมือของตน ในวัดที่อยู่ ไม่ใช่ผู้อาหาร เคี้ยวก็ดี ฉันทก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเยะ.

เขาไม่ได้บอกให้รู้ ภิกษุสำคัญว่าเขาบอกให้รู้ แล้วรับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ด้วยมือของตน ในวัดที่อยู่ ไม่ใช่ผู้อาหาร เคี้ยวก็ดี ฉันทก็ดี ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเยะ.

ทุกกฏ

ภิกษุรับประเคนของเป็นยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก เพื่อทำ
เป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ ฉันทัน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำกลืน.

เขาบอกให้รู้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขาไม่ได้บอกให้รู้... ต้องอาบัติทุกกฏ.

เขาบอกให้รู้แล้ว ภิกษุมีความสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

เขาบอกให้รู้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขาบอกให้รู้แล้ว... ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๗๕๘] เขาบอกให้รู้ ๑ ภิกษุอาพาธ ๑ ภิกษุฉันทันของเป็นเคนของ
ภิกษุผู้ได้รับนิมนต์ไว้ หรือของภิกษุผู้อาพาธ ๑ ภิกษุรับนอกวัดแล้วมาฉันทัน
ในวัด ๑ ภิกษุฉันทันรากไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ หรือผลไม้ ซึ่งเกิดขึ้น
ในวัดนั้น ๑ ภิกษุฉันทันของเป็นยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก ในเมื่อมี
เหตุจำเป็น ๑ ภิกษุวิกุลจรีต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๔ จบ

บทสรุป

[๗๕๙] ท่านทั้งหลาย ธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบท ข้าพเจ้า
ยกขึ้นแสดงแล้วแล ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลายในธรรม คือ ปาฏิเทสนียะ ๔
สิกขาบทนั้นว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม้ครั้งที่
๒ ว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม้ครั้งที่ ๓ ว่า
ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วในธรรมคือ
ปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบทนี้ เหตุนี้ จึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

ปาฏิเทสนียกัณฑ์ จบ

ปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๔

วินัจฉัย ในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังนี้:-

[อธิบายของควรเคี้ยวที่เขาไม่ได้บอกไว้ก่อน]

สองบทว่า อวรุทฺธา โหนฺติ คือ พวกบ่าวของเจ้าสาकยะทั้งหลาย เป็นผู้ก่อการร้าย.

สองบทว่า ปลฺยจฺหนฺนํ ปฏฺฐิถฺวํ ติตฺถํ มีความว่า แม้ขาทนียะ โภชนียะที่ เขาส่งสหธรรมิก ๕ คนใดคนหนึ่งให้ไปบอกให้รู้ว่า พวกเราจักนำขาทนียะ หรือโภชนียะมาถวาย ดังนี้ ก็ไม่เชื่อว่าเป็นอันเขาบอกให้รู้เลย.

ชื่อว่า อารามํ อารามูปจารํ จเปตฺวา มีความว่า ถึงขาทนียะ โภชนียะที่เขาพบภิกษุผู้ออกไปจากอุปจาร ในระหว่างทางบอกให้รู้ก็ดี บอกแก่ภิกษุผู้มายังบ้านให้รู้ก็ดี ยกเว้นอาราม คือ เสนาสนะป่า และอุปจารแห่ง อาราม คือ เสนาสนะป่านั้นเสีย ก็พึงทราบว่า ไม่เป็นอันเขาบอกให้รู้เหมือนกัน.

คำว่า สเจ สาสงฺกํ โหติ สาสงฺกนฺติ อาจิกฺขิตพฺพ ความว่า ภิกษุพึงบอก (พวกชาวบ้าน) เพราะเหตุอะไร? (พึงบอก) เพื่อเปลื้องคำว่า พวกโจรอยู่ในวัด ภิกษุทั้งหลายไม่บอกให้พวกเราทราบ.

ชื่อว่า โจรา วตฺตพฺพมา มนุสฺสา อธิฐฺปจารนฺติ มีความว่า ภิกษุทั้งหลายพึงบอกพวกโจร เพราะเหตุไร? พึงบอกเพื่อเปลื้องคำว่า ภิกษุทั้งหลายใช้พวกอุปัฏฐากของตนจับพวกเรา.

ชื่อว่า ยาคุยา ปฏฺฐิถฺวํ ติเต ตสฺสา ปรีวาโร อหริยติ ความว่า พวกชาวบ้านบอกให้รู้เฉพาะยาคุแล้ว นำสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งมาด้วย กล่าวอย่างนี้ว่า จะมีประโยชน์อะไรด้วยยาคุล้วน ๆ ที่พวกเราถวาย พวกเราจักทำ

แม่ขนมและข้าวสวายเป็นต้น ให้เป็นบริวารของยาคุแล้วถวาย, ของทุกอย่าง เป็นอันเขาบอกให้รู้แล้วทั้งนั้น.

แม้ในคำว่า ฤๅชฺเชน ปฏิบัติวิเท เป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. พวก ตระกูลแม่อื่นได้ยินว่า ตระกูลชื้อโน้น ทำการบอกให้รู้แล้ว กำลังถือเอา ขาถนียะเป็นต้นมา จึงนำเอาโทษกรรมของตนสมทบมากับตระกูลนั้น สมควร อยู่. ในกรุนที่กล่าววว่า ตระกูลทั้งหลายบอกให้รู้เฉพาะยาคุแล้ว นำขนมหรือ ข้าวสวมาถวาย, แม่ขนมและข้าวสวานั้น ก็ควร.

บทว่า ภิธานสุส ได้แก่ แม่ในขาถนียะโกชนียะที่เขาไม่ได้บอก ให้รู้ก่อน ก็ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุอาพาธ.

ชื่อว่า ปฏิบัติวิเท วา ภิธานสุส วา เสสกะ มีความว่า ขาถนียะ โกชนียะที่เขาบอกให้รู้แล้วนำมาถวาย เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุรูปหนึ่ง, แม้ภิกษุ อื่นจะฉันทของเป็นแดนแห่งภิกษุนั้น ควรอยู่. ขาถนียะ โกชนียะเป็นของที่เขา บอกให้รู้แล้ว นำมาถวายเป็นอันมาก แก่ภิกษุ ๔ รูป หรือ ๕ รูป, พวกเธอ ปรารถนาจะถวายแม่แก่ภิกษุพวกอื่น. ขาถนียะโกชนียะแม่นั้น ก็เป็นแดนของ ภิกษุผู้ได้รับนิมนต์ไว้เหมือนกัน จึงสมควรแม่แก่ภิกษุทุกรูป. ถ้าของนั้นมี เหลือเพื่อที่เดียว, เก็บไว้ให้พ้นสันนิษแล้ว ย่อมควรแม่ในวันรุ่งขึ้น. แม่ใน ของเป็นแดนที่เขานำมาถวายแก่ภิกษุอาพาธ ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ส่วนขาถนียะโกชนียะที่เขาไม่ได้บอกให้รู้เลยนำมาถวาย ภิกษุพึงส่ง ไปยังภายนอกวัด แล้วให้ทำเป็นของบอกให้รู้ก่อนแล้วจึงให้นำกลับมา. หรือ พวกภิกษุพึงไปรับเอาในระหว่างทางก็ได้. แม่ของใดพวกชาวบ้านเดินผ่าน ท่ามกลางวัดนำมาถวาย หรือพวกพรานป่าเป็นต้น นำมาถวายจากป่า, ของ นั้นภิกษุพึงให้เขาทำให้เป็นของอันเขาบอกให้รู้โดยนัยก่อนนั้นแล.

สองบทว่า ตตฺถ ชาตํ มีความว่า ภิกษุฉันของที่เกิดขึ้นในวัด
นั่นเอง มีมูลขาทนียะเป็นต้น ที่ผู้อื่นทำให้เป็นกบปิยะแล้วถวาย ไม่เป็นอาบัติ.
ก็ถ้าว่าพวกชาวบ้านนำเอาของนั้นไปยังบ้าน ต้มแกงแล้วนำมาถวาย ไม่ควร.
ภิกษุพึงให้เขาทำให้เป็นของบอกให้รู้จักก่อน. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจกฺจฺฉินสิกขาบท เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา
โนสฺสญฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณฺณตฺติวฺชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓
มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

ปฎิเทศนียสิกขาบทที่ ๔ จบ ตามวรรณานุกรม

ปาฎิเทศนียวรรณ ในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

เสขียกัณฑ์

ท่านทั้งหลาย ก็ธรรมคือ เสขิยะเหล่านี้แล มาสู่อุเทศ

วรรคที่ ๑ ปริมัตถลวรรค

สารูป ๒๖ ลิกขาบท

ลิกขาบทที่ ๑

[๘๐๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระ-
ฉัพพัคคีย์นุ่งผ้า เลื่อยหน้าบ้าง เลื่อยหลังบ้าง ชาวบ้านพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน
โพนทนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงได้นุ่งผ้าเลื่อยหน้าบ้าง
เลื่อยหลังบ้าง เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกยามเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาว
บ้านเหล่านั้นพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...
ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้นุ่งผ้าเลื่อย
หน้าบ้าง เลื่อยหลังบ้างเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ทรงสอบ
ถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า พวกเธอ นุ่งผ้าเลื่อยหน้าบ้าง
เลื่อยหลังบ้าง จริงหรือ

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้นุ่งผ้าเลื่อยหน้าบ้าง เลื่อยหลังบ้างแล้ว การกระทำของพวกเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่า ดังนี้:-

๑๔๖. ๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจะนุ่งเป็นปริมณฑล.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุนุ่งปิดมณฑลสะคือ มณฑลเข้า ชื่อว่านุ่งเป็นปริมณฑล ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นุ่งผ้าเลื่อยหน้าหรือเลื่อยหลัง ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ ไม่มีสติ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

[๘๐๑] สาวัตถินิทาน.^๑ ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ห่มผ้าเลื่อยหน้าบ้าง เลื่อยหลังบ้าง...^๒

๑. บาลีว่า สาวัตถินิทาน เห็นอยู่ในที่ใด ในที่นั้นมีบาติแปลว่า โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ดังนี้ ๒. หมายว่ามีเนื้อความดังสิกขาบทที่ ๑

พระบัญญัติ

๑๔๗. ๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักห่มเป็นปริมณฑล.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุห่มทำมุมทั้งสองให้เสมอกัน ชื่อว่าห่มเป็นปริมณฑล ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ห่มผ้าเลื้อยหน้าเลื้อยหลัง ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๓

[๘๐๒] สาวัตถินิทาน. โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสารวัตถิ ครั้งนั้น พระฉันทคิย์เดินเปิดกายไปในละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๔๘. ๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักปกปิดกายดี ไปในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงปิดกายด้วยดีไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อเดินเปิดกายไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนปัตติวาร

ไม่แก้ม ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๔

[๘๐๓] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งเปิดกายในละแวก
บ้าน...

พระบัญญัติ

๑๔๕. ๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักปกปิดกายดี นั่ง
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงปิดกายด้วยดี นั่งในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อนั่งปิดกายในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ม ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๕

[๘๐๔] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินคະນອງมือข้าง
คະນອງเท้าข้าง ไปในละแวกบ้าน ...

๑๕๐. ๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักสำรวมดี ไปใน
ละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงสำรวมด้วยดีไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อ-
เพื่อคะนองมือก็ดี คะนองเท้าก็ดี ไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกสัณ ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๖

[๘๐๕] สāvattīnītan. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์คะนองมือบ้าง คะนอง
เท้าบ้าง นั่งในละแวกบ้าน...

๑๕๑. ๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักสำรวมดี นั่งใน
ละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงสำรวมดี นั่งในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
คะนองมือก็ดี คะนองเท้าก็ดี นั่งในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๗

[๘๐๖] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินไปในละแวกบ้าน
พลางแลดูในที่นั้น ๆ...

พระบัญญัติ

๑๕๒.๗ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรจักมีตาทอดลง ไป
ในละแวกบ้าน.

อันภิกษุพึงมีนัยน์ตาทอดลง เดินไปในละแวกบ้าน พึงแลประมาณ
ชั่วแอกหนึ่ง ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ไปในละแวกบ้าน พลางแลดูใน
ที่นั้น ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๘

[๘๐๗] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งในละแวกบ้าน
พลางแลดูในที่นั้น ๆ...

พระบัญญัติ

๑๕๓.๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรจักมีตาทอดลง นั่ง
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงมีนัยน์ตาทอดลง นั่งในละแวกบ้าน พึงแลประมาณชั่วแอก
หนึ่ง ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นั่งในละแวกบ้าน พลงแลดูในที่นั้น ๆ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๙

[๘๐๘] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินเวกผ้าไปในละ
แวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๕๔. ๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไปในละแวก
บ้าน ด้วยทั้งเวกผ้า...

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงเดินเวกผ้าไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อเวกผ้าขึ้นข้างเดียวก็ดี ทั้งสองข้างก็ดี เดินไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๙ จบ

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

[๘๐๕] สาวัดถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เวกฝ้า นั่งในละแวก
บ้าน...

พระบัญญัติ

๑๕๕. ๑๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่นั่งในละแวก
บ้าน ด้วยทั้งเวกฝ้า.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงเวกฝ้านั่งในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
เวกฝ้าขึ้นข้างเดียวก็ดี ทั้งสองข้างก็ดี นั่งในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๑ จบ

พระบัญญัติ

๑๕๗. ๑๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่นั่งในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความหวัหระลั่น.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงนั่งหวัหระลั่นในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นั่งในละแวกบ้านหวัหระลั่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตตवार

ไม่แก้ง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ* ๑ ทำอาการเพียงยืมแยมในเมื่อมีเรื่องที่น่าขัน ๑ มีอันตราย* ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชัคฌิกวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อุชัคฌิกวรรค สิกขาบทที่ ๓

[๘๑๒] สาวตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินส่งเสียงตะเบ็งเสียงตะโกน ไปในละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๕๘ . ๑๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักมีเสียงน้อยไปในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงมีเสียงเบาเดินไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ เดินส่งเสียงตะเบ็งเสียงตะโกนไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑. ๒. แม้บาลี ๒ บทนี้ ก็ควรพิจารณาโดยนัยดังกล่าวแล้ว.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ 'ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ 'ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๔

[๘๑๓] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งส่งเสียงตะเบ็งเสียง
ตะโกนลั่น อยู่ในละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๕๕. ๑๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักมีเสียงน้อย นิ่ง
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงมีเสียงเบา นิ่งในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ส่งเสียงตะเบ็งเสียงตะโกน นิ่งในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ 'ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ 'ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๕

[๘๑๔] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินโคลงกายไปใน
ละแวกบ้าน วางท่าภาคภูมิ...

พระบัญญัติ

๑๖๐. ๑๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เดินโยกกาย
ไปในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงเดินโคลงกายไปในละแวกบ้าน พึงประคองกายเดินไป
ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ เดินโคลงกายไปในละแวกบ้าน วางท่าภาคภูมิ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๖

[๘๑๕] สาวตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งโคลงกายอยู่ใน
ละแวกบ้าน วางท่าภาคภูมิ...

พระบัญญัติ

๑๖๑. ๑๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่นั่งโยกกาย
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พืงนั่งโคลงกายในละแวกบ้าน พืงนั่งประคองกาย ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นั่งโคลงกายในละแวกบ้าน วางท่าภาคภูมิ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อุชชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๗

[๘๑๖] สาวัดถีนันทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินไกวแขนไปใน
ละแวกบ้าน แสดงท่ากรีดกราย...

พระบัญญัติ

๑๖๒. ๑๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไกวแขนไป
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงเดินแกว่งแขนไปในละแวกบ้าน พึงประคองแขนเดินไป
ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ เดินแกว่งแขนไปในละแวกบ้าน แสดงท่า
กรีดกราย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๘

[๘๑๑] สāvตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งไกวแขน แสดง
ท่ากรีดกราย ในละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๖๓. ๑๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไกวแขนนั่ง
ละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงนั่งไกวแขนในละแวกบ้าน พึงนั่งประคองแขน ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นั่งแกว่งไกวแขนในละแวกบ้าน แสดงท่ากรีดกราย
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกว่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อุชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๙

[๘๑๒] สāvตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินโคลงศีรษะไปใน
ละแวกบ้าน ทำท่าคอปับ...

พระบัญญัติ

๑๖๔. ๑๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่โคลงศีรษะไป
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงเดินโคลงศรีษะไปในละแวกบ้าน พึงเดินประคองศรีษะไป ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ เดินโคลงศรีษะไปในละแวกบ้าน ทำท่าคอปับ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชชัคฌิกวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อุชชัคฌิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

[๘๑๕] สาวตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งโคลงศรีษะในละแวกบ้าน ทำท่าคอปับ...

พระบัญญัติ

๑๖๕. ๒๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่โคลงศรีษะนั่งในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงนั่งโคลงศรีษะในละแวกบ้าน พึงนั่งประคองศรีษะ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นั่งโคลงศรีษะในแวกบ้าน ทำศรีษะให้ห้อย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อุชชัคฌิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๒ จบ

วรรคที่ ๓ ขัมภกตวรรค

สิกขาบทที่ ๑

[๘๒๐] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินค้ำกายไปใน
ละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๖๖. ๒๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ทำความค้ำกาย
ไปในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงเดินค้ำกายไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อเดินค้ำกายข้างเดียวก็ตาม ทั้งสองข้างก็ตาม ไปในละแวกบ้าน ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ขัมภกตวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ขัมภกตวรรค สิกขาบทที่ ๒

[๘๒๑] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งค้ำกายในละแวก
บ้าน...

พระบัญญัติ

๑๖๗. ๒๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ทำความค้ำกาย
นั่งในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงนั่งค้ำกายในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
นั่งค้ำกายข้างเดียวก็ตาม ทั้งสองข้างก็ตาม ในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ข้มภกตวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

ข้มภกตวรรค สิกขาบทที่ ๓

[๘๒๒] สาวตถีนินทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินคลุมศีรษะไปใน
ละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๖๘. ๒๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่คลุมศีรษะไป
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงคลุมศีรษะเดินไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อ เดินคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกัลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ข้มภกตวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ข้มภกตวรรค สิกขาบทที่ ๔

[๘๒๓] สāvตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์คลุมศีรษะนั่งใน
ละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๖๘. ๒๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่คลุมศีรษะนั่ง
ในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงคลุมศีรษะนั่งในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อ คลุมศีรษะนั่งในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ม ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ข้มภกตวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ข้มภกตวรรค สิกขาบทที่ ๕

[๘๒๔] สāvตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์กระโหรงเท้าเดินไป
ในละแวกบ้าน...

พระบัญญัติ

๑๗๐. ๒๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไปในละแวก
บ้านด้วยทั้งความกระโหรง.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงมีการกระโหรงเท้าเดินไปในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัย

ความไม่เอื้อเพื่อ เดินกระหย่งเท้าไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๖

[๘๒๕] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์รััดเข้านั่งในละแวก
บ้าน...

พระบัญญัติ

๑๗๑. ๒๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่นั่งในละแวก
บ้านด้วยทั้งความรััด.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงมีการรััดเข้านั่งในละแวกบ้าน ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อ นั่งรััดเข้าด้วยมือก็ดี รััดเข้าด้วยเท้าก็ดี ในละแวกบ้าน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ อยู่ในที่พัก ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

สารูป ๒๖ สิกขาบท จบ

โภชนปฏิสังยุตต์ ๓๐ สิกขาบท

ชั้นภคตวรรค สิกขาบทที่ ๗

[๘๒๖] สāvātthinīhan. ครั้งนั้น พระนัฬพัคคีย์รับบิณฑบาต โดยไม่เอาใจใส่ ทำอาการดุจทิ้งเสียง.

พระบัญญัติ

๑๗๒. ๒๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจ้กรับบิณฑบาต โดยเอื้อเพื่อ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงรับบิณฑบาตโดยเคารพ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ บิณฑบาตโดยไม่เคารพ ทำอาการดุจทิ้งเสียง ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ชั้นภคตวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

ชั้นภคตวรรค สิกขาบทที่ ๘

[๘๒๗] สāvātthinīhan. ครั้งนั้น พระนัฬพัคคีย์รับบิณฑบาต พลงแลไปในที่นั้น ๆ เมื่อเขากำลังเกลี่ยบิณฑบาตลงก็ดี เมื่อเกลี่ยเสร็จแล้วก็ดี หารู้สึกตัวไม่...

พระบัญญัติ

๑๗๓. ๒๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักจ้องในบาตร
รับบิณฑบาต.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงแลดูบาตรรับบิณฑบาต ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
รับบิณฑบาตพลางเหลือวเลไปในที่นั้น ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๙

[๘๒๘] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระนัพพคิยัรับบิณฑบาต รับ
แต่สุปะเป็นส่วนมาก ...

พระบัญญัติ

๑๗๔. ๒๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักรับบิณฑบาตมี
สุปะเสมอกัน.

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า **สุปะ** มีสองชนิด คือ สุปะทำด้วยถั่วเขียว ๑ สุปะทำด้วย
ถั่วเหลือง ๑ ที่จับได้ด้วยมือ.

อันภิกษุพึงรับบิณฑบาตมีสุปะพอสมควร ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
รับแต่สุปะอย่างเดียวเป็นส่วนมาก ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ รับกับข้าวต่างอย่าง ๑
รับของญาติ ๑ รับของผู้ปวารณา ๑ รับเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุอื่น ๑ จำมา
ด้วยทรัพย์ของตน ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

[๘๒๕] สāvattīnītan. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์รับบิณฑบาตถึงล้น
บาตร...

พระบัญญัติ

๑๓๕. ๓๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจ้กรับบิณฑบาตจด
เสมอขอบบาตร.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงรับบิณฑบาตเสมอขอบปากบาตร ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อ รับบิณฑบาตจนล้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัม-
มิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ชั้นภกตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๓ จบ

วรรคที่ ๔ สักกัจจวรรค

สิกขาบทที่ ๑

[๘๓๐] สāvตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั้นบิณฑบาตโดยไม่เอาใจใส่ ทำอาการดูไม่อยากฉัน ...

พระบัญญัติ

๑๗๖. ๓๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักฉันบิณฑบาตโดยเอื้อเพื่อ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงฉันบิณฑบาตโดยไม่รังเกียจ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อฉันบิณฑบาตโดยรังเกียจ ทำอาการดูไม่อยากฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ม ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกันมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๒

[๘๓๑] สāvตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั้นบิณฑบาตพลาด เหลียวแลไปในที่นั้น ๆ เมื่อเขาเกลี้ยบิณฑบาตลงก็ดี เมื่อเกลี้ยเสร็จแล้วก็ดี หารู้สึกตัวไม่ ...

พระบัญญัติ

๑๗๗. ๓๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักจ้องดูอยู่ในบาตรฉันบิณฑบาต.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารพึงแลดูในบาตร ฉันบิณฑบาต ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ฉันบิณฑบาตพลางแลดู ไปในที่นั้น ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัkkัจจวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

สัkkัจจวรรค สิกขาบทที่ ๓

[๘๓๒] สāvattānītan. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ฉันบิณฑบาตเจาะลงในที่นั้น...

พระบัญญัติ

๑๗๘. ๓๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักฉันบิณฑบาตไม่
แหวง.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุพึงฉันบิณฑบาตเกลี้ยให้เสมอ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ฉันบิณฑบาตเจาะลงในที่นั้น ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ด้วย ๑ อาพาธ ๑ ตักให้ภิกษุอื่น เว้า
แหวง ๑ ตักเกลี้ยลงในภาชนะอื่นแหวง ๑ ตักสุปะแหวงเว้า ๑ มีอันตราย ๑
วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สัkkัจจวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ลักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๔

[๘๓๓] สāvaddhīnīṭṭhāna. ครั้นนั้น พระนัฬพัคคิยัณัณบิณฑบาต นั้น
แต่กับอย่างเดี๋ยวมก . . .

พระบัญญัติ

๑๓๕. ๓๔. ภิกษุพึงทำควมศึกษาว่า เรจักณัณบิณฑบาตมี
สุปะเสมอกัน.

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า สุปะ มีสองชนิด คือ สุปะทำด้วยถ้วเจี๋ยว ๑ สุปะทำด้วย
ถ้วเหล็อง ๑ ที่จับได้ด้วยมือ.

อันภิกษุพึงณัณบิณฑบาตมีสุปะพอดิกัน ภิกษุใดอาศัยควมไม่เอื้อเพื่อ
ณัณแต่สุปะอย่างเดี๋ยว ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลััง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ณัณกับข้าวอย่างอื่น ๆ ๑
ณัณของญาคิ ๑ ณัณของคนปวารณา ๑ ณัณเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุอื่น ๑ จำย
มาด้วยทรัพย์ของตน ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

ลักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ลักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๕

[๘๓๔] สāvaddhīnīṭṭhāna. ครั้นนั้น พระนัฬพัคคิยัณัณบิณฑบาตขุ้มลง
แต่ยออด . . .

พระบัญญัติ

๑๘๐. ๓๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ขยุ้มลงแต่ยอด
นั้นบิณฑบาต.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงขยุ้มลงแต่ยอดนั้นบิณฑบาต ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อ
เพื่อขยุ้มลงแต่ยอดนั้นบิณฑบาต ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ กวาดตะล่อมข้าวที่เหลือ
เล็กน้อยรวมเป็นคำแล้วเปิบฉัน ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๖

[๘๓๕] สาวตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์อาศัยความอยากได้
มากกลบแกงบ้าง กับข้าวบ้าง ด้วยข้าวสุก...

พระบัญญัติ

๑๘๑. ๓๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่กลบแกงก็ดี
กับข้าวก็ดี ด้วยข้าวสุก อาศัยความอยากได้มาก.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงกลบแกง หรือกับข้าว ด้วยข้าวสุกเพราะ
อยากจะได้มาก ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ กลบแกงหรือกับข้าวด้วยข้าวสุก
เพราะอยากจะได้มาก ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ 'ไม่รู้ตัว' ๑ เจ้าของกลบถวาย ๑ 'ไม่ได้มุ่งอยาก
ได้มาก' ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ 'ไม่ต้องอาบัติแล.

สังกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

สังกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ขอข้าวแกงฉัน

[๘๓๖] สาวตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ขอกับข้าวบ้าง ข้าว
สุกบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน ชาวบ้านพากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนา
ว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศาสดาบุตร จึงได้ขอกับข้าวบ้าง ข้าวสุกบ้าง
เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉันเล่า กับข้าวหรือข้าวสุกที่ดี ใครจะไม่พอใจ ของ
ที่มีรสอร่อยใครจะไม่ชอบใจ ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านเพ่งโทษติเตียน
โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มกน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า
ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ขอกับข้าวบ้าง ข้าวสุกบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน
เล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกเธอขอกับข้าวบ้าง ข้าวสุกบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน จริง
หรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอจึงได้ขอกับข้าวบ้าง ข้าวสุกบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ตนมานานแล้ว การกระทำของพวกเขาเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๘๒. ๓๗. ก. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ขอสุปะก็ดี
ข้าวสุกก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ตน ฉนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระนัพพิคิย์ขอข้าวแกงฉัน จบ

เรื่องพระอาพาธ

[๘๓๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายอาพาธ พวกภิกษุผู้พยาบาล
ได้ถามภิกษุทั้งหลายผู้พาธว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านยังพอทนได้หรือ ยัง
พอให้อัตภาพเป็นได้หรือ

ภิกษุอาพาธทั้งหลายตอบว่า อาวุโสทั้งหลายเมื่อก่อนพวกผมขอสุปะ
บ้าง ข้าวสุกบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉนั้นได้ พวกผมมีความผาสุกเพราะเหตุ
นั้น แต่บัดนี้พวกผมรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว จึงไม่ขอ
เพราะเหตุฉนั้น พวกผมจึงไม่มีความผาสุก

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาพาธขอได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในพระเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อาพาธ ขอสุปะกัถี ข้าวสุก
กัถี เพื่อประโยชน์แก่ตนมานั้นได้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๘๒. ๓๗. ข. ภิกษุพึงทำความเข้าใจว่า เราไม่อาพาธ จัก
ไม่ขอสุปะกัถี ข้าวสุกกัถี เพื่อประโยชน์แก่ตน นั้น .

เรื่องพระอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่อาพาธ ไม่พึงขอสุปะ หรือข้าวสุก เพื่อประโยชน์แก่ตน
มานั้น ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ มิใช่ผู้อาพาธ ขอสุปะกัถี ข้าวสุกกัถี เพื่อประโยชน์
แก่ตนมานั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ขอต่อนญาติ ๑ ขอต่อกน
ปวารณา ๑ ขอเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุอื่น ๑ ง่ายมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ มีอันตราย
๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สักรกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๘

[๘๓๘] สāvātthīnīhan. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์มีความมุ่งหมายจะ
เฟ่งโทษ แลดูบาตรของภิกษุเหล่าอื่น...

พระบัญญัติ

๑๓๘. ๓๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เฟ่งโพนทะนา
แลดูบาตรของผู้อื่น.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงมุ่งหมายจะเฟ่งโทษ แลดูบาตรของภิกษุอื่น ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ มีความมุ่งหมายจะเฟ่งโทษ แลดูบาตรของภิกษุพวก
อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ แลดูด้วยคิดว่าจักเติมของฉันให้ หรือ
จักสั่งให้เขาเติมถวาย ๑ มิได้มีความมุ่งหมายจะเฟ่งโทษ ๑ มีอันตราย ๑
วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๙

[๘๓๙] สāvātthīnīhan. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ทำคำข้าวใหญ่.

พระบัญญัติ

๑๓๙. ๓๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ทำคำข้าวให้
ใหญ่นัก.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงทำคำข้าวให้ใหญ่เกินไป ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ทำคำข้าวให้ใหญ่ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ฉันทของเคี้ยว ๑ ฉันทผลไม้ น้อยใหญ่ ๑ ฉันทกับแกง ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

สังกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

[๘๔๐] สาวตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ฉันข้าวทำคำข้าวยาว...

พระบัญญัติ

๑๘๕. ๔๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักทำคำข้าวให้กลมกล่อม

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารพึงทำคำข้าวให้กลมกล่อม ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ทำคำข้าวยาว ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ฉันทของเคี้ยว ๑ ฉันทผลไม้ น้อยใหญ่ ๑ ฉันทกับแกง ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๔ จบ

วรรคที่ ๕ กพพวรรค

สิกขาบทที่ ๑

[๘๔๑] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เมื่อคำข้าวยังไม่นำมาถึง ย่อมอ้าช่องปากไว้ทำ...

พระบัญญัติ

๑๘๖. ๔๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เมื่อคำข้าวยังไม่นำมาถึง เราจักไม่อ้าช่องปาก.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหาร เมื่อคำข้าวยังไม่ถึงปาก ไม่พึงอ้าช่องปากไว้ทำ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ เมื่อคำข้าวยังไม่ถึงปาก อ้าช่องปากไว้ทำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๒

[๘๔๒] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์กำลังฉันอยู่ สอดนิ้วมือทั้งหมดเข้าไปในปาก...

พระบัญญัติ

๑๘๗. ๔๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรานั้นอยู่ จักไม่สอดมือ
ทั้งนั้นเข้าไปในปาก.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษुकำลังฉันอาหารอยู่ ไม่พึงสอดนิ้วมือทั้งหมดเข้าไปในปาก
ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ กำลังฉันอยู่ สอดนิ้วมือทั้งหมดเข้าไปในปาก ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

กพพรรค สิกขาบทที่ ๓

[๘๔๓] สาวตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เจรจาทั้ง ๆ ที่ในปาก
ยังมีคำข้าว...

พระบัญญัติ

๑๘๘. ๔๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า ปากยังมีคำข้าว เราจัก
ไม่พูด.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงพูดด้วยทั้งปากยัง มีคำข้าว ภิกษุใดอาศัย
ความไม่เอื้อเพื่อ พูดด้วยทั้งปากยังมีคำข้าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันกัดคำข้าว ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ฉันอาหารกัดคำข้าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ฉันขนมที่แข็งแข็ง ๑
ฉันผลไม้เนื้อใหญ่ ๑ ฉันกับแกง ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพรรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

กพพรรรค สิกขาบทที่ ๖

[๘๔๖] สาวตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ฉันอาหารทำกระพุง
แก้มให้ดูย . . .

พระบัญญัติ

๑๕๑. ๔๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันทำกระพุง
แก้มให้ดูย.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันทำกระพุงแก้มให้ดูย ภิกษุใดอาศัยความ
ไม่เอื้อเพื่อ ฉันอาหารทำกระพุงแก้มให้ดูยข้างเดียวก็ดี ทั้งสองข้างก็ดี ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ฉันผลไม้เนื้อใหญ่ ๑
มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพรรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๗

[๘๔๗] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระนัฬพัคคิยัณอาหารสลัดมือ...

พระบัญญัติ

๑๕๒. ๔๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันสลัดมือ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันสลัดมือ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ฉันอาหารสลัดมือ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ สลัดมือทั้งเศษอาหาร
มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๘

[๘๔๘] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระนัฬพัคคิยัณอาหาร โปรย
เมล็ดข้าว ...

พระบัญญัติ

๑๕๓. ๔๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันทำเมล็ด
ข้าวตก.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันทำเมล็ดข้าวตก ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อ ฉันทำเมล็ดข้าวให้ร่วง ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ทิ้งผงข้าวเมล็ดข้าวติด
ไปด้วย ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๙

[๘๔๙] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั้น อาหารแลบลิ้น...

พระบัญญัติ

๑๔๔. ๔๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันแลบลิ้น.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พียงแลบลิ้น ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเฟื้อ ฉัน
อาหารแลบลิ้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๙ จบ

กพพวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

[๘๕๐] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั้นอาหารดังจับ ๆ...

พระบัญญัติ

๑๔๕. ๕๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันทำเสียงจับ ๆ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุฉันอาหารไม่พึงฉันทำเสียงดังจับ ๆ ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเฟื้อ ฉันอาหารดังจับ ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกสั ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กพพรรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๕ จบ

วรรคที่ ๖ สุรสุรวรรค

สิกขาบทที่ ๑

[๘๕๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โฆสิตา-
ราม เขตพระนครโกสัมพี ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่งปรุงปาน้ำนมถวาย
พระสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายชดน้ำนมดังชูต ๆ ภิกษุรูปหนึ่งเคยเป็นนักฟ้อนรำ
กล่าวขึ้นอย่างนี้ว่า ชะรอยพระสงฆ์ทั้งปวงนี้อันความเย็นรบกวนแล้ว บรรดา
ภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุจึงได้
พูดปรารภพระสงฆ์เล่นเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้พระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุรูปนั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ข้าว่า
เธอได้พูดปรารภพระสงฆ์เล่น จริงหรือ.

ภิกษุรูปนั้น ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ ไฉนเธอจึง
ได้พูดปรารภสงฆ์เล่นเล่า การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส
ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...
ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อัน
ภิกษุทั้งหลายไม่พึงพูดปรารภพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์เล่น รูปใด
ฝ่าฝืน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ครั้นทรงติเตียนภิกษุนั้น โดยอเนกปริยายแล้ว ตรัสโทษแห่งความ
เป็นคนเลียงยาก...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๕๖. ๕๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันทำเสียงดัง
ซูดๆ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันดังซูด ๆ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ฉันอาหารทำเสียงดังซูด ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๒

[๘๕๒] สาวตถินิทาน ครั้งนั้น พระนัพพิคิยฉันอาหารเลียมือ...

พระบัญญัติ

๑๕๗. ๕๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันเลียมือ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันเลียมือ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ฉันอาหารเลียมือ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๓

[๘๕๓] สāvattīnīhan ครั้งนั้น พระนัฬพัคคิยัณอาหารขอคบาตร...

พระบัญญัติ

๑๘๘. ๕๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันขอคบาตร.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันขอคบาตร ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ
ฉันอาหารขอคบาตร ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ข้าวสุกเหลือน้อยกวาด
ขอครวมกันเข้าแล้วฉัน ๑ มีอันตราย ๒ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๔

[๘๕๔] สāvattīnīhan ครั้งนั้น พระนัฬพัคคิยัณอาหารเลียริมฝีปาก...

พระบัญญัติ

๑๘๙. ๕๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันเลียริมฝีปาก.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงฉันเลิยริมฝีปาก ภิกษุใดอาศัยความไม่
เอื้อเพื่อ ฉันอาหารเลิยริมฝีปาก ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๕

[๘๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ที่สวนสัตว์
เกสกพาวัน เขตพระนครสูงสูมารคิระ แขวงภักคชนบท ครั้งนั้น ภิกษุ
ทั้งหลายรับประเคนโอ่น้ำด้วยมือข้างที่เปื้อนอามิส ในโกกนุทปราสาท ชาวบ้าน
พากันฟังโทยติเตียนโพนทนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึง
ได้รับประเคนโอ่น้ำด้วยมือข้างที่เปื้อนอามิส เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคม
เล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้นฟังโทย ตีเตียน โพนทนาอยู่
บรรดาที่เป็นผู้มกน้อย ...ต่างก็ฟังโทยติเตียนโพนทนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลาย
จึงได้รับประเคนโอ่น้ำด้วยมือข้างที่เปื้อนอามิสเล่า ... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกภิกษุรับประเคนโอ่น้ำด้วยมือที่เปื้อนอามิส จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวก
โมฆบุรุษเหล่านั้น จึงได้รับประเคนโอ้น้ำด้วยมือข้างที่เปื้อนอามิสแล้ว การ
กระทำของพวกเขาโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่
ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๐๐. ๕๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่รับโอ้น้ำด้วยมือ
เปื้อนอามิส.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ฉันอาหารไม่พึงรับประเคนโอ้น้ำ ด้วยมือข้างที่เปื้อนอามิส
ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ รับประเคนโอ้น้ำด้วยมือข้างที่เปื้อนอามิส ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ รับประเคนด้วยหมายว่า
จักล้างเอง หรือให้ผู้อื่นล้าง ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

สุรสุรวรรค ลิกขาบทที่ ๖

[๘๕๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ที่สวนสัตว์ เกศกพาวัน เขตพระนครสูงสูมารัตริระ แขวงภักคชนบท ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายเห็นน้ำล้างบาตรซึ่งมีเมล็ดข้าวลงในละแวกบ้าน ใกล้โกกนุทปราสาท ชาวบ้านพากันเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากย-บุตรจึงได้เห็นน้ำล้างบาตรซึ่งมีเมล็ดข้าวลงในละแวกบ้าน เหมือนพวกคฤหัสถ์ ผู้บริโภคมาแล้ว ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้นเพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลายจึงได้เห็นน้ำล้างบาตร ซึ่งมีเมล็ดข้าวลงในละแวกบ้านแล้ว... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุเห็นน้ำล้างบาตรซึ่งยังมีเมล็ดข้าวลงในละแวกบ้าน จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติลิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวก โมฆบุรุษเหล่านั้น จึงได้เห็นน้ำล้างบาตรซึ่งยังมีเมล็ดข้าวลงในละแวกบ้านแล้ว การกระทำของพวกโมฆบุรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของ ชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๐๑. ๕๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เทน้ำล้างบาตร
มีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่เทน้ำล้างบาตร ซึ่งยังมีเมล็ดข้าวลงในละแวกบ้าน ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ เทน้ำล้างบาตรซึ่งยังมีเมล็ดข้าวลงในละแวกบ้าน ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ เก็บเมล็ดข้าวออกแล้ว
จึงเทน้ำล้างบาตร หรือขยี้เมล็ดข้าวให้ละลายแล้วเท หรือเทน้ำล้างบาตรลงใน
กระโถนแล้วนำไปเทข้างนอก ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

โกชนปฏิสังยุตต์ ๓๐ สิกขาบท จบ

ธรรมเทศนาปฏิสังยุตต์ ๑๖ สิกขาบท

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๗

[๘๕๗] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้กัณฐม บรราดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า
โชนพระฉัพพัคคีย์จึงได้แสดงธรรมแก่บุคคลผู้กัณฐมเล่า... แล้วกราบทูลเรื่อง
นี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระนัฬพัคคีย์ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่า พวกเธอแสดงธรรมแก่บุคคลผู้กัณรุ่ม จริงหรือ.

พระนัฬพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน
พวกเธอจึงได้แสดงธรรมแก่บุคคลผู้กัณรุ่มเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่
เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง
ของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๐๒. ๕๗. ก. ภิกษุพึงทำการศึกษาว่า เราจักไม่แสดง
ธรรมแก่บุคคลมีรุ่มในมือ.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

[๘๕๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายรังเกียจเพื่อจะแสดงธรรม
แก่คนเป็นไข้มีรุ่มในมือ ชาวบ้านพากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉน
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงไม่แสดงธรรมแก่คนเป็นไข้ซึ่งมีรุ่มในมือเล่า
ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้นเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาอยู่ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตให้แสดงธรรมแก่คนไข้

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็น
เค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้แสดงธรรมแก่คนเป็นไข่มิร่วมในมือได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๒๐๒. ๕๗. ข. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดง
ธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข่มิร่วมในมือ.

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า ร่ม ได้แก่ร่ม ๗ ชนิด คือ ร่มผ้าขาว ๑ ร่มลำแพน ๑
ร่มใบไม้ ๑ ที่เย็บเป็นวงกลมผูกติดกับซี่.

ที่ชื่อว่า ธรรม ได้แก่ ถ้อยคำที่อิงอรรถอิงธรรม เป็นพุทธานุสสติ
สวากานุสสติ อิติยานุสสติ เทวตานุสสติ.

บทว่า แสดง คือแสดงโดยบท ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ อักษระ.

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่บุคคลไม่เป็นไข้ผู้กั้นร่ม ภิกษุใดอาศัย
ความเอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้กั้นร่ม ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า ศัสตรา ได้แก่ วัตถุเครื่องประหารมีคมข้างเดียว มีคมสองข้าง

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรม แก่บุคคลผู้ไม่เป็นไข้ผู้ถือศัสตรา ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่บุคคลผู้ไม่เป็นไข้ ผู้ถือศัสตรา ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เพลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

[๘๖๑] สาวัดถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคลผู้ถืออาวุธ...

พระอนุบัญญัติ

๒๐๕. ๖๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ มีอาวุธในมือ.

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า อาวุธ ได้แก่ ปืน เกาทัณฑ์.

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ ผู้ถืออาวุธ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ มีมือถืออาวุธ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สุรสุรวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๖ จบ

วรรคที่ ๗ ปาทุกาวรรค

สิกขาบทที่ ๑

[๘๖๒] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้สวมเขียงเท้า ..

พระอนุบัญญัติ

๒๐๖. ๖๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่
บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ สวมเขียงเท้า.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ ผู้สวมเขียงเท้า ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเฟื้อ แสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ ผู้เหยียบเขียงเท้าก็ดี ผู้
สวมเขียงเท้าก็ดี ผู้สวมเขียงเท้าหุ้มส้นก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๒

[๘๖๓] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้สวมรองเท้า . . .

พระอนุบัญญัติ

๒๐๗. ๖๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรม
แก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ สวมรองเท้า.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ ผู้สวมรองเท้า ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ ผู้เหยียบรองเท้าก็ดี ผู้สวม
รองเท้าก็ดี ผู้สวมรองเท้าหุ้มส้นก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกัลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๓

[๘๖๔] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้นั่งในยาน ...

พระอนุบัญญัติ

๒๐๘. ๖๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจัก ไม่แสดงธรรม
แก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ไปในยาน.

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า ยาน ได้แก่ คานหาม รถ เกวียน เตียงหาม วอ เปลหาม.
อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้นั่งไปในยาน ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ ผู้นั่งไปในยาน ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้มิ ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๔

[๘๖๕] สาวตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้อยู่บนที่นอน...

พระอนุบัญญัติ

๒๐๕. ๖๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจัก ไม่แสดงธรรม
แก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ ผู้อยู่บนที่นอน.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ ผู้อยู่บนที่นอน ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้นอนอยู่ โดยที่สุดแม้บน
พื้นดิน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้มิ ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๕

[๘๖๖] สาวตถินิทาน ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้นั่งรัดเข่า...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๐. ๖๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรม
แก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้นั่งรัดเข่า.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้นั่งรัดเข่า ภิกษุใดอาศัย
ความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้นั่งรัดเข่าด้วยมือก็ดี ผู้นั่งรัดเข่า
ด้วยเท้าก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฐกาวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปาฐกาวรรค สิกขาบทที่ ๖

[๘๖๗] สาวัตถินิทาน ครั้งนั้น พระนัฬพัคคิย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้โปกผ้าพันศีรษะ...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๑. ๖๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรม
แก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้พันศีรษะ.

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า พันศีรษะ คือ พันไม่ให้เห็นปลายผม.

อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้โปกผ้าพันศีรษะ ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้โปกผ้าพันศีรษะ ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ 'ไม่รู้ตัว' ๑ อาพาธ ๑ ให้เขาเปิดปลายผมจนแล้ว
แสดง ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ 'ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๗

[๘๖๘] สāvattānīhanāna ครั้นนั้น พระฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่บุคคล
ผู้ห่มผ้าคลุมศีรษะ...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๒. ๖๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรม
แก่บุคคล ไม่ใช่ผู้เจ็บไข้คลุมศีรษะ.

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า **คลุมศีรษะ** คือ ที่เขาเรียกกันว่าคลุมตลอดศีรษะ.
อันภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้คลุมศีรษะ ภิกษุใดอาศัย
ความไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้คลุมศีรษะ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ 'ไม่รู้ตัว' ๑ อาพาธ ๑ ให้เขาเปิดผ้าคลุมศีรษะ
แล้วแสดง ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ 'ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๘

[๘๖๙] สāvattānīhanāna ครั้นนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งอยู่ที่พื้นดินแสดง-
ธรรมแก่บุคคลผู้นั่งอยู่บนอาสนะ...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๓. ๖๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรานั่งอยู่ที่พื้นดิน จัก
ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งบนอาสนะ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุนั่งอยู่บนพื้น ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้นั่งอยู่บน
อาสนะ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นั่งอยู่ที่พื้นดิน แสดงธรรมแก่คนไม่
เป็นไข้ผู้นั่งอยู่บนอาสนะ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแฉ.

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๙

[๘๗๐] สāvattānī. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์นั่งอยู่บนอาสนะต่ำ
แสดงธรรมแก่บุคคลผู้นั่งอยู่บนอาสนะสูง บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย...ต่าง
ก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์นั่งอยู่บนอาสนะต่ำ จึงได้
แสดงธรรมแก่บุคคลผู้นั่งอยู่บนอาสนะสูงแล้ว... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า พวกเขอนั่งบนอาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่บุคคลผู้นั่งอยู่บนอาสนะสูง
จริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณอนโมชบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเขื่อนั่งอยู่บนอาสนะต่ำจึงได้แสดงธรรมแก่บุคคลผู้นั่งอยู่บนอาสนะสูงเล่า การกระทำของพวกเขื่อนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสังกะภิกษุทั้งหลายดังต่อไปนี้:-

เรื่องภรรยาของบุรุษจันทาล

[๘๑๑] คุณอนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ภรรยาของบุรุษจันทาลคนหนึ่ง ในพระนครพาราณสีได้ตั้งครรภ์ นางได้บอกแก่สามีว่า นายดิฉัน กำลังตั้งครรภ์ ดิฉันอยากได้รับประทานมะม่วง.

สามีตอบว่า มะม่วงไม่มี เพราะไม่ใช่หน้ามะม่วง.

นางกล่าวว่า ถ้าไม่ได้รับประทาน ดิฉันจักตาย.

สมัยนั้น ต้นมะม่วงของหลวงมีผลไม่วาย มีอยู่ต้นหนึ่ง บุรุษจันทาลนั้นเดินเข้าไปที่ต้นมะม่วงนั้น ครั้นแล้วได้ขึ้นไปแฝงอยู่บนต้นมะม่วงนั้น พอดีพระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จไปถึงต้นมะม่วงนั้น ครั้นแล้วประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูงทรงเรียนมนต์กับพราหมณ์ปุโรหิต บุรุษจันทาลคิดว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูงเรียนมนต์ ชื่อว่าไม่เคารพธรรม และพราหมณ์คนนี้นั่งบนอาสนะต่ำ สอนมนต์แก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูงก็ชื่อว่าไม่เคารพธรรม ส่วนเราผู้ลักมะม่วงของหลวง เพราะเหตุแห่งสตรีก็ชื่อว่าไม่เคารพธรรมเหมือนกัน แท้จริง การกระทำทั้งนี้ล้วนต่ำทรามทั้งนั้น ดังนี้แล้วไต่ลงมา ณ ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินและพราหมณ์ทั้งสองนั้นแล แล้วกล่าวคาถาขึ้นว่าดังนี้

ทั้งสองไม่รู้orro ทั้งสองไม่เห็น

ธรรม คือพราหมณ์ผู้สอนมนต์โดยไม่เคารพ

ธรรม และพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงเรียนมนต์

โดยไม่เคารพธรรม.

พราหมณ์นั้นกล่าวคาถาดังนี้:-

เพราะข้าวสุกแห่งข้าวสาลีอันขาว
ผสมกับแกงเนื้อ ข้าพเจ้าบริโภคนแล้ว ฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงมิได้ประพฤติดูอยู่ในธรรม ที่เหล่า
พระอริยะสรรเสริญแล้ว.

บุรุษจันทาลนั้นได้กล่าวสองคาถาดังนี้:-

ท่านพราหมณ์ เราติเตียนการได้
ทรัพย์และการได้ยศ เพราะนั้นเป็นการเลียง
ชีพโดยความเป็นเหตุให้ตกต่ำและเป็นการ
เลียงชีพโดยทางที่ไม่ชอบธรรม จะประโยชน์
อันใดด้วยการเลียงชีพเช่นนั้น ท่านจงรีบ
ออกไปเสียเถิด ท่านมหาพราหมณ์ แม้สัตว์
ที่มีชีวิตเหล่าอื่นก็ยังหุงหากินได้ ความ
อาชกรรมที่ท่านได้ประพฤตินั้นแล้ว อย่าได้
ทำลายท่านดูจกก่อนหินทำลายหม้อน้ำฉะนั้น.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

[๘๗๒] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้ในกาลครั้งนั้น พราหมณ์นั่งบน
อาสนะต่ำสอนมนต์แก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูง ยังไม่
เป็นที่พอใจของเรา โฉนในกาลบัดนี้ จักพอใจที่ภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำแล้ว

แสดงธรรมแก่คนนั่งบนอาสนะสูงเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไป
เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของ
ชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๒๑๔. ๖๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรานั่งบนอาสนะต่ำ จัก
ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งบนอาสนะสูง

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้นั่งบนอาสนะต่ำ ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ผู้นั่งอยู่
บนอาสนะสูง ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นั่งบนอาสนะต่ำแสดงธรรมแก่คน
ไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งบนอาสนะสูง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เพลอ ๑ ไม้รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๑๐

[๘๗๓] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ขึ้นแสดงธรรมแก่
บุคคลผู้นั่งอยู่...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๕. ๗๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรายืนอยู่จักไม่แสดง
ธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ผู้นั่งอยู่.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ยืนอยู่ ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้นั่งอยู่ ภิกษุใด
อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ยืนแสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้นั่งอยู่ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ม ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกตจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๑๑

[๘๗๔] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินไปข้างหลัง แสดง
ธรรมแก่บุคคลผู้เดินไปข้างหน้า...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๖. ๗๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราเดินไปข้างหลัง จัก
ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่จับใจ ผู้เดินไปข้างหน้า.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้เดินไปข้างหลัง ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้เดินไป
ข้างหน้า ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อเดินไปข้างหลัง แสดงธรรมแก่คนไม่
เป็นใจผู้เดินไปข้างหน้า ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๑๑ จบ

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๑๒

[๘๗๕] สāvāṭṭhinīṭhan. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์เดินไปนอทาง
แสดงธรรมแก่บุคคลผู้เดินไปในทาง. . .

พระอนุบัญญัติ

๒๑๗. ๗๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราเดินไปนอทาง
จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้ไปอยู่ในทาง.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้เดินไปนอทาง ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้เดินไป
ในทาง ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อเดินไปนอทาง แสดงธรรมแก่คนไม่
เป็นไข้ผู้เดินไปในทาง ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกล้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาพรรค สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

ธรรมเทศนาปฏิสังยุตต์ ๑๖ สิกขาบท จบ

ปกิณกะ ๓ สิกขาบท

ปาทุการรรค สิกขาบทที่ ๑๓

[๘๗๖] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ยื่นถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๘. ๑๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่อาพาธ จักไม่ ยื่นถ่ายอุจจาระ หรือปัสสาวะ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุผู้ยื่นอยู่ มิใช่ผู้อาพาธ ไม่พึงถ่ายอุจจาระ หรือถ่ายปัสสาวะ ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเพื่อมิใช่ผู้อาพาธ ยื่นถ่ายอุจจาระก็ดี ยื่นถ่ายปัสสาวะ ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แก้ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุการรรค สิกขาบทที่ ๑๓ จบ

ปาทุการรรค สิกขาบทที่ ๑๔

[๘๗๗] สาวัตถินิทาน. ครั้งนั้น พระฉัพพัคคีย์ยื่นถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงบนของสดเขียว...

พระอนุบัญญัติ

๒๑๙. ๑๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่อาพาธ จักไม่ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนเขฬะ บนของสดเขียว.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุมิใช่ผู้อาพาธ ไม่พึงถ่ายอุจจาระ หรือถ่ายปัสสาวะ หรือบ้วน
เขฬะลงบนของสดเขียว ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเฟื้อ มิใช่ผู้อาพาธ ถ่าย
อุจจาระก็ดี ถ่ายปัสสาวะก็ดี บ้วนเขฬะก็ดี ลงบนของสดเขียว ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ของที่ถ่ายลงในที่ปราศจาก
ของสดเขียว แล้วไหลไปรดของสดเขียว ๑ มีอันตราย ๑ วิกัจฉริต ๑
อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๑๔ จบ

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๑๕

[๘๗๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระ
ฉัพพัคคีย์ถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ ชาว
บ้านพากันฟังโทษติเตียนโพชนทนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
จึงได้ถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ เหมือนพวก
คฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพากันฟังโทษ
ติเตียนโพชนทนายอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษติเตียนโพชนทนา
ว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง
ลงในน้ำเล่า...แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่า พวกเธอถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ
จริงหรือ

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆมรุษทั้งหลาย
ไฉนพวกเธอจึงได้ถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ
เล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใสหรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๐. ๗๕. ก. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ถ่ายอุจจา-
ระ ปัสสาวะ หรือบ้วนเขฬะ ในน้ำ.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

[๘๗๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุอาพาธทั้งหลาย รังเกียจอยู่ที่จะถ่าย
อุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นกัมม
นั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า เราอนุญาตให้ภิกษุ

ผู้อาพาธ ถ่ายอุจจาระก็ดี ถ่ายปัสสาวะก็ดี บ้วนขะพะก็ดี ลงในน้ำได้
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า
ดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๐. ๓๕. ข. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่อาพาธ จักไม่
ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนขะพะ ในน้ำ.

สิกขาบทวิภังค์

อันภิกษุมิใช่ผู้อาพาธ ไม่พึงถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนขะพะ
ลงในน้ำ ภิกษุใดอาศัยความไม่เพื่อ มิใช่ผู้อาพาธ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือ
บ้วนขะพะ ลงในน้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ของที่ถ่ายไว้บนบกแล้วไหล
ลงสู่่น้ำ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาทุกาวรรค สิกขาบทที่ ๑๕ จบ

วรรคที่ ๗ จบ

ปกิณกะ ๓ สิกขาบท จบ

บทสรุป

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือเสขิยะ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วแล ข้าพเจ้า
ขอลาท่านทั้งหลาย ในธรรมคือเสขิยะเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ
แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอลาแม่ครั้งที่สองว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ
ข้าพเจ้าขอลาแม่ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ท่านทั้ง
หลายเป็นผู้บริสุทธแล้ว ในธรรมคือเสขิยะเหล่านี้ เหตุนั้นจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรง
ความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้แล.

เสขิยกัณฑ์ จบ

ธรรมคืออธิกรณสมณะ

[๘๘๐] ท่านทั้งหลาย ก็ธรรมเป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ ๗ ประการ เหล่านี้แล มาสู่อุเทศ

คือ พึงให้ระเบียบอันพึงทำในที่พร้อมหน้า ๑ พึงให้ระเบียบที่ยกสติ ขึ้นเป็นหลัก ๑ พึงให้ระเบียบที่ให้แก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว ๑ ทำตามสารภาพ ๑ วินิจฉัยอาสัยความเห็นข้างมาก ๑ กิริยาที่ลงโทษแก่ผู้ผิด ๑ ระเบียบดังกลบไว้ ด้วยหญ้า ๑ เพื่อสงบระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้น ๆ แล้ว.

บทสรุป

ท่านทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ ประการ ข้าพเจ้ายกขึ้น แสดงแล้วแล ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลาย ในธรรมคืออธิกรณสมณะเหล่านั้น ว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้วิสุทธแล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สองว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้วิสุทธแล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้วิสุทธแล้วหรือ ท่านทั้งหลายเป็นผู้วิสุทธแล้วในธรรมคืออธิกรณสมณะ เหล่านี้ เหตุอันจึงนิ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้แล.

ธรรมคืออธิกรณสมณะ จบ

กัมมิกม

[๘๘๑] ท่านทั้งหลาย นิทานข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรมคือปาราชิก ๔ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือสังฆาทิเลศ ๑๓ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคืออนิยต ๒ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรมคือนิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือปาจิตตีย์ ๘๒ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือเสขียะทั้งหลาย ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ ประการ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วแล.

สิกขาบทของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น มีเท่านี้ มาในพระปาติ-
โมกข์นับเนื่องในพระปาติโมกข์ มาสู่อุเทศทุกกิ่งเดือน

พวกเราทั้งหมดนี้แล พึงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกันไม่วิวาทกัน
ศึกษาในพระปาติโมกข์นั้น เทอญ

มหาวิภังค์ จบ

พระวินัยปิฎกเล่ม ๒ จบ

เสขียกัณฑ์ทวารรณนา

สิกขาบทเหล่าใด ซึ่งพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้าผู้ค้ำที่มีสิกขาที่ทรงศึกษามา ตรัส
เรียกว่า เสขียะ บัดนี้จะมีลำดับการพรรณนา
เสขียะแม่เหล่านั้ันดังต่อไปนี้.

วินิจฉัย ในเสขียะเหล่านั้ัน พึงทราบดังต่อไปนี้:-

วรรคที่ ๑

บทว่า ปริมณฑล แปลว่า เป็นมณฑลโดยรอบ.

สองบทว่า นาภิมณฑล ชานุมณฑล มีความว่า ภิกษุณึ่งปิด
เหนือมณฑลสะคือ ได้มณฑลเข้า ให้ฝ่านึ่งห้อยลงภายใต้มณฑลเข้าตั้งแต่กระ

ถูกแข็งไปประมาณ ๘ นิ้ว. ท่านปรับเอาเป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้นุ่งให้ห้อยล้าลงมากกว่านั้น. ในมหาปัจจริท่านกล่าวว่า สำหรับภิกษุผู้นุ่งจะปกปิดภายใต้มณฑลเข้าประมาณ ๔ องคุลี. แต่ฝ้านุ่งของภิกษุผู้นุ่งอย่างนี้ได้ประมาณจึงควร.

ฝ้านุ่งนั้นมีประมาณดังต่อไปนี้:- ด้านยาว ๕ ศอกกำ ด้านกว้าง ๒ ศอกคืบ. แต่เพราะไม่ได้ฝ้านุ่งมีประมาณเช่นนั้น แม้ฝ้านุ่งขนาดกว้าง ๒ ศอกก็ควร เพื่อจะปิดมณฑลเข้าได้, แต่อาจเพื่อจะปิดมณฑลสะดือได้แม้ด้วยจีวรแล. บรรดาจีวรชั้นเดียว และ ๒ ชั้นนั้น จีวรชั้นเดียวแม้ที่ภิกษุผู้นุ่งแล้วอย่างนี้ ย่อมไม่ต้องอยู่ในที่ได้, แต่จีวร ๒ ชั้น จึงจะตั้งอยู่ได้.

ในคำว่า โอลมฺพฺนฺโต นิวาเสติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- จะเป็นทุกกฏ แก่ภิกษุผู้นุ่งเลื้อยข้างหลังอย่างเดียวเท่านั้นก็หาไม่ แต่ยังเป็นทุกกฏเหมือนกัน แม้แก่ภิกษุผู้นุ่งทำนองการนุ่งที่โทษเป็นอย่างอื่น ที่ตรัสไว้ในชั้นระกะโดยนัยเป็นต้นว่า ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุผู้พหุคิย์ นุ่งผ้าอย่างคฤหัสถ์นุ่งผ้ามีชายคุดงวงช้าง นุ่งผ้าคุดงหางปลา นุ่งผ้าไว้ ๔ มุม แยกนุ่งผ้าคุดงขั้วตาล นุ่งผ้ามีกลีบทั้งร้อย* ดังนี้, โทษการนุ่งทั้งหมดนั้น ย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้นุ่งเป็นปริมณฑล โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. นี้ความสังเขปในสิกขาบทนี้. ส่วนความพิสดาร จักมีแจ้งในชั้นระกะนั้นนั้นแล.

บทว่า อสฺสจฺจิจฺจ มีความว่า ภิกษุผู้ไม่เกล้งนุ่งอย่างนี้ว่า เราจักนุ่งให้เลื้อยข้างหน้า หรือข้างหลัง ที่แท้ตั้งใจว่า จักนุ่งให้เป็นปริมณฑลนั้นแหละ แต่นุ่งผิดไปไม่ได้ปริมณฑล ไม่เป็นอาบัติ.

บทว่า อสฺติยา ได้แก่ แม้ภิกษุผู้ตั้งใจไปทางอื่น นุ่งอยู่อย่างนั้นก็ไม่เป็นอาบัติ.

* วิ จุลล. ๗/๖๖.

ในคำว่า อชานนุตตส นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- ภิกษุผู้ไม่รู้ธรรมเนียมการนุ่งก็ไม่พ้นอาบัติ. อันที่จริงภิกษุพึงเรียนเอาธรรมเนียมการนุ่งให้ดี. การไม่เรียนเอาธรรมเนียมการนุ่งนั้นนั่นเอง จัดเป็นความไม่เอื้อเฟื้อนั้น ควรแก่ภิกษุผู้แก่งไม่เรียนเท่านั้น. เพราะฉะนั้น ภิกษุใดแม้เรียนเอาธรรมเนียมแล้ว ยังไม่รู้จักว่า ฟ่านุ่งเลื้อยขึ้น หรือเลื้อยลง, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น. แต่ในกรณีที่ท่านกล่าวว่า ภิกษุผู้ไม่รู้เพื่อจะนุ่งให้เป็นปริมณฑล ก็ไม่เป็นอาบัติ ส่วนภิกษุผู้แข็งลิบก็ดี มีปิ่นเนื้อปติ แข็งใหญ่ก็ดี จะนุ่งให้เลื้อยลงจากมณฑลเข้าเกินกว่า ๘ องคุลี เพื่อต้องการให้เหมาะสม ก็ควร.

บทว่า คิลานุตส มีความว่า ภิกษุมีแผลเป็นที่แข้งหรือที่เท้าจะนุ่งให้เลื้อยขึ้น หรือให้เลื้อยลง ควรอยู่.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า เนื้อร้ายก็ดี พวกโจรก็ดี ไล่ติดตามมา, ในอันตรายเห็นปานนี้ ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจปฐมปาราชิก เป็นกิริยา สัตถุญาวิโมกข์ สจจิตตะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต ทุกขเวทนา ดังนี้แล.

พระปุตสเทวเถระ กล่าวว่า เป็นสจจิตตะ ปิณณัตติวัชชะมีเวทนา ๓ ฝ่ายพระอุปติสสเถระกล่าวว่า เป็นโลกวัชชะ อกุศลจิต ทุกขเวทนา เพราะท่านอาศัยความไม่เอื้อเฟื้อกล่าวไว้.

สองบทว่า ปริมณฑล ปารูปิตพพ มีความว่า ภิกษุไม่ห่มอย่างคฤหัสถ์ มีประการมากอย่างนี้ว่า ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ห่มอย่างคฤหัสถ์ เป็นต้น พึงทำมุมทั้ง ๒ ของจีวรให้เสมอกัน ห่มให้เป็นปริมณฑลอุกกรรมเนียมการห่มโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในสิกขาบทนี้นั้นแล. ก็

สิกขาบททั้ง ๒ นี้ตรัสไว้โดยไม่แปลกกัน. เพราะฉะนั้น ภิกษุพึงนั่งและพึงห่ม ให้เป็นปริมณฑลนั้นแหละ ทั้งในวัดทั้งในละแวกบ้าน ฉะนั้นแล. สมุฏฐาน เป็นต้น พร้อมทั้งเถรวาท บัณฑิตพึงทราบ โดยนัยดังได้กล่าวแล้ว ใน สิกขาบทก่อนนั้นแล.

สองบทว่า กายี วิริตฺวา คือ เปิดเข้าข้าง ออกข้าง.

บทว่า สุปฺภิจฺจนฺเนน มีความว่า ไม่ใช่ว่าห่มคลุมศีรษะ, ตาม ความจริง ภิกษุพึงห่มกัลลुकุมแล้ว เอาชายอนฺวาททั้ง ๒ ข้างปิดคอจัดมุม ทั้ง ๒ (แห่งจีวร) ให้เสมอกัน ม้วนเข้ามาปิดจนถึงข้อมือแล้ว จึงไปในละแวก บ้าน.

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบว่า:- ภิกษุพึงนั่งเปิดศีรษะตั้งแต่ หลุมคอ เปิดมือทั้ง ๒ ตั้งแต่ข้อมือ เปิดเท้าทั้ง ๒ ตั้งแต่เนื้อปลีแข้ง (ใน ละแวกบ้าน).

บทว่า วาสฺยปคตฺส มีความว่า ภิกษุผู้เข้าไปเพื่อต้องการอยู่พักถึง จะนั่งเปิดกายในกลางวัน หรือกลางคืน ก็ไม่เป็นอาบัติ.

บทว่า สุตฺวโต ได้แก่ ไม่กะนองมือ หรือเท้า ความว่า เป็นผู้ เรียบร้อย (ฝึกหัดมาดี).

บทว่า โอกฺขิตฺตจฺจฺชฺ คือ เป็นผู้มิจักขุทอดลงเบื้องต่ำ.

สองบทว่า ยุกมตฺตํ เปกฺขนฺเตน มีความว่า ม้าอาชาไนยตัวฝึก หัดแล้ว อันเขาเทียมไว้ที่แอก ย่อมมองดูชั่วแอก คือ แลดูภาคพื้นไปข้าง หน้าประมาณ ๔ ศอก. ภิกษุแม้นี้ ก็พึงเดินแลดูชั่วระยะประมาณเท่านี้.

ชื่อว่า โย อนาทรียํ ปฏิจฺจฺ ตหฺ ตหฺ โอลฺเกนฺโต มีความ ว่า ภิกษุใดเดินแลดูทิสภาภาค ปราสาท เรือนยอด ถนนนั้น ๆ ไปพลาง,

ภิกษุนั้นต้องอาบัติทุกกฏ. แต่เพียงจะหยุดยืนในที่แห่งหนึ่ง ตรวจดูว่า ไม่มีอันตรายจากช้าง ม้าเป็นต้น ควรอยู่. แม้ภิกษุผู้จะนั่ง ก็ควรนั่งมีจักษุทอดลงเหมือนกัน.

บทว่า อุกุจิตฺตกาย คือ มีการเวกขັນ. คำนี้เป็นตติยาวิภัตติ ลงในลักษณะแห่งอิตถัมภุต. อธิบายว่า เป็นผู้มิจีวรเวกขັນข้างเดียว หรือทั้ง ๒ ข้าง. อันภิกษุอย่าพึงเดินไปอย่างนั้น ตั้งแต่ภายในเสาเขื่อน (ภายในธรณีประตู). ในเวลานั่งแล้ว แม้เมื่อนำธมกรกออก อย่าเวกจีวรขิ้นก่อนแล้ว จึงนำออก ฉะนั้นแล.

วรรคที่ ๑ จบ

วรรคที่ ๒

บทว่า อุษุชฺชกฺขิกาย คือ หัวเราะสั้นอยู่. ในบทว่า อุษุชฺชกฺขิกาย นี้ เป็นตติยวิภังคิตติ โดยนัยคังได้กล่าวแล้วเหมือนกัน.

ในคำว่า อปฺปสทฺโท อนฺตรมเร นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- จัดว่า เป็นผู้มีเสียงน้อยโดยประมาณขนาดไหน ? บรรดาพระเถระทั้งหลายผู้นั่งใน เรือนขนาด ๑๒ สอกอย่างนี้ คือ พระสังฆเถระนั่งข้างต้น พระเถระรูปที่ ๒ นั่งท่ามกลาง พระเถระรูปที่ ๓ นั่งข้างท้าย, พระสังฆเถระปรึกษากับพระเถระ ที่ ๒. พระเถระรูปที่ ๒ ฟังเสียงและกำหนดถ้อยคำของพระสังฆเถระนั้นได้. ส่วนพระเถระรูปที่ ๓ ได้ยินเสียงกำหนดถ้อยคำไม่ได้. ด้วยขนาดเพียงเท่านี้จัด เป็นผู้มีเสียงน้อย. แต่ถ้าว่าพระเถระรูปที่ ๓ กำหนดถ้อยคำได้ ชื่อว่า เป็นผู้มีเสียงดังแล.

สองบทว่า กายํ ปคฺคเหตุวา มีความว่า ภิกษุพึงเดินและพึงนั่ง ไม่โยกโคลง คือ ด้วยกายตรง ด้วยอิริยาบถเรียบร้อย.

สองบทว่า พาหุํ ปคฺคเหตุวา คือ ทำแขนให้นิ่ง ๆ.

สองบทว่า สิลฺลํ ปคฺคเหตุวา คือ ตั้งศีรษะไม่เอียงไปเอียงมา ได้แก่ ให้ตรง (ไม่นั่งคอกพับ).

วรรคที่ ๒ จบ

พึงทราบวารสสร (กับข้าวต่างอย่าง) ในคำว่า รสสรนี้. ไม่เป็นอาบัติ
แก่ภิกษุผู้รับกับข้าวต่างอย่างนั้นแม้มาก.

บทว่า สมติตุติกิ แปลว่า เต็มเสมอ คือเพียบเสมอ.

ในคำว่า ฐูปิกตํ ปิณฑปาตํ ปฏิกุคฺคหาคิ อาปตฺติ ทฺวคฺคสฺส
นี้ ความว่า บิณฑบาต ที่ภิกษุทำให้สิ้นรอยขอบภายในปากบาตรขึ้นมา ชื่อ
ว่า ทำให้พูนสิ้นบาตร คือ เพิ่มเติม แต่งเสริมให้เต็มแปล้ในบาตร. ภิกษุไม่
รับบิณฑบาตที่ทำอย่างนั้น พึงรับพอประมาณเสมอรอยภายในขอบปากบาตร.

ในคำว่า ฐูปิกตํ นั้น พระอภัยเถระกล่าวว่า ที่ชื่อว่าทำให้สิ้นบาตร
ได้แก่ทำ (ให้สิ้นบาตร) ด้วยโภชนะทั้ง ๕. แต่พระจูฬนาคเถระผู้ทรงไตร
ปิฎกกล่าวสูตรนี้ว่า ยาคุก็ติ ภัตก็ติ ขาทนิยะก็ติ ก้อนแป้งก็ติ ไม่ชำระฟัน
ก็ติ ค้ายชายผ้าก็ติ ชื่อว่าบิณฑบาต แล้วกล่าวว่า แม้ค้ายชายผ้าทำให้พูนเป็น
ยอดคฺจฺสจฺจฺป ก็ไม่ควร.

พวกภิกษุฟังคำของพระเถระเหล่านั้นแล้ว ไปยังโรหมชนบทเรียน
ถามพระจูฬนาคเถระว่า ท่านขอรับ บิณฑบาตสิ้นบาตร กำหนดด้วยอะไร ?
และได้เรียนบอกให้ทราบวาทะของพระเถระเหล่านั้น .

พระเถระได้ฟังแล้วกล่าวว่า จบละ ! พระจูฬนาค ได้พลาดจาก
ศาสนา, โอ ! พระจูฬนาคนั้น ได้ให้ช่องทางแก่ภิกษุเป็นอันมาก, เราสอน
วินัยให้แก่พระจูฬนาคนี้ถึง ๗ ครั้ง ก็ไม่ได้กล่าวอย่างนี้สักครั้ง, พระจูฬนาค
นี้ได้มาจากไหน จึงกล่าวอย่างนี้.

พวกภิกษุขอเรื่องพระเถระว่า โปรดบอกในบัดนี้เถิด ขอรับ ! (บิณฑ-
บาตสิ้นบาตร) กำหนดด้วยอะไร ? พระเถระกล่าวว่า กำหนดด้วยยาวกาลิก
ผู้มีอายุ ! เพราะฉะนั้น ยาคุก็ติ ภัตก็ติ ผลาผลก็ติ ที่เป็นอามิสอย่างใดอย่างหนึ่ง

ภิกษุพึงรับเสมอ (ขอบบาตร) เท่านั้น. ก็แลยาคุและภัต หรือผลาผลนั้น พึงรับเสมอ (ขอบบาตร) ด้วยบาตรที่ควรอธิษฐาน, แต่ด้วยบาตรนอกนี้รับ ให้สิ้นขึ้นมาแม้เป็นเหมือนยอดศตูปก็ควร. ส่วนยามกาลิก สัตตาหกาลิก และ ยาวชีวิก รับให้สิ้นเหมือนยอดศตูปแม้ด้วยบาตรควรอธิษฐานก็ได้. ภิกษุรับ ภัตอาหารด้วยบาตร ๒ ใบ บรรจุให้เต็มใบหนึ่งแล้วส่งไปยังวิหาร ควรอยู่. แต่ในมหาปัจจริกกล่าวว่า ของกินมีขนม ลำอ้อย ผลไม้เนื้อใหญ่เป็นต้นที่เขา บรรจุลงในบาตรพร้อมอยู่แต่ข้างล่าง ไม่ชื่อว่าทำให้สิ้นบาตร.

พวกชาวบ้านถวายบิณฑบาต วางกระทงขนมไว้ (ข้างบน) จัดว่า รับสิ้นบาตรเหมือนกัน. แต่พวกดอกไม้ และพวกผลกระวานผลเผ็ดร้อน (พริก) เป็นต้น ที่เขาถวายวางไว้ (ข้างบน) ไม่จัดว่ารับสิ้นบาตร. ภิกษุรับเต็มแล้ววาง ถาด หรือใบไม้ข้างบนข้าวสวย ไม่ชื่อว่ารับสิ้นบาตร. แม้ในกรุงที่ก็กล่าวไว้ ว่า พวกทายกใส่ข้าวสวยลงบนถาดหรือบนใบไม้แล้ว วางถวายถาดหรือใบไม้ แล้ว วางถวายถาดหรือใบไม้นั้นบนที่สุคบาตร (บนฝาบาตร), ภาชนะแยกกัน ควรอยู่. ภิกษุอาพาธไม่มีมาในอนาปัตติวารในสิกขาบทนี้. เพราะฉะนั้น โภชนะที่ทำให้เป็นยอดศตูป (ที่รับสิ้นบาตร) ไม่ควรแม้แก่ภิกษุอาพาธ. จะรับประเคนพร้าเพรื่อในภาชนะทั่วไป ก็ไม่ควร. แต่โภชนะที่รับประเคนไว้ แล้ว จะรับประเคนใหม่ให้เรียบร้อยก่อนแล้วจึงฉัน ควรอยู่จะนี้แล.

วรรคที่ ๓ จบ

วรรคที่ ๔

แม้ในคำว่า **สกุจจ** นี้ ก็เป็นอาบัติ เพราะรับโดยไม่ได้เอื้อเพื่อ เหมือนกัน. แต่ของที่รับ ไว้เป็นอันรับประเคนแล้วแล.

บทว่า **สกุจจ** และบทว่า **ปตุตสณฺณิ** ทั้ง ๒ มีนัยดังกล่าวแล้ว นั้นแหละ.

บทว่า **สปรทาน** ได้แก่ ตามลำดับไม่ทำให้ล้กล้นในบิณฑบาตนั้นๆ. คำที่ควรจะกล่าวในบิณฑบาตมีสุปะเสมอกัน มีนัยดังกล่าวแล้วเหมือนกัน

บทว่า **อุปรโต** คือ แต่ยอด. ความว่า แต่ท่ามกลาง.

สองบทว่า **ปฏิจฺฉาทตฺวา เทนฺติ** มีความว่า พวกเจ้าของหมก กับข้าวไว้ถวายในสมัยห้ามฆ่าสัตว์เป็นต้น. ในเรื่องวิญญูตติไม่มีคำที่จะพึง กล่าว แม้ในอุชฌานสัจญฺฐิสิกขาบทนี้ ภิกษุอาพาธก็ไม่พ้น

สองบทว่า **นาติมหนฺโต กวโป** มีความว่า ฟองไข่นกยงใหญ่เกินไป ฟองไข่นก ก็เล็กเกินไป, คำข้าวมีประมาณขนาดกลางระหว่างฟองไข่นก ยงและไข่นกนั้น (ชื่อว่าคำข้าวไม่ใหญ่เกินไป).

บัณฑิตพึงถือเอาขาทนียะทุกอย่างมีมูลขาทนียะเป็นต้น ในคำว่า **ขชฺชเก** นี้.

วรรคที่ ๔ จบ

วรรคที่ ๕

บทว่า อนาหฺนฺเห คือ ยังนำมาไม่ถึง. ความว่า ยังไม่ทันถึงช่องปาก.

สองบทว่า สพุทฺถํ หตฺถํ ได้แก่ นิ้วมือทุกนิ้ว.

ในบทว่า สกฺวเพน นี้ มีวินิจฉัย ดังนี้:- ภิกษุกำลังแสดงธรรมใส่
สมอ หรือชะเอมเครื่องเข้าปาก แสดงธรรมไปพลาง, คำพูดจะไม่ขาดหายไป
ด้วยชินสมอเป็นต้นเท่าใด, เมื่อชินสมอเป็นต้นเท่านั้นยังมีอยู่ในปาก จะพูด
ก็ควร.

บทว่า ปิณฺฑุทุกฺขุเปกฺกํ คือ ฉันทะคำข้าว ๆ.

บทว่า กฺวพาวจฺเจทกํ คือ ฉันทัดคำข้าว ๆ.

บทว่า อวคณฺฑการกํ ได้แก่ ฉันทากระพุ่มแก้มให้ต้อยจุลิง.

บทว่า หตฺถนิทฺฐนํ คือ ฉันทัดมือ ๆ.

บทว่า สิถฺถาวการกํ คือ ฉันทไปรมืดข้าว ๆ.

บทว่า ชิวฺหานิจฺฉารกํ คือ ฉันทแลบลิ้น ๆ.

บทว่า จปฺปอฺปการกํ ได้แก่ ฉันทาเสียงดังอย่างนี้คือ จับ ๆ.

วรรคที่ ๕ จบ

วรรคที่ ๖

บทว่า สุธรรมาการกั ได้แก่ ฉันทาเสียงดังอย่างนี้ คือ ชูต ฯ

บทว่า ทโว คือ คำตลกคะนอง. อธิบายว่า ภิกษุไม่พึงเปล่งคำพูด ตลกคะนองนั้น ประรภพระรัตนตรัยโดยปริยายไร ๆ โดยนัยเป็นต้นว่า พระ พุทธหิน พระพุทธรูปปลอม, พระธรรมอะไร ? พระธรรมโค พระธรรมแพะ พระสงฆ์อะไร ? หมูเนื้อ หมูปลุสสัตว์ เป็น.

บทว่า หตฺถนิลฺลหํ คือ ฉันทเลียมือ ฯ. จริงอยู่ ภิกษุผู้กำลังฉันท จะเลียแม่เพียงนิ้วมือ ก็ไม่ควร. แต่ภิกษุจะเอานิ้วมือทั้งหลายหียบยาकुແຈັນ น้ำอ้อยงบ และข้าวปายาสเป็นต้น แล้วสอดนิ้วมือเข้าไปในปากฉันท ควรอยู่. แม้ในการฉันทขอคบาตรเลียริมฝีปากเป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. เพราะฉะนั้น ภิกษุไม่ควรเอานิ้วมือ แม่นิ้วเดียวขอคบาตร. แม้นิ้วริมฝีปากข้างหนึ่ง ก็ไม่ควร เอาลิ้นเลีย. แต่จะเอาเฉพาะเนื้อริมฝีปากทั้ง ๒ ข้างคาบแล้วขยับ ให้เข้าไปภายในปากควรอยู่.

บทว่า โภกนุทฺเต คือ ในปราสาทมีชื่ออย่างนี้. ดอกบัว เรียกกันว่า โภกนุท. ก็ปราสาทนั้น อันนายช่างทำให้มีสัณฐานคล้ายดอกบัว. ด้วยเหตุ นั้น ชนทั้งหลายจึงตั้งชื่อให้ปราสาทนั้นว่า โภกนุท นั้นเทียว.

คำว่า ไม่รับโอนำด้วยมือ ที่เปื้อนอามิส นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส ห้ามด้วยอำนาจแห่งความน่าเกลียด. เพราะฉะนั้น สังข์ก็ดี ชันน้ำก็ดี ภาชนะ ก็ดี เป็นของสงฆ์ก็ตาม เป็นของบุคคลก็ตาม เป็นของคฤหัสถ์ก็ตาม เป็นของ ส่วนตัวก็ตาม ไม่ควรเอามือเปื้อนอามิสจับทั้งนั้น. เมื่อจับ เป็นทุกกฎ แต่ ถ้าว่า บางส่วนของมือ ไม่ได้เปื้อนอามิส, จะจับโดยส่วนนั้น ควรอยู่.

บทว่า อุทฺธริตฺวา วา ได้แก่ ชาวเมธิ์ดข้าวสุกขึ้นจากน้ำแล้วกองไว้ในที่แห่งหนึ่ง จึงเทน้ำทิ้ง.

บทว่า ภินฺนิตฺวา วา ได้แก่ ขยี้เมธิ์ดข้าวสุกให้มีคคิเหมือนน้ำแล้วเททิ้งไป.

บทว่า ปฏิกฺคเห วา ได้แก่ เอากระโถนรับไว้ ทิ้งเมธิ์ดข้าวสุกนั้นลงกระโถน.

บทว่า นิหริตฺวา ได้แก่ นำออกไปเทในภายนอก ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้เททิ้งอย่างนี้.

บทว่า เสตจฺจตุตฺติ แปลว่า ร่มขาวที่หุ้มด้วยผ้า.

บทว่า กิลฺลชฺจตุตฺติ แปลว่า ร่มสานด้วยตอกไม้ไผ่.

บทว่า ปณฺณจฺจตุตฺติ แปลว่า ร่มที่ทำด้วยใบไม้อย่างหนึ่ง มีใบตาลเป็นต้น.

ก็คำว่า มณฺฑลพทฺธิ์ สลากพทฺธิ์ นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เพื่อทรงแสดงโครงร่มทั้ง ๓ ชนิด. ก็ร่มทั้ง ๓ ชนิดนั้น เป็นร่มที่เย็บเป็นวงกลม และผูกติดกับซี่. ถึงแม้ร่มใบไม้ใบเดียว อันเขาทำด้วยคันซึ่งเกิดที่ต้นตาลเป็นต้น ก็ชื่อว่าร่มเหมือนกัน. บรรดาร่มเหล่านี้ ร่มชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีอยู่ในมือของบุคคลนั้น ; เหตุนั้นบุคคลนั้น ชื่อว่า มีร่มในมือ. บุคคลนั้น ก็นั่งอยู่ก็ดี แยกไว้บนบ่าก็ดี วางไว้บนตักก็ดี ยังไม่ปล่อยมือกราบใด จะแสดงธรรมแก่เขาไม่ควรทราบนั้น เป็นทุกกฎแก่ภิกษุผู้แสดง โดยนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล. แต่ถ้าว่า ผู้อื่นกางร่มให้เขาหรือร่มนั้นตั้งอยู่บนที่รองร่มพอแต่ร่มพ้นจากมือ ก็ไม่เชื่อว่า ผู้มีร่มในมือ, จะแสดงธรรมแก่บุคคลนั้นควรอยู่. ก็การกำหนดธรรมในสิกขาบทนี้ บัณฑิตพึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้วในปทโสธรรมสิกขาบทนั้นแล.

ไม้พลองยาว ๔ ศอกของมัชฌิมบรูษ ชื่อว่า ไม้พลองในคำว่า **ทณฺฑ-**
ปาณิสฺส นี้. ก็บัณฑิตพึงทราบความที่บุคคลนั้นมีไม้พลองในมือ โดยนัย
ดังได้กล่าวแล้วในบุคคลผู้มีร่มในมือนั้นแล. แม้ในบุคคลผู้มีศีศตราในมือ ก็
นัยนี้เหมือนกัน. เพราะว่า แม้บุคคลผู้ยื่นผูกสอดคาบ ยังไม่ถึงการนับว่าเป็น
ผู้มีศีศตราในมือ.

ในคำว่า **อาวุชปาณิสฺส** นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำว่า ที่ชื่อว่า
อาวุช ได้แก่ ปีน เกาทัณฑ์ ดังนี้ แม้โดยแท้. ถึงอย่างนั้น ธนุแม้ทุก
ชนิด พร้อมด้วยลูกศรชนิดแปลก ๆ ผู้ศึกษาก็พึงทราบว่ **อาวุช** เพราะฉะนั้น
ภิกษุจะแสดงธรรมแก่บุคคลผู้ไม่เจ็บไข้ ซึ่งยืน หรือนั่งถือธนูกับลกศรก็ดี ถือ
แต่ลูกศรล้วนก็ดี ถือแต่ธนูมีสายก็ดี ถือแต่ธนูไม่มีสายก็ดี ย่อมไม่สมควร.
แต่ถ้าธนูสวมคล้องไว้แม้ที่คอของเขา, ภิกษุจะแสดงธรรมแก่เขา ตลอดเวลา
ที่เขายังไม่เอามือจับ (ธนู) ควรทีเดียวแล.

วรรคที่ ๖ จบ

วรรคที่ ๗

บทว่า อุกกนตฺตสฺส ได้แก่ ผู้ยืนเหยียบเชิงเท้าอย่างเดียว ไม่ได้
สอดระหว่างนิ้วเท้าเข้าไปในสายเชิงเท้าคล้ายคันร่ม.

บทว่า ปฏิมุกฺกตฺตสฺส คือ ผู้ยืนสวมเชิงเท้าอยู่. แม้ในรองเท้า ก็
นัยนั้นแล. ก็ในคำว่า โอมุกฺโก นี้ ตรีศเรียกบุคคลผู้ยืนสวมรองเท้าหุ้มสัน.
ในคำว่า ยานคตฺตสฺส นี้ ถ้าแม้ว่า คนที่ถูกลง ๒ คนห้ามไปด้วยมือประสาน
กันก็ดี คนที่เขาวางไว้บนผ้า แล้วใช้บาแบกไปก็ดี คนผู้นั่งบนยานที่ไม่ได้เทียม
มีคานห้ามเป็นต้นก็ดี ผู้นั่งบนยานที่เขารื้อออกวางไว้ แม้มีแต่เพียงล้อก็ดี ย่อม
ถึงการนับว่า ผู้ไปในยาน ทั้งนั้น. แต่ถ้าคนแม่ทั้งสอง ๒ ฝ่าย นั่งไปบน
ยานเดียวกัน จะแสดงธรรมแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ควรอยู่. แม้ใน ๒ คนผู้นั่งแยก
กัน ฝ่ายผู้นั่งอยู่บนยานสูง จะแสดงธรรมแก่ฝ่ายผู้นั่งอยู่บนยานต่ำ ควร. จะ
แสดงแก่ผู้นั่ง แม้บนยานที่เสมอกัน ก็ควร. ภิกษุผู้นั่งอยู่บนยานข้างหน้า จะ
แสดงธรรมแก่ผู้นั่งบนยานข้างหลังควร. แต่ภิกษุผู้นั่งบนยานข้างหลังแม้สูงกว่า
จะแสดงธรรมแก่ผู้นั่งบนยานข้างหน้า (ซึ่งไม่เจ็บไข้) ไม่ควร.

บทว่า สยนคตฺตสฺส มีความว่า ภิกษุผู้ยืน หรือนั่งบนเตียงก็ดี บน
ตั้งก็ดี บนภูมิประเทศก็ดี แม้สูง จะแสดงธรรมแก่ (คนไม่เป็นไข้) ผู้นอน
อยู่ ชั้นที่สุดบนเสื่อลำแพนก็ดี บนพื้นตามปกติก็ดี ไม่ควร. แต่ภิกษุผู้อยู่
บนที่นอน จะนอนบนที่นอนสูงกว่า หรือมีประมาณเสมอกัน แสดงธรรมแก่
ผู้ไม่เป็นไข้อยู่บนที่นอน ควรอยู่. ภิกษุผู้นอนจะแสดงธรรมแก่คนผู้ไม่เป็น
ไข้ ยืนอยู่ก็ดี นั่งอยู่ก็ดี ควรอยู่. แม้ภิกษุนั่งจะแสดงธรรมแก่คนผู้ยืน หรือ
ว่านั่ง ก็ควร. ภิกษุยืน จะแสดงธรรมแก่ผู้ยืนเหมือนกัน ก็ได้.

แก้วว่า ชนทั้ง ๒ คือ พราหมณ์ผู้สอนมนต์ โดยไม่เคารพธรรม และพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงเรียนมนต์ โดยไม่เคารพธรรม. อธิบายว่า คน จักฆาตตั้งคนทั้ง ๒ คือ พราหมณ์และพระเจ้าแผ่นดินไว้ในความเป็นผู้ไม่ ประพฤติธรรม.

ต่อจากนั้น พราหมณ์จึงได้กล่าวคาถาว่า สาลินี เป็นต้น. คาถานั้น มีใจความว่า พ่อมหาจำเริญ! เรารู้แล้วว่า นี่ไม่เป็นธรรม, อนึ่งแล เรากับ บุตรภรรยาและบริวารชน บริโภคข้าวสุกแห่งข้าวสาลีอันเป็นของในหลวงมา นานแล้ว.

บาทคาถาว่า สุกิมฺฐปเสจโน มีวิเคราะห์ว่า การผสมด้วยแองเนื้อ อันสะอาดที่เขาปรุงด้วยชนิดแห่งเครื่องปรุงมีประการต่าง ๆ คือ การทำให้ ระคนกับอามิส มีอยู่แก่ข้าวสุกแห่งข้าวสาลีนั่น; เหตุนั้น ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี นั้นจึงชื่อว่า ผสมกับแองเนื้ออันสะอาด.

บาทคาถาว่า ตสฺมา ชฺมฺเม น วตฺตามิ มีความว่า เพราะเรา บริโภคข้าวสุกของในหลวง และได้รับพระราชทานลากอื่น ๆ เป็นอันมาก อย่างนี้; ฉะนั้น เราจึงไม่ประพฤติอยู่ในธรรม เป็นผู้ติดอยู่ในท้อง (เห็น แก่ท้อง) ไม่ใช่ไม่รู้ธรรม เรารู้แล้วว่า ความจริงธรรมนี้ พระอริยเจ้าทั้งหลาย ยกย่องสรรเสริญ ชมเชย.

ลำดับนั้น คนจักฆาตนั้น จึงกล่าวขี้เกะพราหมณ์นั้น ด้วย ๒ คาถา ว่า ธีรตฺถุ เป็นต้น. ๒ คาถานั้นมีใจความว่า ลากคือทรัพย์ และลากคือยศ อันใดที่ท่านได้แล้ว, เราติเตียนลาก คือทรัพย์และลากคือ ยศอันนั้น ท่าน พราหมณ์! เพราะเหตุไรเล่า? เพราะลากที่ท่านได้นี้ เป็นเหตุให้ประจวบ กับเหตุอันให้ตกไปในพวกอุบายต่อไป และเชื่อว่าเป็นการดำเนินชีวิตโดย ประพฤติไม่เป็นธรรม. ก็การดำเนินชีวิตมีรูปเห็นปานนี้อันใด จะสำเร็จได้

โดยเป็นเหตุให้ตกต่ำต่อไป หรือโดยเป็นเหตุให้พระพฤติไม่เป็นธรรมในโลกนี้, จะมีประโยชน์อะไร ด้วยการดำเนินชีวิตนั้น. ด้วยเหตุนี้ คนจัณฑาลนั้น จึงได้กล่าวว่า

ท่านพราหมณ์! เราติเตียนการได้
ทรัพย์และการได้ยศ เพราะนั่นเป็นการ
เลี้ยงชีพโดยความเป็นเหตุให้ตกต่ำ และเป็น
การเลี้ยงชีพโดยทางที่ไม่ชอบธรรม.

บาทกาลาว่า **ปริพฺพช มหาพฺรหฺม** มีความว่า ข้าแต่ท่าน
มหาพราหมณ์! ท่านจงรีบออกไปเสียจากประเทศนี้.

บาทกาลาว่า **ปจฺนตฺตฺยฺเยปิ ปาณิน** มีความว่า สัตว์แม่เหล่านอื่น
ก็ยังหุงต้ม และยังบริโภค (ยังหุงหากิน), มิใช่แต่ท่านกับพระราชาเท่านั้น.

กึ่งกาลาว่า **มา ตํ อหฺมฺโม อจฺริโต อสฺมา กุมฺภมิวาทิ**
มีความว่า เพราะถ้าว่า ท่านไม่หลีกเลี่ยงหนีไปจากที่นี่ จักประพฤติธรรมนี้ยิ่งขึ้น.
แต่นั้น อธรรมที่ท่านประพฤติยิ่งขึ้นนั้น จะทำลายท่านเองเหมือนก้อนหิน
ทำลายหม้อน้ำ ฉะนั้น. ด้วยเหตุนี้ เราทั้งหลายจึงกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านพราหมณ์ ! ท่านจงรีบ
ออกไปเถิด, แม้สัตว์ที่มีชีวิตเหล่านอื่นก็ยังหุง
ต้มกินอยู่, ความอธรรมที่ท่านได้ประพฤติ
มาแล้ว อย่าได้ทำลายท่าน ดูก้อนหิน
ทำลายหม้อน้ำ ฉะนั้น.

สองบทว่า **อุจฺเจ อาสเน** มีความว่า จะแสดงธรรมแก่ผู้ไม่เจ็บไข้
ซึ่งนั่งอยู่บนอาสนะ ชั้นที่สุด แม้บนภูมิประเทศที่สูงกว่า ก็ไม่ควร.

สองบทว่า น จิตน นิสินฺนสฺส มีความว่า ถ้าแม้ว่า พระมหาเถระนั่งบนอาสนะ ตามปัญหากะภิกษุหนุ่มผู้มาซึ่งที่บ่ารุงของพระเถระแล้ว ยืนอยู่, เธอไม่ควรกล่าว. แต่ด้วยความเคารพ เธอก็ไม่อาจกล่าวกะพระเถระว่า นิมนต์ท่านลุกขึ้นตามเถิด. จะกล่าวด้วยตั้งใจว่า เราจักกล่าวแก่ภิกษุผู้ยืนอยู่ข้าง ๆ ควรอยู่.

ในคำว่า น ปจฺจโต กจฺจนฺเตน นี้ มีวินิจฉัยว่า ถ้าคนผู้เดินไปข้างหน้า ตามปัญหากะภิกษุผู้เดินไปข้างหลัง, เธอไม่ควรตอบ. จะกล่าวด้วยใส่ใจว่า เราจะกล่าวแก่ภิกษุผู้อยู่ข้างหลัง สมควร. จะสาธยายธรรมที่ตนเรียนร่วมกัน ควรอยู่. จะกล่าวแก่บุคคลผู้เดินคู่เดียวกันไป ก็ควร.

แม้ในคำว่า น อุปฺเถน นี้ ก็มีวินิจฉัยว่า แม้ชนทั้ง ๒ เดินคู่เดียวกันไปในทางเวียนตามทางล้อเวียนคนละข้าง หรือออกนอกทางไป, จะกล่าวก็ควร.

บทว่า อสฺสวจฺจุจ มีความว่า เมื่อภิกษุกำลังไปยังที่กำบังอุจจาระ หรือปัสสาวะพลันเล็ดออก (พลันทะลักออกมา) ชื่อว่า ไม่แก้ง่าย ไม่เป็นอาบัติ.

ในคำว่า น หริเต นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- แม้รากของต้นไม้ที่ยังเป็นชอนไปบนพื้นดินปรากฏให้เห็นก็ดี กิ่งไม้ที่เลื้อยระไปบนพื้นดินก็ดี ทั้งหมดเรียกว่า ของสดเขียวทั้งนั้น. ภิกษุจะนั่งบนขอนไม้ถ่ายให้ตกลงไปในที่ปราศจากของเขียวสด ควรอยู่. เมื่อยังกำลังมองหาที่ปราศจากของสดเขียวอยู่นั้นแหละ อุจจาระหรือปัสสาวะพลันทะลักออกมา จักว่าตั้งอยู่ในฐานะเป็นผู้อาพาธ ควรอยู่.

สองบทว่า อปฺหริเต กโต มีความว่า เมื่อภิกษุไม่ได้ที่ปราศจากของสดเขียว แม้วางเทริดหญ้า หรือเทริดฟางไว้แล้ว ทำการถ่ายอุจจาระปัสสาวะทับของเขียวในภายหลัง ก็ควรเหมือนกัน. ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจิริว่า ถึงแม้มีน้ำมูก ก็สงเคราะห์เข้ากับน้ำลายในสิกขาบทนี้.

คำว่า น อุทเก นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายถึงน้ำบริโภค
เท่านั้น. แต่ในน้ำที่วัจจกฐิและในน้ำทะเลเป็นต้น ไม่ใช่ของบริโภค ไม่เป็น
อาบัติ. เมื่อฝนตก ห้วงน้ำมีอยู่ทั่วไป. เมื่อภิกษุกำลังมองหาที่ไม่มีน้ำอยู่
นั้นแหละ อุจจาระหรือปัสสาวะเล็ดออกมา ควรอยู่. แต่ในมหาปัจฉริ ท่าน
กล่าวว่า ในเวลาเช่นนั้น ภิกษุไม่ได้ที่ไม่มีน้ำ จะทำการถ่าย ควรอยู่. คำที่
เหลือในสิกขาบททั้งปวง คืบตั้งนั้น.

วรรคที่ ๗ จบ

ปกิณกะในเสขียวรรณนา

ก็เพื่อต้องการแสดงสมุฏฐานเป็นต้นในอธิการแห่งเสขียวรรณนา นี้ จึงมีข้อเบ็ดเตล็ดดังต่อไปนี้:- สิกขาบท ๑๐ เหล่านี้ คือ ๔ สิกขาบท ที่เกี่ยวข้องด้วยการหัวเราะ และเสียงดัง สิกขาบทที่พูดทั้งปากยังมีคำซ้ำ ๑, ๕ สิกขาบท ที่เกี่ยวข้องกับการนั่งบนพื้น ๑ ที่นั่งต่ำ ๑ การยื่นแสดงธรรม ๑ การเดินไปข้างหลัง ๑ การเดินไปนอกทาง ๑ มีสมุฏฐานคฺจฺสมนุภาสณสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายวาจาและจิต เป็นกิริยา สัจฺญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลภวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาแล.

สุโปทบัญญัติตสิกขาบท มีสมุฏฐานคฺจฺโดยสัดตสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑ ทางกายวากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัจฺญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลภวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต ทุกขเวทนาแล.

๑๑ สิกขาบท ที่มีชื่อว่า ฉัตตปาณิสิกขาบท ๑ ทัณฑปาณิสิกขาบท ๑ สัตตปาณิสิกขาบท ๑ อารุทปาณิสิกขาบท ๑ ปาทุกสิกขาบท ๑ อุปาหนสิกขาบท ๑ ยานสิกขาบท ๑ สยนสิกขาบท ๑ ปัสลัตตสิกขาบท ๑ เวฐิตสิกขาบท ๑ โอคฺคณฐิตสิกขาบท ๑ มีสมุฏฐานคฺจฺจรรณเทศนาสิกขาบท เกิดขึ้นทางวากับจิต เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา สัจฺญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลภวัชชะ วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาแล. ที่เหลืออีก ๕๑ สิกขาบท มีสมุฏฐานคฺจฺปฐุมปาราชิกแล.

ในเสขยสิกขาบททั้งหมด ไม่เป็นอาบัติ เพราะอาพาธเป็นปัจจัย. ใน ๓ สิกขาบท คือ ฐูปิกตปิณฑปาตสิกขาบท ๑ สุภพยัญชนปฏิจฉานสิกขาบท ๑ อุชฌานสัจฺญีสิกขาบท ๑ ไม่มี (กล่าวถึง) ภิกษุอาพาธแล.

เสขียวรรณนา จบ

อธิกรณ์สมถรรณนา

วินิจฉัย ในอธิกรณ์สมถะทั้งหลาย พึงทราบดังนี้:-

คำว่า **สตุต (๗)** เป็นเครื่องกำหนดนัยกรรมเหล่านั้น . ธรรม ๗ นั้น
ชื่อว่า อธิกรณ์สมถะ เพราะอรรถว่า ยังอธิกรณ์ ๕ อย่างให้สงบ คือ ให้
ระงับไป. ความพิสดารแห่งอธิกรณ์สมถะเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้
แล้วในชั้นชกะ และในปริวาร. พวกเราจักพรรณนาอรรถแห่งคำพิสดารนั้น
ในชั้นชกะและปริวารนั้นแล. คำที่เหลือในสิกขาบททั้งปวง ตื่นทั้งนั้น ฉะนั้นแล.

ภิกขุวิภังควรรณนาในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

คาถาแผ่เมตตาของท่านผู้รจนา

วรรณานี้จบลงแล้ว โดยหาอันตราย

มิได้ นันใด ขอสัตว์ทั้งหลายจงถึงสันติ

โดยปราศจากอันตรายฉนั้นนั้น แล.